

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

S O C R A T I S

SCHOLASTICI

ECCLESIASTICA HISTORIA.

EDIDIT

ROBERTUS HUSSEY, S.T.B.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ PROFESSOR REGIUS.

TOMUS I.

OXONII:

E TYPOGRAPHEO ACADEMICO.

M.DCCC.LIII.

LECTORI.

IN hac Socratis Historia Ecclesiastica recensenda usus sum duobus codicibus Florentinis e Bibliotheca Mediceo-Laurentiana; quorum collationes sumptibus suis exigendas curaverant Preli Academici Delegati, varias autem lectiones inde exscriptas mihi utendas commiserant.

Eorum codicum prior a Bandinio his verbis commemoratur: "Codex Græcus membranaceus MS. in "fol. min. sæculi xi vere insignis. Constat foliis "scriptis 290, ejusque variis lectionibus usi sunt, qui "nuperam Amstelodami editionem procuderunt." Bandin. Catal. Cod. Græc. Bibliothecæ Laurent. tom. ii. col. 625. Et ipse quidem est quem Henricus Valesius appellat codicem Florentinum; testaturque se adhibuisse in apparanda sua Socratis Historiæ editione, ubi ita scribat in Præfatione sua; "Michael Erminius patricius Florentinus codicem illum contulit cum editione Genevensi, et varias ejusdem lectiones ad me "transmisit." Vide infra, p. iii. Verum aut negligenter tunc facta est collatio, aut Valesius ea uti nonnunquam supersedit; multas enim a recepto textu varietates omisit: quamobrem operæ pretium fecit qui codicem nunc denuo contulit.

Alterum codicem Florentinum ita describit Bandinius: “Codex Græcus membranaceus MS. in folio “*sæculi x binis columnis exaratus. Constat foliis “scriptis 389.*” Ibid. col. 668. Quibus subdit Bandinius quædam de partitione capitum inusitata per singulos libros codicis; quæ singillatim adnotata reperiuntur infra in margine nostro sub Indice Capitum.

His admiscui varias lectiones quas Reading exhibuit ad calcem editionis suæ, excerptas e duobus codicibus; quorum unus ab eo appellatur codex Jonesianus, p. 406; scilicet, ut scribit Reading in p. 405, “Liber quondam “Merici Casauboni, nunc autem eruditissimi viri domini Jones, qui mecum eundem e Museo suo per- “humaniter communicavit:” alterum Reading vocat, “codicem domini Castellani episcopi.”

Inoidi præterea in fragmentum aliquod Socratis, unde paucas varias lectiones nactus sum; quod habetur in Bibliotheca Bodleiana inter codices Baroccianos, 142. fol. 268. b., continetque duo capita libri vii, 36 et 37, quibus præfixæ sunt rubricæ hunc in modum,

Παραδείγματα ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ σωκράτους, δι' ᾧν κατασκευάζει ἀκώλυτον τὴν ἀπὸ θρόνου εἰς θρόνον μετάθεσιν εἶναι καὶ μάλιστα τὸν σχολάζοντα. et tum cap. 36.

Περὶ σιλβανοῦ τοῦ θαυμασίου τοῦ μετατιθέντος ἀπὸ φιλιπποπόλεως εἰς τρώαδα. et tum cap. 37.

Quinque igitur hosce lectionum fontes sic literis in margine distinguo,

- F..... codicem priorem Florentinum quo partim usus erat Valesius.
 M..... codicem alterum Florentinum.
 J..... codicem domini Jones.
 C..... codicem Castellani episcopi.
 B..... fragmentum codicis in Bibliotheca Bodleiana.

Editiones vero quæ citantur hæ sunt,

- Steph. Roberti Stephani Paris. 1544.
 Genev. Ex interpretatione Jo. Christophorsoni et recognitione Suffridi Petri Colonæ Allobrogum 1612.
 Vales. Henrici Valesii Paris. 1668.
 Reading ... Reading Cantabrigiæ 1720.

Textui Græco supposita est interpretatio Latina Valesii intacta. Annotationes etiam Valesii perinde integras servavi, atque eas quas Reading collegit; quibus alias adjeci: omnes altero volumine congestas. Denique novum et ampliorem Indicem Rerum contexui, ratus utilem eum fore rei historicæ studiosis.

Dabam Oxonii ix. Kal. April. A. D. 1853.

VALESI I

AD

STUDIOSOS LECTORES PRÆFATIO.

POST Eusebium Cæsariensem, quem parentem Ecclesiasticæ Historiæ merito appellare possumus, multi pia æmulatione succensi, idem argumentum tractare instituerunt. Sed præ ceteris omnibus Socrates et Sozomenus ac Theodoritus, totius antiquitatis iudicio celebrati sunt; qui ab iis temporibus exorsi, in quibus Eusebius scribendi finem fecerat, ad Theodosii junioris tempora opus suum perduxerunt. Et initio quidem tres istos scriptores simul junctos in lucem proferre decreveram, ut quemadmodum unum idemque argumentum literis prosecuti sunt, sic etiam uno eodemque volumine comprehensi legerentur. Sed quoniam nimis prolixum hoc facto futurum erat volumen, ideo editionem Theodoriti aliud in tempus differre sum coactus. Cui Evagrii Epiphaniensis historiam cum excerptis Philostorgii ac Theodori lectoris adjungam: ut totum corpus ecclesiasticæ historiæ, nostro labore expositum atque explicatum, studiosi posthac possint pervolvere. Interim vero habes in hoc corpore, lector, Socratem ac Sozomenum simul junctos. In quorum editione quid præstiterim, paucis accipe.

Ante annos octo, cum Eusebii Cæsariensis historiam jussu atque auspiciis illustrissimorum antistitum cleri Gallicani in lucem ederem, tria præcipue in illa editione præstare studui. Primum enim manuscriptis optimæ notæ codicibus undique conquisitis, ea quæ in prioribus editionibus corrupta et interpolata fuerant, emendavi atque distinxî. Deinde cum superiores interpretes, seu scriptorum exemplarium penuria, seu

ob aliam quamlibet causam multis in locis lapsi essent, ne illorum interpretatio lectores in errorem induceret, novam ipse interpretationem elaboravi, qua studiosos in posterum contentos fore confido. Postremo annotationes subjecti, quibus tum emendationum mearum rationem redderem, tum obscuriora quæque ac difficiliora loca exponerem atque illustrarem. Atque hæc editio benigne ab omnibus excepta, versatur nunc in manibus eruditorum. Quod igitur in historia Cæsariensis Eusebii tunc opitulante Deo perfeci, idem nunc in historia Socratis atque Sozomeni, jussu atque auspiciis eorundem quos dixi antistitum, perficere sum conatus.

Nam ut priore loco dicam de Socrate, qui prior ad scribendum se contulit, ejus historiam emendavi ope atque auxilio trium MSS. codicum, Sfortiani scilicet, Florentini et Allatiani.

Sfortianus codex optimus ac vetustissimus, servatur nunc in bibliotheca Vaticana. Hunc jampridem in gratiam illustrissimi viri Caroli Monchalli archiepiscopi Tolosani, cum editione Genevensi contulerat Lucas Holstenius, vir doctissimus: et varias lectiones una cum emendationibus Philostorgii ex MS. codice Scoriacensi decerptis, ad eundem antistitem miserat, cum clerus Gallicanus veteris historiæ ecclesiasticæ novam editionem procurandi munus ei mandasset, ut scribit idem Holstenius in epistola ad Petrum Possinum Societatis Jesu theologum. Postea vero, cum rogatu ipsius archiepiscopi Tolosani, qui ob nimias occupationes huic editioni vacare se non posse intelligebat, clerus Gallicanus eam provinciam mihi injunxisset, variantes lectiones supradicti codicis Sfortiani ad marginem editionis Genevensis adscriptas sua ipsius manu, misit ad me idem Holstenius, una cum emendationibus illis Philostorgii: plura insuper missurus, si vita ipsi longior concessa fuisset. Etenim paulo ante obitum dissertationes aliquot ad me misit de locis quibusdam concilii Nicæni et concilii Chalcedonensis, deque Synesii episcopatu. Quæ quidem dissertationes, si Deus juverit, in tertio historiæ ecclesiasticæ tomo edentur a nobis, ne respublica literaria doctissimi viri luobrationibus diutius fraudetur.

Sequitur codex Florentinus, ante annos circiter quingentos descriptus, qui nunc servatur Florentiæ in bibliotheca S. Laurentii. Hujus indicium atque usum debeo Emerico Bigotio,

sagacissimo bibliothecarum veterum indagatori: cujus diligentia factum est, ut hic sedentes atque otiosi, multarum ac disjunctissimarum bibliothecarum opibus thesaurisque fruermur. Ejus enim rogatu Michael Erminius, patricius Florentinus, codicem illum contulit cum editione Genevensi, et varias ejusdem lectiones ad me transmisit. Quo quidem nomine utrique plurimum me debere profiteor.

Tertius est codex Leonis Allatii, viri undecumque doctissimi, et de antiquitate ecclesiastica optime meriti. Hic codex continet historiam ecclesiasticam Theodori lectoris, duobus libris comprehensam: quam Theodorus lector ex tribus ecclesiasticarum rerum scriptoribus, Socrate scilicet, Sozomeno ac Theodorito collegerat, eodem plane modo quo Cassiodorus senator Tripertitam Historiam composuit. Verum tripertita hæc Theodori lectoris historia, res tantum principatu Constantini et Constantii in ecclesia gestas complectitur: sive quod Theodorus lector non progressus erat ulterius, sive quod reliqui ejus operis libri vetustatis negligentia perierunt. Ex hoc igitur codice variantes lectiones in duobus prioribus Socratis libris Leo Allatius jam pridem excerpserat, et ad illustrissimum antistitem Carolum Monchallum transmiserat, manu sua descriptas. Quas ego postea nactus sum beneficio illustrissimi viri Dionysii Talæi, in supræma Parisiorum curia generalis advocati regis Christianissimi.

Præter hos tres codices manuscriptos, usus sum Regio codice, eoque non admodum vetere, quem unum Robertus Stephanus typis suis expressit. Quo minus mirandum est, si vulgatæ hætenus Socratis editiones adeo vitiosæ sunt, cum ex unico exemplari, eoque admodum recente, omnes descriptæ sint. Porro hunc codicem ex Regia bibliotheca depromptum, humaniter mihi communicavit illustrissimus ac reverendissimus antistes Nicolaus Colbertus, Lucionensis episcopus, vir eximia præditus doctrina et virtute ac dignitate. De cujus laudibus plura dicerem hoc loco, nisi me id maxime cupientem, singularis ejus modestia cohiberet. Atque hæc sunt auxilia scriptorum codicum, quibus fultus ad hanc Socratis editionem me accinxi.

In historia vero Sozomeni corrigenda, pauciores mihi codices adfuerunt. Nam præter exemplar bibliothecæ Regiæ,

quod Robertus Stephanus in editione sua expressit, et præter codicem illum Leonis Allatii cujus supra mentionem feci, qui in quatuor dumtaxat prioribus Sozomeni libris et in principio libri quinti nobis adjumento fuit, unicum habui codicem Fuketianum.

Hic liber primum quidem fuerat Caroli Monchalli, archiepiscopi Tolosani, viri ecclesiasticæ historiæ studiosissimi. Postea vero in Fuketianam bibliothecam translatus, ab amplissimo viro Nicolao Fuketio mihi commodatus est. Quam ob causam in annotationibus meis Fuketianum eum codicem appellavi. Tandem vero, effecta jam editione nostra, codex iste una cum reliquis MSS. exemplaribus bibliothecæ Fuketianæ, transiit in jus ac dominium illustrissimi viri et tum suis, tum patris meritis spectatissimi, Caroli Mauricii Tellerii, Abbatis S. Benigni, qui nunc coadjutor est in archiepiscopatu Remensi. Est quidem hic codex non admodum vetustus: optimæ tamen notæ, et ex optimo exemplari descriptus. Tituli capitum qui in codice Regio et in editione Roberti Stephani præfixi sunt historiæ Sozomeni, in hoc codice non habentur. Nulla item capitum distinctio est in singulis libris. Ex quo præstantiam ac vetustatem ejus codicis licet deprehendere. Indices enim illi seu tituli capitum, a Nicephoro Callisto, vel potius ab aliquo recentiore compositi sunt, inepte prorsus aut barbare. Adeo ut mihi accuratius intuenti, cujusvis potius quam Nicephori esse videantur.

Porro ne quem sua laude defraudem, variantes lectiones in historia Sozomeni ac Theodoriti, ex suprascripto codice Allatiano, id est ex Historia Tripertita Theodori lectoris excerptas, debeo Samueli Tennulio, viro doctissimo meique amantissimo, qui nunc Noviomagi literas magna cum laude profitetur. Hic enim dum Romæ esset, eas manu sua descripsit ex codice Leonis Allatii, viri nunquam satis laudati: qui meo rogatu meaque causa, varias illas lectiones eidem Tennulio describendas concesserat. Horum igitur exemplarium subsidio, tam in Socrate, quam in Sozomeno, innumerabilia loca quæ antea corruptissima legebantur, emendavi, lacunas plurimas supplevi, distinctiones restitui: novam denique interpretationem adjeci. De qua nunc pauca dicam.

Quæ de Musculi et Christophorsoni interpretationibus olim

dixi in præfatione ad illustrissimos ecclesiæ Gallicanæ antistites, quæ editioni Eusebii nostri præfixa est, ea in præsentiarum nihil attinet commemorare. Id unum addam; si post illos quos dixi interpretes, historia Cæsariensis Eusebii novo interprete opus habuit, multo magis necessariam fuisse novam interpretationem historiæ Socratis atque Sozomeni. Horum enim historia longe mendosior ad nos pervenit, quam illa Cæsariensis Eusebii. Idque ex editione Roberti Stephani prudens lector facile deprehendet. Quippe Robertus Stephanus, in Eusebii quidem editione plures MSS. codices adhibuit, ex bibliotheca Regia depromptos: in excudendis autem Socratis ac Sozomeni historiarum libris, unicum singulorum habuit codicem. Itaque ad calcem editionis suæ, in Eusebii quidem libris varias lectiones ex vetustissimis, ut ipse dicit, exemplaribus desumptas notavit. In Socratis autem ac Sozomeni historia nullas apposuit variantes lectiones, propterea quod unicum utriusque scriptoris exemplar nactus fuerat. Et Eusebii quidem exemplaria quibus usus est Stephanus, optima erant ac vetustissima, ut ipse testatur. Uterque autem codex, tam Socratis, quam Sozomeni, quem Robertus Stephanus in editione sua expressit, recentissimus est ut ipsi vidimus, mendisque refertus quamplurimis. Proinde mirum non est, viros doctos in his Socratis ac Sozomeni libris interpretandis sæpius hallucinatos fuisse, cum tam vitiosa ac mutila exemplaria præ oculis haberent, et MSS. codicum auxilio destituerentur. Nam Musculus quidem solam Roberti Stephani editionem viderat. Christophoronus vero, Eusebii quidem ac Theodoriti MSS. codices aliquot inspexit. Socratis vero ac Sozomeni nulla MSS. habuit exemplaria, ut in annotationibus meis non semel observavi. Varias duntaxat lectiones, et doctorum hominum conjecturas, ad marginem editionis Roberti Stephani adnotatas viderat: cujusmodi codices quamplurimi in manus nostras venerunt. Verum lectiones illæ nullius fere sunt ponderis atque auctoritatis, cum nullam habeant adscriptam notam antiqui exemplaris ex quo descriptæ sunt. Ego vero cum optimos ac vetustissimos codices tam Socratis, quam Sozomeni nactus sim, eosque non sine summo labore cum vulgatis editionibus contulerim, faciliore deinceps ac planiore via ad eorum interpretationem

accessi. Nostra igitur hæc editio omnibus, tam Græce doctis, quam iis qui Græca nesciunt, ex æquo, ut spero, satisfaciet. Nam et Græce docti, Socratem ac Sozomenum nostra opera emendatos ac perpuratos legent: et qui Græca minus cal- lent, eosdem Latina interpretatione a nobis donatos facilius intellecturi sunt.

Sequuntur annotationes: in quibus, perinde ac in notatio- nibus Eusebianis, duo perficere tentavi. Primum, ut emen- dationum mearum rationem redderem, et variantes lectiones ex MSS. codicibus depromptas, lectoris iudicio proponerem. Deinde, ut obscuriora quæque ac difficiliora loca, quæ legen- tis ingenium morari posse videbantur, pro modulo meo illus- trarem. Nec ignoro multos esse delicatos ac fastidiosos homines, qui exquisitas dumtaxat observationes et communes quos vocant locos, ad pompam et ostentationem compositos, sibi exhiberi velint: illam vero annotationum partem quæ emendationes ac varias lectiones continet, levem prorsus ac despiciendam existiment. Quibus ego id responsum velim: et si emendationes illæ, ac variæ lectiones quas Græci *διτρο- γραφίας* vocant, insuaves plerumque ac molestæ sint legenti- bus, utiles tamen eas esse inprimis, ac prorsus necessarias, in his præsertim scriptoribus quorum libri minus emendati ad nos pervenerunt. Hujusmodi autem esse Socratis ac Sozo- meni libros, jam superius admonui. Et observationes quidem, majorem speciem præferunt eruditionis: emendatio vero, plus ingenii ac iudicii requirere mihi videtur. Neque enim cujusvis est, de vera ac germana veterum scriptorum lectione ferre sententiam: sed ejus qui et multiplici doctrina instructus sit, et in hac iudicandi arte diu multumque exercitatus.

Porro annotationibus tres a me subijuncti sunt libri Obser- vationum Ecclesiasticarum, quæ ad Socratis ac Sozomeni his- toriam illustrandam pertinent. Nam cum animadverterem, in rebus Athanasii Alexandrini et Pauli Constantinopolitani refe- rendis, multos et maximos errores admissos esse a Socrate at- que Sozomeno, et ab iis qui illos postmodum secuti sunt; eam historiæ partem quanta fieri potuit cura ac diligentia duobus prioribus libris illustrare studui. In quibus multa reperient studiosi a me observata, quæ aliorum diligentiam fugerant. Tertius autem liber, qui explicationem continet sexti canonis

concilii Nicæni, idcirco a me hic subjectus est, quod in eo canone agitur de jure ac potestate patriarcharum, quorum a Socrate nostro mentio fit in libro sexto ac septimo. Cujus quidem rei ideo lectores admonendos putavi, ne quis existimaret, me cujusquam reprehendendi causa librum hunc reliquis attexuisse. Non enim profecto id mihi consilium fuit. Sed primo quidem, veritatis indagandæ studio canonem illum exponere aggressus sum: deinde vero, ut scriptori meo lucem aliquam adferrem, eum libellum annotationibus meis subjeci. In quo si a viro docto atque amico dissentio, id modeste, nec sine honorifica ejus appellatione feci.

Corollarii loco addita est disputatio Archelai Mesopotamiæ episcopi adversus Manichæum, cujus mentio fit a Socrate in libro primo. Ejusdem operis meminit Epiphanius in Hæresi Manichæorum, et Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, cujus hæc sunt verba. *Archelaus episcopus Mesopotamiæ, librum disputationis suæ, quam habuit adversum Manichæum œeuntem de Perside, Syro sermone composuit, qui translatus in Græcum habetur a multis. Claruit sub Imp. Probo.* Hoc egregium antiquitatis ecclesiasticæ monumentum, in Italiæ bibliothecis hactenus delituerat. Tandem vero Emerici Bigotii viri clarissimi studio ac diligentia e tenebris erutum, in lucem prodit. Sed dolendum est, quod exemplar illud ex quo hæc descripta sunt, mendis refertum innumeris, et imperfectum insuper ac mutilum, ad nos pervenit. Desiderari enim videtur disputatio ipsa Archelai, quam habuit adversus Manichæum in Marcelli domo, coram quatuor judicibus a Marcello electis. Nisi forte dicamus, disputationem Archelai contineri in epistola ad Diodorum presbyterum, in qua Archelaus disputationem illam quam adversus Manichæum habuerat, integram refert, ut colligitur ex fine illius epistolæ.

Atque hæc sunt de quibus in principio hujus operis lectores admonendos esse existimavi, ut quid in hac nostra editione præcipuum esset, nec in superioribus hujus Historiæ editionibus inveniretur, primo statim intuitu possent cognoscere. Restat nunc, ut de Socrate ac Sozomeno pauca dicam: qui et quales fuerint, quod genus vitæ sectati, quam religionem professi fuerint, et uter eorum prior historiam conscripserit.

VALESIUS

DE VITA ET SCRIPTIS SOCRATIS ATQUE SOZOMENI.

SOCRATES igitur noster, ab hoc enim ordiemur, patriam habuit Constantinopolim. Ipse certe in libro quinto Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 24. se in ea urbe natum atque educatum fuisse testatur, et ob eam causam res illas præcipue commemorasse, quæ in ea civitate acciderant. Grammaticæ artis præceptis institutus est admodum adolescens, ab Helladio et Ammonio grammaticis, qui tunc forte Alexandria profugi, Constantinopolim se receperant. Causam vero cur grammatici illi Alexandria migraverint, si quis scire desiderat, eam inveniet relatam a Socrate in lib. v. cap. 16. Nam cum templa Gentilium destructa essent Alexandriæ, cura ac studio Theophili urbis illius episcopi, Helladius et Ammonius grammatici, quorum alter Jovis, alter Simii sacerdos erat Alexandriæ, contumeliam hanc deorum suorum ægre ferentes, relicta urbe Alexandria Constantinopolim profecti, domicilium suum illic collocarunt. Porro Gentilium templa Alexandriæ destructa sunt Timasio et Promoto consulibus, ut scribit Marcellinus in Chronico, qui annus erat undecimus imperatoris Theodosii. Ex quo apparet, Socratem nostrum circa exordia principatus Theodosii in lucem editum fuisse. Quippe pueri anno ætatis circiter decimo tradi solebant grammaticis erudiendi. Post hæc Socrates rhetoricam didicit sub Troilo sophista, qui per id tempus summa cum laude eloquentiam docebat Constantinopoli. Id quidem diserte non dicit Socrates noster. Verum ex ejus verbis attentus ac diligens lector istud quod dixi, facile colliget. Toties enim, tamque honorifice ejus mentionem facit, ut magistro minerval solvere videatur. Nam et patriam ejus nominat, Siden Pamphylæ;

ejusque discipulos commemorat haud paucos, Eusebium scilicet scholasticum, et Silvanum atque Ablabium episcopos. Denique in libro septimo Anthemium præfectum prætorio, qui Theodosio juniore adhuc puero rempublicam administrabat, Troili sophistæ consiliis præcipue usum esse scribit. Ubi etiam illum hoc exornat elogio. *ὁς μετὰ τῆς οὐσης αὐτῷ φιλοσοφίας* (sic enim scribendum est, ut in appendice annotationum monui) *καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν φρόνησιν τῷ Ἀνθεμίῳ ἐφάμιλλος ἦν.* Id est: *qui præter philosophiam quæ in ipso inerat, civiliū quoque rerum prudentia par Anthemio esse videbatur.* His rationibus adductus, Socratem nostrum in rhetorica Troilo magistro usum fuisse existimavi. Verum de hac re unusquisque pro arbitrio suo statuet. Sciendum porro est, veteres non raptim ac properanter, sicut nunc fieri solet, sed longo admodum tempore, eloquentiæ operam dedisse. Certè Gregorius Nazianzenus in carmine de vita sua testatur, se anno ætatis tricesimo Athenis discessisse, cum in ea urbe oratoriæ artis præcepta didicisset. Post hæc Socrates relicta Troili schola ad forum se contulit, et causas actitavit Constantino- poli. Unde cognomentum adeptus est Scholastici. Sic enim advocati eo tempore dicebantur, ut jampridem ab aliis observatum est: non quod in scholas relati essent: sed quia juvenes ex rhetorum scholis profecti, artem hanc profitebantur. Tandem vero abjecta causidicina, ad scribendam Ecclesiasticam Historiam animum suum applicuit. Qua in re, et judicio et diligentia usus est singulari. Ac judicium quidem, declarant observationes ac sententiæ passim in libris ejus intextæ: quibus, meo quidem judicio, nihil est illustrius. Diligentiam vero, cum alia multa testantur, tum illud inprimis, quod temporum notam, id est Consulatus et Olympiadas sæpenumero apponit, præsertim ubi res quasdam majoris momenti commemorat. Neque vero historiam suam negligenter ac supine conscripsit, quemadmodum Rufinus Aquileiænsis, qui duos libros Historiæ Ecclesiasticæ, quos Eusebii Cæsariensis libris attexuit, memoriter mihi videtur composuisse. Longe aliter Socrates noster, qui conquisitis undique optimis monumentis, id est, epistolis antistitum, actis synodalibus, et libris ecclesiasticorum scriptorum, ex eorum fide historiam suam elucubravit. Cumque in prima editione operis sui, Rufinum secu-

ut cum Novatianum sectæ illius auctorem inter martyres numerat, cum Novatianos arctissima benevolentia conjunctos fuisse dicit catholicis, et una cum illis in ecclesia Deum orasse : cum Sisinnii orationem commendat, quam habuit adversus dictum illud Chrysostomi : *etiam si milles pœnitentiam egeris, accedo*. Verum aliud est, favere Novatianis : aliud Novatianum esse. Potuit quidem Socrates noster favere Novatianis, seu quod necessitudine ac familiaritate iisdem conjunctus esset, seu quod eorum disciplinam atque abstinentiam probaret. Fuit enim, quantum quidem ex ejus libris colligere possumus, paulo severior. Sed Novatianum illum fuisse, ægre admodum mihi persuaserim ; præsertim cum ex aliquot locis quæ in ejus historia occurrunt, contrarium mihi videarprehendisse. Primum enim in lib. ii. cap. 38. τοὺς τῆς ἐκκλησίας non semel appellat catholicos ; eosque opponit Novatianis. Novatianos ergo extra ecclesiam fuisse agnoscit. Quod profecto nunquam faceret, si Novatiani sectam amplexus fuisset. Sed et in libro sexto, capite 20. et 23. Novatianos inter hæreticos nominat, cum Arianis scilicet, Macedonianis, et Eunomianis. Denique ex capite 19. ejusdem libri aperte colligitur, Socratem Novatianum non fuisse. Primo enim ecclesiam perpetuo appellat simpliciter et absolute, Ecclesiam Catholicorum : opponens eam ecclesiis aliarum sectarum, de quibus agit in sequentibus capitibus, Arianorum scilicet, Novatianorum et Eunomianorum. Deinde consilium illud Nectarii qui pœnitentiarium presbyterum sustulit, non obscure reprehendit. Ait enim hoc facto datam esse licentiam peccantibus, cum nemo esset qui peccantes coargueret. Quæ quidem sententia proficisci non potest ab homine Novatiano, cum Novatiani nec pœnitentiam nec presbyterum pœnitentiarium unquam admisserint, ut ibidem testatur Socrates. Accedit testimonium Theodori lectoris, qui in epistola quam Historiæ Ecclesiasticæ præfixit, Socratem et Sozomenum ac Theodoritum ἀνδρας θεοφιλεῖς appellat, id est viros pios Deoque acceptos. Porro Theodorus lector in eadem urbe et iisdem fere temporibus vixit quibus Socrates, Anastasio scilicet imperium administrante. Denique Petrus Halloixius in notis ad vitam beati Irenæi pag. 664. idem nobiscum sentit. Disputans enim adversus Baronium, qui ad annum Christi 159.

ita scripserat: *Hæc Socrates Novatianus, cum Judæis ipse quoque celebrans Pascha decima quarta luna &c. hæc ait. Et quod Socrates dicitur Novatianus, dupliciter capi potest. Uno, quod faverit interdum Novatianis: quod etiam scribit Bellarminus in libro de Scripturibus Ecclesiasticis ad annum Domini 440. tam de illo, quam de Sozomeno. Altero, quod fuerit hæreseos Novatianorum. In citato quidem capite nec se esse ostendit, nec favere. Nam et illos vituperat, et dissensiones ac vitia detegit: ut non amicus, sed hostis videatur, aut neutrum potius, sed veritatis enarrator: quod historici est munus. Hactenus de Socrate. Nunc de Sozomeno dicendum est.*

Hermias Sozomenus fuit et ipse causicus Constantinopoli, iisdem temporibus quibus Socrates. Majores habuit non ignobiles, ortos ex Palæstina, ex vico quodam juxta Gazam qui Bethelia dicitur. Hic vicus olim abundabat incolarum multitudine, et fana habebat pulcherrima ac vetutissima. Sed præ reliquis Pantheon eminebat, colli manu facto impositum, quod velut arx quædam erat Betheliæ, ut scribit Sozomenus in libro v. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 15. Ex eo vico ortus avus Hermiæ Sozomeni, ad Christi fidem primum conversus est ab Hilarione monacho. Nam cum Alaphion ejusdem vici incola a dæmonio vexaretur; et Judæi ac medici quidam sanare illum aggressi, incantamentis suis nihil profecissent, Hilarion solo Dei nomine invocato dæmonem fugavit. Quo miraculo obstupefactus avus Sozomeni, et Alaphion ipse, cum universa familia Christianam religionem amplexi sunt. Et avus quidem Sozomeni in exponendis sacris voluminibus excelluit, cum esset eleganti ingenio, et intelligentia valeret. Erat præterea disciplinis mediocriter eruditus. Itaque Christianis Gazam et Ascalonem ac finitima loca incolentibus, carus admodum fuit, utpote utilis ac necessarius religioni, et qui sacrorum voluminum nodos facile dissolveret. Alaphionis autem posteri, sanctitate vitæ et erga pauperes humanitate, ac reliquis virtutibus præ cæteris inclaruerunt: primique omnium ecclesias et monasteria illic condiderunt, ut testatur Sozomenus in loco jam citato. Ubi etiam addit ex ista Alaphionis familia viros quosdam sanctos ad suam usque ætatem pervenisse, quibuscum ipse admodum adolescens versatus sit, et de quibus infra locuturum se esse pollicetur. Intelligit

autem proculdubio Salamanem, Fusconem, Malchionem et Crispionem fratres, de quibus loquitur in lib. vi. cap. 32. Ait enim hos fratres in monastica disciplina ab Hilarione institutos, Valentis principatu in Palæstinæ monasteriis enituisse: habitasse autem juxta Bethleam, qui vicus est in agro Gazæorum. Erant enim nobili apud illos genere orti. Eorundem meminit in lib. viii. c. 14. ubi Crispionem ait fuisse archidiaconum Epiphani. Apparet igitur fratres istos quos dixi, ex Alaphionis familia oriundos fuisse. Fuit autem Alaphio propinquitate junctus cum avo Sozomeni. Idque ex eo conjicio, quod avus Sozomeni cum universa domo sua ad fidem Christi conversus esse dicitur ob admirandam Alaphionis curationem, quem Hilarion solo omnipotentis Dei nomine invocato sanaverat. Deinde ex eo quod scribit Sozomenus, se admodum adolescentem cum grandævis monachis qui erant ex genere Alaphionis illius, familiariter esse yersatum. Postremo, ex eo quod Sozomenus ab istis Alaphionis vel filiis vel nepotibus, nomen accepit. Dicebatur enim Salamanes Hermias Sozomenus, quemadmodum testatur Photius in Bibliotheca, ex nomine Salamanis illius quem Fusconis, Malchionis et Crispionis fratrem fuisse superius observavi. Quare emendandus est error Nicephori et aliorum, qui Sozomenum Salaminii cognomen habuisse existimant, propterea quod ex oppido Cypri Salamine originem duceret. Atqui non Cyprium, sed Palæstinum fuisse Sozomenum, supra ex ipsius Sozomeni testimonio demonstravi. Non enim solum avus illius Palæstinus fuit, ut superius dictum est, verum etiam Sozomenus ipse educatus est in Palæstina, in gremio ut ita dixerim monachorum illorum qui erant ex Alaphionis familia. Qua quidem ex educatione hausisse mihi videtur Sozomenus ardentissimum illum amorem monasticæ vitæ ac disciplinæ, quem passim in historia sua præfert. Hinc est quod in libris suis haudquam contentus fuit referre, quinam patres atque auctores fuissent monasticæ philosophiæ: verum etiam successores eorum ac discipulos studiose commemoravit, tum qui in Ægypto, et Syria ac Palæstina, tum qui in Ponto, Armenia atque Osdroëna hoc vitæ genus excoluissent. Hinc est quod in primo historiæ libro cap. 12. ambitiosum illud elogium monasticæ philosophiæ, tanquam in vestibulo legendum pro-

posuit. Quippe ingratum se fore existimavit, nisi his in quorum contubernio vixerat, et a quibus tam præclara bonæ conversationis exempla acceperat adolescens, hoc saltem modo gratiam referret. Id enim ipse indicat in proœmio libri primi. Cæterum non ex hoc solum loco quem dixi, Sozomenum Gazæ educatum esse colligitur, sed etiam ex fine libri octavi, ubi Sozomenus ait se vidisse Zenonem episcopum Maiumæ. Est autem Maiuma navale Gazæorum. Qui licet annos natus esset propemodum centum, a matutinis tamen ac vespertinis hymnis nunquam abfuerat, nisi forte morbus ipsum detinuisset. Post hæc Sozomenus causidicinæ operam dedit. Et jus quidem civile didicit Beryti, quæ urbs est Phœnices, haud procul distans a patria Sozomeni; in qua celebris erat jurisprudentiæ schola. Causas autem egit Constantinopoli, quemadmodum ipse testatur in libro ii. cap. 3. Nec tamen valde occupatus fuisse videtur in causis agendis. Etenim eo ipso tempore quo advocatus erat Constantinopoli, Ecclesiasticam Historiam conscripsit, ut ex ipsius verbis licet colligere. Sic enim ait in pag. 48. hujus editionis. *Quæ vero acciderint Aquilino, viro qui hodieque mecum una versatur, et in eodem foro causidicinam exercet, partim ut ab ipso audiivi, partim ut ipse conspexi, dicam necessario.* Porro ante hos novem Ecclesiasticæ Historiæ libros, scripserat Sozomenus Breviarium rerum ecclesiasticarum, ab ascensu Christi usque ad exactionem Licinii. Quod opus duobus libris comprehensum erat, ut ipse testatur in proœmio libri primi. Verum hi duo libri longinquitate temporis interciderunt.

In scribenda autem historia usus est Sozomenus stilo, nec depresso nimis nec turgido, sed qui inter utrumque medius incedit. Qui quidem stilus ecclesiasticarum rerum scriptori optime convenit. Et Photius quidem in Bibliotheca, dictionem Sozomeni præfert dictioni Socratis. Cui nos libenter accedimus. Sed quantum dictionis elegantia vincit Sozomenus, tantum Socrates iudicio vincit. Nam Socrates quidem tum de viris, tum de rebus ac negotiis ecclesiasticis optime iudicat. Nihil est in illo nisi grave ac serium. Nihil quod tanquam superfluum possis expungere. Contra vero in Sozomeno quædam occurrunt levia ac puerilia. Cujusmodi est in libro primo excessus ille de conditu urbis Hemonæ, et de Argonautis, qui navem Argo

humeris suis per aliquot stadia transportarunt. Item descriptio illa Daphnensis suburbani, quæ habetur in libro quinto pagina 209. Item observatio illa de pulchritudine corporis, ubi agit de Virgine illa apud quam diu latitavit beatus Athanasius. Denique liber nonus nihil fere aliud continet quam eventus bellicos, quibus nihil commune est cum historia ecclesiastica. Sed et dictio ipsa Sozomeni quam Photius dictioni Socratis anteponebat, vitiis suis non caret. Observavi enim, periodos a Sozomeno non aliter inter se connecti quam per particulas illas δὲ et τὲ, quibus nihil est molestius. Quod si quis epistolam illam attentius legerit qua Sozomenus opus suum juniori Theodosio nuncupavit, inveniet profecto id quod dixi, Sozomenum non magnum oratorem fuisse.

Superest ut inquiremus, uter illorum prior scripserit, et uter ab altero mutuatus, seu potius furatus sit. Certe cum ambo de iisdem rebus pene eadem scripserint, ambo ab eodem principio exorsi ad eandem metam decurrerint, a principatu scilicet Constantini ad 17. consulatum Theodosii junioris, prorsus necesse est ut alter alterius scriinia compilaverit. Quod genus plagii a multis Græcis scriptoribus commissum fuisse testatur Porphyrius apud Eusebium in libro x. Præparationis Evangelicæ. Verum uter plagiarius sit, Socratesne an Sozomenus, difficile est dicere, cum ambo iisdem temporibus vixerint, ambo principatu Theodosii junioris historiam suam scripserint. Itaque in hujus quæstionis disceptatione, utendum est conjectura. Sic Porphyrius in libro supra memorato, cum incertum esset utrum Hyperides ex Demosthene, an Demosthenes ex Hyperide furatus esset, propterea quod ambo eodem tempore vixissent, conjectura utendum esse pronuntiavit. Videamus ergo in quem cadat suspicio furti. Equidem sic existimo, inferiorem plerumque furari a præstantiore, et juniorem a seniore. Atqui Sozomenus meo quidem iudicio, longe inferior est Socrate: junior item quam Socrates, ad historiam scribendam se contulit. Scripsit enim cum adhuc esset advocatus, uti superius observavi. Professio autem advocatorum apud Romanos, non perpetua erat sed temporaria. Denique qui alteri addit aliquid, et qui alterum interdum emendat; is posterior videtur scripsisse. Atqui Sozomenus quædam interdum addit Socrati, et in aliquibus locis ab eo dissentit, ut

observat Photius, et nos in annotationibus nostris admo-
nuimus. Posterior itaque videtur scripsisse Sozomenus. At-
que hæc est opinio pene omnium recentiorum ; qui Socratem
ante Sozomenum collocant. Ita Bellarminus in libro de
Scriptoribus Ecclesiasticis, eumque secuti Miræus, Labbæus
et Vossius. Ex antiquis vero Cassiodorus et Photius ac Nice-
phorus Socratem priore loco nominant. Quanquam Cassio-
dorus variasse deprehenditur. Nam in præfatione Historiæ
Tripartitæ, inverso ordine, Theodoritum quidem primum no-
minat, Sozomenum vero secundo loco recenset, Socratem ulti-
mum refert. Ita quoque eos recenset Theodorus lector in
epistola quam Historiæ Tripartitæ præfixit. Hactenus de
Sozomeno. Nunc tempus est ut testimonia veterum de utro-
que scriptore audiamus.

VETERUM TESTIMONIA DE SOCRATE AC SOZOMENO.

Cassiodorus Senator in libro de divinis lectionibus [De Insti-
tutione Divinarum Litterarum]. Cap. 17.

Post historiam vero Eusebii, apud Græcos, Socrates, Sozo-
menus et Theodoritus sequentia conscripserunt. Quos a viro
disertissimo Epiphania in uno corpore duodecim libris feci-
mus Deo auxiliante transferri : ne insultet habere se facunda
Græcia necessarium, quod vobis iudicet esse subtractum.

Idem Cassiodorus in præfatione Historiæ Tripartitæ.

Hanc^a igitur Historiam Ecclesiasticam, quæ cunctis Chris-
tianiis valde necessaria comprobatur, a tribus Græcis auctori-
bus mirabiliter constat esse conscriptam : uno scilicet Theo-
dorito, venerabili episcopo, et duobus disertissimis viris,
Sozomeno et Socrate. Quos nos per Epiphanium scholasti-
cum Latino condentes eloquio, necessarium duximus, eorum
dicta deflorata in unius stili tractum, Domino juvante, per-
ducere, et de tribus auctoribus unam facere dictionem.

^a Hæc igitur Historia Ecclesiastica ed. Benedict.

Liberatus Diaconus in Breviario historiae Nestorianæ.

Cap. 2.

Socrates vero in libro Ecclesiasticæ Historiæ dirimit Nestorium a Paulo, eorumque differentiam sic ponit. Apparet, inquit, Nestorium ignorasse lectiones antiquorum. Quapropter, ut dixi, in sermone solo moratus est. Et non solum eum sermonem examini dedit, sed etiam omnino Deum esse qui natus est, denegavit. Nos autem fatemur, quoniam qui de sancta Virgine natus est et crucifixus est, Dominus est gloriæ, sicut dicit apostolus: Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Porro Nestorius dicit: Noli gloriari Judæe. Non crucifixisti Deum; tanquam ipse Dominus gloriæ, idem non sit Deus. Nam quia purum hominem non dicit Christum, sicut Photinus et Paullus Samosatenus, etiam homiliæ quas fecit, ostendunt. Nusquam enim Dei Verbi subsistentiam perimit, sed ubique eum subsistere confitetur, et habere subsistentiam, et non sicut Photinus et Paullus Samosatenus, ejus subsistentiam perimentes. Hæc Socrates de Paulo et Nestorio.—Liberat. Breviar. ii.

Hic Socratis locus descriptus est a Liberato ex libro duodecimo Historiæ Tripertitæ. In Græcis enim codicibus aliter legitur.

Theodorus Lector ecclesie Constantinopolitanæ, in epistola quam præfixit Historiæ Ecclesiasticæ.

Εὐσεβίου τοῦ θαυμασιωτάτου τὴν ἐπίκλην Παμφίλου, κεκηκόςτος περὶ τὴν συλλογὴν τῶν ἀνέκαθεν τὰς τοιαύτας ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις λογίων ἀνδρῶν συγγεγραφότων, οὐ μόνον λέγω τῶν παρὰ Χριστιανοῖς φιλοσοφησάντων, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἑβραίοις, καὶ τήνδε τὴν ἱστορικὴν σύνταξιν ποιησαμένου ἄχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς φιλοχρίστου καὶ ὡς ἀληθῶς ὑπὸ Θεοῦ χειροτονηθείσης βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ πανευφήμου καὶ μακαριωτάτου ὧδε καταλύσαντος, ἐπὶ τοιοῦτον τῆς ὑποθέσεως σχῆμα μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας, ὡς γε τῶν ἐκτεθέντων ἢ γραφῆ μαρτυρήσει, τὴν σπουδὴν πεποιήκασιν θεοφιλεῖς ὁμοῦ καὶ λογιώτατοι ἄνδρες. Λέγω δὴ Θεοδώρητος ὁ τῆς ὁσίας μνήμης, γενόμενος ἐπίσκοπος Κύρου, Σωζόμενος, καὶ Σωκράτης τῶν ἐπιλοίπων χρόνων ποιούμενοί τε πραγματείας οὐκ ἄμφο τὸν τοιοῦτον ὄμιλον θέμενοι, ἀλλ' ἰδίᾳ ἕκαστος φιλοσοφήσας, καὶ τοὺς λόγους ἀναγράφας.

Theodorus Lector in eadem epistola.

* Ἀρξομαι δὲ τῆς ὑποθέσεως ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ μακαρίου Σωζομενοῦ.

Evagrius Scholasticus in libro primo Historiæ Ecclesiasticæ. Cap. 1.

Εὐσεβίῳ τε οὖν τῷ Παμφίλῳ, Σωζομένῳ τε καὶ Θεοδώριτῳ, καὶ Σωκράτει, ἄριστα πάντων πεπόνηται ἦτε ἐς ἡμᾶς ἀφίξις τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἦτε ἐς οὐρανοὺς ἀνάβασις, ὅσα τε τοῖς θεσπεσίοις ἀποστόλοις, ἀτὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις μάρτυσι διαθλεύουσι κατῶρθωτο, ἢ εἰ τι καὶ ἄλλο ἀξιόλογον ἡμῶν, ἢ καὶ τηράλλως ἔχον πέπρακται, μέχρι τινὸς μέρους τῆς Θεοδοσίου βασιλείας.

Gregorius Magnus in epistola 31. libri 6.

In historia autem Sozomeni, de quodam Eudoxio qui Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrantur. Sed ipsam quoque historiam sedes apostolica suscipere recusat, quoniam multa mentitur, et Theodorum Mopsuestiæ nimium laudat, atque usque ad diem obitus sui magnum doctorem ecclesiæ fuisse perhibet.—[Gregor. Epist. vii. 34. Ind. xv.]

Hæc Theodori Mopsuesteni laudatio hodie in Historia Sozomeni non exstat: sed habetur in libro quinto Historiæ Ecclesiasticæ Theodoriti, capite 40. Aut igitur dicendum est Gregorium Magnum memoriæ vitio lapsum fuisse, qui id quod a Theodorito dictum est, Sozomeno tribuerit. Qua in sententia fuit Melchior Canus in libro 2. locorum theologicorum. Aut certe cum Baronio in annotationibus ad Martyrologium Romanum, dicendum est maximam partem libri noni Hermiæ Sozomeni hodie desiderari, historiam scilicet annorum circiter 18. a consulatu Agricolæ et Eustathii, usque ad consulatum 17 Theodosii Augusti: et in iis capitibus quæ vetustatis incuria perierunt, Sozomenum de Theodoro Mopsuesteno ea scripsisse quæ referuntur a Gregorio Magno. Verum hæc Baronii responsio, licet Miræo et Vossio aliisque placuerit, mihi tamen haudquaquam satisfacit. Quis enim credat, Gregorii Magni ætate integriores fuisse Sozomeni codices quam nunc sunt? Nam Cassiodori ætate, qui Grego-

rium Magnum antecessit, nihilo auctiores erant Sozomeni codices iis quos nunc habemus: idque ex Historia Tripertita ejusdem Cassiodori facile est cognoscere.

Synodus septima, in actione prima. [Mans. Concil. t. xii. col. 1035.]

Κωνσταντῖνος ὁ εὐλαβέστατος διάκονος καὶ νοτάριος ἀνέγνω· ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Σωκράτους· Φωτεινὸς δὲ τοῦ Σιρμίου γενόμενος ἐπίσκοπος, μαθητὴς ἦν Μαρκέλλου τοῦ Ἀγκύρας, καὶ αὐτὸς ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Κύριον ἔλεγεν ὡς ὁ Μάρκελλος. Καὶ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ἀνέγνω ἐκ τῆς αὐτῆς ἱστορίας. Οἱ ἐν τῇ Σαρδικῇ ἐρήμῃ αὐτῶν κατεδιήγησαν. Ὅρον δὲ πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐκύρωσαν, καὶ τὸ ἀνόμοιον ἐκβάλλουσι, καὶ ἀναθεματίζουσιν· ἀποδιδόασι δὲ τοὺς θρόνους Παύλῳ καὶ Ἀθανασίῳ, ἔτι γε μὴν καὶ Μαρκέλλῳ τῷ Ἀγκύρας, ἀπολογουμένῳ καὶ λέγοντι, ὡς οὐκ ἐνοήθησαν ἅπερ ἐν βίβλοις ἐξέθετο· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τοὺς λέγοντας ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Κύριον ἀποστρέφεται. Quæ leguntur in lib. ii. Historiæ Ecclesiasticæ Socratis cap. 18. et 20. sed non iisdem verbis.

In eadem Synodo septima paulo post, hæc leguntur.

[Ibid. col. 1042.]

Στέφανος ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς καὶ βιβλιοφύλαξ ἀνέγνω. Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Ῥουφίνου. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν ἐμφύλιον διωγμὸν βραχὺν ὄντα πρότερον, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν παρελθὼν Μακεδόνιος ἠΰξησεν· Ἀκάκιος δὲ καὶ Πατρόφιλος Μάξιμου τῶν Ἱεροσολύμων ἐξέώσαντες, Κύριλλον ἀντεκατέστησαν. Hæc leguntur apud Socratem lib. ii. 27. et 38. Quare in Græco textu pro voce Ῥουφίνου scribendum est Σωκράτους.

Photius in Bibliotheca. Cap. 28.

Ἀνεγνώσθη Σωκράτους ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ἐφεξῆς οὖσα τῆς Εὐσεβίου. Ἄρχεται μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας, καὶ κάτεισιν ἕως τῆς τοῦ νέου Θεοδοσίου βασιλείας· ὁ δὲ συγγραφεὺς παρὰ Ἀμμωνίῳ καὶ Ἑλλαδίῳ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι γραμματικοῖς φοιτῶν, ἔτι παῖς ὢν τὰ τῆς γραμματικῆς ἐδιδάσκετο, Ἑλληνισταῖς οὖσι καὶ διὰ στάσιω ἐκπεσοῦσι τῆς πατρίδος, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβουσιν· περιέχει δὲ ἡ βίβλος χρόνον ἑτῶν ρμ'. Ἡ δὲ πᾶσα ἱστορία ἐν τόμοις αὐτῷ συντίθεται ἑπτὰ, ἡ δὲ φράσις οὐδὲν ἔχει ἀξιώλογον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ζόγμασι οὐ λίαν ἔστιν ἀκριβής.

Idem. Cap. 30.

Ἀνεγνώσθη Σαλαμάνου Ἑρμείου Σωζομένου σχολαστικοῦ ἐκκλησιαστικῆ ἱστορία ἐν λόγοις θ'. προσφωνεῖ δὲ τὴν ἱστορίαν πρὸς Θεοδοσίον τὸν νέον· ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς ὑπατείας Κρίσπου καὶ τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου· καὶ κάτεισι μέχρι τῆς τοῦ νέου Θεοδοσίου βασιλείας. Οὗτος δὲ δίκας ἦν λέγων ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἔστι δὲ Σωκράτους ἐν τῇ φράσει βελτίων. Διαφωνεῖ δὲ αὐτῷ καὶ κατὰ τινὰς ἱστορίας.

Nicephorus Callistus in libro primo Historiæ Ecclesiasticæ.

Cap. 1.

Ἑρμείας μέντοι Σωζόμενος, ὁ καὶ Σαλαμίνιος, καὶ ὁ τὴν Κυρεστίων προεδρεύσας σοφὸς Θεοδώριτος, τῇ τρίτῃ συνόδῳ πρὸς μάχην ἰῶν· ἔτι δὲ καὶ ὁ θεομιστὴς Φιλοστόργιος· πρὸς δὲ καὶ ὁ τὴν προσηγορίαν, οὐ μὴν δέ γε καὶ τὴν προαίρεσιν καθαρὸς Σωκράτης, τὸ πέρασ ἐκεῖνου ἀρχὴν τῶν ἰδίων πεποιημένοι πραγματεῶν, ἄχρι δὴ καὶ τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ νέου τὴν ἱστορίαν καθελκυσαν, ὑπόθεσις μίαν οὐκ οἶδ' ὅπως ἅπαντες προστησάμενοι.

Idem in libro xi. Cap. 14.

Hæc sibi renuntiata esse Socrates, qui hoc loco non abhorrere se a Novatianorum institutis palam præ se fert, a sene quodam scribit, qui se presbyteri filium fuisse dicebat, quo cum synodo ei interfuerit.

In libro 4. Juris Græco-Romani, cap. de translationibus episcoporum. [p. 293. ed. J. Leunclav. Francof. 1596.]

Ὁ Σωζόμενος Ἑρμείας γράφει, ὅτι ἐπὶ Κωνσταντίνου Μελέτιος ἐπίσκοπος Σεβαστείας τῆς Ἀρμενίας μετετέθη εἰς Ἀντιόχειαν.

Cedrenus in Chronico, p. 275. [t. i. p. 587. ed. Nieb. 1838.]

Ὁ δὲ Σωζόμενος φησὶν, ὅτι καὶ θείας ἐμφανείας ἤξιοῦτο. Loquitur de Pulcheria Augusta.

Testimoniis illis quæ collegit Valesius addi possunt etiam hæc quæ sequuntur.

i. *Dionysius Patriarcha Jacobitarum in Chronico,*

Hinc vero usque ad Theodosium Juniorem Socratem Novatianum secuti sumus.—Asseman. Biblioth. Orient. t. ii. p. 100.

ii. *Ebedjesu episcopus Sobensis in Catalogo Librorum,*

Socrates duos tomos Ecclesiasticæ (Historiæ) composuit. Neonon Historiam Constantini et Joviniani Imperatorum.—Ibid. t. iii. p. 41.

Quid vero Ebedjesu velit per illos duos tomos, et alteram hanc Historiam, incertum est. Suspiciatus est Assemani, “eum anonymas Constantini et Joviniani historias quas apud Syros circumferri viderat, ad Socratem conjectando retulisse.”

iii. Zacharias episcopus Meletinæ Historiam Socratis in compendium redegit: quod extare inter codices Syriacos Bibliothecæ Vaticanæ, et multa continere e Socratis libb. i. ii. iii. iv. et v, affirmat idem doctissimus Editor, Biblioth. Orient. t. ii. p. 55.

iv. Gregorius Bar-Hebræus testatur Michaellem Patriarcham compilasse inter alios Scriptores etiam Historiam Socratis Scholastici. Ibid. t. ii. p. 313.

INDEX CAPITUM.

Hæ Tabulæ in codicibus F. M. et in editis singulæ singulis Libris præfiguntur.
Satius tamen visum est eas huc ad frontem Operis rejicere, quo commodius
vices indicum expleant.

LIB. I.

ΤΑΔΕ^α ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΙ ΠΡΩΤΩΙ ΒΙΒΛΙΩΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

- α'. Τὸ^β τοῦ βιβλίου Προοίμιον. p. 1.
β'. Τίνα τρόπον ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπὶ τὸ χριστιανίζειν ἐλήλυθεν. p. 3.
γ'. Πῶς Κωνσταντῖνον τὰ Χριστιανῶν αὔξοντας, Λικίννιος ὁ συμ- βασιλεύων αὐτῷ Χριστιανούς ἐδίωκεν. p. 7.
δ'. Ὅτι πόλεμος μεταξὺ Κωνσταντῖνου καὶ Λικιννίου διὰ Χριστιανούς ἐγένετο. p. 9.
ε'. Περὶ τῆς^γ Ἀρείου πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν ἐπίσκοπον φιλονεικίας. p. 10.
ς'. Ὡς ἐκ τῆς φιλονεικίας ἀρχὴν διαίρέσεως ἡ ἐκκλησία ἐλαβεν καὶ ὡς Ἀλέξανδρος ὁ^δ Ἀλεξανδρείας καθεῖλεν Ἀρειον, καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. p. 11.
ζ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος λυπηθεὶς μὲν τῇ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπεμψεν Ὅσιον τὸν Ἰσπανόν^ε εἰς Ἀλεξανδρείαν, εἰς ὁμόνοιαν παρακαλῶν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν Ἀρειον. p. 26.
η'. Περὶ τῆς γεγενημένης συνόδου ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, καὶ περὶ τῆς ἐκεῖ ἐκτεθείσης πίστεως. p. 35.
θ'. Ἐπιστολῆ^ς τῆς συνόδου, περὶ ᾧν ᾤρισεν ἡ σύνοδος καὶ ὡς καθηρέθη Ἀρειος, καὶ οἱ ὁμοφρονοῦντες αὐτῷ^ς. p. 57.

^α Πίναξ ἀκριβῆς τῆς γραφῆς τοῦ βιβλίου Σωκράτους σχολαστικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τόμος πρῶτος. Τοῦ αὐτοῦ Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τόμος β', et sic deinceps usque ad septimum tomum; tum vero post titulum Σωκράτους σχολαστικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τόμος α' literis majusculis scriptum, inchoat textum Εὐσέβιος &c. F. Κεφάλαια

τοῦ α' βιβλίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Σωκράτους M.

^β Προοίμιον περὶ τῆς ὁλης πραγματείας M.

^γ ταύτης M.

^δ ὁ ἐπίσκοπος M.

^ε σπάνον M.

^ς Ἐπιστολαὶ M.

^ζ τὰ αὐτοῦ M.

- ι'. Ὅτι καὶ τὸν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον Ἀκέσιον κεκλήκει εἰς τὴν σύνοδον ὁ βασιλεὺς. p. 86.
- ια'. Περὶ Παφνουτίου τοῦ ἐπισκόπου. p. 88.
- ιβ'. Περὶ Σπυριδῶνος^h τοῦ Κυπρίων ἐπισκόπου. p. 90.
- ιγ'. Περὶ Εὐτυχianoῦ τοῦ μοναχοῦ. p. 93.
- ιδ'. Ὅτι Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας καὶ Θεόγνις ὁ Νικαίας ἐξορισθέντες διὰ τὸ συμφρονησαὶ Ἀρείῳ, ὕστερον βιβλίον μετανοίας διαπεμφάμενοι, καὶ συνθέμενοι τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως, τοὺς ἑαυτῶν ἀπέλαβον θρόνους. p. 97.
- ιε'. Ὅτι μετὰ τὴν σύνοδον, Ἀλεξάνδρου τελευτήσαντος, Ἀθανάσιος καθίσταται¹ ἐπίσκοπος. p. 100.
- ις'. Ὡς βασιλεὺς^k Κωνσταντῖνος τὸ πάλαι Βυζάντιον αὐξήσας, Κωνσταντινίου πόλιν ἐπωνόμασεν. p. 102.
- ιζ'. Ὡς ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ἑλένη, ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα παραγενομένη, τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἀναζητήσασα¹ εὔρε, καὶ ἐκκλησίαν ἀνφικοδόμησεν. p. 104.
- ιη'. Ὡς καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὰ μὲν Ἑλλήνων καθήρει¹ πολλὰς δὲ ἐκκλησίας ἐν διαφόροις τόποις ἴδρυσεν^m. p. 108.
- ιθ'. Τίνα τρόπον ἐπὶ τῶν χρόνων Κωνσταντινίου, τὰ ἐνδοτέρω ἔθνη τῶν Ἰνδῶν ἐχριστιάνισαν. p. 113.
- κ'. Τίνα τρόπον Ἰβηρες ἐχριστιάνισαν. p. 117.
- κα'. Περὶ Ἀντωνίου τοῦ μοναχοῦ. p. 123.
- κβ'. Περὶⁿ Μάνεντος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αἵρέσεως τῶν Μανιχαίων, καὶ ὅθεν ἦν τὴν ἀρχήν. p. 124.
- κγ'. Ὡς Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας^o καὶ Θεόγνις ὁ Νικαίας ἀναθαρσήσαντες σπουδῆν πεπολήνται παρατρέψαι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, διὰ τὸ σκευωρήσασθαι Ἀθανάσιον. p. 129.
- κδ'. Περὶ τῆς γενομένης συνόδου ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἣ καθεῖλεν Εὐστάθιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ἐφ' ᾧ στάσεως γενομένης, μικροῦ ἀνετράπη ἢ πόλις. p. 133.
- κε'. Περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ σπουδάσαντος ἀνακληθῆναι Ἀρειον. p. 136.
- κς'. Ὡς Ἀρειος ἀνακληθεὶς, βιβλίον μετανοίας δοὺς τῷ βασιλεῖ, τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ὑπεκρίνατο. p. 140. •

^h σπυριδῶνος M.

¹ καθίσταται τῆς ἀλεξανδρέων ἀθανάσιος M.

^k ὁ βασ. M.

¹ ἀνεζήτησεν καὶ ἐκκλησίαν ἴδρυσεν M.

^m ἴδρυσεν M.

ⁿ Περὶ τοῦ αἵρεσιάρχου μανιχαίου, καὶ ὅθεν M.

^o νικομηδείας ἐπίσκοπος M.

^p πίστει συνθέντο M.

- κζ'. Ὡς Ἀρείου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν γνώμη τοῦ βασιλέως κατελήθοντος, καὶ μὴ δεχθέντος ὑπὸ Ἀθανασίου, οἱ περὶ Εὐσέβιον διαφόρους κατὰ Ἀθανασίου⁹ διαβολὰς πρὸς τὸν βασιλέα πεποιήνται. p. 142.
- κη'. Ὡς διὰ τὰς κατηγορίας τὰς κατὰ Ἀθανασίου σύνοδον ἐπισκόπων ἐν τῇ Τύρῳ ὁ βασιλεὺς γενέσθαι παρεσκεύασεν. p. 149.
- κθ'. Περὶ Ἀρσενίου καὶ τῆς κεκόφθαι λεγομένης αὐτοῦ χειρὸς. p. 150.
- λ'. Ὡς Ἀθανασίου ἐπὶ τῇ[†] κατηγορίᾳ ἀθώου εὐρεθέντος, οἱ κατηγοροὶ φυγῇ ἐχρήσαντο. p. 152.
- λα'. Ὅτι τὰς ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ ἀπολογίας Ἀθανασίου μὴ καταδεξαμένων τῶν ἐπισκόπων, Ἀθανάσιος πρὸς τὸν βασιλέα ἀνέδραμεν. p. 153.
- λβ'. Ὅτι Ἀθανασίου ἀναχωρήσαντος, οἱ τῆς συνόδου καθαίρεσιν αὐτοῦ ἐψηφίσαντο[‡]. p. 155.
- λγ'. Ὅπως ἡ σύνοδος ἀπὸ τῆς Τύρου ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα παραγέγυρε, καὶ τὰ ἐγκαίνια ποιησαμένη τῆς νέας Ἱερουσαλήμ, τοὺς περὶ Ἀρείου εἰς κοινωσίαν ἐδέξατο[‡]. p. 156.
- λδ'. Ὅτι ὁ βασιλεὺς τῇ συνόδου ἐκάλει πρὸς ἑαυτὸν δι' ἐπιστολῆς, ἕν[‡] ἐπὶ αὐτοῦ[‡] τὰ κατὰ Ἀθανάσιον ἀκριβῶς ἐξετασθῆ. p. 158.
- λε'. Ὅτι τῆς συνόδου μὴ ἐλθούσης παρὰ τὸν βασιλέα, οἱ περὶ Εὐσέβιον διέβαλλον Ἀθανάσιον ὡς ἀπειλήσαντα ἀποστρέφειν τὸν σίτον τὸν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας τῇ Κωνσταντινουπόλει χορηγοῦμενον· ἐφ' οἷς κινήθεις ὁ βασιλεὺς εἰς ἔξορίαν ἐξέπεμψε τὸν Ἀθανάσιον κελεύσας τὰς Γαλλίας οἰκεῖν. p. 163.
- λς'. Περὶ Μαρκέλλου τοῦ Ἀγκύρας[‡] καὶ Ἀστερίου τοῦ σοφιστοῦ. p. 164.
- λζ'. Ὅπως Ἀρείος μετὰ τὴν Ἀθανασίου ἔξορίαν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ βασιλέως μεταπεμφθεὶς, ταραχὰς ἐκίνησεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως. p. 167.
- λη'. Περὶ τοῦ θανάτου Ἀρείου. p. 169.
- λθ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς ἀρρωστίᾳ περιπεσὼν τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο. p. 173.
- μ'. Περὶ τῆς κηδείας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. p. 174.

⁹ τοῦ ἀθανασίου M.
[†] τῇ πρώτῃ κατ. M. qui i subscriptum omittere solet.
[‡] ἐποιήσαντο M.

[‡] Ita M. ἐδέξατο editt.
[‡] ἑαυτοῦ M.
[‡] ἀγκύρας ἐπισκόπου M.

LIB. II.

ΤΑΔΕ ^α ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΟΙ ΔΕΥΤΕΡΩΙ^β ΒΙΒΛΙΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

α'. Προοίμιον, δι' ἣν αἰτίαν τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον βιβλίον ἄνωθεν ἐλέχθη. p. 176.

β'. Ὡς οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας ἐπίσκοπον αὖθις τὸ Ἄρειον σπουδάσαντες εἰσαγαγεῖν δόγμα, ταραχὰς ταῖς ἐκκλησίαις ἐκίνησαν. p. 178.

γ'. Ὡπως Ἀθανάσιος Κωνσταντίνου τοῦ νεωτέρου γράμμασι θαρρήσας τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατέλαβεν. p. 182.

δ'. Ὡς τελευτήσαντος Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου Ἀκάκιος τὴν ἐπισκοπὴν Καισαρείας διεδέξατο. p. 185.

ε'. Περὶ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ νεωτέρου τελευτῆς. p. 185.

ς'. Ὡς Ἀλέξανδρος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος τελευτῶν ὑπόψηφον πεποίηκε Παῦλον καὶ Μακεδόنيον. p. 186.

ζ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίος Παῦλον τὸν προβληθέντα ἐπίσκοπον ἐκβάλλει· Εὐσεβίῳ δὲ ἐκ τῆς Νικομηδείας μεταπεμφθέντι τὴν ἐπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως ἐνεχείρισεν ^ε. p. 188.

η'. Ὡς Εὐσέβιος ἕτεραν σύνοδον ποιησάμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἕτεραν ἔκθεσιν πίστεως ὑπαγορευθῆναι ἐποίησε. p. 188.

θ'. Περὶ Εὐσεβίου τοῦ^δ Ἐμμηνοῦ. p. 191.

ι'. Ὡς^ε οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντες ἐπίσκοποι διὰ τὸ παραιτήσασθαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν Εὐσέβιον τὸν Ἐμμηνοῦν, Γρηγόριον χειροτονήσαντες, τὴν τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως φράσιν ἐπεποίησαν. p. 193.

ια'. Ὡς^ε Γρηγορίου μετὰ χειρὸς στρατιωτικῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατελθόντος Ἀθανάσιος ἐφυγεν. p. 200.

ιβ'. Ὡς Εὐσεβίου τελευτήσαντος ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαὸς Παῦλον αὖθις ἐνεθρόνισε· καὶ ὡς οἱ Ἀρειανοὶ Μακεδόنيον προεβάλλοντο^ε. p. 201.

^α Ante hæc habent, Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βιβλίον β', F. et M.

^β τῷ Σωκράτους β' βιβλίῳ M.

^γ ἐνεχείρισεν M.

^δ τοῦ ἐπικληθέντος ἔμμηνοῦ M.

^ε ι'. Ὡς γρηγόριον χειροτονήσαντες μετὰ χειρὸς στρατιωτικῆς εἰς τὴν ἀλεξανδρείαν ἔπεμψαν ἀθανάσιον δὲ ἐξέβαλαν (sic) M. Erravit hic, sicut alibi in capitum summaris

compilandis, librarius, dum hoc decimum caput cum sequenti in unum componeret. Libri tamen textus ubique secundum ordinem vulgatum capita dividit: solummodo titulum quadragessimis omittit.

^ι Hoc summarium om. M., itaque summarium proxime sequens pro undecimo deputat, et sic cetera subinde numerat.

^ε προεβάλλοντο M.

- ιγ'. Περὶ τῆς Ἑρμογένους τοῦ στρατηλάτου ἀναμέσεως· καὶ ὅπως πάλιν διὰ τοῦτο ἐξεώσθη^h Παῦλος τῆς ἐκκλησίας. p. 203.
- ιδ'. Ὅτι οἱ Ἀρειανοὶ Γρηγόριον τῆς Ἀλεξανδρείας μεταστήσαντες Γεώργιον ἀπέστειλαν¹. p. 205.
- ιε'. Ὡς Ἀθανάσιος καὶ Παῦλος εἰς τὴν Ῥώμην παραγενομένοι καὶ γράμμασι δυχρωθέντες τοῦ ἐπισκόπου Ἰουλίου κατέλαβον αὐθις τοὺς ἰδίους θρόνους. p. 205.
- ις'. Ὡς ὁ βασιλεὺς παρεσκεύασε διὰ Φιλίππου τοῦ ἐπάρχου ἐξωσθῆναι^k τὸν Παῦλον καὶ εἰς ἔξορίαν πεμφθῆναι, Μακεδόνιον δὲ ἐνθρονισθῆναι^l. p. 209.
- ιζ'. Ὡς Ἀθανάσιος φοβηθεὶς τὰς τοῦ βασιλέως ἀπειλὰς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀνέδραμεν. p. 213.
- ιη'. Ὡς ὁ τῶν ἐσπερίων βασιλεὺς ἐζήτησε^m παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πεμφθῆναι τοὺς λόγον δώσουτας περὶⁿ Ἀθανασίου καὶ Παύλου· καὶ ὅτι ἐτέραν οἱ πεμφθέντες ὑπηγόρευσαν ἐκθεσιῶν πίστεως. p. 216.
- ιβ'. Περὶ τῆς μακροστόχου ἐκθέσεως. p. 219.
- ικ'. Περὶ τῆς ἐν Σάρδη συνόδου. p. 229.
- κα'. Ἀπολογία ὑπὲρ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. p. 233.
- κβ'. Ὡς τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ἀποδοῦσης τὸν^o θρόνον Ἀθανασίῳ καὶ Παύλῳ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς ἐφ' αὐτὸν δεχομένου, πόλεμον ὁ τῶν ἐσπερίων ἠπειλήσε βασιλεὺς. p. 240.
- κγ'. Ὡς φοβηθεὶς ὁ Κωνσταντῖος τὰς ἀπειλὰς τοῦ ἀδελφοῦ δι' ἐπιστολῶν ἐκάλεισε τὸν Ἀθανάσιον, καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἐπεμψε. p. 242.
- κδ'. Ὡς Ἀθανάσιος ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν διὰ τῶν Ἱεροσολύμων παριῶν ὑπὸ Μαζίου εἰς κοινῶν ἀνεδέχθη^p, καὶ σύνοδον ἐπισκόπων τὰ ἐν Νικαίᾳ κυροῦσαν συνήγαγεν. p. 260.
- κε'. Περὶ τῶν τυράννων Μαγνεντίου καὶ Βετρανίωνος^q. p. 262.
- κς'. Ὡς τοῦ βασιλέως τῶν ἐσπερίων τελευτήσαντος αὐθις τῶν ἰδίων ἐξεβλήθησαν τόπων Παῦλος καὶ Ἀθανάσιος· καὶ ὡς Παῦλος μὲν εἰς ἔξορίαν ἀγόμενος^r ἀηρέθη Ἀθανάσιος δὲ ἀπέδρα. p. 265.
- κζ'. Ὡς Μακεδόσιος τοῦ θρόνου ἐπιλαβόμενος πολλὰ κακὰ τοὺς μὴ φρονοῦντας τὰ αὐτοῦ πεποίηκε. p. 268.

^h ἐξεώσθη F. ἐξώσθη παῦλος ἐκ τῆς M.

¹ ἀπαπέστειλαν F. M.

^k ἐξωσθῆναι M.

^l ἐνθρονισθῆναι F.

^m ἐπεζήτησεν M.

ⁿ ὑπὲρ ἀθανασίου M.

^o τοὺς θρόνους F. M.

^p ἐδέχθη F. ἐδέχθη καὶ περὶ τῆς

ἐκεῖ γενομένης συνόδου M.

^q βρεττανίωνος M.

^r ἀπαγόμενος F. M.

- κη'. Περὶ τῶν γεγονότων ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Ἀρειανοῦ, ἐκ τῆς Ἀθανασίου διηγήσεως. p. 270.
- κθ'. Περὶ Φωτεινοῦ¹ τοῦ αἰρεσιάρχου. p. 276.
- λ'. Περὶ τῶν ἐν τῷ Συρμίῳ ἐκτεθεισῶν πίστεων παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίου. p. 277.
- λα'. Περὶ Ὁσίου τοῦ² Κουδρούβης. p. 291.
- λβ'. Περὶ τῆς ἡγίας Μαγνητίου τοῦ τυράννου. p. 292.
- λγ'. Περὶ τῶν ἐν Διοκαισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαίων. p. 295.
- λδ'. Περὶ Γάλλου τοῦ Καίσαρος. p. 295.
- λέ'. Περὶ Ἀετίου τοῦ Σύρου τοῦ διδασκάλου Εὐνομίου. p. 297.
- λς'. Περὶ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ συνόδου. p. 301.
- λζ'. Περὶ τῆς ἐν Ἀρμίνῳ³ συνόδου καὶ περὶ τῆς ἐκείσε ἐκτεθείσης πίστεως. p. 302.
- λη'. Περὶ τῆς⁴ Μακεδονίου ὠμότητος, καὶ περὶ τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων ταραχῶν. p. 326.
- λθ'. Περὶ τῆς ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας συνόδου. p. 336.
- μ'. Ὅτι ἐν τῇ κατὰ Σελεύκειαν συνόδῳ Ἀκάκιος δ' Καισαρείας ἄλλην ὑπηγόρευσεν ἐκθεσιμὴν πίστεως. p. 341.
- μα'. Ὡς τοῦ βασιλέως ἐπαυθόντος ἐκ τῶν ἐσπερίων μερῶν, οἱ περὶ Ἀκάκιον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει συναχθέντες τὴν ἐν Ἀρμίνῳ⁵ πίστιν ἐκύρωσαν, προσθέντες αὐτῇ καὶ ἄλλα τινά. p. 353.
- μβ'. Ὡς καθαιρεθέντος Μακεδονίου Εὐδόξιος τὴν ἐπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως κατέσχεν⁶. p. 358.
- μγ'. Περὶ Εὐσταθίου τοῦ Σεβαστίας ἐπισκόπου. p. 360.
- μδ'. Περὶ Μελετίου⁷ τοῦ Ἀντιοχείας ἐπισκόπου. p. 363.
- με'. Περὶ τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως. p. 365.
- μς'. Περὶ τῶν Ἀπολιωριστῶν⁸ καὶ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν. p. 370.
- μζ'. Περὶ τῆς Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως τελευτῆς. p. 372.

¹ Hoc summarium prorsus omittit, proxime autem sequens pro vicesimo septimo, et cetera sic deinceps numerat M.

² Ita F. M. Φωτινοῦ editt.

³ Ὁσίου τοῦ σπανοῦ M.

⁴ Hoc, Περὶ τῆς Μακεδονίου &c. post proxime sequens summarium

ponit M.

⁵ ὁ Καισαρείας om. M.

⁶ Ita F. ἀρμίνῳ editt.

⁷ καὶ ἄλλα om. F. M.

⁸ ἔσχεν M.

⁹ Ita F. M. μελετίου editt.

¹⁰ ἀπολιωριστῶν F. M.

LIB. III.

ΤΑΔΕ^α ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΚΑΙ Η ΤΡΙΤΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

- α'. Περὶ Ἰουλιανοῦ καὶ γένους αὐτοῦ καὶ παιδείσεως, καὶ ὅπως ἐπὶ τὴν βασιλείαν^β παρελθὼν ἐπὶ τὸ ἐλληνίζειν ἀπέκλιε. p. 374.
- β'. Περὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης στάσεως, καὶ ὅπως Γεώργιος ἀηρέθη. p. 387.
- γ'. Ὡς^δ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ Γεωργίου χαλεπήνας ἀναίρεισει δι' ἐπιστολῆς τῶν Ἀλεξανδρέων καθήψατο. p. 389.
- δ'. Ὡς Γεωργίου ἀναιρεθέντος, Ἀθανάσιος κατελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐγκρατῆς ἐγένετο. p. 394.
- ε'. Περὶ Λουκίφερος καὶ Εὐσεβίου. p. 395.
- ς'. Ὡς Λούκιφερ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος Παυλῖνον ἐχειροτόνησεν. p. 396.
- ζ'. Ὡς Εὐσέβιος ἐνωθεὶς Ἀθανάσιῳ, σύνοδον ἐπισκόπων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνήθροισαν, τραυῶς τὴν Τριάδα ὁμοούσιον ἀνακηρύξαντες. p. 397.
- η'. Ἐκ τοῦ ἀπολογητικοῦ Ἀθανασίου περὶ τῆς ἑαυτοῦ φυγῆς. p. 402.
- θ'. Ὡς μετὰ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῶν τῶ ὁμοούσιον πρεσβευσάντων σύνοδον Εὐσέβιος εἰς Ἀντιόχειαν ὑποστρέψας, καὶ τοὺς ὁμοδόξους διηρημένους εὐρῶν διὰ τὴν Παυλῖνου χειροτονίαν, καὶ τούτους ἐνώσαι μὴ δυνηθεὶς, ὑπανεχώρησεν. p. 411.
- ι'. Περὶ Ἰλαρίου τοῦ Πυκτάβων^ο ἐπισκόπου. p. 413.
- ια'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς χρήματα^ε τοὺς Χριστιανοὺς εἰσεπράττετο. p. 416.
- ιβ'. Περὶ Μάρι τοῦ ἐπισκόπου Χαλκηδόνος. p. 417.
- ιγ'. Περὶ τῆς ταραχῆς ἣν^η ἐπόλουν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Χριστιανῶν. p. 419.
- ιδ'. Περὶ τῆς Ἀθανασίου φυγῆς. p. 422.
- ιε'. Περὶ τῶν ἐν Μηρῶ τῇ^ι πόλει τῆς Φρυγίας ἐπὶ Ἰουλιανοῦ μαρτυρησάντων. p. 424.

^α Κεφάλαια τοῦ γ' βιβλίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας M.

^β παρήλθεν καὶ ἐπὶ M.

^γ στάσεως ὡς ἀηρέθη γ. M.

^δ Hujus tabulae sex capitula omittit M, scilicet γ', ζ', η', θ', ιζ', κδ', ita ut totum numerum κ' conficiat pro κς'.

^ο ποκτάβων F. M.

^ε ἐπενόησεν χρήματα παρὰ τῶν χριστιανῶν συλλέγειν M.

^ς τοῦ om. M.

^η ἦς M.

^ι τῇ πόλει et mox ἐπὶ Ἰουλιανῶν om. M.

- ις'. Ὡς τοῦ βασιλέως κωλύσαντος τοὺς Χριστιανοὺς Ἑλληνικὴν παιδευσιν μαθάνειν^κ, οἱ Ἀπολινάριοι εἰς^λ τὸ ἐπιγράφειν λόγους ὠρμήθησαν^μ. p. 426.
- ιβ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς εἰς Πέρσας^ν μέλλων ἐλαύνειν, καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος, ὑπ' αὐτῶν σκωφθεῖς, τὸν Μισσοπόγωνα λόγον προσεφώνησε. p. 432.
- ιγ'. Ὡς τοῦ βασιλέως χρησμὸν θελήσαντος λαβεῖν, τὸ δαμόνιον οὐκ ἀπεκρίνατο, εὐλαβηθὲν Βαβυλᾶν τὸν μάρτυρα. p. 434.
- ιδ'. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς, καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ ὁμολογητοῦ. p. 435.
- ιε'. Ὡς καὶ Ἰουδαίους ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὸ θύειν προετρέψατο^ρ, καὶ περὶ τῆς τῶν Ἱεροσολύμων τελείας ἀνατροπῆς. p. 437.
- κα'. Περὶ τῆς εἰς Περσίδα τοῦ βασιλέως ἀφίξεως, καὶ περὶ τῆς ἀνατρέσεως αὐτοῦ. p. 440.
- κβ'. Περὶ τῆς ἀναγορεύσεως Ἰοβιανοῦ. p. 443.
- κγ'. Πρὸς Λιβάνιον τὸν σοφιστὴν ἀντιλογία. p. 446.
- κδ'. Ὡς οἱ πανταχόθεν ἐπίσκοποι προσέδραμον Ἰοβιανῶ, ἐλπίζοντες ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὴν ἑαυτῶν πίστιν τοῦτον ἐπισπάσασθαι. p. 459.
- κε'. Ὡς οἱ τὰ Μακεδονίου φρονούντες καὶ οἱ περὶ Ἀκάκιον ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντες τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσαν. p. 460.
- κς'. Περὶ τῆς τελευτῆς Ἰοβιανοῦ τοῦ βασιλέως. p. 466.

LIB. IV.

ΤΑΔΕ^α ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΚΑΙ Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

- α'. Ὅτι Ἰοβιανοῦ τελευτήσαντος, Οὐαλεντιανὸν ἀναγορεύουσιν, ὃς δὴ κοινωρὸν τῆς βασιλείας λαμβάνει τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα^α καὶ ὅτι Οὐαλεντιανὸς μὲν ὀρθόδοξος, Οὐάλης δ' Ἀρειανός. p. 469.
- β'. Ὅτι Οὐαλεντιανοῦ ἐπὶ τὰ ἐσπέρια μέρη γενομένου, Οὐάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει προσελθόντων^β Μακεδονιανῶν καὶ αἰτούντων σύνδοον γενέσθαι, ἐπένευσε^γ καὶ ὅτι τοὺς τοῦ ὁμοουσίου ἐπολέμει^γ. p. 473.

^κ μαθάνειν F.^λ εἰς τὸ om. M.^μ ἐληλύθεισαν M.^ν πέρσας F.^ο τῆς ὀργῆς τοῦ β. M.^ρ Ita F. M. ἐτρέψατο editt. Tum

καὶ om. M.

^α ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντες om. M.^β Κεφάλαια τοῦ δ' λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας^α M.^γ Ita F. M. προσελθόντων editt.

male.

^δ ἐπολέμει καθ' ἡσυχίαν M.

γ'. "Οτι Ουάλεντος κακῶς ποιῶντος ἐν τῇ ἀνατολῇ τοὺς τὸ^d ὁμοούσιον φρονούντας, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τύραννος ἀνέστη Προκόπιος· ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ καὶ σεισμός ἐπιγενόμενος καὶ θαλάσσης ἐπίκλυσις τὰς πολλὰς τῶν πόλεων ἐβλάψεν.

p. 474.

δ'. "Οτι θορύβου ὄντος ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, οἱ τὴν σύνοδον ἐν τῇ Λαμψάκῃ συγκροτήσαντες Μακεδονιανοὶ, τὴν μὲν ἐν Ἀντιοχείᾳ πίστιν αὐθις κρατύναντες, τὴν ἐν Ἀρμῆνῃ ἀνεθεμάτισαν· καὶ αὐθις τὴν Ἀκακίου καὶ Εὐδοξίου καθαίρειν βεβαιοῦσιν. p. 475.

ε'. "Οτι συμβολῆς γενομένης περὶ πόλιν τῆς Φρυγίας τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ τυράννου Προκοπίου, προδοσίᾳ τῶν στρατηγῶν ἔλων τὸν τύραννον, αὐτὸν τε^e καὶ αὐτοὺς ξένοις τιμωρίαις ὑποβαλὼν ἀνείλεν. p. 477.

ς'. "Οτι μετὰ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρειν, πάλιν ὁ βασιλεὺς ἠνάγκαζε τοὺς τῆς συνόδου ἀρειανίται, καὶ πάντας τοὺς^f Χριστιανούς. p. 478.

ζ'. "Οτι Εὐνόμος Κυζίκου γέγονεν ἐπίσκοπος Ἐλεῦσιον τὸν Μακεδονιανὸν ἐκβαλὼν, καὶ περὶ τοῦ πόθεν ὄρμητο· καὶ ὅτι Ἀετίου τοῦ ἀθέου ὑπογραφεὺς ὢν, τὰ ἐκείνου ἐζήλωσεν⁵. p. 480.

η'. Περὶ τοῦ εὐρεθέντος χρησμοῦ ἐν λίθῳ γεγλυμμένῳ, ὅτε τὸ Χαλκηδόνος τεῖχος ἐλύετο κατ' ὄργην τοῦ^h βασιλέως Ουάλεντος. p. 483.

θ'. Ὡςⁱ ὁ βασιλεὺς Ουάλης καὶ Ναυατιανούς ὁμοίως τοῖς ὀρθοδόξοις τὸ ὁμοούσιον φρονούντας ἤλαυνεν. p. 486.

ι'. Ὡς^k ὁ βασιλεὺς Ουάλεντινιανὸς ὁμώνυμον αὐτῷ παῖδα γεγέννηκε, Γρατιανοῦ πρότερον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἦδη γεγεννημένου. p. 487.

ια'. Περὶ τῆς κατενεχθείσης οὐρανόθεν ἐξαισίου χαλάξης, καὶ

^d τοὺς τηροῦντας τὸ ὁμοούσιον, M.

^e καὶ αὐτὸν καὶ M.

^f τοὺς πάντας M. τοὺς om. F.

⁵ ἐζήλωσεν πολὺχους ὢν κατὰ τὴν λέξιν καὶ σοφιδόμενος ἑαυτὸν· M.

^h ὄργην καὶ ὄρκον τοῦ M.

ⁱ θ'. Περὶ τοῦ τὸν βασιλεῖα διώκειν καὶ τοὺς τὸ ὁμοούσιον ὁμολογούντας καὶ ναυατιανούς ὡς καὶ αὐτοὺς ὁμολογούντας τὸ ὁμοούσιον, καὶ κελεύσαι κλεισθῆναι τὰς ἐκκλησίας· M.

^k ι'. "Οτι τεχθέντος οὐαλεντινιανοῦ υἱοῦ ὁμώνυμου ἐν τοῖς δυτικοῖς οὐδὲν

ἦν τὸν οὐαλης ἐν κωνσταντινούπολει τοὺς μὴ κοινωοῦντας εὐδοξίᾳ τῷ ἀρειανῷ, καὶ ἱερείς καὶ λαικοὺς ἐξέφρισεν. μόνους δὲ βασιλείων κωπυδοκίας καὶ γρηγόριον ραζιανζοῦ οὐκ ἐξέφρισεν, καὶ ὅτι χαλάξης καὶ κρυστάλλων χειροπληθῶν κατενεχθέντων καὶ σεισμοῦ γενομένου τότε, πολλαὶ πύθασαι πόλεις, καὶ ὅτι νίκαιαν κατέστρεψεν ὁ σεισμός· M, qui sic duo capita, i' et ia, in unum componit.

- περὶ τῶν ἐν Βιθυνία καὶ Ἑλλησπόντῳ γενομένων¹ σεισμών. p. 488.
- ιβ'. Ὡς οἱ τὰ Μακεδονίου φρονούντες διὰ τὴν τοῦ βασιλέως περὶ^m αὐτοὺς βίαν στενοχωρούμενοι, πρὸς Λιβέριον τὸν Ῥώμης διαπρεσβευσάμενοι, τῷ ὁμοουσίῳ ἐγγράφῳ προσέθετο. p. 490.
- ιγ'. Ὅπωςⁿ Εὐνόμος Εὐδοξίου κεχώριστο διὰ τὸ προσκείσθαι αὐτὸν Ἀετίῳ, καὶ διὰ σπουδῆν Εὐδοξίου παραχῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης Ἀθανάσιος πάλιν φεύγει· καὶ διὰ τοῦ λαοῦ διὰ τοῦτο στασιάζωντος, ὁ βασιλεὺς δέλτας διὰ γραμμάτων τε τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρακαλέσας, αὐθις τὸν Ἀθανάσιον κρατεῖν ἀδεῶς τὴν ἐκκλησίαν ἐκέλευσεν. p. 502.
- ιδ'. Ὡς^o Εὐδοξίου ἐν Κωνσταντινουπόλει τελευτήσαντος, οἱ μὲν Ἀρειανοὶ Δημόφιλον, οἱ ὀρθόδοξοι δὲ Εὐάγριον δι' Εὐστάθιον τοῦ Ἀντιοχείας, ἐχειροτόνησαν. p. 504.
- ιε'. Ὡς^p τοῦ βασιλέως Εὐάγριον καὶ Εὐστάθιον ἐξορίσαντος, οἱ τὰ Ἀρείου φρονούντες σφόδρα τοὺς τὸ ὁμοούσιον κρατοῦντας ἐκάκουν. p. 505.
- ις'. Περὶ^q τῶν ἐν τῷ πλοίῳ κατακαέντων ἀγίων πρεσβυτέρων ὑπὸ Οὐάλεντος· καὶ περὶ τοῦ γεγονότος κατὰ μῆνην Θεοῦ ἐν τῇ Φρυγίᾳ λιμοῦ. p. 506.
- ιζ'. Ὡς^r ὁ βασιλεὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένου τοὺς τὸ ὁμοούσιον φρονούντας ἐδίωκεν. p. 509.

¹ γενομένων οἱ. F.

^m καὶ περὶ F.

ⁿ ιβ'. Ὅτι ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ εὐνόμος εὐδοξίου ἐχώρισθη. καὶ διὰ σπουδῆν εὐδοξίου πρόσταγμα τῶν ἐπαρχῶν πεμφθὲν τὴν ἀλεξανδρείαν ἐκκλησίαν ἐτάραξεν, καὶ ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἐκρίθη ἐν πατρῷ μῆματι ἐπὶ μῆρας τέσσαρας, καὶ τοῦ λαοῦ διὰ ταῦτα στασιάζοντος, μαθὼν ὁ βασιλεὺς καὶ φοβηθεὶς διὰ τὰ δημόσια, ἐμήνυσεν διὰ γραμμάτων ἀδεῶς κρατεῖν τῶν ἐκκλησιῶν ἀθανάσιον, ὃς καὶ ἐκράτησεν ἕως τῆς αὐτοῦ τελευτῆς· M: quae caput decimum tertium respiciunt.

^o ιδ'. Ὅτι τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν ἀντιόχειαν ἀπύοντος, καὶ γενομένου ἐν νικομηδείᾳ εὐδόξιος τελευτῆ. καὶ διὰ τοῦ ἀρειανοῦ ποιούσιν αὐτὸν αὐτοῦ δημόφιλον. καὶ οἱ τοῦ ὁμοουσίου προβάλλονται εὐάγριον. καὶ χειροτονεῖ τοῦτον εὐστάθιος ὁ πρῶτος τῆς ἀντιοχείας ἐπίσκοπος ἐν κωνσταντινουπόλει

ὦν τότε· M.

^p ιγ'. Ὅτι τὰ περὶ εὐαγρίου καὶ εὐσταθίου γινούσ' ὁ βασιλεὺς καὶ εὐλαβούμενος διὰ τὴν στάσιν στρατιώτας πείμψας ἐν κωνσταντινουπόλει. ἐκέλευσεν καὶ τὸν χειροτονήσαντα καὶ τὸν χειροτονηθέντα ἄλλον ἀλλαχού ἐξορίσθηναι. οὐ (leg. οὐ) γενομένου ἀκρατεῖς ἐν τοῖς κακοῖς ἦσαν οἱ ἀρειανοί· M.

^q ιδ'. Ὅτι ὀγδοήκοντα ἀνδρῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος ἐντυχόντων τῷ βασιλεῖ κατὰ τῶν ἀρειανῶν. δευρὰ τοιαῦτα ποιοῦντων ὀργισθεὶς ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευσε λάθρα μοδίστῳ τῷ ἐπάρχῳ φωνεῖσαι αὐτοῖς· οἱ δὲ συλληφθέντες ἐν πλοίοις κατὰ θαλάττης ὑφαφθέντων τῶν πλοίων ἐν μέσῳ τῆς θαλάττης ἐκαύθησαν· M.

^r ιζ'. (sic) Ὅτι τούτων χάριν ἐν τῆσι τιμωρίας ἐπηνέχθη περὶ τὰ φρυγῶν ἔσθη λιμὸς ἐξαισίος· M. qui sic caput ις' in duo dividit.

^s ις'. Ὅτι μικρὰ τοῦ λιμοῦ φροντί-

ιη'. Περὶ τῶν ἐν Ἐδέσῃ γενομένων τῆς τε τοῦ ὑπάρχου ὕβρεως, καὶ περὶ τῆς τῶν πολιτῶν πίστεως τε καὶ παρρησίας, καὶ τῆς θεοφιλοῦς γυναικός. p. 509.

ιβ'. Ὡς ἡ βασιλεὺς Οὐάλης πολλοὺς ἀνεῖλε στοιχείων Θῆτα ἔχοντας ἐν τῇ καταρχῇ τοῦ ὀνόματος, ἐκ τιμῶς νεκρομαντείας^υ τοῦτο φημισθείσης. p. 512.

κ'. Περὶ τῆς Ἀθανασίου τελευτῆς καὶ Πέτρου προαγωγῆς. p. 513.

κα'. Ὡς ἡ Ἀθανασίου τελευτήσαντος, οἱ Ἀρειανοὶ προστάζει τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος Λουκίῳ τῷ ὑπ' αὐτῶν πρότερον χειροτονηθέντι τὰς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παραδόντες ἐκκλησίας, τὸν Πέτρον φυλακῇ παρέδωσαν. p. 514.

κβ'. Ὅτι^ζ πολλῶν κακῶν γενομένων εἰς τὸν Λουκίου ἐνθρονισμὸν,

σας ὁ βασιλεὺς εἰς ἀντιώχειαν ἀπελθὼν τέλεον ἐξήλαυεν τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς τὸ ὁμοούσιον καὶ ῥησάφωρος ἐτιμωρεῖτο ἐξαίρετως δὲ ἐμβάλλων τῷ ποταμῷ^η Μ.

^υ ιζ'. Ὅτι τὸ ἐν ἐδέσῃ τοῦ ἁγίου θωμᾶ μαρτύριον ἱστορήσαι βουλόμενος ὁ βασιλεὺς εὐρών τε πάντας τοὺς αὐτόθι τοῦ ὁμοουσίου φρονήματος. λέγειται τῇ χειρὶ πληξαι τὸν ἕπαρχον^θ διότι πάντα οὐκ ἐξέβαλεν^θ Μ.

ιη'. Ὅτι περιφροσθεῖς καὶ ἀπειληθεῖς ὁ ἕπαρχος καὶ μὴ βουλόμενος τοσοῦτο πλήθος ἀνδρῶν ἀπολέσαι. λάβρα διαπέμπεται τοῖς λαοῖς ἀναχωρῆσαι ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν εὐρεθέντες. οἱ δὲ οὐδὲν ἐφρόντισαν^θ Μ.

ιβ'. Ὅτι σὺν αὐτοῖς γύνῃ τις τῆς χειρὸς κατέχουσα τὸ ἴδιον παιδίον ἔτρεγεν ὡς μαρτυρήσουσα ἅμα τῷ παιδίῳ σὺν τῷ λαῷ. ἦτις καὶ τὸ τάγμα τῶν δορυφορούντων τὸν ὑπαρχον διέκοψε σπεύδουσα. ἦν κατασχὼν ὁ ἕπαρχος καὶ μαθὼν εἰς τὸ μαρτυρῆσαι αὐτὴν ἅμα τῷ παιδίῳ ἑαυτῆς σπεύδειν. ἰπίστρεψεν τε καὶ κατέθησε τὸν βασιλέα τῆς ὀργῆς καὶ τῶν φόνων παύσασθαι φήσας. οὕτως ἐτοιμῶς εἰς τὸ μαρτυρῆσαι παρεσκευάσθαι αὐτοῦς^θ Μ. qui sic caput ιη' in tria dividit.

^θ κ'. Ὅτι ἐν χρόνῳ τοῖς αὐτοῖς οὐδὲ μαγανείας μαγικῆς ὁ οὐαλῆς ἀπηγγόρευεν. ἀλλὰ τινῶν ἀπὸ μαγικῆς ἐγκάτων ὡς ἐνόμισεν τὸν μετ' αὐτὸν βασιλεύειν. ὃς ἔχει ἐν τῷ ὀνόματι ἐνία καὶ πέπτε καὶ ἐβδομήκοντα καὶ τέσσαρα πιστείας ὁ δοκῶν εἶναι χριστιανὸς βασιλεὺς πάντας ἐφόνευσεν

θεοδώρους. θεοδότους. θεοδούλους καὶ ὄσοι τοῖς ὀνόμασι ὅμοιοι τῆς κακίας ἀπάναντο^θ Μ.

^υ νεκρομαντείας F.

^ζ κα'. Ὅτι ἐν ὄσῳ ἔζη ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος ἀλεξανδρείας ἐφυλάξατο ὁ βασιλεὺς ταραξάι τὴν πόλιν δι' αὐτὸν πυρθανόμενος πολὺ εἶναι τὸ πλῆθος τὸ ὑπ' αὐτὸν^θ τοῦτο δὲ ποιεῖ φειδοὶ τῶν δημοσίων. καὶ ὅτι ἀποθανόντος ἀθανασίου τεσσαράκοντα ἐξ ἔτη ποιήσαντος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ πέτρος ἀνὴρ εὐλαβῆς καὶ ἐλλόγμος τοῦτον διεδέξατο ἐν ὑπατείᾳ γρατιανοῦ τὸ δεύτερον καὶ πρόβον^θ Μ.

^η κβ'. Ὅτι μετὰ τὸν ἀθανασίου θάνατον πέτρον ὄντος πολλὰ πάλιν οἱ ἀρειανοὶ καὶ ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ ὀρθοδόξων ἐκίνουν. ὡς καὶ εὐζώνιον τὸν ἐν ἀντιοχείᾳ τῶν ἀρειανῶν ἐπίσκοπον ἐλθεῖν ἐν ἀλεξανδρείᾳ σὺν πλῆθει στρατιωτῶν ἅμα καὶ μάγῳ τῷ κόμητι τῶν θησαυρῶν^θ οἷτινες συλλαβόμενοι καὶ τὸν πέτρον εἰς φυλακῇ ἔβαλον καὶ τοὺς ἄλλους χριστιανούς διαφόρως ἐκάκωσαν καὶ λούκιον τὸν ἀρειανὸν ἐνθρονίζουσιν^θ Μ.

^θ κγ'. Ὅτι πολλῶν κακῶν γενομένων εἰς τὸν λουκίου ἐνθρονισμὸν, οὐδαμῶς σαβίως ὁ ἀρειανὸς συγγραφεὺς, τοῦτων ἐμνήσθη. κρύπτων τὰ τῶν ὁμοφρόνων κακὰ αὐτοῦ δὲ πέτρος ἐπίσκοπος διαφυγὼν καὶ ἐν τῇ ῥώμῃ γενόμενος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον δάμασον ἔγραψεν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασι τὰ τότε γενόμενα^θ Μ.

κδ'. Ὅτι λούκιος ἀποκεκρημένος προστάγμασι τοῦ βασιλέως καὶ τοῖς

- Σαβίνος ὁ Μακεδονιανὸς συγγραφεὺς οὐδενὸς ἐμνημόνευσε· Πέτρος δὲ συγγράφων ἐμνήσθη, ὃς καὶ διαφυγὼν πρὸς Δάμασον τὸν Ῥώμης ἀπεσώθη· οἱ δὲ Ἀρειανοὶ καὶ Λούκιος πολλὰ κακὰ τοῖς ἐν ἐρήμῳ ἀγίοις μονάζουσιν ἐνεδειξάντο. p. 515.
- κγ'. Περὶ^a τοῦ ἀγίου μονάζοντος Ἀμμου^b καὶ ἐτέρων ἀγίων ἀνδρῶν κατάλογος ἐκ τῆς Εὐαγρίου συγγραφῆς. p. 517.
- κδ'. Περὶ^c τῶν ἐξορισθέντων ἀγίων μοναχῶν, ὅπως ὁ Θεὸς ταῖς αὐτῶν θαυματοποιαῖς πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἐφειλκύσατο. p. 532.
- κε'. Περὶ^d Διδύμου τοῦ τυφλοῦ. p. 536.
- κς'. Περὶ^e Βασιλείου Καισαρείας, καὶ Γρηγορίου τοῦ^f Ναζιανζοῦ. p. 538.
- κζ'. Περὶ^g Γρηγορίου τοῦ Νεοκαισαρείας. p. 544.
- κη'. Περὶ^h Νανάτου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ Ναυατιανῶν· καὶ ὡς μετέθεσαν οἱ κατὰ τὴν Φρυγίαν ἐξ αὐτῶν οἰκοῦντες τὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν ὁμοίως τοῖς Ἰουδαίοις. p. 546.
- κθ'. Περὶⁱ Δαμάσου τοῦ Ῥώμης καὶ Οὐρσίνου, ὅπως δι' αὐτοὺς παραχῆς καὶ στάσεως ἐν Ῥώμῃ γενομένης, φόβος πολλὸς ἐπηκολούθησεν. p. 551.
- λ'. Ὡς^k τοῦ Μεδιολάνων ἐπισκόπου Αὐξεντίου τελευτήσαντος, καὶ στάσεως ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ μέλλοντος χειροτονηθῆναι γενομένης, Ἀμβρόσιος ὁ τοῦ ἔθνους ἑπαρχος, τὴν στάσιμ μετὰ στρατιωτικῆς

στρατιῶταις καὶ τοῖς ὀλίγοις ὀδοῦ τοῖς ἀρειανοῖς ἐδίωκεν τοὺς τὸ ὁμοούσιον φρονούντας ὡς καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ μοναστῶν ἐπιπέμψαι στρατιῶτας καὶ ἀνελεῖν οἰκτρῶς μηδὲν ἀντεισπόντας· M, qui sic caput κς' in duo dividit.

^a κε'. Περὶ ἀμμου τοῦ ἀγίου μονάζοντος τοῦ αἰγυπτίου καὶ λοιπῶν βίων ἀγίων μοναχῶν· M.

^b ἀμμου· F.

^c κδ'. Ὅτι καὶ ἐκ προστάγματος βασιλικοῦ διὰ στρατιωτῶν στρεβλοῦμενοι καὶ διακόμενοι οἱ μονάζοντες οἱ ἐν αἰγυπτῷ καὶ ἐξορισθέντες διὰ σημείων καὶ λαμάτων περιεγίνοντο τῇ δυναμείᾳ χριστοῦ· M.

^d κε'. Περὶ διδύμου τοῦ τυφλοῦ, καὶ οἷα εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἅγιος ἀντώνιος ὡς φησὶν· M.

^e κς'. Περὶ τοῦ ἀγίου βασιλείου τοῦ ἐπισκόπου καισαρείας καὶ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα οὐάλεντα διαλέξεως αὐτοῦ. καὶ περὶ γρηγορίου τοῦ ναζιανζοῦ καὶ συγγράφων αὐτῶν· M.

^f τοῦ ομ. F.

^g κθ'. Περὶ γρηγορίου τοῦ νεοκαισαρείας τῆς ἐν πότιφ, καὶ ὅτι γρηγόριοι ὀρθόδοξοι τρεῖς καὶ ἀρειανὸς εἷς ὁ ἐν ἀλεξανδρείᾳ γενόμενος· M.

^h λ'. Περὶ νανάτου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ναυατιανῶν, καὶ ὡς μετέθεσαν οἱ περὶ φρυγίαν οἰκοῦντες αὐτῶν τὴν τοῦ πάσχα ἑορτὴν ἰουδαίως ὁμοίως· M.

ⁱ λς'. Περὶ δαμάσου τοῦ Ῥώμης ἐπισκόπου καὶ οὐρσίνου ὅτι δύο κατὰ αὐτὸν ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενοι ἐπίσκοποι εἰς στάσεις καὶ σχίσματα τὸν λαὸν ἤνεγκαν, ἐξ ὧν καὶ φόβοι πολλοὶ γέγονασιν καὶ ὑφ' αὐτῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου μαξιμίου· M.

^k λθ'. Ὅτι τοῦ ἐπισκόπου μεδιολάνων τελευτήσαντος, καὶ στάσεως ὀσσης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἄλλων ἄλλων προβαλλομένων. εἰσελθὼν ὁ ἀρχὸν καταστήσαι τὴν στάσιμ. αὐτὸς ὑπὸ πάντων αἰρεθῆς καὶ βαπτισθεὶς ψήφῳ καὶ τοῦ βασιλεως αὐτὸς ἐπίσκοπος γέγοεν· M.

- χειρὸς καταπαύων, ψήφῳ κωιῆ, καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Οὐα-
 λευτινιανοῦ συναινέσαντος, πάντων προεκρίθη τῆς ἐκκλησίας
 πρόεδρος. p. 552.
- λα'. Περὶ¹ τῆς τελευταίας Οὐαλευτινιανοῦ. p. 554.
- λβ'. Περὶ^m Θεμιστίου τοῦ φιλοσόφου· καὶ ὡς ἐκ τοῦ προσφωνη-
 τικοῦ αὐτοῦ λόγου δυσωπηθεὶς Οὐάλης μικρόν τι τὸν κατὰ
 Χριστιανῶν ἐμετρίασε θάνατον. p. 558.
- λγ'. Ὅπως οἱ Γότθοι κατὰ Οὐάλεντα ἐχριστιάνισαν. p. 559.
- λδ'. Ὡςⁿ οἱ Γότθοι ὑφ' ἐτέρων βαρβάρων καταπολεμηθέντες τῆ
 τῶν Ῥωμαίων χώρα προσέφυγον, καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προ-
 εδέχθησαν ὅπερ αἰτίων ἀπωλείας καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ
 αὐτοῦ βασιλέως κατέστη. p. 561.
- λε'. Ὡς^o ὁ βασιλεὺς τῆ φρονιδί τοῦ πρὸς Γότθους πολέμου τὸν
 κατὰ Χριστιανῶν πόλεμον ἀνῆκεν. p. 563.
- λς'. Ὡς^p καὶ Σαρρακηνοὶ τηνικαῦτα τῆ πλῆτει Χριστοῦ προσέθεντο,
 Ματίας γυναικὸς αὐτῶν ἀρχούσης, Μωσῆν τινὰ θεοσεβῆ καὶ
 πιστὸν μονάζοντα λαβόντες ἐπίσκοπον. p. 564.
- λζ'. Ὡς^q ἀναχωρήσαντος Οὐάλεντος ἀπὸ Ἀντιοχείας, οἱ ἐν τῇ ἀνα-

¹ λγ'. Περὶ οὐαλευτινιανοῦ ὅτι σαυ-
 ροματῶν κινήθεντων, εἴτα πρεσβευσά-
 μενων, τὸ εὐτελὲς αὐτῶν ἑωρακὸς ἀμέ-
 τρως ὄργισθεὶς αἵματος πολλῆς φορᾶς
 γενομένης αὐτῷ ἀπόλετο· καὶ ὅτι τὸν
 νῆον οὐαλευτινιανῶν ἀναγορεύουσιν ἀν'
 αὐτὸν (sic) τὸν γενόμενον αὐτῷ ἀπὸ
 λουστίνου ἦν ἐπέγγμεν ἔχων τὴν πρῶ-
 τὴν αὐτοῦ γαμετὴν σεβήσαν νόμον ἐξ-
 ενεγκῶν Μ.

^m λδ'. Περὶ οὐάλεντος. ὅτι δεινῶς
 ἐπολέμει τοὺς τὸ ὁμοούσιον φρονούν-
 τας, καὶ μάγισ τῆς σφοδρότητος αὐτὸν
 ἔκωπεν τῆς κατ' αὐτῶν ὁ προσφωνη-
 τικὸς λόγος θεμιστίου τοῦ φιλοσόφου
 περὶ τούτων ῥηθεὶς· παντελῶς δὲ ἔ-
 παυσε τούτου καὶ τὸ τοὺς γότθους
 χριστιανίσαι, καὶ μαρτυρῆσαι παρ' αὐ-
 τοῖς πολλοῦς Μ., qui sic capita λβ'
 et λγ' in unum componit.

ⁿ λε'. Ὅτι γότθων ἐξελαθέντων ὑπὸ
 τῶν ὀνυανῶν οὐάλης τούτους ὑποσπόν-
 δους εἰς τὴν θράκην εἰδέξατο. οὗς ἔχων
 ἐξ ἑτοίμου τοῦ στρατεύειν Ῥωμαίους
 ἀπέσχετο καὶ ὑπὲρ ἐκάστου στρατιώ-
 του τῶν συντελουμένων ὀδοῆκοντα
 χρυσίους μεθώδευεν τὸν συντελε-
 στήν Μ.

^o λς'. Ὅτι οἱ γότθοι τὴν θράκην

δεξιμένοι ἤρξαντο τὰ Ῥωμαίων πορθεῖν
 πράγματα. ἐξ οὗ παραχθεὶς ὁ βασιλεὺς
 ἀποστάς τῆς ἀντιοχείας καὶ τοῦ διώ-
 κειν τοὺς τὸ ὁμοούσιον, ἐπὶ τὴν κων-
 σταντινουπόλιν ἦλθεν Μ.

^p λζ'. Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον
 καὶ σαρρακηνοὶ ἀποστᾶντες Ῥωμαίων
 πρότερον ὄντες ὑπόσπονδοὶ ἐξετάρατ-
 τον τὰ τῆς ἀνατολῆς μέρη βασιλευσό-
 μενοι ὑπὸ μανίας τούνομα γυναικὸς
 ἦε αἰτησάσης μωσῆν τινα μονάζοντα,
 γενέσθαι τοῦ ἀντιοχείας ἐπίσκοπον. καὶ παύειν
 τὸν πόλεμον λεγούσης. ὁ Ῥωμαίων
 στρατηγὸς ἀρπάσας τὸν μωσῆν ἐπεμ-
 ψεν εἰς τὴν ἀλεξάνδρειαν χειροτονη-
 ναὶ ἐπίσκοπον ἐφ' ᾧτε ἐπίσκοπον ἀπο-
 δοθῆναι τῇ μανίᾳ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὴν
 σαρρακηνοῖς. Ὁ δὲ οὐκ εἰδέξατο χει-
 ροτονηθῆναι ὑπὸ λουκίου τοῦ ἀρειανοῦ
 κατέχοντος τότε τὸν θρόνον τῆς ἀλε-
 ξανδρείας ἐκκλησίας. ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐν
 ἐξορίᾳ ὄντων ὀρθοδόξων ἐπισκόπων
 τότε χειροτονηθεὶς καὶ ἀποδοθεὶς αὐ-
 τοῖς κατέπαυσε τὸν τῶν σαρρακηνῶν
 πόλεμον Μ.

^q λη'. Περὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς
 ἀπὸ ἀντιοχείας οὐάλεντος, καὶ τῆς ἀνα-
 θαρρήσεως τῶν ὀρθοδόξων, καὶ πλείον

τολή θαρσήσαντες ὀρθόδοφοι, καὶ μάλιστα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὸν Λούκιον ἐκβαλόντες αὐθις τῷ Πέτρῳ τὰς ἐκκλησίας παραδεδώκασι, γράμμασι Δαμάσου τοῦ ἐπισκόπου ῥώμης κατοχυρωμένῃ. p. 566.

λη. Ὡς ὁ βασιλεὺς ὑποστρέψας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ὑπὸ τοῦ δήμου διὰ τοὺς Γόθους κατονευθισθεὶς ἐξελαύνει τῆς πόλεως κατὰ βαρβάρων καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς Μακεδονίας ὑπ' αὐτῶν ἀναφείται, ζήσας μὲν ἔτη πενήτηντα, βασιλεύσας δὲ ἔτη ἕξ^α πρὸς τοῖς δέκα. p. 567.

LIB. V.

ΤΑΔΕ ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΚΑΙ Η ΠΕΜΠΤΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ^α.

α'. Ὡς^β μετὰ τὸν θάνατον Οὐάλεντος τῶν Γόθων ἐπελθόντων κατὰ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δῆμος αὐτοῖς^γ ἀντεπεξῆει συμμάχους τοὺς Σαρακηνοὺς ἔχων τοὺς ὑπὸ Μανίας^δ ταπτομένους. p. 573.

β'. Ὡς^ε Γρατιανὸς ὁ βασιλεὺς τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἐκ τῶν ἐξοριῶν ἀνακαλεσάμενος, τοὺς αἰρετικούς τῶν ἐκκλησιῶν ἐξεδίωξεν, ὅτε καὶ κοινῶν τῆς βασιλείας Θεοδόσιον προσελάβετο. p. 574.

γ'. Τίνας ἐπίσκοποι τῶν μεγάλων ἐκκλησιῶν τηρικαῦτα τὴν προστασίαν εἶχον. p. 575:

τῶν ἀλεξανδρέων, καὶ ἐκδιώξεως λουκίου τοῦ ἀρειανοῦ, καὶ εἰσελεύσεως πέτρου ἐπισκόπου ἀπὸ ῥώμης ἤκοντος, καὶ περὶ τῶν ὕβρεων τῶν γενομένων κατὰ οὐάλεντος ἐν κωνσταντινουπόλει διὰ τὴν τῶν βαρβάρων καταδρομὴν ὧν εἰδέξατο, καὶ ἀπειλῆς αὐτοῦ κατὰ τῆς πόλεως, καὶ ἐξόδου τῆς εἰς τὸν πόλεμον. καὶ θανάτου αὐτοῦ εἰς τὸν πόλεμον καὶ βασιλείας αὐτοῦ ἑτῶν δέκα ἕξ. M, qui sic capita λς^ε et λη^ε in unum componit, et numerum suum capitum vulgato æqualem conficit.

^γ δ. ῥώμης ἐπισκόπου F.

^δ ἕτη ις^ε. F.

^ε σ. σχολαστικῶ F.

^β α'. Ὅτι μετὰ τὸν οὐάλεντος θάνατον οὐδὲν ἦντοι οἱ βάρβαροι μεχρὶ τῶν τεύχων κωνσταντινουπόλεως ἤλθον. ὅστε τὸν δῆμον ἐξελθεῖν κατ' αὐτῶν καὶ ὄπλοις χρῆσασθαι τοῖς προστυχοῦσιν· καὶ μισθὸν δέχασθαι

στρατιωτικὸν ἐκ τοῦ ταμείου παρὰ δομνίκας τῆς γυναικὸς οὐάλεντος· ὡς καὶ σαρακηνοὺς ἀποσταλῆναι πρὸς βοήθειαν αὐτῶν πεμφθέντας ἀπὸ μανίας τῆς βασιλίδος σαρακηνῶν τῆς αἰτησάσης τὸν μισθὸν εἰς ἐπίσκοπον M.

^ε Ita F. αὐτῆς editt.

^δ mania F.

^ε β'. Περὶ γρατιανοῦ τοῦ ἀμα λεντιανῶ τῷ νέφ βασιλεύοντος. ὅτι τοὺς ἐν ἐξορίᾳ χριστιανοὺς ἀπέλυσε· καὶ πᾶσιν ἀδειαν δίδωκεν συνάγεσθαι ἀδελφούς· μόνους δὲ ἐκάλυπεν εὐνομανούς· φωτιανούς· καὶ μανχαιούς· καὶ ὅτι κοινῶν τῆς βασιλείας λαμβάνει θεοδόσιον τὸν μέγαν ἄνδρα πολλάκις κατὰ πολέμου εὐδόκιμον· καὶ ὅτι δάμασος μὲν ἦν τότε τῆς ῥώμης ἐπίσκοπος· κύριλλος δὲ ιεροσολύμων· ἀλεξανδρείας δὲ τιμόθεος· λουκιος γὰρ ἔφυγε διωχθείς· M.

- δ'. 'Ως¹ Μακεδονίαν οἱ πρότερον πρὸς Δάμασον τὸν Ῥώμης περὶ τοῦ ὁμοουσίου διαπρεσβευσάμενοι αὐθις τῇ προτέρᾳ πλάνῃ ὑπήχθησαν. p. 576.
- ε'. Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ διὰ Παυλῖνον καὶ Μελλίτιον τηρικαῦτα συμβάντων. p. 577.
- ς'. 'Ωςε Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ κοινῶς δόγματι τῶν ὀρθοδόξων τὴν προστασίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίας ἀναδέδεκται, καθ' ὃν καιρὸν καὶ Θεοδοσίος ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν κατὰ τῶν^h βαρβάρων νίκην ἐν Θεσσαλονίκῃ νοσήσας ὑπὸ Ἀσχολλοῦ τοῦ ἐπισκόπου βαπτίζεται. p. 579.
- ζ'. 'Ωςⁱ Γρηγορίον ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰσελθόντος, καὶ τινων ἐπισκόπων ἐπὶ τούτῳ διαγογγυσάντων, αὐτὸς τῆς ἐκκλησίας τὴν προστασίαν παρητήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Ἀρειανῶν^k ἐπισκόπῳ Δημοφίλῳ δηλοῖ ἢ προσθέσθαι τῷ ὁμοουσίῳ, ἢ τῆς πόλεως ἐξείναι· ὅπερ μᾶλλον ἐποίησεν. p. 581.
- η'. Περὶ^l τῶν ρν' ἐπισκόπων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθόντων, καὶ περὶ ὧν αὐτοὶ ἐθέσπισαν, χειροτονήσαντες ἐν αὐτῇ καὶ Νεκτάριον. p. 583.

¹ γ'. Ὅτι μακεδονίαν μετὰ τὴν πρὸς λαβέριον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον πρεσβείαν ἀδιαφόρως κοινωοῦντες τοῖς τὸ ὁμοουσίου ἐν ταῖς καθ' ἑκάστην πόλιν ἐκκλησίαις. ὑπερονδικρίθησαν ἐκ τοῦ τεθῆναι τὸν γρατιανοῦ νόμον. τὸν ἀδειαν παρέχοντα πᾶσιν. καὶ παρηγγεῖλαν σύνοδον ποιήσαντες ἐν τῇ καρίας ἀντιοχείᾳ. ἐκτρέπεσθαι τοὺς τὸ ὁμοουσίου· διὸ δὴ καὶ πολλοὶ καταγνόντες αὐτῶν. ὡς ἄλλοτε ἄλλα δογματιζόντων ἀπέστησαν αὐτῶν. καὶ τοὺς τὸ ὁμοουσίου βεβαίως ἠνώθησαν καὶ οἱ μελετίου ἐπακλθόντος εἰς τὴν συρίας ἀντιοχείαν ἐκ τῆς ἐξορίας παυλῖνου τὸν θρόνον ἔχοντος, στάσις ἐγένετο· καὶ οἱ δύο συνήγον ἐν ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ ἐκκλησίᾳ· M.

^ε δ'. Ὅτι κοινῶς δόγματι πολλῶν ἐπισκόπων γρηγόριος ἀπὸ τῆς ναζιανζοῦ ἐπὶ τὴν κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπήν μετηνήχθη· ἐν ᾧ χρόνῳ καὶ γρατιανὸς καὶ θεοδοσίος τὴν κατὰ βαρβάρων ἤρατο νίκην· ὅτι δὴ γρατιανὸς μὲν εὐθὺς ἐπὶ γαλλίας ἔχουρι· θεοδοσίος δὲ ἐπὶ τὴν κωνσταντινουπόλιν σπεύδων κατὰ τὴν θεσσαλονικῆν. ἀρρωστία περιπεσὼν βαπτίζεται εἰς τὴν ὁμοουσίου τριὰς ὑπὸ ἀσχολλίου τοῦ θεσσαλονικῆς ἐπισκόπου· καὶ

ράσας ἐπὶ τὴν κωνσταντινουπόλιν ἔρχεται· M.

^h Ita F. τῶν om. edit.

ⁱ ε'. Ὅτι θεοδοσίος εὐρὸν ἐν κωνσταντινουπόλει γρηγόριον τὸν ναζιανζοῦ ἐν μικρῷ εὐκτηρίῳ ἔνδον τῆς πόλεως τὰς συναγωγὰς ποιούμενον. συνῆψεν τῷ εὐκτηρίῳ προσπαρεκείμενον ἄλλον τόπον καὶ ἀναστασίαν ὠνόμασεν τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ὅτι γρηγόριος διαγογγυζόντων τινῶν ὡς εἶη ὑπερόριος. τὴν ἐν κωνσταντινουπόλει διαγωγὴν παρητήσατο· καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς προέτεινε τῷ δημοφίλῳ τῷ ἀρειανῷ. ἢ πιστεῦσαι τῷ ὁμοουσίῳ. ἢ ἀναχωρεῖν· ὁ δὲ ἔξω τῆς πόλεως ἀνεχώρησεν· M.

^k Ita F. Ἀρειανῷ edit.

^l ε'. Ὅτι μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τῶν ἀρειανῶν ἀποστάντων τῶν ἐκκλησιῶν. καὶ ἔξω τῆς πόλεως συναγόντων. εὐθὺς θεοδοσίος σύνοδον τῶν ὀρθοδόξων ἐποιήσατο τὴν τῶν ρν'. ἐν οἷς ἦν καὶ τιμόθεος ὁ ἀλεξανδρείας. καὶ κύριλλος ὁ ἱεροσολύμων συνῆλθεν ἐκ μεταμελείας συνθέμενος τῷ ὁμοουσίῳ. οἱ καὶ τὰς ἐπαρχίας διεῖλον· χειροτόνησαν δὲ κωνσταντινουπόλεως νεκτάριον συγκλητικὸν καὶ τὰ πρεσβεία δὲ ἔδωσαν τῷ κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπῳ μετὰ τὸν Ῥώμης· M.

- θ'. 'Ως^m ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος Παύλου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου τὸ σῶμα σὺν τιμῇ μετεκόμισεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας, ὅτε καὶ ὁ τῆς Ἀντιοχείων Μελίτιος τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο. p. 588.
- ι'. 'Ωςⁿ τοῦ βασιλέως σύνοδον πασῶν τῶν^ο αἰρέσεων γενέσθαι παρακελευσαμένου, ὅτε καὶ Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αὐγουστος ἀνηγορεύθη, οἱ μὲν Ναυατιανοὶ μόνοι κατὰ τὴν πίστιν ὁμοφρονούντες τοῖς^p τοῦ ὁμοουσίου ἔνδον τῆς πόλεως συνάγειν ἐπέτραπεσαν, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν αἰρετικῶν ἀπηλάθησαν^q. p. 589.
- ια'. Περὶ^r Μαξίμου τοῦ τυράννου, καὶ τῆς Γρατιανοῦ δόλφ ἀναίρεσεως, ὅτε καὶ τῆς κατὰ Ἀμβροσίου τοῦ ἐπισκόπου Μεδιολάνων ἐπιβουλῆς, διὰ τὸ πρὸς Μάξιμον δέος, Ἰουστίνα ἡ μήτηρ Οὐαλεντιανοῦ τοῦ μικροῦ ἄκουσα ἀπέσχετο. p. 596.
- ιβ'. 'Ως ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος κατὰ Μαξίμου δύνάμιν μεγίστην εὐτρεπίσας, καθ' ἃν καιρὸν Ὀνώριος αὐτῷ ἐκ Πλακίλλης ἐτέχθη, Ἀρκάδιον μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατέλειπεν, αὐτὸς δὲ ἐν Μεδιολάνῳ τῷ τυράνῳ προσέμψεν. p. 598.
- ιγ'. Περὶ τῆς γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ταραχῆς ὑπὸ Ἀρειανῶν. p. 600.
- ιδ'. Περὶ τῆς νίκης τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου^s καὶ τῆς ἥττης τοῦ τυράννου. p. 602.
- ιε'. Περὶ^t Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας. p. 604.

^m ζ'. Ὅτι τὸ παῦλου τοῦ ἐπισκόπου κωνσταντινουπόλεως σῶμα τοῦ ἐν ἐξορίᾳ πεμφθέντος παρὰ φιλίππου τοῦ ὑπάρχου διὰ μακεδονανοὺς καὶ ἀποπικνεύτους ἐν κοκουσῶ τῆς ἀρμενίας. ὁ βασιλεὺς θεοδόσιος μετήνεγκεν σὺν τιμῇ πολλῇ καὶ ἴθαψεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· καὶ ὅτι μελίτιος ὁ ἀντιοχείας ἐτελεῖται· καὶ πάλιν ταραχαὶ κατὰ τὴν ἀντιόχειαν ἦσαν^m.

ⁿ η'. Ὅτι ὁ βασιλεὺς θεοδόσιος τὸν υἱὸν ἀρκάδιον ἀγνοστον ἐποίησεν. καὶ ὅτι κατὰ κίλευσιν τοῦ βασιλέως ἀπὸ πασῶν τῶν αἰρέσεων σύνοδος ἐγένετο. καὶ ἐγγραφοὺς τὴν πίστιν παρ' ἐκάστων λαβῶν τὴν τῆς ὁμοουσίου τριαδος ἀπεδέξατο πίστιν ὁ βασιλεὺς· καὶ ὅτι ναυατιανοὺς ὡς τὴν αὐτὴν ἔχοντα πίστιν. οὐκ ἐδίωξε τῆς πόλεωςⁿ.

^o Ita F. τῶν om. editt.

^p Ita F. τῆς τοῦ editt.

^q Ita F. ἀπηλλάχθησαν editt.

^r θ'. Ὅτι ἐν ὄσφ ἐν κωνσταντινου-

πόλει τὰ τῆς παυτοδοσιῆς συνόδου ἐγένετο ἐν τοῖς ἑσπερίοις μάξιμος ἀντάρτης [fortasse ἀντ' ἀρχῆς] ἀνίστη ἀπὸ βριτανίας. καὶ ὅτι πάλιν Ἰουστίνα ἡ τοῦ νέου οὐαλεντιανοῦ μήτηρ ἀρειανίζουσα. τὸν τῆς μεδιολάνων ἐπίσκοπον ἀμβρόσιον εἰς ἐξορίαν ἐπέμψεν· καὶ ὅτι μάξιμος δόλφ τὸν γρατιανὸν ἀναίρει. καὶ ἐπιστρατεύσας θεοδόσιος τὸν μάξιμον ἀναίρει^t.

^s Θεοδοσίου om. F.

^t ι'. Ὅτι παυλίνοιο τοῦ ἀντιοχείας τελευτήσαντος οἱ ὑπ' αὐτῷ τὸν φλαβιανὸν οὐ προσέειπο· εἰσαγρίου δὲ εἰς τόπον αὐτοῦ κατασταθέντος. καὶ τάχως τελευτήσαντος. οὐκέτι ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται ἕτερος· ἀλλὰ φλαβιανὸς κατ' ὀλίγον πάντας ὑπηγάγετο. καὶ ὅτι θεόφιλος ὁ ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος διὰ γραμμάτων δάμασον τὸν ῥώμης διήλλαξε τῷ φλαβιανῷ· ἐν ᾧ καιρῷ καὶ κυρίλλου τελευτήσαντος ἰωάννης ἀντ' αὐτοῦ καθίσταται^t.

- ες'. Περι^u τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καθαιρέσεως τῶν εἰδωλικῶν ναῶν καὶ τῆς διὰ ταῦτα συμβολῆς Ἑλλήνων καὶ Χριστιανῶν. p. 606.
- εζ'. Περι^z τῶν εὐρεθέντων ἐν τῷ τοῦ Σαράπιδος ναφῷ γραμμάτων. p. 608.
- ηγ'. Ὡς γ' ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐν τῇ Ῥώμῃ γεγὼς πολλὰ τὴν πόλιν ἀφέλησε, περιελὼν τὰ τε ἐν τοῖς Μαγκηπέοις ληστήρια καὶ τὰ ἐν τοῖς πορνείοις ἄτοπα τῶν σειστρῶν. p. 611.
- ιβ'. Περι^z τῶν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρων, ὅπως τηνικαῦτα περιηρέθησαν. p. 614.
- κ'. Ὡς^a καὶ ἐν Ἀρειανοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις αἵρετικοῖς, σχίσματα πολλὰ γεγόνασιν. p. 616.
- κα'. Ὡς^b καὶ Ναυατιανοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐστασίασαν. p. 618.
- κβ'. Περι^c τῶν δοξάντων^d τῷ συγγραφεῖ διαφωνῶν κατὰ τινὰς τόπους περὶ τοῦ Πάσχα καὶ βαπτισμάτων καὶ νηστειῶν καὶ γάμων καὶ συνάξεων καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν παρατηρήσεων. p. 623.

^a ια'. Περι τῆς καθαιρέσεως τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν σπουδῆ θεοφίλου καὶ θεοδοσίου τοῦ βασιλέως γενομένης^e καὶ ὅτι πολλὸς φόνος ταύτης ἕνεκα γέγονεν συμβολῆς χριστιανῶν καὶ ἑλλήνων γενομένης^f M.

^z ιβ'. Ὅτι τοῦ ναοῦ τοῦ σαράπιδος καθαιρουμένου ἐν τοῖς λίθοις ἤρητο γεγλυμμένα σημεῖα σταυροειδῆ τῷ ἱερογλυφικῷ χαρακτῆρι ἐγκοιλασθέντα. ἄπειρ χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες εἰς τὸ οἰκεῖον ἕκαστος εἰλκυσαν δόγμα^g M.

^γ ιγ'. Ὅτι θεοδόσιος ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐπιμείνας χρόνον. πολλὰ τὴν Ῥωμαίων ἀφέλησεν πόλιν^h τὰ μὲν παρασχῶν. τὰ δὲ περιελὼν ὡς ὀνειδῆⁱ ἐν οἷς καὶ τὸ τῶν μαγκηπέων. μᾶλλον δὲ φανερῶν ληστήριων καὶ λῃγῶν (sic). καὶ τὸ τῶνδε μοιχευθειῶν καὶ δημοσιᾶ κατὰ ἀνάγκην προσωτωνῶν εἰς τέγος καὶ ἀναφανδὸν πως μοιχεύεσθαι προστατομένην δημοσίᾳ^j M.

^z ιδ'. Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἐπανήλθεν ἐπὶ τὴν κωνσταντινούπολιν ὁ βασιλεὺς θεοδόσιος ἄμα τῷ υἱῷ ὀνωρίῳ ἐπὶ νεκταρίου τοῦ ἐπισκόπου κωνσταντινουπόλεως. περιελὼν ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦς ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυ-

τέρους ἀρχὴν λαβόντας ἐπὶ (sic) δεκίον διωγμοῦ^k M.

^a ιε'. Ὅτι καὶ παρὰ ἀρειανοῖς καὶ μακεδονianoῖς καὶ εὐνομαιοῖς καὶ ναυατιανοῖς καὶ πᾶσιν ἀπαξ τοῖς ἀποστάσι^l τῆς ἐκκλησίας. σχίσματα παρ' ἑκάστοις πρὸς αὐτοὺς ἐγένοντο. καὶ εἰς πολλὰ διηρέθησαν^m καὶ ὅτι οὐδένα τούτων ὁ βασιλεὺς θεοδόσιος εἰδὼκε. πλὴν μόνον εὐνόμιον εἰς ἑξορίαν ἀπέστειλενⁿ M.

^b ις'. Ὅτι ἀγγελίον ἐπὶ ἔτη μ'. τῶν ναυατιανῶν ἡγῆσαμένου τελευτήσαντος. καὶ οἱ ναυατιανοὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐσχίσθησαν. καὶ περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς διεφώνησαν φάσκοντές τινες ἐξ αὐτῶν δεῖν μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ πρὸ τῆς ἰσημερίας ποιεῖν τὸ πάσχα^o M.

^c ιζ'. Περι τῶν δοξάντων τῷ συγγραφεῖ περὶ τοῦ πάσχα καὶ ὅτι διαφωνεῖται οὐ μόνον περὶ τοῦ πάσχα. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν νηστειῶν. καὶ περὶ τρόπου συνάξεων. καὶ περὶ τρόπου γάμων ἐν ταῖς κατὰ χῶραν ἐκκλησίαις^p M.

^γ ιη'. Ὅτι ἐν θεσσαλίᾳ ἐν μόναις ταῖς ἡμέραις τοῦ πάσχα βαπτίζουσιν ὡς πολλάκις πολλοὺς ἐκ τούτου ἀποθνήσκου^q μὴ βαπτισθέντας^r M.

^d δοξάντων πρὸ δοξάσεων. Conf. infra ad c. 22. Suggestit hic M. legi posse δοξάντων τ. ο. περὶ διαφωνῶν.

- κγ'. Περί^ε τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρειανῶν τῶν καὶ Ψαθυριανῶν μετονομασθέντων. p. 641.
- κδ'. Ὡς^ι καὶ Εὐνομανοὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐστασίασαν διαφόρους προσωνυμίας ἐκ τῶν προεστώτων κτησάμενοι. p. 644.
- κε'. Περί^ς τῆς τυραννίδος Εὐγενίου καὶ τῆς Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ μικροῦ ἀναιρέσεως καὶ τῆς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ τυράννου νίκης. p. 647.
- κς'. Ὡς^η μετὰ τὴν νίκην ὁ βασιλεὺς ἀρρωστήσας τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἐν Μεδιολάνῳ μετεκαλέσατο, καὶ μικρὸν δόξας τῆς νόσου ράτσει ἵπποδρομίαν τελεσάμενος κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐτελεύτησεν. p. 650.

LIB. VI.

ΤΑΔΕ* ΠΕΡΙΤΕΧΕΙ ΚΑΙ Η ΕΚΤΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ.

- α'. Ὡς^δ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τελετήσαντος, τῶν υἱῶν αὐτοῦ διανεμημένων τὴν βασιλείαν, καὶ τοῦ στρατοῦ μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἐλθόντος τοῦ τε Ἀρκαδίου αὐτοῖς ὑπαντήσαντος, Ῥουφίνου ὁ ὑπάρχων πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως, ὑπ' αὐτῶν ἀναιρεῖται. p. 655.
- β'. Περί^ς τῆς τελευτῆς Νεκταρίου, καὶ τῆς Ἰωάννου χειροτονίας. p. 657.

^ε δ. Ὅτι καὶ ἐν ἀρειανοῖς σχίσματα πολλὰ γέγοναν ἐπὶ πολὺν χρόνον' Μ.

^ι κ'. Ὅτι καὶ εὐνομανοὶ ἐσχίσθησαν πρὸς ἑαυτοὺς. καὶ διάφοροι προσωνυμίας αὐτοῖς ἐκ τῶν ἡγησαμένων παρ' αὐτοῖς τῶν σχισμάτων ἐγένετο' Μ.

^ς κα'. Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ τὰ δημοσία πράγματα ἦν ἐν ταραχαῖς. καὶ περὶ τῆς τυραννίδος εὐγενίου' καὶ ὡς οὐαλεντινιανὸν δόληφ ἐφόνησεν εὐγένιος. καὶ ὅτι θεοδόσιος ἀνείλεν τὸν τυράνον εὐγένιον' Μ.

^η κβ'. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τελευτῆς' Μ.

* Κεφάλαια τοῦ 5' βιβλίου σωκράτους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Μ.

^δ α'. Ὅτι θεοδοσίου τελετήσαντος μερίζονται τὴν βασιλείαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ' ἀρκάδιος μὲν τὴν ἀνατολήν' ὄνωριος δὲ τὰ ἐσπέρια μέρη. καὶ ὅτι κομι-

σθέντος τοῦ λειψάνου αὐτοῦ ἐν κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ ὁσίᾳ παραδοθέντος. μετ' ὀλίγον ὁ στρατὸς ὁ ἅμα αὐτῷ ἀπήνησεν ἐν κωνσταντινουπόλει. φ' πρὸς ὑπάντησιν τοῦ βασιλέως ἐξελθόντος ρουφίνου ὁ ὑπάρχων ἀναιρεῖται πρὸς τοῖς τοῦ βασιλέως ποσὶν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ' ὑπωπτεῖτο γὰρ εἰς τυραννίδα βλέπειν' Μ.

^ς β'. Ὅτι μετ' ὀλίγον τούτων χρόνον δαμάσου ῥώμης ὄντος ἐπισκόπου. καὶ θεοφίλου δὲ ἀλεξανδρείας καὶ ἰωάννου ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ νεκταρίου ἐν κωνσταντινουπόλει. καὶ ἐν ἀντιοχείᾳ φλαβιανοῦ. τελετήσαντος τοῦ νεκταρίου. χειροτονεῖται κωνσταντινουπόλεως ἰωάννης ἀπὸ ἀντιοχείας μετασταλεῖς πρεσβύτερος ἂν ἐκεῖ' χειροτονεῖται δὲ παρουσία πολλῶν ἐπισκόπων καὶ θεοφίλου τοῦ ἀλεξανδρείας μετασταλέντων ὑπὸ τοῦ βασιλέως' Μ.

- γ'. Περὶ^d γένους καὶ ἀγωγῆς καὶ^e βίου Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου. p. 660.
- δ'. Περὶ^f Σαραπίωνος τοῦ διακόνου, καὶ ὅπως δι' αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος ἐχθρὸς τῷ κλήρῳ κατέστη καὶ πολέμος. p. 663.
- δ'. Ὅτι οὐ πρὸς τοὺς ἐν τῷ κλήρῳ μόνον Ἰωάννης^f ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τέλει διεφέρετο, καὶ περὶ Εὐτροπίου τοῦ Εὐνούχου. p. 665.
- ε'. Περὶ^g τῆς τυραννίδος Γαϊνᾶ τοῦ Γόθου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ταραχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ περὶ τῆς ἀναίρεσως αὐτοῦ. p. 668.
- ζ'. Περὶ^h τοῦ γενομένου σχίσματος μεταξὺ τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου, καὶ τῶν μοναζόντων τῆς ἐρήμου^g καὶ ὡς τὰ Ὁριγένους ὁ Θεόφιλος βιβλία ἀνεθεμάτισεν. p. 676.
- η'. Περὶⁱ τῶν συνδέσεων τῶν νυκτερινῶν ὕμνων τῶν τε Ἀρειανῶν καὶ τῶν τὸ ὁμοούσιον πρεσβευόντων, καὶ περὶ τῆς γενομένης ἐν αὐτοῖς συμβολῆς^g καὶ ὅτι ἡ τῶν ἀντιφώνων ὑμνηδία ἀπὸ Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου τὴν ἀρχὴν ἔσχευ. p. 683.
- θ'. Περὶ^k τῶν Μακρῶν καλουμένων μοναχῶν, καὶ ὅπως δι' αὐτοὺς

^d γ'. Περὶ γένους καὶ ἀγωγῆς καὶ βίου Ἰωάννου τοῦ κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου. ὅπως τε εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐκλήθη. καὶ ὅπως ἀφήρηται ταύτης. καὶ ὡς καθαιρεθεὶς καὶ ἐν ἐξορίᾳ ἀποθάνῃ. πλεόν μετὰ θάνατον ἐτιμήθη καὶ εἰσεδεχθῆ^g Μ.

^e Ita F. καὶ om. editi.

^f ὁ Ἰωάννης F.

^g δ'. Ὅτι γαιῶς γόθος ἂν τῷ γένει στρατηλάτης Ῥωμαίων τυγχάνων τυραννησάτω ἐπεχείρησεν. καὶ ὅτι πολλὴν ταραχὴν τῇ κωνσταντινουπόλει ποιήσας ὑστερον ὑπὸ Ῥωμαίων ἀνήρηται Μ.

^h ε'. Ὅτι μετὰ τὸν γαιῶν θάνατον εὐθὺς κατὰ τὴν αἴγυπτον σχίσμα μοναζόντων γέγονεν ἀνθρωπόμορφον τὸν θεὸν εἶναι λεγόντων^g καὶ ὅτι θεόφιλος ὁ ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἐπ' ἐκκλησίας εἶπεν κατ' αὐτῶν^g καὶ ὑστερον ἐλθόντων πολλῶν μοναζόντων περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ἀπ' αἰγύπτου. φρονήσει μετήλθεν αὐτοὺς^g ὅτε δη καὶ τὰ ὀριγένους ἀνεθεμάτισεν βιβλία τε καὶ δόγματα Μ.

ⁱ ε'. Ὅτι οἱ ἀρειανοὶ ἔξω τῆς πόλεως συνάγοντες ἐπετήδευσαν ἐν ταῖς νυξίταις ἐπὶ τὴν κυριακὴν ἐκάστης ἐβδομάδος ἀντιφώνους ὕμνους ἐντὸς τῆς

πόλεως ποιεῖν^g δι' οὗς καὶ Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος δεδιὼς μήπως τινὲς ἀπατηθῶσιν τῶν ὀρθοδόξων ἐς τούτου τὰ ὅμοια καὶ αὐτὸς γίνεσθαι κατὰ τοὺς αὐτοὺς τύπους ἐκέλευσεν. καὶ τούτων γενομένων συμπληγὰς γέγονεν καὶ φόνοι ὡς βρῖσωνα τὸν εὐνούχον τῆς βασιλίδος εὐδοξίας λίθῳ κατὰ μετώπου βληθῆναι. ὅστις ἦν συγκροτῶν τὸ τῶν ὀρθοδόξων μέρος ἐπιτροπῇ τῆς εὐδοξίας Μ.

^ζ ζ'. Ὅτι τὸ ἔθος τῶν ἀντιφώνων ὕμνων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἤρξατο γίνεσθαι κατὰ νύκτα ἀπὸ Ἰγνατίου τοῦ τρίτου μετὰ πέτρον τὸν ἀπόστολον ἐπισκόπου ἀντιοχείας τοῦ συγγενομένου τοῖς ἀποστόλοις ὀπτασίαν ἠωρακίτος ἀγγέλων ὕμνουμένων δι' ἀντιφώνων τὴν ἁγίαν τριάδα^g τὸν τρόπον τοῦ δράματος παραδίδωκεν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀντιοχείας. ἐξ ἧς καὶ πᾶσαι μετελήφασιν αἱ λοιπαὶ Μ.

^η η'. Περὶ τοῦ ἀναθεματισμοῦ τῶν ὀριγένους βιβλίων καὶ τῶν περὶ διόσκορον καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς αὐτοῦ τοὺς ἐπίκλην μακρούς^g καὶ περὶ θεοφίλου τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἀλεξανδρείας^g καὶ περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅπως καθήρηται Μ.

- ἀσπουδον ἔχθραν ὁ Θεόφιλος πρὸς Ἰωάννην ἐσχηκῶς καθαιρῆσαι τούτου ἐσπούδαζεν. p. 686.
- ι'. Ὡς καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Κύπρου ταῖς Θεοφίλου ἀπάταις συναπαχθεῖς, τῷ δοκεῖν κατὰ τῶν Ὠριγένους συγγραμμάτων, ἐπισκόπων σύνοδον ἐν τῇ Κύπρῳ συναγαγὼν Ἰωάννη διεμέψατο χρωμένῃ ταῖς βίβλοις Ὠριγένους. p. 688.
- ια'. Περὶ Σεβηριανοῦ καὶ Ἀντιόχου τῶν Σύρων, ὅπως Ἰωάννου ἀπέστησαν καὶ διὰ τίνος αἰτίας. p. 691.
- ιβ'. Ὡς καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰσελθὼν ὁ Ἐπιφάνιος συνάζεις καὶ χειροτονίας ἐπετέλει παρὰ γνώμην τοῦ Ἰωάννου, Θεοφίλῳ χαριζόμενος. p. 695.
- ιγ'. Οὐδὲ φησὶν ὁ συγγραφεὺς ὑπὲρ Ὠριγένους. p. 697.
- ιδ'. Ὡς Ἰωάννης προσκαλεσάμενος τὸν Ἐπιφάνιον μὴ ὑπακούσαντα ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ παρυσυνάγοντα, δηλοῖ αὐτῷ μεμφόμενος ὡς παρὰ κανόνας πολλὰ πράττουσι· ὅθεν ὁ Ἐπιφάνιος εὐλαβηθεὶς ἀνεχώρησε. p. 700.
- ιε'. Ὡς μετὰ τὸν ἀπόπλουν Ἐπιφανίου λόγον κατὰ γυναικῶν Ἰωάννης¹ δημηγορήσας, καὶ^m διὰ τοῦτο σπουδῆ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλείσης συνόδου γενομένης ἐν Χαλκηδόνι κατ' αὐτοῦ, τῆς ἐκκλησίας ἐξωθεῖται. p. 702.
- ισ'. Ὡς τοῦ λαοῦ στασιάζαντος διὰ τὴν ἀπαγωγὴν Ἰωάννου, Βρίσων ὁ τῆς βασιλίδος εὐνοῦχος ἀποσταλεὶς πάλιν αὐτὸν ἐπανήγαγεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. p. 706.
- ιζ'. Ὡς διὰ τοῦ βούλεσθαι Θεοφίλον τὰ καθ' Ἡρακλείδου ἀπόντος ἐξετάζεσθαι, τοῦ Ἰωάννου ἀντιλέγοντος, συμπληγῆδος γενομένης, πολλοὶ ἀπώλοντο μεταξὺ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων· ἐφ' οἷς φοβηθεὶς Θεόφιλος καὶ τιμὴ τῶν ἐπισκόπων τῆς πόλεως ἐξεληλύθασιν. p. 709.
- ιη'. Περὶ τῆς ἀργυρᾶς στήλης τῆς Εὐδοξίας, καὶ ὡς διὰ τοῦτο πάλιν Ἰωάννης τῆς ἐκκλησίας ἐξωσθεὶς εἰς ἔξοριαν ἀπήγετο. p. 711.
- ιβ'. Περὶⁿ Ἀρσακίου τοῦ μετὰ Ἰωάννην χειροτονηθέντος καὶ περὶ Κυρίου τοῦ Χαλκηδόνης. p. 715.

¹ ὁ Ἰωάννης F.

^m Dele καὶ.

ⁿ θ'. Ὅτι μετὰ Ἰωάννην χειροτονεῖται Ἀρσακίος γέρον ἂν σφόδρα. ἀδελφὸς δὲ νεκταρίου τοῦ πρὸ Ἰωάννου ἐπισκόπου. καὶ ὅτι κυρίως ὁ τῆς χαλκηδόνης ἐπίσκοπος διέβαλλεν τὸν Ἰω-

άννην καὶ σπηεδόνα ἔχων ἐπίστη τοὺς πόδας. καὶ ὅτι χάλαρα κατηνέχθη παρὰ τὸ εἰωθὸς. καὶ ἡ βασίλισσα ἀπέθανεν εὐδοξία. καὶ ταῦτα τινεὶ διὰ τὴν καθαίρεσιν Ἰωάννου γεγενῆσθαι ἔφασαν M.

- κ'. 'Ως^ο μετὰ Ἀρσάκιον Ἀττικὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον κατέσχευ. p. 717.
 κα'. Περὶ τῆς Ἰωάννου ἐν ἐξορίᾳ πρὸς Κύριον ἀναλύσεως. p. 718.
 κβ'. Περὶ Ρ Σισινίου ἐπισκόπου Ναυατιανῶν, οἰά φησι προσωμίλη-
 κέναι πρὸς Ἰωάννην. p. 719.
 κγ'. Περὶ τῆς Ἀρκαδίου τοῦ βασιλέως τελευτῆς. p. 723.

LIB. VII.

ΤΑΔΕ^α ΠΕΡΙΕΧΕΙ ΚΑΙ Η ΕΒΔΟΜΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ.

- α'. 'Ως^β τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου τελευτήσαντος καὶ καταλιπόντος τὸν υἱὸν Θεοδοσίον ὀκταετῆ, Ἀνθέμιος ὑπαρχος τὴν τῶν δλων διοίκησιν ἐποιεῖτο. p. 730.
 β'. Περὶ^γ Ἀττικῷ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου, ὁποῖος ἦν τὸ ἦθος. p. 731.
 γ'. Περὶ Θεοδοσίου καὶ Ἀγαπητοῦ τῶν ἐν Συνάδοις ἐπισκοπησάντων. p. 733.

ι'. ^ο Ὅτι ὀλίγον ἐπέβιω χρόνον τῇ ἐπισκοπῇ ὁ ἀρσάκιος. καὶ μετ' αὐτὸν χειροτονεῖται τῆς κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος ἄττικός· καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐξορίᾳ Ἰωάννης ἀπαγόμενος ἐν κωμῶνι τοῦ εὐζέμου πότρου τελευτᾷ τῇ δωδεκάτῃ τοῦ σεπτεμβρίου μηνός· ἐν ἡπατεία Ἀνωρίου τὸ Ζ'. καὶ θεοδοσίου τὸ Β'. Μ.

ρ ια'. Ὅτι μέμφεται ὁ ἱστορικὸς Ἰωάννης εἰπόντι ὅτι χιλιάκις ἐὰν ἀμάρτης μετανοήσας εἰσελθε. καὶ περὶ σισινίου τοῦ ναυατιανῶν ἐπισκόπου ὃν θαυμάζει ὁ ἱστορικὸς πᾶν ὡς πεπαιδευμένον· καὶ ὅτι ἔγραψεν βιβλίον καθασπτόμενος τοῦ Ἰωάννου διὰ τὸ εἰρημάνους· (ὅτι *europa alia manus*) σωκράτης τῶν ναυατιανῶν ἦν τῶν μὴ δεχομένων μετάνοιαν· καὶ διὰ τοῦτο μέμφεται Ἰωάννη· Μ.

ρ ιβ'. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου τελευτῆς. καὶ ὅτι ὡς θεοφιλοῦς δόξαν ἐσχηκὸς ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει δευτέρῃ τῆς σ'ζ'. Ὀλυμπιάδος· συμβασιλεύσας μὲν τῷ πατρὶ ἔτη ιγ'. μετὰ δὲ αὐτὸν ἔτη ιδ'. (ἦσας ἔτη λα'. καταλείψας θεοδοσίον τὸν νέον ἐτῶν ὀκτὼ βασιλεία ἐν κωνσταντινουπόλει

ὀνόριον δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐν τοῖς ἑσπερίοις· Μ.

^α Κεφάλαια τοῦ ζ'. βιβλίου σωκράτους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Μ.

^β α'. Ὅτι Ἀρκαδίου τελευτήσαντος καὶ καταλιπόντος θεοδοσίον ὀκταετῆ βασιλεία ἐν τῇ κωνσταντινουπόλει. ἀνθέμιος ὁ ὑπαρχος διὰ χειρὸς εἶχε τὰ πράγματα. φρονιμώτατος τῶν τότε καὶ ὢν καὶ νομισόμενος. τρωίλαφ τε τῷ σοφιστῇ συμβούλῳ (χρῶμενος *addit. in marg. ab ead. m.*) ἤγε τὰ τῆς βασιλείας πράγματα· Μ.

^γ β'. Ὅτι ἄττικὸς ὄντος ἐπισκόπου ἐν συνάδῳ πῶλεϊ τῆς φρυγίας. θεοδοσίος ἐπίσκοπος διώκων τοὺς μακεδονιανούς κατὰ κράτος. καὶ ἀγαπητὸν τὸν αὐτῶν ἐπίσκοπον. καὶ δικαστηρίου προσηλῶν ἕως ἦν ἐν κωνσταντινουπόλει. ἐπαρχικὴν βοήθειαν αὐτῶν ὁ θεοδοσίος, ἔπεισεν ὁ ἀγαπητὸς τοὺς ἰψ' αὐτῷ κληρικούς τε καὶ λαικούς γενέσθαι τῆς τοῦ ὁμοσίου πίστεως. καὶ εἰσελθὼν ἅμα αὐτοῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν. τοῦ θεοδοσίου ἔτι ἀπόντος, ἐγκρατῆς γέγονε τοῦ θρόνου ἐνάσας τὸν λαὸν καὶ θεοδοσίος ἐξώσθη· Μ.

- δ'. Περὶ τοῦ^d λαθέντος ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι Ἰουδαίου παραλυτικού ὑπὸ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου. p. 736.
- ε'. Ὅπως Σαββάτιος ὁ ἐξ Ἰουδαίων Ναυατιανῶν πρεσβύτερος ἀπέστη τῶν ὁμοδοξούντων αὐτῷ. p. 737.
- ς'. Περὶ τῶν προσετώτων τηρικαῦτα τῆς τῶν Ἀρειανῶν δόξης. p. 739.
- ζ'. Ὡς^e Θεόφιλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον Κύριλλος διεδέξατο. p. 741.
- η'. Περὶ Μαρουθᾶ τοῦ Μεσοποταμίας ἐπισκόπου, καὶ ὡς δι' αὐτοῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Περσίδι διεπλατύνθη^f. p. 743.
- θ'. Οἱε κατὰ τοῦσδε τοὺς χρόνους ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Ῥώμῃ ἐπισκοπήσαντες. p. 746.
- ι'. Ὡς κατὰ τούδε τὸν χρόνον ἡ Ῥώμη ὑπὸ^h βαρβάροις γέγονεν, Ἀλαρίχου ταύτην πορθήσαντος. p. 747.
- ια'. Περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃⁱ τηρικαῦτα ἐπισκοπησάντων. p. 749.
- ιβ'. Περὶ Χρυσάνθου τοῦ Ναυατιανῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπου. p. 750.
- ιγ'. Περὶ^k τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης μάχης μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων, καὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου Κυριλλου πρὸς τὸν ὑπαρχον Ὁρέστην διαφορᾶς. p. 753.
- ιδ'. Ὡς οἱ κατὰ τὴν Νιτρίαν μοναχοὶ εἰς Ἀλεξανδρείαν ὑπὲρ Κυ-

^d γ'. Ὅτι καὶ ἐπὶ Ἀττικοῦ τοῦ ἐπισκόπου θαῦμα γίνεται μέγα Ἰουδαίος γὰρ παραλυτικὸς ἀποκαμῶν ἀπὸ πάσης λατρικῆς. καὶ πασῶν ἑσπαιδῶν Ἰουδαϊκῶν. καὶ μὴδὲν ἀφεληθεὶς ἐξ αὐτῶν. τέλος, πιστεύσας εἰς τὸν Χριστόν. καὶ βαπτισθεὶς δι' Ἀττικοῦ, εὐθὺς ἀνῆλθεν ἐκ τοῦ βαπτίσματος ὑγιής· καὶ ὅτι σχίσμα παρὰ ναυατιανοῖς γίνεται· καὶ ὅτι θεωρόθεος ὁ τῶν ἀρειανῶν ριβ' ἐτῶν ἐτελεύτησεν· καὶ ὅτι ἐγένοντο παρὰ ἀρειανοῖς πρεσβύτεροι δύο ἑλλόγμοι τιμόθεος καὶ γεώργιος. M.

^e δ'. Ὅτι Θεόφιλου τοῦ ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου τελευτήσαντος. ἐν ὑπατεῖα ὄνωριον τὸ θ'. καὶ θεοδοσίου ε'. κύριλλος ὁ αὐτοῦ ἀδελφιδιόυς. καταστάς ἐπίσκοπος, εὐθὺς ἐπεχείρησεν τὴν τῶν ναυατιανῶν ἐκκλησίαν λαβεῖν. ἀφελόμενος καὶ κειμήλια αὐτῶν· καὶ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν. καὶ ἐν περσίδι ὁ Χριστιανισμὸς ἐπλατύνθη. μαρουθᾶ τῆς μεσοποταμίας ἐπισκόπου πρεσβευσάμενον πρὸς τὸν περσῶν βασιλέα. καὶ σημεῖα καὶ ἰάσεις. εἰς τε τὸν βασιλέα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ δι' εὐλάβειαν

ἐνδειξαμένου· M.

^f ἐπλατύνθη· F.

^g ε'. Περὶ διαδοχῆς ἐπισκόπων τῶν καθ' ἐξῆς ἀντιοχείων καὶ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας· καὶ ὅτι ἐπὶ Ἰννοκεντίου ἐπισκόπου Ῥώμης. αἱ ναυατιανῶν ἐκκλησίαι ἐληφθήσαν ἐν Ῥώμῃ· καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ Ῥώμη ὑπὸ ἀλαρίκου ἐπορθήθη. καὶ ὅτι μετ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἐξῆς ἐπισκόπους γίνεται κελεστικός ὅστις τὰς ἐκκλησίας τῶν ναυατιανῶν μέγα δυναμένων τότε λαμβάνει. καὶ κατ' οἴκους ἐν παραβύστω συνάγει αὐτοὺς κατηνάγκασεν· M.

^h χρόνον ὑπὸ βαρβάροις ἡ Ῥώμη γέγονεν ἀλαρίχου· F.

ⁱ τῇ Ῥώμῃ· F.

^k ς'. Περὶ τῆς γενομένης ἐπὶ κυριλλου ἐν ἀλεξανδρείᾳ παρὰ τῶν Ἰουδαίων πρὸς Χριστιανούς ἐνέδρας νυκτός. καὶ ὡς ἐξηλάθησαν τῆς πόλεως πάντες. καὶ δι' ἀρπαγῆς τὰ αὐτῶν ἐγένετο πάντα. καὶ περὶ τῆς πρὸς Ὁρέστην τὸν ἐπάρχον κυριλλου διαφορᾶς. καὶ τῆς γενομένης κατὰ τοῦ ἐπάρχου παρὰ τῶν μοναζόντων ἐφόδου· M.

- ρῶλου κατελθόντες πρὸς τὸν ὑπαρχον Ὀρέστην ἐστασίασαν.
p. 757.
- ιε'. Περὶ Ἑπατίας τῆς φιλοσόφου. p. 760.
- ις'. Ὡς πάλιν Ἰουδαῖοι πρὸς Χριστιανούς πόλεμον συμμίζαντες
δικας ἔτισαν. p. 762.
- ιζ'. Περὶ Παύλου ἐπισκόπου Ναυατιανῶν, καὶ περὶ τοῦ γεγονότος
παραδόξου σημείου ὑπ' αὐτοῦ μέλλοντος βαπτίζειν τὸν ἀπατεῶνα
Ἰουδαίου. p. 763.
- ιη'. Ὡς^m τοῦ βασιλέως τῶνⁿ Περσῶν Ἰσδιγέρδου τελευτήσαντος,
αἱ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν σπονδαὶ διελύθησαν καὶ πόλε-
μος ἰσχυρὸς γέγονεν ἡττηθέντων τῶν Περσῶν. p. 766.
- ιβ'. Περὶ Παλλαδίου τοῦ ταχυδρόμου. p. 771.
- ιγ'. Ὅπως πάλιν οἱ Πέρσαι κατὰ κράτος ὑπὸ Ῥωμαίων ἡττήθησαν.
p. 772.
- ιδ'. Οἷα τοῖς^o τῶν Περσῶν αἰχμαλώτοις Ἀκάκιος^p Ἀμίδης ἐπί-
σκοπος πεποίηκε. p. 775.
- ικβ'. Περὶ^q τῶν προσόντων καλῶν τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ τῷ νέῳ.
p. 778.
- ικγ'. Περὶ Ἰωάννου τοῦ τυραννήσαντος ἐν Ῥώμῃ μετὰ θάνατον
Ἄουριου τοῦ βασιλέως^r καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Θεὸς ταῖς εὐχαῖς
Θεοδοσίου καμφθεὶς χερσὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ παραδέδωκε.
p. 783.
- ικδ'. Ὡς μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ τυράννου Ἰωάννου, Οὐαλεντιανὸν
τὸν Κωνσταντίου καὶ Πλακιδίας τῆς αὐτοῦ^r θείας ὁ βασιλεὺς
Θεοδόσιος βασιλέα τῆς Ῥώμης ἀνέδειξε. p. 786.
- ¹ ζ'. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως τῆς φιλο-
σόφου ὑπατίας, παρὰ τῶν ἀπροσῶπων
κυριλλίου καὶ ὅτι πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι
κατὰ χριστιανῶν ἐπιβουλεύσαντες, πε-
ρὶ χαλκίδα τὴν ἐγγὺς ἀντιοχείας δίκας
δεδώκασιⁿ Μ.
- ^m η'. Ὅτι τοῦ περσῶν βασιλέως
τελευτήσαντος δε^r πρότερον τοὺς χρι-
στιανούς ἠγάπα πείρα τοῦ μαρουθῆ,
ὁ υἱὸς αὐτοῦ βαρῶν τούδ' ἐν περσίδι
χριστιανούς ἐδίωκε. καὶ κακῶς ἀπώλ-
λυε^r διὸ πρὸς Ῥωμαίους φυγόντων
πολλῶν, πόλεμος πρὸς Πέρσας Ῥωμαίους
διὰ τοῦτο γέγονεν^r ὅτε δὴ καὶ ἀρε-
βινδος ἐμονομάχησεν καὶ ἐνίκησεν Ῥω-
μαίους^r Μ.
- ⁿ τῶν om. Μ.
- ^o θ'. Ὅτι τῆς εἰρήνης δοθείσης βα-
σιλεῖ. ἀκάκιος ὁ ἀμίδης ἐπίσκοπος.
- πράγμα χριστιανῶν ἄξιον ἐποίησεν^r
τῶν γὰρ Ῥωμαίων στρατιωτῶν, οὐκ
ἀποδιδόντων τοὺς αἰχμαλώτους τῷ
περσῶν βασιλεῖ, ὄντας περὶ ἑπτα-
κισχιλίους, καὶ μέντοι καὶ φθειρο-
μένους τῷ λιμῷ δε^r κατεῖχε τὰ μέρη,
αὐτὸς τὰ κειμήλια τῆς ἐκκλησίας δια-
πώλησας. καὶ δούε λύτρα ὑπὲρ τῶν
αἰχμαλώτων. καὶ διαθρέψας αὐτοὺς
καὶ ἐφόδια παρασχῶν, ἀποδέδωκεν τῇ
ἰδίᾳ χώρα^r Μ.
- ^p ὁ Ἀμίδης F.
- ^q ι'. Περὶ τῶν προσόντων καλῶν τῷ
βασιλεῖ Θεοδοσίῳ τῷ μικρῷ κεφα-
λαίωδης ἐπιδρομῆ^r καὶ ὅπως παρὰ
θεοῦ παρεδόθη ὁ ἀναστὰς ἐπὶ αὐτοῦ
τύραννος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἰωάννης^r Μ.
- ^r Ita F. αὐτῷ editi.

- κέ. Περὶ τῆς Ἀττικῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῖς διπτύχοις τῆς ἐκκλησίας ἐνέταξε, καὶ ὅτι τὸν ἑαυτοῦ θάνατον προέγνω. p. 787.
- κς. Περὶ Σισωνίου τοῦ μετὰ Ἀττικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπήσαντος. p. 793.
- κζ. Περὶ Φιλίππου πρεσβυτέρου τοῦ ἀπὸ Σίδης. p. 794.
- κη. Ὡς^u Πρόκλον Κυζίκου ἐπίσκοπον ὁ Σισίνιος ἐχειροτόνησεν, οἱ δὲ Κυζικηνοὶ τοῦτον οὐ προσεδέξαντο. p. 796.
- κθ. Ὡς^x μετὰ τὴν τελευταίην Σισωνίου Νεστόριον ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μεταπεμφθέντες ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως πεποιήκασιν· ὃς εὐθὺς ἐφωράθη ὁποῖος ἦν. p. 798.
- λ. Τίνα^v τρόπον ἐπὶ τοῦ νέου Θεοδοσίου Βουργουζίωτες ἐχειροτονήσαν. p. 801.
- λα. Οἷα πεπόνθασιν ὑπὸ Νεστορίου Μακεδονιοί. p. 803.
- לב. Περὶ Ἀναστασίου πρεσβυτέρου δι' οὗ καὶ Νεστόριος εἰς τὸ δυσσεβεῖν κατηνέχθη. p. 804.
- λγ. Περὶ τοῦ γενομένου μύσου ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν φυγάδων δούλων. p. 809.
- λδ. Περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τοπρότερον κατὰ Νεστορίου συναθροισθείσης συνόδου. p. 810.
- λε. Ὡς^a μετὰ τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου τὸν Πρόκλον τινῶν βου-

^a ια. Περὶ τῆς ἀττικῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιῶν· καὶ ὅτι αὐτοὶ μυσίαν ἐτύπωσεν γίνεσθαι Ἰωάννου τοῦ καθαιρεθέντος ἐπισκόπου ὡς ἐπὶ τῶν λοιπῶν κοιμηθέντων ἐπισκόπων. ἐκ τούτου προσδοκῆσας τοὺς ἰωαννίτας. ἰδίᾳ συνάγοντας τότε ἐπαυξέω εἰς τὴν ἐκκλησίαν· λέγεται δὲ καὶ τὴν τελευταίην αὐτοῦ προειπεῖν ὁ ἀττικὸς· εἴκοσι δὲ καὶ ἑν ἔτος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ πεποιήκως ἐτελεύτησε. καὶ ἀπ' αὐτοῦ χειροτονεῖται σισίνιος· Μ.

^b ιβ. Περὶ σισωνίου ὅτι ὡς φιλόπτουχος ἐχειρονήθη, καὶ ὅτι φιλιππος μὴ προκράβεις αὐτοῦ, ἐν συγγραφῇ καθήρξατο αὐτοῦ· καὶ ὅτι συγγραφαῖς ὁ φιλιππος προσεχρήσατο ἀτάκτοις, κατὰ τε τοὺς χρόνους καὶ τὰ λοιπὰ· καὶ ὅτι σισίνιος χειροτονήσας πρόκλον εἰς ἐπίσκοπον κυζίκου τῶν κυζικηνῶν οὐκ εὐθὺς ἀειθέριον χειροτονήσαντων ἑαυτοῖς δελμάτιον, ὁ πρόκλος ἔμεινεν ἐπὶ χρόνους σχολαίως ἐπίσκοπος· Μ.

^c ιγ. Ὅτι σισωνίου οὐδ' ἄλλους δύο ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ποιήσαντος

καὶ κοιμηθέντος νεστόριος ὁ αἰρετικὸς τῆς κωνσταντινουπόλεως γίνεται ἐπίσκοπος· Μ.

^x ιδ. Ὅτι νεστόριος ἐκ πρώτης μετὰ τὴν χειροτονίαν ὀμνία, καὶ θυμώδης καὶ κενόδοξος ᾤθη· καὶ ἐριθείας χαίρων. καὶ ἄλλοις ἐπιχειρῶν δόγμασιν. τὸ τελευταῖον καθήρξαται· Μ.

^v ιε. Ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους βουργουζίωτες. ἔθνος δὲ τοῦτο βάρβαρον, οἰκούντες πέραν τοῦ ποταμοῦ ῥήνου. συνεχῶς ὑπὸ τῶν ὀνυμῶν κοπιόμενοι, προσφυγόντες Ῥωμαίους καὶ βαπτισθέντες εἰς χριστὸν, κατὰ κράτος ἐνίκων λοιπὸν τοὺς ἐχθρούς· Μ.

^z ις. Ὅτι τῶν κατὰ νεστόριον χάρις δυσφαιμῶν ταρασσομένων τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἕτερον ἐπισυνίβη μῦθος· τινὲς γὰρ τῶν δυνατῶν παῖδες βάρβαροι καταφυγόντες εἰς τὸ θυσιαστήριον μετὰ ξιφῶν. ἐπιμεινάντες ἐπὶ πολλῷ, καὶ διάκονοι τῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτοὺς διεχειρήσαντο· ὅπερ ἀπεμφαίνον σημεῖον τινὲς ἔδοξαν εἶναι· Μ.

^a ιζ. Ὅτι καθαιρεθέντος νεστορίου

- λομένων ἐνθρονίσει, προχειρίζονται τινες τῶν ἐπισκόπων Μαξιμυανὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον. p. 814.
- λα'. Παραδείγματα^b δι' ὧν, ὡς δοκεῖ, κατασκευάζει ὁ συγγραφεὺς ἀκάλυτον εἶναι τὴν ἀπὸ θρόνου εἰς θρόνον μετάθεσιν. p. 815.
- λζ'. Περὶ^c Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Τρωάδα μετενεχθέντος. p. 819.
- λη'. Περὶ^d τῶν ἐν Κρήτῃ Ἰουδαίων, ὅπως ἐχριστιάνωσαν τῆνικαὶτα πολλοί. p. 822.
- λθ'. Περὶ τοῦ γεγονότος ἐμπρησμοῦ ἐν τῇ Ναυατιανῶν ἐκκλησίᾳ. p. 824.
- μ'. Ὡς^e Μαξιμυανὸν ἐπίσκοπον διαδέχεται Πρόκλος. p. 826.
- μα'. Περὶ Πρόκλου ἐπισκόπου, ὁποῖός τις ἦν. p. 828.
- μβ'. Ὅτι^f πολὺν καταβάλλεται λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς καλοκαγαθίας τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ νεοῦ. p. 829.
- μγ'. Ὅποια πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι οἱ τῷ τυράννῳ Ἰωάννῃ συμμαχήσαντες. p. 830.

καὶ ζητήσεως ἐπισκόπων γενομένης. οἱ μὲν φιλιππον, οἱ δὲ πρόκλου ἤρουντο· καὶ ὅτι πρόκλος ἂν ἐκράτησεν. εἰ μὴ τινες ἐπεφίμωσαν καὶ ἄλλα καλῶς ἐκεκλησιαστικόν. τὸν ἐτέρας πόλεως ἐπίσκοπον ὄντα. εἰς ἑτέραν μὴ καθίστασθαι· M.

^b ιη'. Ὅτι μετὰ νεστόριον μαξιμίνου γέγονεν· καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἕτεροι πολλῶν ὄντες πόλεως ἐπίσκοποι εἰς ἑτέρας ἐνθρονίσθησαν τῆς κατὰ καιρὸν ἀεὶ χρείας· εἰς τοῦτο αὐτοὺς καλεσάσης· M.

^c ιθ'. Ὅτι καὶ σιλβανοῦ μετενεχθέντος ἀπὸ φιλιππουπόλεως εἰς τρωάδα δε γέγονε μὲν πρῶτον τρωίλου τοῦ σοφιστοῦ κωνσταντινουπόλεως ῥήτωρ. εὐλαβῶς δὲ βιοῦντος καὶ ἀσκητικῶς. σημεῖον γίνεται ἐν τρωάδι δι' αὐτοῦ. δι' οὗ πολλοὺς τῶν αὐτῶν εἰς εὐλαβίαν μετέθηκεν· M.

^d κ'. Ὅτι μαξιμίου χειροτονηθέντος ἐν ἡσυχίᾳ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐτύγχανεν· καὶ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν τῇ κρήτῃ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων χριστιανοὶ γενόρασιν. Ἰουδαίου τινος παρ' αὐτοῖς ἐν τῇ κρήτῃ φήσαντος ἑαυτὸν μωυσῆν εἶναι τὸν παλαιόν· πεπέμφθαι τε ὑπὸ θεοῦ πρὸς αὐτοὺς ἵνα πάλιν διὰ θαλάσσης ξηρᾶς διαγάγοι αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. φ' πει-

σθέντες. ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. ταῦτα ψευδομένῳ, παρουσίας λοιπὸν ἴσθη τῆς ἡμέρας ἐν ἧ ταῦτα πράξειν ἐπηγγέλλετο. τὸ πᾶν πλῆθος τῶν Ἰουδαίων σὺν πάσῃ ἡλικίᾳ καὶ γυναίξιν ἀβρουσθέν, κατηκολούθουν αὐτῷ· ὁ δὲ ἡγούμενος αὐτῶν, ἀγει ἐπὶ τινα ἀκρόρειαν ἐξέχουσαν ἐπὶ θάλασσαν εἰς ἣν ῥίπτειν ἑαυτοὺς προύτρεπεν. καὶ τῶν πρῶτως τοῦτο ποιησάντων ἀπολομένων, τοὺς λοιποὺς ἀναγκάσκει καὶ σωθῆναι καὶ ἀφανοῦς αὐτοῦ γενομένου, τοὺς λοιποὺς γενέσθαι χριστιανούς· M.

^e κα'. Ὅτι μαξιμίου τελευτήσαντος. πρόκλος ἐνθρονίσθη· δε πάλαι μὲν κυλικὸν προεβλήθη ἐπίσκοπος· μὴ δεχθεὶς δὲ, ἐν κωνσταντινουπόλει ἀρχολαῖος διήγεν. φ' σύμφηφος, καὶ ὁ ῥώμης ἐπίσκοπος δι' ἐπιστολῶν εἰς τὸν ἐνθρονισμὸν γέγονεν· M.

^f κβ'. Ὅτι πολὺν κατεβάλετο λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ τῆς καλοκαγαθίας τοῦ βασιλέως θεοδοσίου τοῦ μικροῦ. καὶ ὡς εὐχαῖς καὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ νικήσαντος αὐτοῦ τοὺς βαρβάρους ὑπὸ τε πυρὸς οὐρανοῦ καὶ λοιμοῦ φθαρέντας, πρόκλος ὁ ἐπίσκοπος τὸ τοῦ ἱερεῖα ῥήτων προσφόρων εἰς τὸ γενόμενον ἐφαρμόσας ἔθαμάσθη· M.

- μδ'. 'Ως^ε ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντιανὸς ὁ νέος Εὐδοξίαν ἔγημε τὴν θυγατέρα Θεοδοσίου. p. 832.
- μέ'. 'Ως^h ἐπίσκοπος Πρόκλος πέπεικε τὸν βασιλέα, τὸ σῶμα Ἰωάννου μετακομῆσαι εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀπὸ τῆς ἔξορας καὶ ἐν τῇ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ καταθέσθαι. p. 833.
- μζ'. Περὶ τοῦ θανάτου Παύλου τοῦ Νανατιανῶν ἐπισκόπου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν χειροτονηθέντος Μαρκιανοῦ. p. 835.
- μζ'. 'Ωςⁱ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος Εὐδοκίαν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἔξαπέστειλε. p. 838.
- μη'. Περὶ^k Θαλασσίου τοῦ Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπισκόπου. p. 840.

^ε κγ'. Περὶ τοῦ γῆμαι τὸν βασιλέα οὐαλεντιανὸν τὴν θυγατέρα θεοδοσίου εὐδοξίαν τὴν ἀπὸ εὐδοκίας τεχθεῖσαν τῷ βασιλεῖ· καὶ ὅτι πρόκλος μετὰ τριακοντατρία ἔτη τῆς τελευταίας ἰωάννου, τὸ σῶμα αὐτοῦ μετήνεγκεν ἀπὸ τῆς ἔξορας. καὶ ἔθαψεν εἰς τὴν ἐπώνυμον τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίαν· Μ.

^h ὁ ἐπίσκοπος F.

ⁱ κδ'. Ὅτι χαριστηρίου ὡδὰς ἐπὶ τοῖς κατὰ καιρὸν ὑπαρχθεῖσιν αὐτῷ παρὰ θεοῦ, ὁ βασιλεὺς θεοδόσιος ἐπέτελει· καὶ περὶ τοῦ διὰ ταῦτα, καὶ εἰς

Ἱεροσόλυμα τὴν βασιλίδαν εὐδοκίαν παρελθεῖν, εὐχαριστοῦσαν καὶ τὰς κατὰ τόπον τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίας τιμῆσαι. καὶ οὕτως ἐπαρελθεῖν· Μ.

^k κέ'. Περὶ πρόκλου τοῦ ἐπισκόπου κωνσταντινουπόλεως. ὅτι πράγματι ἐπεχείρησεν οἷψ οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπισκόπων ἐπεχείρησεν· τῶν γὰρ συγκλητικῶν ὁρώντων αὐτὸν ἐν οἷς ἦν καὶ θαλάσσιος, κατασχὼν ἐχειροτόνησεν αὐτὸν εἰς ἐπίσκοπον τῆς ἐν καππαδοκίᾳ καισαρείας· Μ.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

5

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Α.

5

ΚΕΦ. Α.

Τὸ τοῦ βιβλίου Προοίμιον.

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ὁ Παμφίλου ἐν ὅλοις δέκα βιβλίοις τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἐκθέμενος, κατέπαυσεν ¹⁰ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἐν οἷς καὶ ὁ παρὰ τοῦ Διοκλητιανοῦ κατὰ Χριστιανῶν γενόμενος ² διωγμὸς* ἀπεπαύσατο. Γράφων δὲ ὁ αὐτὸς εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου, τῶν κατ' Ἄρειον μερικῶς

* “Γενόμενος πόλεμος. Sic ex scriptum invenimus γενόμενος codice regio edidit Robertus διωγμὸς, quomodo etiam Christophorsonus in suis exemplaribus repererat.” VALESIIUS.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT PRIMUM.

Prooemium totius libri.

EUSEBIUS Pamphili res in ecclesia gestas decem libris complexus, principatu Constantini Augusti historiam suam terminavit: quo tempore persecutio Diocletiani adversus Christianos finem accepit. Idem in libris quos de vita imperatoris Constantini conscripsit, ea quae ad Arium pertinent, obiter tantum per-

μνήμην πεποιήται, τῶν ἐπαίνων τοῦ βασιλέως, καὶ 15
 τῆς πανηγυρικῆς ὑψηγορίας τῶν λόγων^b μᾶλλον, ὡς
 ἐν ἐγκωμίῳ φροντίσας, ἢ περι^c τοῦ ἀκριβῶς περιλα-
 3 βεῖν τὰ γενόμενα. Ἡμεῖς δὲ προθέμενοι συγγράψαι
 τὰ ἐξ ἐκείνου μέχρι τῶν τῆδε περι τὰς ἐκκλησίας 20
 γενόμενα, τῆς ὑποθέσεως ἀρχὴν, ἐξ ὧν ἐκείνος ἀπέ-
 λιπε^d, ποιησόμεθα· οὐ φράσεως ὄγκου φροντίζοντες,
 ἀλλ' ὅσα ἢ ἐγγράφως εὔρομεν, ἢ παρὰ τῶν ιστορη-
 4 σάντων ἠκούσαμεν διηγουμένων^e. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς
 τὸ προκείμενον συλλαμβάνεται ἡμῖν μνημονεύσαι, 25
 τίνα τρόπον ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπὶ τὸ Χρισ-
 τIANÍΞΕΙΝ ἐλήλυθε^f, μικρὰ^g περὶ τούτου ὡς οἶόν τε
 μνημονεύσωμεν, ἐνθένδε πόθεν τὴν ἀρχὴν ποιησά-
 μενοι.

^b τῷ λόγῳ (i. e. τῷ λόγῳ) M.

^c ἢ περ τοῦ Ἰ.

^d ἀπέλειπεν M.

^e "Scribendum omnino est
 διηγούμενοι, licet scripti codices

nihil mutant." VALESIIUS.

^f ἐλήλυθεν C. ἐλήλυθεν F. et
 M. addito ν, ut solent: quod

satis sit semel notasse.

^g μικρὰ ποιησάμενοι M.

strinxit: quippe cui, ut in encomiis fieri solet, imperatoris laudes et panegyricam orationem contexere magis curæ esset, quam res gestas accurate commemorare. Nos vero quibus propositum est ea quæ ab illis temporibus ad nostram usque ætatem in ecclesia gesta sunt, scriptis mandare, ab iis rebus quas ille intactas reliquit, operis nostri sumemus exordium. Ac de inani quidem verborum pompa parum solliciti, quæcumque aut literarum monumentis prodita reperimus, aut ab iis qui rebus ipsis interfuerant auditu accepimus, singillatim exponemus. Et quoniam ad institutum nostrum plurimum confert, nosse qua ratione imp. Constantinus ad Christianam religionem transiverit, ea de re pro virili parte pauca dicam.

ΚΕΦ. Β.

Τίνα^h τρόπον ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπὶ τὸ χριστιανίζειν
διήλυθεν.

1 Ἦνίκα Διοκλητιανὸς, καὶ Μαξιμιανὸς ὁ ἐπικλη- 5
θεὶς Ἡρκούλιος, ἐκ συνθέματος τὴν βασιλείαν ἀπο-
θέμενοι, τὸν ἰδιωτικὸν ἐπανείλοντο βίον· καὶ Μαξι-
μιανὸς ὁ ἐπικληθεὶς Γαλέριος, ὁ συμβασιλεύσας
αὐτοῖς, ἐπιβὰς τῆς Ἰταλίας, δύο κατέστησε Καίσα- 10
ρας, Μαξιμῖνον μὲν ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἐφῶν, Σεβήρον
δὲ ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν· κατὰ δὲ τὰς Βρεττανίας
Κωνσταντῖνος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, εἰς τόπον Κων-
σταντίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τεθνηκότος τῷ πρώτῳ
ἐνιαυτῷ τῆς διακοσιοστῆς ἑβδομηκοστῆς πρώτης ^{A.D.} 305.
Ἰουλίου ^[306.] 15
Ἰουλιανῶν, τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἰουλίου
μηνός· ἐν Ῥώμῃ δὲ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τῶν πραι-
τωρίων, Μαξέντιος ὁ υἱὸς Μαξιμιανοῦ τοῦⁱ Ἡρ-
κουλίου, ἦρθη τύραννος μᾶλλον ἢ βασιλεύς· ἐκ
τούτων ὁ Ἡρκούλιος εἰς ἐπιθυμίαν πάλιν βασιλείας^j

^h Ὡς ὁ β. κ. χριστιανίζειν ἤρ- F. M. Stephan. Genев.
ξαστο M. qui capitum summaria j τῆς βασιλείας ἐλθὼν ἐπεχείρη-
brevius exponere solet. σεν M.

ⁱ τοῦ καὶ Valesius, sed καὶ om.

CAPUT II.

*Qua ratione imp. Constantinus ad Christianam religionem
se contulit.*

Ordinar porro ab iis temporibus quibus Diocletianus et Maxi-
mianus cognomento Hercules, imperio deposito, ex compacto
privatam vitam amplexi sunt: Maximianus vero is qui Galerius
cognominatus est, et qui cum iisdem illis imperaverat, in Italiam
profectus, duos Cæsares, Maximinum in Oriente, Severum in
Italia constituit. In Britannia vero Constantinus creatus est
imperator, in locum patris sui Constantii, qui primo ducentesimæ
ac septuagesimæ primæ Olympiadis anno, ante diem octavum
Calend. Augusti e vivis excesserat. Romæ denique Maxentius
Maximiani Herculi filius, tyrannus potius quam imperator a
prætorianis militibus levatus est. Qua occasione Hercules, recu-

ἀρθεῖς, ἐπεχείρησεν ἀπολέσαι τὸν υἱὸν Μαξέντιον· 20
 ἀλλὰ τοῦτο μὲν ποιῆσαι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διεκω-
 λύθη· ὕστερον δὲ ἐν Ταρσῶ τῆς Κιλικίας ἐτελεύτα
 τὸν βίον· Σεβῆρος δὲ ὁ Καῖσαρ ὑπὸ τοῦ Γαλερίου
 Μαξιμίμου^k πεμφθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην ἐπὶ τὴν Μαξεν- 25
 τίου σύλληψιν, ἀηρέθη, τῶν στρατιωτῶν προδεδο-
 κῶτων αὐτόν· καὶ τὰ τελευταῖα πάντα Μαξιμιανὸς ὁ
 Γαλέριος περιέπων τελευτᾷ, Λικίνιον πρότερον
 βασιλέα καταστήσας· ὃς ἦν ἐκ παλαιῶν τῶν χρόνων
 συστρατιώτης αὐτῷ καὶ φίλος, ἀπὸ Δακίας ὀρμώ-
 2 μενος. Μαξέντιος δὲ κακῶς τοὺς Ῥωμαίους ἐπέ- 7
 τριβε, τυραννικῶ μᾶλλον ἢ βασιλικῶ τρόπῳ χρώμε-
 νος κατ' αὐτῶν· μοιχεύων ἀνέδην^l τὰς τῶν ἐλευθέρων
 γυναικας, καὶ πολλοὺς ἀναιρῶν, καὶ ποιῶν τὰ τούτοις
 3 ἀκόλουθα. Τοῦτο γνοὺς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, 5
 ῥύσασθαι Ῥωμαίους τῆς ὑπ' αὐτὸν δουλείας ἐσπού-
 दाξεν· εὐθύς τε φροντίδας^m ἐτίθηⁿ, τίνα τρόπον καθέ-

^k Γαλερίου Μαξιμίμου] "Scri-
 bendum omnino est Μαξιμιανού,
 ut recte infra scribitur. Sed
 hæc nomina, ut dixi, confundi
 solent a Græcis. Sic initio hujus
 capituli ubi legitur Μαξιμιανὸς ὁ
 ἐπικληθεὶς Γαλέριος, in codice
 Sfortiano scriptum est Μαξιμί-

nos." VALESIIUS.

^l Ita F. et Savilius. ἀναιδην
 reliqui. "Vulgata lectio magis
 placet." VALESIIUS.

^m φροντίδα M.

ⁿ Ita F. M. Stephan. Genev.
 ἐτίθει Vales.

perandi imperii cupiditate raptus, Maxentium filium suum conatus est interficere. Sed tum quidem milites, quominus id perficeret, obstitere. Postea vero Tarsi in Cilicia extremum diem obiit. Severus autem Cæsar, a Galerio Maximiano Romam missus ad comprehendendum Maxentium, militum suorum proditione interemptus est. Postremo Galerius Maximianus, totius imperii clavum regens, abivit e vita, cum Licinium prius imp. creavisset, veterem amicum et contubernalem suum, qui ex Dacia erat oriundus. Interea Maxentius Romanos gravissime oppressit, tyrannum se potius erga illos quam imperatorem gerens. Nam et ingenuorum hominum uxores impudentissime constuprabat, et plurimos civium indicta causa perimebat, aliaque id genus facinora perpetrabat. Quibus compertis, imp. Constantinus Romanos jugo tyrannicæ

λοι τὸν τύραννον· καὶ ὡς ἦν ἐν τηλικαύτῃ φροντίδι, ἐπενόει τίνα Θεὸν ἐπίκουρον πρὸς τὴν μάχην καλέσει· κατὰ νοῦν τε^ο ἐλάμβανεν, ὡς οὐδὲν ἄναιτο οἱ 10 περὶ Διοκλητιανὸν, περὶ τοὺς Ἑλλήνων θεοὺς διακείμενοι· ἠΰρισκέν τε ὡς ὁ αὐτοῦ πατὴρ Κωνστάντιος ἀποστραφεὶς τὰς Ἑλλήνων θρησκείας, εὐδαιμονέστερον 4 τὸν βίον διήγαγεν. Ἐν τοιαύτῃ τοίουν ἀμφισβητήσῃ τυγχάνοντι^p, καὶ πού ἅμα τοῖς στρατιώταις ὀδεύοντι, 15 συνέβη θαυμάσιόν τι καὶ λόγου κρεῖττον θεάσασθαι. περὶ γὰρ μεσημβρινὰς ἡλίου ὥρας, ἤδη τῆς ἡμέρας ἀποκλινοῦσης, εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ στύλον φωτὸς σταυροειδῆ, ἐν ᾧ γράμματα ἦν λέγοντα, Ἐν τούτῳ 5 νικά. Τοῦτο φανὲν τὸ σημεῖον, τὸν βασιλέα ἐξέ- 20 πληττεν· αὐτὸς τε τοῖς οἰκείοις σχεδὸν ἀπιστῶν ὀφθαλμοῖς, ἠρώτα καὶ τοὺς παρόντας, εἰ καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ἀπολαύουσιν ὄψεως. τῶν δὲ συμφωνησάντων, ἀπερρώνυντο^q μὲν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ θείᾳ καὶ 6 θαυμαστῇ φαντασίᾳ. Νυκτὸς δὲ ἐπιλαβούσης, κατὰ 25

^o δι Valesius, qui periodum in καλέσει terminat. Sed τε F. et M., quos sequor. ^p τυγχάνων F. Stephan. Ge- nev. ^q ἀπερρώνυντο F.

servitutis liberare studuit. Statimque sollicitè cœpit inquirere, qua ratione tyrannum oppressurus esset. Hujusmodi sollicitudine districtus, perpendebat animo, quemnam sibi Deum ad hoc bellum adiutorem vocaret. Venitque illi in mentem, Diocletianum quidem qui gentilium deos impense coluisset, nullum ex eo fructum percepisse; Constantium vero parentem suum, qui a Græcorum superstitione alienus fuisset, vitam longe feliciorè traduxisse. Porro dum in tam ancipiti deliberatione versatur, forte illi cum militibus iter facienti, admirabilis quædam, et quæ omnem dicendi vim superat, visio oblata est. Horis enim meridianis, cum jam dies vergeret in vespèrum, lucis columnam instar crucis in cœlo videt, cui inscripta erant hæc verba: *In hoc vince*. Hujusmodi signo statim obstupefactus est imperator. Nec jam suis ipse oculis satis fidens, interrogavit eos qui aderant, num et ipsi idem signum vidissent. Quibus idem sibi quoque visum esse

τοὺς ὕπνου ὀρᾷ τὸν Χριστὸν λέγοντα αὐτῷ, κατα-
 σκεύασαι κατὰ τὸν τύπον τοῦ ὀφθέντος σημείου, καὶ
 τούτῳ κατὰ τῶν πολεμίων, ὡς ἐτοίμῳ κεχρησθαι
 ἡ τροπαίῳ. Τούτῳ πευσθεὶς τῷ χρησμῷ, κατασκευάζει
 μὲν τὸ σταυροειδὲς τρόπαιον, ὃ μέχρι νῦν τοῖς βασι-³⁰
 λείοις φυλάττεται· σὺν προθυμίᾳ δὲ μείζονι πρὸς τὰς
 πράξεις ἐχώρει. συμβαλὼν τε αὐτῷ· πρὸ τῆς Ῥώμης
 περὶ τὴν καλουμένην Μουλβίαν γέφυραν νικᾷ, Μα-
 ξεντίου εἰς τὸν ποταμὸν ἀποπνιγέντος· ἦν δὲ τοῦτο ^{A. D.}
 ἔβδομον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἠνίκα τὴν κατὰ ³⁵
 8 Μαξεντίου ἦρατο νίκην. Μετὰ ταῦτα Λικινίου τοῦ
 συμβασιλεύοντος αὐτῷ, τοῦ καὶ γαμβροῦ αὐτοῦ τυγ-
 χάνοντος ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ Κωνσταντίᾳ, κατὰ
 τὴν ἐφάν διάγοντος, αὐτὸς ἀπολαύσας τῶν τηλικού-
 των εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, χαριστήρια τῷ εὐεργέτῃ ⁴⁰
 9 προσέφερε. Ταῦτα δὲ ἦν, ἀνεῖναι τοὺς Χριστιανούς
 τοῦ διώκεσθαι, καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας ἀνακαλεῖ-
 σθαι, τοὺς δὲ ἐν δεσμοτηρίῳ ἀφίεσθαι, καὶ τοῖς
 δημευθεῖσιν αὐτῶν τὰς οὐσίας ἀποκαθίστασθαι· τὰς

^r αὐτῷ editiones errore manifesto. αὐτῷ (hoc est αὐτῷ) M.

testantibus. imp. quidem confirmatus est divina illa ac mirabili
 visione. Nocte vero superveniente Christum in somnis vidit,
 jubentem ut signum instar ejus quod viderat fabricaretur, eoque
 tamquam certissimo adversus hostes tropæo uteretur. Hoc in-
 ductus oraculo, tropæum ad crucis similitudinem construi jubet,
 quod etiamnum servatur in palatio. Deinceps vero majore fiduciam
 animi rebus agendis incubuit. Et cum hoste congressus, ad
 portas urbis Romæ circa Mulvium pontem victoriam retulit,
 demerso extinctoque in amne Maxentio. Septimus hic erat
 imperii ejus annus, cum de Maxentio victoriam reportavit. Post
 hæc cum Licinius ejus collega, quem etiam sibi generum adsci-
 verat, data illi in conjugem sorore sua Constantia, in oriente
 moraretur, ipse tot tantisque acceptis a Deo beneficiis, auctori
 suo gratias retulit. Christianos siquidem persecutione liberavit:
 exules ab exilio revocavit: carceribus inclusos dimitti, proscriptis
 bona sua restitui jussit. Ad hæc ecclesias reparare aggressus
 est, eaque cuncta maxima cum animi alacritate gessit. Sub

τε ἐκκλησίας ἀνόρθου, καὶ πάντα ἐποίει σὺν προθυ-
 10 μίᾳ πολλῇ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Διοκλητιανὸς, ὁ τὴν 8
 βασιλείαν ἀποθέμενος, ἐν Σαλῶνι τῆς Δαλματίας
 ἐτελεύτα.

ΚΕΦ. Γ.

Πῶς ὁ Κωνσταντῖνος τὰ Χριστιανῶν ἀξίωτος, Λικίνιος ὁ συμβασι- 5
 λεύων αὐτῷ, Χριστιανὸς ἐδίωκεν.

1 Ἀλλὰ Κωνσταντῖνος μὲν ὁ βασιλεὺς τὰ τοῦ Χρι-
 στοῦ φρονῶν, πάντα ὡς Χριστιανὸς ἔπραττεν, ἀνε- 10
 γείρων τὰς ἐκκλησίας, καὶ πολυτελέσι τιμῶν ἀναθή-
 μασι· ἔτι δὲ καὶ τοὺς Ἑλλήνων ναοὺς κλείων καὶ
 καθαιρῶν, καὶ δημοσιεύων τὰ ἐν αὐτοῖς ἀγάλματα·
 Λικίνιος δὲ ὁ συμβασιλεύων αὐτῷ, τὰς Ἑλληνικὰς
 2 ἔχων δόξας, ἐμίσει Χριστιανούς. Καὶ διωγμὸν μὲν 15
 προφανῆ, φόβῳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντῖνου, κινεῖν
 ὑπεστέλλετο· λεληθότως δὲ πολλοὺς ἐσκευραεῖτο.
 προῦν δὲ, καὶ φανερώς αὐτοὺς βλάπτειν ἐπεχειρεῖ.

ἢ Ὡς Λικίνιος χριστιανὸς ἐδίωκεν Μ.

idem tempus Diocletianus qui se principatu abdicaverat, Salone
 quæ civitas est Dalmatiæ, e vivis excessit.

CAPUT III.

*Quomodo dum Constantinus res Christianorum amplificaret, Licinius
 ejus collega eosdem persecutus sit.*

Et Constantinus quidem imp. Christi religionem amplexus,
 cuncta agebat tanquam Christianus: ecclesias construens, easque
 magnificis exornans donariis: gentilium autem templa claudens
 ac diruens, et statuas in illis positas publicans. Licinius vero
 ejus collega, gentilium erroribus implicatus, oderat Christianos.
 Et palam quidem persecutionem adversus eos concitare minime
 audebat, metu principis Constantini. Multis tamen occulte
 struebat insidias. Tandem vero eos aperto Marte persequi
 aggressus est. Atque hæc quidem persecutio localis fuit. In

3 καὶ γίνεται[†] οὗτος ὁ διωγμὸς τοπικός. ἔνθα γὰρ ἦν
 Λικίνιος, ἐκεῖ μόνον ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτά τε καὶ 20
 ἄλλα τυραννικῶς ποιῶν, οὐδαμῶς Κωνσταντῖνον
 ἐλάνθανεν, ἔγνω τε ἐπὶ τούτοις χαλεπαίνοντα, πρὸς
 ἀπολογίαν ἐτρέπετο. καὶ θεραπέων αὐτὸν, πλαστὴν
 φιλίαν ἐσπένδετο, πολλοὺς ὄρκους ὁμνῶν, μηδὲν
 τυραννικὸν φρονήσειν ποτέ· ἅμα τε ὁμνῶν, καὶ ἐπι- 25
 4 ορκῶν οὐ γὰρ μετετίθετο τοῦ φρονεῖν τε τὰ τυραν-
 νικά, καὶ κατὰ Χριστιανῶν κινεῖν διωγμὸν. Νόμφ
 γὰρ ἐκέλευσε, τοὺς ἐπισκόπους μὴ φοιτᾶν παρ'
 Ἑλλησι, ὡς ἂν μὴ ἔχη^υ πρόφασιν αὐξῆσθαι τὰ
 Χριστιανῶν. ἦν δὲ^z ὁ διωγμὸς θρυλούμενος^γ ἐν
 ταῦτῳ, καὶ ἀπόρητος· ἐκρύπτετό τε τῷ λόγῳ, καὶ 30
 ἔργῳ ἦν φανερός· ἀνήκεστα γὰρ οἱ διωκόμενοι, εἰς
 τε τὸ σῶμα, καὶ εἰς τὰ χρήματα ἔπασχον.

[†] Unde ortum sit quod habet
 Reading γὰρ, nescio: nisi si sit
 e male lecta literarum contrac-
 tione. γίνετα F. M. et editt. ante
 Reading.

^υ Ita F. M. ἔχοι editt. Pro-

clivius vero erat ἔχη in ἔχοι
 mutare quam contrarium facere.
^z τε F.

^γ Ita F. M. θρυλούμενος editt.
 Vid. G. Dindorf in Stephani
 Thesaurο novo Paris. v. θρύλλος.

iis enim duntaxat partibus grassata est, quæ sub ditione erant
 Licinii. Hæc et ejusmodi alia tyrannice gerens Licinius, Con-
 stantinum haudquaquam latuit. Quem cum idcirco gravissime
 commotum esse intelligeret, purgare se apud illum instituit. Et
 blandis assentationibus eum deliniens, simulatæ amicitiae cum eo
 fœdus pepigit, identidem jurans se nihil unquam tyrannice moli-
 turum. Sed juramentis conjunctum erat perjurium. Nunquam
 enim nec a tyrannicis adversus Constantinum machinationibus,
 nec a persecutione Christianorum abstinuit. Quippe lege lata,
 episcopus ad gentilium ædes vetuit accedere, ne scilicet Christia-
 norum religio hujusmodi obtentu propagaretur. Eratque hæc
 persecutio aperta simul et occulta. Nam verbis quidem dissimu-
 labatur: reipsa vero erat manifestissima. Ii enim qui persecu-
 tioni subiacebant, intolerabilia mala tum in bonis, tum in corpo-
 ribus suis perpetiebantur.

ΚΕΦ. Δ.

Ἐπιπέλιος μεταξὺ Κωνσταντίνου καὶ Λικινίου διὰ² Χριστιανούς ἐγένετο³.

1 Ἐκ δὲ τούτου, πρὸς ἀπέχθειαν μεγίστην τὸν βασι- 35
λέα Κωνσταντίνον ἐκίνησεν. ἦσαν τε πολέμοι, δια-
2 κοπέισης αὐτοῖς τῆς ἐπιπλάστου φιλίας. Οὐκ εἰς
μακράν τε εἰς τὸ πολεμεῖν ἀλλήλους ἐτράπησαν.
καὶ πολλῶν γενομένων συμβολῶν καὶ κατὰ γῆν καὶ
κατὰ θάλατταν, τέλος πρὸς Χρυσόπολιν τῆς Βιθυ- 40
νίας, ἐπίνειον δὲ τοῦτο τῆς Χαλκηδόνος ἐστίν, ἡττη-
3 θεὶς ἐξέδωκεν ἑαυτόν. Ζῶντα οὖν συλλαβὼν φιλαν-
θρωπεύεται· καὶ κτείνει μὲν οὐδαμῶς, οἰκεῖν δὲ τὴν
4 Θεσσαλονικὴν προσέταξεν ἡσυχάζοντα. Ὁ δὲ πρὸς 9
ὀλίγον ἡσυχάσας, ὕστερον βαρβάρους τινας συναγα-
γὼν, ἀναμαχέσασθαι τὴν ἡτταν ἐσπούδαζεν. τοῦτο
γνοὺς ὁ βασιλεὺς, ἀναιρεθῆναι αὐτὸν προσέταξε· καὶ
5 κελεύσαντος αὐτοῦ ἀνῆρέθη. Κωνσταντίνος τοίνυν 5
πάντων γενόμενος ἐγκρατὴς, αὐτοκράτωρ τε βασιλεὺς

² τε τὸ διὰ F.

³ γέγονεν M.

CAPUT IV.

*Qualiter inter Constantinum et Licinium bellum propter
Christianos exortum est.*

Has ob causas, Constantinus imp. adversus Licinium gravissima indignatione exarsit: ruptoque simulatae amicitiae foedere, hostes sibi mutuo facti sunt. Nec longo post tempore bello se invicem appetierunt. Multisque proeliiis terra marique consertis, tandem ad Chrysopolim Bithyniae, quod navale est Chalcedonensium, devictus Licinius, Constantino se dedit. Porro Constantinus captum tractavit humanissime: nec ullo affectum supplicio, Thessalonicae quiete et pacate degere praecipit. At ille cum aliquantisper quievisset, collectis postea quibusdam barbaris, cladem suam resarcire ac bellum reparare conatus est. Quo comperto, Constantinus eum necari mandavit: ejusque jussu Licinius est occisus. Ita Constantinus totius orbis Romani imperium adeptus, et imp. atque Augustus appellatus, denuo ad res Chris-

ἀναδειχθεὶς, τὰ Χριστιανῶν αὐθις αὖξεν ἐσπούδαζεν. ἐποίει τὸ τοῦτο διαφόρως· καὶ ἦν ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ τὰ 6 τοῦ Χριστιανισμοῦ δι' αὐτόν. Ἄλλὰ δὴ τὴν τηλικαύτην εἰρήνην ἐμφύλιος τῶν Χριστιανῶν πόλεμος 10 διαδέχεται. τίς δὲ ἦν οὗτος, καὶ ὅπως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, ὡς οἶόν τε διηγῆσομαι.

ΚΕΦ. Ε.

Περὶ τῆς^b Ἀρείου πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν ἐπίσκοπον φιλονικίας. 15

1 Μετὰ Πέτρον τὸν γενόμενον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, τὸν καὶ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μαρτυρήσαντα, διαδέχεται τὴν ἐπισκοπὴν Ἀχιλλᾶς· μετὰ δὲ Ἀχιλλᾶν, Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῆς μνημονευθείσης εἰρήνης· καὶ 20 ἀδεέστερον διάγων, τὴν ἐκκλησίαν συνεκρότει· καὶ ποτε παρόντων τῶν ὑπ' αὐτῷ πρεσβυτέρων καὶ τῶν λοιπῶν κληρικῶν, φιλοτιμότερον περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐν Τριάδι μονάδα εἶναι φιλοσοφῶν, ἐθεο-

^b Περὶ—φιλονικίας. Pro his habet τὰ κατὰ ἀρείου Μ.

tianorum amplificandas studium suum contulit. Quod quidem variis modis ab illo est præstitum: adeo ut ejus opera res Christianorum in summa pace ac securitate essent. Verum hujusmodi pacem intestinum inter Christianos bellum continuo exceperit. Quodnam vero fuerit hoc bellum, et unde initium acceperit, deinceps pro viribus exponam.

CAPUT V.

De Arii adversus Alexandrum episcopum contentione.

Post Petrum Alexandrinæ urbis episcopum, qui Diocletiano regnante martyrium consummavit, Achilles pontificatum ejus loci suscepit. Huic deinde successit Alexander, reddita jam Christianis pace quam supra commemoravimus. Hic ergo securius degens, ecclesiam suam gubernabat. Forte quodam die, præsentibus suis presbyteris una cum reliquo clero, de sacrosanctæ Trinitatis mysterio ambitiosius disputans, in Trinitate esse doce-

ἰ λόγει. Ἄρειος δέ τις πρεσβύτερος τῶν ὑπ' αὐτῷ²⁵ ταπτομένων, ἀνὴρ οὐκ ἄμοιρος^ο διαλεκτικῆς λέσχης, οἰόμενος τὸ Σαβελλίου τοῦ Λίβυος δόγμα εἰσηγεῖσθαι τὸν ἐπίσκοπον, ἐκ φιλονεικίας κατὰ διάμετρον εἰς τὸ ἐναντίον τῆς τοῦ Λίβυος δόξης ἀπέκλινε, καὶ ὡς ἐδόκει, γοργῶς ὑπαπήντησε^d πρὸς τὰ³⁰ παρὰ τοῦ ἐπισκόπου λεχθέντα· καὶ φησὶν, εἰ ὁ πατὴρ ἐγέννησε τὸν υἱὸν, ἀρχὴν ὑπάρξεως ἔχει ὁ γεννηθείς· καὶ ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι ἦν ὅτε οὐκ ἦν ὁ υἱός· ἀκολουθεῖ τε ἐξ ἀνάγκης, ἐξ οὐκ ὄντων ἔχει αὐτὸν τὴν ὑπόστασιν.

ΚΕΦ. 5.

10

Ἄρι^ο ἐκ τῆς φιλονεικίας ἀρχὴν διαίρεσως ἡ ἐκκλησία ἔλαβε· καὶ ὡς Ἀλέξανδρος ὁ Ἀλεξανδρείας καθέλειν Ἄρειον, καὶ τοὺς περὶ αὐτόν.

ἰ Ταῦτα τῷ καινοπρεπεῖ λόγῳ συλλογισάμενος, 5 ἀναρριπίζει τοὺς πολλοὺς πρὸς τὸ ζήτημα. καὶ ἀνάπτεται ἀπὸ σμικροῦ σπιωθήρος μέγα πῦρ. Ἄρ-

^c Ita F.M. τῆς διαλ. editt.

^ο Ἄρι &c. Καθαίρεσις ἀρείου

^d ὑπάπηντησεν F.

M.

bat unionem. Arius vero unus e numero presbyterorum qui Alexandro parebant, vir artis dialecticæ minime ignarus, ratus episcopum Sabellii Libyci dogma inducere, ad opinionem quæ cum Sabellii dogmate ex adverso pugnat, contentionis studio deflexit, iisque quæ ab episcopo dicta fuerant, acerbius, ut videbatur, occurrit, ita disputans. Si pater genuit filium, existendi initium habet is qui genitus est. Ex quo manifeste liquet, fuisse aliquando tempus cum non esset filius: et necessario conficitur, eundem ex nihilo subsistere.

CAPUT VI.

Quomodo ex contentione ortum est in ecclesia discidium; et quomodo Alexander Alexandriæ episcopus Arium sectatoresque ejus deposuit.

Hæc ille novis atque inauditis assertionibus cum ita conclusisset, multos ad eam quæstionem excitavit. Atque ex modica scintilla magnum subito extitit incendium. Ortum quippe ab

ξάμενόν τε τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας, διέτρεχε τὴν σύμπασαν Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύην, ¹⁰ καὶ τὴν ἄνω Θηβαΐδα· ἤδη δὲ καὶ τὰς λοιπὰς ἐπενέμετο ἐπαρχίας τε καὶ πόλεις. συναλαμβάνοντο¹ τῇ Ἀρείου δόξῃ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι, μάλιστα δὲ² Εὐσέβιος αὐτῆς ἀντείχετο, οὐχ ὁ Καισαρεὺς, ἀλλ' ὁ πρότερον μὲν τῆς Βηρυτιῶν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, τότε δὲ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Νικομηδείας τὴν ἐπισκοπὴν ¹⁵ ὑποδύς. Ταῦτα ἀκούων καὶ³ ὄρων τε γινόμενα ὁ Ἀλέξανδρος, πρὸς ὄργην ἐξάπτεται· καὶ συνέδριον πολλῶν ἐπισκόπων καθίσας, τὸν μὲν Ἀρειον, καὶ τοὺς ἀποδεχομένους τὴν δόξαν αὐτοῦ καθαιρεῖ· γράφει δὲ τοῖς κατὰ πόλιν, τοιάδε. 20

Ἐπιστολὴ Ἱ Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρείας.

- 4 Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ τιμιωτάτοις συλλειτουργοῖς τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, Ἀλέξανδρος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

¹ καὶ συναλαμβάνοντο M.

² δὲ καὶ Εὐ. F.

³ "Transposita sunt vocabula, quæ sic restituo, ἀκούων

τε καὶ ὄρων γινόμενα, seu ut legitur in codice Sfortiano γενόμενα." VALESIIUS.

¹ Titulum hunc om. M.

Alexandrina ecclesia malum, per universam Ægyptum et Libyam ac superiorem Thebaidem pervasit: tandem vero reliquas provincias ac civitates depastum est. Porro opinioni Arii complures quidem alii favebant: sed præ ceteris eam tuebatur Eusebius, non ille quidem Cæsariensis, sed alter, qui cum ante Berytiorum fuisset episcopus, tunc temporis ad Nicomediæ quæ in Bithynia est, pontificatum irrepserat. Quæ cum audiret ac cerneret Alexander, gravi exarsit ira: et collecto multorum episcoporum concilio, Arium et reliquos qui sententiam ejus amplectebantur, gradu movit, et episcopis per singulas urbes constitutis scripsit in hunc modum.

Epistola Alexandri episcopi Alexandriae.

Dilectis et carissimis ubique catholicæ ecclesiæ comministris, Alexander in Domino salutem.

5 Ἐνὸς σώματος ὄντος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐντολῆς 25
 τε οὔσης ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, τηρεῖν τὸν^k σύνδεσμον
 τῆς ὁμονοίας καὶ εἰρήνης, ἀκόλουθόν ἐστι γράφειν ἡμᾶς,
 καὶ σημαίνειν ἀλλήλοις τὰ παρ' ἐκάστοις^l γιγνόμενα, ἵνα
 εἴτε πάσχει^m, εἴτε χαίρει ἐν μέλος, ἢ συμπάσχωμεν, ἢ
 συγχαίρωμεν ἀλλήλοις· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τοίνυν παροικίᾳ, 30
 ἐξῆλθον ἡνᾶνδρες παράνομοι καὶ χριστομάχοι, διδά-
 σκοντες ἀποστασίαν, ἣν εἰκότως ἄν τις πρόδρομον τοῦ
 6 Ἀντιχρίστουⁿ νομίσειε καὶ καλέσειε. Καὶ ἐβουλόμην μὲν
 σιωπῇ παραδοῦναι τὸ τοιοῦτον, ἵν' ὅ ἴσως ἐν τοῖς ἀπο- II
 στάταις^p μόνοις ἀναλωθῇ τὸ κακὸν, καὶ μὴ εἰς ἐτέρους
 τόπους διαβᾶν^q, ῥυπώσῃ τινῶν ἀκεραίων τὰς ἀκοάς.
 ἐπειδὴ δὲ Εὐσέβιος ὃν ἦν ἐν τῇ Νικομηδείᾳ, νομίσας
 ἐπ' αὐτῷ κείσθαι τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι καταλείψας τὴν 5
 Βηρυτὸν, καὶ ἐποφθαλμίσας^r τῇ ἐκκλησίᾳ Νικομηδέων,
 οὐκ ἐκδεδίκαται κατ' αὐτοῦ^s, προϊστάται καὶ τούτων τῶν

^k Ita F. Codex Regius inter
 Athanasii Opera vol. I. p. 397.
 ed. Bened. et Gelas. Act. Conc.
 Nic. ii. 3. et Nicephor. Hist.
 viii. 8. (Conf. D. Paul. Ephes.
 iv. 3.) τὸν om. M. Stephan. Ge-
 nev. Vales.

^l ἐκάστου Athan.

^m πάσχει—χαίρει Athan.

ⁿ ἰποπόσειεν Athan. Gelas. et

codex Leonis Allatii apud Va-
 lesium.

^o τοιοῦτον ὅπως Gelas.

^p προστάταις Athan.

^q τὸ τοιοῦτον ῥυπ. Athan.

^r ἐποφθαλμίσας Athan.

^s αὐτὸν M. "In codice Leonis

Allatii legitur τὰ κατ' αὐτοῦ.

Apud Gelasium autem Cyzice-
 num [et Nicephor.] τὰ κατ' αὐ-

Cum unum sit catholicæ corporis ecclesiæ, mandatumque sit in
 sacris literis, ut pacis et concordie vinculum conservemus, con-
 sentaneum est ut quæcumque apud singulos geruntur, nobis in-
 vicem per literas significemus: quo scilicet seu patiente, seu
 gaudente uno membro, ipsi vicissim aut compatiatur, aut col-
 lætemur. In nostra igitur parœcia extiterunt nuper homines
 iniqui et hostes Christi, docentes defectionem ejusmodi, quam
 jure quis præviam ac prænuntiam Antichristi appellaverit. Ac
 volueram equidem hoc quidquid est silentio involvere, ut malum
 intra ipsos apostatas clausum consumeretur; ne forte in alia
 transgressum loca, simpliciorum hominum aures contaminaret.
 Sed quoniam Eusebins is qui nunc est Nicomediæ, res ecclesiæ
 ex nutu suo pendere existimans, eo quod relicta Berytiorum
 ecclesia ad Nicomediensem episcopatum nullo ulciscente, impune
 transgressus est, horum apostatarum patrocinium suscipit, et

ἀποστατῶν, καὶ γράφειν ἐπεχέρησε πανταχοῦ, συνιστῶν
 αὐτοὺς, εἴπως¹ ὑποσύρη τινὰς ἀγνοοῦντας εἰς τὴν ἐσχάτην^u 10
 καὶ χριστομάχον αἵρεσιν ἀνάγκην ἔσχον, εἰδὼς τὸ ἐν τῷ
 νόμῳ γεγραμμένον, μηκέτι μὲν σιωπῆσαι, ἀναγγεῖλαι δὲ
 πᾶσιν ὑμῖν, ἵνα γινώσκητε τοὺς τε ἀποστάτας γενομένους,
 καὶ τὰ τῆς αἵρέσεως αὐτῶν δύστηνα ῥημάτια^z, καὶ ἐὰν
 7 γράφῃ Εὐσέβιος, μὴ προσέχητε. Τὴν πάλαι^y γὰρ αὐ- 15
 τοῦ κακόνοϊαν τὴν χρόνῳ σιωπηθεῖσαν, νῦν διὰ τούτων
 ἀνανεῶσαι βουλόμενος, σχηματίζεται μὲν ὡς ὑπὲρ τούτων
 γράφων^x ἔργῳ δὲ δεικνυσιν, ὡς^a ὅτι ὑπὲρ ἑαυτοῦ σπου-
 8 δάζων, τοῦτο ποιεῖ. Οἱ μὲν οὖν ἀποστάται γενομένοι
 εἰσιν, Ἄρειος, Ἀχιλλᾶς^b, Ἀειθαλῆς^c καὶ Καρπώνης, καὶ 20
 ἕτερος Ἄρειος, καὶ Σαρμάτης^d, καὶ Εὐζώϊος, καὶ Λουίκιος,
 καὶ Ἰουλιανὸς^e, καὶ Μηνᾶς, καὶ Ἑλλάδιος, καὶ Γάϊος^f, καὶ

τόν. Sed vulgata lectio magis placet, quam confirmat etiam Epiphanius Scholasticus, qui sic vertit: *Non est in eum ultio subsecuta.*" VALESIIUS.

¹ ἴσως F. M., qui in marg. ἵνα μὴ habet. ὅπως Gelas. ἵνα μὴ ἴσως Nicephor. "Sed in codice Leonis Allatii scriptum est εἴπως, quod præferendum puto." VALESIIUS.

^u ἀλοχίστην Athan. *Pessimam* Epiphan. in Cassiodor. *Histor. Tripartit. i. 13.*

^x ῥήματα Athan. Niceph.

^y παλαιῶν, absque τὴν Athan. Gelas.

^z γράφειν Athan. Gelas.

^a ὡς om. Athan.

^b καὶ Ἀχιλλεύς Athan. καὶ Ἀχιλλεύς Gelas. Ἐθάλης, Ἀχιλλεύς Epistola Arii in Epiphanii *Hær. LXIX. 8.*

^c καὶ Θαλῆς Gelas.

^d Σαρμάτης οἱ ποτὶ πρεσβύτεροι Athan.

^e Ἰούλιος Athan. Epiphan. *Hær. ibid. et altera epistola in Theodoret. H. E. i. 4.*

^f οἱ ποτὶ διάκονοι Athan.

litteras quaqua-versus ausus est scribere, commendans illos, ut imperitos homines ad pessimam Christoque infensam hæresim traducat: necessarium duxi silentium abrumpere, utpote sciens id quod in lege scriptum est, vobisque omnibus renuntiare, quo et apostatas ipsos et infelicissima erroris illius verba cognoscatis, ac si forte Eusebius scripserit, ei minime attendatis. Pristinam enim malevolentiam suam, quæ longinquitate temporis jam oblivioni ac silentio tradita videbatur, per istos renovare nunc studena, simulat quidem se eorum causa litteras scribere: reipsa tamen declarat, se sua causa laborantem id agere. Eorum porro qui ab ecclesia defecerunt hæc sunt nomina. Arius, Achilles, Aithales, Carpones, alter Arius, Sarmates, Euzoius, Lucius, Julianus, Menas, Helladius, Gaius: cumque his Secundus ac Theo-

σὺν αὐτοῖς Σεκοῦνδος καὶ Θεωνᾶς, οἱ ποτὲ λεχθέντες ἐπί-
 9 σκοποὶ. Ποῖα δὲ παρὰ τὰς γραφὰς^ε ἐφευρόντες λαλοῦ-
 25 σιν, ἐστὶ ταῦτα^h οὐκ αἰεὶ ὁ Θεὸς πατὴρ ἦν· ἀλλ' ἦν ὅτε
 ὁ Θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν. οὐκ αἰεὶ ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος,
 ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γέγονεν. ὁ γὰρ ὦν Θεός, τὸν μὴ
 ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πεποιήκε. διὸ καὶ ἦν ποτὲ, ὅτε
 10 οὐκ ἦν. κτίσμα γάρ ἐστι καὶ ποιήμα ὁ υἱός. Οὔτε³⁰
 δὲ ὅμοιος κατ' οὐσίαν τῷ πατρὶ ἐστίν, οὔτε ἀληθινὸς καὶ
 φύσει τοῦ πατρὸς λόγος ἐστίν, οὔτε ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ
 ἐστίⁱ· ἀλλ' εἰς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γεννητῶν ἐστὶ
 καταχρηστικῶς δὲ λόγος καὶ σοφία, γενόμενος καὶ αὐτὸς

^ε τὰς γραφαῖς Athan. cod. Reg. quod correxerunt editores Benedictini.

^h πῶς φρονοῦσιν ἀρειωοί, inserit F. "Quæ ad marginem potius adscribi debuerant," Valesius. δόγμα Ἀρείου inserit Gelas.

ⁱ "Post hæc verba deerat integra pericope, quam nos ex tribus codicibus nostris, Florentino, Sfortiano, Allatiano, et ex Gelasio Cyziceno supplevimus hoc modo, ἀλλ' εἰς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γεννητῶν ἐστὶ. Quæ verba in suo etiam codice legerat Epiph. Scholasticus, sicut ex versione ejus apparet. Totum enim locum ita transtulit. *Creatura est enim et factura filius, neque similis est patri secundum substantiam: neque verus est, neque vera sapientia ejus est,*

neque verum naturaliter patris verbum est, sed unus quidem creaturarum et facturarum est. Ex his apparet Græcum codicem Socratis quo usus est Epiph. Scholasticus, a nostris paulo diversum fuisse. Codex tamen Leonis Allatii plane similis est ei quem secutus est Epiphanius. Sic enim habet: *ὅτε δὲ ἀληθινὸς ἐστίν, ὅτε ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστίν ὅτε ἀληθινὸς καὶ φύσει τοῦ πατρὸς λόγος ἐστίν· ἀλλ' εἰς μὲν τῶν γεννημάτων, [leg. γεννημάτων] καὶ ποιητῶν ἐστὶ καταχρηστικῶς δὲ λέγεται λόγος, καὶ &c.* Adeo inter se consentiunt auctores Historiæ tripartitæ Græcæ ac Latinæ, ut alter ab altero mutuatus videri possit." VALESIIUS.

nas, qui olim episcopi sunt appellati. Ea vero quæ sine ulla scripturarum auctoritate commenti temere effutiant, sunt hujusmodi. Deus, inquiunt, non semper fuit pater, sed tempus extitit cum Deus minime esset pater. Verbum Dei non semper fuit, sed ortum est ex nihilo. Deus enim qui est, illum qui non erat, ex eo quod non est procreavit. Proinde tempus aliquando fuit cum non esset. Quippe filius creatura est opusque. Neque vero similis est patri secundum substantiam, neque verum ac genuinum Dei verbum, nec vera ejusdem sapientia. Sed unus quidem est

δὲ^k τῷ ἰδίῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, καὶ τῇ ἐν τῷ Θεῷ σοφίᾳ, 12
 ἐν ἧ καὶ τὰ πάντα καὶ αὐτὸν πεποιήκεν ὁ Θεός· διὸ καὶ
 τρεπτός ἐστι καὶ ἀλλοιωτὸς τὴν φύσιν, ὡς καὶ πάντα τὰ
 11 λογικά· ξένος τε καὶ ἀλλότριος, καὶ ἀπεσχοιτισμένος
 ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας. Καὶ ἄρρητός¹ ἐστὶν 5
 ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ. Οὔτε γὰρ τελείως καὶ ἀκριβῶς γινώσκει
 ὁ λόγος^m τὸν πατέρα, οὔτε τελείωςⁿ ὀρᾶν αὐτὸν δύναται.
 καὶ γὰρ ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ οἶδεν ὁ υἱὸς ὡς ἐστὶ· δι'
 ἡμᾶς γὰρ πεποιήται, ἵνα ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὀργάνου¹⁰
 12 κτίσῃ ὁ Θεός· καὶ οὐκ ἂν ὑπέστη, εἰ μὴ ἡμᾶς ὁ Θεὸς
 ἤθελεν ποιῆσαι. Ἐρώτησε γοῦν τισ αὐτοὺς, εἰ δύναται ὁ
 τοῦ Θεοῦ λόγος τραπῆναι ὡς ὁ διάβολος ἐτράπη· καὶ
 οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν, ναί^o δύναται· τρεπτῆς^p γὰρ φύ-

^k δὲ ἐν τῷ M. δὲ om. Athan. Gelas. "In manuscripto codice Leonis Allatii hic locus ita legitur, *γενόμενος καὶ αὐτὸς δὲ ὢν ἐν τῷ ἰδίῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ*. Quam lectionem secutus est etiam Epiph. Scholast. qui sic vertit: *factus et ipse et existens in proprio Dei Verbo, et in Dei sapientia, &c.* Nos vero lectionem codicum nostrorum, Regii, Florentini et Sfortiani sequi maluimus, quam et Gelasius confirmat; nisi quod particulam δὲ non agnoscit, quæ

pro δὲ posita videtur." VALESIUS.

¹ "In cod. Leon. Allat. legitur καὶ ἀόρατος. Atque ita legit Epiph. Scholasticus, sicut ex versione ejus apparet." VALESIUS.

^m Ita F. M. C. Athan. Nicephor. videt Gelas. et edit. *Filius* Epiph.

ⁿ τελείως om. Gelas.

^o δτι absque καὶ Athan. δτι καὶ Gelas.

^p "Cod. Allat. habet, *ὅσα τρεπτῆς ὢν φύσεως καὶ γεννητός,*

ex operibus et creaturis: abusive autem verbum dicitur atque sapientia: quippe cum et ipse extiterit per proprium Dei verbum et per sapientiam quæ in Deo est, in qua Deus tum cetera omnia, tum eum ipsum fecit. Quamobrem suapte natura conversioni obnoxius est ac mutationi, perinde ac reliqua rationalia. Extranæum et alienum est verbum, ac semotum a Dei substantia. Invisibilis atque inenarrabilis est filio pater, neque enim perfecte et exacte filius novit patrem, neque eum perfecte videre potest. Nam nec suam ipsius substantiam novit filius, cujusmodi sit. Siquidem propter nos factus est, ut ejus tanquam instrumenti cujusdam opera Deus nos crearet. Nec ipse extitisset unquam, nisi Deus nos creare voluisset. Et cum quidam eos interrogasset, utrum Dei verbum mutari posset sicuti mutatus est diabolus, ipsi

- 13 σκωσ ἔστι, γενητός^q καὶ τρεπτός^r ὑπάρχων. Ταῦτα 15
λέγοντας τοὺς περὶ Ἄρειον, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀναισχυν-
τοῦντας, αὐτοὺς τε καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας αὐτοῖς,
ἡμεῖς μὲν μετὰ τῶν κατ' Αἴγυπτον ἐπισκόπων καὶ τὰς^s
Λιβύας, ἐγγὺς ἑκατὸν ὄντων, συνελθόντες ἀνεθεματίσαμεν.
14 Οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον, προσεδέξαντο, σπουδάζοντες συγ- 20
καταμίξαι^t τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν
ἀσέβειαν^u ἄλλ' οὐκ ἰσχύσουσι. νικᾶ γὰρ ἡ ἀλήθεια^v
καὶ οὐδεμία ἔστι κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὐδὲ συμ-
15 φώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ. Τίς γὰρ ἤκουσε πώποτε 25
τοιαῦτα; ἢ τίς νῦν ἀκούων οὐ ξενίζεται, καὶ τὰς ἀκοὰς
βύει, ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν ῥύπον τούτων τῶν ῥημάτων
ψαῦσαι τῆς ἀκοῆς; τίς ἀκούων Ἰωάννου λέγοντος, Ἐν
ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, οὐ καταγινώσκει τούτων λεγόντων,
ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν; ἢ τίς ἀκούων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ,³⁰

τὸς, quomodo etiam legit Epi-
phanus." VALESIIUS.

^q Ita Athan. Niceph. γενητός
Gelas. et reliqui cum codices
tum edit. "Scribendam puto
γενητός, ut legitur apud Gela-
sium Cyzicenum. Neque ali-
ter legit Epiphanius. Vertit
enim: factus autem et conver-
tibilis est." VALESIIUS.

^r πιστός Athan. Gelas. quod
præferendum esse censuit Vale-
sius.

^s Valesio obsecutus hanc lec-
tionem præstuli, fretus auctori-
tate Athan. Gelas. et Epiphan.
τῆς Λιβύης cæteri. "In codice
Leonis Allatii legitur καὶ Λι-
βύην. Apud Gelasium vero καὶ
τὰς Λιβύας, quod magis placet.
Duplex enim est Libya." VA-
LESIIUS.

^t ἐγκαταμίξαι Athan. Gelas.

^u Ita F. M. Athan. Gelas.
Nicephor. Stephan. Genev. τὴν
ἀσέβειαν τῇ εὐσεβείᾳ Vales.

non veriti sunt respondere: certe potest. Est enim naturæ mutabilis, cum gigni possit et creari. Hæc igitur dicentem Arium et summa cum impudentia affirmantem, nos quidem una cum Ægypti ac Libyæ episcopis, prope centum numero, in unum congregatis, tum ipsum, tum eos qui illi adhæserunt anathemate perculimus. Eusebius vero eos suscepit, impietatem pietati, et veritati studens miscere mendacium. Sed nequaquam prævalebit, Vincit enim veritas: nec ulla est societas luci cum tenebris, nec Christi cum Diabolo consensio. Quis enim unquam talia audivit? aut quis est qui et nunc audiens non obstupescat, et aures non obturet, ne hujusmodi verborum sordes penetrare ad eas possint? Quis Joannem audiens dicentem, In principio erat Verbum: non condemnet istos qui asserunt, fuit tempus cum

‘Ο^x μονογενῆς υἱός, καί, Δι’ αὐτοῦ ἐγένετο τὰ πάντα, οὐ μισησῆσαι^γ τούτους φθεγγομένους, ὅτι εἰς ἐστὶ τῶν ποιημάτων 16 ὁ υἱός^z. Πῶς δὲ^a δύναται εἶναι^b τῶν δι’ αὐτοῦ γενομένων; ἢ πῶς μονογενῆς, ὁ τοῖς πᾶσι κατ’ ἐκείνους συναριθμούμενος^c; πῶς δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἂν εἴη, τοῦ πατρὸς 35 λέγοντος, Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν^δ καί, Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησα σέ; ἢ πῶς ἀνόμοιος τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς, ὁ ἂν εἰκὼν τελεία καὶ ἀκαύγασμα τοῦ πατρὸς, καὶ λέγων, Ὁ ἐμὲ ἑωρακὼς^d, ἑώρακε τὸν 17 πατέρα; Πῶς δὲ εἰ λόγος καὶ σοφία ἐστὶ τοῦ Θεοῦ 40 ὁ υἱός, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν; ἴσον γὰρ ἐστὶν αὐτοὺς λέγειν, ἄλογον καὶ ἄσοφον ποτὲ τὸν Θεόν. πῶς δὲ τρεπτὸς ἢ ἀλλοιωτὸς, ὁ λέγων δι’ ἑαυτοῦ^e, Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί^f καί, Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἑσμεν^g διὰ δὲ 45

^x ὁ recepi ex F. Nicephor. et Genev. om. reliqui.

^γ μισησῆσαι C.

^z ὁ υἱός om. Athan. Gelas. Filius habet Epiphani.

^a πῶς γὰρ Athan. Gelas. Ergo Epiphani.

^b Ita Athan. Gelas. unus Epiphani. ἴσος F. M. “In codice Florentino et Sfortiano ἴσος legitur. Verum in codice Leonis Allatii, et apud Gelasium Cyzi-

cenum hic locus longe rectius scribitur hoc modo: πῶς γὰρ δύναται εἶναι τῶν δι’ αὐτοῦ γενομένων. Neque aliter legit Epiph. Scholasticus.” VALESIIUS.

^c συναριθμούμενος, εἴπερ καὶ αὐτὸς κτίσμα ἐστὶ καὶ ποιῆμα Athan.

^d ἑωρακὼς ἐμὲ Athan. sicut D. Joan. Evang. xiv. 9.

^e ἑαυτοῦ μὲν Athan. Gelas. quod melius est.

non esset? Aut quis audiens hæc verba ex Evangelio, Unigenitus filius: et, Per ipsum facta sunt omnia: istos non oderit, affirmantes filium esse unum ex creaturis? Enimvero quomodo potest unus esse ex illis quæ per ipsum facta sunt? Quomodo potest esse unigenitus, qui juxta illorum sententiam, una cum reliquis omnibus in creaturarum ordine censetur? Qua ratione ortus sit ex nihilo, cum pater dicat, Eructavit cor meum verbum bonum: et alibi, Ex utero ante luciferum genui te. Aut quomodo substantia dissimilis est patri, cum sit imago perfecta et splendor patris, cumque ipse dicat, Qui vidit me, vidit patrem? Quod si filius ratio patris est ac sapientia, quomodo fuit tempus cum non esset? Perinde enim est ac si dicerent, Deum aliquando rationis et sapientiæ expertem fuisse. Quomodo mutationi conversionique obnoxius sit, cum de se ipse dicat, Ego in patre et pater in me: et alibi, Ego et pater unum sumus; per

τοῦ προφήτου, Ἴδετέ με ὅτι ἐγὼ εἰμί, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι ;
 18 Εἰ δὲ^f καὶ ἐπ' αὐτόν τις τὸν πατέρα τὸ ῥητὸν δύναται
 ἀναφέρειν, ἀλλὰ^g ἀρμοδιώτερον ἂν εἴη περὶ τοῦ λόγου 13
 ἢν λεγόμενον, ὅτι καὶ γενόμενος ἄνθρωπος οὐκ ἠλλοίω-
 ται, ἀλλ' ὡς^h ὁ Ἀπόστολος, Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ
 19 σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Τίⁱ δὲ ἄρα εἰπεῖν
 αὐτοὺς ἔπεισεν, ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε, καίτοι τοῦ Παύλου 5
 20 γράφοντος, Δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα ; Περὶ
 μὲν οὖν^k τοῦ βλασφημεῖν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ οἶδε τελείως
 ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, οὐ δεῖ θαυμάζειν. ἅπαξ γὰρ προ-
 θέμενοι χριστομαχεῖν, παρακρούονται καὶ τὰς φωνὰς αὐ-
 τοῦ Κυρίου λέγοντος, Καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ 10
 21 γινώσκω τὸν πατέρα. Εἰ μὲν οὖν ἐκ μέρους γινώσκει ὁ^l
 πατήρ τὸν υἱὸν, δῆλον ὅτι καὶ ὁ υἱὸς ἐκ^m μέρους γινώσκει
 τὸν πατέρα. εἰ δὲ τοῦτο λέγειν οὐ θέμις, οἶδε δὲ
 τελείως ὁ πατήρ τὸν υἱὸν, δῆλον ὅτι καθὼς γινώσκει ὁ 15
 πατήρ τὸν ἑαυτοῦ λόγον, οὕτω καὶ ὁ λόγος γινώσκει τὸν

^f εἰ γὰρ Athan. Gelas. Nam
 licet Eriphan.

^g Ita F. M. Athan. Gelas.
 Nicephor. Stephan. Genev. ἀλλὰ
 καὶ Vales.

^h ὡς εἶπεν Athan. Gelas.

ⁱ τίς Athan.

^k Περὶ γὰρ τοῦ Athan. Gelas.

^l ὁ πατήρ γινώσκει Athan. Ge-
 las.

^m ὁ υἱὸς μὴ τελείως γινώσκει
 Athan. μὴ τ. γινώσκει Gelas.

prophetam vero multo ante pronuntiauerit : Videte me, quod ego sum et non mutor ? Ac licet quis hoc dictum ad patrem ipsum referre possit, aptius tamen fuerit nunc de filio dictum accipere : eo quod cum homo factus sit, nequaquam est immutatus, sed, ut ait apostolus, Jesus Christus heri et hodie idem ipse et in sæcula. Quidnam vero eos impulit, ut dicerent illum propter nos factum esse, cum Paulus utique dicat : Propter quem omnia, et per quem omnia ? De blasphemia vero illa qua dicunt patrem non perfecte cognosci a filio, nemini mirum videri debet. Nam cum semel Christo bellum indixerint, spernunt quoque verba ipsius Domini dicentis : Ut cognoscit me pater, et ego cognosco patrem. Proinde si ex parte tantum filium cognoscit pater, palam est quod et filius ex parte cognoscit patrem. Quod si hoc dicere nefas est, et si pater perfecte novit filium, perspicuum est quod quemadmodum pater verbum suum cognoscit, ita et filius novit patrem suum cujus est verbum. Ac nos quidem hæc dicentes, et sacras

22 *ἑαυτοῦ πατέρα, οὐ καὶ ἔστι λόγος. Καὶ ταῦτα λέγοντες, καὶ ἀναπτύσσοντες τὰς θείας γραφὰς, πολλακίς ἀντρέψαμεν αὐτούς. καὶ πάλιν ὡς χαμαιλέοντες μετεβάλλοντο, φιλονεικούντες εἰς ἑαυτοὺς ἐφέλκῃσαι τὸ γεγραμ-
20 μένον, "Ὅτ' ἀν^η ἔλθῃ ὁ ἀσεβῆς εἰς βάθη^ο κακῶν, καταφρο-
23 νεῖ. Πολλοὶ γοῦν αἰρέσεις πρὸ αὐτῶν γεγόνασιν, αἵτινες πλέον τοῦ δέοντος τολμήσασαι, πεττώκασιν εἰς ἀφροσύνην. οὗτοι δὲ διὰ πάντων αὐτῶν^ρ τῶν ῥημάτων, ἐπιχειρήσαντες ταῖς^η ἀναιρέσεσι τῆς τοῦ λόγου θεότητος, 25 ἐδικαίωσαν ἐξ ἑαυτῶν ἐκείνας, ὡς ἐγγύτεροι τοῦ ἀντιχρίστου γενόμενοι. διὸ καὶ ἀπεκηρύχθησαν^τ ἀπὸ τῆς
24 ἐκκλησίας, καὶ ἀνεθεματίσθησαν. Λυπούμεθα μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τούτων, καὶ μάλιστα ὅτι μαθόντες ποτὲ^ο
καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας, νῦν ἀπεπήδησαν. οὐ ξενίζόμεθα δέ τούτο γὰρ καὶ Ὑμέναιος καὶ Φιλιππὸς πεπόνθασι· καὶ πρὸ αὐτῶν Ἰούδας^ς, ἀκολουθήσας τῷ Σωτῆρι,*

^η Ita F. M. Athan. *ὅταν* Versio LXX. (Prov. xviii. 3.) Niseph. et editiones Socrat. Gelas.

^ο *βάθος* Athan. Gelas. Nicephor. *βάθη* LXX.

^ρ *ἑαυτῶν τ. ῥηματίων* Athan. Gelas. "Rectius in codice Leonis Allatii legitur *διὰ πάντων τῶν ἑαυτῶν ῥημάτων.*" VALESIIUS.

^η *εἰς ἀναίρεσιν* Athan. τὰ *εἰς*

ἀναίρεσιν Gelas. "Magis placet lectio quæ habetur in codice Leonis Allatii et apud Gelasium, *ἐπιχειρήσαντες τὰ εἰς ἀναίρεσιν.*" VALESIIUS.

^τ *καὶ ἀνεθεματίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας* Athan. Gelas. *abdicati et anathematizati sunt ab Ecclesia* Epiphanius.

^ς *Ἰούδας ὁ ἀκ.* Athan. Gelas.

Scripturas replicantes, sæpenumero eos convicimus. Verum illi tanquam chamæleontes, subinde mutati sunt, dum student sibi-
metipsis privatim vindicare id quod scriptum est: Impius cum in profundum malorum gurgitem venerit, spernit. Multæ quidem ante illos hæreses extiterunt, quæ plusquam decebat ausæ, in extremam dementiam prolapsæ sunt. Isti vero divinitatem Verbi cunctis sermonibus suis subvertere moliti, effecerunt quantum quidem in se est, ut priores hæreses illæ, justæ esse viderentur, quippe qui ad Antichristum propius accedant. Quamobrem abdicati sunt ab ecclesia, et anathemate percussi. Ac dolore quidem afficimur ob exitium illorum, ideo præsertim quod cum ecclesiæ doctrinam olim perceperint, nunc ab ea desciverunt. Nequaquam tamen magnopere miramur. Idem enim Hymenæo

25 ὕστερον δὲ προδότης καὶ ἀποστάτης γενόμενος. Καὶ περὶ
 τούτων δὲ αὐτῶν, οὐκ ἀδίδακτοι μεμενῆκαμεν. ἀλλ' ὁ 35
 μὲν Κύριος προεῖρηκε, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ·
 πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες,
 ἐγὼ εἰμὶ καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε^α, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.
 26 μὴ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὁ δὲ Παῦλος μαθὼν ταῦτα
 παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ἔγραψεν, "Ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς 40
 ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως^χ τῆς ὑγιαίνουσας, προσέ-
 χοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις^γ δαιμονίων,
 27 ἀποστρεφόμενων τὴν ἀλήθειαν. Τοῦ τοίνυν^δ Κυρίου καὶ^ε
 Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τε αὐτοῦ^β παραγγέλ- 45
 λοντος, καὶ διὰ τοῦ Ἀποστόλου σημαίνοντος^ς περὶ τῶν
 τοιούτων, ἀκολουθῶς ἡμεῖς αὐτήκοοι τῆς ἀσεβείας αὐτῶν
 γενόμενοι, ἀνεθεματίσαμεν καθὰ προείπομεν τοὺς τοιού-
 28 κλησίας τὲ καὶ πίστεως. Ἐδηλώσαμεν δὲ καὶ τῇ ὑμετέρᾳ 50

^α ὅτι ἐγὼ Athan. Gelas.

^β ἐαυτοῦ Athan. Gelas.

^α ἔγγικεν F.

^ς Ita Athan. σημάναντος F. M.

^χ τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως Athan. Gelas.

^ε Itaque in margine scriptum habet, Ch. (Christophorson) συμμάναντος (leg. σημάναντος). Sed prius prætulit, utpote quod cum præcedente παραγγέλλοντος congruat. Valesii σημαίναντος, tanquam ex ambobus conflatum, sphalma est; quod tamen Reading prætermisit.

^γ διδασκαλίαις quod habet edit. Athan. fortasse typographorum errori dandum.

^δ τοῦτο τοίνυν I.

^ε σωτῆρος καὶ κυρίου F. M. Gelas. Nicephor. τοῦ τοίνυν τοῦ Σωτῆρος ἡμ. Steph. et Genev. sed idem quod in textu Athan.

contigit et Phileto: et ante hos Judæ; qui cum Servatorem sectatus fuisset, tandem proditor ejus factus est ac desertor. Ac de his etiam ipsis præmonitiones nequiquam nobis defuerunt. Nam Dominus quidem ipse prædixit: Cavete ne quis vos seducat: venient enim multi in nomine meo, dicentes: Ego sum, et tempus appropinquavit: multosque in errorem inducent: nolite eos sequi. Paulus autem, qui ista a Servatore didicerat, ita scribit: Novissimis temporibus deficient quidam a fide sana, attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmonum, veritatem averantium. Cum igitur et Servator noster Jesus Christus per se ipse hoc præceperit, et per apostolum de istis significaverit, jure merito nos qui impietatem illorum coram audivimus, ejusmodi homines, sicut prædictum est, anathemate perculimus, eosque ab ecclesia

θεοσεβεία, ἀγαπητοὶ καὶ τιμιώτατοι συλλειτουργοί, ἵνα 14
 μήτε τινὰς ἐξ αὐτῶν, εἰ προπετεύσαιντο καὶ πρὸς ὑμᾶς
 ἐλθεῖν, μὴ^d προσδέξησθε, μήτε Εὐσεβίῳ, ἢ ἑτέρῳ τινὶ
 20 γράφοντι περὶ αὐτῶν πεισθῆτε. Πρέπει γὰρ ὑμᾶς^e ὡς^f
 Χριστιανούς ὄντας, πάντας τοὺς κατὰ Χριστοῦ λέγοντάς 5
 τε καὶ φρονούντας, ὡς θεομάχους καὶ φθορέας τῶν ψυχῶν
 ἀποστρέφεισθαι, καὶ μηδὲ κἄν χαιρεῖν τοῖς τοιοῦτοις
 λέγειν, ἵνα μὴ ποτε καὶ ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν κοινωνοὶ
 30 γενώμεθα, ὡς παρήγγειλεν ὁ μακάριος Ἰωάννης. Προσεί-
 πατε τοὺς παρ' ὑμῖν^g ἀδελφούς. Ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ
 προσαγορεύουσι.

31 Τοιαῦτα τοῖς ἀπανταχοῦ κατὰ πόλιν Ἀλεξάνδρου
 γράφοντος, χεῖρον ἐγένετο τὸ κακόν, εἰς φιλονεικίαν
 32 ἐξάπτομένων, οἷς τὰ γραφέντα ἐγνωρίζετο. Καὶ οἱ 15
 μὲν τοῖς γραφεῖσι σύμψηφοι γινόμενοι, καὶ προσ-
 υπέγραφον· οἱ δὲ τούναντίον ἐποίουν. μάλιστα δὲ
 πρὸς ἀντιπάθειαν ἐεκίνητο ὁ τῆς Νικομηδείας Εὐσέ-
 βιος, ὅτι αὐτοῦ κακῶς Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς γραφεῖσι

^d μὴ om. M. Athan.

editt. nos Eriphan. Conf. infra,

^e Ita F. M. Nicephor. et
 Athan. Cod. Reg. quod editores
 tamen in ἡμᾶς mutaverunt, emen-
 dare volentes. ἡμᾶς Gelas. et

c. 7. 10.

^f ὡς om. M. Athan.

^g ὑμῶν F.

ac fide catholica alienos esse declaravimus. Idipsum autem
 vestrae pietati indicavimus, dilecti et carissimi comministri, ut
 neque eos, si forte ad vos etiam venire praesumpserint, suscipiatis,
 neque Eusebio vel alteri cuiquam qui illorum causa ad vos
 scripserit, fidem accommodetis. Nos enim qui Christiani sumus,
 eos omnes qui adversus Christum et loquuntur et sentiunt, non
 secus ac Dei hostes et corruptores animorum aversari debemus,
 ac ne Ave quidem ejusmodi hominibus dicere, ne sceleribus eorum
 ullatenus communicemus, sicut a beato Joanne praecceptum est.
 Salute fratres qui vobiscum sunt. Hi qui apud nos sunt vos
 salutant.

Hujusmodi literis ad omnes episcopos per singulas urbes con-
 stitutos ab Alexandro datis, malum in deterius profecit, cum ii
 qui literas acceperant ad contentionem excitarentur. Et alii
 quidem literis consentientes, iisdem etiam subscripserunt. Alii
 vero contrarium fecere. Sed maxime omnium Eusebius Nico-
 mediensis episcopus ad dissentendum impulsus est, eo quod

33 μνήμην πεποίητο. Ἴσχυε δὲ κατ' ἐκείνου τοῦ καιροῦ
 μάλιστα ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κατὰ τὴν Νικομήδειαν ὁ 20
 βασιλεὺς τότε διέτριβε. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὰ βασίλεια
 μικρὸν ἔμπροσθεν οἱ περὶ Διοκλετιανὸν ἐπεποίητο.
 34 Διατοῦτο οὖν πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων τῷ Εὐσεβίῳ
 ὑπήκουον· κἀκείνος συνεχῶς ἐπέστελλεν, Ἀλεξάν-
 δρῳ μὲν, ἵνα καθυφείδῃ τὸ κινούμενον ζήτημα^h, δέξεται 25
 τοὺς περὶ Ἀρειῶν τοῖς δὲ κατὰ πόλιν, ὅπως ἂν μὴ
 35 γένοιτο σύμψηφοι Ἀλεξάνδρῳⁱ. Ὅθεν τὰ πάντα
 ἦν ταραχῆς ἀνάμεστα. οὐ γὰρ μόνους ἦν ἰδεῖν
 τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προέδρους λόγοις διαπληκτιζο-
 μένους, ἀλλὰ καὶ πλήθη τεμνόμενα· τῶν μὲν, ὡς 30
 τοῦτοις^k. τῶν δὲ, θατέροις ἐπικλινομένων. εἰς
 τοσοῦτον δὲ ἀτοπίας προέβη τὸ πρᾶγμα, ὥστε δημο-
 σία καὶ ἐν αὐτοῖς θεάτροις τὸν Χριστιανισμὸν γελα-
 36 σθαι. Οἱ μὲν οὖν περὶ^l αὐτὴν τὴν Ἀλεξάνδρειαν,
 νεανικῶς περὶ τῶν ἀνωτάτω δογμάτων διεπληκτί- 35

^h "Codex Leonis Allatii scrip-
 tum habet τὸ κινῶν τὴν ταραχὴν
 ζήτημα. Cui consentit Eriphan-
 ius Scholasticus (iii. 17)." VA-
 LESIUS.

bet σύμψηφοι, οἷς Ἀλέξανδρος ἔ-
 γραφε." VALESIIUS.

^k τοῦτους F.

^l Ita F. M. Stephan. Genev.
 κατ' αὐτὴν Vales.

ⁱ "Codex Leonis Allatii ha-

Alexander in suis literis nominatim ipsum perstrinxisset. Porro Eusebius tunc temporis plurimum poterat, propterea quod imperator degebat Nicomediæ. Illic enim paulo ante Diocletianus palatium ædificaverat. Hanc igitur ob causam multi episcopi Eusebio obsequabantur. Et ille frequentes literas mittebat, nunc ad Alexandrum; monens ut suppressa quæstione quæ inter ipsos commota fuerat, Arium in communionem reciperet. Nunc ad singularum urbium episcopos, suadens ne Alexandro consensum accommodarent. Quo factum est ut tumultu ac perturbationibus omnia complerentur. Neque enim solos ecclesiarum antiistites verbis inter se digladiantes cernere licebat, verum etiam populi multitudinem duas in partes divisam: aliis ad hos, aliis ad illos sese applicantibus. Denique eo indignitatis res processit, ut publice in ipsis etiam theatris Christiana religio derideretur. Et ii quidem qui erant Alexandriæ, de summis fidei nostræ dogmatibus pertinaciter contendebant. ab iisdem ad singularum provin-

ζοντο, διεπρεσβεύοντο δὲ^m πρὸς τοὺς κατ' ἐπαρχίαν ἐπισκόπους· οἱ δὲ, εἰς θάτερον τεμνόμενοι μέρος, τῆς ἐκείνων ὁμοίας στάσεως ἐγίνοντο. συνανεμίγνυντο δὲ τοῖς Ἀρειανίζουσι Μελιτιανοῖ, οἱ μικρὸν ἔμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας χωρισθέντες. τίνες δὲ εἰσω⁴⁰
 37 οὔτοι, λεκτέον. Ὑπὸ Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξ-
 ανδρείας, τοῦ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ μαρτυρήσαντος, Με-
 λίτιός τις μῖα^s τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πόλεων ἐπίσκοπος
 καθηρέθη, δι' ἄλλας τε πολλὰς αἰτίας, καὶ μάλιστα 15
 ὅτι ἐν τῷ διωγμῷ ἀρνησάμενος τὴν πίστιν, ἐπέθυσεν.
 38 Οὗτος καθαιρεθεῖς, πολλοὺς τε ἐσχηκῶς τοὺς ἐπομέ-
 νους αὐτῷ, αἰρεσιάρχης κατέστη τῶν ἄχρι νῦν ἐξ
 αὐτοῦ κατὰ τὴν Αἴγυπτον Μελιτιανῶν καλουμένων. 5
 ἀπολογίαⁿ τε οὐδὲ μίαν εὐλογον ἔχων τοῦ κεχωρί-
 σθαι τῆς ἐκκλησίας, ἠδικῆσθαι μὲν ἔλεγεν ἑαυτὸν
 ἀπλῶς. ἐκακηγόρει δὲ καὶ ἐλοιδορεῖ τὸν Πέτρον.
 ἀλλὰ Πέτρος μὲν ἐν τῷ διωγμῷ μαρτυρήσας, ἐτε-
 λεύτησεν. ὁ δὲ μεταφέρει τὰς λοιδορίας ἐπὶ Ἀχιλ- 10
 λᾶν, ὃς μετὰ Πέτρον ἐπίσκοπος ἦν· καὶ αὐθις ἐπὶ τὸν
 39 μετὰ Ἀχιλλᾶν γεγεννημένον Ἀλέξανδρον. Ἐν τού-

^m Ita F. M. Stephan. Genev. τε Vales.

ciarum episcopus missæ sunt legationes. Et isti in alterutram divisi partem, ejusdem cum illis seditionis ac tumultus participes extiterunt. Cæterum Arianis sese adjunxerunt Melitiani, qui paulo ante ab ecclesia fuerant segregati. Quinam autem isti sint, operæ pretium fuerit dicere. Melitius quidam episcopus Ægypti, a Petro Alexandriæ episcopo, qui sub Diocletiano martyrium consummavit, tum ob alias causas depositus est, tum præsertim eo quod persecutionis tempore fidem inficiatus, sacrificasset. Qui cum sacerdotio pulsus esset, multosque haberet sectatores, ducem atque auctorem se præbuit hæresis eorum, qui ab ejus nomine Melitiani in Ægypto etiamnum appellantur. Porro cum nullam haberet idoneam causam cur se ab ecclesia segregasset, se quidem affectum injuria esse dicebat, Petrum vero maledictis et conviciis incessebat. Ac Petrus quidem persecutionis tempore martyrio est coronatus. Melitius vero calumnias suas transtulit primum in Achillam qui Petro in episcopatu successerat, deinde in Alexandrum Achillæ successorem. Dum

τοῖς δὴ^α καθεστῶτων αὐτῶν, ἐπιγίνεται τὸ κατὰ
 Ἄρειον ζήτημα. καὶ ὁ Μελίτιος ἅμα τοῖς αὐτοῦ,
 συναλαμβάνετο τῷ Ἀρείῳ, κατὰ τοῦ ἐπισκόπου συμ-¹⁵
⁴⁰ φατριάζων αὐτῷ°. Καὶ ὅσοις μὲν ἄτοπος ἦν ἡ
 Ἄρειου δόξα, ἀπεδέχοντο τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν ἐπὶ
 Ἀρείῳ κρίσιν, καὶ ὡς δικαία εἶη ἡ κατὰ τῶν οὕτω
 φρονούντων ψήφος. ἔγραφον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν
 Νικομηθεῖα Εὐσέβιον, καὶ ὅσοι τὴν Ἀρειοῦ δόξαν
 ἠσμένιζον, ὥστε λύειν μὲν τὴν φθάσασαν ἀποκή-²⁰
 ρυξιν, ἐπανάγειν δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοὺς ἀποκηρυ-
⁴¹ χθέντας· μήτε γὰρ δοξάζειν κακῶς. Οὕτως ἐναν-
 τίων τῶν γραμμάτων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τὸν^ρ
 Ἀλεξανδρείας πεμπομένων, πεποιήνται τῶν ἐπιστο-
 λῶν τούτων συναγωγὰς, Ἄρειος μὲν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ,²⁵
 Ἀλέξανδρος δὲ τῶν ἐναντίων· καὶ τοῦτο πρόφασις
 γέγονεν ἀπολογίας ταῖς νῦν ἐπιπολαζούσαις αἰρέσε-
 σιν Ἀρειανῶν, Εὐνομιανῶν, καὶ ὅσοι τὴν ἐπωνυμίαν
 ἀπὸ Μακεδονίου ἔχουσιν· ἕκαστοι γὰρ μάρτυσι ταῖς
 ἐπιστολαῖς ἐχρήσαντο τῆς οἰκείας αἰρέσεως. ³⁰

α Ita F. M. *Inter hæc igitur* latii hæc addit, καὶ συλλυτῶν.
 Epiphan. (iii. 18.) δι' editt. VALESIIUS.

ο αὐτῷ. "Codex Leonis AL- P Ita F. M. τὸν om. editt.

hæc ab illis geruntur, orta est Arii controversia: et Melitius una cum suis Arii partes fovit, cum illo conspirans adversus episcopum. Cæterum quibus Arii opinio absurda esse videbatur, ii prolatam ab Alexandro adversus illum sententiam approbarunt, eosque qui ita sentirent, jure damnatos esse censuerunt. Eusebius vero Nicomediensis, et quotquot opinionem Arii amplectebantur, ad Alexandrum scripserunt, ut latam jam excommunicationis sententiam dissolveret, et excommunicatos ad ecclesiam revocaret: neque enim illos male sentire. In hunc modum cum contrariæ utrinque literæ ad episcopum Alexandriæ mitterentur, utriusque partis literæ in unum corpus collectæ sunt. Et Arius quidem eas quæ causæ suæ favebant; Alexander vero contrarias in unum volumen redegit. Atque hinc sectæ illæ quæ nostra ætate plurimum vigent, Arianorum scilicet, Eunomianorum, et eorum qui Macedoniani vocantur, defensionis suæ ansam arripiunt. Singuli enim sectæ suæ epistolas, tanquam testes idoneos laudant.

ΚΕΦ. Ζ.

Ἦς⁹ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος λυπηθεὶς ἐπὶ τῇ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν, ἐπεμψεν Ὅσιον τὸν Ἰσπανὸν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εἰς ὁμόνοιαν παρακαλῶν τὸν ἐπίσκοπον καὶ τὸν Ἄρειον.

35

Ἰ Ταῦτα δὲ πυθόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν ψυχὴν ὑπεραλγίσας, συμφορὰν τε οἰκείαν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἡγησάμενος, παραχρῆμα τὸ ἀναφθὲν κακὸν κατασβέσαι σπουδάζων, γράμματα πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ⁴⁰ Ἄρειον πέμπει, δι' ἀνδρὸς ἀξιοπίστου, ᾧ ὄνομα μὲν ἦν Ὅσιος, μᾶς δὲ τῶν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ πόλεων ὄνομα Κουδρούβης, ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος· πάνυ τε αὐτὸν ἠγάπα, καὶ διὰ τιμῆς ἦγεν ὁ βασιλεὺς. Ὡν γραμμάτων μέρος ἐνταῦθα κείσθαι οὐκ ἄκαιρον ἡγοῦμαι.¹⁶ Ἡ γὰρ ὅλη ἐπιστολὴ, ἐν τοῖς Εὐσεβίου εἰς τὸν Κωνσταντίνου βίον κεῖται βιβλίους⁵.

⁹ Ἦς—Ἄρειον. Ὅτι ὄσιος ἐπίσκοπος εἰς ἀλεξανδρείαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπέμφθη διὰ τὰ κατὰ ἄρειον Μ.

¹⁶ ἡγοῦμαι ex F. et M. supplevi: omittunt edit.

⁵ Μέρος ἐπιστολῆς, addunt F.M.

“Quæ verba licet ad marginem adscribi possint, interdum tamen a scriptoribus ponuntur in corpore, ut videre est apud Athanasium in apologetico adversus Arianos.” VALESIIUS.

CAPUT VII.

Quomodo imp. Constantinus, ob ecclesiarum perturbationem dolore affectus, Hosium Hispanum misit Alexandriam, episcopum et Arium ad concordiam exhortans.

Hæc cum audisset imp. gravissimo dolore percussus est. Suamque esse ducens hanc calamitatem, eo incubuit ut excitatum malum quamprimum restingeret. Proinde literas mittit ad Alexandrum et Arium, per virum spectatæ fidei, Hosium nomine, episcopum Cordubæ quæ Hispaniæ civitas est: quem quidem imperator et amabat et colebat plurimum. Harum literarum partem hic inserere opportunum duxi. Integræ enim extant in libris Eusebii de vita Constantini.

Νικητῆς Κωνσταντίνος, Μέγιστος, Σεβαστός, Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀρείῳ.

3 Μανθάνω[†] ἐκείθεν ὑπῆρχθαι τοῦ παρόντος ζητήματος 5 τὴν καταβολὴν[‡] ὅτε[‡] γὰρ σὺ ὦ Ἀλέξανδρε ἐζήτηεις παρὰ[‡] τῶν πρεσβυτέρων, τί[‡] δῆποτε ἕκαστος αὐτῶν ὑπέρτινος τόπου τῶν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένων, μᾶλλον δὲ ὑπέρ τινος ματαίου ζητήματος[‡] μέρους, πυνθάνοιτο[‡]· σὺ τε 10 ὦ Ἀρειε, ὅπερ[‡] ἢ μήτε τὴν ἀρχὴν ἐνθυμηθῆναι, ἢ ἐνθυμηθέντα, σιωπῇ παραδοῦναι προσῆκον ἦν, ἀπροόπτως ἀντέθηκας[‡]· ὅθεν τῆς ἐν ὑμῖν διχονοίας ἐγεγείσθης, ἢ μὲν

[†] μανθάνω τοῖσιν Euseb. Vit. Constant. ii. 69.

[‡] ὅτ' ἂν F. C. ὅταν M. ὅτε σὺ αὐτὸς ὦ πάτερ Ἀλέξ. Gelas. ii. 3.

[‡] παρὰ τ. π. ἐζήτηεις Euseb.

[‡] μαθεῖν τι δῆποτε νοεῖ ἕκαστος M. (qui μαθεῖν et νοεῖ habet ex correct. ab alia manu) Niceph. viii. 13. τί δ. αὐτῶν ἕκαστος φρονεῖ Gelas. et codex Leonis Allat.

[‡] ματαίου τινὸς ζητήσεως Euseb. conf. infra, §. 14.

[‡] ἐπυνθάνου I. et duo codices Eusebii quos Valesius citat. πυνθάνοιτο codex Gelas. apud Balforem, quod ille in πυνθάνοιο emendavit, (ed. Lutetiae 1599), et cod. Castell. Eusebii ad calcem ed. Reading, et sic legisse videtur Epiphanius, qui reddit, requirebas quid unusquisque eorum de quodam loco in lege conscripto magis autem pro vanæ cuiusdam questionis parte, sentiret,

iii. 19. Valesius ait, "Addendum omnino est φρονεῖ ex Gelas. Cyz.

ii. 4. Nicephorus autem viii. 13. habet νοεῖ. Mox ubi legitur πυνθάνοιο, cod. Fuk. et Savil. scriptum habent ἐπυνθάνου rectius," ad Euseb. Vit. Const. ii. 69. Locus quidem dubius est; et legi posset vel cum Valesio et Heinichen ἐπυνθάνου, addito prævio φρονεῖ vel νοεῖ, vel cum Epiphanio πυνθάνοιο. Nos tri tamen codices et libri editi, in πυνθάνοιο consentiunt: quod cum stare non potest absque φρονεῖ, id autem interpretem non nihil olet, levissima mutatione quæ quidem codices auctores habeat medelam adhibui.

[‡] τοῦθ' ὅπερ Eus.

[‡] Ita Gelas. probante Valesio. ἀντίθεκας cod. Leon. Allat. objecisti Epiphan. ἐντίθεκας cæteri.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Alexandro et Ario.

Præsentis controversiæ initium hinc extitisse comperio. Cum enim tu, Alexander, a presbyteris tuis requireres, quid unusquisque eorum de quodam legis loco sentiret, seu potius de quadam parte inanis questionis eos interrogares: cumque tu, Ari, id quod vel nunquam cogitare vel sane cogitatum silentio premere debueras, imprudenter protulisses; excitata inter vos discordia, communio quidem denegata est: sanctissimus autem populus duas in partes

σύνοδος ἡρνήθη· ὁ δὲ ἀγιώτατος λαὸς εἰς ἀμφοτέρους
 σχισθεὶς, ἐκ τῆς τοῦ κοινου̅ σώματος ἀρμονίας ἐχωρίσθη. 15
 4 Οὐκοῦν ἐκάτερος ὑμῶν ἐξίσου τὴν γνώμην^e παρασχών,
 ὅπερ ἂν ὁ συνθεράπων ὑμῶν δικαίως παραινεί^f, δέξασθεβ.
 τί δὲ τοῦτο ἐστίν; οὔτε ἐρωτῶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐξ
 5 ἀρχῆς προσῆκον ἦν, οὔτε ἐρωτώμενον, ἀποκρίνασθαι. Τὰς 20
 γὰρ τοιαύτας ζητήσεις, ὁπόσας οὐ νόμου τινὸς ἀνάγκη
 προστάττει, ἀλλὰ ἀνωφελούς ἀργίας ἐρεσχελία προστί-
 θησιν, εἰ καὶ φυσικῆς τινος γυμνασίας ἕνεκα γίνοιτο^h,
 ὅμως ὀφείλομεν εἴσω τῆς διανοίας ἐγκλείειν, καὶ μὴ προ-
 χείρως εἰς δημοσίας συνόδους ἐκφέρειν, μηδὲ ταῖς πάντων 25
 ἀκοαῖς ἀπρονοήτως πιστεύειν· πόσος γάρ ἐστιν ἕκαστος,
 ὧς τεⁱ πραγμάτων οὔτω μεγάλων, καὶ λίαν δυσχερῶν
 δύναμιν, ἢ πρὸς τὸ ἀκριβὲς συνιδεῖν, ἢ κατ' ἀξίαν ἐρημη-
 νεύσαι; εἰ δὲ καὶ τοῦτο ποιεῖν τις εὐχερῶς νομισθεῖη, 30
 πόσον μέρος τοῦ δήμου πείσει; ἢ τίς^j ταῖς τῶν τοιούτων
 ζητημάτων ἀκριβείαις, ἔξω τῆς ἐπικινδύνου παρολισθη-

^e συγγνώμην Euseb. voluntatem

obediāt Epiphān.

Epiphān.

^h γίνοιτο ἕνεκα F.

^f παραινῆ M.

ⁱ τε om. Euseb.

§ Ita F. M. "cod. Sfort. at-
 que ita fere cod. Leon. Allat."
 (VALESIUS) et Nicephorus.
 δεξάσθω Euseb. Gelas. et edit.

^j ὁ, quod vulgatæ editiones
 habent post τίς, deleui, Euse-
 bium secutus. Vide Vales. ad
 Vit. Const. l. c. δς Nicephorus.

discissus, a totius corporis unitate discessit. Quocirca uterque
 vestrum veniam vicissim alteri tribuens, id amplectatur, quod con-
 servus vester vobis justissime suadet. Quidnam vero illud est? nec
 interrogare de hujusmodi rebus principio decebat, nec interroga-
 tum respondere. Istiusmodi enim quæstiones, quas nullius legis
 necessitas præscribit, sed inutilis otii altercatio proponit; licet ex
 ingenii exercendi causa instituantur, tamen intra mentis nostræ
 penetralia continere debemus, nec eas facile in publicos efferre
 conventus, nec auribus vulgi inconsulte committere. Quotus
 quisque enim est, qui tantarum rerum tamque difficilium vim
 atque naturam aut accurate comprehendere, aut pro dignitate
 explicare sufficiat? Quod si quis id facile præstare posse existi-
 metur, quotæ tandem parti vulgi id persuasurus est? Aut quis in
 ejusmodi quæstionum subtili et accurata disputatione, citra peri-
 culum gravissimi lapsus possit consistere? Itaque in hujusmodi
 quæstionibus loquacitas comprimenda est: ne forte aut nobis

6 σεως, ἀντισταίη; Οὐκοῦν ἐφεκτέον^k ἐν τοῖς τοιοῦτοις τὴν πολυλογίαν, ἵνα μήπως ἡ ἡμῶν^l ἀσθένεια τῆς φύσεως, τὸ προτεθὲν ἐρμηνεύσαι μὴ δυναθέντων, ἢ ἡ τῶν διδασκομένων 35 ἀκροατῶν βραδυτέρα σύνεσις, πρὸς ἀκριβῆ τοῦ ῥηθέντος κατάληψιν ἐλθεῖν μὴ χωρησάντων, αὐθις ἐξ ἑκατέρου τούτων ἢ βλασφημίας, ἢ σχίσματος εἰς ἀνάγκην ὁ δῆμος 7 περισταίη. Διόπερ καὶ ἐρώτησις ἀπροφύλακτος, καὶ 40 ἀπόκρισις ἀπρονόητος, τὴν^m ἴσην ἀλλήλαις ἐπιδιδότωσανⁿ ἐφ' ἑκατέρῃ συγγνώμην· οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τοῦ κορυφαίου τῶν ἐν τῷ νόμῳ παραγγελμάτων ὑμῖν ἐξήφθη πρόσφασις, οὐδὲ καινὴ τις ὑμῖν ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας αἵρεσις ἀντεισῆχθη· ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔχετε λογι- 45 8 σμὸν, ὥσπερ τὸ τῆς κοινωνίας σύνθημα. Ὑμῶν γὰρ ἐν ἀλλήλοις ὑπὲρ μικρῶν καὶ λίαν ἐλαχίστων φιλονεικούν-

^k φεκτέον Gelas.

^l ἡ ἡμῶν ἀσθένεια. Hunc locum aliter exhibent editiones Euseb. V. C. I. c. Valesius e cod. Fuk. et Savil. (post Christophors. in marg. Genév.) emendavit ἢ τῇ ἡμ. ἀσθενείᾳ—τῇ βραδυτέρᾳ συνίσει. γρ. ἀσθενείᾳ in marg., et mox in textu χωρήσασα, Gelas. infirmitate nostræ naturæ, et, mente discentium auditorum—non valente Epiphan. Est quidem paulo impeditior: tueri tamen se potest. Veritas, "ne imbecillitas naturæ nostrum qui rem propositam explicare non possumus, vel mens tardior discipulorum audientium qui exactam

scientiam ejus quod dicitur non capiunt, ne, inquam (αὐθις,) ex horum alterutro populus ad necessitatem vel blasphemix vel schismatis redigatur:" ut sit constructio nominativus pendens: Conf. οὐκ ἐκδεδίσθαι κατ' αὐτοῦ supra, c. 6. §. 6. Tum προταθέν, et mox pro ἑκατέρου habet ὑποτέρου, Euseb.

^m ταῖς νῦν ἐπιπολαζούσαις αἵρεσεσιν ἀρειωνῶν εὐνομιῶν καὶ ὄσοι τὴν &c. F. Genév. Stephan. et M., qui ἄλλοι post ὄσοι habet. Hoc satis vetus scholion esse videtur, quod tamen non agnoscit Epiphanius.

ⁿ ἀτιδότησαν I. Euseb.

ipsis id quod propositum est, explicare non valentibus, ob naturæ nostræ infirmitatem; aut auditoribus ob ingenii tarditatem ea quæ dicuntur minime assequentibus; ex alterutro horum, aut in blasphemix, aut in schismatis necessitatem populus incurrat. Proinde et incauta interrogatio, et inconsulta responsio, apud utrumque vestrum veniam sibi mutuo concedant. Neque enim de præcipuo et summo legis nostræ mandato inter vos est orta contentio: neque ullum novum a vobis de Dei cultu introductum est dogma. Sed unam eandemque sententiam ambo tenetis; adeo ut ad communionis societatem coire facile possitis. Vobis enim pertinaciter

των, τοσοῦτον τὸν^ο τοῦ Θεοῦ λαὸν ταῖς ὑμετέραις ἰθύνε-
σθαι φρεσὶν οὐ^ρ προσήκει, διὰ τὸ διχονοεῖν ἀλλ' οὔτε 17
πρέπον, οὔτε ὄλως θεμιτὸν εἶναι πιστεύεται· ἵνα δὲ μικρῶ
παραδείγματι τὴν ὑμετέραν σύνεσιν ὑπομνήσω⁹, λέξω.
9 Ἴστε δὴ καὶ τοὺς φιλοσόφους αὐτοὺς, ὡς ἐνὶ μὲν ἅπαντες
δόγματι συντίθενται. πολλάκις δὲ ἐπειδὴν[†] ἔν τινι τῶν 5
ἀποφάσεων μέρει διαφωνῶσιν[‡], εἰ καὶ τῇ τῆς ἐπιστήμης
ἀρετῇ χωρίζονται[‡], τῇ μέντοι τοῦ σώματος^υ ἐνώσει, πά-
λιν εἰς ἀλλήλους συμπνεύουσιν^υ. εἰ δὲ τοῦτο ἐστὶ, πῶς
οὐ πολλῶ δικαιότερον ὑμᾶς^χ τοὺς τοῦ μεγάλου Θεοῦ θερά- 10

^ο τὸν om. M.

^ρ οὐ om. Reading operario-
rum incuria, ut videtur. "Totus
hic locus in codice Leonis Alla-
tii ita scribitur, τοσοῦτον τοῦ
Θεοῦ λαὸν ὃν ὑπὸ ταῖς ὑμετέραις
εὐχαῖς καὶ φρεσὶν εὐθνεῖσθαι προσ-
ήκει, διχονοεῖν οὔτε πρέπον, &c.
Nec aliter legit Epiph. Scho-
last. Sic enim vertit: *Tantum
Dei populum, quem vestris ora-
tionibus et prudentia convenit gu-
bernari, discordare nec decet, nec
omnino fas esse credibile est.*"
VALESIIUS.

⁹ ὑπομνήσαιμι Euseb. Gelas.

[†] ἐπειδὴν om. F. M. Niceph.
Stephan. Genev.

[‡] Ita Euseb. Gelas. διαφωνοῦ-
σιν, cæteri.

^υ Pro χωρίζονται habent δια-
φωνοῦσι F. Nicephor. Stephan.
Genev. συμφωνοῦσι M. Si de
hoc loco solo agendum foret,

in promptu erat ἐπειδὴν ejicere,
et διαφωνοῦσι pro χωρίζονται re-
stituere: cum utrumque emen-
dationibus Christophorsoni et
Scaligeri debeatur, sicut in marg.
Genev. habentur. Sed cum
textus Eusebii in Vit. Const. et
Gelasii, atque Epiphaniï versio
cum nostro textu congruat (quic-
quid hic Socrates ipse scripserit.)
nolui ea quæ viris doctis placu-
erunt tanquam meras conjec-
turas ablegare. Saltem διαφω-
νοῦσιν in διαφωνῶσιν (ex Euseb.
et Gelas.) mutavi, ut Græcum sit
post ἐπειδὴν. Et tamen ea ipsa
vocis forma suspicionem movet
Socratem ἐπειδὴν omisisse. *Cum
vero in quadam sententiæ parte
discordant, licet disciplinæ virtute
separentur, tamen* &c. Epiphani.

^υ δόγματος I.

^υ ἐμπνεύουσιν Gelas.

^χ ἡμᾶς Euseb. de quo Vale-

contententibus de rebus parvis atque levissimis, tam numerosum
Dei populum vestro arbitrio regi atque impelli non decet, in tanta
præsertim animorum dissensione: nec solum id indecorum, sed
prorsus nefas esse existimatur. Atque ut prudentiam vestram
minore exemplo commonefaciam; scitis ipsos etiam philosophos,
unius sectæ professione inter se omnes fœderari; eosdem tamen
in aliqua assertionum parte interdum discrepare. Verum licet in
ipsa scientiæ perfectione dissentiant, nihilominus ob sectæ com-
munionem rursus in unum conspirant. Quod si ita est, quomodo
non multo justius fuerit, vos qui summi Dei ministri estis, in

ποντας καθεστῶτας, ἐν τοιαύτῃ προαιρέσει θρησκείας,
 10 ὁμοψύχους ἀλλήλοις εἶναι. Ἐπισκεψώμεθα δὲ λογισμῶ
 μεῖζονι, καὶ πλείονι συνέσει τὸ ῥηθὲν ἐνθυμηθῶμεν^γ, εἴπερ
 ὀρθῶς ἔχει δι' ὀλίγας καὶ ματαίας ῥημάτων ἐν ὑμῖν φιλο-
 νεικίας, ἀδελφὸν ἀδελφοῖς ἀντικεῖσθαι, καὶ τὸ τῆς συν- 15
 ὁδου τίμιον ἀσεβεῖ διχονοία χωρίζεσθαι δι' ὑμῶν^δ, οἱ πρὸς
 ἀλλήλους ὑπὲρ μικρῶν οὕτω καὶ μηδαμῶς ἀναγκαίων φιλο-
 νεικουμέν; δημῶδη ταῦτ' ἐστὶ, καὶ παιδικαῖς ἀνοίαις ἀρ-
 μόττοντα μᾶλλον, ἢ τῇ τῶν ἱερέων καὶ φρονίμων ἀνδρῶν
 συνέσει^α προσήκοντα^β ἀποστῶμεν ἐκόντες τῶν διαβολικῶν 20
 11 πειρασμῶν. Ὁ μέγας ἡμῶν Θεὸς ὁ σωτῆρ^β πάντων, κοι-
 νὸν ἅπασιν τὸ φῶς ἐξέτεινεν. ἐφ'^γ οὗ τῇ προνοίᾳ,
 ταύτην ἐμοὶ τῷ θεραπευτῇ τοῦ κρείττονος τὴν σπουδὴν
 εἰς τέλος ἐνεγκεῖν συγχωρήσατε, ὅπως ὑμᾶς^δ τοὺς ἐκείνου
 δῆμους, ἐμῇ προσφωνήσει καὶ ὑπηρεσίᾳ, καὶ νοουθεσίᾳ 25
 ἐνστάσει πρὸς τὴν τῆς συνόδου κοινωνίαν ἐπανάγοιμι.

sus, "Legendum est ὑμᾶς ex
 Gelasio, Nicephoro et Epiphano
 [addere poterat et hunc locum
 Socratis]. Et paulo post ἐν ὑμῖν
 ex iisdem, quibus consentiunt
 codex Fuk. et Savil. et schedæ
 regizæ," ad Vit. Const. l. c.

^γ ἐνθυμηθῶμεν om. Euseb. ha-
 bet Gelas.

^δ Ita F. M. Gelas. Niceph.
 vos Epiphano. ἡμῶν editt. Socrat.
 et Euseb. Vertit tamen vos Vales.

^α συνέσει om. F. συνέσει ἀν-
 δρῶν M. Niceph.

^β ὁ κοινὸς ἀπάντων σωτῆρ Eus.
 καὶ σωτῆρ ἡμῶν πάντων Niceph.

^γ ἐφ' Eusebius et Gelasio,
 melius.

^δ αὐτοῦς Eus. δι' ὑμῶν Niceph.
 ἡμᾶς Gelasio male: exemplo ta-
 men sit quam facile personarum
 distinctio in hujusmodi hortationibus
 confundatur. Denique, vos Epiphano.

ejusdem religionis professione unanimes permanere. Sed accuratius, si placet, et attentius expendamus id quod jam dixi; æquumne sit ut ob levium et inanium verborum inter vos contentiones, fratres fratribus velut in acie oppositi stent; utque venerabilis conventus, per vos qui de rebus adeo exiguis et minime necessariis rixamini, impia dissensione dissideat? Plebeia sunt hæc, et quæ puerili magis inscitiz quam sacerdotum et prudentium virorum sapientiz congruant. Abscedamus nostra sponte a diaboli tentationibus. Maximus Deus noster et omnium servator communem cunctis lucem porrexit. Sub cujus auspicio ac providentia, mihi ejus famulo et cultori concedite, quæso, ut hoc opus ad exitum perducam; quo populus illius mea allocutione atque opera, et admonitionum instantia, ad conventus unitatem

12 Ἐπειδὴ γὰρ, ὡς ἔφην, μία τίς ἐστὶ πίστις^ο ἐν ὑμῖν, καὶ μία τῆς καθ' ὑμᾶς αἰρέσεως σύνεσις, τό τε τοῦ νόμου παράγγελμα, τοῖς δι' ἑαυτοῦ μέρεσιν εἰς μίαν ψυχῆς πρόθεσιν, τὸ ὄλον συγκλείει· τοῦτο ὅπερ ὑμῖν^ι ἐν ἀλλή- 30
λοῖς φιλονεικίαν ἤγειρεν, ἐπειδὴ μὴ πρὸς τὴν τοῦ παντός νόμου^β δύναμιν ἀνήκει, χωρισμὸν τινα καὶ στάσιν ἐν ὑμῖν
13 μῆδαμῶς ἐμποιεῖτω. Καὶ λέγω ταῦτα, οὐχ ὡς ἀναγκά-
ζων ὑμᾶς ἐξάπαντος τῇ λῖαν εὐθήει, καὶ οἷα δήποτε ἐστὶν
ἐκείνη, ζητήσῃ^η συντίθεσθαι· δύναται γὰρ καὶ τὸ τῆς 35
συνόδου τίμιον ὑμῖν ἀκέραιον φυλάττεσθαι, καὶ ἡ αὐτὴ
κατὰ πάντων κοινωρία τηρεῖσθαι, καὶ τὰ μάλιστα τις ἐν
μέρει πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ^ι ἐλαχίστου διαφωνία γένηται·
ἐπεὶ^κ μὴδὲ πάντες ἐν πᾶσι ταῦτὸ^ι βουλόμεθα, μὴδὲ μία
14 τίς ἐν ἡμῖν^μ φύσις ἢ γνώμη πολιτεύεται. Περὶ μὲν οὖν 40
τῆς θείας προνοίας, μία τίς ἐν ὑμῖν ἔστω πίστις, μία
σύνεσις, μία συνθήκη τοῦ κρείττονος· ἃ δὲ ὑπὲρ τῶν ἐλα-
χίστων τούτων ζητήσεων ἐν ἀλλήλοις ἀκριβολογεῖσθε,
καὶ μὴ πρὸς μίαν γνώμην συμφέρητε, μένειν εἰσω λογισ- 45

^ο ἐστὶν ὑμῖν πίστις Euseb.

^ι ἄλλον ἐν ὑμῖν ἀλλήλοις Eus.

^β νόμου om. Euseb. legis Epi-
phan.

^η ἢ ζήτησις Euseb.

^ι ὑμῖν ὑπὲρ Euseb.

^κ ἐπειδὴ Euseb.

^ι ἢ αὐτὸν F. ταυτὸν M.

^μ ἐν ἢ ὑμῖν M. ὑμῖν Niceph.
Videtur M, vel ejus corrector,
inter ἡμῖν et Nicephori (quem
sæpe sequitur) ὑμῖν hæsisse.
nobis Eriphan.

revocetur. Nam cum vobis, ut dixi, una eademque sit fides, una de religione nostra sententia; cumque legis præceptum utraque sui parte omnes in unam animorum consensionem constringat: istud quod levem inter vos excitavit contentionem, quandoquidem ad totius religionis summam non pertinet, non est cur ullum inter vos discidium ac seditionem faciat. Atque hæc ego non eo dico, ut vos de inepta, qualiscunque demum vocanda est, quæstione, idem omnino sentire cogam. Potest enim gravitas conventus integra apud vos conservari, et una eademque inter omnes communio retineri, quamvis invicem de re aliqua minimi momenti dissentiat. Siquidem nec idem omnes volumus in omnibus; nec una omnium indoles est atque sententia. Itaque de divina quidem providentia, una inter vos sit fides, unus sensus, unum divini numinis foedus. Quæ vero de levissimis istis quæstionibus inter vos subtiliter disputatis, licet non in eandem conveniat senten-

15 μῶν προσήκει, τῇ τῆς διανοίας ἀπορρήτῳ τηρούμενα. Τὸ μέντοι τῆς κοινῆς φιλίας ἀπόρρητόν τε καὶ ἐξάιρετον, καὶ ἢ τῆς ἀληθείας πίστις, ἦτε περὶ τὸν Θεὸν καὶ τὴν^α τοῦ νόμου θρησκείαν τιμῆ, μενέτω παρ' ὑμῖν ἀσάλευτος· ἐπαν-
 16 ἔλθετε δὴ^ο πρὸς τὴν ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ χάριν. Ἀπό-50
 δοτε τῷ σύμπαντι^ρ λαφὲρ τὰς οἰκείας περιπλοκάς· ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθάπερ τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς ἐκκαθάραντες^q, αὐθις ἀλλήλους ἐπίγνωτε. ἡδίων γὰρ πολλάκις γίνεται φιλία μετὰ τὴν τῆς ἔχθρας ὑπόθεσιν^τ αὐθις εἰς
 17 καταλλαγὴν ἐπανελθοῦσα^α. Ἀπόδοτε οὖν μοι γαληνὰς 18
 μὲν ἡμέρας, νύκτας δὲ ἀμερίμους, ἵνα καί μοι τις ἡδονή

^α τὴν om. Gelas.

^ο Ita F. M. Euseb. Gelas. Niceph. *ergo* Epiphanius, de Stephan. Genév. et Vales.

^ρ λαφὲρ ἑμπαντι Euseb.

^q ἐκκαθάραντες Euseb.

^τ ἀπόθεσιν Niceph. et Christopherson. in marg. Genév. "In Annotationibus ad librum ii. [71.] Eusebii de vita Constantini, monui scribendum videri ἀπόθεσιν, ut in quibusdam exemplaribus legitur. Sed cum nostri codices Florentinus, Sfortianus et Allatii, nihil hic mutant, ferri potest vulgata lectio, quam confirmat etiam Epiph. Scholasticus. Sic enim vertit, *Suaviores crebro sunt amicitiae post inimicitiarum causas ad concordiam restituta.*" VALESIIUS: qui tamen fallitur in eo quod

dicit Gelasium ἀπόθεσιν habere. Idem enim Gelasius habet quod in textu nostro, si fides Balforeo habenda sit; male ἀπόθεσιν edidit Mansi in Conc. v. ii. c. 804. De fide vulgati ὑπόθεσιν non dubitandum est: sensum vero ex Epiphanio accipias, qui vertit, *causas*. Rectius verteret, *materiam*.

^α Ita M. Euseb. Gelas. Niceph. consentit Epiphanius. et versio Vales. ἐπανελθετε editiones. Ipsa etiam oratio exposcit ἐπανελθοῦσα: nam in hac voce clauditur periodus, ut peroratio ab ἀπόδοτε οὖν exordiat. Huiusmodi vero videtur postremas quatuor voces ab αὐθις seorsim periodum facere, ut in textu vulgato.

tiam, interiore mentis cogitatione continere, et arcano pectoris recondere debetis. Maneat firma in vobis communis amicitiae prerogativa, et veritatis fides, et Dei legisque observantia: recurrite ad mutuam dilectionem et caritatem: reddite universo populo suos amplexus. Ipsi vicissim expurgatis, ut ita dicam, animis vestris, vosmet ipsos agnoscite. Sæpe enim post depositas inimicitias reconciliata iterum gratia, jucundior existit amicitia. Reddite igitur mihi tranquillos dies, et noctes curarum expertes; ut mihi quoque puræ lucis voluptas, et quietæ vitæ lætitia in posterum conservetur. Quod nisi consecutus fuero, ingemiscam

καθαροῦ φωτός, καὶ βίου λοιπὸν ἡσυχος εὐφροσύνη σώ-
 ζηται· εἰ δὲ μὴ, στένειν ἀνάγκη, καὶ δακρύοις δι' ὅλου
 συνέχεσθαι, καὶ μηδὲ τὸν τοῦ ζῆν αἰῶνα πραέως[†] ὑφί- 5
 18 στασθαι. Τῶν γάρτοι τοῦ Θεοῦ λαῶν, τῶν συνθεραπόν-
 των λέγω τῶν ἐμῶν, οὕτως ἀδίκῃ καὶ βλαβερᾷ πρὸς
 ἀλλήλους φιλονεικία κεχωρισμένων, ἐμὲ πῶς ἐγχωρεῖ τῇ
 λογισμῷ συνεστάναι λοιπόν; ἵνα^υ δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ λύπης
 19 τὴν ὑπερβολὴν αἰσθησθε, ἀκούσατε. Πρώην ἐπιστὰς τῇ 10
 Νικομηδείῳ πόλει, παραχρῆμα εἰς^z τὴν ἐφάν ἡπειγόμεν
 τῇ γνώμῃ. σπεύδοντι δέ^γ μοι πρὸς ὑμᾶς ἤδη, καὶ τῇ
 πλείονι μέρει σὺν ὑμῖν ὄντι, ἢ τοῦδε τοῦ πράγματος
 ἀγγελία, πρὸς τὸ ἔμπαλιν τὸν λογισμὸν ἀνεχαίτισεν·
 ἵνα μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄρᾳν ἀναγκασθεῖν, ἀ μηδὲ ταῖς 15
 20 ἀκοαῖς προσέσθαι^z δυνατὸν ἡγούμην. Ἄνοιξατε δὴ μοι
 λοιπὸν ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς ὁμοιοῖα τῆς ἐφᾶς τὴν ὁδὸν, ἣν
 ταῖς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαις ἀπεκλείσατε. καὶ συγ-
 χωρήσατε θάπτον ὑμᾶς τε ὁμοῦ, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας
 δήμους ἐπιθεῖν χαίροντας, καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀπάν- 20
 των ὁμοιοῖας τε^a καὶ ἐλευθερίας ὀφειλομένην χάριν, ἐπ'^b
 εὐφῆμοις λόγων συνθήμασιν, ὁμολογήσαι τῷ κρείττονι.

[†] πρῶτος Euseb. Gelas.

^υ ἵνα μὴ δὲ Niceph. Tum ἀκού-
 σατε om. Euseb.

^z πρὸς Euseb.

^γ δὴ, omisso mox ἤδη, Euseb.

^z προσεῖσθαι γρ. προϊεσθαι Ge-
 las. προσεῖσθαι Niceph.

^a τε om. F. M. Niceph.

^b ὑπὲρ F. M. Niceph.

neesse est, totusque lacrymis perfundar: nec reliquum vitæ
 tempus placide exigam. Nam quamdiu populus Dei, conservos
 meos dico, iniqua ac perniciose contentione discissus est, qui fieri
 potest ut ego deinceps animo consistam? Atque ut doloris hac
 de re mei magnitudinem intelligatis, paulisper attendite. Nuper
 cum Nicomediam venissem, protinus in Orientem iter facere de-
 creveram. Cumque profectionem urgerem, et majore jam ex
 parte vobiscum essem, hujus rei nuntius consilium nostrum retro
 avertit; ne cogerer ea coram aspiciere, quæ ne auditu quidem
 tenuis tolerare me posse existimabam. Posthac igitur consensu
 vestro viam mihi in orientem aperite, quam mihi mutuis inter vos
 contentionibus obstruxistis. Date hoc mihi, ut et vos et reliquos
 omnes populos lætos atque hilares quamprimum videre, et pro
 communi omnium concordia ac libertate debitas Deo gratias, cum
 unanimi laudum concentu referre possim.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ τῆς^c γεγενημένης Συνόδου ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, καὶ περὶ τῆς ἐκεῖ 25
ἐκτεθείσης πίστεως.

1 Ἐποιοῦντα μὲν οὖν θαυμαστὰ καὶ σοφίας μεστὰ,
παρῆναι ἢ τοῦ βασιλέως ἐπιστολή· τὸ δὲ κακὸν ἐπι-
κρατέστερον ἦν καὶ τῆς τοῦ βασιλέως σπουδῆς, καὶ
ἀξιοπιστίας τοῦ διακονησαμένου τοῖς γράμμασιν· οὔτε
γὰρ Ἀλέξανδρος, οὔτε Ἄρειος ὑπὸ τῶν γραφέντων 30
2 ἐμαλάσσοντο. Ἀλλὰ τις ἦν ἄκριτος καὶ παρὰ τοῖς
λαοῖς ἔρις καὶ ταραχή· προὔπηρχε δὲ καὶ ἄλλη τις
προτέρα νόσος τοπικῆ, τὰς ἐκκλησίας ταραττουσα,
ἢ διαφωνία τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς· ἦτις περὶ τὰ 35
τῆς ἑφᾶς μέρη μόνον ἐγένετο· τῶν μὲν Ἰουδαϊκώτερον
ἑορτὴν ποιεῖν ἐσπουδακότων· τῶν δὲ, μιμουμένων
σύμπαντας τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην Χριστιανούς.
3 Διαφωνοῦντες δὲ οὕτω^d περὶ τῆς ἑορτῆς, τῆς κοινωρίας
μὲν οὐδαμῶς ἐχωρίζοντο· στυγνοτέραν^e δὲ τὴν ἑορτὴν 40
4 τῇ διαφωνίᾳ εἰργάζοντο. Δι' ἀμφοτέρα τοίνυν ὁρῶν

^c περὶ—πίστεως. Περὶ τῆς ἐν
νικαία συνόδου. M.

^d οὕτως F. M.
^e στενοτέραν C.

CAPUT VIII.

*De Synodo quæ habita est Nicææ in Bithynia, et de fide quæ ibi
promulgata est.*

Et hæc quidem imperator admirabili sapientia præditus per
litteras suadebat. Sed malum adeo invaluerat, ut nec imperatoris
diligentia, nec auctoritas illius qui litteras attulerat, quidquam
profecerit. Nam neque Alexander, neque Arius, his literis
molliti sunt: et in ipsa plebe ingens tumultus et contentio grassa-
batur. Sed et alius suberat localis morbus, qui ecclesias non me-
diocriter conturbabat: dissensio scilicet de festo Paschæ die; quæ
quidem in orientis dumtaxat partibus versabatur; his Judæorum
more festum diem celebrare; illis reliquos totius orbis Chris-
tianos in hoc imitari studentibus. Ceterum quamvis de die festo
inter se hoc modo dissiderent, non tamen ideo a communione
mutua abstinebant. Sed diei festi lætitia hoc dissensionis nubilo

ὁ βασιλεὺς ταραττομένην τὴν ἐκκλησίαν, σύνοδον οἰκουμενικὴν συνεκρότει, τοὺς πανταχόθεν ἐπίσκοπους διὰ γραμμάτων εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας ἀπαντῆσαι παρακαλῶν. παρήσαν τε ἐκ πολλῶν ἐπαρχιῶν καὶ 45 πόλεων οἱ ἐπίσκοποι· περὶ ὧν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν εἰς τὸν Κωνσταντίνου βίον, τάδε κατὰ λέξιν φησίν.

- 5 Τῶν γοῦν ἐκκλησιῶν ἀπασῶν, αἱ τὴν Εὐρώπην ἄπασαν, Διβύην τε καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλήρουν, ὁμοῦ συνήκτο τῶν 50 τοῦ Θεοῦ λειτουργῶν τὰ ἀκροθίνια· εἰς τὸ οἶκος εὐκτήριος, ὥσπερ ἐκ Θεοῦ πλατυνόμενος, ἔνδον ἐχώρει κατὰ τὸ αὐτὸ Σύρου τε^f καὶ Κίλικας, Φοινικὰς τε καὶ Ἀραβίους^g, καὶ 19 Παλαιστινοὺς, καὶ ἐπὶ τούτοις Αἰγυπτίους, Θηβαίους, Λίβυας, τοὺς τε ἐκ μέσης τῶν ποταμῶν ὀρμωμένους· ἦδη δὲ καὶ Πέρσης ἐπίσκοπος τῇ συνόδῳ παρῆν· οὔτε^h Σκύθης ἀπελειμπάνετο τῆς χορείας· Πόντος τε καὶ Ἀσίαⁱ, Φρυγία 5 τὲ καὶ Παμφυλία, τοὺς παρ' αὐτοῖς^k παρεῖχον^l ἐκκρίτους.
- 6 Ἀλλὰ καὶ Θράκες καὶ Μακεδόνας, Ἀχαιοὶ τε καὶ Ἥπει-

^f Pro τε habet ἅμα Euseb. παδοκία τε καὶ Ἀσία καὶ Φρυγία utrumque Gelas.

^g Ἀραβας Gelas.

^k αὐταῖς Euseb. Niceph.

^h οὐδέ Euseb. Gelas.

^l εἶχον Niceph. Tum γρ. ἐγκρί-

ⁱ Ἀσία—Παμφυλία. Pro his τους marg. Gelas.

habet Γαλατία καὶ Παμφυλία, Καπ-

fuscabatur. Cum igitur imperator duobus his malis ecclesiam concuti videret, universalem synodum congregavit, omnes undequaque episcopos per literas invitans, ut Nicæam Bithyniæ convenirent. Proinde ex variis provinciis ac civitatibus multi adfuerunt episcopi, de quibus Eusebius Pamphili in tertio de vita Constantini libro hæc ad verbum scribit.

Ex omnibus ecclesiis quæ universam Europam, Africam, atque Asiam impleverant, ii qui inter Dei ministros eminebant, simul convenere. Unaque ædes sacra, veluti Dei nutu dilatata, Syros simul et Cilices, Phœnices et Arabes, et Palæstinos, Ægyptios præterea, Thebæos ac Libyas, aliosque ex Mesopotamia profectos, ambitu suo complexa est. Quidam etiam ex Perside episcopus concilio interfuit. Ac ne Scythia quidem desideratus est in hoc choro. Pontus item, Galatia, Pamphylia et Cappadocia, Asia quoque et Phrygia lectissimum quemque ex suis præbuere.

ρῶται, τούτων^m τε οἱ ἔτι προσωτάτωⁿ οἰκοῦντες ἀπήντων
 αὐτός^o τε Ἰσπανῶν^p ὁ πάνυ βοώμενος εἰς^q ἦν τοῖς πολ-
 λοῖς ἅμα συνεδρεύων^r τῆς δέ γε βασιλευούσης πόλεως ὁ 10
 μὲν προεστὼς διὰ γῆρας ὑστέρει· πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ
 7 παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐπλήρουν. Τοιοῦτον μόνος^r
 ἐξ αἰῶνος εἰς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Χριστῷ στέφανον
 δεσμῷ συνάψας εἰρήνης, τῷ αὐτοῦ Σωτῆρι τῆς κατ' 15
 ἐχθρῶν καὶ^s πολεμίων νίκης θεοπρεπὲς ἀνετίθη^t χαριστή-
 ριον, εἰκόνα χορείας ἀποστολικῆς ταύτην καθ' ἡμᾶς συ-
 8 στησάμενος. Ἐπεὶ κάτ' ἐκείνους συνῆχθαι^u λόγος ἀπὸ
 παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνδρας^x εἰλαβεῖς,
 ἐν^y οἷς ἐτύγγαρον Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμίται, καὶ 20

^m τούτων om. γρ. αὐτῶν τε
 marg. Gelas.

ⁿ πορρωτάτω Euseb.

^o αὐτῶν Euseb.

^p Σπάνων Euseb. Gelas.

^q εἰς—ἐπλήρουν. Nihil hic va-
 riat, (præterquam quod ὑστέρει
 διὰ γῆρας habet) Euseb. Idem
 quoque quod in textu Niceph.
 —*quis erat, et simul plurimis
 assidebat. De regia vero civi-
 tate præsul Alexander propter
 senectutem defuit: presbyteri vero
 præsentēs locum ejus implebant*
 Epiphani. Tum pro his habet,
 —βοώμενος ὁ Ὁσῖος, ἐπέχων δὲ
 τὸν τόπον τοῦ τῆς μεγίστης Ῥώμης
 ἐπισκόπου Σιλβέστρου, σὺν πρεσ-
 βυτέροις Ῥώμης Βίτωνι καὶ Βικεντίῳ,

τοῖς πολλοῖς ἅμα συνεδρεύων, τῆς
 τε νῦν βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν
 προεστὼς, Μητροφάνης τοῦνομα, διὰ
 γῆρας ὑστέρει, πρεσβύτεροι δὲ αὐ-
 τοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐτέ-
 λουν (γρ. ἐπλήρουν marg.) ἐν ὁ
 εἰς Ἀλέξανδρος ἦν, ὁ μετ' αὐτὸν
 ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γενοῦς πό-
 λεως, Gelas. Vid. Annot.

^r Ita F. M. C. Niceph. Vid.
 Males. ad Vit. Const. l. c. μόνον
 editt.

^s καὶ om. M. Niceph.

^t ἀνετίθει F. Euseb. Gelas.
 Niceph.

^u συνήχθη F. Niceph.

^x ἄνδρες F. M. Niceph.

^y καθὼς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν
 Ἀποστόλων ἐν Gelas.

Thracæ præterea ac Macedones, Achivi et Epirotæ, et qui lon-
 gissimo ultra hos intervallo positi sunt, nihilominus adfuere. Ab
 ipsa quoque Hispania vir ille multo omnium sermone celebratus
 una cum reliquis aliis consedit. Aberat quidem regiæ urbis
 antistes: sed præsto erant presbyteri, qui vices ejus implerent.
 Hujusmodi coronam pacis vinculo consortam et connexam, solus
 ab omni ævo imperator Constantinus, velut divinum grati animi
 monumentum pro victoriis quas de hostibus et inimicis retulerat,
 Christo Servatori suo dedicavit; hoc amplissimo cœtu, tanquam
 imagine quadam apostolici chori, nostris temporibus convocato.
 Siquidem et apostolorum temporibus, viri religiosi ex omni

οἱ^z κατοικοῦντες Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τὲ καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον τὲ^a καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον, καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, οἱ τε ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε 9 καὶ Προσῆλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες. Πλὴν ὅσον ἐκείνοις 25 μὲν^b ὑστέρει, τὸ μὴ ἐκ Θεοῦ λειτουργῶν^c συνεστάναι τοὺς πάντας· ἐπὶ δὲ τῆς παρουσίας χορείας, ἐπισκόπων μὲν πληθῆς^d τριακοσίων^e ἀριθμὸν ὑπερακοντίζουσα ἦν· ἐπομένων δὲ τούτοις πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀκολουθῶν 10 τὲ πλείστων^f ὅσων ἐτέρων, οὐδὲ ἦν ἀριθμὸς ε. Τῶν δὲ 30 τοῦ Θεοῦ λειτουργῶν, οἱ μὲν διέπρεπον σοφίας λόγῳ, οἱ δὲ βίου στερρότητι καὶ καρτερίας ὑπομονῆς, οἱ δὲ τῷ 11 μέσῳ πρόψῳ κατεκοσμούντο. Ἦσαν δὲ τούτων οἱ μὲν χρόνου^h μήκει τετιμημένοι, οἱ δὲ νεότητι καὶ ψυχῆς ἀκμῇ διαλάμποντες, οἱ δὲ ἄρτι παρελθόντες ἐπὶ τὸν τῆς 35

^z καὶ οἱ &c. usque ad Ἄραβες om. Gelas.

^a τε om. M. Euseb. Niceph. Act. Apost. ii. 10.

^b μὲν om. Euseb.

^c λειτουργοὺς F. M.

^d πλήθος F. M. πληθὺς ἦν Euseb. Gelas. πλήθος ἦν Niceph.

^e σύντριακοσίων ὑπερακοντίζουσα ἐπομένων &c. F. M. ὡσεὶ τριακοσίων C. (quod etiam in deprava-

vato σύντριακοσίων latere videtur.) τριακοσίων ὑπερακοντίζουσα Niceph. πενήκοντα καὶ διακοσίων ἀριθμὸν ὑπ. Euseb. multitudo erat episcoporum numerum trecentorum excedens Eriphan. Plura vid. in Annot.

^f πλείωνων F. Stephan. Genev. ε ἀριθμὸς εἰς κατάληψιν Euseb. Gelas.

^h χρόνων Gelas.

natione quæ sub cælo est, in unum convenisse dicuntur. Inter quos erant Parthi, Medi, Elamitæ, et qui habitant Mesopotamiam, Judæam et Cappadociam, Pontum, Asiam et Phrygiam ac Pamphyliam, Ægyptum et partes Libyæ quæ est juxta Cyrenem, advenæ quoque Romani, Judæi et Proselyti, Cretenses et Arabes. Verum apud istos quidem hoc minus fuit, quod non omnes erant Dei ministri qui convenerant. In præsentī autem choro, episcopi quidem trecenti et amplius adfuerunt. Presbyterorum vero qui eos comitati sunt, diaconorum, acoluthorum, aliorumque complurium numerus iniri vix potest. Porro ex his Dei ministris, alii sermone sapientiæ, alii gravitate vitæ, et laborum tolerantia eminebant: alii modestia et comitate morum erant ornati. Ac nonnulli quidem eorum ob provectam ætatem maximo in honore erant: nonnulli et corporis et animi juvenili vigore enitebant. Quidam recens admodum ministerii sui stadium erant ingressi.

λειτουργίας δρόμον. οἷς δὴ πᾶσι βασιλεὺς¹ ἐφ' ἐκάστης
ἡμέρας τὰ σιτηρέσια δαψιλῶς χορηγεῖσθαι διατάξατο^k.

- ¹² Καὶ τοιαῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκεῖ συνελθόντων, Εὐ-
σέβιος¹. ἐπιτελέσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπιwickιον κατὰ⁴⁰
Λικιννίου ἑορτὴν, ἀπήντα καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Νίκαιαν.
διέπρεπον δὲ ἐν τοῖς ἐπισκόποις, Παφνούτιός τε ὁ
ἐκ τῆς ἄνω Θηβαίδος, καὶ Σπυρίδων ὁ ἐκ Κύπρου.
ἔτου χάριν δὲ τούτων ἐμνημονεύσαμεν^m, μετὰⁿ ταῦτα
¹³ἔρω. Συμπαρήσαν δὲ λαϊκοὶ πολλοὶ διαλεκτικῆς⁴⁵
ἔμπειροι, ἐν ἐκατέρῳ μέρει συνηγορεῖν προθυμούμενοι
ἀλλὰ τὴν μὲν Ἀρείου δόξαν συνεκρότου, Εὐσέβιος
τε Νικομηδεὺς, ὡς μοι καὶ πρότερον εἶρηται, καὶ
Θέογνις^o, καὶ Μάρις· ὧν ὁ μὲν Νικαίας ἐπίσκοπος
ἦν· Μάρις δὲ, τῆς ἐν Βιθυνία Χαλκηδόνος· τούτοις⁵⁰
δὲ γενναίως ἀντηγωνίζετο Ἀθανάσιος, διάκονος μὲν
τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας· σφόδρα δὲ αὐτὸν διὰ
τιμῆς ἤγεν Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος· διὸ καὶ φθόνος²⁰

¹ ὁ β. Gelas. Niceph.

^k διατάξατο Euseb. προσέταττε
γρ. διατάξατο Gelas.

¹ ὁ Παμφίλου συνεξήλθεν Εὐσ.
Gelas. "Codex Allat. habet,
περὶ τῶν ἐκεῖ συνελ. ὁ Παμφίλου
διεξήλθεν Εὐσέβιος. Quod quidem
majorem habet ἔμφασιν." VA-

LESIUS.

^m ἰδικῶς ἐμνημόνευσα Cod. Allat.
Valesii.

ⁿ μετὰ om. F.M. Stephan. pri-
mus addidit Christophorus.
postea sum dicturus Eriphan. H.
T. ii. 1.

^o ὁ θέογνις M.

Quibus omnibus quotidie annonas copiose præberi imperator mandaverit.

Ac de his quidem qui eo convenere, Eusebius ita scribit. Imperator vero, cum ob victoriam de Licinio partam triumphales ludos edidisset, ipse quoque Nicæam perrexit. Erant inter episcopos duo quidam celeberrimi nominis, Paphnutius ex superiore Thebaide, et Spyridon Cyprius. Quamobrem vero istorum mentionem fecerim, dicam paulo post. Aderant etiam complures laici, dialecticæ artis periti, suæ partis patrocinium parati suscipere. Ceterum Arii opinionem tuebantur tum Eusebius Nicomediensis, ut antea dixi, tum Theognis et Maris: quorum ille quidem Nicææ, hic Chalcedonis in Bithynia erat episcopus. Adversus istos Athanasius fortiter dimicabat, qui tunc quidem Alexandrinæ

- 14 ὀπλίσατο κατ' αὐτοῦ, ὡς ὕστερον λέξομεν. Μικρὸν
 οὖν πρὸ τῆς εἰς ἓνα τόπον συνελεύσεως τῶν ἐπίσκο-
 πων, οἱ διαλεκτικοὶ πρὸς τοὺς πολλοὺς προαγῶνας
 15 ἐποιοῦντο τῶν λόγων. Ἐλκομένων δὲ πολλῶν πρὸς 5
 τὸ τοῦ λόγου τερπνόν, εἰς τις τῶν ὁμολογητῶν
 λαϊκὸς, ἀκέραιον ἔχων τὸ φρόνημα, ἀντιπίπτει τοῖς
 διαλεκτικοῖς, καὶ φησὶ πρὸς αὐτούς^p. ὡς ἄρα ὁ
 Χριστὸς, καὶ οἱ Ἀπόστολοι, οὐ διαλεκτικὴν ἡμῖν
 παρέδωσαν τέχνην, οὐδὲ κενὴν ἀπάτην, ἀλλὰ γυμνὴν 10
 γνώμην^q, πίστει καὶ καλοῖς ἔργοις φυλαττομένην.
 16 Ταῦτα εἰπόντος, οἱ μὲν παρόντες πάντες ἐθαύμασαν
 καὶ ἀπεδέξαντο· οἱ δὲ διαλεκτικοὶ εὐγνωμονέστερον
 ποιοῦντες ἠσύχασαν, τὸν ἀπλοῦν λόγον τῆς ἀληθείας
 17 ἀκούσαντες. Τότε μὲν οὖν οὕτως ὁ ἐκ τῆς διαλεκτι- 15
 κῆς γινόμενος θόρυβος κατεστάλη. τῇ δὲ ἐξῆς,
 πάντες ἅμα οἱ ἐπίσκοποι εἰς ἓνα τόπον συνήρχοντο.
 παρῆι δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετ' αὐτούς· καὶ ἐπεὶ πα-

^p αὐτοῖς, quod habet Valesius,
 mendum est typographicum.

phan. Schol. *sed puram scien-
 tiam fide et bonis operibus obser-
 vandam.* VALESIIUS.

^q "Magis placet cod. Al-
 lat. γνώσει ἐν πίστει, &c. Epi-

ecclesie diaconus militabat. Ceterum magno in honore apud Alexandrum erat episcopum: unde etiam invidie livor contra eum exarsit, sicut postea dicturus sum. Interim vero, paulo antequam in unum locum convenirent episcopi, dialectici quibusdam sermonum prolusionibus contra nonnullos velitantes, sese exercebant. Cumque multi verborum suavitate allicerentur, laicus quidam ex confessorum numero, recto ac simplici præditus sensu, cum dialecticis concreditur, hisque illos verbis compellavit. Christus et apostoli non artem nobis dialecticam, nec inanem versutiam tradiderunt, sed apertam ac simplicem sententiam, quæ fide bonisque actibus custoditur. Quæ cum dixisset, omnes qui aderant, admiratione percussæ, ei assenserunt: dialectici vero simplici sermone veritatis audito, posthac æquiore animo conquieverunt. In hunc modum tumultus ille quem dialectica concitaverat, penitus compressus est. Postero die episcopi omnes unum in locum conveniunt. Post illos advenit etiam imperator. Qui postquam ingressus est, stetit in medio: nec prius sedere sustinuit, quam

ρῆλθεν, εἰς μέσους ἔστη· καὶ οὐ πρότερον καθίζειν
 ἤρείτο, πρὶν ἂν οἱ ἐπίσκοποι ἐπινύσειαν. τοσαύτη ²⁰
 τις εὐλάβεια καὶ αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν, τὸν βασιλέα
¹⁸κατεῖχεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πρέπουσα τῷ καιρῷ
 ἡσυχία ἐγένετο, ἤρξατο ὁ βασιλεὺς αὐτόθεν ἐκ τῆς
 καθέδρας, παραινετικοῖς πρὸς αὐτοὺς χρῆσθαι λόγοις,
 πρὸς συμφωνίαν καὶ ὁμόνοιαν προτρέπων αὐτούς· καὶ ²⁵
 τὴν μὲν ἐκάστου ἰδιαίχουσαν λύπην πρὸς τὸν πλησίον,
 παραχωρεῖν συνεβούλευε· καὶ γὰρ ἀντεγκαλοῦντες
 ἦσαν ἀλλήλοις οἱ πλείονες· πολλοὶ τε ἐξ αὐτῶν
 βιβλία δεήσεων τῷ βασιλεῖ τῇ προτεραίᾳ ἦσαν ὀρέ-
¹⁹ξαντες. Ἐπὶ δὲ τὸ προκείμενον, διὸ καὶ συνελη- ³⁰
 λύθεισαν, χωρεῖν παρακαλέσας, τὰ βιβλία καυθῆναι
 ἐκέλευσεν, ἐπειπὼν μόνον· κελεύει Χριστὸς ἀφίεναί
²⁰τῷ ἀδελφῷ, τὸν ἀφέσεως τυχεῖν ἐπειγόμενον. Τότε
 οὖν τοὺς περὶ ὁμοιοῦσας καὶ εἰρήνης λόγους εἰς πλάτος
 διεξελθὼν, αὐθις περὶ τῶν δογμάτων ἐπιμελέστερον ³⁵
 ἐπισκέψασθαι τῇ αὐτῶν γνώμῃ ἐπέτρεψεν. οἷα δὲ
 καὶ περὶ τούτων ἐν τῷ αὐτῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν εἰς

† καὶ om. F.

episcopi id nutu significassent. Tanta illos observantia ac re-
 verentia imperator prosequeretur. Facto deinde, ut par erat,
 silentio, imperator ex sella verba facere coepit, ad consensum eos
 exhortans atque concordiam. Et privatas quidem simultates ut
 singuli deponerent, admonuit. Quippe complures eorum sese
 mutuo accusabant: nonnulli etiam pridie ejus diei libellos sup-
 plices imperatori porrexerant. Ipse vero, ut proposito negotio,
 cujus gratia convenerant, instare potius vellent, eos hortatus,
 libellos omnes exuri jussit, adjecto tantum hoc elogio. Christus
 praecipit ut veniam fratri det, quisquis sibi ipsi veniam dari velit.
 Tunc igitur cum de pace et concordia abunde disseruisset, dein-
 ceptum de religionis nostrae dogmatibus accuratius disquirerent,
 eorum arbitrio potestatique permisit. Verum operae pretium
 fuerit audire, quid de his rebus narret Eusebius in tertio illo jam

τὸν βίον Κωνσταντίνου ὁ αὐτός φησιν Εὐσέβιος, ἐπακοῦσαι καλόν· ἔστι δὲ ταῦτα.

21 Πλείστον δὴ τῶν⁸ ὑφ' ἑκατέρῳ τάγματι προτεινομένων, πολλῆς τε ἀμφιλογίας ταπρῶτα συνισταμένης, ἀνεξικάκως 40 ἐπικροῦτο ὁ βασιλεὺς τῶν πάντων, σχολῇ τε εὐτόνῳ τὰς 22 προτάσεις ὑπεδέχετο. Ἐν μέρει τὲ ἀντιλαμβανόμενος τῶν παρ' ἑκατέρου τάγματος λεγομένων, ἡρέμα συνῆγε^ι τοὺς φιλονείκως ἐνισταμένους, πρᾶεώς^u τὲ ποιούμενος τὰς 45 πρὸς ἕκαστον ὁμιλίας· ἐλληνίζων τὲ τῇ φωνῇ, ὅτι μηδὲ ταύτης ἀμαθῶς εἶχε, γλυκύτερός^x τις ἦν καὶ ἡδύς, τοὺς μὲν συμπείθων^γ, τοὺς δὲ καὶ^z δυσωπῶν τῷ λόγῳ· τοὺς δὲ 23 εὖ λέγοντας ἐπαινῶν. Πάντας δὲ^a εἰς ὁμόνοιαν ἐλαίνων, ὁμογνώμονάς τε^b καὶ ὁμοδόξους αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς ἀμφισ- 50 βητουμένοις ἅπασιν ἐπὶ^c τὸ αὐτὸ κατεστήσατο· ὡς ὁμοφώνως^d μὲν κρατῆσαι τὴν πίστιν· τῆς δὲ σωτηρίου

⁸ δὴ ταῦθ' ὑφ' Euseb. Vit. Const. iii. 13. δῆλα ὑφ' ἑκατέρου τάγματος Gelas. p. ii. c. 29.

^ι συνῆγαγε Euseb.

^u πρᾶεως Euseb.

^x γλυκύτερος Euseb. Gelas.

^γ μὲν γοῦν πείθων Euseb.

^z δὲ καταδυσωπῶν Euseb. Gelas. δὲ καὶ σιωπῶν perperam Niphorus.

^a τε Euseb. Niceph.

^b τε om. Euseb. Gelas.

^c ἐπὶ τὸ αὐτὸ om. Euseb. ἔως ὅτε ὁμογνώμονας καὶ ὁμοδόξους ἐπ' αὐτῷ κατεστήσατο Gelas.

^d ὁμόφωνον Euseb. ὁμοφρόνως Gelasius, qui pergit interpolando more suo, κρατῆσαι τὴν εὐσεβῆ δοξολογίαν, κρατυνθῆναι τε τὴν ἀληθῶς ἐκ Πνεύματος Ἁγίου παρὰ πάντων τῶν προρρηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἐκφωνηθείσαν σωτήριον πί-

superius a nobis commemorato libro de vita imperatoris Constantini. Sic autem ait.

Multis igitur hunc in modum ex utraque parte propositis, magnaue controversia in ipso principio excitata, imperator cuncta patientissime auscultans, intento animo propositas quaestiones excepit; et quae ab utraque parte dicebantur, vicissim adstruens atque adjuvans, pertinacius certantes paulatim conciliavit. Cumque omnes placide alloqueretur, et Graeca uteretur lingua, quippe qui ne hujus quidem linguae ignarus esset, suavissimus ac jucundissimus fuit; dum alios vi rationum adductos in suam sententiam trahit; alios orat et flectit; eosque qui rectae dixissent, laudibus afficit; et universos ad concordiam incitat. Donec tandem eos concordem in omnibus de quibus antea certabatur, atque

έορτῆς^g τὸν αὐτὸν παρὰ τοῖς πᾶσιν ὁμολογηθῆναι καιρὸν. 21
έκυροῦτό τε ἡδὴ, καὶ ἐγγράφως^f δι' ὑποσημειώσεως ἐκά-
στου τὰ κοινῇ δεδομένα.

24 Τοιαῦτα καὶ περὶ τούτων ταῖς ἑαυτοῦ φωναῖς ὁ
Εὐσέβιος ἐγγράφως κατέλιπεν. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀκαί- 5
ρως αὐτοῖς ἐχρησάμεθα· ἀλλὰ μάρτυσι χρώμενοι τοῖς
ὑπ' αὐτοῦ λεχθεῖσι, τῆδε αὐτὰ κατετάξαμεν τῇ γραφῇ·
ἢ ὅταν^e τινες τῆς ἐν Νικαία συνόδου ὡς περὶ τὴν
πίστιν σφαλίσσης καταγινώσκωσι, μὴ αὐτῶν ἀνεχώ-
μεθα, μηδὲ πιστεύσωμεν Σαβίνῳ τῷ Μακεδονιανῷ, 10
ιδιώτας αὐτοὺς καὶ ἀφελεῖς καλοῦντι τοὺς ἐκεῖ^h συν-
25 ἐλθόντας. Σαβίνος γὰρ, ὁ τῶν ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς
Θράκης Μακεδονιανῶν ἐπίσκοπος, συναγωγὴν ὧν
διάφοροι ἐπισκόπωνⁱ σύνοδοι ἐγγράφως ἐξέδωκαν
ποιησάμενος, τοὺς μὲν ἐν Νικαία, ὡς ἀφελεῖς καὶ 15

σιν, ἐν τούτῳ δὲ καὶ περὶ τῆς
σωτηρίου έορτῆς τοῦ Πάσχα, ἕνα
παρὰ πᾶσιν ὁμολογηθῆναι καιρὸν
ένομοθέτησε· τότε δὴ καὶ ἐγγρά-
φως&c.

^e σωτηρίου δὲ έορτῆς Euseb.

^f ἐν γραφῇ Euseb. Notan-
dum est de variationibus quæ e
collatione Socratis et Eusebii

V. C. in hoc loco comparent,
Nicephorum ubique, præter-
quam in duabus illis citatis,
cum textu nostro conspirare.

g ὅτ' ἂν F.

^h Ita F. M. ἐκεῖσε Stephan.
Genev. Vales.

ⁱ ἐπισκόπων om. F. M.

unanimis effecit. Adeo ut non modo unius fidei consonantia
apud omnes obtineret; verum etiam unum idemque tempus in
salutaris festi celebratione ab omnibus firmaretur. Porro ea quæ
in commune placuerant, scriptis mandata, et singulorum subscrip-
tione roborata sunt.

Et hæc quidem Eusebius ad verbum scripta istis de rebus
nobis reliquit. Nos vero ea hoc loco proferre non alienum
duximus: sed eorum testimonio utentes, huic historiæ nostræ
consulto inseruimus; ut si qui forte Nicænum concilium tanquam
in causa fidei lapsum condemnare voluerint, iis minime attenda-
mus; nec Sabino Macedoniano credamus, qui imperitos ac sim-
plices vocat eos qui in eo concilio convenerunt. Nam Sabinus
Macedonianorum apud Heracleam Thraciæ urbem episcopus, qui
diversarum synodorum acta unum in corpus collegit, Nicæni

ιδιώτας διέσυρε, μὴ αισθανόμενος, ὅτι καὶ αὐτὸν Εὐ-
 σέβιον, τὸν μετὰ πολλῆς δοκιμασίας τὴν πίστιν
 ὁμολογήσαντα, ὡς ιδιώτην διαβάλλει. καὶ τινὰ
 μετὰ ἐκῶν παρέλιπεν, τινὰ δὲ παρέτρεψεν πάντα
 26 δὲ πρὸς τὸν οἰκείον σκοπὸν μᾶλλον ἐξείληφεν. Καὶ 20
 ἐπαινεῖ μὲν τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον, ὡς ἀξιώπιστον
 μάρτυρα· ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὸν βασιλέα, ὡς τὰ Χρι-
 στιανῶν δογματίζειν δυνάμενον· μέμφεται τε^k τῇ ἐκ-
 τεθείσῃ ἐν Νικαίᾳ πίστει, ὡς ὑπὸ ιδιωτῶν καὶ οὐδὲν
 ἐπισταμένων ἐκδεδομένη· καὶ ὃν ὡς σοφὸν καὶ ἀψευδῆ 25
 καλεῖ μάρτυρα, τούτου τὰς φωνὰς ἐκουσίως ὑπερορᾷ.
 27 Φησὶ γὰρ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι τῶν παρόντων ἐν τῇ Νι-
 καίᾳ τοῦ Θεοῦ λειτουργῶν, οἱ μὲν, διέπρεπον σοφίας
 λόγῳ, οἱ δὲ βίου στερρότητι· καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς
 28 παρῶν, πάντας εἰς ὁμόνοιαν ἄγων, ὁμογνώμονας καὶ 30
 ὁμοδόξους κατέστησεν. Ἄλλὰ Σαβίνου μὲν, εἴ ποῦ
 χρεία καλέσοι, ποιησόμεθα μνήμην· ἡ δὲ ἐν Νικαίᾳ

^k Ita F. M. C. δὲ Vales. Neutrum habent Stephan. Genev.

quidem concilii sacerdotes, quasi rudes ac simplices deridet; nec animadvertit se, ipsum quoque Eusebium, qui fidem illam post diuturnæ inquisitionis examen amplexus est, ut imperitum simul criminari. Ac nonnulla quidem de industria prætermisit: quædam vero pervertit atque immutavit. Ceterum cuncta ad institutum suum sensumque pertraxit. Et Eusebium quidem Pamphili, tanquam testem fide dignissimum laudat: imperatorem quoque ipsum præconiis afficit, utpote qui Christianæ fidei dogmata apprime calleret. Fidem vero Nicææ expositam reprehendit, tanquam ab ignaris et imperitis hominibus conscriptam. Et quem sapientem virum ac veracem testem nominat, ejus verba sciens ac prudens despicit et contemnit. Eusebius enim scribit, ex ministris Dei qui Nicæænæ synodo interfuerunt, alios sermone sapientiæ, alios vitæ constantia ac fortitudine excelluisse; et imperatorem ipsum qui aderat, ad concordiam cunctos reducentem, unanimes et consentientes reddidisse. Verum de Sabino quidem, sicubi necessitas exegerit, mentionem facturū

παρὰ τῆς μεγάλης συνόδου μεγαλοφώνως¹ ἔξενηχθεῖσα
συμφωνία τῆς πίστεως, ἔστιν αὕτη^m.

29 Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, πατέρα παντοκράτορα, 35
πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν. Καὶ εἰς ἓνα
Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα
ἐκ τοῦ πατρὸς, μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ
πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ καὶ φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀλη- 40
θινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμο-
ούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τάτε ἐν τῷ
οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ· δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ 22
διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα
καὶ ἐνανθρωπήσαντα· παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρίναι

¹ μεγαλοφώνως Stephan. Ge-
nev. "In cod. Leon. Allat. hic
locus ita legitur: ἡ δὲ ἐν Νικαίᾳ
παρὰ τῆς μεγάλης συνόδου καὶ ὑπὸ
Εὐσεβίου μεγαλοφώνως ἐπαινεθεῖσα
συμφωνία, &c. Eandem lec-
tionem secutus est Epiphanius
Scholasticus [ii. 8.]. Sic enim
vertit: *concordia ergo fidei a
magno in Nicæa prolata concilio,
ab Eusebio clara voce laudata,
hæc est. Videtur omnino le-
gisse Epiphanius παρὰ τῆς μεγ.
συνόδου ἔξενηχθεῖσα καὶ, et cetera,
ut supra.*" VALESIIUS.

^m Τὸ μᾶθημα τῆς πίστεως in-
serit M. Conf. infr. §. 43. Ip-

sum vero symbolum omittunt
F. M. Habent in hoc loco Epi-
phan. et Niceph. "Symbolum
quod hic sequitur deest in om-
nibus nostris exemplaribus,
Regio, Flor. et Sfort. Recte tamen
Christophorsonus id reposuit
hoc loco. Hic enim positum
fuisse a Socrate, tum ex Epi-
phan. Schol. discimus, tum ex
verbis quæ proxime sequuntur,
ταύτην τὴν πίστιν τριακόσιοι, &c.
Manuscripti autem codices Sym-
bolum istud hic omiserunt, eo
quod paulo post repeteretur in
Epistola Eusebii Pamphili." VALESIIUS.

sumus. Fidei vero consensus Nicææ a magno concilio magnifice
promulgata, hæc est.

Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, omnium
visibilium et invisibilium creatorem : et in unum Dominum Jesum
Christum, filium Dei, genitum ex patre, unigenitum, hoc est, ex
substantia patris : Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum
de Deo vero : genitum, non factum ; consubstantialem patri : per
quem omnia facta sunt, quæ in cælo sunt et in terra. Qui propter
nos homines et propter salutem nostram descendit, incarnatus-
que, et homo factus est, et passus. Qui resurrexit tertia post
die, ascendit ad cælos, venturus est ut vivos judicet ac mortuos.
Credimus et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, Fuit

30 ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τοὺς δὲ 5 λέγοντας ὅτι ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀναθεματίζει ἡ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. 10

31 Ταύτην τὴν πίστιν τριακόσιοι μὲν πρὸς τοῖς δεκαοκτώⁿ ἔγνωσαν τε καὶ ἔστερξαν· καὶ, ὡς φησὶν ὁ Εὐσέβιος, ὁμοφωνήσαντες καὶ ὁμοδοξήσαντες ἔγραφον^o. πέντε δὲ μόνου οὐ προσεδέξαντο, τῆς λέξεως τοῦ ὁμοουσίου ἐπιλαβόμενοι, Εὐσέβιός τε ὁ Νικο- 15 μιδείας ἐπίσκοπος, καὶ Θεόγνις Νικαίας, Μάρις Χαλκηδόνας, Θεωνᾶς Μαρμαρικῆς, Σεκοῦνδος^p Πτολεμαῖδος. 32 Ἐπεὶ γὰρ ἔφασαν ὁμοούσιον^a εἶναι, ὃ ἐκ τινος ἐστίν, ἢ κατὰ μερισμὸν, ἢ κατὰ ρεύσιν, ἢ κατὰ προβολήν· κατὰ προβολήν μὲν, ὡς ἐκ ριζῶν βλάστημα· 20 κατὰ δὲ ρεύσιν, ὡς οἱ πατρικοὶ παῖδες· κατὰ μερισ-

ⁿ δέκα καὶ ὁ. M.

^o ἰπέγραφον M. quod probari poterat : sed Socrates alludere videtur ad id quod ait Eusebius, infra, §. 43, τῆνδε τὴν γραφὴν πεποιήκασι, non tam de subscriptione quam de Symboli

compositione. Tum vero Eriphanus nihil de subscriptione hic habet ; sed locum vertit, *unanimes in scriptis explanaverunt.*

^p καὶ σεκοῦνδος M.

^a ὁμοούσιον male F.

aliquando tempus cum non esset, et antequam gigneretur non erat : vel quod de non extantibus factus est : aut qui ex altera substantia vel essentia dicunt esse filium Dei, aut creatum, aut conversioni mutationique obnoxium, anathematisat sancta catholica et apostolica ecclesia.

Hanc fidem trecenti quidem et octodecim antistites probaverunt et amplexi sunt : atque, ut Eusebius scribit, uno omnes ore et in unam sententiam conspirantes conscripserunt. Quinque tantum reperti sunt, qui illam amplecti nollent, vocem consubstantialis reprehendentes : Eusebius scilicet Nicomediensis episcopus, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Theonas Marmaricæ, et Secundus Ptolemaidis. Nam quoniam consubstantialia, illud esse aiebant quod ex alio est, vel partitione, vel fluxu, vel eruptione : eruptione quidem, ut ex radicibus germina : fluxu, ut ex parentibus liberi : partitione vero, ut ex auri massa duæ vel tres

μὸν δὲ, ὡς βώλου χρυσίδες δύο ἢ τρεῖς· κατ' οὐδὲν
 δὲ τούτων ἔστιν ὁ υἱός· διὰ τοῦτο οὐ συγκατατίθε-
 σθαι τῇ πίστει ἔλεγον· πολλὰ οὖν τὴν λέξιν τοῦ
 ὁμοουσίου σκώψαντες, τῇ καθαιρέσει Ἀρείου ὑπο- 25
 33 γράψαι οὐκ ἠβουλήθησαν. Διόπερ ἡ σύνοδος, Ἀρειοὺν
 μὲν καὶ τοὺς ὁμοδόξους αὐτοῦ ἀνεθεμάτισεν ἅπαντας,
 προσθέντες μήτε ἐπιβαίνειν τῆς Ἀλεξανδρείας αὐτὸν·
 βασιλέως δὲ πρόσταγμα, καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ
 34 Εὐσέβιον καὶ Θεόγνιν, εἰς ἔξορίαν ἀπέστειλεν. Εὐ- 30
 σέβιος μὲν οὖν καὶ Θεόγνις μικρὸν ὕστερον μετὰ τὴν
 ἔξορίαν βιβλίων μετανοίας ἐπιδόντες, τῇ πίστει τοῦ
 ὁμοουσίου συνέθεντο, ὡς προϊόντες δηλώσομεν· τότε
 δὲ ἐν τῇ συνόδῳ, Εὐσέβιος ὁ τὴν Παμφίλου προσ-
 ωνυμίαν ἔχων, καὶ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας 35
 τὴν ἐπισκοπὴν κεκληρωμένος, μικρὸν ἐπιστήσας, καὶ
 διασκεψάμενος εἰ δεῖ προσδέξασθαι τὸν ὄρον τῆς
 πίστεως, οὕτως ἅμα τοῖς πολλοῖς πᾶσι συνῆνεσέν
 τε καὶ συνυπέγραψεν· καὶ τῷ ὑπ' αὐτὸν λαῶ ἔγ- 40
 γραφον τὸν ὄρον τῆς πίστεως διεπέμψατο, τὴν τοῦ
 ὁμοουσίου λέξιν ἐρμηνεύσας, ἵνα μηδὲ ὅλως τις ὑπό-

phialæ: nullo porro ex his modo esse filium Dei: idcirco in eam
 fidem se consentire non posse asseverabant. Vocem igitur con-
 substantialis plurimis cavillis ac diceriis insectati, Arii depositioni
 subscribere noluerunt. Quam ob causam synodus quidem Arium
 et omnes qui cum eo sentiebant, anathemate percussit; adjecto
 insuper ne Alexandriam ingredi ei liceret. Imperator vero tum
 Arium ipsum, tum Eusebium ac Theognin exilio multavit. Et
 Eusebius quidem ac Theognis, paulo post quam in exilium missi
 essent, oblato pœnitentiæ libello, in fidem consubstantialis con-
 sensere, sicut in progressu orationis ostensuri sumus. Tunc vero
 Eusebius, is qui cognomentum Pamphili sortitus est, Cæsareæ in
 Palæstina sacerdotium gerens, cum in synodo paululum hæsitavisset,
 secumque expendisset utrum admittenda esset fidei formula,
 tandem et ipse una cum reliquis assensus est et subscripsit: et
 Cæsariensibus suis conscriptam fidei formulam misit, vocem con-
 substantialis interpretatus, ne quis sinistrum quidpiam de ipso

νοϊαν ἀνθ' ὧν ἐπέστησεν[†] ἔχη περὶ αὐτοῦ. Ἔστι δὲ αὐτὰ^α τοῦ Εὐσεβίου τὰ γραφέντα, κατὰ λέξιν τάδε.

35 Τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως πραγματευθέντα κατὰ τὴν μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσαν, 45 εἰκὸς μὲν καὶ[†] ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, μεμαθηκέναι, τῆς φήμης προτρέχειν εἰωθυίας τὸν περὶ τῶν πραττομένων ἀκριβῆ 36 λόγον. Ἄλλ' ἵνα μὴ ἐκ μόνης^α τοιαύτης ἀκοῆς τὰ^α τῆς 23 ἀληθείας ἑτεροίως ὑμῖν ἀπαγγέλληται, ἀναγκαιῶς διεκεμψάμεθα ὑμῖν πρῶτον μὲν^γ τὴν ὑφ' ἡμῶν προτεθείσαν περὶ τῆς πίστεως γραφὴν, ἔπειτα^α τὴν δευτέραν, ἣν ταῖς 37 ἡμετέραις φωναῖς προσθήκας ἐπιβαλόντες ἐκδεδώκασι. Τὸ 5 μὲν οὖν παρ'^α ἡμῶν γράμμα, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου^β ἡμῶν βασιλέως^α ἀναγνωσθὲν, εὐ τε ἔχειν καὶ δοκίμως ἀποφανθὲν, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· Καθὼς^δ παρελάβομεν παρὰ^α τῶν πρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων, καὶ ἐν 10

[†] ὑπέστησεν M.

^α Ita F. M. et cod. Sfort. Valesii. Sunt autem quæ ab ipso Eusebio conscripta sunt Eriphan. δι' αὐτοῦ τὰ γραφ. editt.

[†] μὲν ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, καὶ ἄλλοθεν μεμαθηκέναι Athanas. De Decret. Nicæn. Syn. p. 238. ed. Bened. μὲν ὑμᾶς καὶ ἄλλοθεν μεμαθηκέναι Theodoretus Eccles. Hist. i. 11. Niceph. viii. 22. Μοx ἀληθῆ λόγον Gelasius ii. 35.

^α μόνης om. Thdrt. Athan.

Niceph.

^α τὸ Thdrt. Niceph.

^γ μὲν om. Niceph. Tum προτεθείσαν Athan.

^α ἔπειτα δε Thdrt. Gelas.

^α παρ' ἡμῶν μὲν οὖν Thdrt.

^β θεοφιλοῦς Niceph. τοῦ om. Athan.

^α βασιλέως ἡμῶν Thdrt.

^δ ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσα πίστις inserit Thdrt. Gelas. Niceph.

^α ὑπὸ Niceph.

suspicaretur, eo quod aliquantulum substitisset. Porro quæ ab Eusebio scripta sunt, sic se habent.

Quæ de fide ecclesiastica in magno concilio Nicææ congregato tractata sunt, verisimile quidem est jam vos aliunde didicisse, fratres carissimi, cum accuratam rerum gestarum narrationem fama plerumque soleat præcurrere. Verum ne istiusmodi rumore res vobis aliter quam se habet nuntietur, necessarium putavimus ad vos mittere; primum quidem fidei formulam a nobis propositam; deinde alteram, quam episcopi quibusdam ad nostram adjectis appendicibus promulgarunt. Nostra igitur formula, quæ in conspectu imperatoris Deo carissimi lecta, recte ac probe se habere omnibus visa est, sic habet. Sicut ab antecessoribus nostris episcopis accepimus, tunc cum primis fidei rudimentis in-

τῆ^f κατηχήσει, καὶ ὅτε τὸ λουτρὸν ἐλαμβάνομεν, καὶ ἔ
καθὼς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μεμαθήκαμεν, καὶ ὡς ἐν
τῷ πρεσβυτερίῳ^h, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ^l ἐπισκοπῇ ἐπιστεύσα-
μέν τε καὶ ἐδιδάσκομεν, οὕτω^k καὶ νῦν πιστεύοντες, τὴν
38 ἡμετέραν πίστιν ὑμῖν προσαναφέρομεν. Ἔστι δὲ αὕτη 15
Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν
τῶν ἀπάντων ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα
Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, Θεὸν ἐκ
Θεοῦ^l, φῶς ἐκ φωτός, ζωὴν ἐκ ζωῆς, υἷον μονογενῆ, πρω-
τότοκον πάσης κτίσεως, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ 20
Θεοῦ^m πατρὸς γεγεννημένον· δι' οὗ καὶ ἐγένετο τὰⁿ
πάντα, τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα, καὶ
ἐν ἀνθρώποις πολιτευσάμενον· καὶ παθόντα, καὶ ἀνα-
στάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· καὶ ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα,
καὶ ἤζοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. 25
39 πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν^o Πνεῦμα ἅγιον. Τούτων ἕκαστον
εἶναι καὶ ὑπάρχειν πιστεύοντες, Πατέρα ἀληθῶς^p Πατέρα,

^f τῇ πρώτῃ Athan. Thdrt. Ge-
las. Niceph.

^g καθὼς καὶ Thdrt. καὶ om. Ni-
ceph.

^h Ita F. M. Athan. Thdrt.
Gelas. πρεσβυτερίῳ editt. αὐτῷ
τῷ Niceph.

ⁱ τῇ om. Niceph. Tum ἐπι-
στεύομεν Athan. Gelas.

^k οὕτω—προσαναφέρομεν om.
Niceph. προσφέρομεν Gelas.

^l τοῦ Θεοῦ Thdrt.

^m Θεοῦ om. Athan. Thdrt.
Niceph. Gelas.

ⁿ τὰ om. Thdrt.

^o εἰς τὸ πνεῦμα τὸ Niceph.

^p ἀληθῶς ter Thdrt. Niceph.
Clausulam hanc om. Gelas.

structi, et cum salutari lavacro tincti sumus: sicut ex divinis scripturis didicimus, et sicut ipsi tum in presbyterio, tum in episcopali gradu constituti, et credidimus et docuimus, ita nunc etiam credentes, fidem nostram vobis exponimus. Est autem hujusmodi. Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, visibilium omnium et invisibilium creatorem: et in unum Dominum Jesum Christum, Dei verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam ex vita, filium unigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia sæcula ex Deo patre genitum, per quem omnia facta sunt: qui propter nostram salutem incarnatus est, et inter homines versatus: qui passus est, et resurrexit tertia die: ascendit ad patrem, et iterum venturus est cum gloria ut vivos judicet ac mortuos. Credimus etiam in unum Spiritum sanctum. Horum unumquemque esse ac subsistere credentes: patrem vere patrem, filium vere filium, et spiritum sanctum vere spiritum sanctum: sicut et Dominus noster, cum discipulos suos ad præ-

καὶ Υἱὸν ἀληθῶς Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς ἅγιον⁹
 Πνεῦμα· καθὼς^r καὶ ὁ^s Κύριος ἡμῶν ἀποστέλλων εἰς τὸ
 κήρυγμα τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, εἶπε· Πορευθέντες μαθη-³⁰
 τεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα
 τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
⁴⁰ Περὶ ὧν καὶ διαβεβαιούμεθα οὕτως ἔχει, καὶ οὕτω
 φρονεῖν, καὶ πάλαι^t οὕτως ἐσχηκέναι, καὶ μέχρι θανάτου³⁵
 οὕτω σχήσειν, καὶ ἐν αὐτῇ ἐνίστασθαι τῇ πίστει^u, ἀνα-
 θεματίζοντες πᾶσαν αἵρεσιν^x ἄθεον ταῦτα ἀπὸ καρδίας
 καὶ ψυχῆς πάντα⁷ πεφρονηκέναι, ἐξ οὐπερ ἴσμεν ἑαυτοὺς,
 καὶ νῦν φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐξ ἀληθείας, ἐπὶ τοῦ Θεοῦ
 τοῦ παντοκράτορος, καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ⁴⁰
 μαρτυρούμεθα· δεκνύναι ἔχοντες δι'^z ἀποδείξεων, καὶ πεί-
 θειν ἡμᾶς, ὅτι καὶ τοὺς παρεληλυθότας^a χρόνους οὕτως
⁴¹ ἐπιστεούμεν τε καὶ ἐκηρύσσομεν ὁμοίως^b. Ταύτης^c ὑφ'
 ἡμῶν ἐκτεθείσης τῆς πίστεως, οὐδενὶ παρῆν ἀντιλογίας

⁹ πνεῦμα ἅγιον Thdr. Niceph.

Niceph.

^r καθὰ Thdr.

⁷ πάντα om. Thdr. Niceph.

^s ὁ om. Reading incuria, ut videtur.

πάντοτε Athan. πάντως Gelas.

^t Ita Athan. πάλιν F. M. Stephan. Genev. Tacite emendavit Valesius. Sed etiam dudum Epiphani. H. T. ii. 11.

Tum pro ἴσμεν habet ἔγνωμεν Gelas.

^u ἀνάπτου ὑπὲρ ταύτης συνίστασθαι (ἐνίστασθαι Athan.) τῆς πίστεως Athan. Thdr. Niceph. διαβεβαιούμεθα οὕτως ἐσχηκέναι, καὶ μέχρι θανάτου ὑπὲρ ταύτης ἐνίστασθαι τ. π. Gelas.

^z καὶ δι' ἀποδείξεως Thdr. Niceph. καὶ δι' ἀποδείξεων Gelas.

^a Ita F. M. Athan. Thdr. Gelas. Niceph. παρεληλυθότας editt.

^b ὁμοίως om. Athan. Thdr. Gelas.

^c τῆς ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσης π. καὶ οὐδενὶ F. idem, sed omisso τῆς, M. οὐδεὶς Niceph.

^x ἄθεον αἵρεσιν Athan. Gelas.

dicandum mitteret, dixit: Ite ac docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine patris, et filii, et spiritus sancti. De quibus etiam affirmamus, nos ita tenere atque ita sentire, et olim ita tenuisse, et usque ad mortem retenturos, atque in hac fide constanter permansuros esse, omnem impiam hæresim anathemate damnantes. Hæc nos omnia sincere atque ex animo sensisse, ex quo nosmetipsi nosse potuimus, atque etiam sentire et loqui verissime, coram omnipotente Deo et coram Domino nostro Jesu Christo testificamur, parati certissimis probationibus ostendere, et vobis persuadere, nos præteritis etiam temporibus ita credidisse, atque ita prædicasse. Cum hæc a nobis fides esset exposita, nullus erat contradicendi locus. Sed et imperator ipse noster Deo ca-

τόπος. Ἄλλ' αὐτός τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν 45
 βασιλεὺς, ὀρθότατα περιέχειν αὐτὴν ἐμαρτύρησεν· οὕτω
 τὲ καὶ ἑαυτὸν φρονεῖν ἐμαρτύρατο^d, καὶ ταύτη τοὺς
 πάντας συγκαταθέσθαι, καὶ^e ὑπογράφειν τοῖς δόγμασι,
 καὶ συμφωνεῖν τούτοις αὐτοῖς παρεκελεύετο^f, ἐνὸς μόνου
 42 προσεγγραφέντος ῥήματος τοῦ ὁμοουσίου. ἌΟ καὶ αὐτὸς^g 50
 ἡρμήνευσε^h λέγων, ὅτι μὴ κατὰ τὰⁱ τῶν σωματῶν πάθη 24
 λέγοι^k τὸ ὁμοούσιον, οὔτε οὐδ' κατὰ διαίρεσιν, οὔτε κατὰ
 τινα^m ἀποτομὴν ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποστῆναι· μήτεⁿ γὰρ
 δύνασθαι τὴν αὔλον καὶ νοερὰν καὶ ἀσώματον φύσιν 5
 σωματικόν τι πάθος ὑφίστασθαι· θεῖοις δὲ καὶ ἀπορρή-
 43 τοῖς ῥήμασι^o προσήκει τὰ τοιαῦτα νοεῖν. Καὶ ὁ μὲν
 σοφώτατος καὶ εὐσεβὴς^p ἡμῶν βασιλεὺς τοιαύδε^q ἐφιλο-
 σόφει· οἱ δὲ, προφάσει^r τοῦ ὁμοουσίου, τήνδε^s τὴν γρα-
 φὴν πεποιήκασι.

^d ἐμαρτύρησεν Thdrt. συνωμο-
 λόγησε Gelas. Niceph. Tum συγ-
 καταθέσθαι Gelas.

^e καὶ om., tum τε τοῖς Athan.
 Thdrt. Niceph.

^f παρεκελεύεσθε Niceph.

^g αὐτὸ Athan. Gelas. Niceph.

^h ἐρμήνευσεν F. Niceph.

ⁱ τὰ om. Athan. τὰ τῶν om.
 Thdrt. Niceph.

^k λέγοιτο ὁμ. Athan. λέγοιτο
 ὁμοούσιος Thdrt. Niceph. λέγοιτο
 τῷ πατρὶ ὁμοούσιος Gelas.

^l οὐδ' om. Thdrt. Gelas. Niceph.

^m τινα om. Niceph.

ⁿ μηδὲ Thdrt. Gelas. Niceph.

^o λόγους Athan. Thdrt. Niceph.

^p ἡμῶν καὶ εὐσεβέστατος Athan.

Thdrt. Gelas. εὐσεβέστατος ἡμῶν
 Niceph.

^q τὰ τοιαῦτα Thdrt. Niceph.

^r διεφίλοσόφει Niceph.

^s τῆς τοῦ ὁμοουσίου προσθήκης
 Thdrt. Niceph.

^t τῇ δὲ τῆς πίστεως πεποιήκασι
 τὸ μάθημα M. τὸ μάθημα addit
 item F. et Sfort. Vales. ὁμοου-
 σίου προσθήκης, ἐτέρων ἔκδοσιν πί-
 στεως πεπ. Niceph.

rissimus, eam rectissime conceptam esse, primus omnium testatus est : atque ita sentire se affirmavit, cunctosque hortatus est ut ei assentirentur atque subscriberent, utque in hanc doctrinam omnes conspirarent ; una duntaxat voce consubstantialis adjecta. Quam quidem vocem ipse quoque interpretatus est, asserens consubstantialia a se dici, non juxta corporis affectiones ; neque per divisionem aut per sectionem quandam filium ex patre subsistere. Fieri enim non posse, ut materiæ expers natura et intellectualis atque incorporea, corpoream ullam affectionem admittat : sed divinis arcanisque rationibus id esse intelligendum. Ac sapientissimus quidem et religiosissimus imperator, ita tum philosophatus est. Illi vero occasione vocis illius consubstantialis, hujusmodi formulam conscripserunt.

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.

10

44 Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς· 15 Θεὸν ἐκ Θεοῦ· φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα^υ, 20 παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς· ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ 45 εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ^χ ἅγιον. Τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, ἢ^γ οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι, ἢ^z ἐξ οὐκ ὄντων²⁵ ἐγένετο, ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν^α, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τούτους^β ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία.

^υ καὶ ἐναν. Thdr. Tum παθόντα, ταφέντα Gelas. Mox eis οὐρανοὺς καὶ ἐρχ. Athan.

^χ τὸ ἅγιον πνεῦμα Athan. Thdr. Gelas.

^γ καὶ οὐκ Athan. καὶ πρὶν γεν-

νηθῆναι οὐκ ἦν Thdr. Gelas.

^z καὶ ὅτι ἐξ Athan. Thdr. Gelas.

^α ἢ κτιστὸν ἢ om. Thdr.

^β τούτους om. Thdr. Gelas. καὶ ἀποστολικῆ τοῦ Θεοῦ om. Gelas.

SYMBOLUM.

Credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium et invisibilium creatorem: et in unum Dominum Jesum Christum, filium Dei, genitum ex patre unicum, hoc est ex substantia patris: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum, non factum: consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cælo sunt et in terra. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit, incarnatusque et homo factus est, et passus. Qui resurrexit tertia post die: ascendit ad cælos, venturus est ut vivos judicet ac mortuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: Fuit aliquando tempus cum non esset; et antequam gigneretur non erat: vel quod de non extantibus factus sit: aut qui ex altera substantia vel essentia dicunt esse filium Dei, aut creatum, aut conversioni mutationique obnoxium, anathematisat sancta catholica et apostolica ecclesia.

- 46 Καὶ δὴ ταύτης τῆς γραφῆς ὑπ' αὐτῶν ὑπαγορευθείσης, 30
ὅπως εἴρηται αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, καὶ τὸ
τῷ πατρὶ ὁμοούσιον, οὐκ ἀνεξέταστον αὐτοῖς^c καταλιμ-
47 πάνομεν. Ἐπερωτήσεις^d τοιγαροῦν καὶ ἀποκρίσεις ἐν- 25
τεῦθεν ἀνεκινούντο, ἐβασάνιζέν^e τε ὁ λόγος τὴν διάνοιαν
τῶν εἰρημένων· καὶ δὴ καί^f τὸ ἐκ τῆς οὐσίας ὠμολόγητο^g
πρὸς αὐτῶν, δηλωτικὸν εἶναι τοῦ ἐκ μὲν^h τοῦ πατρὸς εἶναι,
οὐ μὴν ὡςⁱ μέρος ὑπάρχειν τοῦ πατρὸς· ταύτη^k δὲ καὶ 5
ἡμῖν ἐδόκει καλῶς^l ἔχειν συγκατατίθεσθαι τῇ διανοίᾳ, τῆς
εὐσεβοῦς διδασκαλίας ὑπαγορευούσης ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι
τὸν υἱόν, οὐ μὴν μέρος τῆς^m οὐσίας αὐτοῦ τυγχάνειν.
48 Διόπερ τῇⁿ διανοίᾳ καί^o αὐτοὶ συντιθέμεθα, οὐδὲ τὴν
φωνὴν τοῦ ὁμοουσίου^p παραιτούμενοι^q, τοῦ τῆς εἰρήνης 10

^c αὐθις Thdr. Niceph. Tum
κατελιμπάνομεν Niceph. καταλιμ-
βάνομεν Gelas.

^d ἐρωτήσεις Niceph.

^e (καὶ Gelas.) ἐβασανίζετο ὁ λό-
γος τῆς διανοίας Thdr. Gelas. et,
addito δὲ post ἐβασανίζετο, Niceph.

^f καὶ om. Thdr. Niceph.

^g τοῦ πατρὸς ὠμ. Gelas. ὠμολο-
γεῖτο Niceph.

^h ἐκ τοῦ πατρὸς μὲν Niceph.

ⁱ ὡς om. M.

^k Ita Athan. Gelas. ταύτη καὶ
Thdr. Niceph. ταῦτα editt.
“Cod. Allat. ταύτη δὲ, sed vul-
gata lectio melior mihi videtur.
Epiphan. Schol. legisse videtur
διὰ ταῦτα, propterea nobis quoque
videbatur.” VALESIIUS. Præ-

stat ταύτη. Nam διάνοια est *sensus*
verborum, cui consentire vult
Eusebius; quemadmodum etiam
paulo infra, *sensum* ab ipsis vo-
cibus distinguit, τῇ διανοίᾳ καὶ
αὐτοὶ συντιθέμεθα, οὐδὲ τὴν φωνὴν
— παραιτούμενοι. Tum si ταύτη
legatur, ponendum est comma
post διανοίᾳ tollendum vero post
διδασκαλίας.

^l καλῶς ἔχειν ἐδόκει Niceph.

^m αὐτοῦ τῆς οὐσίας Niceph.

ⁿ ταύτη τῇ Thdr.

^o καὶ αὐτοὶ om. M. συνετιθέμεθα
Athan. Gelas.

^p τοῦ ὁμοουσίου om. Gelas.
Niceph.

^q παραιτούμεθα Thdr. Niceph.

Cum hæc ab illis dictata esset fidei formula, id quod ab illis dictum erat, ex substantia patris, et consubstantialis, non absque examine prætermisimus. Hinc igitur variæ quæstiones ortæ sunt et responsiones: et quænam esset eorum verborum sententia, accurate expendebatur. Et has quidem voces, *ex substantia*, fassi sunt hoc significare, filium quidem esse ex patre, sed non tanquam partem ipsius patris. Hunc sensum ut nos quoque amplecteremur, æquum omnino videbatur, cum pia doctrina prædicet, filium ex patre esse, non tamen partem esse illius substantiæ. Quamobrem et nos huic notioni assensum præbemus. Ac ne ipsam quidem vocem consubstantialis rejicimus, pacis intuitu, et ne a recta intelligentia excidamus. Pari ratione has

σκοποῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῖν κειμένου, καὶ τοῦ μὴ τῆς
 49 ὀρθῆς ἐκπεσεῖν διανοίας^q. Κατὰ τὰ αὐτὰ^r δέ, καὶ τὸ γεν-
 νηθέντα καὶ οὐ^s ποιηθέντα, κατεδεξάμεθα, ἐπειδὴ τὸ ποιη-
 θέν^t κοινὸν ἔφασκον εἶναι^u πρόσρημα τῶν λοιπῶν κτισμά- 15
 των, τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ γενομένων· ὧν οὐδὲν ὅμοιον ἔχει
 τὸν υἱόν· διὸ δὴ^x μὴ εἶναι αὐτὸν ποίημα, τοῖς δι' αὐτοῦ
 γενομένοις ὅμοιον^y· κρείττονος δὲ ἢ κατὰ πᾶν ποίημα
 τυγχάνειν οὐσίας, ἣν ἐκ τοῦ πατρὸς γεγενῆσθαι^z διδάσκει
 τὰ^a θεῖα λόγια, τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως,^b ἀνεκφράστου²⁰
 καὶ ἀνεπιλογίστου πάσῃ γεννητῇ^c φύσει τυγχάνοντος.
 50 Οὕτω δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν
 ἐξεταζόμενος ὁ λόγος συνίστησιν, οὐ κατὰ τὸν^d τῶν
 σωματίων τρόπον, οὐδὲ τοῖς θνητοῖς ζώοις παραπλησίως·
 οὔτε γὰρ κατὰ διαίρεσιν τῆς οὐσίας, οὔτε^e κατὰ ἀπο- 25
 τομῆν, ἢ ἀλλοίωσιν τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας^f τε καὶ δυνά-
 μews· τούτων γὰρ πάντων ἀλλοτρίαν εἶναι τὴν ἀγέννητον^g

^q διανοίας om. Gelas.

^r ταῦτα Thdrt. ταῖτὰ Niceph.

^s Ita F. M. Athan. Gelas. Ni-
 ceph. καὶ om. editt.

^t ποιηθέντα Thdrt.

^u εἶναι ἔφασκον Niceph.

^x διὸ μηδέ Thdrt.

^y ἐμφερές Thdrt. Gelas. Ni-
 ceph.

^z Scripsi γεγενῆσθαι ex Ge-
 lasio et Epiphanio, qui vertit, ex
 Patre natum. γεγενῆσθαι cæteri,
 codices et libri.

^a τὰ θεῖα διδάσκει Niceph.

^b γενέσεως F. M. Tum καὶ
 ἀνεκ. Niceph.

^c Ita F. M. γεννητῇ cæteri.

^d τὸν τῶν om. Thdrt.

^e ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τι πάθος, ἢ
 τροπῆν, ἢ ἀλ. Athan. Thdrt. Ge-
 las. et, omisso priore ἢ, Niceph.

^f οὐσίας τε καὶ om. Thdrt. Ge-
 las. Niceph.

^g ἀγέννητον M. τὴν τοῦ ἀγενήτου
 π. φ. Thdrt. ἀγέννητον (τοῦ Ge-
 las.) πατρὸς φύσιν Gelas. Niceph.
 ἀγέννητον τοῦ π. φ. Athan.

etiam voces approbavimus, genitum non factum. Nam *factum*,
 verbum esse dicebant commune reliquis omnibus creaturis quæ per
 filium factæ sunt; quibus nihil simile habeat filius: ac proinde
 eum non esse facturam, his quæ per ipsum facta sunt similem;
 sed longe præstantioris quam reliquas creaturas esse substantiæ.
 Quam quidem ex patre esse, divina docent oracula, arcano quodam
 generationis modo, qui nec verbis exprimi, nec intelligentia
 comprehendi ab ulla possit creatura. Sic etiam illud, consub-
 stantialem esse filium patri, cum allatis rationibus discussum esset,
 convenit non juxta corporum modum, neque instar mortalium
 animantium accipi debere. Nam neque per divisionem substan-
 tiæ, neque per abscissionem, nec per mutationem paternæ essen-
 tiæ atque virtutis id posse constare. Ingenitam enim patris na-

φύσιν τοῦ πατρὸς· παραστατικὸν δὲ εἶναι τῷ^h πατρὶ τὸ
 ὁμοούσιον, τὸⁱ μηδεμίαν ἐμφέρειαν πρὸς τὰ γενητὰ^k
 κτίσματα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐμφαίνειν^l· μόνῳ δὲ τῷ³⁰
 πατρὶ τῷ γεγεννηκότι κατὰ πάντα τρόπον ἀφωμοιωῖσθαι,
 καὶ μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τε^m ὑποστάσεως καὶ οὐσίας, ἀλλ'
 5¹ ἐκ τοῦⁿ πατρὸς. Ὅτι καὶ αὐτῷ τούτου ἐρμηνευθέντι τὸν
 τρόπον, καλῶς ἔχειν ἐφάνη συγκαταθέσθαι^o· ἐπεὶ καὶ τῶν
 παλαιῶν τινὰς λογίους^p καὶ^q ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους καὶ³⁵
 συγγραφέας ἔγνωμεν, ἐπὶ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεο-
 λογίας τῷ τοῦ ὁμοουσίου συγχερισμένους ὀνόματι.
 5² Ταῦτα μὲν οὖν^r περὶ τῆς ἐκτεθείσης εἰρήσθω πίστεως,
 ἣ συνεφωνήσαμεν οἱ^s πάντες οὐκ ἀνεξετάστως, ἀλλὰ κατὰ 26
 τὰς ἀποδοθείσας διανοίας, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεοφιλεστάτου^t
 βασιλέως ἐξετασθείσας, καὶ τοῖς εἰρημένοις λογισμοῖς
 συνομολογηθείσας· καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ τὸν μετὰ 5
 τὴν πίστιν πρὸς αὐτῶν ἐκτεθέντα^u, ἄλπρον εἶναι ἠγησά-
 μεθα, διὰ τὸ ἀπείργειν ἀγράφοις χρῆσασθαι^x φωναῖς·

^h τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ Athan.
 Thdr. Gelas. Niceph.

ⁱ τοῦ M. Thdr. Niceph.

^k Ita F. M. *creaturas factas*
 Eriphan. *γεννητὰ cæteri.*

^l φέρειν Athan. Gelas. φέρει
 μόνον Niceph.

^m τινὸς Athan. Thdr. Gelas.
 et mox τε καὶ οὐσίας Gelas.

ⁿ τῆς τοῦ Thdr.

^o συγκατατίθεσθαι Niceph.

^p λογίους τινὰς Thdr.

^q καὶ om. Niceph.

^r οὖν om. Thdr. Niceph.

^s οἱ habent F. M. C. Thdr. et
 Chr. in marg. *Genev.*, *cujus in*
textu (sicut etiam in Stephan.)
tota clausula ἧ—ἀνεξετάστως de-
est. oi om Vales. ἅπαντες Niceph.

^t θεοφιλῶς Niceph. *Tum καὶ*
—συνομολογηθείσας om. Gelas.

^u τεθέντα δεκτὸν εἶναι ἡγ. Thdr.
 Niceph.

^x χρῆσθαι M. Athan. Gelas.

turam ab his omnibus alienam esse. Verum hoc, consubstantialem esse patri, nihil aliud significare, quam filium Dei nullam cum creaturis ab ipso factis similitudinem habere; sed solius patris a quo genitus sit, per omnia similem esse; nec ex alia quadam hypostasi aut substantia, sed ex patre esse. Quod quidem cum ita expositum fuisset, jure merito approbandum esse censuimus: quandoquidem nonnullos ex veteribus insignes episcopos, et disertos scriptores, in explicanda patris ac filii divinitate, hoc vocabulo consubstantialis usos esse cognovimus. Atque hæc dicta sint de fide quæ Nicææ promulgata est, cui quidem omnes consensimus, non leviter et inconsulto, sed juxta sensus allatos, qui coram ipso religiosissimo imperatore discussi, et ob rationes superius expositas ab omnibus comprobati sunt. Sed et anathe-

διὸ ἂν σχεδὸν ἢ^z πᾶσα γέγονε^a σύγχυσις τε καὶ ἀκατα-
 53 στασία τῶν^b ἐκκλησιῶν. Μηδεμίᾳς γοῦν θεοπνεύστου
 γραφῆς τῆ^c ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τῆ ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν, 10
 καὶ τοῖς ἐξῆς ἐπιλεγομένοις κεκρημένης, οὐκ εὐλογον ἐφάνη
 ταῦτα λέγειν^d καὶ διδάσκειν^e φ^e καὶ αὐτῶ καλῶς δόξαντι
 συνεθέμεθα, ἐπεὶ μηδὲ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ, τούτοις
 54 εἰώθαμεν^f χρῆσθαι τοῖς ῥήμασι. Ταῦτα ὑμῖν ἀναγκαίως 15
 διεπεμφθᾶμεθα, ἀγαπητοὶ, τὸ κεκριμένον^g τῆς ἡμετέρας
 ἐξετάσεώς τε καὶ συγκαταθέσεως φανερόν ὑμῖν καθιστῶν-
 τες· καὶ^h, ὡς εὐλόγως, τότεⁱ μὲν καὶ μέχρι ὑσάτης ὄρας

γ δ' ἂν M. δ' ἂς Thdr. Gelas.
 δ' ἂ cod. Allat. Vales. Niceph.

^z ἢ om. Niceph.

^a ἐγγένοιε Niceph.

^b τῆς ἐκκλησίας Athan. Gelas.
 Niceph.

^c Ita Athan. τὸ—τὸ, cæteri
 omnes, quamvis sequatur τοῖς
 ἐπιλεγομένοις: emendavi post
 Noesselt in textu Thdr.

^d καὶ λέγειν Niceph.

^e φ om. Niceph.

^f εἰώθειμεν Thdr. Niceph.
 συγχρῆσθαι Athan. Thdr. Gelas.
 Niceph. Tum post ῥήμασι se-
 quitur alia Paragrapha, "Ἐτι μὴν
 τὸ (τοῦ al.) ἀναθεματίζεσθαι τὸ, πρὸ
 τοῦ γεννηθῆναι οὐκ ἦν, οὐκ ἀποπον
 ἐνομίση, τῷ παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖ-
 σθαι, τὸ εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ
 πρὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως.

Ἠδὴ δὲ καὶ (αὐτὸς Gelas.) ὁ θεο-
 φιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς (ὡς
 Gelas.) τῷ λόγῳ κατεσκευάζε καὶ
 κατὰ τὴν ἐνθεον αὐτοῦ γένεσιν (γέν-
 νησιν al.) τὴν πρὸ πάντων αἰῶνων
 εἶναι αὐτόν· ἐπεὶ καὶ πρὶν ἐνεργεῖα
 γεννηθῆναι, δυνάμει ἦν ἐν τῷ πατρὶ
 ἀγενήτως, ὄντος τοῦ πατρὸς αἰὶ
 πατρὸς, ὡς καὶ βασιλέως αἰὶ, καὶ
 σωτῆρος αἰὶ, δυνάμει πάντα ὄντος,
 αἰὶ τε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως
 ἔχοντος. Ταῦτα &c. Hæc Atha-
 nasius: atque eadem fere Theo-
 doretus, Gelasius et Nicepho-
 rus. Plura vide in Annot.

^g τὰ κεκριμένα, et mox φανερά,
 absque ὑμῖν, Thdr. Niceph. τὸ
 κεκρυμμένον C.

^h καὶ om. Thdr. Niceph.

ⁱ ποτὲ Niceph.

matismum qui post fidei formulam ab illis est promulgatus, haudquaquam moleste suscepimus, eo quod peregrinis et a sacra scriptura alienis vocibus uti prohibeat, ex quibus omnis fere dissensio ac perturbatio ecclesiarum exorta est. Cum igitur nulla divinitus inspirata scriptura istis unquam usa sit vocibus: De non extantibus: et fuit aliquando tempus cum non esset: et aliis quæ ibidem subjiciuntur; visum est nullatenus rationi consentaneum esse, ut hæc vel dicerentur vel docerentur. Proinde huic recto ac salubri decreto etiam consensimus, quippe qui nunquam antea hujusmodi vocibus uti consuevissemus. Hæc vobis necessario scribenda esse duximus, dilectissimi, ut vobis liquido demonstrarem, quanto cum judicio tum dubitatio, tum assensio nostra librata sit: et quod recte atque ordine, primum quidem ad extremam usque horam restitimus, quandiu nonnulla aliter quam

ἐνιστάμεθα^k, ὅθ' ἡμῖν τὰ ἑτεροίως γραφέντα προσέκοπτεν· τότε δὲ ἀφιλονείκως τὰ μὴ λυπούντα κατεδεξάμεθα, ὅτε ἡμῖν εὐγνωμόνως ἐξετάζουσι τῶν^l λόγων τὴν διάνοιαν, ἐφάνη^m συντρέχειν τοῖς ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐν τῇ προεκτεθείσῃ πίστει ὁμολογημένοις.

55 Τοιαῦτα μὲν ὁ τοῦ Παμφίλου Εὐσέβιος εἰς τὴν Παλαιστίνης Καισάρειαν διεπέμψατο. Καὶ τῇ Ἄ-25
λεξανδρέων δὲ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ
Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, κοινῇ ψήφῳ τάδε ἡ σύνοδος
ἔγραψεν.

ΚΕΦ. Θ.

Ἐπιστολῆⁿ τῆς συνόδου, περὶ ὧν ἄρισεν ἡ σύνοδος· καὶ ὡς καθηρέθη 30
Ἄρειος, καὶ οἱ ὁμοφρονούντες αὐτῷ^o.

1 Τῇ ἀγίᾳ Θεοῦ^p χάριτι, καὶ μεγάλῃ Ἀλεξανδρέων
ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς κατ' Αἴγυπτον, καὶ Λιβύην καὶ Πεντά-
πολιν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, οἱ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντες, καὶ 35

^k ἰστάμεθα Thdr. Niceph. qui
et ἴδεν ἡμῖν mendose.

^l τῶν λόγων ἐξετάζουσι Athan.
Thdr. Gelas.

^m ἐμφανῆ σύμπραξιν εἶχει ἴδοξε
τοῖς Thdr. Niceph.

ⁿ Summarium hoc om. M.

^o τὰ αὐτοῦ F.

^p ἀγία καὶ μεγάλη χάριτι τοῦ
Θεοῦ Thdr. i. 9. qui nonnun-

quam in vocum collocatione et
aliis quibusdam minutis a textu
nostro discrepat, quæ non operæ
pretium est exscribere; dum-
modo nihil quod ad rem faciat
prætermittatur: quod etiam de
Nicephoro dicendum est. Sa-
lutationem hanc in exordio
Epistolæ pluribus verbis con-
ceptam habet Gelasius ii. 34.

oportuit scripta nos offendebant: tandem vero ea quæ nihil
offensionis habebant, sine contentione amplexi sumus, postquam
nobis verborum sententiam candidè examinantibus apparuit, ea
prorsus cum illis convenire, quæ nos ipsi in fide primum a nobis
exposita confessi fueramus.

Hujusmodi literas Eusebius Pamphili Cæsaream Palæstinæ
direxit. Alexandrinæ vero ecclesiæ, et cunctis in Ægypto et
Libya ac Pentapoli degentibus, ipsa synodus communi sententia
ita scripsit.

CAPUT IX.

*Epistola Synodi, de iis quæ ab ipsa constituta sunt; et qualiter
Arius et qui cum ipso consenserant, depositi sunt.*

Sanctæ gratia Dei magnæque Alexandrinorum ecclesiæ, et
dilectis fratribus per Ægyptum, Libyam ac Pentapolim consti-

τὴν μεγάλην καὶ ἁγίαν σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι^p, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

² Ἐπειδὴ τῆς τοῦ Θεοῦ^q χάριτος, καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου συναγαγόντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων πόλεων τε καὶ ἐπαρχιῶν, μεγάλη^r καὶ ἁγία σύνοδος ἐν 40 Νικαίᾳ συνεκροτήθη, ἐξ ἅπαντος^s ἀναγκαῖον ἐφάνη, παρὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐπιστεῖλαι^t γράμματα· ἵν' εἰδέναι ἔχοιτε, τίνα μὲν ἐκινήθη καὶ ἐξητάσθη, τίνα δὲ ³ ἔδοξε καὶ ἐκρατύνθη. Πρῶτον μὲν οὖν ἐξ^u ἀπάντων ἐξητάσθη τὰ κατὰ τὴν ἀσέβειαν^v καὶ τὴν παρανομίαν Ἀ-45 ρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ παμψηφεί ἔδοξεν^w ἀναθεματισθῆναι^x τὴν ἀσεβῆ αὐτοῦ δόξαν, καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα τὰ βλάσφημα, οἷς^y ἐκέχρητο βλασφημιῶν, 50 τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγων^z ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ^a εἶναι ποτέ

^p ἐπίσκοποι om. Niceph. viii.

^v ἀσέβειαν Ἀρείου ἐπὶ τοῦ Thdr̄t.

24.

^w παμψηφεί om. F. M. unciniis

^q τῆς τοῦ Χριστοῦ Gelas.

includit Genev. καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θ. β. Κ. ἔδοξεν Niceph.

^r ἡ μεγ. Thdr̄t. Gelas.

^x αὐτὸν καὶ τὴν Gelas.

^s ἀπάσης τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀναγκαῖον Thdr̄t. συγκροτηθεῖσα τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως διήλθην, ὅτινα ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐφάνη ἀποσταλῆναι παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς διὰ γραμμάτων &c. Gelas.

^y οἷς ἐκέχρητο βλασφημιῶν non habet textus Stephan. et Genev. neque λέγων. Utrumque supplet Chr. in marg. Genev.

^t ἐπισταλῆναι M. Niceph. ἀποσταλῆναι Thdr̄t.

^z Θεοῦ, καὶ λέγων αὐτὸν M. Niceph. quod magis placet.

^u ἐξ om. Gelas. ἐξ ἀπάντων om. Thdr̄t.

^a ὄντων εἶναι, καὶ πρὶν γεννηθῆναι μὴ εἶναι, καὶ Thdr̄t. Gelas.

tutis, episcopi Nicææ congregati, et magnam sanctamque synodum complentes, in Domino salutem.

Quandoquidem Deo optimo maximo, eique carissimo principe Constantino, nos ex diversis civitatibus ac provinciis congregante, sacra et magna synodus Nicææ celebrata est, prorsus necessarium duximus, ab universo sacro concilio etiam ad vos literas mitti; ex quibus intelligere possitis quænam proposita atque examinata, quænam item decreta ac stabilita sint. Primum igitur habita est quæstio coram piissimo principe Constantino, de impietate ac perversitate Arii et sociorum ejus. Cunctisque suffragantibus placuit ut impia ejus opinio anathemate damnaretur, verbaque ac nomina blasphemiarum plena, quibus utebatur, dicens filium Dei ortum ex nihilo, et fuisse aliquando tempus cum non esset, et pro arbitrii libertate eum vitii ac virtutis capacem esse: et crea-

ὅτε οὐκ ἦν. καὶ αὐτεξουσιότητι κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν 27
 τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ λέγοντος^b, καὶ κτίσμα καὶ ποίημα
 ὀνομάζοντος, ἅπαντα ταῦτα^c ἀνεθεμάτισεν ἡ ἀγία σύνοδος,
 οὐδὲ ὅσον ἀκούσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης ἢ ἀπονοίας, καὶ τῶν
 4 βλασφημῶν ῥημάτων, ἀνασχομένη. Καὶ τὰ μὲν κατ' 5
 ἐκείνου^d οἶου τέλους τετύχηκε, πάντως ἢ ἀκηκόατε ἢ ἀκού-
 σσθε, ἵνα μὴ δόξωμεν ἐπεμβαίνειν ἀνδρὶ δι' οἰκείαν ἀμαρ-
 τίαν ἄξια τὰ ἐπιχειρα κομισαμένῳ. Τοσοῦτον δὲ ἴσχυσε
 αὐτοῦ ἡ ἀσέβεια, ὡς καὶ παραπολέσαι^e Θεωνῶν ἀπὸ Μαρ- 10
 μαρικῆς, καὶ Σεκουῦνδον ἀπὸ Πτολεμαίδος· τῶν γὰρ αὐτῶν
 5 κἀκείνοι τετυχήκασιν^f. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις
 τῆς μὲν κακοδοξίας ἐκείνης καὶ^g ἀσεβείας καὶ τῆς βλασ-
 φημίας καὶ τῶν προσώπων τῶν τολμησάντων διάστασιν
 καὶ διαίρεσιν ποιήσασθαι τοῦ εἰρηνευομένου ἄνωθεν λαοῦ, 15
 ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς^h, ελείπετο δὲ τὸ κατὰ τὴν προπέτειαν
 Μελιτίου, καὶ τῶν ὑπ'ⁱ αὐτοῦ χειροτονηθέντων· καὶ περὶ
 τούτου τοῦ μέρους ἃ ἔδοξε τῇ συνόδῳ, ἐμφανίζομεν ὑμῖν,

^b λέγοντος—ὀνομάζοντος om.
 Thdr̄t. λέγοντος et ὀνομάζοντος om.
 cod. Allat. Vales. καὶ ποίημα ὀνο-
 μάζοντος om. Gelas. λέγοντες legit
 Epiph. qui quædam hic addit.

^c Ita M. Niceph. ταῦτα πάντα
 Thdr̄t. Gelas. et cod. Allat.
 Vales. Hæc igitur omnia Epiph.
 ταῦτα om. editt.

^d Ita F. M. C. Thdr̄t. Gelas.

Niceph. ἐκείνου editt.

^e παραπολάσαι Thdr̄t. et Epi-
 phan. qui vertit, ut ea uideantur.

^f κἀκείνοι σὺν τοῖς ἄλλοις Gelas.

^g καὶ ἀσεβείας om. Thdr̄t. Gelas.

^h ἠλευθέρωσε τὴν Αἴγυπτον
 Thdr̄t. Gelas. Niceph. Epiph.
 ἡμᾶς τὴν Αἴγυπτον, sed ἡμᾶς qui-
 dem e correct. in margine, M.

ⁱ ἀπ' F. M. Niceph.

turam illum vocans atque facturam. Hæc omnia anathemate
 damnavit sanctissima synodus, opinionis hujus impietatem atque
 amentiam, et verba blasphemix plena, ne audire quidem patienter
 sustinens. Et ea quidem quæ adversus illum gesta sunt, vel
 comperistis jam, vel brevi comperturi estis: ne nos insultare
 videamur homini, qui sceleris sui dignam mercedem recepit.
 Tantam vero vim habuit ejus impietas, ut Theonam Marmaricæ
 et Secundum Ptolemaidis episcopum, secum in exitum pertrax-
 erit. Nam et in istos, eadem quæ in illum, lata sententia est.
 Sed quoniam omnipotentis Dei gratia, pravitate quidem illius
 opinionis et impietate atque blasphemia, et iis hominibus qui
 in populo antehac pacato turbas ac discidia concitare ausi fuerant,
 vos jam liberavit; Melitii vero et eorum qui ab illo ordinati sunt,
 adhuc reliqua erat contumacia: de his etiam quid statuerit syn-

6 ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. Ἔδοξεν οὖν Μελίτιον μὲν, φιλαν-
 θρωπότερον κινήσεως τῆς συνόδου, κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ 20
 λόγον οὐδεμιᾶς¹ συγγνώμης ἄξιος ἦν, μένειν ἐν τῇ πόλει
 ἑαυτοῦ, καὶ μηδεμίαν^k ἐξουσίαν ἔχειν αὐτὸν^l μήτε χειρο-
 θετεῖν^m, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε ἐν χώρα μήτεⁿ ἐν
 πόλει ἕτερα φαίνεσθαι, ταύτης τῆς προφάσεως ἕνεκα^o 25
 7 ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς κεκτῆσθαι. Τοὺς δὲ ὑπ'
 αὐτοῦ κατασταθέντας, μυστικωτέρα χειροτονία βεβαιω- 28
 θέντας κοινωνῆσαι^p ἐπὶ τούτοις, ἐφ' ᾧτε ἔχειν μὲν^r αὐτοὺς
 τὴν^q τιμὴν καὶ λειτουργίαν, δευτέρους δὲ εἶναι ἐξάπαντος^t
 πάντων τῶν ἐν ἐκάστη παροικία τὲ καὶ ἐκκλησίᾳ ἐξεταζο-
 μένων, τῶν ὑπὸ τοῦ^s τιμιωτάτου καὶ^u συλλειτουργοῦ ἡμῶν 5
 Ἀλεξάνδρου προκεχειρισμένων^u ὥστε^x τούτοις μηδεμίαν

¹ οὐδὲ μιᾶς F. Thdrt.

^k μηδὲμίαν F.

^l αὐτοὺς M. om. Thdrt.

^m προχειρίζεσθαι μήτε χειροθε-
 τεῖν Thdrt. quem ordinem etiam
 sequitur Epiphan. vertendo, po-
 testatem neque eligendi neque or-
 dinandi. χειροτονεῖν μήτε χειρίζει
 μήτε χειροθετεῖν Gelas.

ⁿ χώρα ἢ πόλει τῶι Thdrt.

^o κοινωνηθῆναι Thdrt. Gelas.

^p μὲν om. M.

^q αὐτοὺς καὶ λειτουργεῖν, δευτέ-
 ρους Thdrt. Gelas.

^t δι' ἐξ ἁπαντος εἶναι παντ. M.
 ἐξάπαντος εἶναι Niceph. πάντων
 om. Thdrt.

^s ὑπὸ τὸν &c. Ἀλέξανδρον Thdrt.
 Gelas. ut cum eo quod sequitur,
 τῶν ὑπὸ Ἀλέξανδρον, congruat.

Sed hæ duæ formæ nonnihil di-
 versæ inter se sunt. Prior est,
 qui ab Alexandro ordinati sunt.

Altera, qui sub Alexandro sunt.

^t τιμιωτάτου ἀδελφῶν καὶ M.
 ἀδελφοῦ καὶ Niceph.

^u προκεχειροτημένων Thdrt. Vid.
 Vales. Annot.

^x Ita M. Niceph. ὡς τούτοις μὲν
 Thdrt. Gelas. et cod. Allat.
 Vales. et ut his nulla potestas
 sit Epiphan. ὡς πρὸς τούτοις
 δὲ cæteri. Probari non potest
 quod hic ait Valesius, "Sed vul-
 gata lectio magis placet, si
 deleatur ὡς," qui locum ita ver-
 tit acsi vim formulæ πρὸς τούτοις
 nescivisset. Rectius Christo-
 phorson in Genev. vertit quin-
 etiam. Sed neque hoc tamen

odus, vobis significamus, fratres carissimi. Placuit igitur (clementius erga Melitium agente synodo: summo enim jure nullam veniam merebatur) ut is in civitate sua maneat, nec ullam habeat aut manus imponendi aut eligendi potestatem; nec hujus rei causa aut in vico, aut in urbe ulla compareat; sed nudum honoris sui nomen retineat. Ii vero qui ab ipso constituti sunt, sanctiore ordinatione confirmati, ad communionem admittantur, ea lege ut honorem quidem ac ministerium suum retineant; secundo tamen semper loco sint ab iis omnibus, qui in unaquaque parocia et ecclesia versantur, a carissimo collega nostro Alexandro prius

ἐξουσίαν εἶναι τοὺς ἀρέσκοντας αὐτοῖς προχειρίζεσθαι, ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα, ἢ ὅπως ποιεῖν τι χωρὶς γνώμης τῶν^a τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ Ἀλέξ- 10
 8 ἀνδρον. Τοὺς δὲ χάριτι Θεοῦ καὶ εὐχαῖς ὑμετέραις ἐν μηδενὶ σχίσματι εὐρεθέντας, ἀλλὰ ἀκηλιδῶτους ἐν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ^a ὄντας, καὶ^b ἐξουσίαν ἔχειν προχειρίζεσθαι, καὶ ὀνόματα^c ἐπιλέγεσθαι τῶν ἀξίων τοῦ κλήρου, καὶ ὅπως πάντα ποιεῖν κατὰ^d νόμον καὶ θεσμόν τὸν ἐκ- 15
 9 κλησιαστικόν. Εἰ δὲ τινες^e συμβαίῃ ἀναπαύσασθαι τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τηρικαῦτα προσαναβαίνειν^f εἰς τὴν τιμὴν τοῦ τετελευτηκότος τοὺς ἄρτι προσληφθέντας^g, μόνον εἰ ἀξιοὶ φαίνονται, καὶ ὁ λαὸς αἰροῖτο, συνεπιψηφίζοντος αὐτῶ 20

sensui narrationis convenit, qui apertus est: scilicet, a *Meletio ordinatos ita receptos fore ut nullam potestatem habituri sint candidatos suos posthac eligendi*: quod etiam Valesii versio plane exposuit, quamvis cum Græco suo parum consentaneum.

ὑποβάλλειν perperam F.

^a Ita Thdr. Gelas. cod. Allat. τῶν τοῦ &c. — ἐπισκόπου Niceph. cui adstipulatur Chr. in marg. Genev. γνώμης τοῦ τ. κ. ἐκ. ἐπισκόπου cæteri. "Scribendum omnino est τῶν — ἐπισκόπων, ut apud Thdr. et cod. Allat. Sequitur enim τῶν

ὑπὸ Ἀλέξανδρον. Aut certe si priorem lectionem retineas, scribendum erit τοῦ ὑπὸ Ἀλέξανδρον. Epiph. Schol. vulgatam scripturam ex parte secutus est, *præter voluntatem ecclesiæ catholicæ præsulis Alexandrini.*" VALESIIUS. Tum καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκ. Thdr. Gelas.

^a καθ. καὶ ἀποστολικῇ Thdr. Gelas.

^b καὶ om. Thdr.

^c ὄνομα Thdr.

^d καὶ κατὰ F.

^e τινὰ ποτὲ Thdr. τινὰ Niceph.

^f συναναβαίνειν Thdr.

^g προληφθέντας Gelas.

ordinati. Adeo ut his quidem nulla facultas suppetat quos visum fuerit eligendi, aut nomen cujuspiam suggerendi, aut omnino quicumque gerendi sine consensu episcopi catholicæ ecclesiæ qui Alexandro subiectus est. Illi vero qui Dei iuvante gratia vestrisque precationibus, nullo unquam in schismate deprehensi sunt, sed in catholica et apostolica ecclesia absque lube ulla perseverant, potestatem habeant eligendi et proponendi nomina eorum qui in clerum allegi meruerint; cuncta denique peragendi juxta legem et sanctionem ecclesiæ. Quod si quempiam eorum qui in ecclesia censentur, diem suum obire contigerit; tum in defuncti locum atque honorem provehantur ii qui nuper adsciti sunt, modo digni videantur, et populus eos eligat, suffragante nihilominus plebisque iudicium confirmante Alexandrinæ urbis episcopo. Et aliis quidem

καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας^ε ἐπισκόπου.
 10 Τοῦτο δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσι συνεχωρήθη· ἐπὶ δὲ τοῦ
 Μελιτίου προσώπου οὐκέτι τὰ αὐτὰ ἔδοξε, διὰ τὴν ἀνεκαθεν
 αὐτοῦ ἀταξίαν, καὶ διὰ τὸ πρόχειρον καὶ προπετές τῆς γνώ- 25
 μης, ἵνα μηδεμία ἐξουσία ἢ αὐθεντία^η αὐτῷ δοθῆι, ἀνθρώπῳ
 11 δυναμένῳ πάλιν τὰς αὐτὰς ἀταξίας ἐμποιῆσαι. Ταῦτα
 ἐστὶ τὰ ἐξάιρετα καὶ διαφέροντα Αἰγύπτῳ^ι, καὶ τῇ
 ἀγιωτάτῃ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίᾳ. εἰ δέ τι ἄλλο ἕκα- 29
 νονίσθη ἢ ἔδογματίσθη, συμπάροντος τοῦ κυρίου καὶ τιμιω-
 τάτου συλλειτουργοῦ καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλεξάνδρου,
 αὐτὸς παρῶν ἀκριβέστερον^κ ἀνοίσει πρὸς ὑμᾶς, ἅτε δὴ
 12 καὶ κύριος καὶ κοινωνὸς τῶν γεγεννημένων τυγχάνων. Εὐ- 5
 αγγελιζόμεθα δὲ ὑμῖν^λ, περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἀγιωτά-
 του Πάσχα^μ, ὅτι ὑμετέραις εὐχαίς κατωρθώθη καὶ τοῦτο
 τὸ μέρος· ὥς τε πάντας τοὺς ἐν τῇ ἑβρα ἀδελφούς, τοὺς
 μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιούντας, συμφώνως 10
 Ῥωμαίοις καὶ ἡμῖν, καὶ πᾶσιν ὑμῖν^ν τοῖς ἐξ ἄρχαίου μεθ'

^ε τῆς καθολικῆς Ἀλεξανδρείας
 Thdrt.

^η αὐθεντία prima man. αὐ-
 θεντία corr. F. ἐξουσία αὐθεντίας,
 et mox δοθῆ Thdrt.

^ι τῇ Αἰγ. editiones. Sed τῇ
 om. F. M. Thdrt. Gelas. Ni-
 ceph.

^κ ἀκριβέστερον om. Thdrt. Tum
 ἀνοίσει ταῦτα Gelas.

^λ ὑμῖν καὶ Thdrt. Gelas.

^μ ἡμῶν Πάσχα Thdrt.

^ν Ita F. M. Niceph. Stephan.
 Genes. καὶ ὑμῖν καὶ πᾶσιν ἡμῶν
 Gelas. ὑμῖν om. Vales. et Read-
 ing. Paulo aliter Epiphanius, qui
 vertit, cum Romanis et vobiscum
 et cum omnibus. Totum locum
 aliter exhibet Thdrt., scilicet,
 τοὺς τῆς ἑβρας ἀδελφούς, τοὺς τὸ
 πρότερον μὴ ποιούντας σύμφωνα
 Ῥωμαίοις, καὶ ὑμῖν, καὶ πᾶσι τοῖς

omnibus id concessum est. De Melitio vero ob pristinam ejus contumaciam, et ob temerarium ac præceps hominis ingenium, aliter placuit decernere, ne potestas auctoritasque ulla tribuatur homini, qui easdem rursus turbas excitare possit. Atque hæc sunt, quæ ad Ægyptum et ad sanctissimam Alexandrinorum ecclesiam privatim pertinent. Si quid autem præterea præsentē domino et carissimo collega ac fratre nostro Alexandro, sancitum ac definitum est, id ipse vobis accuratius referet, quippe qui gestorum auctor et particeps existat. Nuntiamus præterea vobis de concordia sanctissimi Paschæ; hoc etiam negotium, precibus vestris adjuvantibus, feliciter confectum fuisse; cunctosque qui in oriente sunt fratres, qui antea cum Judæis Pascha celebrarunt, cum Romanis

- 13 ἡμῶν φυλάττουσι τὸ Πάσχα, ἐκ τοῦ δεῦρο ἄγειν. Χαί-
ροντες οὖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι, καὶ τῆ^ο τῆς εἰρήνης
συμφωνία, καὶ ἐπὶ τῷ^ρ πᾶσαν αἵρεσιν ἐκκοπῆναι, ἀπο-
δέξασθε μὲν μετὰ μείζονος τιμῆς καὶ πλείονος ἀγάπης 15
τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ὑμῶν δὲ ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον,
τὸν εὐφράναντα ἡμῶς ἐν τῇ παρουσίᾳ, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ
ἡλικίᾳ τοσοῦτον πόνον ὑποστάντα ὑπὲρ τοῦ εἰρήνην^η
- 14 γενέσθαι καὶ παρ' ὑμῖν. Εὐχέσθε δὲ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπάντων,
ἵνα τὰ καλῶς ἔχειν δόξαντα, ταῦτα βέβαια μὲν^τ, διὰ 20
τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας,
ἀμήν.
- 15 Ἐν ταύτῃ τῇ τῆς συνόδου ἐπιστολῇ φανερὸν
καθίστησιν^ς, ὅτι οὐ μόνον Ἄρειον καὶ τοὺς ὁμοδό- 25
ξους αὐτοῦ ἀνεθεμάτισαν, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις τῆς

ἐξ ἀρχῆς φυλάττουσι, τὸ Πάσχα ἐκ
τοῦ δεῦρο μεθ' ὑμῶν ἄγειν. Tum
post ἄγειν addit, τὴν αὐτὴν ἀγνο-
τάτην ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, Gelas.

^ο καὶ ἐπὶ τῇ κοινῇ εἰρήνῃ καὶ
συμφωνίᾳ Thdr̄t.

^ρ Ita Thdr̄t. Gelas. Niceph.
τὸ codices et editiones Socratis.
Conf. infra, ad iv. 12. §. 34.

^η τοῦ εἰρηνεύσαι τὰ παρ' ὑμῶν
Thdr̄t. παρὰ τε ὑμῖν καὶ πᾶσιν
Gelas.

^τ μένοι διὰ τοῦ Κ. ἢ. Ἰ. Χ. κατ'
εὐδοκίαν γεγενημένα, ὡς γε πεπι-
στεύκαμεν, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐν
Πνεύματι ἀγίῳ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων Thdr̄t. μένοι
κατ' εὐδοκίαν γεγενημένα ὡς πιστεύ-
ομεν παρὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ,
καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ
Κυρίου ἡμ. Ἰ. Χ., καὶ τοῦ ἀγίου
Πνεύματος, ᾧ Gelas.

^ς καθίσταται C.

in posterum, et nobiscum, et cum omnibus qui ab ultima anti-
quitate nobiscum Pascha peregerunt, concorditer esse celebratu-
ros. Vos ergo læti atque hilares ob felicem rerum eventum, et
ob communem omnium pacem atque concordiam, et quod hæresis
omnis penitus excisa est, majore cum honore ac benevolentia
collegam nostrum, vestrumque episcopum Alexandrum excipite;
qui et sua præsentia maximam nobis attulit voluptatem, et in tam
provecta ætate plurimum laboris sustinuit, ut pax inter vos resti-
tueretur. Orate etiam pro nobis omnibus, ut quæ recte consti-
tuta sunt, firma permaneant per Deum omnipotentem et Dominum
nostrum Jesum Christum una cum sancto Spiritu, cui gloria in
cuncta secula, amen.

Ex hac synodi epistola perspicue apparet, eos non modo Arium
et sectatores ejus, verum etiam ipsa opinionis illius verba anathe-

δόξης αὐτοῦ· καὶ ὅτι περὶ τοῦ Πάσχα ὁμοφρονήσαντες⁸, ἐδέξαντο τὸν αἰρεσιάρχη⁹ Μελίτιον, τὴν μὲν ἀξίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἔχειν αὐτὸν συγχωρήσαντες, τὴν δὲ ἐξουσίαν τοῦ πράττειν αὐτὸν τιὰ ὡς ἐπίσκο-³⁰πον, περιελόντες· δι' ἣν αἰτίαν νομίζω, ἄχρι νῦν κεχωρίσθαι τῆς ἐκκλησίας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Μελιτιανούς, ὅτι περιεῖλεν ἡ σύνοδος Μελιτιῶν τὸ δύνα-¹⁶σθαι. Ἰστέον δὲ, ὅτι Ἄρειος βιβλίον συνέγραψε περὶ τῆς ἑαυτοῦ δόξης, ὃ ἐπέγραψε Θάλειαν· ἔστι δὲ³⁵ ὁ χαρακτήρ τοῦ βιβλίου χαῦνος καὶ διαλελυμένος, τοῖς σωμαδαίοις ἄσμασι, ἥτοι μέτροις, παραπλήσιος· ὅπερ καὶ αὐτὸ τότε ἡ σύνοδος ἀπεκήρυξεν· οὐ μόνη δὲ ἡ σύνοδος τοῦ γράψαι περὶ τῆς γενομένης εἰρήνης ἐφρόντισεν· ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος⁴⁰ δι' οἰκείων γραμμάτων τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ τάδε ἐπέστειλεν.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως.

¹⁷ Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς, τῇ καθολικῇ Ἀλεξανδρέων³⁰ ἐκκλησίᾳ. χαίρετε ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. τελείαν παρὰ τῆς

⁸ ὁμοφρονήσαντες M. ⁹ καὶ πάντων τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησ. Gelas. ii. 37.

mate damnasse: et cum de Paschali festo inter se consensissent, Melitium sectæ alterius auctorem suscepisse, episcopatus quidem dignitatem retinere eum passos; verum potestate agendi quidquam pro episcopo, illi penitus adempta. Quam ob causam arbitrator Melitianus in Ægypto, ad hoc usque tempus ab ecclesia separatos esse, propterea quod synodus omnem Melitio potestatem ademit. Porro sciendum est, Arium de opinione sua librum quemdam composuisse, quem Thaliā inscripsit. Est autem dicendi genus molle ac solutum, sotadicis carminibus non absimile. Quem quidem librum tunc temporis etiam synodus condemnavit. Neque vero soli synodo curæ fuit, de pace ecclesiæ restituta literas scribere: sed et ipse imperator Constantinus ad Alexandrinam ecclesiam has literas dedit.

Epistola Imperatoris Constantini.

Constantinus Augustus catholicæ Alexandrinorum ecclesiæ. Salvete fratres dilectissimi. Maximum a divina providentia eb-

θείας προνοίας εὐλόγησαν χάριν, ἵνα πάσης πλάνης ἀπαλ-
 18 λαγέεντες, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγινώσκωμεν πίστιν. Οὐ-
 δὲν λοιπὸν τῷ διαβόλῳ ἔξεστι καθ' ἡμῶν· πᾶν εἴ τι δ'
 ἂν κακοτεχνησάμενος ἐπεχείρησεν, ἐκ βάρθρων ἀνήρηται·
 τὰς διχονοίας, τὰ σχίσματα, τοὺς θορύβους ἐκείνους, καὶ
 τὰ τῶν διαφωνιῶν, ἵν' οὕτως εἶπω, θανάσιμα φάρμακα,
 10 κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ κέλευσιν, ἢ τῆς ἀληθείας ἐνίκησε
 λαμπρότης. Ἔνα τοιγαροῦν ἅπαντες καὶ τῷ ὀνόματι
 19 προσκυνούμεν, καὶ εἶναι πεπιστεύκαμεν. Ἴνα δὲ τοῦτο
 γένηται, ὑπομνήσει^α Θεοῦ συνεκάλεσα εἰς τὴν Νικαίαν 15
 πόλιν τοὺς πλείστους τῶν ἐπισκόπων, μεθ' ὧν περὶ εἰς
 ἐξ ὑμῶν ἐγὼ, ὁ^β συνθεράπων ὑμέτερος καθ' ὑπερβολὴν
 εἶναι χαίρων, καὶ αὐτὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐξέτασιν ἀνε-
 20 δεξάμην. Ἠλέγχθη^α γοῦν ἅπαντα, καὶ ἀκριβῶς ἐξή-
 τασται, ὅσα δὲ ἀμφιβολίαν^β ἢ διχονοίας πρόφασιν ἐδόκει 20
 γεννηῖν. καὶ φεισάσθω ἡ θεία μεγαλειότης, ἡλίκα καὶ
 ὡς δευὰ τὰ περὶ τοῦ μεγάλου^γ Σωτῆρος, περὶ τῆς ἐλπίδος

^α μεθ Gelas.

^β θελήσει Gelas.

γ καὶ αὐτὸς ἐγὼ καθάπερ εἰς τις
 ἐξ Gelas.

^δ ὁ om. Gelas.

^ε Ita Gelas. ἐλέχθη Stephan.
 et Genev. εὐλέχθη Vales. et co-
 dices.

^β δι' ἀμφιβολίαν ἢ διχονοίαν F.
 M. Stephan. Genev. ὅσα ἀμφι-
 βολίας καὶ διχονοίας Gelas. δι'

ἀμφιβολίαν ἢ διχονοίας Vales. in
 textu, cui subdit, "Cod. Allat.
 διχονοίας. Itaque totus locus ita
 scribendus videtur, ὅσα δὲ ἀμφι-
 βολίαν ἢ διχονοίας πρόφασιν ἐδόκει
 γεννηῖν, vel potius ἢ ἀμφιβολίας, &c.
 ut paulo post dicit Socrates."

^γ δευὰ περὶ τοῦ ἡμετέρου Σ.
 Gelas. "Cod. Allat. ὅσα δευὰ
 περὶ τοῦ ἡμετέρου Σωτῆρος: quod
 magis probō." VALESIIUS.

neficiū accepimus, ut omni errore liberati, unam eandemque
 fidem agnoscamus. Nihil deinceps diabolo adversus nos licebit:
 siquidem cuncta quæ in nostram perniciem fraudulenter machina-
 tus fuerat, nunc funditus sublata sunt. Dissensiones ac discidia,
 tumultus illos, et letalia, ut ita dicam, venena discordiarum,
 veritatis splendor juxta Dei præceptum obruit ac superavit. Unum
 igitur omnes Deum et nomine adoramus, et esse credimus. Porro
 ut id fieret, Deo suggerente, convocavi in urbem Nicæam quam-
 plurimæ episcopos. Quibuscum ego unus ex vestro numero, qui
 me vestrum conservum esse magnopere gaudeo, veritatis examen
 suscepi. Proinde cuncta quæ controversiam aut dissensionis ma-
 teriam excitare videbantur, accurate discussa atque examinata

καὶ ζῶης ἡμῶν, ἀπρεπῶς ἐβλασφήμουν τινές, τάναντία
ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς καὶ τῇ ἀγίᾳ πίστει φθεγγό-
²¹ μENOÍ TE καὶ πιστεύειν ὁμολογοῦντες. Τριακοσίῳ γοῦν ²⁵
καὶ πλειόνων ἐπισκόπων, ἐπὶ σωφροσύνῃ τὲ καὶ ἀγχινοῖα
θαυμαζομένων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν, ἣ καὶ ταῖς
ἀληθείαις καὶ ἀκριβείαις τοῦ θεοῦ^d νόμου πέφυκε πίστις
εἶναι, βεβαιούντων, μόνος Ἄρειος ἐφωράθη τῆς διαβολικῆς ³⁰
ἐνεργείας ἠττημένος, καὶ τὸ κακὸν τοῦτο πρῶτον μὲν παρ'
ὑμῖν, ἔπειτα καὶ^e παρ' ἑτέροις ἀσεβεῖ γνώμη διασπείρας.
²² Ἀναδεξόμεθα τοιγαροῦν, ἣν ὁ παντοκράτωρ^f παρέσχε
γνώμην· ἐπανελθωμεν ἐπὶ τοὺς ἀγαπητοὺς^g ἡμῶν ἀδελ-
φούς, ὧν ἡμᾶς τοῦ διαβόλου ἀναιδῆς τις ὑπρέτης ἐχώ- ³⁵
ρισεν· ἐπὶ τὸ κοινὸν^h σῶμα, καὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη,
²³ σπουδῆ πάσῃ ἴωμεν. Τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἀγχινοῖα, καὶ τῇ
πίστει, καὶ τῇ ὁσιότητι τῇ ὑμετέρᾳ πρέπει, ἵνα τῆς
πλάνης ἐλεγχθείσης ἐκείνου, ὃν τῆς ἀληθείας εἶναι ἐχθρὸν
²⁴ συνέστηκεν, πρὸς τὴν θείαν ἐπανελθῆτε χάριν. Ὁ γὰρ ⁴⁰
τοῖς τριακοσίοις ἤρесе ἐπισκόποις, οὐδὲν ἔστιν ἕτερον,
ἢ τοῦⁱ Θεοῦ γνώμη, μάλιστά γε ὅπου τὸ ἅγιον Πνεῦμα

^d Ita F. et Christophorson in
marg. Genev. Θεοῦ cæteri. τ. ἀλ.
ἀκριβῆς τοῦ θεοῦ νόμου Gelas.
^e δὲ καὶ Gelas.

^f παντοκράτωρ Θεὸς Gelas.
^g ἀγαπητοὺς ἡμῶν om. Gelas.
^h κοινὸν ἡμῶν Gelas.
ⁱ ἢ μόνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Θ. Gelas.

sunt. Parcat divina majestas: quanta et quam gravia de Ser-
vatore nostro, deque spe ac vita nostra impudenter blasphema-
runt nonnulli, scripturis divinitus inspiratis et sacrosanctæ fidei
contraria proferentes, et credere se profitentes! Cum igitur tre-
centi et amplius episcopi, tum ob modestiam, tum ob sollertiam
admirandi, unam omnes et eandem fidem, quæ juxta veritatem et
examen divinæ legis sola fides potest esse, unanimi sententia con-
firmassent, solus repertus est Arius, diabolica fraude et machina-
tione superatus; qui hoc malum primum quidem apud vos, postea
vero et apud alios impia mente disseminavit. Nos ergo eam
sententiam suscipiamus, quam omnipotens Deus tradidit. Rever-
tamur ad carissimos fratres nostros, a quorum consortio impudens
ille diaboli minister nos separavit. Ad commune corpus et pro-
pria nostra membra omni studio properemus. Hoc enim et pru-
dentis et fidei ac sanctitati vestræ convenit; ut convicto errore

τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν ταῖς διανοίαις ἐγκείμενον
 25 τὴν θείαν βούλησιν ἐξεφώτισεν. Διὸ μηδεὶς ἀμφιβαλ-
 λέτω, μηδεὶς ὑπερτιθέσθω· ἀλλὰ προθύμως πάντες εἰς 45
 τὴν ἀληθεστάτην ὁδὸν ἐπάνιτε· ἵν' ἐπειδὴν ὅσον οὐδέπω
 πρὸς ὑμᾶς ἀφίκωμαι, τὰς ὀφειλομένας τῷ παντεφόρῳ
 Θεῷ μεθ' ὑμῶν ὁμολογήσω χάριτας, ὅτι τὴν εἰλικρινῆ
 πίστιν ἐπιδείξας, τὴν εὐκταίαν ὑμῖν ἀγάπην ἀποδέδωκεν. 50
 Ὁ Θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξοι^k, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. 3^I

26 Ὁ μὲν δὴ βασιλεὺς τοιαῦτα ἔγραφε τῷ Ἀλεξ-
 ανδρέων δήμῳ, μηνύων ὅτι οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχε
 γέγονεν ὁ ὄρος τῆς πίστεως· ἀλλ' ὅτι μετὰ πολλῆς
 συζητήσεως καὶ δοκιμασίας αὐτὸν ὑπηγόρευσαν· καὶ 5
 οὐχ ὅτι τινὰ μὲν ἐλέχθη, τινὰ δὲ ἀπεσιγήθη, ἀλλ' ὅτι
 ὅσα πρὸς σύστασιν τοῦ δόγματος λεχθῆναι ἤρμοξε,
 πάντα^l ἐκινήθη· καὶ ὅτι οὐχ ἀπλῶς ὠρίσθη, ἀλλ'
 ἀκριβῶς ἐξητάσθη πρότερον· ὥστε πάντα ὅσα ἡ

^k διαφυλάξαι F. M. hic et in aliis epistolis. Fluctuant auctores inter has duas formas. Eusebius plerumque διαφυλάξοι. Itaque nolui a textu Valesiano discedere. Conf. Burton ad Eu-

seb. Hist. Eccl. x. 6.

^l πάντα ἐκινήθη, hæc verba Valesius inseruit e cod. Allat. : desunt autem in codicibus et prioribus editionibus.

illius quem constat esse veritatis inimicum, ad divinam gratiam redeatis. Nam quod trecentis placuit episcopis, nihil aliud existimandum est quam Dei sententia; præsertim cum in tantorum virorum mentibus insidens Spiritus sanctus, divinam voluntatem aperuerit. Quocirca nemo vestrum ambigat, nemo differat; sed omnes alacri animo ad veritatis viam redite: ut cum ad vos quamprimum venero, omnium inspectori Deo debitas vobiscum gratias referam, quod sincera fide patefacta, optatam vobis caritatem tandem restituerit. Divinitas vos servet, fratres carissimi.

Et imperator quidem hæc scripsit ad populum Alexandrinum, docens definitionem fidei non leviter ac temere, sed cum multa inquisitione ac diligenti examine dictatam fuisse: nec quædam in eo concilio dicta, quædam silentio tradita; sed quæcunque ad confirmationem dogmatis dici poterant, cuncta in medium fuisse prolata; nec causam temere definitam, sed prius accurate discussam fuisse: adeo ut quæ controversiam aut contentionis ma-

ἀμφιβολίας, ἢ διχονοίας πρόφασιν ἐδόκει γεννᾶν,
 27 ταῦτα ἐκποδὸν γεγενῆσθαι^m. Τὸ κεφάλαιον δὲⁿ, 10
 γνώμην Θεοῦ τὴν πάντων τῶν ἐκεῖ συνελθόντων
 γνώμην καλεῖ, καὶ Πνεύματι ἀγίῳ τῶν τοσούτων καὶ
 τηλικούτων ἐπισκόπων τὴν ὁμοφωνίαν γενέσθαι οὐκ
 28 ἀπιωτεῖ. Σαβίνος δὲ, ὁ τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως
 προεστῶς, τούτοις μὲν ἐκὼν οὐ προσέχει· ἀλλ' ἰδιώ- 15
 τας, καὶ μὴ ἔχειν γνώσιν, τοὺς ἐκεῖ συνελθόντας
 φησὶν· κινδυνεύων καὶ^o αὐτὸν τὸν Καισαρέα Εὐσέ-
 βιον ἐπὶ ἀγνωσίᾳ διαβάλλει^p. καὶ οὐκ ἐνθυμεῖται
 ὡς, εἰ καὶ ἰδιώται ἦσαν οἱ τῆς συνόδου, κατελάμποντο
 δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἀγίου Πνεύ- 20
 ματος, οὐδαμῶς ἀστοχῆσαι τῆς ἀληθείας ἐδύνατο.
 29 Ἐπάκουσον γοῦν, οἷα καὶ δι' ἐτέρας ἐπιστολῆς ὁ
 βασιλεὺς, κατὰ τε Ἀρείου^q καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ
 νομοθετήσας, τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις τὲ καὶ λαοῖς
 διεπέμψατο.

^m γενέσθω F. M.

^p διαβάλλει F. M.

ⁿ Ita F. M. δὲ om. cæteri.

^q τῶν Ἀρείου F.

^o καὶ κινδυνεύων F. M.

teriam excitare videbantur, e medio sublata sint. Atque ut summam dicam, omnium qui illuc convenerunt voluntatem, Dei voluntatem appellat: nec dubitat quin tot ac talium episcoporum consensio, a Spiritu sancto procurata sit. Sabinus vero Macedonianæ sectæ antesignanus, sciens ac prudens his testimoniis refragatur: eosque qui illic congregati sunt, rudes, omnique scientia destitutos fuisse dicit; parumque abest quin ipsum etiam Cæsariensem Eusebium imperitiæ accuset: neque illud reputat, eos qui ad synodum illam convenerunt, quamvis rudes essent atque imperiti, Dei tamen et Spiritus sancti gratia illustratos, nullatenus a veritate aberare potuisse. Verum audiamus quid imperator in alia epistola, adversus Arii sectatorumque ejus dogmata legem statuens, ad omnes ubique episcopos et provinciales scripserit.

Ἔλλη[†] ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου.

25

30 Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος σεβαστὸς ἐπισκόποις
καὶ λαοῖς.

Τοὺς πονηροὺς καὶ ἀσεβεῖς μιμησάμενος Ἄρειος, δίκαιός^β ἐστὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπέχειν ἀτιμίαν· ὥσπερ τοίνυν Πορφύριος ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρὸς, συντάγματα[†] 30 παράνομα κατὰ τῆς θρησκείας συστησάμενος, ἄξιον εὔρητο^α μισθὸν, καὶ τοιοῦτον ὥστε ἐπονειδίστον μὲν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐξῆς γενέσθαι χρόνον καὶ πλείστης ἀναπλησθῆναι κακοδοξίας, ἀφανισθῆναι δὲ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμ- 35 ματα· οὕτω καὶ νῦν ἔδοξεν Ἄρειόν τε καὶ τοὺς Ἄρειου ὁμογνώμονας Πορφυριανούς μὲν καλεῖσθαι, ἵν' ὦν^κ τοὺς τρόπους μεμίμηται, τούτων ἔχωσι καὶ τὴν προσηγορίαν. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ εἴ τι σύγγραμμα ὑπὸ Ἄρειου συν- τεταγμένον εὐρίσκοιτο, τοῦτο πυρὶ παραδίδοσθαι· ἵνα μὴ 32 μόνον τὰ φαῦλα αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἀφανισθῆι, ἀλλὰ 31 μὴδὲ ὑπόμνημα αὐτοῦ ὅλως ὑπολείποιτο. Ἐκείνο μέντοι προαγορεύω, ὡς εἴ τις σύγγραμμα ὑπὸ Ἄρειου συνταγὴν 5 φωραθείη κρύψας, καὶ μὴ εὐθέως προσενεγκῶν πυρὶ κατα-

[†] Totum hunc titulum om. M.
Κωνσταντίνου om. F.
^β δίκαιόν F.

[†] συντάγματα ἄλλα Gelas.
^α ἔρητο M. Gelas.
^κ ὦνπερ Gelas.

Alia epistola Constantini.

Victor Constantinus Maximus Augustus, episcopus et plebibus.

Cum malos et impios homines imitatus sit Arius, eandem cum illis poenam infamiae meretur subire. Quemadmodum ergo Porphyrius verae pietatis inimicus, compositis adversus Christianam religionem nefariis voluminibus, dignam mercedem retulit, ut et ipse infamis sit apud posteros, multisque appetitus opprobrii; et impii ejus libri penitus fuerint aboliti: ita nunc placuit, Arium sectatoresque ejus Porphyrianos vocari, ut cujus imitati sunt mores, ejus etiam vocabulo appellentur. Praeterea, si quis forte liber ab Ario conscriptus reperiat, flammis eum absumi praecipimus: ut non solum prava illius doctrina funditus aboleatur; sed ne monumentum quidem ejus ullum posteritati relinquatur. Illud etiam denuntio, quod si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus sit, nec eum statim oblatum igne com-

ναλώση, τούτω θάνατος ἔσται ἢ ζῆμία παραχρήμα^α γὰρ ἀλοὺς ἐπὶ τούτω, κεφαλικὴν ὑποστήσεται τιμωρίαν. Ὁ Θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει.

* Ἄλλη ἐπιστολή.

10

Κωνσταντίνος σεβαστὸς ταῖς ἐκκλησίαις.

- 32 Πείραν λαβὼν ἐκ τῆς τῶν κοινῶν εὐπραξίας, ὅση τῆς θείας δυνάμεως πέφυκε χάρις, τούτον^α πρὸ πάντων ἔκρινα εἶναί μοι προσήκειν σκοπὸν, ὅπως παρὰ τοῖς μακαριωτά- 15 τοις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πλήθεσι πίστις μία, καὶ εἰλικρινὴς ἀγάπη, ὁμογνώμων τε περὶ τὸν παγκρατῆ^β
- 33 Θεὸν ὠσέβεια τηρῆται. Ἄλλ' ἐπειδὴ τούτο ἐτέρως^γ οὐχ οἶόν τε ἦν ἀκλινη καὶ βεβαίαν τάξιν λαβεῖν, εἰ μὴ εἰς ταῦτο πάντων ὁμοῦ, ἢ τῶν^δ γούν πλειόνων ἐπισκόπων 20 συναελθόντων, ἐκάστου τῶν προσηκόντων τῇ ἀγιωτάτῃ θρησκείᾳ διάκρισις γένοιτο· τούτου ἕνεκεν πλείστων ὅσων συναθροισθέντων, καὶ^ε αὐτὸς δὲ καθάπερ εἰς ἐξ ὑμῶν ἐτύγ-

γ ἢ om. Gelas.

^α παραχρήμα—τιμωρίαν omit- tit: tum φυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπη- τοὶ habet Gelasius.

^β τούτῳν τε F. Stephan. Genev. Vales. Sed τε om. M. Niceph. Euseb. (Vit. Const. iii. 17.) Thdrt. (E. H. i. 10.) τούτον καὶ

Gelas. Tum πρὸ γε πάντων Euseb.

^β παντοκράτορα Gelas.

^γ ἐτέρως om. Euseb.

^δ ἦγον τῶν Thdrt. Gelas.

^ε ἐν ταύτῃ τῇ Νικαίων πόλει θεο- φύλεστῶν ἐπισκόπων, καὶ αὐτὸς δὲ ἐγὼ Gelas.

busserit, mortis poenam subibit. Simul atque enim in hoc facinore fuerit deprehensus, capitali supplicio ferietur. Divinitas vos servet.

Alia epistola Constantini.

Constantinus Augustus ecclesiis.

Cum ex florenti reipublicæ statu compertum haberem, quanta fuisset erga nos omnipotentis Dei benignitas; in hoc præcipue mihi esse elaborandum existimavi, ut a sanctissimis ecclesiæ catholicæ populis una fides, sincera caritas, et consona erga omnipotentem Deum religio servaretur. Sed quoniam fieri non poterat, ut ea res firme ac stabiliter constitueretur, nisi omnibus episcopis, vel certe plurimis eorum, in unum congregatis, singula quæ ad sacratissimam religionem pertinent, disceptata prius fuissent: hanc ob causam coactis quam fieri potuit plurimis sacerdotibus;

χανον¹ συμπαρόν, οὐ γὰρ ἀρνησαίμην ἂν ἐφ' ᾧ μάλιστα
 χαίρω, συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι, ἄχρι τοσούτου²
 ἅπαντα τῆς προσηκούσης τετύχηκεν ἐξετάσεως, ἄχρις οὐ
 ἢ τῷ³ πάντων ἐφόρῳ ἀρέσκουσα γνώμη, πρὸς τὴν τῆς
 ἐνότητος συμφωνίαν εἰς φῶς προήχθη· ὡς μὲν ἔτι πρὸς
 34 διχόνοιαν ἢ πίστεως ἀμφισβήτησιν ὑπολείπεσθαι. Ἐνθα³⁰
 καὶ περὶ τῆς τοῦ Πάσχα ἀγιοπάτης ἡμέρας γενομένης
 ζητήσεως, ἔδοξε κοινῇ γνώμῃ καλῶς ἔχειν, ἐπὶ μιᾷς ἡμέρας
 35 πάντας⁴ τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπιτελεῖν. Τί γὰρ ἡμῖν κάλ-
 λιον, τί δὲ σεμνότερον ὑπάρξει δυνήσεται, τοῦ τὴν ἑορτὴν
 ταύτην, παρ' ἧς τὴν¹ τῆς ἀθανασίας εἰλήφραμεν ἐλπίδα,³⁵
 μᾶ τᾶξει καὶ φανερῷ λόγῳ, παρὰ πᾶσιν ἀδιαπτῶτως
 φυλάττεσθαι; καὶ πρῶτον μὲν, ἀνάξιον ἔδοξεν εἶναι τὴν^k
 ἀγιοπάτην ἐκείνην ἑορτὴν, τῇ τῶν Ἰουδαίων ἐπομένους
 συνηθείᾳ πληροῦν· οἱ τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἀθεμίτῳ πλημ-
 μελήματι χράναντες, εἰκότως τὰς ψυχὰς οἱ μιαιοὶ τυ-⁴⁰
 φλώττουσιν· ἔξεστι γὰρ τοῦ ἐκείνων ἔθους¹ ἀποβληθέντος,

¹ ἐτύχων om. F. τυγχάνων
 M. Gelas. Niceph.

² τῶν πάντων F. M. Niceph.
 τῷ παντέφορῳ θεῷ γρ. παντεπότῃ
 Gelas.

³ ἅπαντας τοὺς ἀπανταχοῦσε χρι-
 στιανοὺς τὴν σωτήριον ἑορτὴν ἐπι-
 τελεῖν τοῦ ἀγιοπάτου Πάσχα Gelas.

ⁱ τὰς—ἐλπίδας Euseb. Tum
 pro ἀθανασίας habet ἀληθείας Gel-
 las.

^k τὸ τὴν Gelas.

¹ Ita I. ἔθους F. M. et edi-
 tiones Eusebii Thdrti Gelasii et
 Nicephori. ἔθους emendare volu-
 erunt Christoph. Vales. Noesselt,

me quoque tanquam uno ex vobis præsente (neque enim negaverim id quo maxime exulto, conservum me vestrum esse) cuncta competenti examine eo usque discussa sunt, donec inspectori omnium Deo accepta sententia, ad unitatis concentum proferretur in lucem: ita ut nullus dissensionis, nullus controversiæ de fide locus amplius relinqueretur. Ubi cum de sanctissimo etiam Paschæ die quæsitum fuisset, communi omnium sententia decretum est, eam festivitatem uno eodemque die ab omnibus ubique celebrari oportere. Quid enim pulcrius, quid honestius nobis esse possit, quam ut hæc festivitas ex qua spem immortalitatis accepimus, uno eodemque ordine et certa ratione ab omnibus inoffense observetur? Ac primum quidem visum est omnibus, rem esse prorsus indignam, ut in sanctissimæ hujus solemnitatis celebratione consuetudinem Judæorum sequeremur. Qui cum manus suas nefario scelere contaminarint, merito impuri homines cæcitate mentis laborant. Quippe rejecta illorum consuetudine, pos-

ἀληθεστέρα τάξει, ἢ ἐκ^m πρώτης τοῦ πάθους ἡμέρας μέχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν, καὶ ἐπὶ τοὺς μέλλοντας αἰῶνας τὴν τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐγγί- 45
36 νεσθαιⁿ. Μηδὲν τοίνυν ἔστω ὑμῖν^o κοινὸν μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν Ἰουδαίων ὄχλου. εἰλήφαμεν^p παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἑτέραν ὁδόν· πρόκειται γὰρ δρόμος τῇ ἱερωτάτῃ ἡμῶν θρησκείᾳ καὶ νόμιμος καὶ πρέπων^q τούτου συμ- φώνως ἀντιλαμβανόμενοι τῆς αἰσχροῦς^r ἐκείνης ἑαυτοὺς 50
συνειδήσεως ἀποσπάσωμεν, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. ἔστι γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀτοπώτατον, ἐκείνους ἀυχεῖν^s, ὡς ἄρα παρεκτός

Heinichen, et alii. Sic Valesius, “*Lego ἔθους cum Christophor- sono et Grutero. Idem mendum notavimus in historia ecclesiastica. Certe in schedis Regiis et in libro Savillii ἔθους per- scriptum est.*” (ad Euseb. V. C. iii. 18.) Quibus addit Reading, “*Recte ἔθους emendavit Valesius. W. Lowth.*” Error quidem manifestus est, sed perantiquus : nam, ut mittam alia argumenta e loci sensu deprompta, ex ipsa vocum compositione liquet ἔθους male cum ἐκείνων stare posse. Scribendum erat ἐκείνου, ut esset *illa natione*, non *illorum natione*. Quod quidem Nicephorus sensisse videtur, qui ἐκείνων prorsus omittit. In Historia Ecclesiastica Eusebii, de qua Valesius scribit, duo sunt loci, ix. 9. § 15, τὸ τοιοῦτον ἔθος, (ubi Burton vulgatum ἔθνος retinuit) et ix. 10. § 7, τῷ τοιοῦτῳ ἔθει, qui priorem locum corri-

gere vel confirmare potest.

^m ἢ ἐν καιρῷ τῆς τοῦ mendose Thdr.

ⁿ ἐκείνεσθαι Euseb.

^o ἡμῶν Euseb. Thdr. Gelas. Christoph. Certe ἡμῶν melius quam ὑμῶν cum sequenti εἰλή- φαμεν convenire videtur.

^p γὰρ post εἰλήφαμεν, omisso post πρόκειται, Euseb. Thdr. Gelas. γὰρ utroque loco Niceph.

^q πρέπων καὶ τούτω οὐ συμ- φώνως M. πρέπων τούτῳ οὐ σ. F. C. καὶ νομοκὸς καὶ πρέ- πων τούτῳ οὐ σ. Niceph. Mu- tato solummodo ordine, καὶ πρέπων καὶ νόμιμος, Thdr.

^r Ita F. M. C. Euseb. Thdr. Gelas. Niceph. ἔχθρας Stephan.; quod libri editi postea secuti sunt; quanquam et Christophor- son et Valesius in versionibus suis sensum magis αἰσχροῦς ex- presserint.

^s ἀυχεῖν καὶ ἡμῶν Gelas.

sumus rectiori ordine, quem a primo passionis die ad hæc usque tempora servavimus, ad futura etiam sæcula hujus observantiæ ritum propagare. Nihil ergo nobis commune sit cum inimicis- sima Judæorum turba. Aliam enim viam a Servatore accepimus. Propositus est sacratissimæ religioni nostræ cursus legitimus et honestus. Hunc unanimi consensu retinentes, ab illa turpissima societate et conscientia nos abstrahamus, fratres carissimi. Est enim profecto absurdissimum quod illi magnifice jactant, nos

- τῆς αὐτῶν διδασκαλίας ταῦτα φυλάττειν οὐκ ἤμεν[†] ἱκανοί. 33
 37 Τί δὲ φρονεῖν ἐκείνοι ὀρθὸν δυνήσονται, οἱ μετὰ τὴν κυ-
 ριοκτονίαν^u ἐκείνην ἐκστάντες τῶν φρενῶν, ἄγονται οὐ
 λογισμῷ τινι, ἀλλ' ὀρμῇ ἀκατασχέτῳ, ὅποι^x ἂν αὐτοὺς
 ἢ ἔμφυτος αὐτῶν ἀγάγη μαρία; ἐκείθεν^γ τοίνυν καὶ τούτῳ 5
 τῷ μέρει τὴν ἀλήθειαν οὐχ' ὀρώσιν^z, ὡς αἰε^a κατὰ πλεί-
 στον αὐτοὺς πλανωμένους, ἀντι^b τῆς προσηκούσης ἐπανορ-
 θώσεως, ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει δεύτερον^c τὸ Πάσχα ἐπιτελεῖν.
 38 Τίνος οὖν^d χάριν τούτοις ἐπόμεθα, οἱ^e δεινὴν πλάνην νο- 10
 σεῖν ὠμολόγηται; δεύτερόν γε^f τὸ Πάσχα ἐν ἐνὶ ἐνιαυτῷ
 οὐκ ἂν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα^g. ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα μὴ
 προὔκειτο, τὴν^h ὑμετέραν ἀγχίνοιαν ἐχρῆνⁱ καὶ διὰ σπου-
 δῆς καὶ δι' εὐχῆς ἔχειν πάντοτε, ἐν μηδενός^k ὁμοιότητι

[†] εἴμεν Euseb. Thdrt. ἐσμὲν
 Niceph.

^u κυριοκτονίαν τε καὶ πατροκτο-
 νίαν ἐκείνην Euseb.

^x ὅπου M. Tum ἀπάγη Thdrt.
 Niceph. ἀπάγει Gelas.

^γ ἐκείθεν οὖν Euseb.

^z ὀρώσας M. Niceph.

^a ὡς αἰε κατὰ πάθος αὐτοὺς M.
 Niceph. ὡς δὴ αἰε κατὰ πλεί-
 στον I. ὡς δὴ κατὰ τὸ πλείστον
 Euseb. ὡς αἰε κατὰ πλείστον Ste-
 phan. Genev. ὡς αἰε κατὰ τὸ πλ.
 Thdrt. Gelas. ὡς αἰε κατὰ πλεί-
 στον cod. Sfort. Valesii, et ita
 Valesius vulgatum αἰε emen-
 davit.

^b ἀντι om. Euseb.

^c δεύτερον αὐτοὺς Gelas.

^d οὖν om. Euseb.

^e οὗς δ. πλ. νοσεῖν ὠμολόγηται
 Euseb. τοῖς δ. πλ. ὠμολογημένως
 ἔχουσι Gelas.

^f γὰρ Thdrt. Gelas. γὰρ τῷ
 ἐνὶ ἐνιαυτῷ Euseb.

^g ἀνεξόμεθα forma inusitata
 editt. : nec quidquam aliud quid-
 dem notavit collator noster e
 codicibus F. et M. ἀνεξόμεθα
 Euseb. Gelas. Niceph. ἀνεξοί-
 μεθα Thdrt.

^h ἀλλὰ δὴ τὴν Euseb.

ⁱ ἐχρῆν πάντως ἐν, (γρ. πάντοτε,)
 cæteris omissis, Gelas. δι' ante
 εὐχῆς om. Thdrt.

^k μηδεμιᾶ τὸ κ. Euseb. μηδενός
 ὁμοιώματι Thdrt. Niceph. ὁμοιό-
 τητι ἐκείνων τὸ Gelas.

absque ipsorum magisterio hæc commode observare non posse. Quidnam vero illi recte sentire possint, qui post necem Domini, post illud parricidium, mente capti; non ratione, sed præcipiti impetu ferantur, quocunque innatus furor ipsos impulerit? Hinc est, quod ne in hac quidem parte veritatem ipsam perspiciunt: adeo ut a convenienti emendatione longissime aberrantes, uno eodemque anno duo paschata celebrent. Quid ergo est cur istos sequamur, quos constat gravissimo erroris morbo laborare? nam uno eodemque anno geminum Pascha facere, nunquam profecto sustinebimus. Verum etiamsi quæ dixi minime suppeteret, vestræ tamen solertiæ est, id curare omnibus modis atque optare,

τὸ καθαρὸν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς κοινωνεῖν, ἢ¹ δοκεῖν, ἀν- 15
 39 θρώπων ἔθεσι παγκάκων. Πρὸς τοῦτοις, κἀκεῖνο ἀρεστί
 συνορᾶν, ὡς ἐν τηλικούτῳ πράγματι καὶ τοιαύτης^m θρη-
 σκείας ἑορτῇ διαφωνίαν ὑπάρχεινⁿ, ἐστὶν ἀθεώτατον^o
 μίαν γὰρ ἡμῖν^p τὴν τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας ἡμέραν, τουτ- 20
 ἐστὶ τὴν^q τοῦ ἀγιωτάτου πάθους, ὃ ἡμέτερος παρέδωκε
 Σωτῆρ, μίαν^r εἶναι τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν βεβού-
 ληται· ἢς εἰ καὶ ταμάλιστα^s εἰς πολλοὺς τε καὶ διαφόρους
 τόπους τὰ μέρη^t διήρηται, ἀλλ' ὁμως ἐνὶ^u πνεύματι, τουτ-
 40 ἐστὶ τῷ θείῳ βουλήματι, θάλπεται. Λογισάσθω δὲ^x ἡ 25
 τῆς ἡμετέρας ὀσιότητος ἀγχίνωια, ὅπως ἐστὶ δεινὸν τε καὶ
 ἀπρεπές, κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἑτέρουσ μὲν ταῖς νη-
 στεῖαισ σχολάζειν, ἑτέρουσ δὲ συμπόσια^y τελεῖν^v καὶ μετὰ
 τὰς τοῦ Πάσχα ἡμέρας, ἄλλουσ μὲν ἐν^z ἑορταῖσ καὶ ἀνε- 30
 σεσιν ἐξετάζεσθαι, ἄλλουσ δὲ ταῖς ὠρισμέναισ ἐκδεδύσθαι
 41 νηστεῖαισ. Διὰ τοῦτο^a γοῦν τῆς προσηκούσης ἐπανορ-
 θώσεωσ τυχεῖν, καὶ πρὸς μίαν διατύπωσιν ἄγεσθαι τοῦτο,

¹ ἢ om. Euseb. Gelas. ἢ δοκεῖν
 om. Thdr. κ. ἢ δοκεῖν ἐπεσθαι
 Niceph. δοκεῖν ἐσπεῖσθαι (sic) M.
^m Ita F. M. Thdr. (vid.
 Noesselt ad l.) Gelas. Niceph.
 et cod. Allatii (Vales.) τοιαύτη
 vulgatæ editiones.

ⁿ ἀρχεῖν Euseb.

^o ἀβήμιτων Euseb. Thdr. Gelas.

^p ἡμῖν om. Euseb.

^q τὴν om. Niceph.

^r καὶ μίαν Euseb.

^s εἰ δὲ τὰ μ. Gelas.

^t μέλη συνάγοιτο Gelas.

^u ἐν ἐνὶ Gelas.

^x δὴ Gelas.

^y συντελεῖν Euseb. Thdr. ἐπι-
 τελεῖν Gelas.

^z ἐν om. F. M. Niceph.

^a ταῦτα M. Niceph.

ne sanctitas animarum vestrarum, in ullius rei similitudine, cum nequissimorum hominum moribus sociari et commisceri videatur. Illud præterea considerandum est, nefas esse ut in tanti momenti negotio, et in hujusmodi religionis solemnitate dissensio reperiat. Unum enim libertatis nostræ festum diem, hoc est diem sacratissimæ passionis, Servator noster nobis reliquit, unamque esse voluit catholicam ecclesiam. Cujus membra licet variis locis dispersa sint, uno tamen spiritu, Dei scilicet voluntate, foventur. Consideret quæso vestræ sanctitatis solertia, quam grave sit et indecorum, iisdem diebus alios quidem jejuniis intentos esse; alios vero convivia celebrare: et post dies Paschæ, alios quidem in festivitibus et animorum remissione versari, alios vero definitis vacare jejuniis. Hoc itaque convenienti emendatione corrigi, et ad unam eandemque formam redigi divina vult providentia,

ἡ θεία πρόνοια βούλεται, ὡς ἔγωγε ἅπαντας^b ἠγοῦμαι
 συνορᾶν. ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτο οὕτως ἐπανορθοῦσθαι προσ-35
 ἦκεν^c, ὡς μηδὲν μετὰ τῶν πατροκτόνων τὲ καὶ κυριοκτόνων
 ἐκείνων^d εἶναι κοινόν· ἔστι τὲ τάξις εὐκρεπῆς, ἣν ἅπασαι
 τῶν^e δυτικῶν τὲ καὶ μεσημβρινῶν καὶ ἀρκτέων τῆς οἰκου-
 μένης μερῶν παραφυλάττουσιν αἱ ἐκκλησίαι, καί^f τινες
 τῶν κατὰ τὴν ἐφάν τόπων· ὧν^g ἔνεκεν ἐπὶ τοῦ παρόντος 40
 καλῶς ἔχειν ἅπαντες ἠγήσαντο· καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμετέρᾳ
 42 ἀγχινοῖᾳ ἀρέσειν^h ὑπεσχόμενⁱ ἵν' ὅπερ ἂνⁱ κατὰ τὴν
 'Ρωμαίων^k πόλιν, 'Ιταλίαν^l τὲ καὶ 'Αφρικὴν, ἅπασαν Αἴ-
 γυπτον, 'Ισπανίας, Γαλλίας, Βρεττανίας, Λιβύην, ὄλην
 'Ελλάδα, 'Ασιανὴν τε διοίκησιν καὶ Ποντικὴν καὶ Κιλι-45

^b ἔγωγε ἀπαθῶς συνορᾶ M. Niceph. ἠγοῦμαι om. F.

^c προσήκει Niceph.

^d Ita F. M. Niceph. Idem habet Thdr̄tus, (nisi quod εἶναι ἡμῶν,) et Gelasius, (nisi quod ἡμῶν pro εἶναι,) et cod. Sfort. Valesii. τοῦ τῶν πατ. κ. κυρ. ἐκείνων ἔθνους Euseb. et editiones. ἔθνους pro ἔθνους I. Eusebii ἔθνους damnavit et post alios in ἔθνους emendavit Heinichen ad Vit. Const. iii. 19. Totum illud τοῦ ἔθνους librorum editorum ejeci, fretus auctoribus citatis. Itaque melius procedit oratio. Conf. quæ notata sunt supra, ad § 35.

^e αἱ τῶν Euseb. Thdr̄t. Gelas.: qui αἱ mox ante ἐκκλησίαι omitunt.

^f ἐκκλησίαι ἦν τινες Gelas.

^g τοῦτου ἔνεκεν Euseb.

^h ἀρέσειν Thdr̄t.

ⁱ ὅ ἂν M. Euseb. Gelas. Niceph.

^k τῶν 'Ρωμ. Euseb.

^l Quæ sequuntur paulum aliter ab aliis dantur: κατὰ τὴν τῶν 'Ρωμαίων πόλιν τε καὶ 'Αφρικὴν, 'Ιταλίαν τε ἅπασαν, Αἴγυπτον, Σπανίαν, Γαλλίας, Βρεττανίας, Λιβύας, ὄλην 'Ελλάδα, 'Ασιανὴν τε διοίκησιν Euseb. κατὰ τὴν 'Ρωμαίων π. 'Ιταλίαν τε καὶ 'Αφρικὴν ἅπασαν, Αἴγυπτον, Σπανίας, Γαλλίας, Βρεττανίας, Λιβύην, ὄλην 'Ελλάδα 'Ασ. Thdr̄t. κατὰ τὴν 'Ρωμ. π. 'Ιταλίαν τε καὶ 'Αφρικὴν πᾶσαν, Σπανίαν τε καὶ Γαλλίαν, Βρεττανίας, Αἴγυπτον τε καὶ Λιβύας, 'Ελλάδα τε

quemadmodum omnes meo quidem iudicio intelligitis. Proinde cum hoc ita emendari oporteret, ut nihil nobis commune esset cum illorum Domini interfectorum et parricidarum consuetudine: cumque hic ordo decentissimus sit, quem omnes tam occidentaliū quam meridianarum et septentrionalium orbis partium ecclesiarum, ac nonnullæ quoque orientalium servant: idcirco id æquum rectumque esse omnes iudicaverunt, quod et vobis placitum esse spoῦνδι; ut scilicet quod in urbe Roma, perque omnem Italiam, Africam, Ægyptum; per Hispaniam, Gallias, Britannias, Libyas; per universam Achaïam; per Asianam et Ponticam dioccesim;

κίαν, μιᾷ καὶ συμφώνῳ φυλάττεται^m γνώμη, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσδέξεται σύνεσις· λογιζομένη ὡς οὐ μόνον πλείων ἐστὶν ὁ τῶν κατὰ τοὺς προειρημένους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμὸς· ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ 50 πάντας ὀσιώτατόν ἐστι βούλεσθαι, ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβῆς ἀπαιτεῖν δοκεῖ λόγοςⁿ, καὶ οὐδεμίαν^o μετὰ τῆς Ἰουδαίων 43 ἐπιτορκίας ἔχειν^p κοινωίαν. Ἴνα δὲ τὸ κεφαλαιωδέστατον 34 συντόμως εἶπω, κοινῇ πάντων ἤρесе κρίσει, τὴν ἀγνωστὴν τοῦ Πάσχα ἑορτὴν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι. οὐδὲ γὰρ πρέπει ἐν τοιαύτῃ ἀγιότητι εἶναι τιὰ διαφορὰν⁵ καὶ κάλλιον ἔπεσθαι τῇ γνώμῃ ταύτῃ, ἐν ἣ οὐδεμία ἔσται 44 ἀλλοτριὰς πλάνης καὶ ἀμαρτήματος ἐπιμιξία. Τούτων οὖν^q οὕτω στοιχοῦντων, ἀσμένως δέχεσθε^r τὴν οὐρανίαν^s

δλην, Ἄσ. Gelas. Ἰταλίαν τε καὶ Ἀφρικὴν ἀπασαν, Αἴγυπτον, Ἰσπανίας, Γαλλίας, Βρετανίας, Λιβύας, δλην Ἑλλάδα, Ἄσ. Niceph. In punctis disponendis Valesium secutus sum: notandum tamen ἀπασαν a plerisque cum præcedente voce jungi.

^m φυλάττεται codd. et editt. præter sensum. φυλάττεται recepi ex Euseb. Thdr. (post Noesselt) Gelas. Niceph. Fieri potest ut iste modus e comparatione quadam cum proxime sequenti προσδέξεται casu derivatus sit.

ⁿ λόγος ἀπαιτεῖν δοκεῖ Euseb.

λογισμὸς ἀπαιτεῖν δοκεῖ Thdr. Gelas.

^o τὸ μηδεμίαν (omisso καί,) Gelas.

^p ἔχει M. Thdr.

^q οὖν om. Thdr. Tum οὕτως ἐχόντων Euseb. Niceph. τούτων θείᾳ κρίσει διὰ τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγίων ἐπισκόπων διατυπωθέντων Gelas.

^r Ita F. C. Eus. Thdr. Gelas. Niceph. et Valesius in versione Latina. δέχεσθαι editt. Errorem tamen viderat W. Lowth.

^s τὴν οὐράνιον χάριν καὶ Thdr. Gelas. τὴν τοῦ θεοῦ χάριν καὶ Euseb.

per Ciliciam denique concordī sententiā observatur, id vestra quoque prudentiā libentibus animis amplectatur. Illud nimirum attendens, non modo majorem esse numerum ecclesiarum in locis supra memoratis; verum etiam æquissimum esse, ut omnes in communi id velint, quod stricta ratio exigere videtur; nec ullam cum Judæorum perjurio societatem habere. Atque ut summam ac breviter dicam, placuit communi omnium iudicio, ut sanctissima Paschæ festivitas uno eodemque die celebraretur. Neque enim decet in tanta sanctitate aliquam esse dissonantiam: præstatque eam sequi sententiā in qua nulla est alieni erroris scelerisque societas atque communio. Quæ cum ita se habeant, cœlestem

καὶ θεῖαν ὡς ἀληθῶς ἐντολήν· πᾶν γὰρ ὃ τι δ' ἂν ἐν τοῖς 10
 ἀγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις πράττηται^υ, τοῦτο πρὸς
 45 τὴν θεῖαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφοράν. Διὸ πᾶσι τοῖς
 ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελφοῖς ἐμφανίσαντες τὰ προγεγραμ-
 μένα, ἥδη καὶ τὸν προειρημένον λόγον^χ, καὶ τὴν παρατή-
 ρησιν τῆς ἀγιοτάτης ἡμέρας^γ ὑποδέχεσθαι τε καὶ διατάτ- 15
 τειν^ζ ὀφείλετε· ἵν' ἐπειδὴν πρὸς τὴν πάλαι μοι ποθουμένην
 τῆς ὑμετέρας διαθέσεως ὄψιν ἀφίκωμαι, ἐν μιᾷ καὶ τῇ
 αὐτῇ ἡμέρᾳ, τὴν ἀγίαν μεθ' ὑμῶν ἑορτὴν ἐπιτελέσαι δυ-
 46 νηθῶ· καὶ πάντων ἕνεκεν μεθ' ὑμῶν εὐδοκήσω, συνορῶν τὴν 20
 διαβολικὴν ὠμότητα ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως διὰ τῶν ἡμε-
 τέρων^α πράξεων ἀνηρημένην, ἀκμαζούσης^β πανταχοῦ τῆς
 ὑμετέρας^ε πίστεως καὶ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας^δ. ὁ Θεὸς
 ὑμᾶς διαφυλάξει^ε, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

* Ἄλλη^ε ἐπιστολὴ πρὸς Εὐσέβιον.

25

Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος σεβαστὸς Εὐσεβίῳ.

47 * Ἔως τοῦ παρόντος χρόνου, τῆς ἀνοσίῳ βουλήσεως καὶ

^τ εἴ τι Eus. Tum δ' om. Thdrt.

^ε ἡμέτερας Eus. Thdrt. Gelas.

^υ πράττεται Eus. ἐπράχθη Gelas.

^δ Post ὁμονοίας inserit εὐχαρι-

^χ τῆς καθολικῆς πίστεως λόγον
Gelas.

στηρίους ὕμους μεθ' ὑμῶν ἀνα-
πέμψω τῷ πανευεργέτῃ καὶ σωτῆρι
Θεῷ Gelas.

^γ τοῦ Πάσχα ἡμέρας Gelas.

^ε διαφυλάξει F.M. διαφυλάξει

^ζ διαπράττειν Gelas.

Niceph.

^α ὑμετέρων Euseb. ubi vid.
Valesium.

^ε Ἄλλη πρὸς εὐσέβιον τὸν νικο-
μηθεῖα M.

^β ἀκμαζούσης δὲ Gelas.

gratiam et plane divinum mandatum libentibus animis suscipite. Quicquid enim in sanctis episcoporum conciliis geritur, id omne ad divinam referendum est voluntatem. Quamobrem ubi ea quæ gesta sunt dilectis fratribus nostris nuntiaveritis, supradictam rationem et sanctissimi diei observantiam amplecti ac stabilire debetis: ut cum in dilectionis vestræ conspectum jampridem a me desideratum venero, uno eodemque die sanctam festivitatem peragere possim: utque de omnibus una vobiscum gaudeam, cernens diaboli crudelitatem divina potentia, nobis operam navantibus, esse sublatam: florente ubique terrarum vestra fide atque concordia. Deus vos servet, fratres carissimi.

Alia epistola ad Eusebium.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Eusebio.

Cum ad hanc usque diem impia præsumptio et tyrannica vio-

τυραννίδος τοὺς ὑπηρετάς τοῦ^ε Σωτῆρος Θεοῦ^h διωκούσης, πεπίστευκα καὶ ἀκριβῶς ἐμαντὸν πέπεικα, πασῶν τῶν ἐκ-³⁰ κλησιῶν τὰ ἔργα ἢ ὑπὸ ἀμελείας διεφθάρθαι ἢ φόβῳ τῆς ἐπικειμένης ἐνεργείαςⁱ ἐλάττονα τῆς ἀξίας γεγενῆσθαι, 48 ἀδελφεὲ προσφιλέστατε. Νυνὶ δὲ τῆς ἐλευθερίας ἀποδο- θέισης, καὶ τοῦ δράκοντος ἐκείνου Λικιννίου^k τοῦ διώκτου³⁵ ἀπὸ^l τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως Θεοῦ τοῦ^m μεγίστου προνοία ἡμετέρα δὲ ὑπηρεσία διωχθέντοςⁿ, ἠγοῦμαι καὶ πᾶσι φανεράν γενέσθαι^o τὴν θεϊάν δύναμιν, καὶ τοὺς ἢ φόβῳ ἢ ἀπιστία ἢ^p ἀμαρτήμασι τισι περιπεσόντας, ἐπιγ- γόντας δὲ^q τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν, ἤξειν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ⁴⁰ 49 ὀρθὴν τοῦ βίου κατάστασιν. "Ὅσων τοίνυν ἢ αὐτὸς προΐ- στασαι ἐκκλησιῶν, ἢ ἄλλους τοὺς κατὰ τόπον προϊστα- μένους ἐπισκόπους πρεσβυτέρους τὲ ἢ διακόνους οἴσθα, ὑπόμνησον σπουδάζειν περὶ τὰ ἔργα τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ^r 45 ἐπανορθοῦσθαι τὰ ὄντα, ἢ εἰς μείζονα αὔξειν, ἢ ἔνθα ἀν

^ε τοὺς τοῦ Eus. V. C. ii. 46.

^h Χριστοῦ, pro Θεοῦ, Thdr. H. E. i. 15.

ⁱ ἐπικειμένης ἀδικίας μὴ ἀξίως γεγενῆσθαι Eus. ἀδικίας item Thdr. Niceph. viii. 27.

^k Λικιννίου τοῦ διώκτου om. Eus. Thdr. Niceph. quas voces "scholii vice adjectas esse," censuit Valesius.

^l καὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν διορθώ- σεως ἀπὸ F. M.

^m τοῦ Θεοῦ μεγ. Eus.

ⁿ ἐκδιωχθέντος Eus. Thdr.

^o γεγενῆσθαι Eus. Thdr. Niceph.

^p ἢ om. Eus. Tum ἀμαρτήματι absque τισι Niceph.

^q ἐπιγόντας τε (τε om. Heini- chen) τὸ ὄντως ὄν, ἤξειν Eus. ἐπιγόντας τε τὸν ὄντως ὄντα, ἤξειν Thdr. ἐπιγόντας τὸν ὄντως, ἤξειν Niceph. ἐπιγόντας ἤδη emen- dare voluit Vales.

^r καὶ ἢ Eus.

lentic ministros Dei ac servatoris nostri persecuta sit, pro certo habeo planeque mihi ipse persuadeo, omnium ecclesiarum ædificia, aut per incuriam corrupta, aut præ metu ingruentis temporum iniquitatis minus honorifice exulta esse, Eusebi frater carissime. Nunc cum libertas restituta sit, et draco ille providentia quidem Dei optimi maximi, ministerio autem nostro, a reipublicæ administratione submotus; equidem existimo divinam potentiam omnibus clarissime innotuisse: et eos qui seu metu, seu incredulitate aliquid peccaverunt, agnito illo qui vere est, ad rectam et veram vivendi rationem esse redituros. Quotquot igitur ecclesiis aut ipse præes, aut alios in singulis locis præsidentes episcopos et presbyteros et diaconos nosti; cunctos admone, ut in opera ecclesiarum omni studio ac diligentia incumbant: quo aut repa-

ἡ^a χρεία ἀπαιτῆ^t, καινὰ ποιεῖν. αἰτήσεις δὲ καὶ αὐτὸς, 35
καὶ διὰ σοῦ οἱ λοιποὶ τὰ ἀναγκαῖα, παρά τε τῶν ἡγεμο-
νεύοντων^u καὶ τῆς ἐπαρχικῆς τάξεως· τούτοις γὰρ ἐπε-
στάλη^x, πάση σπουδῇ^y ἐξυπηρετήσασθαι τοῖς ὑπὸ τῆς
σῆς ὀσιότητος λεγομένοις. Ὁ Θεὸς διαφυλάξοι^z σε, ἀγα- 5
πητὲ ἀδελφέ.

50 Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομῆς,
πρὸς τοὺς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπους ἐπέ-
στειλεν. Ὅποια δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν ἱερῶν βιβλίων
κατασκευῆς πρὸς Εὐσέβιον ἔγραψε τὸν Παλαιστίνον^a, 10
ἐξ αὐτῶν τῶν γραμμάτων καταμαθεῖν εἰπέτε^s.

Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος σεβαστὸς^b Εὐσεβίου
Καισαρείας.

51 Κατὰ τὴν ἐπόνημον ἡμῖν πόλιν, τῆς τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ^c 15
συναίρουμένης^d προνοίας, μέγιστον πλῆθος ἀνθρώπων τῇ

^a ἡ om. Eus.

^t ἀπαιτεῖ M.

^u ἡγεμόνων Eus.

^x ἐπεστάλη Eus.

^y προθυμίᾳ Eus.

^z διαφυλάξει σε ἀδελφέ ἀγα-

πητέ F. διαφυλάξει σε ἀδ. ἀγ. M.
σε διαφυλάξοι ἀδ. ἀγ. Euseb.

Niceph. διαφυλάττοι σε ἀδ. ἀγ.
Thdrt.

^a παλαιστίνον M.

^b μέγιστος εὐσεβίστατος εὐσε-
βίῳ τῷ παμφίλου M.

^c τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Thdrt.
H. E. i. 16.

^d συναεργούσης M.

rentur quæ adhuc manent, aut angeantur in majus; aut sicubi
usus postulaverit, nova ædificentur. Quæcunque autem neces-
saria fuerint, et ipse et reliqui alii tuo interventu, tum a præsidibus
provinciarum petent, tum ab officio præfecturæ prætorianæ. His
enim per literas præceptum est, ut iis quæ tua sanctitas dixerit,
omni diligentia obsequantur. Divinitas te servet, frater caris-
sime.

Et hæc quidem de ecclesiarum ædificatione imperator ad sin-
gularum provinciarum episcopos scripsit. Quæ vero de sacris
codicibus conficiendis ad Eusebium Palæstinum scripserit, ex ipsis
ejus literis licet cognoscere.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Eusebio Cæsareæ episcopo.

In ea urbe quæ a nobis nomen sortita est, divina servatoris
nostri adjuvante providentia, maxima hominum multitudo ad
sanctissimam ecclesiam sese adjunxit. Itaque cum cuncta illic

ἀγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἀνατέθεικεν ἑαυτὸν^ο, ὡς πάντων ἐκέισε
 52 πολλὴν λαβόντων^ι αὐξήσιν. Σφόδρα τοίνυν ἄξιον κατα-
 φαίνεται^β, καὶ ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατασκευασθῆναι πλείους·
 τοιγάρτοι δέδεξο^β προθυμότεα τὸ δόξαν τῇ ἡμετέρᾳ²⁰
 προαιρέσει· πρέπον γὰρ^ι κατεφάνη δηλῶσαι τοῦτο^κ τῇ
 σῇ συνέσει, ὅπως ἂν πενήκοντα σωματία ἐν διφθέραις
 ἐγκατασκευοῖς ἐνανάγνωστὰ¹ τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐ-
 παρακόμιστα^μ, ὑπὸ τεχνιτῶν καλλιγράφων καὶ ἀκριβῶς
 53 τὴν τέχνην ἐπισταμένων, γραφῆναι κελύσειας· τῶν θείων²⁵
 δηλαδὴ γραφῶν, ὧν μάλιστα τὴν^ν ἐπισκευὴν καὶ τὴν χρῆ-
 σιν τῷ^ο τῆς ἐκκλησίας λόγῳ^ρ ἀναγκαίαν εἶναι γινώσκεις.
 Ἀπέσταλται⁹ δὲ γράμματα παρὰ τῆς ἡμετέρας ἡμερότη-
 τος πρὸς τὸν τῆς διοικήσεως καθολικὸν, ὅπως ἂν πάντα³⁰

^ο αὐτὸ M. ἑαυτὸ Eus. V. C. iv. 36. Thdr. Niceph. viii. 27.

^ι λαμβανόντων Eus.

^β καταφαίνεσθαι, omisso τοίνυν, et sublata plena distinctione post αὐξήσιν, ita ut sententia de præcedente ὡς pendeat, Eus. Thdr. Niceph. et similiter Epiph. H. T. ii. 16.

^κ δέδεξο om. F. M.

^ι πρέπον γὰρ Eus. Thdr. Niceph. γὰρ om. Vales. et codd. Notandum hic tam δέδεξο quam γὰρ abesse a codicibus, Stephan. et Genev. neque ab Epiphano agnoscī. Utrumque debetur emendationi Christophorsoni, qui ea e Theodoro supplevit. Valesius δέδεξο recepit, sed γὰρ vel rejecit vel prætermisit. Certe sententia aut utrumque aut neu-

trum exposcere videtur. Ferri quidem poterat codicum lectio, qui ambo omittunt: cum tamen de textu Eusebii et Theodoretī nullus sit dubitandi locus, visum est lectionem quæ viris doctis placuit retinere; quanquam Socrates in transcribenda hac epistola fortasse utramque vocem omiserit.

^κ τοῦτο om. Eus.

¹ ἐνανάγνωστότεα Niceph.

^μ εὐμετακόμιστα Eus.

^ν τὴν τ' Eus. τὴν τε Thdr.

^ο τῶν M. Niceph.

^ρ λόγων F. Niceph. συλλογῶν Thdr. ed. Noesselt, et conjectura Heinichen ad Euseb. ubi cod. Ion. habet καταλόγῳ. *Necessarium ecclesiis* Epiphān.

⁹ ἀπεστάλη Eus.

maximum incrementum capiant, consentaneum in primis videtur, ut plures quoque in ea construantur ecclesiæ. Accipe igitur libenti animo, id quod facere decrevi. Visum est enim id significare prudentiæ tuæ, ut quinquaginta codices divinarum scripturarum, quarum apparatus et usum maxime necessarium ecclesiæ esse intelligis, in membranīs probe apparatis, ab artificibus antiquariis venuste scribendi peritissimis describi facias; qui et legi facile, et ad omnem usum circumferri possint. Literæ porro a nostra clementia missæ sunt ad rationalem dicecesis, ut cuncta ad

τὰ πρὸς τὴν[†] ἐπισκευὴν αὐτῶν[§] ἐπιτήδεια παρασχεῖν
 54 φροντίσειεν. Ἴνα γὰρ ὡς τάχιστα τὰ γραφέντα σωμά-
 τια κατασκευασθῆι, τῆς σῆς ἐπιμελείας ἔργον τοῦτο γε-
 νήσεται[‡] καὶ γὰρ δύο δημοσίων ὀχημάτων ἐξουσίαν εἰς
 διακομιδὴν, ἐκ τῆς αὐθεντίας^υ τοῦ γράμματος ἡμῶν τούτου 35
 55 λαβεῖν σε προσήκει. Οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὰ^χ καλῶς
 γραφέντα καὶ μέχρι τῶν ἡμετέρων ὄψεων ῥᾶστα δια-
 κομισθῆι^γ, ἐνὸς δηλαδὴ τοῦτο πληροῦντος τῶν ἐκ τῆς^z σῆς
 ἐκκλησίας διακόνων· ὅς ἐπειδὴν ἀφίκηται πρὸς ἡμᾶς, τῆς
 ἡμετέρας πειραθῆσεται φιλανθρωπίας. ὁ Θεός σε δια-40
 φυλάξοι^α, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

Ἄλλη ἐπιστολὴ πρὸς Μακάριον.

36

Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος σεβαστὸς Μακαρίῳ
 Ἱεροσολύμων^β.

56 Τοσαύτη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐστὶν ἡ χάρις, ὡς μηδεμίαν
 λόγων χορηγίαν^γ τοῦ παρόντος πράγματος^δ ἀξίαν εἶναι 5
 δοκεῖν. τὸ γὰρ γνώρισμα τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου^ε πά-

[†] τὴν om. Eus.

[§] αὐτῶν om. Niceph.

[‡] γενήσεται τοῦτο Thdrt.

^υ αὐθεντίας F.

^χ τὰ om. Niceph.

^γ διακομισθῆσεται Eus.

^z τῶν τῆς ἐκ. Niceph.

^α διαφυλάξει F. Thdrt. διαφυ-

λάξει M.

^β Ἱεροσολύμων om. Eus. V. C.

iii. 30. Thdrt. H. E. i. 17.

^γ λόγων θεραπείαν Eus.

^δ πράγματος παρόντος secunda

manu M. θαύματος Eus. Thdrt.

Niceph. viii. 28.

^ε ἐκείνου om. Thdrt.

eorum codicum confectionem necessaria præberi curet. Tuæ erit diligentia, ut scripti codices quantocyus apparentur. Ceterum duorum publicorum vehiculorum usum auctoritate hujus epistolæ accipies. Sic enim quæ eleganter descripta sunt, ad conspectum nostrum commodissime perferentur: uno scilicet ex ecclesiæ tuæ diaconis id ministerium obeunte. Qui quidem ubi ad nos pervenerit, humanitatis nostræ experimentum capiet. Divinitas te servet, frater carissime.

Alia epistola ad Macarium.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Macario Hierosolymorum episcopo.

Tanta est Servatoris nostri gratia, ut nulla sermonis copia ad præsentis miraculi narrationem sufficere videatur. Nam ut sa-

τεχνίτας καὶ ἐργάτας, καὶ πάνθ' ὅσα^h περὶ τὴν οἰκοδομὴν ἀναγκαῖα τυγχάνειν παρὰ^l τῆς σῆς καταμάθοιεν ἀγχινοίας, 62 παραχρῆμα διὰ τῆς ἐκείνων προνοίας ἀποσταλῆναι. Περὶ 45 δὲ τῶν κίωνων, ἡ^k τῶν μαρμάρων, ἃ δ' ἂν νομίσης^l εἶναι τιμιώτερα τε καὶ χρησιμώτερα, αὐτὸς^m συνόψεως γενομένης πρὸς ἡμᾶς γράψαι σπούδασον· ἔν' ὅσων δ'ⁿ ἂν καὶ ὁποίων χρειάν εἶναι διὰ τοῦ^o γράμματος ἐπιγνώμεν, ταῦτα πανταχόθεν μετενεχθῆναι δυνηθῆ. τὸν γὰρ τοῦ κόσμου 50 θαυμασιώτερον τόπον κατ' ἀξίαν φαιδρύνεσθαι δίκαιον. 37 63 Τὴν δὲ τῆς βασιλικῆς καμάραν, πότερον λακωναρίαν ἢ διὰ τινος ἐτέρας ἐργασίας γενέσθαι δοκεῖ^p, παρὰ σοῦ γινῶναι βούλομαι· εἰ γὰρ λακωναρία μέλλοι εἶναι^q, δυνήσεται καὶ χρυσῷ καλλωπισθῆναι. τὸ λειπόμενον, ἵνα 5 ἢ σὴ ὁσιότης τοῖς προειρημένοις δικασταῖς ἢ τάχος γνωρισθῆναι ποιήσῃ, ὅσων τε καὶ^r ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ ἀναλωμάτων χρειά· καὶ πρὸς ἐμὲ εὐθέως ἀνενεγκεῖν σπούδασον^s, οὐ μόνον περὶ τῶν μαρμάρων τὲ καὶ κίωνων, ἀλλὰ

^h ἄπερ Euseb.

^l τυγχάνει, εἰ παρὰ τῆς σῆς μάθοιεν Niceph.

^k εἴτουν μαρ. Euseb. εἴτ' οὖν Thdrt. ἤγουν Niceph.

^l νομίσεις Euseb. Thdrt. Niceph.

^m αὐτῆς Euseb. Niceph. αὐτοῖς Thdrt.

ⁿ δὲ om. Euseb.

^o τοῦ σοῦ Euseb. Thdrt. Niceph. Tum post δυνηθῆ in Eusebio novum Caput incipit ab τὴν δὲ τῆς βασιλικῆς, omissa prævia clausula.

^p σοι δοκεῖ Euseb.

^q εἶναι μέλλοι Euseb. μέλλει εἶναι Niceph.

^r καὶ om. Euseb. Niceph.

^s σπουδάσῃ Euseb.

operarii, et quæcunque ad hoc opus necessaria esse ex prudentia tua cognoverint, protinus instante illorum sollicitudine dirigantur. De columnis vero et marmoribus, quæcunque et pretiosiora et utiliora esse ipso aspectu judicaveris, cura ut ad nos perscribas: ut cum ex literis tuis cognoverimus quot et qualibus opus sit, ea undique possint comportari. Æquum est enim, ut qui præ totius orbis locis maxime admirabilis est locus, pro dignitate sua exornetur. Porro cameram basilicæ, utrum laqueatam, an alio quopiam operis genere faciendam censeas, certior a te fieri velim. Nam si laqueata fiet, auro quoque poterit exornari. Restat igitur ut sanctitas tua supra memoratis iudicibus quamprimum significet, quot operarii et artificibus et sumptibus opus erit: utque ad me celeriter referat, non modo de marmoribus et columnis, sed etiam

καὶ περὶ τῶν λακωναριῶν, εἶγε^t τοῦτο κάλλιον ἐπικρί-
 νειας^u. ὁ Θεός σε διαφυλάξει^x, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

64 Καὶ ἄλλας δὲ ἐπιστολὰς ὁ βασιλεὺς κατὰ Ἀρείου
 καὶ τῶν ὁμοδόξων αὐτοῦ πανηγυρικώτερον γράψας
 πανταχοῦ κατὰ πόλεις προσέθηκε^γ, διακομφοδῶν καὶ
 65 τῶ^z τῆς εἰρωνείας ἤθει διαβάλλον αὐτόν. Οὐ μὴν¹⁵
 ἀλλὰ καὶ Νικομηδεῦσι κατὰ Εὐσεβίου καὶ Θεόγνιδος
 γράφων, καθάπτεται μὲν τῆς Εὐσεβίου κακοτροπίας,
 οὐ μόνον ἐπὶ τῶ Ἀρειανισμῶ, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶ τυ-
 ράννῳ ἤδη πρότερον εὐνοῶν τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν
 ἐπεβούλευσε^a. παραινεί^b δὲ ἕτερον ἐλέσθαι ἐπίσκοπον²⁰
 66 ἀντ' αὐτοῦ. Ἄλλὰ τὰς περὶ τούτων ἐπιστολὰς, διὰ
 τὸ ἐν αὐταῖς μῆκος, ἐνταῦθα προσγράψαι περιττὸν
 εἶναι ἐνόμισα· ἐξέστι^c δὲ τοῖς βουλομένοις ἀναζητή-
 σαι καὶ ἐντυγχάνειν αὐταῖς^d. Καὶ περὶ τούτων
 τοσαῦτα εἰρήσθω.

25

^t εἶγε καὶ Thdrt.

^u ἐπικρίνειν Euseb.

^x διαφυλάξει Thdrt.

^γ προέθηκε emendare voluit
 Valesius, recte. Vid. Annott.

^z Ita F. C. I. τῶ omnino om.
 M. et Stephan. Eam voculam
 primus addidit Christophors.

unde receperunt in textum Ge-
 nev. et Valesius post εἰρωνείας.
 Sed melius locatam habet F.
 quem sequor.

^a ἐπεβούλευεν F.

^b Ita M. παρῆνει cæteri.

^c Ita M. ἐξέστω cæteri.

^d αὐτοῖς F.

de lacunaribus, si hoc opus venustius esse censeris. Divinitas
 te servet, frater carissime.

Alias etiam epistolas contra Arium sectatoresque ejus, in modum
 orationum scriptas per singulas urbes proposuit, perstringens
 hominem, et facete jocando suggillans. Scripsit præterea ad
 Nicomedienses adversus Eusebium et Theognim. Quibus in
 literis improbitatem Eusebii carpit, non solum eo quod Ario sem-
 per favisset, verum etiam quod tyranni partibus antehac addictus,
 rebus suis insidiatus esset. Proinde illos hortatur, ut ejus loco
 alium episcopum eligant. Verum epistolas de hisce rebus ab eo
 conscriptas hic apponere, ob earum prolixitatem supervacuum
 duxi. Si qui vero illarum desiderio tenentur, eas et perquirere
 facile poterunt et legere. Sed de his hactenus.

ΚΕΦ. Ι.

Ἵτι καὶ τὸν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπον Ἀκέσιον κεκλήκει εἰς τὴν σύνοδον ὁ βασιλεὺς.

- ¹ Κινεῖ δέ με ἡ τοῦ βασιλέως σπουδὴ καὶ ἐτέρου πράγματος μνήμην ποιήσασθαι τῆς αὐτοῦ γνώμης, ³⁰ ὅπως ἐφρόντιζε τῆς εἰρήνης. τῆς γὰρ ἐκκλησιαστικῆς ὁμονοίας πρόνοιαν ποιούμενος, κέκληκε πρὸς τὴν σύνοδον καὶ Ἀκέσιον τῆς τῶν Ναυατιανῶν θρη- ³⁸
- ² σκείας ἐπίσκοπον. Μετὰ οὖν τὸ γραφῆναι καὶ ὑπογραφῆναι παρὰ τῆς συνόδου τὸν ὅρον τῆς πίστεως, ἡρώτα ὁ βασιλεὺς τὸν Ἀκέσιον, εἰ καὶ αὐτὸς τῇ πίστει συντίθεται καὶ τῷ ὀρισμῷ τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς· ὁ δὲ, οὐδὲν καινὸν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, ἡ σύνο- ⁵
- δος ὤρισεν. οὕτω γὰρ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων παρείληφα καὶ τὸν ὅρον τῆς πίστεως καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς.
- ³ Ἐπανερομένου οὖν τοῦ βασιλέως, διὰ τί οὖν τῆς κοινωνίας χωρίζῃ; ἐκείνος τὰ ἐπὶ Δεκίου γενόμενα ¹⁰ κατὰ τὸν διωγμὸν ἐδίδασκε· καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ

CAPUT X.

Quod Acesium quoque Novatianorum episcopum ad synodum vocaverit imperator.

Porro imperatoris studium admonet me, ut alterius quoque rei mentionem faciam, qua mens illius declaratur, et quantam pacis curam ac solitudinem gesserit. Num cum ecclesiarum concordiam consuleret, Acesium quoque Novatianorum episcopum ad concilium evocavit. Cumque fidei formula a synodo conscripta esset, omniumque subscriptione firmata, imperator Acesium interrogavit, num et ipse huic fidei et definitioni de festo Paschæ die, consensum accommodaret. At ille: Nihil novi, inquit, a concilio definitum est, imperator. Sic enim olim ab initio et ab ipsis apostolorum temporibus, tum fidei definitionem, tum festi Paschalis tempus traditum accepi. Rursus interroganti imperatori: Cur ego te a communione sejungis? ille res sub Decio, persecutionis tempore, gestas commemoravit, et vigorem severæ illius

αὐστηροῦ κανόνος ἔλεγεν, ὡς ἄρα οὐ χρὴ τοὺς μετὰ
 τὸ βάπτισμα ἡμαρτηκότας ἀμαρτίαν, ἣν πρὸς θάνατον
 καλοῦσιν αἱ θεῖαι γραφαὶ, τῆς κοινωνίας τῶν θείων
 μυστηρίων ἀξιούσθαι· ἀλλ' ἐπὶ μετάνοιαν μὲν αὐτοὺς 15
 προτρέπειν, ἐλπίδα δὲ τῆς ἀφέσεως μὴ παρὰ τῶν
 ἱερέων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐκδέχασθαι, τοῦ δυνα-
 μένου καὶ ἔξουσίαν ἔχοντος συγχωρεῖν ἀμαρτήματα.
 4 Ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀκεσίου, ἐπειπεῖν^ο τὸν βασιλέα,
 θές ὦ Ἀκέσιε^ι κλίμακα, καὶ μόνος ἀνάβηθι εἰς τὸν 20
 οὐρανόν. Τούτων οὔτε ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, οὔτε
 ἄλλός τις ἐμνημόνευσε πώποτε· ἐγὼ δὲ παρὰ ἀνδρὸς
 ἤκουσα οὐδαμῶς ψευδομένου, ὃς παλαιός τε ἦν σφό-
 δρα, καὶ ὡς ἱστορήσας τὰ κατὰ τὴν σύνοδον ἔλεγεν.
 ὅθεν καὶ^ε τεκμαίρομαι τοῦτο πεποθῆναι τοὺς σιωπή²⁵
 ταῦτα παραπεμφσαμένους, ὃ πολλοὶ τῶν ἱστορίας συγ-
 γραψαμένων πεπόνθασιν· ἐκεῖνοι γὰρ πολλὰ παρα-
 λέιπουσιν, ἣ προσπᾶσχοντές τισιν, ἣ προσώποις
 χαριζόμενοι. τὰ μὲν οὖν Ἀκεσίου^h τοσαῦτα.

^ο ἐπ' εἰπεῖν F.

^ι Ἀκέσιω C.

^ε καὶ om. F.

^h Supple περὶ Ἀκεσ.

regulæ protulit: eos scilicet qui post baptismum ejusmodi crimen admiserint, quod peccatum ad mortem divinæ scripturæ pronuntiant, ad divinorum mysteriorum communionem admitti non oportere: sed ad penitentiam quidem invitandos esse: remissionis vero spem non a sacerdotibus expectare eos debere, verum a Deo, qui solus jus potestatemque habet dimittendi peccata. Quæ cum dixisset Acesius, subjunxit imperator: Pone scalam, Acesi, et in cælum solus ascende. Hæc neque Eusebius Pamphili, neque alius quispiam literis prodidit. Ego vero ea accepi ab homine haudquaquam vano; qui quidem admodum provecta erat ætate, et ea narrabat quæ ipse in concilio geri viderat. Ex quo etiam conjicio, iis qui ista silentio prætermiserunt, idem contigisse quod multis aliis historiæ scriptoribus. Hi enim multa præterire solent, vel propterea quod male affecti sunt erga quosdam, vel ut certis hominibus gratificentur. Sed de Acesio hactenus.

ΚΕΦ. ΙΑ.

30

Περὶ Παφνουτίου τοῦ ἐπισκόπου.

1 Ἐπεὶ δὲ Παφνουτίου καὶ Σπυρίδωνος ποιήσασθαι
 μνήμην ἀνωτέρω ἐπηγγειλάμεθα, εὐκαιρον ἐνταῦθα
 περὶ αὐτῶν εἰπεῖν. Παφνούτιος γὰρ μᾶς πόλεως
 τῶν ἄνω Θηβῶν ἐπίσκοπος ἦν· οὕτω δὲ ἦν ἀνὴρ³⁵
 θεοφιλῆς, ὡς καὶ σημεῖα θαυμαστὰ γίνεσθαι ὑπ'
 2 αὐτοῦ. Οὗτος ἐν καιρῷ τοῦ διωγμοῦ τὸν ὀφθαλμὸν
 ἐξεκόπη· σφόδρα δὲ ὁ βασιλεὺς ἐτίμα τὸν ἄνδρα,
 καὶ συνεχῶς ἐπὶ τὰ βασίλεια μετεπέμπετο, καὶ τὸν
 ἐξορωρυγμένον ὀφθαλμὸν κατεφίλει. τοσαύτη προσ- 40
 3 ἦν τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ εὐλάβεια. Ἐν μὲν
 οὖν τοῦτο περὶ Παφνουτίου εἰρήσθω· ὁ δὲ πρὸς
 λυσιτέλειαν τῆς ἐκκλησίας καὶ κόσμον τῶν ἱερωμένων
 διὰ τῆς αὐτοῦ συμβουλῆς τότεⁱ γέγονε, διηγῆσομαι^k.
 Ἐδόκει τοῖς ἐπισκόποις νόμον νεαρὸν εἰς τὴν ἐκ- 45
 κλησίαν εἰσφέρειν, ὥστε τοὺς ἱερωμένους, λέγω δὲ³⁹

ⁱ Ita M. συμβουλήν τότε γέγο-^k Ita F. M. Stephan. Genev.³⁹ I. τὴν αὐτοῦ συμβουλήν γέγονε τοῦτο διηγῆσομαι Vales.

F. et editt.

CAPUT XI.

De Paphnutio episcopo.

Sed quoniam superius polliciti sumus, nos mentionem Paphnutii, Spyridonisque esse facturos, opportunum hic fuerit de illis pauca dicere. Paphnutius igitur cujusdam urbis in superiori Thebaide fuit episcopus: vir adeo pius Deoque carus, ut admiranda ab eo signa ederentur. Huic persecutionis tempore oculus fuerat effossus. Imperator vero hominem magnopere observabat, et frequenter in palatium accersebat, effossumque ejus oculum deosculabatur. Tanta in principe Constantino inerat pietas ac reverentia. Atque hoc de Paphnutio a nobis primo loco dictum sit. Illud vero quod ad utilitatem ecclesiae, et ad honestatem clericorum, ejus consilio gestum est, deinceps exponam. Visum erat episcopis novam legem in ecclesiam inducere, ut quicumque in sacrum ordinem allecti essent, id est episcopi, presbyteri et diaconi, ab

ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους, μὴ¹ συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς, ἃς ἔτι λαϊκοὶ ὄντες ἠγάγοντο.
 4 Καὶ ἐπεὶ περὶ τούτου βουλευέσθαι προὔκειτο, δια-
 ναστὰς ἐν μέσῳ τοῦ συλλόγου τῶν ἐπισκόπων ὁ 5
 Παφνούτιος ἐβόα μακρὰ, μὴ βαρὺν ζυγὸν ἐπιθεῖναι^m
 τοῖς ἱερωμένοις ἀνδράσι, τίμιον εἶναι τὸν γάμον αὐ-
 τὸν καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον παρὰ τῷ Θεῷⁿ λέγων,
 μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκριβείας, μᾶλλον τὴν ἐκκλη-
 σίαν προσβλάψωσιν· οὐ γὰρ πάντας δύνασθαι φέρειν 10
 τῆς ἀπαθείας τὴν ἀσκησιν, οὐδὲ ἴσως φυλαχθήσεσθαι
 5 τὴν^o σωφροσύνην τῆς ἐκάστου γαμετῆς· σωφροσύνην
 δὲ ἐκάλει καὶ τῆς νομίμου γυναικὸς τὴν συνέλευσιν·
 ἀρκεῖσθαι τὲ τὸν φθάσαντα κλήρου τυχεῖν μηκέτι
 ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι, κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀρχαίαν 15

¹ καὶ ὑποδιακόνους addunt F. et M. λέγω δὴ ἐπισκόπους πρεσβυτέρους διακόνους ὑποδιακόνους Suidas col. 2901. ed. Gaisford. ὑποδιακόνους habet quoque Sozomenus i. 23.

^m ἐπιτιθέναί F. M.

ⁿ Hanc lectionem ex M. recepi, mutato tantum αὐτῶν hujus codicis in αὐτὸν. Locus in edit. vulg. ita se habet, τίμιον εἶναι καὶ τὴν κοίτην, καὶ αὐτὸν ἀμίαντον τὸν γάμον λέγων. Quem ut emen-

daret Christophorson legere voluit, τίμιον εἶναι τὸν γάμον ἐν πάσι καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον λέγων (Conf. Ep. ad Heb. xiii. 4.) Sozomenus i. 23. et Nicephorus viii. 19., non ipsa auctoris verba exscribunt; uterque tamen, τίμιον τὸν γάμον ἀποκαλῶν, habet. τίμιον εἶναι τὸν γάμον λέγων μὴ τῇ ὑπερβολῇ Suidas.

^o τῇ σωφροσύνῃ M. Tum καὶ σωφροσύνην ἐκάλει Suidas.

uxorum quas cum laici essent, matrimonii jure sibi sociaverant, concubitu abstinerent. Cumque hac re in medium proposita, singulorum sententiæ rogarentur, surgens in medio episcoporum consensu Paphnutius, vehementer vociferatus est, non esse imponendum clericis et sacerdotibus grave hoc jugum: honorabiles nuptias et torum immaculatum esse dicens; ne ex nimia severitate damnum potius inferrent ecclesiæ. Neque enim omnes ferre posse tam districtæ continentiæ disciplinam: ac forsitan inde eventurum esse, ut cujusque uxoris castitas minime custodiretur. Castitatem autem vocabat congressatum viri cum uxore legitima. Satis esse, ut qui in clerum fuissent adscripti, juxta veterem ecclesiæ traditionem jam non amplius uxores ducerent: non tamen quemquam sejungendum esse ab ea, quam antehac, tunc

παράδοσιν, μή^p μὴν ἀποζεύγυσθαι ταύτης, ἣν ἀπαξ
 6 ἤδη πρότερον λαϊκὸς ὦν ἠγάγετο. Καὶ ταῦτ' ἔλεγεν
 ἄπειρος ὦν γάμου, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, γυναικός· ἐκ
 παιδὸς γὰρ ἐν ἀσκητηρίῳ^q ἀνετέθραπτο, καὶ ἐπὶ 20
 7 σωφροσύνῃ, εἰ καὶ τις ἄλλος, περιβόητος ὦν. Πεί-
 θεται πᾶς ὁ τῶν ἱερωμένων σύλλογος τοῖς Παφνου-
 τίου λόγοις. διὸ καὶ τὴν περὶ τούτου ζήτησιν
 ἀπεσίγησαν, τῇ γνώμῃ τῶν βουλομένων ἀπέχεσθαι 25
 τῆς ὁμιλίας τῶν γαμετῶν· καταλείψαντες. καὶ
 τοσαῦτα μὲν περὶ Παφνουτίου.

ΚΕΦ. IB.

Περὶ Σπυρίδωνος τοῦ Κυπρίων ἐπισκόπου.

1 Περὶ δὲ Σπυρίδωνος, τοσαύτη τῷ ποιμένι προσῆν
 ὀσιότης, ὡς καὶ ἀξιοθῆναι αὐτὸν καὶ ἀνθρώπων ποι- 30
 μένα γενέσθαι. ὃς μίας τῶν ἐν Κύπρῳ πόλεων
 ὀνόματι Τριμβούντος^s τὴν ἐπισκοπὴν ἐκεκλήρωτο·
 διὰ δὲ ἀτυφίαν πολλὴν ἐχόμενος τῆς ἐπισκοπῆς
 2 ἐποίμαυε καὶ τὰ πρόβατα. Πολλὰ μὲν οὖν τὰ περὶ

^p Ita F. M. Stephan. Genев.

^r γυναικῶν Suidas.

^m ἢτε Valea.

^s τρεμβούντος M. τριμβούντος

^q ἀσκηταῖς, et mox καὶ πείθεται, Suidas c. 3392.

Suidas.

cum esset laicus, legitime duxisset. Atque hæc dixit, ipse non modo conjugii, sed muliebris congressus penitus expers; quippe qui a puero in monasterio educatus fuisset; et ob singularem castimoniam ab omnibus celebratus. Ceterum universus sacerdotum cœtus, Paphnutii sermonibus assensus est. Proinde omissa ejus rei disceptatione, singulorum arbitrio permiserunt, ut ab uxorum consuetudine abstinerent si vellent. Et hæc quidem de Paphnutio.

CAPUT XII.

De Spyridone Cypriorum episcopo.

Nunc ad Spyridonem transeamus. Tanta in eo adhuc ovium pastore inerat vitæ sanctitas, ut dignus habitus sit qui hominum quoque pastor existeret. Hic urbis cujusdam in Cypro, nomine Trimithuntis, episcopatum sortitus est. Verum ob singularem

αὐτοῦ λεγόμενα. ἐνὸς δὲ ἧ δύο ἐπιμνησθήσομαι, 35
 ἵνα μὴ ἔξω τοῦ προκειμένου δόξω πλανᾶσθαι. με-
 σούσης ποτὲ τῆς νυκτὸς, κλέπται ταῖς ἐπαύλεσι τῶν
 προβάτων[†] λαθραίως ἐπελθόντες ἀφαιρεῖσθαι τῶν
 3 προβάτων ἐσπούδαζον. Ὁ Θεὸς δὲ ἄρα ὁ τὸν ποι- 40
 μένα σώζων ἔσωξε καὶ τὰ πρόβατα. οἱ γὰρ κλέπ-
 ται, ἀοράτῃ δυνάμει παρὰ ταῖς ἐπαύλεσι ἐδέεδντο.
 4 Ὁρθρος τὲ ἦν καὶ ἦκε παρὰ τὰ ποίμνια. ὡς δὲ
 εἶπεν ὀπίσω τὰς χεῖρας ἔχοντας, ἔγνω τὸ γεγονός· 5
 καὶ εὐχόμενος λύει τοὺς κλέπτας, πολλά τε νουθετή-
 σας, καὶ παρανέσας ἐκ δικαίων πόνων σπουδάξαι,
 μὴ μὴν ἐξ ἀδικίας λαμβάνειν, κριὸν τε αὐτοῖς χαρι-
 σάμενος, ἀπέλυσε, καὶ[‡] χαριέντως ἐπιφθεγξάμενος,
 5 ἵνα μὴ, φησι, μάτην ἡγρυπνηκότες[‡] φανείητε. Ἐν 10
 μὲν δὴ τοῦτο τῶν περὶ Σπυριδῶνος θαυμάτων. ἕτε-
 ρον δὲ τοιοῦτο ἦν αὐτῷ θυγάτηρ παρθένος, τῆς τοῦ
 πατρὸς εὐλαβείας μετέχουσα, τοῦνομα Εἰρήνη. αὐτῇ
 γνώριμός τις πολύτιμον παρέθετο κόσμιον· ἧ δὲ

† θρημμάτων Suidas.

‡ καὶ om. M.

‡ ἡγρυπνηκότες F.

animi modestiam, etiam in episcopatu oves pascere non destitit. Et multa quidem de hoc viro referuntur. Ego vero unum duntaxat aut alterum ejus facinus commemorabo, ne longius ab instituto videar aberrare. Fures media nocte caulas ejus clanculo ingressi, oves inde abducere tentabant. Sed Deus qui pastorem ipsum servabat, oves quoque ejus conservavit. Fures enim invisibili quadam virtute constricti ad ovilia tenebantur. Jam dies illucescebat: ille ad oves veniens, postquam juvenes manibus post tergum revinctis vidit, statim intellexit id quod gestum fuerat. Factaque oratione absolvit fures, admonens eos atque exhortans, ut ex justis laboribus, non per fraudem atque injuriam, victum sibi parare contenderent. Arietem quoque eis donavit, adjecto hoc facite dicto: ne frustra vigilasse videamini. Atque ita solutos eos dimisit. Hoc est unum e Spyridonis miraculis. Alterum vero est hujusmodi. Filiam habuit virginem, paternæ pietatis æmulam, nomine Irenem. Huic familiaris quidam pretiosum nescio quod ornamentum custodiendum tradiderat. Illa

ἀσφαλέστερον ποιούσα, γῆ τὴν παρακαταθήκην^w ἔ- 15
 6 κρυψε· μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸν βίον ἀπέλειπεν. Ἦκει μετὰ
 χρόνον ὁ παραθέμενος· μὴ εὐρών τε τὴν παρθένον,
 ἐμπλέκεται τῷ πατρὶ, νῦν μὲν ἐγκαλῶν, ἔστιν δὲ ὅτε
 7 καὶ παρακαλῶν. Ἐπεὶ δὲ συμφορὰν ἐποιεῖτο τὴν
 τοῦ παραθεμένου ζημίαν ὁ γέρον, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ 20
 μῆμα τῆς θυγατρὸς, ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεόν, πρὸ και-
 ροῦ δεῖξαι αὐτῷ τὴν ἐπαγγελλομένην ἀνάστασιν καὶ
 τῆς ἐλπίδος οὐχ ἡμαρτε. ζῶσα γὰρ αὐθις ἡ παρ-
 θένος, φαίνεται τῷ πατρὶ, καὶ τὸν τόπον σημάνασα,
 ἔνθα τὸ κόσμιον ἀπεκέκρυπτο, αὐθις ἀπεχώρει. Τοι- 25
 8 οῦτοι ἄνδρες ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ βασιλέως Κωνσταν-
 τίνου κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἐξέλαμπον. Ταῦτα δὲ
 ἐγὼ καὶ ἀκοῇ παρὰ πολλῶν Κυπρίων παρέλαβον,
 καὶ συντάγματι Ῥουφίνου τινὸς^x πρεσβυτέρου ἐνέτυ-
 χον, Ῥωμαϊκῇ λέξει συγγεγραμμένῳ, ἀφ' ὧν ταῦτα 30
 καὶ ἕτερα τινὰ τῶν μετ' οὐ πολὺ ρηθησομένων συν-
 ἤγαγον.

^w παραθήκην F. M. C.

^x τινὸς ρουφίνου F. M.

quo tutius servaret depositum, in terram abdidit, ac paulo post decessit e vita. Aliquanto post tempore venit is qui rem deposuerat. Et cum virginem non reperiret, patrem adortus est; nunc insimulans eum, nunc obsecrans. Senex, cum damnum ejus qui rem deposuerat, suam ipsius duceret esse jacturam, venit ad sepulcrum filiae: Deumque precatus est, ut promissam resurrectionem sibi ante tempus ostenderet. Nec spes eum fefellit. Statim enim puella rediviva adstitit patri. Cumque locum indicasset in quo absconditum erat ornamentum, rursus ex hac luce migravit. Hujusmodi homines imperatoris Constantini temporibus in ecclesia floruerunt. Atque hæc ego tum a multis Cypriis auditu accepi: tum in libro Rufini cujusdam presbyteri Latina lingua conscripto posita inveni. Ex quo quidem libro, tum hæc ipsa, tum alia quæ paulo postea dicentur, collegi.

ΚΕΦ. ΙΓ.

Περὶ Εὐτυχιανοῦ τοῦ μοναχοῦ.

1 Ἦκουσα δὲ ἐγὼ καὶ περὶ Εὐτυχιανοῦ, θεοφιλοῦς
 ἀνδρὸς κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀκμάσαντος· ὃς 35
 καὶ αὐτὸς τῆς ἐκκλησίας τῶν Ναυατιανῶν τυγχάνων,
 2 παραπλήσια ἔργα ποιῶν ἐθανμάζετο. Τίς τε ὁ περὶ
 τούτου διηγησάμενος, ἐρῶ μετὰ ἀκριβείας, καὶ οὐκ
 ἀποκρύψομαι, κἄν δόξω τισὶν ἀπεχθάνεσθαι. Αὐξάν-
 3 ων τις τῆς Ναυατιανῶν ἐκκλησίας πρεσβύτερος 40
 μακροβιώτατος γέγονεν· ὃς καὶ τῇ ἐν Νικαίᾳ συν-
 ὄδῳ, κομιδῇ νήπιος ὢν, ἅμα τῷ Ἀκεσίῳ παρέβαλλε²,
 4 καὶ τὰ κατὰ Ἀκέσιον ἐμοὶ διηγήσατο. Οὗτος ἐξ
 ἐκείνων τῶν χρόνων ἄχρι τῆς βασιλείας τοῦ νέου
 Θεοδοσίου ἐξέτεινε, καὶ νεωτέρῳ μοι σφόδρα τυγχά- 45
 νοντι τὰ περὶ Εὐτυχιανοῦ διηγήσατο, πολλὰ μὲν
 διεξελθὼν περὶ τῆς προσούσης αὐτῷ θείας χάριτος·
 ἐν δὲ κἀκεῖνο μνήμης ἄξιον ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἔφη
 4 Κωνσταντίνου. Τῶν δορυφόρων τίς, οὗς οἰκείου

1 γεγοῶς τῇ ἐν M.

2 ἀκησίῳ παρέβαλεν F. παρέβαλεν item M.

CAPUT XIII.

De Eutychiano monacho.

Eutychianum quoque virum sanctissimum, iisdem temporibus floruisse comperi. Qui cum et ipse ex ecclesia Novatianorum unus esset, multa tamen opera his similia quæ supra memoravi, non sine magna admiratione gessit. Quisnam autem de illo mihi retulerit, dicam accurate; nec dissimulabo quidquam, tamen intelligam apud nonnullos id mihi offensionem fore. Auxanon quidam Novatianorum ecclesiæ presbyter, admodum longævus fuit: qui ad synodum Nicænam una cum Acesio venit adhuc admodum adolescens, et quæ de Acesio superius dicta sunt, mihi commemoravit. Hic ab illis temporibus ad principatum usque Theodosii junioris vitam produxit, mihi quoque admodum juveni de Eutychiano narravit: multa quidem referens de divina quæ in illo viro inerat gratia: unum tamen præ ceteris memoria dignum aiebat, quod Constantino regnante gestum est. Quidam e numero

ἐγγράψαντες, ἃ κανόνας ὀνομάζειν εἰώθασιν, αὐθις
κατὰ πόλιν τὴν ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν^ο. φιλομαθὲς δὲ
εἶναι νομίζω καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελ-
θόντων ἐπισκόπων, ἃ εὐρεῖν ἐδυνήθημεν, καὶ ἧς ἔκα-
40 στος ἐπαρχίας τε καὶ πόλεως ἦν, καὶ τὸν χρόνον ἐν
12 φ̄ συνῆλθον, παραθέσθαι ἐνταῦθα. Ὅσιος ἐπίσκοπος
Κουδρούβης Ἰσπανίας^f. οὕτως πιστεύω^ε ὡς προγέ-
γραπται· Ῥώμης Βίτων καὶ Βικεντίνος πρεσβύτεροι· 42
Αἰγύπτου Ἀλέξανδρος· Ἀντιωχείας^h τῆς μεγάλης
Εὐστάθιος· Ἱεροσολύμων Μακάριος· Ἀρποκρατίων
Κύνων· καὶ τῶν λοιπῶν ὧν εἰς πλήρεςⁱ τὰ ὀνόματα
κεῖται ἐν τῷ Συνοδικῷ Ἀθανασίου τοῦ Ἀλεξανδρείας 5
13 ἐπισκόπου. Καὶ ὁ χρόνος δὲ τῆς συνόδου, ὡς ἐν
παρασημειώσειςιν εὔρομεν, ὑπατείας Παυλίνου καὶ
Ἰουλιανοῦ τῇ εἰκάδι τοῦ Μαΐου μηνός· τοῦτο δὲ ἦν
ἑξακοσιοστὸν τριακοστὸν ἕκτον ἔτος, ἀπὸ τῆς Ἀλεξ-
άνδρου τοῦ Μακεδόνης^k βασιλείας. Τὰ μὲν οὖν τῆς 10

^e ἕκαστος addit M.

^f Ἰσπανίας, &c. usque ad Ῥώ-
μης, om. Stephan. et Genev.
Vid. Vales. Annott.

^ε πιστεύων M.

^h ἀλέξανδρος, ἀρποκρατίων, omis-
sis quæ in medio sunt, M.

ⁱ πλήρεις M.

^k μακεδόνας F.

regulas vocare solent, ad suam quisque urbem reversi sunt. Ceterum historiæ studiosis haudquaquam inutile fore arbitror, si nomina episcoporum qui Nicæam convenerunt, quæ quidem investigare potui; et cujus quisque provinciæ ac civitatis episcopus fuerit; tempus item quo congregati sunt, hoc loco adscripsero. Hosius episcopus Cordubæ Hispaniæ: ita credo, ut superius scriptum est. Vito et Vincentius, presbyteri urbis Romæ. Ægypti Alexander episcopus. Magnæ Antiochiæ Eustathius. Hierosolymorum Macarius. Harpocratio Cynopoleos. Et reliqui, quorum nomina in libro Athanasii episcopi Alexandrini, qui Synodicus inscribitur, plenissime digesta sunt. Tempus autem quo synodus congregata est, sicut in notationibus temporis ipsi synodo præfixis inveni, fuit consulatu Paulini et Juliani, die undecimo kalendas Junias, anno sexcentesimo tricesimo sexto a regno Alexandri Macedonis. Et Nicæna quidem synodus hunc

συνόδου τέλος εἶχεν ἰστέον δὲ, ὅτι μετὰ τὴν σύνοδον ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰ ἐσπέρια μέρη ἀφίκετο.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Ἵτι Εὐσέβιος¹ ὁ Νικομηδείας καὶ Θεόγνης ὁ Νικαίας ἐξορισθέντες διὰ τὸ συμφρονησαὶ Ἀρείφ, ὑστερον βιβλίον μετανοίας διαπεμφάμενοι, καὶ 15 συνθέμενοι τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως, τοὺς ἑαυτῶν ἀπέλαβον θρόνους.

1 Εὐσέβιος δὲ καὶ Θεόγνης, βιβλίον μετανοίας τοῖς κορυφαίοις τῶν ἐπισκόπων ἀποστείλαντες, ἀνεκλήθη- 43 σάν τε τῆς ἐξορίας ἐκ βασιλικοῦ προστάγματος, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἑαυτῶν ἀπέλαβον τοὺς εἰς τόπον ἑαυτῶν χειροτονηθέντας ἐξωθήσαντες, Ἀμφίωνα μὲν Εὐσέβιος, Χρῆστον δὲ Θεόγνης. οὐ βιβλίου τὸ ἀντίγραφον ἔστι τόδε^m.

2 Ἴδῃ μὲν οὖνⁿ καταψηφισθέντες πρὸ κρίσεως παρὰ τῆς εὐλαβείας ὑμῶν, ἐν ἡσυχίᾳ^o φέρειν τὰ κεκριμένα παρὰ

¹ Ἵτι—θρόνους. Pro his habet ὡς εὐσέβιος καὶ θέογνης βιβλίον μετανοίας δεδώκασιν. M.

^m Inserit hic, βιβλίον μετανοίας εὐσεβίου νικομηδείας καὶ θέογμυδος νικαίας. M.

ⁿ μὲν ἡμεῖς κατ. M. μὲν κατ.

Sozomen. H. E. II. 16. Niceph. VIII. 43.

^o ἐν—ὀφειλομεν. Hæc ita, ὀφειλομεν σιωπᾶν τὰ κεκριμένα παρὰ τῆς εὐλαβείας ὑμῶν Sozom. Niceph.

finem accepit. Imperator vero finita synodo, ad occidentis partes se contulit.

CAPUT XIV.

Quomodo Eusebius Nicomediæ episcopus et Theognis Nicææ, qui in exilium missi fuerant eo quod Ario consensissent, postea misso pœnitentiæ libello expositioni fidei consentientes, sedes suas receperunt.

Porro Eusebius et Theognis pœnitentiæ libello ad præcipuos episcopos misso, imperatoris jussu ab exilio revocati, ecclesias suas receperunt; eosque qui in ipsorum locum ordinati fuerant, expulerunt; Amphionem quidem Eusebius; Chrestum vero Theognis. Cujus quidem libelli exemplum hoc est.

Nos quidem a pietate vestra dudum condemnati indicta causa, iudicium sanctitatis vestræ placide et cum silentio ferre debemus.

τῆς ἀγίας ὑμῶν ἐπικρίσεως ὀφείλομεν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἄτοπον καθ' ἑαυτῶν δοῦναι τῶν συκοφαντῶν^p τὴν ἀπόδειξιν τῇ σιωπῇ, τούτου ἔνεκα ἀναφέρομεν ὡς ἡμεῖς καὶ 10 τῇ πίστει συνεδράμομεν, καὶ τὴν ἔννοιαν ἐξετάσαντες ἐπὶ τῷ ὁμοουσίῳ ὅλοι ἐγενόμεθα τῆς εἰρήνης, οἱ^q μῆδαμὸς τῇ 3 αἰρέσει ἐξακολουθήσαντες. Ὑπομνήσαντες^r δὲ ἐπὶ ἀσφαλείᾳ^s τῶν ἐκκλησιῶν ὅσα τὸν λογισμὸν ἡμῶν ὑπέτρεχε^t, καὶ πληροφορήσαντες^u τοὺς δι' ἡμῶν πεισθῆναι ὀφείλον- 15 τας, ὑπεσημηνάμεθα τῇ πίστει· τῷ δὲ ἀναθεματισμῷ οὐχ ὑπεγράψαμεν, οὐχ ὡς τῆς πίστεως κατηγοροῦντες, ἀλλ' ὡς ἀπιστοῦντες^x τοιοῦτον εἶναι τὸν κατηγορηθέντα, ἐκ τῶν ἰδία πρὸς ἡμᾶς παρ' αὐτοῦ διὰ τε ἐπιστολῶν καὶ τῶν 20 εἰς πρόσωπον διαλέξεων πεπληροφορημένοι μὴ τοιοῦτον εἶναι. Εἰ δὲ ἐπέισθη ἡ ἀγία ὑμῶν σύνοδος, οὐκ ἀντιτί- νοντες, ἀλλὰ συντιθέμενοι^y τοῖς παρ' ὑμῖν κεκριμένοις^z, καὶ διὰ τούτου^a τοῦ γράμματος πληροφοροῦμεν τὴν συγ- 25 καταθέσιν· οὐ τὴν ἐξορίαν βαρέως φέροντες, ἀλλὰ τὴν 25

^p συκοφαντούντων Sozom. Niceph.

^q οἱ om. M. Sozom. Niceph.

^r ὑπεμνήσαντες perperam Niceph.

^s τῇ ἀσφ. Sozom. Niceph.

^t ὑπετέρεχε Niceph.

^u πληροφορηθέντες καὶ Sozom. Niceph.

^x ἀπιστοροῦντες male Niceph.

^y συντιθέτες Niceph.

^z ἡκριβωμένοις Sozom.

^a τούτου om. Sozom. Niceph.

Sed quoniam absurdum est, argumentum calumniæ adversus semetipsum silentio suo præbere, idcirco significamus vobis, nos et in fide unanimes conspirasse; et notione consubstantialis diligenter examinata, omni studio in pacem incubuisse, nullam unquam hæresim secutos. Cumque ob securitatem et tranquillitatem ecclesiarum ea suggessissemus quæ nobis in mentem veniebant, et eos quibus a nobis satisfieri oportebat confirmassemus, fidei quidem subscripsisse, anathematismo vero noluisse subscribere; non quod fidem reprehenderemus, sed quia minime credebamus, illum qui accusatus fuerat, ejusmodi esse; cum partim ex iis quæ ad nos per literas scripserat, partim ex ejus sermonibus in conspectu nostro habitis, compertum haberemus, illum talem non esse. Quod si sanctissimo concilio vestro satisfactum est, non repugnantes, sed consentientes iis quæ a vobis decreta sunt, etiam hoc libello consensum nostrum confirmamus; non quidem tædio exilii, sed ut suspicionem vitemus hæreseos.

5 ὑπόνοιαν τῆς αἵρέσεως ἀποδύμενοι. Εἰ γὰρ καταξιώ-
σητε^b ὑν γοῦν εἰς πρόσωπον ἐπαναλαβεῖν ἡμᾶς, ἔχετε^c
ἐν πᾶσι συμψύχους^d, ἀκολουθοῦντας τοῖς παρ' ὑμῖν
κεκριμένοις· ὅποτε αὐτὸν τὸν ἐπὶ τούτοις ἐναγόμενον^e,
ἔδοξε τῇ ὑμῶν εὐλαβείᾳ φιλανθρωπεύσασθαι καὶ ἀνακα-30
6 λέσασθαι. Ἄτοπον δὲ, τοῦ^f δοκοῦντος εἶναι ὑπευθύνου 44
ἀνακεκλημένου καὶ ἀπολογησαμένου ἐφ' οἷς διεβάλλετο,
ἡμᾶς σιωπᾶν^g, καθ' ἑαυτῶν διδόντας^h τὸν ἔλεγχον. κατ-
αξιώσατε γοῦνⁱ, ὡς ἀρμόζει τῇ φιλοχρίστῃ ὑμῶν εὐλα-
βείᾳ καὶ τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα ὑπομνήσαι, καὶ τὰς 5
δεήσεις ἡμῶν ἐγχειρίσαι, καὶ θάττον βουλευσασθαι τὰ
ὑμῖν ἀρμόζοντα ἐφ' ἡμῖν.

7 Καὶ τοῦτο μὲν τὸ τῆς παλινορθίας βιβλίον Εὐσε-
βίου καὶ Θεόγνιδός ἐστιν· ἀπὸ δὲ τῶν ῥημάτων αὐτοῦ
τεκμαίρομαι, ὅτι οὗτοι μὲν τῇ ὑπαγορευθείσῃ πίστει
ὑπεσημῆναντο, τῇ δὲ καθαιρέσει Ἀρείου σύμψηφοι 10
γενέσθαι οὐκ ἐβουλήθησαν· καὶ ὅτι Ἄρειος πρὸ τού-

^b καταξιώσατε Niceph.

^c ἔχετε Sozom. Niceph. *kabe-*
bitis Epiphan. in Cassiod. Hist.
ii. 17.

^d Ita F. M. Sozom. Niceph.
consonantes Epiphan. *συμψήφους*
editt.

^e ἐναγόμενον C.

^f δέ τι δοκοῦντες Sozom. Ni-
ceph.

^g ἐπισιωπᾶν (pro quo ἔτι σιω-
πᾶν scribere voluit Valesius),
Sozom.

^h ἐνδόντας Sozom. Niceph.

ⁱ ὁν Sozom. Niceph.

Nam si in conspectum vestrum nos venire patiamini, invenietis nos in omnibus concordēs, et decretis vestris mordicus inhaerentes: quando et eum ipsum qui ob ista accusabatur, placuit reverentiae vestrae humaniter tractare, et ab exilio revocare. Porro absurdum fuerit, cum is qui reus esse videbatur, revocatus sit, seque de illis quae ipsi objiciebantur purgaverit, nos silere, et argumentum adversus nosmetipsos ultro suppeditare. Vos ergo, sicut reverentiam vestram Christi amantissimam decet, imperatorem Deo carissimum admonere dignemini, eique preces nostras offerre, et in nostra causa, ea quae vobis congruunt, mature decernere.

Et hic quidem est libellus retractationis Eusebii atque Theognidis. Ex cujus verbis conjicio, istos fidei quidem quae in concilio edita fuerat, subscripsisse; depositioni autem Arii consentire noluisse: et Arium ante istos ab exilio fuisse revocatum. Verum

των φαίνεται ἀνακληθείς. ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο οὕτως ἔχει δοκεῖ, ὁμως τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιβαίνειν κεκώλυτο· τοῦτο δὲ δείκνυται, ἀφ' ὧν ὕστερον ἐαυτῷ κάθοδον^k εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάν-¹⁵δρειαν ἐπενόησεν, ἐπιπλάστῳ μετανοίᾳ χρησάμενος, ὡς κατὰ χώραν ἐρούμεν.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Ἵτι¹ μετὰ τὴν σύνοδον, Ἀλεξάνδρου τελευτήσαντος, Ἀθανάσιος καθίσταται τῆς Ἀλεξανδρείων πόλεως ἐπίσκοπος. 20

1 Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθέως Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας τελευτήσαντος, προίσταται τῆς ἐκκλησίας Ἀθανάσιος. τούτον φησὶν ὁ Ῥουφῖνος κομιδῆ νήπιον ὄντα, παίζειν σὺν ἐτέροις ἡλικιώταις²⁵ ἱερὸν παίγνιον. τοῦτο δὲ ἦν μίμησις ἱερωσύνης καὶ² τοῦ καταλόγου τῶν ἱερωμένων ἀνδρῶν. Ἐν δὴ οὖν τῷ παιγνίῳ τούτῳ Ἀθανάσιος μὲν τῆς ἐπισκοπῆς ἐκεκλήρωτο τὸν θρόνον· τῶν δὲ ἄλλων νέων ἕκαστος

^k κάθοδον ἐαυτῷ F. M.

ἀθανάσιος τὴν ἐπισκοπὴν διαδεχέται.

¹ ὅτι—ἐπίσκοπος. Pro his ha-

M.

bet ὅτι ἀλεξάνδρου τελευτήσαντος

licet hoc ita se habere videatur, nihilominus Alexandriam ingredi prohibitus fuerat. Idque ex eo convincitur, quod postea reditum sibi in ecclesiam et in urbem Alexandriam paravit, simulata usus poenitentia, eicut suo loco dicturi sumus.

CAPUT XV.

Quomodo Alexandro post Synodum Nicenam mortuo, Athanasius creatus est episcopus.

Paulo post mortuo Alexandro Alexandriae episcopo, Athanasius ecclesiae praeficitur. Hunc cum admodum puer esset, sacrum quendam ludum una cum pueris aequalibus luisse Rufinus narrat. Is lusus erat imitatio sacerdotii, et collegii sacrorum virorum. In hoc igitur ludo, Athanasius quidem episcopi dignitatem sortitus fuerat. Reliquorum vero puerorum alius presbyteri partes age-

ἡ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἐμμείτο. ταῦτα ἔπαιζον οἱ παῖδες κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ τῷ μάρτυρος καὶ 30
 3 ἐπισκόπου Πέτρου ἐπετελεῖτο μνήμη. Τότε δὴ^μ καὶ Ἀλέξανδρος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος διαβαίων, ὄρᾳ τὸ γινόμενον παίγνιον καὶ μεταπεμψάμενος τοὺς παῖδας, ἐπύθετο παρ' αὐτῶν τὸν ἐν τῷ παιγνίῳ κληρωθέντα τόπον ἐκάστῳ^ν, προμηνυεσθαί 35
 τι διὰ τοῦ γεγονότος ἡγησάμενος. ἐκέλευσέν τε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἄγεσθαι τοὺς παῖδας, καὶ παιδείας μεταλαμβάνειν, ἔξαιρέτως δὲ τὸν Ἀθανάσιον· εἶτα ἐν 45
 4 τελείᾳ γενόμενον ἡλικίᾳ καὶ διάκονον χειροτονήσας, ἦγεν ἐπὶ τὴν Νίκαιαν, συναγωνιζόμενον αὐτῷ ἐκεῖ, ὅτε συνεκροτεῖτο ἡ σύνοδος. Ταῦτα μὲν ὁ Ῥουφῖνος περὶ αὐτοῦ Ἀθανασίου ἐν τοῖς συντάγμασι 5
 5 ἑαυτοῦ εἶρηκεν. οὐκ ἀπεικὸς δὲ γενέσθαι· καὶ γὰρ πολλὰ τοιαῦτα γενόμενα πολλάκις ἐφεύρηται. περὶ οὗ^ο τέως τοσαῦτα εἰρήσθω μοι.

^μ δὲ M. τότε δὲ Ἀλέξανδρος
 Reading, nescio quo casu; nam
 omnes editiones anteriores τότε
 δὴ καὶ habent.

^ν καὶ ἐκάστῳ M.
^ο “Melius in cod. Allat. περι
 ὄν τούτων τοσαῦτα τέως λελέχθῃ
 μοι.” VALESIIUS.

bat, alius diaconi. Atque hæc a pueris ludebantur eo ipso die, quo Petri episcopi et martyris celebrabatur memoria. Forte Alexander Alexandriæ episcopus tunc prætergrediens, ludum omnem contemplatur. Accitosque ad se pueros interrogat, quem quisque locum eo in ludo sortitus fuisset, ratus ex eo quod gestum fuisset, aliquid singulis prænuntiari. Quo facto, pueros in ecclesia educari et literarum studiis erudiri jubet, ac præcipue Athanasium. Quem quidem jam virilem ingressum ætatem, diaconum constituit, et Nicæam secum duxit, ut in concilio quod ibi congregatum erat, adjumento illius uteretur. Hæc de Athanasio Rufinus in libris suis commemoravit: nec profecto incredibile est ea contigisse, cum multa hujusmodi sæpenumero gesta esse reperiantur. Sed de Athanasio hactenus.

ΚΕΦ. ΙΣ.

Ἦς Ῥ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὸ πάλαι Βυζάντιον αὐξήσας, Κωνσταντίνου ἰο πόλιν ἐπωνόμασεν.

Ἦ Ὁ βασιλεὺς δὲ μετὰ τὴν σύνοδον ἐν εὐφροσύνῃ διῆγεν· ἐπιτελέσας οὖν δημοτελῆ τῆς εἰκοσαετηρίδος αὐτοῦ ἑορτῆν, εὐθέως^ῃ περὶ τὸ ἀνορθοῦν τὰς ἐκκλησίας ἐσπούδαζεν· ἐποίει τε τοῦτο κατὰ^τ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπωνύμῳ, ἣν Βυζάντιον κα- 15 λουμένην τοπρότερον ἠῤῥησε, τείχη μεγάλα περιβαλὼν^ῃ, καὶ διαφόροις κοσμήσας οἰκοδομήμασιν· ἴσην τε τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ ἀποδείξας, καὶ^τ Κωνσταντινούπολιν μετονομάσας, χρηματίζειν δευτέραν^ῃ Ῥώ-

Ῥ Ἦς ὁ βασιλεὺς F. Ὅτι κωνσταντῖνος τὸ βυζάντιον κωνσταντινούπολιν ἐπωνόμασεν M.

^ῃ εὐθέως τε F.

^τ περὶ F. M. κατὰ emendatio est Valesii, qui hæc admonet, "Lege ἐποίει δὲ τοῦτο κατὰ τε τὰς ἄλλας πόλεις: frequenter in his particulis peccatum est ab antiquariis qui hos libros exscripserunt. Quod quidem semel monitum volui, ut studiosus lector per se deinceps id observet. Certe in cod. All. legitur κατὰ τε τὰς ἄλλας πόλεις."

^ῃ ταύτη περιβαλὼν M.

^τ Ita M. Et denominatam Eriphan. Hist. Trip. ii. 18. καὶ om. editt.

^ῃ "χρηματίζειν δὲ δ. Ῥ. Hunc locum qui corruptus antea legebatur, et prava distinctione confusus, pristino nitore restitui, expuncta particula δὲ, quæ nec in Flor. cod., nec in Sfort. habetur. [nec in M.] Confirmat emendationem nostram Epiphanius: et denominatam Constantinopolim appellari secundam Romam lege firmavit." VALESIUS.

CAPUT XVI.

Quomodo Constantianus imp. urbem Byzantium auxit, et Constantinopolim vocavit.

Imperator vero post peractum concilium, summa in lætitia vitam exegit. Celebrata igitur festivitate publica vicennialium suorum, statim ad ecclesiarum instaurationem omne studium suum contulit. Idque tum in aliis civitatibus præstitit, tum in urbe sibi cognomine. Quam quidem Byzantium antehac appellatam, magnopere amplificavit; et ingentibus cinctam muris, variisque ædificiis exornatam, reginæ urbium Romæ exæquans, Constantinopolim nominavit; utque nova Roma vocaretur, lege sanxit.

μην νόμφ ἐκύρωσεν· ὃς νόμος ἐν λιθίνῃ γέγραπται²⁰
 στήλῃ, καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ καλουμένῳ στρατηγίῳ
²πλησίον τοῦ² ἑαυτοῦ ἐφίππου παρέθηκε¹. Καὶ ἐν
 ταύτῃ τῇ πόλει, δύο μὲν οἰκοδομήσας ἐκκλησίας, μίαν
 ἐπωνόμασεν Εἰρήνην, ἑτέραν δὲ τὴν τῶν Ἀποστόλων
³ἐπώνυμον. Καὶ οὐ μόνον, ὡς ἔφην, ἠῤῥξει τὰ τῶν²⁵
 Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν^a Ἑλλήνων καθήρει.
 τὰ γοῦν ἀγάλματα κόσμον τῇ Κωνσταντίνου πόλει
 προϋτίθει δημοσίᾳ, καὶ τοὺς Δελφικοὺς τρίποδας ἐν
 τῷ ἵπποδρομῳ δημοσιεύσας προϋθήκε. ταῦτα μὲν
 οὖν δόξει περιττὰ λέγεσθαι νῦν· ὁράται γὰρ πρότερον³⁰
⁴ἢ ἀκούεται. Τότε δὲ ὁμως μεγίστην ἐπίδοσιν ἔλαβε
 τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς^b τοῦ
 βασιλέως Κωνσταντίνου, καὶ ἄλλα^c πλείστα ἢ τοῦ

^x τῷ ἑαυτοῦ ἐφίππῳ M.

^y "Scribendum παρέστηκεν. Epiphanius: *Sicut lex ipsa in marmorea platoma noscitur esse conscripta, et in Strategio juxta equestrem statuam ejus constituta.* Legerat ergo Epiphanius in suo codice, *πλησίον τοῦ αὐτοῦ ἐφίππου παρέστηκεν.* Supple *ἀνδριάντος.*" VALESIIUS. Posset etiam levissima mutatio rem expedire, legendo, *ὃς νόμος ἐν λιθίνῃ γέγραπται στήλῃ ἢ δημοσίᾳ—παρέθηκε.*

^z τῶν om. F.

^a τῶν om. F. M.

^b καιροῖς τοῖς κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως M.

^c "Locus hic mutilus est, ut apparet. Quem Christophorus quidem ex conjectura, ut opinor, ita supplevit, καὶ τὰ τῆς πίστεως μάλιστα ἢ τοῦ Θεοῦ ἐπλάτυνε πρόνοια. Sed verbum illud ἐπλάτυνε nullo modo tolerari potest. Nos igitur leviori mutatione locum ita restituendum putamus: *τάτε ἄλλα πλείστα, καὶ τοῦτο μάλιστα ἢ τοῦ Θεοῦ ἐφύλαττε πρόνοια.* Quam lectionem in

Quæ quidem lex in columna lapidea incisa, ac publice in strategio juxta equestrem imperatoris ipsius statuam collocata est. In eadem urbe duas ecclesias ædificavit; alteram Irenes, alteram Apostolorum vocabulo appellatam: nec vero solum res Christianorum amplificavit, ut antea dixi; verum etiam superstitionem gentilium destruxit. Certe deorum simulacra ad ornatum urbis Constantinopolitanæ palam proposuit: et tripodas Delphicos in ejusdem civitatis circo publicavit. Sed hæc quidem superflua nunc videntur commemorari. Prius enim spectantur oculis, quam percipiuntur auditu. Tunc temporis vero Christianorum res maximum incrementum cepere. Etenim imperatoris Constantini tem-

Θεοῦ ἐφύλαττε πρόνοια. οὕτω τῶν τοῦ βασιλέως ἐγκωμίων μετὰ μεγαλοφώνου φράσεως ὁ Παμφίλου 35
 Εὐσέβιος μνήμην πεποιήται· οὐκ ἄκαιρον δὲ ἡγοῦμαι καὶ ἡμᾶς περὶ τῶν αὐτῶν, ὡς οἶόν τε, διὰ βραχέων εἰπεῖν.

ΚΕΦ. ΙΖ.

46

᾽Ως^d τοῦ βασιλέως μήτηρ Ἑλένη, ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα παραγενομένη, τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἀναζητήσασα εὔρε, καὶ ἐκκλησίαν ἀμφικδόμησεν.

1 Ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ἑλένη, ἧς ἐπονόματι τὴν 5
 ποτὲ κώμην Δρεπάνην πόλιν ποιήσας ὁ βασιλεὺς Ἑλενούπολιν ἐπωνόμασε, δι' ὀνείρων χρηματισθεῖσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα παρεγένετο· καὶ τὴν ποτὲ Ἱερουσαλήμ ἔρημον ὡς ὄπωροφυλάκιον κατὰ τὸν προφήτην εὐροῦσα, τὸ τοῦ Χριστοῦ μνήμα ἔνθα ταφεῖς ἀνέστη, 10
 σπουδαίως ἐζήτη· καὶ δυσχερῶς μὲν, σὺν Θεῷ δὲ 2
 εὕρισκε. Τίς δὲ ἡ αἰτία τῆς δυσχερείας, διὰ βραχέων ἐρῶ. ὅτι οἱ μὲν τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονούντες μετὰ

versione nostra secuti sumus. ^d ᾽Ως &c. Pro his habet, Mox lego καὶ τούτων μὲν τῶν βασιλέως ἐγκωμίων, &c." VALE-
 TUM ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως F. SIUS.

poribus, cum alia multa, tum id præcipue Divina providentia reservabat. Et has quidem imperatoris laudes Eusebius Pamphili magnifice commemoravit. Non importunum tamen esse arbitror, ut et nos quoque de iisdem rebus pro virili parte pauca dicamus.

CAPUT XVII.

Quomodo imperatoris mater Helena, crucem Domini diu perquisitam Hierosolymis reperit, et ecclesiam construxit.

Mater imperatoris Helena, cujus gratia imperator Drepanum, quam ex vico civitatem effecerat, Helenopolim voluit appellari; a Deo in somnis admonita, venit Hierosolyma. Et cum veterem illam Hierusalem, juxta prophetæ vaticinium, desertam sicut pomorum custodiam offendisset, Christi monumentum, in quo ille sepultus resurrexit, studiose cœpit perquirere. Ac difficile quidem illud, sed tamen opitulante Deo tandem reperit. Quæ vero causa fuerit hujus difficultatis, paucis aperiam. Qui Christi fidem

τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐτίμων τὸ μνήμα. οἱ δὲ
 φεύγοντες τὰ τοῦ Χριστοῦ, χάσαντες τὸν τόπον,¹⁵
 Ἀφροδίτης κατ' αὐτοῦ ναὸν κατασκευάσαντες ἐπέ-
 στησαν ἄγαλμα, μὴ ποιῶντες μνήμην τοῦ τόπου.
 3 Τοῦτο μὲν οὖν πάλαι προὔχῳρει. τῇ δὲ μητρὶ τοῦ
 βασιλέως φανερὸν τοῦτο ἐγένετο. καθελούσα οὖν
 τὸ ξόανον, καὶ τὸν τόπον ἐκχώσασα καὶ καθαρὸν²⁰
 ἐργασαμένη, τρεῖς εὐρίσκει σταυροὺς ἐν τῷ μνήματι·
 ἓνα μὲν τὸν μακαριστὸν, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐξετανύσθη·
 τοὺς δὲ ἑτέροισι, ἐν οἷς οἱ συσταυρωθέντες δύο λησται
 4 τεθνήκεσαν^ο. Σὺν αὐτοῖς δὲ εὑρητο καὶ ἡ τοῦ Πι-
 λᾶτου σάνις, ἐν ἣ βασιλέα τῶν Ἰουδαίων τὸν σταυ-²⁵
 ρωθέντα Χριστὸν προσγράφων^ι, ἐν διαφόροις γράμ-
 μασι ἐκήρυττεν. Ἐπεὶ δὲ ἀμφίβολος ἦν ὁ σταυρὸς
 ὁ ζητούμενος, οὐχ ἡ τυχοῦσα λύπη κατεῖχε^ς τὴν τοῦ
 βασιλέως μητέρα. οὐκ εἰς μακρὰν δὲ πάυει τὰ τῆς
 λύπης ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, ᾧ ὄνομα ἦν³⁰
 Μακάριος· λύει δὲ πίστει τὸ ἀμφίβολον· σημεῖον
 γὰρ ἦντι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλάμβανε. τὸ δὲ

^ο ἐτεθνήκεισαν M.^ι προγράφων F.^ς κατεῖχεν M.

sequebantur, post mortem ejus, monumentum istud magnopere coluerunt. Hi vero qui a religione Christi abhorrebant, locum aggere opplentes, templum Veneris in eo extruxerunt, et simulacro superposito, memoriam loci penitus abolere studuerunt. Et hoc quidem olim eis successerat. Verum imperatoris matri ea res innotuit. Deturbato igitur simulacro, egestaque humo, et loco undique repurgato; tres cruces in monumento reperit: unam quidem beatam in qua Christus pependerit: duas vero alias, in quibus duo latrones, qui una cum illo crucifixi sunt, mortem obierant. Cum his inventa etiam est tabella, in qua Pilatus Christum crucifixum, regem esse Judæorum variis linguis ac literis pronuntiaverat. Sed quoniam ambiguum erat, quænam esset crux illa quæ quærebatur, mater imperatoris non mediocri dolore affecta est. Quem quidem brevi post tempore Hierosolymorum episcopus, nomine Macarius, sedavit, et ambiguitatem omnem fidei virtute dissolvit. Signum enim a Deo petiit, et impetravit.

σημείον ἦν τοιοῦτο· γυνή τις τῶν ἐγχωρίων, νόσφ
 χρονία ληφθεῖσα, πρὸς αὐτῷ λοιπὸν τῷ θανάτῳ
 ἐγένετο. Προσάγεσθαι οὖν τῇ ἀποθνησκούσῃ τῶν 35
 σταυρῶν ἕκαστον ὁ ἐπίσκοπος παρεσκεύασε, πιστεύ-
 σασ ἀναρρωσθῆναι τὴν γυναῖκα ἀψαμένην τοῦ τιμίου
 σταυροῦ· καὶ τῆς ἐλπίδος οὐχ ἤμαρτε· προσ-
 ενεχθέντων γὰρ τῶν μὴ κυρίων δύο σταυρῶν, ἔμμεν
 οὐδὲν ἦττον ἢ γυνὴ ἀποθνήσκουσα. ὡς δὲ ὁ τρίτος 40
 ὁ γνήσιος προσηνέχθη, ἡ ἀποθνήσκουσα εὐθὺς ἀνερ-
 ρώσθη, καὶ ἐν τοῖς ὑγιαίνουσιν ἦν. τοῦτον μὲν οὖν
 ἴπτον τρόπον τὸ τοῦ σταυροῦ ξύλον ἤρρηται. Ἡ δὲ
 τοῦ βασιλέως μήτηρ οἶκον μὲν εὐκτῆριον ἐν τῷ τοῦ
 μῆματος τόπῳ πολυτελῆ κατεσκεύασεν, Ἱερουσαλήμ
 τε^h νέαν ἐπωνόμασεν, ἀντιπρόσωπον τῇ παλαιᾷ ἐκείνῃ 50
 8 καὶ καταλελειμμένη ποιήσασα. Τοῦ δὲ σταυροῦ μέ- 47
 ρος μὲν τι θήκη ἀργυρᾷ περικλείσασα, μνημόσυνον
 τοῖς ἱστορεῖν βουλομένοις αὐτόθι κατέλιπε· τὸ δὲ
 ἕτερον μέρος ἀποστέλλει τῷ βασιλεῖ. ὅπερ δεξά-
 μενος, καὶ πιστεύσας τελείως σωθήσεσθαι τὴν πόλιν 5

^h τε om. editt. ante Vales. habent τε F. (unde Valesius recepit
 in textum) et M.

Signum vero fuit hujusmodi. Mulier quædam illius loci, diurno
 confecta morbo, jam in ipso mortis articulo erat constituta. Huic
 ergo animam agentî, episcopus singulas cruces apponi jubet, cer-
 tissime sibi persuadens, fore ut mulier pristinae valetudini resti-
 tueretur, si pretiosam Domini crucem attigisset. Nec vero spes
 eum fefellit. Admotis enim duabus crucibus quæ Dominicæ non
 erant, mulier nihilominus in summo vitæ discrimine remansit.
 Adhibita vero tertia, quæ vera Domini crux erat, illa in vitæ
 mortisque confinio posita, statim convaluit, et pristinum vigorem
 recuperavit. Hoc igitur modo repertum est crucis lignum. Im-
 peratoris autem mater, in ipso quidem sepulchri loco templum
 magnificum extruxit, et novam Hierusalem cognominavit, quam
 ex adverso veteris illius ac desertæ condiderat. Crucis vero por-
 tionem unam argentea inclusam theca, iis qui visere eam vellet
 ad perpetuam memoriam illic reliquit. Alteram vero ad impera-
 torem misit. Quam ille cum accepisset, pro certo habens civita-

ἔνθα ἂν ἐκεῖνο φυλάττηται, τῷ ἑαυτοῦ ἀνδριάντι κατ-
 ἔκρυψεν, ὃς ἐν τῇ αὐτῇ¹ Κωνσταντίνου πόλει, ἐν τῇ
 ἐπιλεγομένη ἀγορᾷ Κωνσταντίνου, ἐπὶ τοῦ πορφυροῦ
 9 καὶ μεγάλου κίονος ἵδρυται. Τοῦτο μὲν^k ἀκοῇ γρά-
 ψας ἔχω· πάντες δὲ σχεδὸν οἱ τὴν Κωνσταντίνου
 πόλιν οἰκοῦντες, ἀληθὲς εἶναι φασί. καὶ τοὺς ἥλους¹⁰
 δὲ, οἱ ταῖς χερσὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν σταυρὸν
 ἐνεπάγησαν, ὁ Κωνσταντίνος λαβῶν, καὶ γὰρ καὶ¹
 τούτους ἢ μήτηρ ἐν τῷ μνήματι εὐροῦσα ἀπέστειλεν,
 χαλινούς τε καὶ περικεφαλαίαν ποιήσας, ἐν τοῖς πο-
 10 λέμοις ἐκέχρητο. Ἐχορήγει^m μὲν οὖν πάσας τὰς
 ὕλας ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν ἐκκλησιῶν.
 ἔγραφε δὲ καὶ Μακαρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ, ἐπισπεύδειν¹⁵
 11 τὰς οἰκοδομὰς. Ἡ δὲ τοῦ βασιλέως μήτηρ, ποιήσασα
 τὴν νέαν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν τῷ ἄντροφ τῆς Βηθλεέμ,
 ἔνθα ἢ κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ἐτέραν

ⁱ Ita M. ἐν τῇ κατὰ κωνσταν-
 τίνου πόλει F. ἐν τῇ κατὰ Κων-
 σταντίνου (sive Κωνσταντίνου) πόλιν
 Steph. Genev. Emendare vo-
 luit ἐν τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν
 ἐπιλεγομένη ἀγορᾷ Κωνσταντίνου
 Vales. ἀνδριάντι κατέκρυπτεν, ὃς
 ἐν τῇ παρ' αὐτῷ μεγαλοπρεπῶς

δομηθείση πόλει ἐπὶ πορφυροῦ ἵδρυ-
 το κίονος, κατὰ τὴν ἐπιλεγομένην
 ἀγορὰν Κωνσταντιναίαν Niceph.
 viii. 29.

^k μὲν οὖν F. M.

¹ καὶ om. M.

^m ἐχορήγη F.

tem illam perpetuo incolumem fore, in qua hoc pignus servaretur,
 in statua sua recondidit, quæ Constantinopoli in foro quod Con-
 stantini dicitur, super ingenti columna purpurea posita est. Atque
 hoc quidem auditione acceptum, huic historiæ inserui. Omnes
 tamen ferme qui Constantinopolim incolunt, id verum esse affir-
 mant. Clavos præterea quibus Christi manus cruci fuerant affixæ,
 cum idem imperator accepisset (nam et hos in monumento re-
 pertos mater ad ipsum miserat) frena ex illis et galeam fabricari
 jussit; iisque usus est in bello. Ceterum imperator quidem,
 materiam omnem ad constructionem ecclesiarum affatim submi-
 nistravit. Scripsit etiam ad Macarium episcopum, ut opus ipsum
 acceleraret. Mater vero imperatoris, postea quam ædificasset
 novam Hierusalem, apud Bethleem quoque in spelunca in qua
 Christus secundum carnem natus est, alteram ecclesiam priore

ἐκκλησίαν οὐχ ἦττω¹² κατεσκευάζεν· οὐ μὴν ἀλλὰ²⁰
¹² καὶ ἐν τῷ ὄρει τῆς ἀναλήψεως. Οὕτω δὲ εἶχεν εὐ-
 λαβῶς περὶ ταῦτα, ὡς καὶ συνεύχεται ἐν τῷ τῶν
 γυναικῶν τάγματι· καὶ τὰς παρθένους τὰς ἀναγε-
 γραμμένας ἐν τῷ τῶν ἐκκλησιῶν κανόνι, ἐπὶ ἐστίασιν
 προτρεπομένη, δι' ἑαυτῆς λειτουργοῦσα, τὰ ὄψα ταῖς²⁵
¹³ τραπέζαις προσέφερε. Πολλὰ δὲ καὶ ἔδωρείτο ταῖς
 ἐκκλησίαις καὶ τοῖς πένησιν· εὐσεβῶς τε διανύσασα
 τὴν ζωὴν, ἐτελεύτησε περὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος· καὶ τὸ
 σῶμα αὐτῆς εἰς τὴν βασιλεύουσαν νέαν Ῥώμην δια-
 κομισθὲν, ἐν τοῖς βασιλικοῖς μνήμασιν ἀπετέθη. ³⁰

ΚΕΦ. ΙΗ.

¹ Ὡς^ο καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὰ μὲν Ἑλλήνων καθήρει· πολλὰς
 δὲ ἐκκλησίας ἐν διαφόροις τόποις ἵδρυσεν.

¹ Καὶ μεταταῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπιμελέστερος ὦν
 περὶ τὰ Χριστιανῶν ἀπεστράφη τὰς ἑλληνικὰς θρη- 35

² Ita ex correct. M. ἦττον F. ο Ὡς—Ὅτι ὁ βασιλεὺς τὰ ἐλ-
 ἦττον editt. ἦττονα Vales. in λήνων καθαίρων τὰς ἐκκλησίας ἀνή-
 γειρεν M.

illa haudquaquam inferiorem extruxit. Sed et tertiam ædificavit, in eo monte ex quo Dominus conscendit in cœlum. Porro tam pie ac religiose erga hæc erat affecta, ut in ordine mulierum una cum ceteris Deum oraret. Virgines quoque in matricula ecclesiarum adscriptas, ad convivium vocabat; eisque ipsa per se ministrans, mensæ apponebat fercula. Multa præterea ecclesiis et pauperibus erogabat. Denique cum in summa pietate vitam exegisset, mortem obiit anno ætatis circiter octogesimo. Corpusque ejus novam Romam deportatum, in regalibus monumentis depositum est.

CAPUT XVIII.

*Quomodo imp. Constantinus gentilium quidem superstitionem dele-
 vit; multas autem ecclesias variis in locis erexit.*

Posthæc imperator rebus Christianorum magis addictus, gen-
 tilium superstitiones penitus aversatus est. Ac primo quidem
 gladiatorum spectacula sustulit. Dein suas imagines in deorum

σκείας. καὶ παύει μὲν τὰ μονομάχια· εἰκόνας δὲ
 2 τὰς ἰδίας ἐν τοῖς ναοῖς ἐναπέθετο. Λεγόντων δὲ τῶν
 Ἑλλήνων, ὡς ἄρα ὁ Σάραπισ εἶη ὁ τὸν Νεῖλον ἀνά- 40
 γων ἐπὶ ἀρδείᾳ τῆς Αἰγύπτου, τῷ τὸν πῆχυν εἰς τὸν
 ναὸν τοῦ Σαράπιδος κομίζεσθαι, αὐτὸς εἰς τὴν ἐκκλη-
 σίαν τὸν πῆχυν Ἀλεξανδρέων^p μετατιθέναι ἐκέλευσε. 48
 3 Τῶν δὲ φημιζόντων, ὡς οὐκ ἀναβήσεται ὁ Νεῖλος
 ὀργῇ τοῦ Σαράπιδος, ἦτε^q ἄνοδος τοῦ ποταμοῦ τῷ^r
 τε ἐξῆς ἔτει καὶ εἰς τὸ μεταταῦτα ἐγένετό τε καὶ
 γίνεται· ἔργω τε δείκνυται ὡς οὐ διὰ θρησκείαν, 5
 ἀλλὰ διὰ τοὺς ὄρους τῆς προνοίας, ἣ τοῦ Νεῖλου
 4 ἀνάβασις γίνεται. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς^s χρόνους

^p πῆχυν ἀλεξανδρέων μετατιθέ-
 ναι F. πῆχυν ἀλεξανδρέων μετα-
 τεθῆναι M. Ἀλέξανδρον editiones :
 de quo hæc Valesius, " Christoph-
 orsonus quidem et Musculus
 verba hoc loco transposita esse
 crediderant, legeruntque, ut ex
 versione eorum apparet, εἰς τὴν
 ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρέων τὸν πῆχυν
 μετατιθέναι ἐκέλευσε. Sed cum
 μετατιθέναι passive sumi non
 possit, aliter emendandus est
 hic locus. Nos igitur ex cod.
 Sfort. locum ita restituimus :
 αὐτὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν πῆχυν
 Ἀλέξανδρον μετατιθέναι ἐκέλευσεν.
 Id est, *Ipse Alexandro præcepit,
 ut cubitum illum in ecclesiam
 transferret.* Quæ quidem emen-
 datio confirmatione non eget."
 Obiter notandum μετατιθέναι mi-

nime passive sumi : reddas,
*Ipse jussit ut cubitum Alexan-
 drinorum in ecclesiam transfer-
 rent.* Et rectum est Ἀλεξαν-
 δρέων absque articulo : conf. τῷ
 Ἀλεξανδρέων δῆμῳ supra, 9. §. 26.
 et τοῦ Ἀλεξανδρέων λαοῦ, codd. F.
 et M. infra, ii. 9. §. 7. Forma
 πῆχυν conferri potest cum δροῦν
 cod. F. infra, §. 6.

^q " Delenda est particula τε,
 quæ hic superflua est, et ob
 nimiam repetitionem odiosa."
 VALESIIUS.

^r καὶ τοῦτο (corrigere τοῦτω) καὶ
 τῷ ἐξῆς M.

^s Ita F. C. I. sicut conjece-
 rant Christoph. Musculus, et
 Vales. τοὺς αὐτοὺς τοῦτους M.
 τοὺς αὐτοῦ editt. vulg.

templis collocavit. Cumque gentiles Serapim esse dicerent, a
 quo Nilus ad irrigandos Ægypti agros adduceretur, eo quod
 cubitus Nili ad templum Serapidis portari consueverat; ipse ad
 ecclesiam Alexandrinorum cubitum illum transferri præcepit. Et
 cum illi palam jactarent, propter iram Serapidis Nilum ascensu-
 rum non esse, nihilominus et sequente anno, et reliquis deinceps
 annis exundavit Nilus, atque etiamnum exundat: adeo ut reipsa
 declaratum sit, Nilum non ob superstitionem illam gentilium, sed
 ex divinæ providentiæ decreto ascendere. Sub idem tempus cum

καὶ βαρβάρων Σαρματῶν καὶ Γόθων κατατρεχόντων τὴν Ῥωμαίων γῆν, οὐδαμῶς ἢ περὶ τὰς ἐκκλησίας τοῦ βασιλέως πρόθεσις ἐνεκόπητο· ἀλλ' ἀμφοτέρων τὴν ἀρμόζουσαν ἐποίησατο πρόνοιαν· τοὺς μὲν γὰρ τῷ Χριστιανικῷ τροπαίῳ πεπιστευκῶς κατὰ κράτος ἐνίκα, ὡς καὶ τὸ εἰωθὸς παρὰ τῶν πάλαι βασιλέων δίδοσθαι χρυσίον τοῖς βαρβάροις περιελεῖν, ἐκείνους τε ἐκπεπληγμένους τῷ παραλόγῳ τῆς ἡττης πιστεῦσαι τότε πρῶτον τῇ Χριστιανισμοῦ θρησκείᾳ, 10
 5 δι' ἧς καὶ Κωνσταντῖνος ἐσώζετο. Αὐθις δὲ ἐτέρας ἐκκλησίας ἐποίησε· καὶ μίαν μὲν ἐν τῇ καλουμένῃ δρυὶ τῇ Μαμβρῇ, ὑφ' ἣν τοὺς ἀγγέλους ἐξενίσθαι πρὸς τοῦ Ἀβραάμ οἱ ἱεροὶ λόγοι μνηύουσι, κατεσκεύαζε[†].
 6 Μαθὼν γὰρ ὁ βασιλεὺς βωμοὺς^α ὑπὸ τῇ δρυὶ ἰδρῦσθαι, καὶ θυσίας Ἑλληνικὰς τελεῖσθαι ἐπ' αὐτῷ, μέμφεται μὲν δι' ἐπιστολῆς Εὐσεβίῳ τῷ τῆς Καισαρείας ἐπισκόπῳ· κελεύει δὲ, τὸν μὲν βωμὸν ἀνατραπήναι· πρὸς δὲ τὴν δρῦν^γ κατασκευασθῆναι οἶκον εὐκτήριον.
 7 Ἐτέραν δὲ ἐκκλησίαν ἐν Ἠλίου πόλει τῆς Φοινίκης 25

[†] κατεσκεύασεν F. M. κατεσκεύασε C. ^α Scribe βωμὸν. ^γ δρῦν F.

barbari, Sarmatæ scilicet et Gotthi, irruptione facta Romanorum agros vastarent, imperatoris tamen studium in construendis ecclesiis neutiquam propterea est imminutum: sed utriusque negotio competentem curam ac sollicitudinem adhibuit. Nam hos quidem, Christi tropæo confisus, penitus devicit: adeo ut aurum quod a priscis imperatoribus dari consueverat barbaris, in posterum adimeret: et ipsi insperata clade perculsi Christianam religionem, cujus præsidio tutus ubique erat Constantinus, tunc primum amplexi sint. Ipse vero alias rursus ecclesias ædificavit. Et unam quidem ad quercum Mambre, sub qua angelos hospitio exceptos ab Abrahamo divina testantur oracula, construxit. Cum enim comperisset aras sub ea quercu positas esse, et gentilium ritu illic sacrificia peragi; Eusebium quidem Cæsariensem episcopum graviter per literas reprehendit: aram vero ipsam disturbari, et ecclesiam juxta quercum fabricari jussit. Alteram vero ecclesiam Heliopoli in Phœnice construi præcepit ob hujusmodi causam. Heliopolitæ quem olim legislatorem habuerint, et cujus-

κατασκευασθῆναι προσέταξε, δι' αἰτίαν τοιαύτην· οἱ Ἡλίου πολῖται, τίνα μὲν ἔσχον ἐξ ἀρχῆς νομοθέτην οὐκ ἔχω εἰπεῖν, ὅποιος ἦν τὸ ἦθος· τὸ δὲ ἦθος ἐκ τῆς πόλεως δείκνυται. Κωινὰς γὰρ εἶναι παρ' αὐτοῖς τὰς 30 γυναικάς ἐγχώριος νόμος ἐκέλευε· καὶ διατοῦτο, ἀμφίβολα μὲν ἦν παρ' αὐτοῖς τὰ τικτόμενα· γονέων γὰρ καὶ τέκνων οὐδεμία διάκρισις ἦν· τὰς γὰρ^x παρθένους τοῖς παριούσι^γ ξένοις παρεῖχον πορνεύεσθαι.

8 Καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχαίου κρατοῦν παρ' αὐτοῖς, λῦσαι ἐσπούδασε. Νόμφ γὰρ σεμνῶ τῶν αἰσχροῶν ἀνελῶν 35 τὸ μῦθος, τὰ γένη ἑαυτὰ ἐπιγινώσκειν παρεσκεύασεν.

9 Ἐκκλησίας τε κτίσας, καὶ ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι παρεσκεύασε, καὶ κλῆρον ἱερόν. οὕτω τὰ Ἡλιου-

10 πολιτῶν κακὰ μετριώτερα ἀπειργάσατο. Παραπλησίφ δὲ τρόφῳ καὶ τὸ ἐν Ἀφάκοις τοῦ Λιβάνου ἱερόν 40 τῆς Ἀφροδίτης καβελῶν, τὰς ἐκεῖ γιγνομένας ἀνέδην^z

11 ἀρρητοποιίας ἐξέκοψε. Τί δ' ἂν εἴποιμι ὅπως τὸν ἐν

^w Desideratur nonnihil: fortasse οὐδ' ὅποιος.

^x Ita F. M. Steph. Genev. de conjectura Christoph. in marg. Genev. et cod. Allat. quem secutus est Valesius in textu suo.

^γ παροῦσι F. M. παριούσι Vales. qui ait "hunc locum emen-

davi ex cod. Allat. Reliqui enim codices nihil mutant."

^z ἀναίδην codd. et edit.: non dubitavi tamen hanc vocem ejicere tanquam spurium modum scribendi ἀνέδην. Conf. Schneider. Lexicon v. Buttman. ad Plat. Gorg. p. 494. et alios.

modi moribus is fuerit præditus, equidem non possum dicere. Verum illius mores civitas ipsa satis ostendit. Quippe apud illos, lex patria jubet uxores communes esse. Quam ob causam incerti apud eos erant liberi. Parentum enim ac liberorum nulla erat distinctio. Virgines vero hospitibus, qui ad ipsos venerant, constuprandas tradebant. Hoc institutum, quod ab ultima vetustate apud illos obtinuerat, imperator abolere studuit. Sublato enim per honestam legem turpissimæ consuetudinis flagitio, id perfecit ut seipsas cognoscerent familiæ. Ecclesiis præterea ædificatis, episcopum illic ordinari, et sacrum clerum constitui curavit. In hunc modum imperator, Heliopolitarum mores ex pessimis modestiores reddidit. Simili ratione delubrum Veneris in Aphacis ad montem Libanum demolitus, nefanda quæ illic

Κιλικία Πυθωνικὸν ἐξήλασε δαίμονα, τὸν οἶκον ἐν ᾧ
 12 ἐνεφώλευεν ἐκ θεμελίων ἀνατραπήναι κελεύσας. Το- 45
 σούτος δὲ ἦν ὁ τοῦ βασιλέως περὶ τὸν Χριστιανισμὸν
 πόθος, ὡς καὶ Περσικοῦ μέλλοντος κινεῖσθαι πολέ-
 μου, κατασκευάσας σκηνὴν ἐκ ποικίλης ὀθόνης ἐκ- 49
 κλησίας τύπον ἀποτελοῦσαν, ὥσπερ Μοῦσῆς ἐν τῇ
 ἐρήμῳ πεποιήκει, καὶ ταύτην φέρεσθαι, ἵνα ἔχοι κατὰ
 τοὺς ἐρημοτάτους τόπους εὐκτῆριον ἠΰτρεπισμένον.
 ἀλλ' οὐ πρόεβη τότε ὁ πόλεμος· ἔφθη γὰρ δέει τοῦ 5
 13 βασιλέως σβεσθῆναι. Ὅτι δὲ καὶ περὶ τὸ ἀνορθοῦν
 τὰς πόλεις σπουδαῖος ἦν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως κόμας
 πολλὰς πόλεις ἀπέδειξεν, ὡς τὴν Δρεπάνην^z ἐπώ-
 νυμον τῆς μητρὸς, καὶ ἐν Παλαιστίνῃ Κωνσταντίαν
 ἐπ' ὀνόματι τῆς ἑαυτοῦ ἀδελφῆς Κωνσταντίας, οὐκ 10
 14 εὐκαιρον ἠγοῦμαι γράφειν. Οὐ γὰρ πρόκειται τὰς
 πράξεις τοῦ βασιλέως ἀριθμεῖν, ὅτι μὴ ὅσαι πρὸς
 Χριστιανισμὸν ἀρμόζουσιν, ἀλλ' ὅσαι μόνον περὶ
 τὰς ἐκκλησίας ἐγένοντο· διὸ τὰ κατορθώματα τοῦ
 βασιλέως ἐτέρας ὑποθέσεως ὄντα, ἰδίας τὲ δεόμενα 15

^z δρέπανον M.

committebantur flagitia penitus extirpavit. Quid vero commemorem, quemadmodum Pythonicum dæmonem in Cilicia fugavit; æde in qua ille delitescibat, funditus everti iussa. Tantus porro in illo erat amoris ardor erga Christi religionem, ut cum bellum Persicum immineret, tabernaculum ad instar ecclesiæ, ex variis pictisque velis confici jusserit, sicut Moses olim in solitudine fecerat: atque illud secum portari voluerit, ut in locis etiam desertissimis paratum haberet oratorium. Sed bellum eo quidem tempore ulterius non processit. Statim enim extinctum est, ob metum quem Persis imperator incusserat. Jam vero quod in condendis etiam urbibus plurimum studii posuerit, et quemadmodum ex quibusdam vicis civitates effecerit, ut Drepanem ex matris nomine, et in Palæstina Constantiam ex sororis suæ vocabulo appellarit, intempestivum arbitrator hic referre. Neque enim nobis propositum est, res gestas imperatoris omnes recensere, sed eas tantum quæ ad Christi religionem pertinent, et præcipue quæ circa ecclesias contigerunt. Proinde præclara imperatoris

πραγματείας, ἑτέροις ἀφήμι, τοῖς τὰ τοιαῦτα συ- 15
 15 γράφειω δυναμένοις. Ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ἀδιαίρετος ἡ
 ἐκκλησία μεμενήκει, καὶ αὐτὸς ἡσυχίαν ἂν ἦγον.
 ὅπου γὰρ ὑπόθεσις μὴ χορηγῆ τὰ γινόμενα, περι-
 τὸς ὁ λέγων ἐστίν. ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀποστολικὴν
 τοῦ Χριστιανισμοῦ πίστιν ἢ διαλεκτικὴ καὶ κενὴ 20
 ἀπάτη συνέχεεν ἐν ταύτῳ καὶ διέσπειρεν, φήθηεν δεῖν
 γραφῆ ταῦτα παραδοῦναι, ὅπως ἂν μὴ ἀφανῆ γένη-
 16 ται τὰ κατὰ τὰς ἐκκλησίας γινόμενα· ἡ γὰρ περὶ
 τούτων γνῶσις, παρὰ μὲν τοῖς πολλοῖς καὶ εὐκλειαν 25
 φέρει· αὐτὸν δὲ τὸν ἐπιστάμενον ἀσφαλέστερον
 ἀπεργάζεται· διδάσκει τε^a μὴ σαλεύεσθαι, κενοφω-
 νίας τινὸς ἐμπεσοῦσης ἐκ λέξεων.

ΚΕΦ. ΙΘ.

Τίνα^b τρόπον ἐπὶ τῶν χρόνων Κωνσταντίνου, τὰ ἐνδοτέρω ἔθη τῶν 30

Ἰνδῶν ἐχριστιάνισαν.

1 Αὐθις οὖν μνημονευτέον καὶ ὅπως ἐπὶ τῶν καιρῶν

^a Ita F. M. prout conjecerat nobis forsā objiciat, id fugisse
 Valesius, his verbis; "Melius diligentiam nostram." δὲ Ste-
 scriberetur διδάσκει τε. Quod phan. Genēv.

licet leve videatur, necessario ^b Ὅτι Ἰνδοὶ καὶ Ἰβηρες ἐχριστ-
 tamen admonendum est, nequis ^{ιάνισαν.} M.

facinora, quippe quæ alterius sint argumenti, et proprium opus desiderent, aliis relinquo, qui ea commode possunt perscribere. Ego vero, si quidem ecclesia expers seditionis ac discordiæ permansisset, ipse quoque penitus conticuissem. Quippe ubi argumentum deest, superflua existit dicentis oratio. Sed quoniam inanis disserendi subtilitas atque versutia, apostolicam Christianæ religionis fidem turbavit simul ac dissipavit, literarum monumentis hæc mandanda esse duxi, ne res quæ in ecclesiis gestæ sunt, silentio obliterentur. Hujusmodi enim rerum notitia, tum apud alios maximam laudem affert: tum ipsum qui ea præditus sit, multo efficit cautiorem; nec fluctuare sinit, ubi novitas quædam dictionum incidit.

CAPUT XIX.

Quomodo Constantini temporibus, interiores Indi fidem Christi amplexi sint.

Jam vero qualiter Christiana religio, hujus imperatoris tempo-

τοῦ βασιλέως ὁ Χριστιανισμὸς ἐπλατύνετο· τῆν-
 καῦτα γὰρ Ἰνδῶν τε τῶν ἐνδοτέρω^c καὶ Ἰβήρων τὰ
 ἔθνη πρὸς τὸ χριστιανίζειν ἐλάμβανε τὴν ἀρχήν.
 2 Τίνος δὲ ἕνεκεν τῇ προσθήκῃ τῶν ἐνδοτέρω^d ἐχρησά- 35
 μην, διὰ βραχέων ἐρῶ. ἤνικα οἱ ἀπόστολοι κλήρω
 τὴν εἰς τὰ ἔθνη πορείαν ἐποιοῦντο, Θωμᾶς μὲν τὴν
 Πάρθων ἀποστολὴν ὑπεδέχετο, Ματθαῖος δὲ τὴν
 Αἰθιοπίαν, Βαρθολομαῖος δὲ ἐκληροῦτο τὴν συνημ- 40
 μένην ταύτῃ Ἰνδιάν· τὴν μέντοι ἐνδοτέρω Ἰνδιάν, ἧ^e
 προσοικεῖ βαρβάρων ἔθνη πολλὰ, διαφόροις χρώμενα
 γλώσσαις, οὐδέ πω πρὸ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων
 3 ὁ τοῦ Χριστιανισμοῦ λόγος ἐφώτιζε^f. Τίς δὲ ἡ
 αἰτία τοῦ καὶ αὐτοὺς χριστιανίσαι, νῦν ἔρχομαι κατα- 45
 λέξω. Μερόπιός τις φιλόσοφος, τῷ γένει Τύριος,
 ἱστορήσας τὴν Ἰνδῶν χώραν ἔσπευσεν, ἀμλλησάμε-
 νος πρὸς τὸν φιλόσοφον Μητροδώρον, ὃς πρὸ αὐτοῦ 50
 4 τὴν Ἰνδῶν χώραν ἱστορήσεν. Παραλαβὼν οὖν δύο
 παιδάρια συγγενῆ ὁ Μερόπιος Ἑλληνικῆς οὐκ ἄμοιρα
 διαλέκτου καταλαμβάνει πλοίῳ τὴν χώραν ἱστορή-

^c ἐνδοτέρων M.^d ἐνδοτέρων F. M.^e ἦν F. M.^f ἐφώτισεν M.

ribus, latius propagata sit, a nobis commemorandum est. Interiorum enim Indorum gentes, et Iberi, Christianam fidem tunc primum susceperunt. Cur vero interiores dixerim, breviter explicabo. Cum apostoli prædicationis causa ad gentes profecturi, eas inter se sortito dividerent, Thomas quidem Parthiæ, Matthæus vero Æthiopiæ apostolatam sortitus est. Bartholomæo India quæ Æthiopiæ confinis est, obtigit. Interior autem India, quam gentes accolunt plurimæ, diversis utentes linguis, ante Constantini tempora nondum Christi fide fuerat illustrata. Porro quæ causa eos impulerit ut Christianam religionem amplecterentur, jam dicere aggrediar. Meropius quidam philosophus, genere Tyrius, Indorum regionem visendi gratia petere decrevit: exemplo Metrodori philosophi ad id provocatus, qui eandem regionem paulo ante lustraverat. Assumptis igitur duobus pueris, necessitudine sibi conjunctis, qui linguæ Græcæ nequaquam erant

5 *σας τε ὅσα ἐβούλετο, προσορμίζει χρεία τῶν ἐπιτη-*
5 δείων τόπῳ λιμένα ἔχοντι ἀσφαλῆ. Συμβεβήκει δὲ
τότε πρὸς ὀλίγον⁸ τὰς σπονδὰς διεσπᾶσθαι, τὰς με-
ταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Ἰνδῶν. Συλλαβόντες δὲ οἱ
Ἰνδοὶ τὸν φιλόσοφον καὶ τοὺς συμπλέοντας, πλὴν
τῶν δύο συγγενῶν παιδαρίων, ἅπαντας διεχρήσαντο· 10
τοὺς δὲ δύο παῖδας, οἴκτῳ τῆς ἡλικίας διασώσασατες,
 6 *δῶρον τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ προσκομίζουσιν. Ὁ δὲ*
ἦσθεις τῇ προσόψει τῶν νέων, ἓνα μὲν αὐτῶν, ᾧ
ὄνομα ἦν^b Αἰδέσιος, οἰνοχόον τῆς αὐτοῦ τραπέζης
καθίστησι· τὸν δὲ ἕτερον, Φουρμέντιος ὄνομα αὐτῷ,¹⁵
τῶν βασιλικῶν γραμματοφυλάκων φροντίζειν προσ-
 7 *ἔταξεν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τελευτῶν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ*
υἱῷ κομιδῇ νηπίῳ καὶ γυναικί, ἐλευθέρους τούτους
ἀφίησιν. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως, υἱὸν ἔχουσα
καταλελειμμένον ἐν ἡλικίᾳ μικρᾷ, εἶπεν αὐτοῖς πρό- 20
νοϊαν αὐτοῦ ποιήσασθαιⁱ, ἄχρις οὐ εἰς ἄνδρα τελέση.
 8 *Πεισθέντες οὖν οἱ νεανίσκοι πρόνοϊαν ποιοῦνται τῶν*

8 "Scribendum omnino est h ἦν om. F.
 πρὸ ὀλίγον: codex Allatii πρὸ i ποιῆσθαι M.
 ὀλίγον." VALESIIUS.

ignari, navigio in eam regionem trajecit. Cumque ea quæ videre cupierat, contemplatus esset, rerum quæ ad victum necessariæ sunt, parandarum causa, ad locum quemdam appulit, in quo portus erat tutus. Forte contigerat, ut fædus inter Romanos et Indos paulo ante rumperetur. Indi itaque et philosophum, et eos qui eadem nave vecti erant, comprehensos omnes, exceptis duobus pueris ejus consanguineis, interficiunt. Pueros autem ætatis gratia miserati, Indorum regi dono obtulerunt. Ille puerorum aspectu delectatus, alterum Ædesium nomine, Pincernam mensæ suæ constituit: alterum vero cui nomen erat Frumentius, scriniorum curam gerere præcepit. Non multo post tempore rex moriens, filio admodum puero et uxori relicta successione regni, duos illos adolescentes libertate donat. Sed regina quæ filium in tenera adhuc ætate derelictum videbat, postulat ab adolescentibus, ut ejus curam tantisper suscipiant, donec virilem attigisset ætatem. Illi reginæ obtemperantes, regni negotia pro-

τοῦ βασιλέως πραγμάτων. Φουρμέντιος δὲ ἦν μά-
 9 λιστα ὁ διοικῶν σύμπαντα. Ἔργον δὲ ἐποιεῖτο, τοὺς
 ἐπιδημοῦντας τῇ χώρᾳ^k Ῥωμαίους ἐμπόρους ζητεῖν,²⁵
 εἶπου τινὰ τῶν χριστιανίζοντων ἐφεύροι. εὐρῶν¹
 δὲ, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν διδάσκων, παρεκάλει τόπους
 καταλαμβάνειν ἰδιάζοντας ἐπὶ τῷ τὰς Χριστιανικὰς
 10 ἐκτελεῖν εὐχάς. Καταβραχὺ δὲ προϊόντος τοῦ χρό-
 νου, καὶ εὐκτήριον κατεσκεύασε, καὶ τινὰς τῶν Ἰν-³⁰
 δῶν κατηχοῦντες συνεύχεσθαι αὐτοῖς παρεσκεύασαν.
 11 Ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦ βασιλέως παῖς τῆς τελείας ἡλικίας
 ἐπέβη, οἱ περὶ τὸν Φουρμέντιον παραδόντες τὰ καλῶς
 ὑπ' αὐτῶν διοικηθέντα πράγματα, ἤτουν ἐπὶ τὴν ἑαυ-
 τῶν ἀποχωρῆσαι πατρίδα· τοῦ δὲ βασιλέως καὶ τῆς³⁵
 ἑαυτοῦ^m μητρὸς ἐπιμένειν παρακαλούντων καὶ μὴ πει-
 12 σάντων, ἀνεχώρουν ἐπιθυμίᾳ τῆς ἐνεγκαμένης. Αἰ-
 δέσιος μὲν οὖν ὡς ἐπὶ τὴν Τύρον ἐσπούδαζεν, ὀψό-
 μενος γονέας τε καὶ συγγενεῖς· Φουρμέντιος δὲ κατα-
 λαβὼν τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τῷ ἐπισκόπῳ Ἀθανασίῳ⁴⁰
 τότε νεωστὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξιωθέντι, ὑπαναφέρειⁿ 51

^k Ita F. τὴν χώραν cæteri. ¹ εὐρίσκων M. ^m Scribe αὐτοῦ.

ⁿ ὑπαγορεύει M.

curare cœperunt. Sed rerum summa penes Frumentium erat. Hic igitur Romanos mercatores qui in illa regione tum agebant, sollicitè cœpit perquirere, num quis forte inter illos Christianus inveniretur. Cumque aliquot reperisset, et quisnam esset ipse eos docuisset, hortatus est ut privata sibi loca deligerent, in quibus Christianorum more Deum precarentur. Dein processu temporis ecclesiam ædicavit: et quosdam ex Indis Christianæ fidei rudimentis imbutos, orandi causa secum in ecclesiam induxerunt. Postea vero, cum regis puer ad perfectam venisset ætatem, Frumentius resignatis ei regni negotiis quæ probe administraverat, petit ut in patriam reverti sibi liceret. Rege contra ejusque matre rogantibus ut maneret, nec persuadentibus, revisendæ patriæ desiderio captus, una cum Ædesio domum rediit. Et Ædesius quidem Tyrum velociter contendit, ut parentes et cognatos illic viseret. Frumentius vero Alexandriam delatus, Athanasio episcopo qui tum recens honorem illum adeptus fuerat, rem omnem

τὸ πρᾶγμα, διδάξας τάτε τῆς ἑαυτοῦ ἀποδημίας, καὶ ὡς ἐλπίδας ἔχουσιν Ἴνδοι τὸν Χριστιανισμὸν παραδέξασθαι ἐπίσκοπόν τε καὶ κλῆρον ἀποστέλλειω^η, καὶ μηδαμῶς περιορᾶν τοὺς δυναμένους σωθῆναι. 5

¹³ Ἀθανάσιος δὲ^ο λαβὼν εἰς ἔννοιαν τὸ λυσιτελές, αὐτὸν Φουρμέντιον τὴν ἐπισκοπὴν ἀναδέξασθαι παρεσκεύασεν, εἰπὼν μὴ ἔχειν αὐτοῦ ἐπιτηδειότερον.

¹⁴ Γίνεται δὴ τοῦτο. καὶ Φουρμέντιος ἀξιοθεὶς τῆς ἐπισκοπῆς αὐθις ἐπὶ τὴν Ἰνδῶν παραγίνεται χώραν,¹⁰ καὶ κήρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ γίνεται, εὐκτήριά τε πολλὰ ἰδρύει, ἀξιοθεὶς τε θείας χάριτος, πολλὰ μὲν σημεῖα^ρ, πολλῶν δὲ σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὰ σώματα ἐθεράπευε. ταῦτα δὲ ὁ Ῥουφίνος παρὰ τοῦ Αἰδесίου, ὕστερον καὶ αὐτοῦ ἱερωσύνης ἀξιοθέντος ἐν τῇ^α 15 Τύρῳ, ἀκηκοῖναι φησίν.

ΚΕΦ. Κ.

Τίνα^τ τρόπον Ἰβηρες ἐχριστιάνισαν.

1. Καιρὸς δὲ ἤδη λέγειν, ὅπως καὶ Ἰβηρες ὑπὸ τὸν

^η ἀποστελεῖαι ἀξιοὶ Μ. "Ad-
dendum videtur deiv." VALE-
SIUS.

^ο τε F.

^ρ Supple ἐποίει.

^α Ita F. M. τῆς ἐν Τύρῳ editt.

^τ Περὶ Ἰβήρων. Μ. καὶ Ἰβηρες

ε. F.

refert; peregrinationis suæ eventum narrans, spem esse, Indos Christi fidem suscepturos. Proinde orat, ut episcopum et clerum ad eos mitteret, nec ullatenus negligeret homines, qui ad salutis viam facile deduci possent. Athanasius quid factu opus esset considerans, ipsum Frumentium episcopatum suscipere hortatur, asserens nullum se habere ad hoc munus aptiorem ipso. Atque ita factum est. Frumentius ergo episcopali apice decoratus, ad regionem Indorum revertitur: et Christi religionem illic prædicans, multas passim ecclesias construit. Cumque divina ei adesset gratia; innumera miracula edidit, et plurimorum languentium animos simul curavit et corpora. Hæc Rufinus ab Ædesio, qui et ipse Tyri presbyter postmodum factus est, se accepisse narrat.

CAPUT XX.

Quomodo Iberi ad Christi fidem conversi sint.

Jam vero tempus est, ut qua ratione Iberi sub idem tempus ad

αὐτὸν χρόνον ἐχριστιάνισαν. γυνή τις βίον σεμνὸν 20
καὶ σώφρονα μετερχομένη, θείᾳ τῷ προνοίᾳ ὑπ'
Ἰβήρων αἰχμάλωτος γίνεται. Ἰβηρες δὲ οὗτοι προσ- 52
οικοῦσι μὲν τὸν Εὐξείνιον πόντον, ἄποικοι δὲ εἰσὶν
2 Ἰβήρων τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ. Ἡ γυνὴ τοίνυν ἡ αἰχμάλωτος
ἐν μέσοις οὔσα τοῖς βαρβάροις ἐφιλοσόφει·
σὺν γὰρ τῇ πολλῇ τῆς σωφροσύνης ἀσκήσει, νηστεία
τε βαθυτάτῃ καὶ συντόνοις προσέκειτο ταῖς εὐχαῖς· 5
τοῦτο δὲ ὀρῶντες οἱ βάρβαροι τὸν ξενισμὸν τοῦ
3 πραπτομένου ἐθαύμαζον. Συμβαίνει δὲ τὸν τοῦ[†] βασι-
λέως παῖδα νήπιον ὄντα ἀρρωστία περιπεσεῖν· καὶ
ἔθει τῷ ἐγχωρίῳ, παρὰ τὰς ἄλλας γυναῖκας ἡ τοῦ 10
βασιλέως γυνὴ ἔπεμπε τὸν παῖδα θεραπευθησόμενον,
εἶπου τί βοήθημα πρὸς τὴν νόσον ἐκ πείρας ἐπίσταν-
4 ται. Ὡς δὲ περιαχθεῖς ὁ παῖς ὑπὸ τῆς τροφῆς, παρ'
οὐδεμιᾶς τῶν γυναικῶν θεραπείας ἐτύγχανε, τέλος
5 ἄγεται πρὸς τὴν αἰχμάλωτον. Ἡ δὲ, ἐπὶ παρουσίᾳ
πολλῶν γυναικῶν, ὑλικὸν μὲν βοήθημα προσέφερεν 15
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ ἠπίστατο· δεξαμένη δὲ τὸν παῖδα,

[†] τοῦ om. (casu) Reading. Tum βασιλίσκου F.

Christi fidem conversi sint, exponam. Mulier quaedam castam ac sobriam ducens vitam, divina disponente providentia ab Iberis capta est. Isti porro Iberi ad Euxinum pontum habitant, Iberorum qui sunt in Hispania, coloni. Mulier igitur captiva, inter ipsos barbaros philosophicum vivendi genus sectabatur. Nam præter arctissimam castimoniam disciplinam, longissimis etiam jejuniis et continuis orationibus vacabat. Quod cum viderent barbari, ipsa rei novitate percussi sunt. Forte accidit, ut regis filius admodum puer in morbum incideret. Eum regina ex recepto illius gentis more, ad alias mulieres curandum mittit: si quod forte morbi remedium nosset, usu ipso edoctæ. Sed cum circumductus a nutrice puer nullam opem ab aliis mulieribus reperisset, postremo ad mulierem captivam deducitur. Illa multis mulieribus spectantibus, nullum quidem corporale remedium adhibuit, quippe quæ nullum nosset ejusmodi. Sed acceptum puerum, in stragulo quod ex pilis contextum habebat, deponens,

καὶ εἰς τὸ ἐκ τριχῶν ὑφασμένον αὐτῇ στρωμάτιον ἀνακλίναςα, λόγον εἶπεν ἀπλοῦν· ὁ Χριστὸς, φησὶν, ὁ πολλοὺς ἰασάμενος, καὶ τοῦτο τὸ βρέφος ἰάσεται. 20 Ἐπευξαμένης τε ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐπικαλεσαμένης Θεὸν, παραχρῆμα ὁ παῖς ἀνερρώνητο, καὶ εἶχεν ἐξ ἐκείνου καλῶς· φήμη τε ἐντεύθειν τὰς τῶν* βαρβάρων γυναῖκας καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ βασιλέως διέτρεχε· καὶ φανερωτέρα ἢ αἰχμάλωτος ἐγένετο. 7 Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γυνὴ ἀρρωστήα 25 περιπεσοῦσα τὴν αἰχμάλωτον γυναῖκα μετεπέμπετο. τῆς δὲ παρατησαμένης μετρίαζούσης τε[†] ἐν τοῖς ἤθεσι, αὐτὴ φέρεται παρ' αὐτὴν· ποιεῖ δὲ[‡] ἡ αἰχμάλωτος ἅ καὶ ἐπὶ τοῦ παιδὸς πεποιήκει πρότερον·[‡] παραχρῆμα δὲ ἡ νοσοῦσα ἐρρώσθη καὶ ἠνχαρίσται 30 τῇ γυναικί. Ἡ δὲ, οὐκ ἐμὸν, ἔφη, τὸ ἔργον, ἀλλὰ Χριστοῦ, ὃς υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, τοῦ τὸν κόσμον ποιήσαντος· τοῦτόν τε ἐπικαλεῖσθαι παρῆνει, καὶ 9 ἀληθῆ γυνωρίζει Θεόν. Θαυμάσας δὲ[‡] ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰβήρων τὴν ἐκ τῆς νόσου εἰς ὑγίαν[‡] ταχυτήτα, 35

* Ita F. M. τῶν om. editt. vulg.

† δὲ F. M.

‡ τε F. M.

‡ τὸ πρότερον F. M.

‡ τε F.

‡ Ita F. ὑγίαν M. Stephan. et cæteræ deinceps editiones.

hæc tantum protulit verba: Christus qui multos sanavit, hunc etiam sanabit infantem. Post hæc verba cum orationem fecisset, Deique auxilium invocasset, e vestigio sanatus est puer, et in posterum recte se habuit. Fama exinde ad reliquas barbarorum mulieres, et ad ipsam usque reginam pervenit: nomenque captivæ illustrius extitit. Nec multo post ipsa quoque regina in morbum delapsa, mulierem captivam accersit. Quæ cum præ pudore ac modestia recusaret, ipsa ad illam regina defertur. Illa vero, quæ in puero antea fecerat, eadem et hic facit. Statimque regina convaluit ex morbo, et mulieri gratias egit. At illa, non meum, inquit, est hoc opus; sed Christi, qui filius est Dei conditoris hujus mundi. Hortatur ergo ut illum invocet, verumque Deum agnoscat. Porro Iberorum rex tam subite

πυθόμενος τε τίς εἴη ὁ θεραπεύσας, δώροις ἡμείβετο
 τὴν αἰχμάλωτον. ἡ δὲ, οὐκ ἔφη δεῖσθαι^a πλούτου·
 ἔχειν γὰρ πλούτον τὴν εὐσέβειαν, καὶ δέχεσθαι μέγα
 δῶρον, εἰ ἐπιγνώσειε τὸν Θεόν, τὸν ὑπ' αὐτῆς γνω-
 σκόμενον. ταῦτα εἰπούσα, τὰ δῶρα ἀντέπεμπεν ὁ 40
 10 δὲ βασιλεὺς, τὸν μὲν λόγον ἐταμιεύσατο. Μεθ' ἡμέ-
 ραν δὲ ἐξελθόντι αὐτῷ εἰς θήραν, συμβαίνει τοιοῦτό
 τι. τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ τὰς νάπας ἔνθα
 ἐθήρα κατέχεεν ὀμίχλη σκότος τε πολὺ^b. καὶ ἦν
 ἄπορος μὲν ἡ θήρα, ἀδιεξίτητος δὲ ἡ ὁδός· ἐν ἀμη- 45
 χανία δὲ γενόμενος πολὺ^c τοὺς θεοὺς ἐπεκαλεῖτο οὓς
 11 ἔσεβεν. Ὡς δὲ οὐδὲν ἦνε πλέον, τέλος εἰς ἔννοιαν
 τῆς αἰχμαλώτου λαμβάνει τὸν Θεόν, καὶ τοῦτον καλεῖ
 βοηθόν· καὶ ἅμα γε εὔχετο, καὶ τὸ ἐκ τῆς ὀμίχλης
 12 διελύετο σκότος. Θαυμάζων δὲ τὸ γενόμενον, χαίρων 50
 ἐπὶ τὰ οἰκεία ἀνεχώρει, καὶ τὸ συμβεβηκὸς διηγείτο
 τῇ γυναικί. καὶ τὴν αἰχμάλωτον εὐθὺς μεταπέμπε-

^a δεῖσθαι M.^b πολὺς M.^c πολλῇ F. M.

curationis miraculo obstupefactus; percontatus quisnam id egis-
 set, captivam donis remuneratus est. Illa vero divitiis quidem
 se nequaquam opus habere respondit: pietatem enim sibi pro
 divitiis esse. Ceterum magni muneris loco ducturam, si Deum
 quem ipsa coleret, ipse quoque vellet agnoscere. His dictis,
 dona sua ad regem remisit. At rex sermonem mulieris tum
 quidem in animo recondidit. Postridie vero cum ad venandum
 esset egressus, tale quid ei contigit. Montium juga et saltus in
 quibus venabatur, nebula et profunda caligine obdaci cœpere.
 Proinde et venatio difficilis, et via impedita atque inextricabilis
 reddebatur. Rex inops consilii, et quid ageret incertus, deorum
 suorum opem contentissime implorat. Sed cum nihil proficeret,
 ad extremum venit illi in mentem captivæ mulieris Deus. Hunc
 igitur adiutorem vocat. Vix precationem finierat, cum caligo
 nebulæ subito discussa est. Admiratus hoc factum rex, domum
 lætus regreditur. Cumque rem omnem ut acciderat, uxori expo-
 suisset, illico captivam mulierem accersiri jubet, sciscitaturque ex

ται, καὶ τίς ἔη ὃν σέβει^d Θεὸν ἐπυνθάνετο· ἡ δὲ εἰς
 πρόσωπον ἐλθοῦσα, κήρυκα τοῦ Χριστοῦ τὸν τῶν
 13 Ἰβήρων βασιλέα ἐποίησε γενέσθαι. Πιστεύσας γὰρ 55
 τῷ Χριστῷ διὰ τῆς εὐσεβοῦς γυναικὸς, πάντας τοὺς
 ὑπ' αὐτὸν Ἰβήρας συγκαλεῖ· καὶ τὰ συμβάντα περὶ
 τε τῆς θεραπείας τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ παιδίου, οὐ 53
 μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὴν θήραν ἐκθέμενος, παρήνει
 14 σέβεσθαι τὸν τῆς αἰχμαλώτου Θεόν. Ἐγένοντο^e οὖν
 ἀμφότεροι κήρυκες τοῦ Χριστοῦ· ὁ μὲν βασιλεὺς
 τοῖς ἀνδράσιν, ἡ δὲ γυνὴ ταῖς γυναξί· μαθὼν δὲ 5
 παρὰ τῆς αἰχμαλώτου τὸ σχῆμα τῶν παρὰ Ῥωμαίοις
 ἐκκλησιῶν, εὐκτῆριον οἶκον ἐκέλευσε γενέσθαι· εὐθύς
 15 τε τὰ πρὸς οἰκοδομὴν προσέταξεν^f εὐτρεπίεσθαι. Καὶ
 ὁ οἶκος ἠγείρετο. ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς στύλους ἀνορ-
 θοῦν^g ἐπειρώντο, οἰκονομῆτι πρὸς πίστιν τοὺς ἐνοι- 10
 16 κούντας ἢ τοῦ Θεοῦ ἔλκουσα πρόνοια. Εἰς γὰρ τῶν
 στύλων ἀκίνητος ἔμενε· καὶ οὐδεμία εὐρίσκετο μη-
 χανῆ, δυναμένη κινήσαι αὐτόν, ἀλλὰ τὰ μὲν καλώδια
 διερρήγνυτο, τὰ δὲ μηχανήματα κατεάγνυτο^h. ἀπε-

^d σήβη M.^e ἐγένοντο F. M.^f ἐκέλευσεν M.^g ἀνορθοῦντες C. I.^h κατεάσσετο F. M.

ea, quisnam esset Deus ille quem coleret. Illa cum in conspec-
 tum regis venisset, id perfecit ut rex Iberorum Christi existeret
 præco. Quippe ille piæ mulieris hortatu, amplexus fidem Christi,
 universos Iberos qui ipsius parebant imperio, ad concionem vocat.
 Cunctisque tam quæ in curatione uxoris ac filii, quam quæ in
 venatione accidissent, singillatim expositis; ut captivæ mulieris
 Deum colerent, hortatur. Ambo igitur præcones facti sunt
 Christi; rex quidem viris; regina vero mulieribus. Rex porro
 cum ex captiva muliere formam ecclesiarum quæ apud Romanos
 sunt, didicisset, ecclesiam construi jussit, et cuncta quæ ad opus
 necessaria erant, confestim parari. Ecclesia ergo construitur.
 Cum vero columnas etiam erigere conarentur artifices, divina
 providentia quidpiam molitur, quo incolarum animos alliceret ad
 fidem. Una enim ex columnis mansit immobilis: nec ulla inven-
 iebatur machina, quæ posset eam commovere. Nam et funes

17 γνωκότες οὖν οἱ ἐργαζόμενοι ἀπεχώρουν. Τότε δέι- 15
 κνυται τῆς αἰχμαλώτου ἢ πίστις· νυκτὸς γὰρ μηδενὸς
 ἐγνωκότες καταλαμβάνει τὸν τόπον, καὶ διανυκτερεῖ
 τῇ εὐχῇ σχολάζουσα. προνοία τε Θεοῦ ὁ στύλος
 ἀνορθοῦται, καὶ ὑψηλότερος τῆς βάσεως ἐν τῷ ἀέρι
 18 ἐστήρικτο, μηδαμῶς τῆς κρηπίδος ἀπτόμενος. Ἡμέ- 20
 ρα δὲ ἦν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔμφρων¹ τις ὦν ἐπὶ τὴν
 οἰκοδομὴν παρῆν· ὁρᾷ τε τὸν στύλον ἐπὶ τὴν ἰδίαν
 κρεμάμενον βάσιν· καὶ ἐκπλήττεται μὲν αὐτὸς ἐπὶ
 τῷ γεγονότι· ἐκπλήττονται δὲ καὶ οἱ παρόντες σὺν
 αὐτῷ. μετ' οὐ πολὺ γὰρ^k ἐπ' ὀφθαλμοῖς αὐτῶν τῇ 25
 ἰδία βάσει ὁ στύλος κατιῶν ἰδρύεται^l. βοή τε ἐντεῦ-
 θεν τῶν ἀνθρώπων βοῶντων, καὶ ἀληθῆ τὴν πίστιν
 ἀνακαλούντων τοῦ βασιλέως, καὶ ὑμνούντων τὸν τῆς
 αἰχμαλώτου Θεόν· ἐπίστευόν τε λοιπὸν, καὶ σὺν
 προθυμίᾳ πολλῇ τοὺς ὑπολοίπους στύλους ἀνῶρθουν· 30
 19 καὶ οὐκ εἰς μακρὰν τὸ ἔργον τετέλεστο. Πρεσβεία

¹ "Mallet legere ἔμφροντις ingrediens rex, &c." VALE-
 SIVS.

ἀν. Nec dubito quin Socrates
 ita scripserit. Certe Rufinus
 ex quo Socrates hæc desump-
 sit, sic habet: *Cum ecce matu-
 tinus et anxius cum suis omnibus*

^k δὲ M.

^l ἰδρύται βοή (expuncto τε) ἐν-
 τεῦθεν τῶν ἀνθρώπων ἠγείρετο μέγα
 βοῶντων M.

disrumpebantur et ipsa confringebantur machinamenta. Proinde operarii animum despondentes abscedebant. Hic vero captivæ mulieris fides declarata est. Noctu enim nemine conscio, ad eum locum accessit; ibique orationi vacans, totam noctem exegit. Tunc vero divina favente providentia, columna erigi cœpit, et supra ipsam basim stetit in aere suspensa, ita ut nullatenus basim contingeret. Orto mox die, rex utpote architecturæ peritus, ad fabricam venit: atque ibi columnam supra basim in sublimi pendentem conspicatus; tum ipse, tum omnes qui aderant, ingenti admiratione perculsi sunt. Paulo post enim ipsis spectantibus columna descendens, basi suæ innixa stetit. Clamor inde ab omnibus excitatur, cunctis testantibus veram esse regis fidem, et captivæ mulieris Deum celebrantibus. Jam ergo credentes Christo, alacri animo reliquas columnas erexerunt, totumque opus brevi absolutum est. Post hæc legatio mittitur ad

ἐντεύθειν πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐγένετο^m
 παρεκάλουν τε τοῦ λοιποῦ ὑπόσπονδοι Ῥωμαῖον
 γίνεσθαι, λαμβάνειν τε ἐπίσκοπον καὶ ἱερὸν κλῆρον·
 20 πιστεύειν γὰρ εἰλικρινῶς ἔλεγον τῷ Χριστῷ. Ταῦτα 35
 φησὶν ὁ Ῥουφῖνος παρὰ Βακουρίουⁿ μεμαθηκέναι, ὃς
 πρότερον^o μὲν ἦν βασιλίσκος Ἰβήρων ὕστερον δὲ
 Ῥωμαίοις προσελθὼν, ταξίαρχος τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ
 στρατιωτικῷ κατέστη· καὶ μεταταῦτα στρατηλα-
 τῶν, τὸν κατὰ Μαξίμου τοῦ τυράννου πόλεμον τῷ 40
 βασιλεῖ Θεοδοσίῳ συνηγωνίσαστο. τοῦτον μὲν τὸν
 τρόπον καὶ Ἰβηρες ἐχριστιάνισαν ἐπὶ τῶν Κωνσταν-
 τίνου χρόνων.

ΚΕΦ. ΚΑ.

54

Περὶ Ἀντωνίου τοῦ μοναχοῦ.

Ὅποῖος δὲ ἦν ἐπὶ τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ ὁ μοναχὸς
 Ἀντώνιος ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Αἰγύπτου, ὃς φανερώς 5

^m ἐγένετο F. M.

ⁿ Βακουρίου F. M. "Nostri
 cod. Florent. Sfort. et Allat.
 Βακουρίου. Sed rectius Bacu-
 rius scribitur apud Rufinum et

alios." VALESIIUS. Cujus ju-
 dicio hinc confirmatur, quod
 Stephan. et Genev. κακουρίου
 habent.

^o Ita M. πρότερος cæteri.

imperatorem Constantinum : qua et fœdus sibi in posterum esse cum Romanis, et episcopum cum clericis ad se mitti postulant, affirmantes se ex animo in Christum credere. Hæc Rufinus se a Bacurio didicisse scribit, qui prius quidem regulus fuerat Iberorum : postea vero ad Romanos transgressus, dux Palæstini limitis est constitutus : tandem vero magister militum factus, in bello contra Maximum tyrannum Theodosio imperatori egregiam operam navavit. In hunc modum Iberi, temporibus Constantini Christianam fidem susceperunt.

CAPUT XXI.

De Antonio monacho.

Jam vero qualis in solitudine Ægypti iisdem temporibus extiterit Antonius monachus, qui cum dæmonibus palam dimicavit,

τοῖς δαίμοσιν ἀντεπάλαιεν, ἐφευρίσκων τε ἀπλῶς τὰς τέχνας αὐτῶν καὶ τοὺς ἄθλους, καὶ ὅπως πολλὰ ἐποίει τεράστια, περιττὸν λέγειν ἡμᾶς· ἔφθασε γὰρ Ἄθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, μονόβιβλον εἰς τὸν αὐτοῦ βίον ἐκθέμενος^p. τοιούτων ἀγαθῶν εὐφορία κατὰ ταῦτὸν ὑπὸ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου 10 τοῦ βασιλέως ἐγένετο.

ΚΕΦ. ΚΒ.

Περὶ Ἡ Μάνετος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αἵρέσεως τῶν Μανιχαίων, καὶ ὅθεν ἦν τὴν ἀρχήν.

- ¹ Ἄλλὰ μεταξὺ τοῦ χρηστοῦ σίτου εἴωθε καὶ ζιζάνια 15 φύεσθαι· φθόνος γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς ἐφεδρεύειν φιλεῖ. παρεφύη γὰρ μικρὸν ἔμπροσθεν τῶν Κωνσταντινίου χρόνων τῷ ἀληθεῖ Χριστιανισμῷ ἐλληνίζων Χριστιανισμὸς, καθάπερ καὶ τοῖς προφήταις ψευδοπροφήται, 20
² καὶ ἀποστόλοις ψευδαπόστολοι παρεφύοντο. Τηνικαῦτα γὰρ τὸ Ἐμπεδοκλέους τοῦ παρ' Ἑλλησι φιλοσόφου δόγμα διὰ τοῦ Μανιχαίου Χριστιανισμὸν

^p ἐκβίσθαι Μ.

^q Περὶ μανιχαίου. Μ.

astus eorum atque insidias omnes deprehendens; et quemadmodum multa prodigia ac miracula ediderit, superfluum mihi videtur commemorare. Athanasius enim Alexandrinæ urbis episcopus, id argumentum nobis præripuit, peculiari libro de illius vita conscripto. Tanta bonorum copia Constantino regnante, uno fere eodemque tempore abundavit.

CAPUT XXII.

De Manæ auctore hæreses Manicheorum, et unde is originem traxerit.

Verum inter bonum frumentum etiam zizania nasci solent. Quippe dæmonis invidia bonis rebus insidiari consuevit. Etenim paulo ante Constantini tempora, Græcanicus quidam Christianismus vero Christianismo adnasci cæperat: quemadmodum olim prophetis pseudoprophetæ, et apostolis pseudapostoli sese inserebant. Quippe tunc temporis Manichæus quidam, Empedoclis

ὑπεκρίνατο. περὶ οὗ Εὐσέβιος μὲν ὁ Παμφίλου ἐν τῇ ἑβδόμῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπεμνήσθη· 25
 3 οὐ μὴν ἀκριβῶς διηγήσατο. Διόπερ τὸ παραλειφθὲν ἐκείνῳ ἀναπληρῶσαι ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι· γνωσθήσεται γὰρ, τίς τε ὧν ὁ Μανιχαῖος καὶ πόθεν, τοιαῦτα ἐτόλμησε. Σκυθιανός τις Σαρακηνὸς γυναῖκα εἶχεν αἰχμάλωτον ἐκ τῶν ἄνω Θηβῶν· δι' ἣν τὴν Αἴγυπτον 30 οικήσας, καὶ τὴν Αἰγυπτίων παιδείαν μαθὼν, τὴν Ἐμπεδοκλέους καὶ Πυθαγόρου δόξαν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν παρεισηγάγε· δύο φύσεις εἰπὼν, ἀγαθὴν τε καὶ πονηρὰν, ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς, νεῖκος ὀνομάζων 4 τὴν πονηρὰν, φιλίαν δὲ τὴν ἀγαθὴν. Τούτου δὲ τοῦ 35 Σκυθιανοῦ μαθητῆς γίνεται Βουδδᾶς, πρότερον Τερέβωθος καλούμενος· ὃς τις ἐπὶ τὴν Βαβυλωνίαν χώραν ὀρμήσας, ἧ τις ὑπὸ Περσῶν οἰκεῖται, πολλὰ περὶ ἑαυτοῦ ἑτερατεύετο, φάσκων ἐκ παρθένου γεγενῆσθαι, 5 καὶ ἐν ὄρεσιν ἀνατετράφθαι. Εἶτα συγγράφει βιβλία 55 τέσσαρα, ἐν μὲν ἐπονομάσας τῶν μυστηρίων· ἕτερον

^r οἷπερ pro περὶ οὗ M.

^s Ita F. M. C. παρήγαγε editit.

Gentilis philosophi dogma in Christianam religionem clam inducere tentavit. De quo viro Eusebius quidem Pamphili in septimo Ecclesiasticæ Historiæ libro mentionem fecit: sed non satis accurate singula exposuit. Quapropter quod ab illo prætermissum est, id necessario a nobis supplendum esse arbitror. Ita enim intelligetur, quis et unde profectus Manichæus, ad tantam audaciam proruperit. Scythianus quidam Saracenus, uxorem habuit captivam, ex superiore oriundam Thebaide. Cujus gratia cum in Ægyptum migravisset, et Ægyptiorum disciplina institutus esset, Empedoclis ac Pythagoræ opinionem in Christianam religionem invehit. Dnas enim asseruit esse naturas; alteram bonam, alteram malam; perinde atque Empedocles: qui malam quidem naturam discordiam; bonam vero amicitiam appellabat. Hujus Scythiani discipulus fuit Buddas, qui ante Terebinthus dicebatur. Qui cum venisset in Babyloniam, quæ regio incolitur a Persis, multa de seipso vana ac prodigiosa confinxit; se natum ex virgine, et in montibus educatum esse affirmans. Quatuor deinde conscripsit libros: quorum primum Mysteriorum; alterum Evan-

δὲ, τὸ εὐαγγέλιον· καὶ τὸν θησαυρὸν τρίτον, καὶ τὰ κεφάλαια τέταρτον. τελετὰς δέ τινας ποιεῖν σχηματίζομενος, ἐδισκέυθη ὑπὸ πνεύματος, καὶ οὕτως 5 ἀπώλετο. Γυνὴ δέ τις παρ' ἧ κατέλυεν, ἔθαψεν αὐτόν· καὶ τὰ ἐκείνου χρήματα κατασχοῦσα, παιδάριον ὠνήσατο, περὶ ἑπτὰ ἔτη τὴν ἡλικίαν, ὀνόματι Κούβρικον· τοῦτον ἐλευθέρωσασα, καὶ γράμματα ἐκδιδάξασα, μετὰ χρόνον ἐτελεύτησε, πάντα αὐτῷ 10 τὰ χρήματα τοῦ Τερεβίνθου καταλείψασα, καὶ τὰ βιβλία ἅπερ ἦν συντάξας ἐκείνος, ὑπὸ Σκυθιανῷ παιδευόμενος. Ταῦτα λαβὼν ὁ ἀπελεύθερος Κούβρικος, καὶ ἐπὶ τὰ Περσῶν μέρη χωρήσας, μετονομάζει μὲν ἑαυτὸν Μάνην· τὰ δὲ τοῦ Βούδδα ἦτοι 15 Τερεβίνθου βιβλία, ὡς οἰκεῖα, τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πλανηθείσιν ἐξέδωκεν. Αἱ τῶν βίβλων τοίνυν ὑποθέσεις χριστιανίζουσι μὲν τῇ φωνῇ, τοῖς δὲ δόγμασιν ἑλληνίζουσι· καὶ γὰρ πολλοὺς θεοὺς σέβειν ὁ Μανιχαῖος προτρέπεται ἄθεος ὢν, καὶ τὸν ἥλιον προσ- 20 κυνεῖν διδάσκει· καὶ εἰμαρμένην εἰσάγει, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιρεῖ· καὶ μετενσωμάτων δογματίζει φανε-

gelium ; tertium Thesaurum ; quartum denique Capita inscripsit. Cum autem arcana quædam sacra peragere se fingeret, a dæmone in præceps ex sublimi jactatus misere periit. Mulier vero cujus utebatur hospitio, cadaver ejus sepulturæ mandavit. Cumque pecuniam ejus omnem adeptæ esset, puerum emit septennem, nomine Cubricum. Quem cum libertate donasset, ac literis instituisset, non multo post abiit e vita : cunctis Terebinthi facultatibus, et libris quos ille a Scythiano edoctus conscripserat, testamento ei relictis. His acceptis, libertus Cubricus in Persidem profectus, se quidem mutato nomine Manem appellavit. Libros vero Buddæ sive Terebinthi, tanquam a se conscriptos, sectatoribus suis tradidit. Horum porro librorum argumenta, verbis quidem religionem Christi præ se ferunt : sed si dogmata attenderis, propius accedunt ad gentilitatem. Multos enim deos colendos esse Manichæus, utpote impius, præcipit. Solem quoque adorandum esse docet. Fatum præterea introducit. Et libertatem humani tollit arbitrii. Idem corpora ex aliis in alia transmutari asserit, Empe-

ρῶς, Ἐμπεδοκλέους καὶ Πυθαγόρου καὶ Αἰγυπτίων
 ταῖς δόξαις ἀκολουθήσας· καὶ τὸν Χριστὸν ἐν σαρκὶ
 γεγονέναι οὐ βούλεται, φάντασμα αὐτὸν λέγων εἶναι·²⁵
 καὶ νόμον καὶ προφήτας ἀθετεῖ· καὶ ἑαυτὸν ὀνομάζει
 παράκλητον· ἄπερ πάντα ἀλλότρια τῆς ὀρθοδόξου
⁹ἐκκλησίας καθέστηκεν. Ἐν δὲ ταῖς ἐπιστολαῖς,
 καὶ ἀπόστολον ἑαυτὸν ὀνομάζειν ἐτόλμησεν. ἀλλὰ
 τοῦ τηλικούτου ψεύδους ἀξίαν εὔρετο[†] δίκην διὰ³⁰
¹⁰τοιάνδε αἰτίαν. Τοῦ βασιλέως Περσῶν υἱὸς νόσφ
 περιπεπτώκει· ὁ δὲ πατήρ, τὸ δὴ λεγόμενον, πάντα
 λίθον ἐκίνει, τὸν υἱὸν σωθῆναι βουλόμενος· μαθῶν
 τε περὶ τοῦ Μανιχαίου, καὶ τὰς τερατείας αὐτοῦ
 νομίσας εἶναι ἀληθεῖς, ὡς ἀπόστολον μεταπέμπεται,
¹¹πιστεύσας δι' αὐτοῦ σωθῆσεσθαι τὸν υἱόν. Ὁ δὲ,³⁵
 παραγενόμενος μετὰ τοῦ ἐπιπλάστου σχήματος ἐγ-
 χειρίζεται τὸν τοῦ βασιλέως υἱόν. ὁ δὲ βασιλεὺς
 ἑώρακὼς ὅτι ὁ παῖς ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἐτεθήκει,
 συγκλείσας αὐτὸν, τιμωρεῖσθαι ἔτοιμος ἦν· ὁ δὲ
¹²διαδρὰς ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν, διασώζεται. Μαθῶν⁴⁰

[†] ἤρατο M.

doclis et Pythagoræ, Ægyptiorumque opinionem manifeste se-
 cutus. Et Christum quidem in carne extitisse negat, phantasma
 illum fuisse dicens. Legem vero ac Prophetas rejicit, seque ipse
 Paracletum appellat. Quæ quidem omnia a recta ecclesiæ fide
 aliena esse constat. Quin etiam in epistolis se ipsum ausus est
 apostolum nominare. Verum falsi hujus erroris debitas tandem
 pœnas luit, ob hujusmodi causam. Persarum regis filius forte in
 morbum inciderat. Eum pater ut morbo liberaret, omnem, ut
 vulgo dicitur, movebat lapidem. Cum autem Manichæi fama ad
 eum pervenisset, ratus vera esse hominis prodigia atque miracula,
 eum tanquam apostolum accersit; sperans scilicet fore, ut filius
 ejus opera sanaretur. Qui cum venisset, ficta ac simulata specie,
 regalem puerum curandum in manus sumit. Rex vero qui
 puerum inter manus ejus mortuum esse viderat, hominem in vin-
 cula conjici jubet, extremo supplicio propediem affecturus. Ve-
 rum ille ex vinculis elapsus, in Mesopotamiam profugit. At rex

τε αὐτὸν ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἐκεῖ διατρίβειν, 56
 ἀνάρπαστον^u ποιήσας, ζῶντα ἐξέδειρεν· καὶ ἀχύρων
 τὴν δορὰν πληρώσας, πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως
 13 προὔθηκε. Ταῦτα δὲ ἡμεῖς, οὐ πλάσαντες λέγομεν,
 ἀλλὰ διαλόγῳ^x Ἀρχελάου τοῦ ἐπισκόπου Κασχάρων, 5
 μᾶς τῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ πόλεων, ἐντυχόντες συνη-
 γάγομεν. αὐτὸς γὰρ Ἀρχέλαος διαλεχθῆντι αὐτῷ
 φησὶ κατὰ πρόσωπον, καὶ τὰ προγεγραμμένα εἰς τὸν
 14 βίον αὐτοῦ ἐκτίθεται. Τοῖς οὖν ἀγαθοῖς ἐνακμά-
 ζουσιν^y ὁ φθόνος, καθὰ ἔφην, ἐφεδρεῖν φιλεῖ. τίς 10
 δὲ ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς τοῦτο γίνεσθαι
 συγχωρεῖ, πότερον γυμνάσαι τὰ ἀγαθὰ τῶν δογμάτων
 βουλόμενος τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ πίστει
 προσγυνομένην ἀλαζονείαν ἐκκόπτειν, ἢ ὅπως ποτὲ
 ἔχοι, δυσχερῆς μὲν καὶ μακρὰ ἡ ἀπόδοσις, οὐκ εὐ- 15
 κείρως^z δὲ νῦν ἐξετάζεται· οὔτε γὰρ δόγματα πρό-
 κείται γυμνάζειν ἡμῶν, οὔτε τοὺς περὶ προνοίας καὶ

^u ἀνάρπαστον F.

^x Ita emendare voluit Valensius admonens; "scribendum est *διαλόγῳ Ἀρχελάου*. Sequitur enim *ἐντυχόντες*." Adstipulatur secunda manu M. nam a prima scriptum habuit *διὰ λόγου*. διὰ λόγου cæteri.

^y ἐν ἀκμάζουσιν F., qui voces compositas hunc in modum dividere solet; ut, e. g., supra, hoc ipso capite, *χρήματα κατὰ σχολῶσα παιδάριον ὠνήσαντο*. Sed non opus est hæc ubique describere.

^z εὐκαιρον δὲ νῦν ἐξετάζεσθαι M.

Persarum, comperto quod Manichæus in illis partibus moraretur, inde abrepto cutem detrahi jussit, eamque paleis oppletam ante civitatis portas appendit. Atque hæc nos haudquaquam commenti sumus: sed ex disputatione quadam Archelai Cascharorum urbis in Mesopotamia episcopi, a nobis lecta excerpimus. Hic enim Archelaus ait se cum Manichæo ipso coram disputasse, et ea quæ superius a nobis relata sunt de illius vita commemorat. Bonis igitur rebus, tunc cum maxime florent, livor ut dixi, insidari solet. Porro quam ob causam benignitas Dei istud fieri permittat; an ut recta ecclesiæ dogmata probet atque examinet, et arrogantiam quæ fidei adnasci solet, penitus excindat; an ob aliam quamcunque rationem, difficilis ac prolixa est disputatio, nec a nobis commode nunc pertractari potest. Non enim nobis

κρίσεως τοῦ Θεοῦ δυσευρέτους λόγους κινεῖν, ἀλλ' ἱστορίαν γεγονότων περὶ τὰς ἐκκλησίας πραγμάτων¹⁵ ὡς οἶόν τε διηγῆσασθαι. Ὅπως μὲν οὖν μικρὸν²⁰ ἔμπροσθεν τῶν Κωνσταντίνου χρόνων ἡ Μανιχαίων παρεφύη^a θρησκεία, εἴρηται· ἐπανέλθωμεν δὲ ἐπὶ τοὺς χρόνους τῆς προκειμένης ἱστορίας.

ΚΕΦ. ΚΓ.

¹ Ὡς^b Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας καὶ Θεόγνης ὁ Νικαίας ἀναβαρσίσαντες²⁵ σπουδὴν πεποιήνται παρατρέψαι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, διὰ τὸ σκευωρήσασθαι Ἀθανάσιον.

¹ Οἱ περὶ Εὐσέβιον καὶ Θεόγνιν τῆς ἐξορίας ἐπανελθόντες τὰς μὲν ἐκκλησίας κατέλαβον, ἐξωθήσαντες,³⁰ ὡς ἔφην, τοὺς χειροτονηθέντας εἰς τὸν τόπον αὐτῶν· παρρησίαν τε οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐκτήσαντο παρὰ τῷ

^a παρεφύη F. M. "Rectius Cod. Allat. παρεφύει. Sic enim in principio hujus capituli: παρεφύη γὰρ μικρὸν ἔμπροσθεν τῶν Κωνσταντίνου χρόνων τῷ ἀληθεῖ χριστιανισμῷ ἐλληνίζων Χριστιανισμός. Metaphora est a lolio est zizaniis, quæ frumento adnasci solent." VALESIIUS; quem secutus sum, nisi quod

παρεφύει in παρεφύη mutavi, ut cum præcedente forma vocis congrueret. παρεφύει Stephan. Genev.

^b Ὡς εὐσέβιος καὶ θέογνης ἀδθις κατὰ τῆς ἐν νικαίᾳ συνόδου καὶ ἀθανασίου ἐχώρησαν. M. Tum pro διὰ τὸ legendum est proculdubio διὰ τοῦ.

propositum est, dogmatum veritatem examinare, et abstrusas providentiæ ac judicii divini rationes excutere; sed rerum in ecclesia gestarum historiam pro virium nostrarum modulo contexere. Quo igitur modo manichæorum superstitio paulo ante Constantini tempora exorta sit, abunde dictum est a nobis. Nunc vero ad propositâ nobis historiæ seriem revertamur.

CAPUT XXIII.

Quomodo Eusebius Nicomediensis et Theognis Nicænus, resumpta fiducia, Nicænam fidem subvertere conati sunt, structis Athanasio insidiis.

Eusebius et Theognis ab exilio reversi, ecclesias quidem suas receperunt, expulsis, uti diximus, his qui in ipsorum locum fuerant ordinati. Ceterum maximam adepti sunt auctoritatem apud

βασιλεῖ, ὃς πάνυ διὰ τιμῆς ἤγειν αὐτοὺς, ὡς ἀπὸ
 2 κακοδοξίας εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐπιστρέψαντας. Οἱ 35
 δὲ, τῇ δοθείσῃ παρρησίᾳ καταχρησάμενοι, μείζονα
 τῆς προλαβούσης ταραχὴν τῇ οἰκουμένη ἐκίνησαν,
 διχόθεν ὀρμώμενοι, ἕκ τε τῆς προκατασχούσης αὐτοὺς
 Ἀρειανῆς δόξης, καὶ ἐκ τῆς πρὸς Ἀθανάσιον ἀπεχ-
 θείας· ἐπειδὴ αὐτοῖς^c ἐκεῖνος ἐν τῇ συνόδῳ γενναίως 40
 3 περὶ τῶν ζητουμένων δογμάτων ἀντέπεσεν. Πρῶτον 57
 μὲν τὴν Ἀθανασίου χειροτονίαν διέβαλλον, καὶ^d ὡς
 ἀναξίου πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ μὴ ὡς ὑπὸ ἀξιο-
 πίστων γεγενημένου^e. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος κρείττων
 τῆς διαβολῆς ἐδείκνυτο, ἐγκρατῆς γὰρ τῆς Ἀλεξαν- 5
 δρέων ἐκκλησίας γενόμενος, διαπύρως ὑπὲρ τῆς ἐν
 Νικαίᾳ πίστεως ἠγωνίζετο, τότε δὴ οἱ περὶ Εὐσέβιον
 σπουδὴν ἐτίθεντο, Ἀθανάσιον μὲν σκευωρήσασθαι,
 Ἀρειον δὲ καταγαγεῖν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· οὗτω

^c αὐτοὺς M.

^d καὶ om. M.

^e γεγενημένον F. de quo Vale-
 sius ait, "ad veram scripturam
 propius accedit. Scribo igitur,
 καὶ ὡς μὴ ὑπὸ ἀξιόπιστ. γεγενη-
 μένην. Duplici enim nomine
 Eusebiani reprehendebant ordi-
 nationem Athanasii; tum quod
 Athanasius eo honore indignus

esset, tum quod ejus ordinatio
 facta fuisset a viris minime
 idoneis. Vide Philostorgium."

Sed nil opus est mutare: con-
 stat enim γίγνεσθαι de Clericis
 ordinatis dici; ut infr. v. 22. §.
 48.—γενόμενος κληρικὸς ἐκεῖ, ἢ
 νόμῳ γαμήσας πρὶν κληρικὸς γένηται,
 μετὰ τὸ κληρικὸς γενέσθαι &c.

imperatorem, qui illos tanquam a falsa ad rectam conversos doc-
 trinam, summo in honore habebat. Illi vero concessa ipsis liber-
 tate abusi, multo graviolem quam qui antea fuerat, tumultum in
 orbe terrarum excitaverunt: duabus præcipue causis eos impel-
 lentibus, tum Arii opinione qua jampridem implicati tenebantur;
 tum capitali odio quo contra Athanasium flagrabant, eo quod ille
 in synodo cum de fidei dogmatibus ageretur, fortiter ipsis resti-
 terat. Primum igitur ordinationem Athanasii criminari cœperunt,
 quasi et indignus ipse esset episcopatu, et ab hominibus parum
 idoneis electus. Sed postquam ille omni calumnia superior ap-
 paruit: compos siquidem Alexandrinæ ecclesiæ, pro Nicæna fide
 acriter decertabat: tunc Eusebius Athanasio quidem insidias
 struere, Arium autem Alexandriam reducere, omni studio con-

γὰρ μόνως δυνήσεσθαι τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν 10
 4 ἐκβαλεῖν, παρεισάγειν δὲ τὴν ἀρειανίζουσαν. Ἐγρα-
 φεν οὖν Εὐσέβιος Ἀθανασίῳ, δέχασθαι Ἀρειὸν καὶ
 τοὺς ἀμφ' αὐτόν· καὶ γράφων μὲν παρεκάλει, ἔξωθεν
 δὲ διηπείλει. ἐπεὶ δὲ Ἀθανάσιος οὐδενὶ τρόπῳ
 ἐπέιθετο, κατασκευάζει πεισθῆναι τὸν βασιλέα, δέ- 15
 ξασθαι μὲν εἰς πρόσωπον τὸν Ἀρειὸν, καὶ κάθοδον
 αὐτῷ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν παρασχεῖν· καὶ ταῦτα
 μὲν ὅπως ἐξίσχυσε κατεργάσασθαι, κατὰ χώραν ἐρῶ.
 5 Πρὸ τούτων δὲ ἑτέρα ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιγίνεται τα-
 ραχὴ· καὶ γὰρ πάλιν τὴν εἰρήνην οἱ οἰκέοι τῆς ἐκ- 20
 6 κλησίαις ἐτάραττον. Εὐσέβιος μὲν οὖν ὁ Παμφίλου
 φησὶν, εὐθύς μετὰ τὴν σύνοδον πρὸς ἑαυτὴν στασιάζ-
 ζειν τὴν Αἴγυπτον, τὴν αἰτίαν μὴ προστιθείς· ἐξ ὧν
 καὶ διγλώσσου δόξαν ἐκτήσατο, ὅτι τὰς αἰτίας λέγειν
 ἐκκλίνων, μὴ συνευδοκεῖν τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνέθετο 25
 ὡς δὲ ἡμεῖς ἐκ διαφόρων ἐπιστολῶν εὐρήκαμεν, ἃς
 μετὰ τὴν σύνοδον οἱ ἐπίσκοποι πρὸς ἀλλήλους ἔγρα-
 φον, ἢ τοῦ ὁμοουσίου λέξις τινας^ε διατάραττε· περι-

^ε πεισθῆναι τε F.

^ε διατάραττε τινας M.

tendit. Neque enim aliter consubstantialis fidem deturbare, et Arianam hæresim ejus loco inducere se posse existimabat. Scripsit igitur Eusebius Athanasio, ut Arium sociosque ejus in ecclesiam reciperet. Et per literas quidem obsecrabat: palam vero et in publico minabatur. Verum cum Athanasius nulla ratione flecti posset, conatus est imperatori persuadere, ut Arium in conspectum suum venire pateretur: simulque ut Alexandriam redeundi liberam ei facultatem daret. Atque hæc quidem quomodo perficere valuerit, suo loco commemorabo. Ceterum antequam hæc gererentur, alius denuo tumultus in ecclesiis exortus est. Pacem enim ecclesiæ domestici ejus iterum perturbarunt. Eusebius quidem Pamphili scribit, Ægyptios statim post synodum mutuas inter se rixas ac seditiones agitasse. Causam tamen facti non adjungit. Unde et bilinguis a plerisque existimatus est, eo quod causas discidiorum exponere detrectarit, cum apud se constituisset, iis quæ in synodo decreta erant minime consentire. Verum sicut nos ex variis epistolis deprehendimus, quas episcopi

ἦν κατατριβόμενοι καὶ ἀκριβολογούμενοι τὸν κατὰ ἀλλήλων πόλεμον ἤγειραν· νυκτομαχίας τὲ οὐδὲν ³⁰ ἀπέχε τὰ γινόμενα· οὐδὲ γὰρ ἀλλήλους ἐφαίνοντο νοούντες, ἀφ' ὧν ἀλλήλους βλασφημεῖν ὑπελαμβάνουν.

⁷ Οἱ μὲν γὰρ τοῦ ὁμοουσίου τὴν λέξιν ἐκκλίνοντες, τὴν Σαβελλίου καὶ Μοντανοῦ δόξαν εἰσηγγεῖσθαι τοὺς αὐτὴν ^h προσδεχομένους ἐνόμιζον· καὶ διὰ τοῦτο βλασ- ³⁵ φήμους ἐκάλουν, ὡς ἀναιροῦντας τὴν ὑπαρξιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ πάλιν τῷ ὁμοουσίῳ προσκείμενοι, πολυθεΐαν εἰσάγειν τοὺς ἐτέρους νομίζοντες, ὡς ⁵⁸

⁸ Ἑλληνισμὸν εἰσάγοντας ἐξετρέποντο. Καὶ Εὐστάθιος μὲν ὁ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος διασύρει τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον, ὡς τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν παραχαράττοντα· Εὐσέβιος δὲ τὴν μὲν ἐν Νικαίᾳ πίστιν οὐ φησι ⁵ παραβαίνειν· διαβάλλει δὲ Εὐστάθιον, ὡς τὴν Σαβελλίου δόξαν εἰσάγοντα· διὰ ταῦτα ἕκαστοι ὡς κατὰ

^h Ita M. αὐτὴν τοὺς vulgo. Por- δεχομένους Niceph. viii. 45, uter-
ro et τοὺς τοῦτο προσδεχομένους que hinc desumptum.
Sozom. ii. 18, et τοὺς αὐτὸ παρα-

post absolutam synodum ad sese mutuo scripserunt; vox consubstantialis quorundam animos conturbabat. Quam illi diu multumque versantes et scrupulosius examinantes, intestinum inter se bellum excitaverunt. Eaque res nocturnæ pugnae haudquaquam dissimilis erat. Neque enim utrique satis intelligere videbantur, cur sese invicem calumniis appetere instituissent. Etenim qui consubstantialis vocem aversabantur, Sabellii ac Montani dogma ab iis qui vocem illam probabant, induci arbitrabantur. Atque idcirco impios illos vocabant, utpote qui filii Dei existentiam tollerent. Contra vero illi qui consubstantialis vocem tuebantur, cum multorum Deorum cultum adversarios introducere censerent, eos tanquam superstitionem gentilium invehentes aversabantur. Et Eustathius quidem Antiochenus episcopus Eusebium perstringit, tanquam eum qui Nicænam fidem adulteraret. Eusebius vero, se quidem a Nicæna fide nullatenus ait discedere: Eustathium vero criminatur, tanquam dogma Sabellii adstruentem. His de causis singuli episcopi, velut contra adversarios scriptis voluminibus decertarunt. Et cum utrique dicerent filium Dei

ἀντιπάλων τοὺς λόγους συνέγραφον·¹ ἀμφοτέροί τε λέγοντες ἐνυπόστατόν τε καὶ ἐνυπάρχοντα τὸν υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, ἕνα τὲ Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν¹⁰ εἶναι ὁμολογούντες, ἀλλήλοις, οὐκ οἶδ' ὅπως, συμφωνῆσαι οὐκ ἴσχυον· καὶ διὰ ταῦτα ἡσυχάζειν οὐδενὶ τρόπῳ ἠνείχοντο.

ΚΕΦ. ΚΔ.

Περὶ^k τῆς γενομένης συνόδου ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἣ καθεῖλεν Εὐστάθιον τὸν 15 Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον· ἐφ' ᾧ στάσεως γενομένης, μικροῦ ἀνετράπη ἡ πόλις.

- ¹ Σύνοδον οὖν ἐν Ἀντιοχείᾳ ποιήσαντες, καθαιροῦσιν Εὐστάθιον, ὡς τὰ Σαβελλίου μᾶλλον φρονούντα, ἢ²⁰ ἄπερ ἢ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ἐδογματίσειεν· ὡς μὲν οὖν τινες φασίν, δι' ἄλλας οὐκ ἀγαθὰς αἰτίας· φανερώς γὰρ οὐκ εἰρήκασι. τοῦτο δὲ ἐπὶ πάντων εἰώθασι τῶν καθαιρουμένων ποιεῖν οἱ ἐπίσκοποι, κατηγοροῦντες¹ μὲν καὶ ἀσεβεῖν λέγοντες, τὰς δὲ αἰτίας τῆς²⁵ ἀσεβείας οὐ προστιθέντες. Ὅτι μέντοι ὡς σαβελλί-

¹ συνεγράφεοντο F. M. Τὸν τε ἀρειανῶν συνόδου. M.
post ἀμφοτέροι om. F.

¹ κατηγοροῦντες M.

^k Περὶ τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ τῶν

propriam personam atque existentiam habere, Deumque in tribus personis unum esse confiterentur, tamen nescio quo pacto, nullatenus inter se consentire potuerunt, nec ulla ratione quiescere sustinuerunt.

CAPUT XXIV.

De Synodo Antiochena, in qua depositus est Eustathius Antiochensis episcopus: propter quem exorta seditio totam fere urbem delevit.

Congregata igitur Antiochiæ synodo, Eustathium deponunt, ut qui Sabellii dogmati potius, quam Nicænæ Synodi decretis insisteret. Sunt qui ob alias etiam causas minus honestas depositum esse dicant; quas tamen in medium non proferunt. Solent autem episcopi, in omnibus id facere quos deponunt: ut eos quidem probri onerent, et impios esse pronuntient; causas vero impietatis non exponant. Porro quod Eustathius tanquam Sa-

ζοντα καθεῖλον Εὐστάθιον, Κύρου^ῃ τοῦ Βεροίας ἐπισκόπου κατηγοροῦντος αὐτοῦ, Γεώργιος ὁ Λαοδικείας τῆς ἐν Συρίᾳ ἐπίσκοπος, εἰς ὧν τῶν μισούντων τὸ ὁμοούσιον^ῃ, ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τῷ εἰς Εὐσέ-³⁰ βιον τὸν Ἐμισσηνὸν^ο ἔγραψεν εἰρηκέναι^ρ. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἐμισσηνοῦ Εὐσεβίου κατὰ χώραν ἐροῦμεν. Γεώργιος δὲ περὶ Εὐσταθίου γράφει· φάσκων γὰρ Εὐστάθιον ὑπὸ τοῦ^η Κύρου κατηγορεῖσθαι ὡς σαβελλίζοντα, αὐθις τὸν Κύρον ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀλόντα⁴ καθηρῆσθαι φησί. Καὶ πῶς οἶόν τε, Κύρον τὰ 59 Σαβελλίου φρονούντα κατηγορεῖν Εὐσταθίου ὡς Σαβελλίζοντος; ἔοικεν οὖν Εὐστάθιον δι' ἑτέρας καθηρῆσθαι προφάσεις. Τότε δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ δεινὴ⁵ στάσις ἐπὶ τῇ αὐτοῦ καθαιρέσει γεγένηται· καὶ μετὰ 5 ταῦτα πολλάκις περὶ ἐπιλογῆς ἐπισκόπου τοσοῦτος ἐξήφθη πυρσὸς, ὡς μικροῦ δεῆσαι τὴν πᾶσαν ἀνα-

^ῃ κύρον τὸν βεροίας ἐπίσκοπον κατηγοροῦντα M. βεροίας F. Βεροίας editt.

^ῃ ὁμοούσιον F.

^ο ἔμισσηνὸν M.

^ρ “Mirum est quantopere errarint interpretes in hujus loci versione, qui non viderunt ulti-

mam vocem expungendam esse, utpote superfluum. Nam cum initio adnotatum esset in margine, pro ἔγραψεν, alias scribi εἴρηκεν; postea hæc vox in textum irrepit e margine.” VAL-
LESIUS.

^η τοῦ om. F. M.

belliano dogmati favens, ab episcopis depositus sit, accusante illum Cyro Beroæ urbis episcopo, Georgius Laodiceæ qui in Syria est episcopus, unus ex eorum numero qui vocem consubstantialis oderant, in laudatione Eusebii Emiseni scribit. Ac de Eusebio quidem Emiseno alibi suo loco dicturi sumus. Georgius vero de Eustathio ea scribit quæ parum inter se cohærent. Nam cum dicat Eustathium tanquam Sabelliani dogmatis assertorem, a Cyro accusatum fuisse; rursus Cyrum ejusdem erroris convictum ac depositum esse tradit. Sed quo tandem modo fieri potuit, ut Cyrus Sabelliano dogmati addictus, Eustathium tanquam Sabellianum in judicium vocaret? Quocirca Eustathius alias ob causas videtur fuisse depositus. Porro tunc temporis Antiochiæ ingens seditio exorta est in illius depositione. Sed et postea cum de episcopo eligendo ageretur, tanta flamma dissensionis exarsit, ut

τραπήναι πόλιν, εἰς δύο τμήματα διαιρεθέντος τοῦ
 λαοῦ· τῶν μὲν Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου ἐκ τῆς ἐν
 Παλαιστίνῃ Καισαρείας μεταφέρειν φιλονεικούντων ¹⁰
 ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν· τῶν δὲ σπυδόντων ἐπαναγα-
 6 γεῖν[†] Εὐστάθιον. Συνελαμβάνετο δὲ ἑκατέρῳ μέρει
 καὶ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως· καὶ στρατιωκὴ χεὶρ, ὡς
 κατὰ πολεμίων κεκίνητο, ὡς καὶ ξιφῶν μέλλειν ἄπ-
 15 τεσθαι, εἰ μὴ ὁ Θεὸς τε καὶ ὁ παρὰ τοῦ βασιλέως ¹⁵
 7 φόβος, τὰς ὁρμὰς τοῦ πλήθους ἀνέστειλεν· Ὁ μὲν γὰρ
 βασιλεὺς δι' ἐπιστολῶν τὰ γεγενημένα καὶ τὰς στάσεις
 κατέπαυσεν, Εὐσέβιος δὲ παραιτησάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ
 θαυμάσας αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, γράφει τε αὐτῷ καὶ τὴν
 πρόθεσιν αὐτοῦ ἐπαινέσας, μακάριον ἀποκαλεῖ, ὅτι ²⁰
 8 οὐ μίᾳ πόλεως, ἀλλὰ πάσης σχεδὸν[†] τῆς οἰκουμένης
 9 ἐπίσκοπος ἄξιός ἐστιν ἐκρίθη. Ἐφεξῆς οὖν ἐπὶ ἔτη
 ὀκτὼ λέγεται τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ θρόνον τῆς ἐκκλησίας
 σχολάσαι· ὁψὲ δέ ποτε σπουδῇ τῶν τὴν ἐν Νικαίᾳ ²⁵
 πίστιν παρατρέπειν σπουδαζόντων, χειροτονεῖται Εὐ-

[†] Ita F. M. C. ἐπαγάγειν editt.

[‡] καὶ ὅτι M.

[†] πάσης ἀπλῶς τῆς οἰκουμένης
 ἐκρίθη: in marg. eadem man.

γρ. ἐκλήθη F. πάσης ἀπλῶς τῆς

οἰκουμένης εἰ ἐπίσκοπος ἄξιός ἦν

ἐκρίθη M. πάσης ἀπλῶς I.

parum abfuerit quin tota civitas funditus everteretur, populo duas in partes diviso; et his quidem Eusebium Pamphili a Cæsarea Palæstinæ Antiochiam transferre: illis vero Eustathium in sedem suam restituere contendentibus. Utrique autem Christianorum parti tota civitas sese adjunxit. Milites quoque velut contra hostes, utrinque in acie steterunt. Ventumque esset ad gladios, nisi Deus et imperatoris metus plebis impetum repressisset. Nam imperator quidem literis suis, Eusebius vero episcopatum recusando, tumultum illum ac seditionem sedavit. Quo illum nomine imperator magnopere miratus, scripsit ad eum literas, in quibus consilium ejus laudat, et felicem eum prædicat, qui non unius civitatis, sed totius fere orbis episcopatu dignus esset judicatus. Igitur Antiochena sedes octo deinceps continuos annos vacasse dicitur. Sero tandem, opera ac studio eorum qui Nicænam fidem convellere nitebantur, episcopus ordinatus est Eu-

9 φρόνιος. Τοσαῦτα μὲν περὶ^α τῆς συνόδου, ἢ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν δι' Εὐστάθιον γέγονεν, ιστορεῖσθω. Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθὺς καὶ ὁ τὴν Βηρυτὸν μὲν πάλαι καταλιπὼν Εὐσέβιος, τότε δὲ τῆς ἐν Νικομηδείᾳ κρατῶν ἐκκλησίας, σπουδῆν ἔθετο σὺν τοῖς ἀμφ' 30 αὐτὸν, Ἄρειον καταγαγεῖν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πῶς δὲ ἐξίσχυσαν τοῦτο κατεργάσασθαι, καὶ πῶς ἐπέισθη ὁ βασιλεὺς εἰς πρόσωπον δέξασθαι Ἄρειον καὶ τὸν σὺν αὐτῷ Εὐζώϊον, ἥδη λεκτέον.

ΚΕΦ. ΚΕ.

60

Περὶ τοῦ^α πρεσβυτέρου τοῦ σπουδάσαντος ἀνακληθῆναι Ἄρειον.

1 Ἦν ἀδελφὴ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, τοῦνομα Κωνσταντία· γυνὴ δὲ ἐγεγόνει Λικιννίου, τοῦ πρό- 5 τερον μὲν συμβασιλεύσαντος αὐτῷ Κωνσταντίνῳ, μετὰ ταῦτα δὲ τυραννήσαντος, καὶ διὰ τοῦτο ἀναιρε-
2 θέντος. Ταύτῃ πρεσβύτερός τις τῷ Ἀρειανῶν^γ προσκείμενος δόγματι γνώριμος ἦν, καὶ ἐν τοῖς

^α καὶ περὶ F. M.

^γ Περὶ τῆς ἀνακλήσεως ἀρείου. M.
γ ἀρειανῷ F. M.

phronius. Atque hæc dicta sint de concilio, quod propter Eustathium Antiochiæ congregatum est. Statim post hæc Eusebius qui jampridem Berytum reliquerat, tunc vero temporis Nicomediensem regebat ecclesiam, una cum gregalibus suis omni studio in id incubuit, ut Arium Alexandriam reduceret. Quonam autem modo id illi perfecerint, et qua ratione imperatori persuaserint, ut Arium et Euzoium in conspectum suum venire pateretur, nunc tempus est commemorare.

CAPUT XXV.

De presbytero, qui operam navavit ut Arius revocaretur.

Constantinus imp. sororem habuit, nomine Constantiam. Nupta hæc olim fuerat Licinio, qui prius quidem una cum Constantino imperaverat: postea vero ad tyrannidem prolapsus, eam ob causam interfectus est. Huic familiaris erat presbyter quidam Arrianæ favens sectæ; adeoque inter ejus domesticos censebatur.

οἰκείοις ἐτάττετο. Ὑποβαλόντος οὖν Εὐσεβίου καὶ 10
 τῶν σὺν αὐτῷ, λόγους περὶ Ἀρείου πρὸς τὴν γυναικα
 παρέσπειρεν, ἡδικῆσθαι φάσκων αὐτὸν ὑπὸ τῆς συνό-
 δου, καὶ μὴ φρονεῖν ὡς περὶ αὐτοῦ λόγος κατέχει.
 3 Ταῦτα ἀκούσασα ἡ Κωνσταντία τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ
 ἐπίστευεν,^a τῷ δὲ βασιλεῖ λέγειν οὐκ ἐτόλμα. συμ- 15
 βαίνει δὲ χαλεπῇ νόσῳ περιπεσεῖν τὴν Κωνσταντίαν
 ὃ δὲ^a βασιλεὺς συνεχῶς ἀρρωστοῦσαν αὐτὴν ἐπε-
 4 σκέπτετο. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γυνὴ ἐκ τῆς νόσου χαλεπώ-
 τερον διετέθη, θνήσκει δὲ προσεδόκα^b, παρακατατί-
 θεται τῷ βασιλεῖ τὸν πρεσβύτερον, μαρτυροῦσα αὐτῷ 20
 σπουδὴν καὶ εὐλάβειαν, καὶ ὡς εὖνους εἶη περὶ τὴν
 5 βασιλείαν αὐτοῦ. Ἡ μὲν οὖν μετ' οὐ πολὺ τεθνήκει
 ὃ δὲ πρεσβύτερος ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις τοῦ βασιλέως
 ἐτάττετο· καὶ δὴ καταβραχὺ τὴν παρρησίαν αὐξήσας,
 τοὺς αὐτοὺς ἀναφέρει λόγους περὶ τοῦ Ἀρείου τῷ 25
 βασιλεῖ, οἷς^c πρὸς τὴν ἀδελφὴν ἐχρήσατο πρότερον
 φάσκων μὴ ἄλλως φρονεῖν Ἀρειον, ἢ ὃ τῇ συνόδῳ
 δοκεῖ ἐλθόντα τε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον, συντίθε-

^a Ita F. M. ἐπίστευσε editt. ^a ὃ δὲ δη Μ. ^b προσεδοκάπο Μ.
^c οἷς F.

Iste igitur ab Eusebio et reliquis ejusdem factionis impulsus, in familiaribus cum Constantia colloquiis sermonem interseruit de Ario; illum injuria affectum esse dicens a synodo, nec ita sentire ut rumore vulgi ferebatur. Quæ cum audisset Constantia, presbytero quidem facile credidit: sed imperatori dicere minime ausa est. Accidit interea, ut Constantia in gravem morbum incideret. Eam imperator ægrotantem assidue invisebat. Cum autem morbus quotidie ingravesceret, et mulier mortem jam expectaret, imperatori commendat presbyterum, industriam ejus ac religionem devotamque principis obsequio fidem ac benevolentiam testimonio suo confirmans. Et illa quidem non multo post fato functa est. Presbyter vero inter familiarissimos imperatoris deinceps haberi cœpit. Qui paulatim majorem nactus auctoritatem, eundem de Ario sermonem suggerit imperatori, quem antea cum sorore ejus habuerat, Arium affirmans non aliud sentire, quam quod a synodo decretum fuisset; et si in conspectum ipsius admitteretur, synodi

σθαι τούτοις, καὶ ἀλόγως^d συκοφαντεῖσθαι τούτοις^e.
 6 Ξένα καταφαίνεται τῷ βασιλεῖ τὰ παρὰ τοῦ πρεσ- 30
 βυτέρου λεγόμενα· καὶ εἰ Ἄρειος, ἔφη, συντίθεται
 τῇ συνόδῳ, καὶ εἰ τὰ ἐκείνης φρονεῖ, δέξομαί τε
 αὐτὸν εἰς πρόσωπον, καὶ σὺν τιμῇ ἐκπέμψω ἐπὶ τὴν
 Ἄλεξάνδρειαν. ταῦτα ἔλεγε, καὶ αὐτίκα πρὸς αὐτὸν 35
 ἔγραφε τάδε.

7 Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος σεβαστὸς Ἀρείῳ^f.

Πάλαι μὲν ἐδηλώθη τῇ στερρότητί σου, ὅπως ἂν εἰς
 τὸ ἐμὸν στρατόπεδον ἀφίκοιο, ἵνα τῆς ἡμετέρας θέας
 ἀπολαῦσαι δυνηθῆς. θαυμάζομεν δὲ σφόδρα, μὴ παρα- 40
 8 χρῆμα τοῦτο πεποιηκότα. Διόπερ νῦν ἐπιβὰς οὐχόματος
 δημοσίου εἰς τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον ἀφικέσθαι ἐπιεί-
 χητι· ὅπως ἂν τῆς παρ' ἡμῶν εὐμενείας τε καὶ ἐπιμελείας
 τυχῶν, ἐπὶ τὴν πατρίδα ἀφικέσθαι δυνηθῆς. Ὁ Θεός σε

^d μὴ ἀλόγως codd. et editt. codice. Sed utrum post ver-
 Sed delendum est μὴ, teste bum *συντίθεσθαι*, an post *συκο-*
 Nicephoro, qui habet *δείξω* *φαντεῖσθαι* deesset, non notavit.
ἀληθῆ κατὰ πρόσωπον, ὡς ἀλόγως Alterutro certe in loco superflua
συκοφαντοῦτο viii. 47. Christoph. est." VALESIIUS. *Τούτοις* non
 Savil. et Vales. consentientibus. superfluum est, deleto *πρᾶνιο* μὴ.
^e "Ultima vox (*τούτοις*) de- Reddas, *consensurum esse his, et*
 lenda est. Quam etiam Leo *falso insimulari ab illis.*
 Allatius deesse monuit in suo ^f Ἀρείῳ om. F. M.

decretis consensurum esse; et sine causa eum falso insimulari.
 Nova atque admiranda imperatori visa sunt, quæ a presbytero
 dicebantur. Sic igitur ille respondit presbytero. Si Arius de-
 cretis synodi subscribit, et eadem sentit cum synodo, eum in
 conspectum meum admittam libens, et cum honore remittam
 Alexandriam. Hæc loquutus, confestim ad illum scripsit in
 hunc modum.

Victor Constantinus Maximus Augustus Ario.

Jampridem gravitati tuæ significatum est, ut ad comitatum
 nostrum venires, quo majestatis nostræ conspectu perfrui posses.
 Sed mirari satis non possumus, quod confestim id non præstiteris.
 Conscenso igitur vehiculo publico, ad comitatum nostrum venire
 accelera, ut nostram clementiam ac beneficentiam expertus, in

διαφυλάττοι, ἀγαπητέ. Ἐδόθη τῇ πρὸ πέντε καλανδῶν 45
Δεκεμβρίων.

- 9 Καὶ αὕτη μὲν ἡ πρὸς Ἄρειον τοῦ βασιλέως ἐπι- 61
στολή. θαυμάσαι δέ μοι ἔπεισι τὴν σπουδὴν καὶ
τὸν ζῆλον, ὃν εἶχεν ὁ βασιλεὺς περὶ τὴν θεοσέβειαν·
φαίνεται γὰρ διὰ^ε τῆς ἐπιστολῆς, ὡς πλειστάκις
αὐτὸν ἐπὶ μετάνοιαν προτρεψάμενος, ἀφ' ὧν μέμφεται 5
ὅτι πολλάκις αὐτοῦ γράψαντος, μὴ ταχέως Ἄρειος
10 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἄρειος μὲν οὖν δεξά-
μενος τοῦ βασιλέως τὰ γράμματα, μετ' οὐ πολὺ
παρῆν ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου πόλιν· συμπαρῆν δὲ
αὐτῷ καὶ Εὐζώϊος, ὃν καθεῖλεν Ἀλέξανδρος ὄντα 10
11 διάκονον, ὅτε καθήρει τοὺς περὶ Ἄρειον. Δέχεται
οὖν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς εἰς πρόσωπον, καὶ διεπυθά-
νετο εἰ τῇ πίστει συντίθενται· τῶν δὲ συνθεμένων
ἐτοίμως, ὁ βασιλεὺς ἔγγραφον αὐτοὺς ἐπιδιδόναι τὴν
πίστιν ἐκέλευσεν.

ε ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης πλειστάκις M.

patriam reverti possis. Divinitas te servet, frater dilectissime.
Data ante diem quintum calendarum Decembrium.

Et hæc quidem est imperatoris ad Arium epistola. Hic vero mirari subit imperatoris studium atque zelum, quo erga religionem erat affectus. Ex hac enim epistola perspicue apparet, quod Arium sæpissime ad pœnitentiam cohortatus sit. Quippe illum reprehendit, quod cum ipse crebras ad eum dedisset literas, nihilominus ille ad viam veritatis redire minime properasset. Arius igitur acceptis imperatoris literis, haud multo post Constantinopolim venit. Erat cum illo etiam Euzoius, quem Alexander diaconatus honore exuerat, tunc cum Arium ejusque socios deponeret. Eos imperator ad conspectum suum admisit, interrogavitque utrum fidei consentirent. Illis protinus assentientibus, imperator libellum fidei suæ tradere eos jubet.

ΚΕΦ. ΚΖ.

15

Ἄριος ἀνακληθεὶς, βιβλίον μετανοίας δοὺς τῷ βασιλεῖ, τὴν ἐν
Νικαίᾳ πίστιν ὑπεκρίνατο.

- 1 Οἱ δὲ βιβλίον συντάξαντες, τῷ βασιλεῖ προσκομί-
ζουσι, τοῦτον ἔχον τον τρόπον. 20
- 2 Τῷ εὐλαβεστάτῳ^ι καὶ θεοφιλεστάτῳ δεσπότῃ ἡμῶν
βασιλεῖ^κ Κωνσταντίνῳ Ἀρειος καὶ Εὐζώϊος¹ καθὼς
προσέταξεν ἡ θεοφιλῆς σου εὐσέβεια, δέσποτα βασιλεῦ,
ἐκτιθέμεθα τὴν ἐαυτῶν πίστιν, καὶ^μ ἐγγράφως ὁμολογοῦ-
μεν ἐπὶ Θεοῦ, οὕτως πιστεύειν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ^ν σὺν ἡμῖν, 25
- 3 ὡς ὑποτέτακται. Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν, πατέρα παν-
τοκράτορα· καὶ εἰς Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν
αὐτοῦ, τὸν ἐξ αὐτοῦ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεγεννημέ-
νον^ο Θεὸν λόγον, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τότε ἐν τοῖς^ρ
οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν κατελθόντα^α, καὶ σαρ- 30

^h Ὅτι ἀνακληθεὶς ἄρειος τὴν ἐν
νικαίᾳ ὑπεκρίνατο πίστιν. M.

ⁱ εὐσεβεστάτῳ Sozom. ii. 27.
Niceph. viii. 47.

^k βασιλεῖ om. Sozom.

^l πρεσβύτεροι inserit Sozom.
presbyteri Epiphani. Hist. Trip.
iii. 6.

^m καὶ om. Sozom. Niceph.

ⁿ πάντες οἱ Sozom. Niceph.
et nos et omnes Epiphani.

^o Ita F. M. Sozom. natus est
Epiphani. γεγεννημένον editt. vulg.
et Niceph.

^p ἐν οὐρανῷ Sozom. Niceph.

^a ἐλθόντα καὶ σάρκα ἀναλαβόντα
Sozom.

CAPUT XXVI.

*Quomodo Arius ab exilio revocatus, libello penitentiae principi
oblato, Nicænam fidem simulaverit.*

Illi ergo compositum ab se libellum obtulerunt imperatori, qui
sic habet.

Religiosissimo Deique amantissimo domino nostro imperatori
Constantino, Arius et Euzoios: Sicut præcepit Deo carissima
pietas tua, domine imperator, fidem nostram exponimus, scriptis-
que profitemur coram Deo, nos et illos qui nobiscum sunt ita
credere uti subjectum est. Credimus in unum Deum, patrem
omnipotentem, et in Dominum Jesum Christum, filium ejus, qui
ex eo factus est ante omnia sæcula: Deum verbum, per quem
omnia facta sunt, quæ in cælo et quæ in terra: qui descendit et
incarnatus est: qui passus est et resurrexit et ascendit ad cælos,

κωθέντα, καὶ παθόντα, καὶ ἀναστάντα, ἀνελθόντα[†] εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ[§] ἅγιον Πνεῦμα, καὶ εἰς[‡] σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ εἰς μίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν^υ τοῦ 35
 4 Θεοῦ, τὴν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων. Ταύτην δὲ τὴν πίστιν παρειλήφαμεν ἐκ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων, λέγοντος τοῦ Κυρίου τοῖς ἐναντοῦ μαθηταῖς· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς ὄνομα^χ τοῦ 40
 5 Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰ δὲ 62 μὴ ταῦτα οὕτως πιστεύομεν καὶ ἀποδεχόμεθα ἀληθῶς, Πατέρα Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, ὡς πᾶσα ἡ^z καθολικὴ ἐκκλησία καὶ αἱ γραφαὶ^a διδάσκουσιν, αἰς^b κατὰ πάντα πιστεύομεν, κριτῆς ἡμῶν ἐστὶν^c ὁ Θεὸς καὶ νῦν καὶ ἐν τῇ 5
 6 μελλούσῃ κρίσει^d. Διὸ παρακαλοῦμέν σου τὴν θεοσέ-

[†] καὶ ἀνελθόντα Sozom. Niceph.

[§] τὸ om. Sozom. Niceph.

[‡] εἰς om. Sozom.

^υ ἐκκλησίαν καθολικὴν Sozom. Niceph.

^χ τὸ ὄνομα Sozom. Niceph.

^y "Post hæc verba deerat integra pericope, quam ex cod. Allat., et ex Sozom. lib. ii. 27. supplevimus." VALESIIUS. Hæc clausula, εἰ μὴ—ἅγιον abest a F. et M. Stephan. et Genev. legitur vero et in Niceph. et

Latine in Epiphanio. Tum εἰ δὲ μὴ Sozom. Niceph. Si autem non Epiph. εἰ μὴ Vales.

^z Ita Sozom. Niceph. ἡ om. editt. et codd.

^a αἱ ἄγιοι γρ. Sozom. ἄγιοι γρ. Niceph. sanctæ edocent scripturæ Epiph.

^b ὡς Sozom. Niceph.

^c ἔσται Sozom. Niceph. erit Epiph.

^d ἡμέρα Sozom. Niceph. die Epiph.

et iterum venturus est ut iudicet vivos ac mortuos. Et in Spiritum sanctum; in carnis resurrectionem, et in vitam venturi sæculi, regnumque cælorum, et in unam catholicam ecclesiam Dei, quæ a primis cardinibus ad ultimos usque terrarum fines porrigitur. Hanc fidem ex sanctis evangelii accepimus, Domino discipulis suis dicente: Ite et docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Nisi hæc ita credimus, ac nisi vere suscipimus Patrem et Filium et Spiritum sanctum, sicut omnis catholica ecclesia et scripturæ docent, quibus per omnia credimus; iudex noster est Deus nunc et in futuro iudicio. Quapropter pietatem tuam rogamus, Deo carissime

βειαν^e, θεοφιλέστατε βασιλεῦ^f, ἐκκλησιαστικούς ἡμᾶς ὄν-
 τας, καὶ τὴν^g πίστιν καὶ τὸ φρόνημα τῆς^h ἐκκλησίας καὶ
 τῶν ἀγίων γραφῶν ἔχοντας, ἐνοῦσθαι ἡμᾶς διὰ τῆς εἰ-
 ρηνοποιῦ σου καὶ θεοσεβοῦς εὐσεβείας, τῇ μητρὶ ἡμῶν, 10
 τῇ ἐκκλησίᾳ δηλαδὴⁱ, περιηρημένων τῶν ζητημάτων καὶ
 7 περισσολογιῶν^k. “Ἴνα καὶ ἡμεῖς καὶ ἡ ἐκκλησία εἰρηνεύ-
 σαντες^l μετ’ ἀλλήλων τὰς συνήθεις εὐχὰς, ὑπὲρ τῆς εἰρηνι-
 κῆς σου βασιλείας^m καὶ παντὸς τοῦ γένους σου, κοινῇ
 πάντες ποιησώμεθαⁿ.”

ΚΕΦ. ΚΖ.

15

‘Ὅσ’ Ἀρείου εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν γνώμη τοῦ βασιλέως καταλθόντος, καὶ
 μὴ δεχθέντος ὑπὸ Ἀθανασίου, οἱ περὶ Εὐσέβιον διαφόρους κατὰ Ἀθα-
 νασίου διαβολὰς πρὸς τὸν βασιλέα πεποιήνται.

1 Οὕτω μὲν οὖν Ἀρειος τὸν βασιλέα πείσας, ἐχώρει 20

^e εὐσίβειαν Sozom. Niceph.

^f ἡμῶν βασιλεῦ Sozom. Niceph.

^g Ἰτα Sozom. Niceph. τὴν om.

cæteri.

^h τῆς ἐκκλησίας καὶ om. F. M.
 sensum ecclesie Epiphan.

ⁱ “Cod. Reg. et Epiphan.

Schol. τῇ μητρὶ ἡμῶν τῇ ἐκκλησίᾳ,
 δηλαδὴ περιηρημένων &c.” VA-
 LESIUS.

^k καὶ τῶν ἐκ τῶν ζητημάτων πε-
 ρισ. Sozom. Niceph. quæstioni-

bus utique et superfuitatibus
 quæstionum sublati Epiphan.

^l μετ’ ἀλλήλων εἰρηνεύοντες So-
 zom. Niceph.

^m καὶ εὐσεβοῦς βασιλείας So-
 zom. Niceph. pacifico pioque im-
 perio Epiphan.

ⁿ ποιώμεθα M. Sozom. Niceph.

^o “Ὅτι ἄρειος εἰς ἀλεξάνδρειαν
 πεμφθεὶς οὐκ ἐδέχθη ὑπὸ ἀθαν-
 ασίου. M.

imperator, ut cum ecclesiastici simus, et fidem ac sensum eccle-
 siæ sanctarumque scripturarum teneamus, per pacificam ac re-
 ligiosam pietatem tuam uniamur matri nostræ ecclesie, sublati
 videlicet quæstionibus ac disputationibus superfluis: ut et nos
 et ecclesia mutuam inter nos pacem servantem, solemnes preces
 pro pacato imperio majestatis tuæ, et pro universa stirpe tua,
 simul omnes ad Deum fundamus.

CAPUT XXVII.

Quomodo Arius jussu Imperatoris Alexandriam reversum Athana-
 sius non admiserit, ac propterea Eusebiani varias ei calumnias
 apud imperatorem struxerint.

Ad hunc modum Arius cum principi persuasisset, Alexandriam

ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. οὐ μέντοι γε^p κρείσσων ἢ κατασκευὴ τῆς σιωπωμένης ἀληθείας ἐγίνετο· ὡς γὰρ καταλαμβάνοντα^q αὐτὸν τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἀθανάσιος οὐκ ἐδέχετο, ὡς μῦθος γὰρ αὐτὸν ἐξετρέπετο, αὐθις ἀνακινεῖν ἐπεχειρεῖ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παρεμ- 25
²βαλὼν τὴν αἵρεσιν. Τότε δὴ καὶ οἱ περὶ Εὐσέβιον αὐτοὶ τε ἔγραφον, καὶ τὸν βασιλέα γράφειν παρεσκευ- 30
³αζον, ὅπως ἂν προσδεχθῶσιν οἱ περὶ Ἄρειον. Ἀθανάσιος μὲν οὖν πάντα τοῦ^r δέξασθαι αὐτοὺς ἀπηγό- 30
 ρευσε· καὶ τὸν βασιλέα γράφων ἐδίδασκεν, ἀδύνατον εἶναι, τοὺς ἅπαξ τὴν πίστιν ἀθετήσαντας καὶ ἀναθεματισθέντας, αὐθις ἐξ ὑποστροφῆς συλλαμβάνεσθαι. ὁ δὲ βασιλεὺς βαρέως ἐνεγκὼν, τάδε Ἀθανασίῳ γράφων ἠπέλιψε.

4 Μέρως^s ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως. 35

Ἐχων τοίνυν τῆς ἐμῆς βουλῆς^t τὸ γινώρισμα, πᾶσι τοῖς βουλομένοις εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν ἀκώλυτον παράσχου τὴν εἴσοδον. εἰ γὰρ γινῶ ὡς κεκώλυκας^u τινὰς αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας μεταποιουμένους, ἢ ἀπειρῶν τῆς

^p γε om. F. M.

^q καταλάβοντα M.

^r τοῦ om. M.

^s Ita F. M. Conf. Vales. Annot.

Titulum om. Steph. Genev.

^t βουλήσεως Sozom. ii. 22. Niceph. viii. 48.

^u ἐκώλυσας Sozom.

revertitur. Sed fraudulenta obreptio veritatem quæ occultabatur superare non valuit. Nam cum illum Alexandriam ingressum Athanasius non susciperet, quippe hominem tanquam labem quandam aversabatur, iterum ille Alexandriam conturbare aggressus est, errorem suum disseminando. Tunc vero Eusebius, et ipse literas scripsit, et imperatori persuasit ut scriberet, quo Arius una cum sociis in ecclesiam reciperetur. Verum Athanasius eos admittere prorsus recusavit: et imperatorem per literas docuit, fieri non posse ut qui fidem semel violassent et anathemate percussae essent, rursus de integro reciperentur. Imperator vero id moleste ferens, Athanasio per literas interminatus est his verbis. Cum igitur voluntatis meæ indicium acceperis, fac ut omnibus ad ecclesiam accedere cupientibus, liberum aditum præbeas. Nam si quemquam eorum qui ecclesiae sociari expetunt, impeditum esse abs te et aditu prohibitum intellexero, mittam continuo aliquem,

εἰσόδου, ἀποστελῶ παραχρῆμα τὸν καθαιρήσοντά σε ἐξ⁴⁰
ἐμῆς κελεύσεως, καὶ τῶν τόπων μεταστήσονται.

⁵ Ταῦτα ἔγραφεν ὁ βασιλεὺς, τοῦ λυσιτελοῦντος
γινόμενος, καὶ μὴ βουλόμενος τὴν ἐκκλησίαν δια-
σπᾶσθαι· τοὺς[†] γὰρ πάντας ἐπὶ τὴν ὁμόνοιαν ἄγειν
ἔσπούδαξε. Τότε δὴ καιρὸν εὐκαιρον οἱ περὶ Εὐσέ-⁴⁵
βιον εὐρηκέναι νομίσαντες, ἀπεχθῶς πρὸς Ἀθανάσιον
ἔχοντες, τὴν τοῦ βασιλέως λύπην ὑπουργὸν ἐλάμβα-
νον τοῦ ἰδίου σκοποῦ· καὶ διὰ τοῦτο ἐκύκων πάντα^υ,⁶³
ἀποκινηῆσαι αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς σπουδάζοντες· οὕτω
γὰρ ἠλπίζον μόνως τὴν Ἀρειανὴν δόξαν κρατήσῃ^ξ,
⁷ Ἀθανασίου ἐκποδὸν γινομένου^γ. Συμπαράττονται
οὖν κατ' αὐτοῦ Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας, Θεόγνις Νι-⁵
καίας^ξ, Μάρις Χαλκηδόνας, Οὐρσάκιος Σιγγιδόνος
τῆς ἄνω Μυσίας^α, καὶ Οὐάλης Μουρσῶν τῆς Παν-
νονίας. Οὗτοι μισθοῦνται τινας τῆς Μελιτίου αἰ-

[†] Ita F. M. τοὺς—ἐσπούδαξε
om. Steph. Genev. " Ex codd.
Flor., Sfort. et Allat. periodum
addidimus, quæ in vulgatis
editionibus desiderabatur: ea-
dem fere Sozomen. ii. 22. mu-
tato tantum ordine." VALE-
SIUS.

^υ Ita M. πάντα om. cæteri.

^ξ κρατοῦναι M.

^γ γενομένου M.

^ξ ὁ νικαίας M.

^α ἄνω παννονίας F. M. Con-
stat tamen Ursacium episcopum
fuisse Singiduni quod in Mæsia
fuit, teste Athanasio Apol. c.
Arian. 48. p. 166.

qui mandatis meis obsequens, te deponat et extra patriam tuam deportet.

Hæc imperator utilitati publicæ consulens scripsit, cum ecclesiæ membra divelli nollet. Id enim præcipue curabat, ut omnes ad concordiam reduceret. Tunc igitur Eusebiani, qui adversus Athanasium hostili odio flagrabant, opportunum se tempus nactos esse arbitrati, principis indignationem tanquam ministram ad propositi sui executionem adsumunt. Atque ob hanc causam cuncta miscere ac perturbare cœperunt, ut Athanasium episcopatu dejicerent. Neque enim, nisi remoto Athanasio, sperabant fore ut Ariana opinio prævaleret. Igitur adversus eum, quasi consertis scutis, irruunt Eusebius Nicomediensis episcopus, Theognis Nicænus, Maris Chalcedonis, Ursacius Singiduni superioris Mæsiæ, et Valens Mursæ in superiori Pannonia episcopus. Hi quosdam

ρέσεως καὶ διαφόρους κατὰ Ἀθανασίου κατηγορίας ἐκίνησαν· καὶ πρῶτον μὲν διὰ Ἰσιώνος^b καὶ Εὐδαί- 10
μονος καὶ Καλλυνίου Μελιτιανῶν διαβολὴν ἐργά-
ζονται, ὡς Ἀθανασίου λυτὴν ἐσθῆτα τελεῖν τοὺς
Αἰγυπτίους τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ κελεύσαντος.
8 Ἀλλὰ ταύτην μὲν τὴν διαβολὴν Ἀλύπιος καὶ Μακά-
ριος πρεσβύτεροι τῆς Ἀλεξανδρέων, τότε τυχηρῶς ἐν¹⁵
Νικομηδείᾳ τυγχάνοντες, κατέσβεσαν ψευδῆ τὰ κατὰ
Ἀθανασίου λεχθέντα διδάξαντες εἶναι τὸν βασιλέα.
διὸ τῶν μὲν κατηγορῶν διὰ γραμμμάτων ὁ βασιλεὺς
καθήφατο· Ἀθανάσιον δὲ πρὸς^c ἑαυτὸν ἐλθεῖν προ-
9 ἐτρέφατο^d. Πρὶν ἢ δὲ ἐπιστῆ, φθάσαντες οἱ περὶ²⁰
Εὐσέβιον ἐτέραν ἐπισυνάπτουσι τῇ προτέρᾳ διαβολῇ
καὶ πολλῶ τῆς προτέρας χείρονα· ὡς Ἀθανάσιος
ἐπιβουλεύων τοῖς βασιλέως πράγμασι Φιλουμένῳ τιμῇ
10 ἔπεμψε γλωσσόκομον πλήρες χρυσίου. Ἀλλὰ περὶ
μὲν τούτου ὁ βασιλεὺς ἐν Ψαμαθίᾳ, προάστειον δὲ³⁵
τοῦτο τῆς Νικομηδείας ἐστὶ, διαγνοὺς καὶ ἀθῶον
εὐρῶν Ἀθανάσιον μετὰ τιμῆς ἐξέπεμψε, γράψας τῇ

^b ἰσιώνος F. M.

non malum est. προσετρέφατο

^c παρ' F. M.

editt. sensu alieno.

^d Ita F. ἐπετρέφατο M. quod

e Melitianis mercede conducunt, et varias adversus Athanasium excitant accusationes. Ac primum quidem per Isonem, Eudæmonem et Callinicum Melitianos, calumniam concinnant, quasi Athanasius Ægyptios lineam vestem pendere Alexandrinæ ecclesiæ jussisset. Sed hanc criminationem Alypius et Macarius presbyteri Alexandrinorum ecclesiæ, qui tum forte Nicomediæ versabantur, statim restinxere: imperatorem docentes, falsa esse quæ contra Athanasium dicerentur. Quamobrem imperator accusatores quidem per literas reprehendit: Athanasium vero ut ad se veniret, hortatus est. Verum Eusebiani adventum illius prævenientes, aliam denuo contexunt calumniam, eamque priore illa longe graviorem: quasi Athanasius adversus principem conspirans, loculum auro plenum Philumeno cuidam misisset. Sed cum imperator ipse de hoc quidem crimine cognovisset Psamathiæ, quod est suburbanum Nicomediæ, et innocentem esse Athanasium

Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ, ὅτι αὐτῶν ἐπίσκοπος Ἀθανα-
 11 *νάσιος* ψευδῶς διεβέβλητο. Οἷα μέντοι μετὰ ταῦτα
 οἱ περὶ Εὐσέβιον κατὰ Ἀθανασίου συνέθεσαν, καλὸν 30
 μὲν ἦν καὶ πρέπον σιγῇ παραδοῦναι, ἵνα μὴ ἡ τοῦ
 Χριστοῦ ἐκκλησία ὑπὸ τῶν μὴ φρονούντων τὰ τοῦ^ε
 12 Χριστοῦ καταγινώσκηται. Ἐπειδὴ δὲ ἐγγράφως
 ἐπιδοθέντα^ι φανερά τοῖς πᾶσιν ἐγένετο, διὰ τοῦτο
 ἀναγκαῖον ἡγήσάμην ὡς οἶόν τε διὰ βραχέων εἰπεῖν 35
 τὰ ἰδιαζούσης πραγματείας δεόμενα· ὅθεν δὲ ἡ τῆς
 συκοφαντίας ὑπόθεσις καὶ οἱ τὰς συκοφαντίας κινή-
 13 σαντες ἔλαβον τὴν ἀρχὴν, διὰ βραχέων ἐρῶ. Μα-
 ρεώτης χώρα τῆς Ἀλεξανδρείας ἐστὶ· κῶμαι δὲ εἰσιν
 ἐν αὐτῇ^ς πολλαὶ σφόδρα καὶ πολυάνθρωποι καὶ ἐν 40
 αὐταῖς ἐκκλησίαι πολλαὶ καὶ λαμπραί· τάττονται δὲ 64
 αὐται αἱ ἐκκλησίαι ὑπὸ τῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκό-
 πῳ, καὶ εἰσιν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ πόλιν ὡς παροικίαι.
 14 Ἐν δὲ τῷ Μαρεώτῃ τούτῳ Ἰσχύρας τις οὕτω καλού-
 μενος πρᾶγμα ὑπέδου πολλῶν θανάτων ἄξιον· οὐδὲ 25

^ε τοῦ om. F. M.

existimo." VALESIIUS.

^ι "Mallet legere ἐκδοθέντα.

^ς αὐτῷ F.

Atque ita scripsisse Socratem

comperisset, honorifice eum dimisit, datis ad Alexandrinorum ecclesiam literis quibus testabatur, episcopum ipsorum falso in crimen vocatum fuisse. Quæ vero posthac Eusebiani adversus Athanasium moliti fuerint, congruum quidem honestumque esset silentio præterire, ne ab his qui a Christi fide alieni sunt, Christi condemnentur ecclesia. Sed quoniam, utpote scriptis tradita, ad omnium notitiam pervenerunt; idcirco necessarium putavi, breviter quoad fieri potest, ea referre, quæ peculiare opus desiderant. Unde porro tum calumnia ipsa, tum calumniæ artifices initium sumserint, paucis dicam. Mareotes regio est Alexandria. In hac plurimi sunt vici, et maxima hominum multitudine abundantes: in quibus multæ æque satis illustres habentur ecclesiæ. Iestæ porro ecclesiæ omnes subjectæ sunt Alexandrino episcopo, et urbanis ejus ecclesiis accensetur, tanquam paræciæ. In hac regione Ischyras quidam ita dictus, facinus haudquaquam simplici morte dignum aggressus est. Cum enim ad sacerdotium nunquam promotus fuisset, imposito sibimetipsi presbyteri nomine, sacer-

πάποτε γὰρ ἱερωσύνης τυχῶν, τὸ τοῦ πρεσβυτέρου
 ὄνομα ἐαυτῷ περιθέμενος τὰ ἱερέως πράττειν ἐτόλ-
 15 μῆσε. Φωραθεὶς τοίνυν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ὁ Ἰσχύ-
 ρας ἀποδρὰς ἐκείθεν, καὶ καταλαβὼν τὴν Νικομήδειαν,
 προσφεύγει τοῖς περὶ Εὐσέβιον. οἱ δὲ μῖσει τῷ 10
 πρὸς Ἀθανάσιον, δέχονται μὲν αὐτὸν ὡς πρεσβύτερον,
 ἐπαγγέλλονται δὲ καὶ τῇ τῆς ἐπίσκοπῆς ἀξία τιμῆ-
 σαι, εἰ κατηγορίαν ἐνστήσεται κατὰ Ἀθανασίου,
 πρόφασιν λαμβάνοντες^h ὅσα ὁ Ἰσχύρας ἐπλάττετο·
 ἐφήμιζε γὰρ, ὡς εἶη τὰ πάνδενα ἐξ ἐφόδου πεπον- 15
 θῶς· καὶ ὅτι Μακάριος εἰσπηδήσας εἰς τὸ θυσιαστή-
 ριον ἀνέτρεψε μὲν τὴν τράπεζαν ποτήριον δὲ κατέαξε
 16 μυστικόν· καὶ ὅτι τὰ ἱερὰ βιβλία κατέκαυσε. Μι-
 σθὸν οὖν αὐτῷ, ὡς ἔφην, τῆς κατηγορίας τὴν ἐπίσκο- 20
 πὴν ἐπηγγείλαντο, γινώσκοντες ὡς ἡ κατὰ Μακαρίου
 κατηγορία. σὺν τῷ κατηγορουμένῳ καὶ τὸν πέμψαντα
 17 καθαιρεῖ Ἀθανάσιον. Ταύτην μὲν οὖν τὴν κατηγο-
 ρίαν ὕστερον συνεστήσαντο.ⁱ πρὸ δὲ ταύτης τὴν
 παντὸς πεπληρωμένην μύσους^k, περὶ ἧς ἤδη λεκτέον.

^h λαβεῖν σπεύδοντες κατ' αὐτοῦ 29. §. 5.

^Δ δῆθεν ὁ Ἰσχύρας M.

^k Ita F. M. μίσους editt.

ⁱ ἐκοστήσαντο F. Conf. infra,

dotis munus obire ausus est. In hoc facinore deprehensus, fuga
 se illinc proripuit: et Nicomediam profectus, ad Eusebium con-
 fugit. Ille præ odio quo in Athanasium flagrabat, eum ut pres-
 byterum suscipit; episcopatus honorem pollicitus, si accusationem
 in Athanasium intenderet. Prætextum porro accusationis sumpsit
 ex iis quæ ab Ischyra fangebantur. Jactabat enim ille, gravissima
 se perpressum esse tanquam ex hostili quodam incursu: et Ma-
 carium irruentem in sacrarium, mensam quidem subvertisse;
 mysticum vero poculum confregisse, et sacros codices concre-
 masse. Mercedem igitur accusationis, ut dixi, episcopatum ei
 promittunt Eusebiani; prævidentes scilicet fore ut mota adversus
 Macarium accusatio, simul cum eo qui accusabatur, ipsum etiam
 a quo missus fuerat Macarius, Athanasium everteret. Et hanc
 quidem accusationem postea intentarunt. Prius vero aliam con-
 cinnarunt, plenam odii ac malevolentiae; de qua nunc dicendum

- 18 Χεῖρα ἀνθρώπου οὐκ οἶδα πόθεν λαβόντες, πότερον 25
ἀνελόντες τινὰ καὶ χειροκοπήσαντες, ἢ ἤδη νεκροῦ
ὄντος ἀπέκοψαν¹, ὁ Θεὸς οἶδε, καὶ οἱ αὐθένται τῆς
πράξεως· προχειρίζοντο δ' οὖν ὁμῶς αὐτήν, ὡς
'Αρσενίου τινὸς ἐπισκόπου τῆς Μελιτιανῶν θρησκείας
τυγχάνουσαν· καὶ ταύτην ἔφερον ἐν μέσῳ, τὸν 'Αρ- 30
σένιον ἀποκρίψαντες· καὶ ἔλεγον τὴν χεῖρα ταύτην
- 19 'Αθανάσιον ἐσχηκέναι πρὸς μαγείας τινάς. Τὸ μὲν
οὖν μέγιστον κεφάλαιον, ὃ οἱ συκοφάνται συνέθεσαν,
τοιούτου ἦν. οἶα δὲ^m φιλεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις γίνε-
σθαι, ἄλλοι ἄλλα κατηγοροῦν αὐτοῦ· ἐπιτίθεντο γὰρ 35
- 20 τότε μάλιστα οἱ πρὸς αὐτὸν ἀπεχθάνομενοι. Ταῦτα
γνοὺς ὁ βασιλεὺς, γράφει τῷ κήσσορι Δαλματίας, τῷ
ἀδελφιδῷ ἑαυτοῦ ἐν 'Αντιοχείᾳ τῆς Συρίας διάγοντι, 65
ἀγωγίμους ποιῆσαι τοὺς κατηγορουμένους, καὶ δια-
- 21 γνόντα δίκην τοὺς ἐλεγχθέντας εἰσπράξασθαι. Ἐ-
πεμπε δὲ καὶ Εὐσέβιον ἅμα Θεόγνιδι, ἵνα ἐπὶ παρου-
σία αὐτῶν κρίνοιτο 'Αθανάσιος· ὁ δὲ ὡς² ἔγνω 5

¹ ἀποκόψαντες M.^m δη et mox ἄλλα δε ἄλλοι κατηγ. M.

est. Manum cujusdam hominis nacti, undenam equidem nescio : utrum ipsi hominem interfecerint, manumque ei præciderint; an vero alicujus jam fato functi amputaverint manum, novit Deus, et quicunque facinoris illius auctores fuere. Eam igitur manum proposuerunt, tanquam Arsenii cujusdam episcopi sectæ Melitianorum. Et ipsum quidem Arsenium occultarunt; manum vero proferebant in medium, aiebantque Athanasium magicæ artis gratia penes se illam habuisse. Præcipuum ergo accusationis caput, quod calumniatores adversus Athanasium composuerunt, hujusmodi fuit. Ceterum ut in his casibus fieri solet, alii etiam aliis de rebus eum accusarunt. Eo namque potissimum tempore illum adorti sunt, quicunque infenso prius animo erga ipsum erant. His cognitis imperator literas scripsit ad Dalmatium censorem, fratris sui filium, qui tum Antiochiæ in Syria morabatur; mandans ut accusatos perduci ad se juberet, causaque cognita in convictos animadverteret. Misit præterea Eusebium et Theognidem, ut coram illis Athanasii causa judicaretur. Ille ubi cognovit se a censore vocatum fuisse, misit in Ægyptum qui

καλεῖσθαι ὑπὸ τοῦ κήσσορος, πέμπει εἰς Αἴγυπτον ἀναζητῆσαι τὸν Ἀρσένιον· καὶ μανθάνει μὲν αὐτὸν κρύπτεσθαι, συλλαβεῖν δὲ οὐ δεδύνηται ἄλλοτε" ἀλαχοῦ μεθιστάμενον. παύει δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ ἐπὶ τοῦ κήσσορος δικαστήριον δι' αἰτίαν τοιαύτην. 10

ΚΕΦ. ΚΗ.

Ἔσ' ὁ διὰ τὰς κατηγορίας τὰς κατὰ Ἀθανασίου σύνοδον ἐπισκόπων ἐν τῇ Τύρῳ ὁ βασιλεὺς γενέσθαι παρεσκεύασεν.

1 Σύνοδον ἐπισκόπων ἐκήρυξε γενέσθαι ἐπὶ τῇ καθ- 15
 ιερῶσει τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, ὃν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀνήγειρεν. ὁδοῦ οὖν πάρεργον, πρότερον ἐν τῇ Τύρῳ συναχθέντας τοὺς ἐπισκόπους τὰ κατὰ Ἀθ-
 νάσιον γυμνάσαι προσέταξεν· ὅπως ἂν ἐκεῖ πρότερον 20
 ἐκποδῶν γενομένης τῆς ἐρεσχελίας, εἰρηικώτερον τὰ ἐπιβατήρια τῆς ἐκκλησίας ἐπιτελέσωσι καθιεροῦντες
 2 αὐτὴν τῷ Θεῷ. Τριακοστὸν δὲ ἔτος ἦν τοῦτο τῆς A. D.
 βασιλείας Κωνσταντίνου· καὶ παρήσαν ἐπὶ τὴν Τύ- 335.
 ρον ἐκ διαφόρων τόπων ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν ἐξή- 25

ἢ Ita F. M. ἄλλοσε vulgo. ὁ Περὶ τῆς ἐν τύρῳ συνόδου. M.

Arsenium perquirent. Et hominem quidem occultari certo comperit: comprehendere tamen non potuit, propterea quod latebras subinde mutaret. Interea imperator iudicium quod coram censore Dalmatio agebatur, repressit tali de causa.

CAPUT XXVIII.

Quomodo imp. ob accusationes quæ contra Athanasium motæ fuerant synodum Tyri congregari jussit.

Ad dedicationem ecclesiæ quam Hierosolymis construxerat imperator, frequentes episcopos jusserat convenire. Eos ergo priusquam illuc convenirent, in civitate Tyro collectos, obiter causam Athanasii ventilare præcepit: ut contentione prius illic e medio sublata, festivitatem dedicationis tranquillius peragerent, ecclesiam Deo consecrantes. Tricesimus hic erat annus imperii Constantini. Porro Tyrum variis ex locis convenerunt episcopi,

κοντα, Διονυσίου τοῦ ἀπὸ ὑπατικῶν συναγαγόντος 66
 3 αὐτούς. Καὶ ἤγετο μὲν Μακάριος ὁ πρεσβύτερος
 ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας σιδηροδέσμιος διὰ στρατιωτι-
 4 κῆς χειρός. Ἀθανάσιος δὲ ἀπαντῆσαι οὐκ ἐβούλετο,
 οὐ τοσοῦτον τὰς κατηγορίας εὐλαβούμενος, οὐδὲν
 γὰρ τῶν κατηγορουμένων ἐγίνωσκεν, ἀλλὰ φοβού- 5
 μενος μή τι καινοτομηθῆ παρα τὰ ἐν Νικαίᾳ τῇ
 τότε συνόδῳ συναρέσαντα· ἐδεδοίκει γὰρ τὰ τοῦ βα-
 σιλῆως ἀπειλητικὰ γράμματα· ἐγγραπτο γὰρ αὐτῷ,
 ὡς εἰ μὴ ἐκὼν ἀπαντήσοι^p, ἀνάγκη ἀχθῆσθαι^q.
 παρῆν οὖν ἐξ ἀνάγκης καὶ Ἀθανάσιος. 10

ΚΕΦ. ΚΘ.

Περὶ Ἄρσενίου καὶ τῆς κεκόφθαι λεγομένης αὐτοῦ χειρός.

1 Θεοῦ δέ τις πρόνοια τὸν Ἀρσένιον ἐπὶ τὴν Τύρον
 ἤλαυνεν· ἀμελήσας γὰρ τῶν ἐντολῶν, ὧν^b αὐτῷ οἱ 15
 τὰ χρήματα συκοφάνται παρασχόντες δεδώκασι, καθ'
 2 ἱστορίαν τῶν γενησομένων κεκρυμμένως παρῆν. Ἔ-

^p ἀπαντήσει Μ.

^q ἀχθήσεται Μ.

^r Ὡς ἄρσενιος εὐρίθη ἐν τύρφ. Μ.

^b δε Μ.

numero sexaginta, congregante illos Dionysio ex consulari. Et Macarius quidem presbyter ab urbe Alexandria eo perductus est sub militum custodia, catenis ferreis vinctus. Athanasius vero occurrere quidem nolebat; non quod objecta sibi crimina reformidaret: quippe nullius eorum sibi conscius erat: sed quod metueret, ne quid illic contra decreta Nicæne synodi innovaretur. Verebatur tamen minaces imperatoris literas. Scriptum enim illi fuerat, nisi sponte sua venisset, vi adductum iri. Igitur necessitate compulsus, adfuit illic etiam Athanasius.

CAPUT XXIX.

De Arsenio, et de manu quæ illi amputata esse dicebatur.

Porro Dei providentia Arsenium in urbem Tyrum ire perpulit. Neglectis enim mandatis, quæ calumniatores a quibus conductus fuerat, ipsi dederant, clam eo advenit, ut quæ illic gererentur

τυχε δέ πως τοῦ ὑπατικοῦ Ἀρχελαίου οἰκέτας ἐν καπη-
 λείῳ ἀκούσαι λεγόντων τινῶν, ὡς Ἀρσένιος ὁ λεγό- 20
 μενος ἀνηρῆσθαι, πάρεστιν ἐν τινος οἰκίᾳ κρυπτόμενος.
 3 Ταῦτα ἀκούσαντες καὶ τοὺς εἰπόντας σημειωσάμενοι
 καταφανῆ τὰ ἀκουσθέντα τῷ δεσπότῃ ποιοῦσιν. ὁ
 δὲ, ὡς εἶχε, μὴ μελλήσας ἀνεζήτησε καὶ εὔρε· καὶ
 εὐρῶν ἡσφαλίσατο· καὶ τῷ Ἀθανασίῳ δηλοῖ μηδὲν 25
 ταράσσεσθαι, παρεῖναι γὰρ ζῶντα τὸν Ἀρσένιον.
 4 Συλληφθεῖς οὖν Ἀρσένιος ἠρνεῖτο εἶναι ὃς ἦν· ἀλλ'
 αὐτὸν Παῦλος ὁ τῆς Τύρου ἐπίσκοπος πάλαι γινώ-
 5 σκων ἐξήλεγξεν. Ταῦτα τῆς προνοίας προευτρεπι-
 σάσης, μετ' οὐ πολὺ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῆς συνόδου ὁ 30
 Ἀθανάσιος· καὶ παρόντος, οἱ συκοφάνται τὴν χεῖρα
 6 εἰς μέσον ἤγον, καὶ τὴν κατηγορίαν ἐνίσταντο. Ὁ
 δὲ σοφῶς μετῆλθε τὸ πρᾶγμα· ἠρώτησε γὰρ τοὺς
 παρόντας καὶ τοὺς κατηγοροῦς, τίνες εἶεν οἱ γινώ-
 σκοντες τὸν Ἀρσένιον· πολλῶν δὲ εἰπόντων γινώ-
 σκει αὐτὸν, εἰσάγεσθαι ποιεῖ τὸν Ἀρσένιον ἔνδον 35
 7 τοῦ ἱματίου τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἔχοντα. Εἶτα αὐθις
 ἐρωτᾷ· οὗτος ἐστὶν ὁ τὴν χεῖρα ἀπολωλεκώς ; οἱ δὲ

coram spectaret. Forte accidit, ut famuli Archelai consularis in
 taberna quosdam audirent dicentes, Arsenium qui occisus esse
 diceretur in aedibus cujusdam civis delitescere. His auditis, cum
 eos qui ista dixerant notassent, rem omnem ad Dominum refe-
 runt. Ille e vestigio, nihil cunctatus, hominem perquirat atque
 invenit: inventumque sub diligenti custodia servari jubet. Post
 hæc Athanasio significat ut bono animo sit: Arsenium enim
 incolumem præsto esse. Comprehensus porro Arsenius, initio
 quidem negabat se Arsenium esse. Verum Paulus episcopus
 Tyri, qui jamdudum hominem norat, eum convicit. Rebus in
 hunc modum a Divina providentia ante dispositis, paulo post
 Athanasius a synodo evocatur. Qui cum adesset, calumniatores
 manum in medium proferunt, et accusationem intendunt. Ille
 vero prudenter admodum se gessit. Nam et eos qui aderant, et
 accusatores ipsos interrogavit, num quis ex ipsis Arsenium nosset.
 Cumque multi dicerent se illum probe nosse, induci jubet Ar-
 senium, manus sub pallio abditas habentem. Deinde interrogat
 iterum; Hicce est qui manum amisit? Tum vero illi ob rem

ἐπὶ μὲν τῷ παραδόξῳ κατεπλάγησαν, πλὴν τῶν
 εἰδότεων ὅθεν ἡ χεὶρ ἢ κοπεῖσα· οἱ δὲ λοιποὶ ἀληθῶς
 φροντο λείπειν τῷ Ἀρσενίῳ τὴν χεῖρα, καὶ προσεδόκων 40
 ἐξ ἑτέρας ὑποθέσεως ἀπολογεῖσθαι τὸν Ἀθανάσιον.
 8 Ὁ δὲ ἀνελίξας τὸ ἱμάτιον τοῦ Ἀρσενίου καθ' ἕτερον
 τῶν μερῶν δείκνυσι τοῦ ἀνθρώπου τὴν χεῖρα. πάλιν
 δὲ νομιζόντων τιῶν τῆς ἑτέρας ἐστερηῆσθαι αὐτὸν,
 μικρὸν παρεκκύσας ἀμφιβόλους αὐτοὺς^z κατέστησεν. 45
 9 Εἶτα μὴ μελλήσας καὶ τὸ ἕτερον ἀνελίξας μέρος καὶ
 τὴν ἑτέραν τοῦ Ἀρσενίου χεῖρα ἐπέδειξεν· οὕτω τε
 εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας· Ἀρσένιος μὲν, ὡς ὀράτε, 67
 τὰς δύο χεῖρας ἔχων ἐφεύρηται· τῆς τρίτης δὲ τὸν
 τόπον ὅθεν ἀφήρηται, δεικνύτωσαν οἱ κατήγοροι.

ΚΕΦ. Λ.

Ἦσ' Ἀθανασίου ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ ἀθώου εὐρεθέντος, οἱ κατήγοροι 5
 φυγῆ ἐχρήσαντο.

Τούτων οὕτως ἐπὶ Ἀρσενίῳ πραχθέντων, ἐν ἀμη-

^t "Mallet scribere si γὰρ ^z Ita F. M. αὐτοὺς om. editt.
 λοιποί." VALESIIUS. ^y Ὅτι ἔφυγον ἀχαθὲ καὶ ἰανῆς.

^u Ita F. C. ἑτέρα ἐστερηῆσθαι M.
 M. ἰσπερεῖσθαι editt. vulg.

tam inexpectatam admiratione percussi sunt, exceptis iis qui unde manus esset excisa, cognitum habebant. Reliqui enim manum revera deesse Arsenio existimabant, et Athanasium alia quapiam ratione causam suam defensurum esse sperabant. Et ille, pallio Arsenii in alterum latus reducto, manum hominis ostendit. Rursus nonnullis suspicantibus altera eum manu mutilatum esse, aliquantulum moratus, ancipites eos hærere permisit. Deinde abjecta mora, cum alterum pallii latus reduxisset, alteram quoque Arsenii nudavit manum; et eos qui aderant compellavit his verbis: Arsenius quidem, ut videtis, ambas manus habere deprehenditur. Tertia vero undenam excisa sit, ostendant nobis accusatores.

CAPUT XXX.

Quomodo post primam accusationem, cum Athanasius innocens esset inventus, accusatores fuga se proriperint.

His de Arsenio ita gestis, ad inopiam consilii redacti sunt qui

χανία μὲν οἱ ῥάψαντες τὸν δόλον κατέστησαν· Ἀ-
 χαὰβ δὲ, ὁ καὶ Ἰωάννης^z, ὁ κατήγορος, τοῦ^a δικαστη-¹⁰
 ρίου διαδύς ἐν τῷ θορύβῳ διέφυγε. Καὶ οὕτω μὲν
 ταύτην τὴν κατηγορίαν Ἀθανάσιος ἀπεδύσατο μηδε-
 μιᾷ χρησάμενος παραγραφῇ, ἐθάρρει γὰρ, ὡς κατα-
 πλήξει τοὺς συκοφάντας καὶ μόνη τοῦ Ἀρσενίου ἡ
 ζωή.

ΚΕΦ. ΛΑ.

15

^a Ὅτι^b τὰς ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ κατηγορίᾳ ἀπολογίας Ἀθανασίου μὴ καταδεξα-
 μένων τῶν ἐπισκόπων, Ἀθανάσιος πρὸς τὸν βασιλεῖα ἀνέδραμεν.

¹ Ἐπὶ^c δὲ ταῖς κατὰ Μακαρίου συκοφαντίαις ταῖς
 νομικαῖς ἐχρήσατο^d παραγραφαῖς· καὶ^e πρῶτον μὲν ²⁰
 τοὺς περὶ Εὐσέβιον ὡς ἐχθροὺς παρεγράφετο, φάσκων
 μὴ δεῖν ἐπὶ ἀντιδίκων κρίνεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ
 δείκνυσθαι, εἰ ὁ κατήγορος Ἰσχύρας ἀληθῶς πρεσ-
 βυτέρου ἔχει ἀξίαν· οὕτω γὰρ καὶ ἐν τῇ κατηγορίᾳ
² ἐγένεραπτο. Ἐπεὶ δὲ τούτων οὐδένα λόγον οἱ κριταὶ ²⁵

^z ἰαννης M.

^c ἐπὶ M.

^a τὸ δικαστήριον M.

^d ἐχρήσατο M.

^b Ὅτι περὶ [leg. παρὰ] τὸν

^e καὶ om. M.

βασιλεῖα ἀνέδραμεν ἀθανάσιος. M.

fraudem hanc struxerant. Achab vero, qui et Joannes alio nomine vocabatur, accusator Athanasii, se ex judicio subducens, in ipso tumultu aufugit. Et hanc quidem accusationem Athanasius ita depulit, nulla usus exceptione. Confidebat enim futurum, ut vel sola Arsenii viventis præsentia calumniatores stupore percelleret.

CAPUT XXXI.

Quomodo Athanasius ad imp. confugerit, cum episcopi defensionem ipsius in secunda accusatione non admisissent.

In refellendis vero accusationibus quæ contra Macarium fuerant intentatæ, legitimis usus est exceptionibus. Ac primum quidem, Eusebium et socios tanquam inimicos rejecit, cum diceret, non debere quemquam ab adversariis judicari. Deinde vero, prius probandum esse dixit, quod accusator Ischyras presbyteri dignitatem revera adeptus esset. Ita enim scriptum erat in

προσεδέξαντο, εισηχθη μὲν ἢ κατὰ Μακαρίου δίκη.
 ἀπονησάντων δὲ τῶν κατηγορῶν ὑπέρθεσιν ἐλάμ-
 βαυεν ἢ ἀκρόασις, ἐφ' ᾧ παραγενέσθαι εἰς τὸν Μα-
 ρεώτην τιὰς, ἵνα ἐπὶ τῶν τόπων ζητηθῇ τὰ ἀμφίβολα. 30
 3 Ὡς δὲ Ἀθανάσιος πεμπομένους εἶδεν οὐς παρεγρά-
 ψατο, ἐπέμπετο γὰρ Θεόγνις, Μαρῖς, Θεόδωρος, Μα-
 κεδόνιος, Οὐάλης, Οὐρσάκιος, ἐβόα σκευωρίαν εἶναι
 καὶ δόλον τὰ γινόμενα· οὐδὲ γὰρ δίκαιον εἶναι Μα-
 κάριον μὲν τὸν πρεσβύτερον ἐν δεσμοῖς εἶναι, τὸν 35
 δὲ κατήγορον ἅμα τοῖς ἐχθροῖς δικασταῖς εἶναι[†], ἐφ'
 ᾧ τε ἐκ μονομεροῦς πρᾶξιν ὑπομνημάτων ποιήσασθαι.
 4 Ταῦτα βοῶντος τοῦ Ἀθανασίου, καὶ διαμαρτυρομένου
 τό τε κοινὸν τῆς συνόδου, καὶ τὸν ἀπὸ ὑπατικῶν Διο-
 νύσιον, ὡς[§] οὐδεὶς αὐτοῦ λόγον ἐποιεῖτο, διαλαθῶν 40
 5 ἀνεχώρησεν. Οἱ μὲν οὖν ἀποσταλέντες εἰς τὸν
 Μареώτην ἐκ μονομεροῦς ὑπομνήματα ποιήσαντες^h,
 ὡς ἀληθῶς γενομένων ἃ ὁ κατήγορος ἔλεγεν, εἶχονⁱ.

[†] "In Cod. Allat. ἅμα τοῖς
 ἐχθροῖς ἀπέμειναι." VALESIIUS.

[§] Ita M. καὶ ὡς cæteri; de
 quo ait Valesius, "Delenda est
 particula καὶ utpote superflua."

^h ἐποίησαντο M.

ⁱ εἶχον om. M. Frustra hic
 litem movet Valesius: "Hic
 locus mutilus est, ut nemo non
 videt; quem ita supplere pos-

accusationis libello. Sed cum iudices harum exceptionum nullam rationem haberent, Macarii causa introducta est. Cum vero accusatores languerent ac prope jam deficerent, dilata est causæ cognitio, donec in Mareotem quidam missi, de omnibus controversiis illic inquisivissent. Porro Athanasius, cum eos ipsos mitti videret quos rejecerat, missi enim erant Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens et Ursacius; exclamavit, fraudem insidiasque esse ea quæ gerebantur. Iniquum enim esse, ut Macarius quidem presbyter in vinculis detineretur; accusator vero una cum iudicibus ejus inimicis proficisceretur: quo scilicet ex una tantum parte monumenta fierent actorum. Hæc vociferatus Athanasius, et tum episcopos omnes qui in concilio aderant, tum Dionysium ex consulari contestatus; cum nemo esset qui ipsi attenderet, clam se inde subduxit. Ceterum qui in Mareotem missi fuerant, ex una tantum parte confectis actis; quasi verissima essent quæ accusator detulerat, Tyrum reversi sunt.

ΚΕΦ. ΛΒ.

68

Ἵτι Ἀθανασίου ἀναχωρήσαντος οἱ τῆς συνόδου καθαίρεισιν αὐτοῦ ἐψηφίσαντο.

1 Καὶ Ἀθανάσιος μὲν ἀναχωρήσας πρὸς τὸν βασιλέα ἀνέδραμεν· ἡ σύνοδος δὲ πρῶτον μὲν ἐρήμην 5
2 αὐτοῦ κατεδιήτησεν. Ὡς δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ Μαρεώτῃ πεπραγμένα συνέφθασε, καθαίρεισιν ἐψηφίσαντο, πολλὰ ἐν τοῖς καθαιρετικοῖς αὐτὸν λοιδορήσαντες, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ φόνῳ κατηγορίας τῶν συκοφαντῶν τὴν ἤτταν 3 ἀποσιγήσαντες. Ἐδέξαντο δὲ καὶ αὐτὸν Ἀρσένιον 10 τὸν ἀνηρῆσθαι λεγόμενον· ὃς πρότερον μὲν τῆς Μελιτιανῶν θρησκείας ἐπίσκοπος ἦν, τότε δὲ εἰς τὴν κατὰ Ἀθανασίου καθαίρεισιν ὡς τῆς Ὑψηλοπολιτῶν πόλεως ἐπίσκοπος καθυπέγραψε· καὶ, τὸ παράδοξον, 15 ὁ λεγόμενος ἀνηρῆσθαι ὑπὸ Ἀθανασίου ζῶν καθαιρεῖ τὸν Ἀθανάσιον.

samus, si pro εἶχον scribamus εἶχοντο τῆς ἐπανόδου." VALESIIUS. Sana sunt omnia. Reddas, "gesta ex parte, acsi accusator vera dixisset, confecerunt et secum servaverunt." Porro

autem si locus corruptus est, facilius rem expedit M., qui pro ποιήσαντες habet ἐποιήσαντο, et omittit εἶχον. Plane otiosum est quod confixit Valesius εἶχοντο τῆς ἐπανόδου.

CAPUT XXXII.

Quomodo Athanasius, cum discessisset, synodali sententia depositus est.

Et Athanasius quidem discedens, recta ad imperatorem se contulit. Synodus vero primo quidem absentem condemnavit, eo quod iudicium deseruisset. Postquam vero etiam acta quæ in Mareote confecta fuerant accessere, depositionis sententiam adversus eum tulerunt; multis eum probris onerantes in depositionis libello; de eo vero quod calumniatores in accusatione cædis Arsenii turpiter victi fuissent, prorsus reticentes. Arsenius vero qui occisus dicebatur, ab illis susceptus est. Qui prius quidem Melitianorum sectæ fuerat episcopus; tunc vero tanquam Hypselitarum urbis episcopus, depositioni Athanasii subscripsit. Atque ita, quod mirabile est, is qui interfectus ab Athanasio dicebatur, vivus deposuit Athanasium.

ΚΕΦ. ΛΓ.

^κ Ὅπως ἡ σύνοδος ἀπὸ τῆς Τύρου ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα παραπέμπει, καὶ τὰ ἐγκαίαια ποιησαμένη τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ, τοὺς περὶ Ἄρειον εἰς κοι- 20 νωνίαν ἐδέξαντο.

- 1 Παρῆν δὲ εὐθύς γράμματα¹ τοῦ βασιλέως σημαίνοντα ἐπὶ τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ σπεύδειν τὴν σύνοδον· εὐθύς τε, ὡς εἶχον, ἐκ τῆς Τύρου σπουδαίως ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπορεύοντο· πάνδημον δὲ 25 ποιήσαντες ἑορτὴν ἐπὶ τῇ καθιερώσει τῶν τόπων, Ἄρειον μὲν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐδέξαντο τοῖς βασιλέως γράμμασι πειθαρχεῖν λέγοντες, δι' ὧν δε- 69 δηλώκει αὐτοῖς πεπεῖσθαι περὶ τῆς πίστεως Ἄρειου 2 καὶ^μ Εὐζωίου. Ἐγραφον δὲ καὶ τῇ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ, ὡς παντὸς ἐξορισθέντος φθόνου ἐν εἰρήνῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας καθέστηκεν πράγματα· καὶ ὅτι Ἄ- 5 ρειος ἐκ μετανοίας ἐπιγνούς τὴν ἀλήθειαν, ὡς λοιπὸν τῆς ἐκκλησίας ὦν, δικαίως καὶ λοιπὸν^ν παρ' αὐτῶν

^κ Ὅτι τοῦ περὶ Ἄρειον εἰς κοινω-
νίαν ἐδέξαντο. Μ.

¹ ἕτερα γράμματα F.

^μ τε καὶ F. M.

^ν λοιπὸν erasum M. "De-
lenda est vox λοιπὸν, quæ ex

CAPUT XXXIII.

Quomodo synodus relicta Tyro venit Hierosolymam: atque illic celebratis encæniis novæ Hierusalem, Arium in communionem recepit.

Interea imperatoris afferuntur literæ, quibus jubebatur ut synodus ad novam Hierusalem quamprimum se conferret. Statim igitur relicta Tyro Hierosolymam profecti sunt. Ubi cum solemne festum ob dedicationem locorum celebrassent, Arium quidem una cum sociis in communionem recipiunt; obtemperare se dicentes imperatoris literis, quibus certiores ipsos fecerat, fidem se Arii et Euzoii penitus perspectam habere. Ad Alexandrinam autem ecclesiam scripserunt, omni jam exturbato livore, res ecclesiæ in summa pace ac tranquillitate esse constitutas; et Arium, quippe qui pœnitentia ductus veritatem agnovit, deinceps tanquam ecclesiæ filium jure merito ab ipsis quoque suscipiendum

προσεδέχθη^ο, ἐξορισθέντα τὸν Ἀθανάσιον αἰνιττό-
 μνοι^ρ. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τῶν ¹⁰
 3 αὐτῶν γνώριμα καθίστων. Ταῦτα δὴ τῶν ἐπισκό-
 πων διατεθέντων^ι, ἐπικαταλαμβάνει ἕτερα τοῦ βα-
 σιλέως γράμματα σημαίνοντα, Ἀθανάσιον μὲν ἀνα-
 δεδραμηκέναι πρὸς αὐτόν, αὐτοὺς δὲ ἀναγκαῖον εἶναι
 δι' αὐτὸν παραγενέσθαι ἐν Κωνσταντίνου πόλει.
 ἔστι δὲ τὰ ἐπικαταλαβόντα γράμματα τοῦ^ρ βασι- ¹⁵
 λέως τάδε.

superiore versu male repetita est." VALESIIUS. Conf. ἐπι-
 βαίοντί μοι λοιπὸν infra 34, §. 5.

ο Itā M. προσδεχθεῖς, καὶ
 ἐξορ. cæteri. "Pro προσδεχθεῖς
 legendum προσδεχθείη." VALE-
 SIIUS.

P "Locus mutilus, cujus sen-
 sum facilius est assequi quam
 verba corrigere. Vult igitur
 dicere Socrates, episcopos in
 epistola synodica subindicare
 Athanasium, cum dicunt: πάντα
 μὲν ἐξορίσας τῆς ἐκκλησίας τοῦ
 Θεοῦ φθόνον, καὶ πάσαν μακρὰν
 ἀπελάσας βασκανίαν, &c." VA-
 LESIIUS. Nihil hinc mihi ex-
 cidisse videtur, quamvis stylus
 sit aliquantum abruptus.

ι διατεθέντων F. quod verum
 esse possit. διατεθέντων cæteri.
 Alterutra tamen harum forma-
 rum eligenda est; non ambæ
 confundendæ inter se, sicut in
 versionibus Christophorsoni et
 Valesii, qui ita reddunt διατε-
 θέντων acsi διατιθέντων legerent,
 nempe, dum hæc ab episcopis
 geruntur. ταῦτα διατεθέντων est,
 ita propensis, sc. animis. Deni-
 que hic verus loci sensus esse
 videtur, tum quia favor vel
 propensio in Arium narratur
 magis quam acta, tum quia
 postmodo, initio cap. 35, ani-
 morum commotio in hac re
 præcipue notatur.

^ρ τοῦ βασιλέως γράμματα M.

esse. Athanasium vero episcopatu depulsum esse obscure sig-
 nificaverunt, cum dicerent livorem omnem exturbatum fuisse. Sed
 et imperatorem iisdem de rebus certiore fecerunt. Dum hæc ab
 episcopis geruntur, supervenerunt aliæ imperatoris literæ, quibus
 significabat, Athanasium quidem ad se confugisse; ipsos vero ad
 causam dicendam Constantinopolim venire oportere. Imperatoris
 autem literæ sunt hujusmodi.

σασθαι^m πυνθανομένοις, ὥσπερ εἰκός, ἀνήγγειλανⁿ ἡμῖν. 10
 Ἐγὼ μὲν οὖν οὔτε^o διελέχθην αὐτῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ,
 οὔτε ὀμιλίας ἐκοινώνησα. ὡς δὲ ἐκεῖνος μὲν ἀκουσθῆναι^p
 ἡξίου, ἐγὼ δὲ παρητούμην καὶ μικροῦ δεῖν ἀπελαύνειν^q
 αὐτὸν ἐκέλευον, μετὰ πλείονος παρρησίας οὐδὲν ἕτερον
 παρ' ἡμῶν ἢ^r τὴν ὑμετέραν ἀφίξιν ἡξίωσεν ὑπάρξαι, ἵνα 15
 ὑμῶν^t παρόντων ἂ πέπονθεν ἀναγκαίως ἀποδύρασθαι δυ-
 σνηθῆ^u. Ὅθεν ἐπειδὴ εὐλογόν μοι εἶναι^x φαίνεται καὶ τοῖς
 καιροῖς πρόπον καταφαίνεται, ἀσμένως ταῦτα γραφήναι
 πρὸς ὑμᾶς προσέταξα^y, ἵνα πάντες, ὅσοι τὴν σύνοδον τὴν
 ἐν Τύρῳ γενομένην ἀνεπληρώσατε^z, ἀνπερθέτως εἰς τὸ 20
 στρατόπεδον τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος^a ἐπειχθῆτε, τοῖς
 ἔργοις αὐτοῖς^b ἐπιδείζοντες τὸ τῆς ὑμετέρας κρίσεως

^m δηγήσασθαι om. Sozom. Ni-
 ceph.

ⁿ ἀπήγγειλαν F. Athan. Sozom.
 Niceph.

^o οὐ Sozom. Tum διελέχθην
 M. Niceph. διελέχθην (sic ed.
 Bened.) Athan.

^p ἀκουσθῆναι om. Sozom. Ni-
 ceph.

^q ἀπελαύνεσθαι Athan. Sozom.
 Niceph.

^r ἐαυτῷ παρ' Athan.

^s ἦται ἢ τὴν Sozom. Niceph.

^t ἡμῶν, et mox ἀναγκαίως ἂ πέ-

πονθεν Niceph.

^u δυναθείη Niceph. Tum δταν
 M. δπερ Athan. Sozom. Niceph.

^x εἶναι μοι καὶ τοῖς καιροῖς πρό-
 πον καταφαίνεται Athan. et, omisso
 μοι, Sozom. atque Niceph.

^y ἔταξα Athan.

^z ἐπληρώσατε Sozom. ἐπλήρω-
 σαν Niceph.

^a Ita F. M. C. Athan. Sozom.
 Niceph. nostræ mansuetudinis

Epiphani. εὐσεβείας editt. vulg.

^b αὐτῶν Niceph.

dicavissent. Atque ego quidem id temporis nec sermonem cum eo, nec congressum ullum habui. Cum autem ille ut audiretur flagitaret, idque ego recusarem ac propemodum juberem eum submoveri, ille majore cum fiducia, nihil amplius se postulare dixit, quam ut vos hic adessetis; quo vobis præsentibus, ea quæ perpersus est, necessitate coactus, posset deplorare. Quod cum mihi æquum in primis et temporibus nostris congruum esse videatur, hæc ad vos libenti animo scribenda curavi, ut omnes qui ad concilium in civitate Tyro convenistis, ad comitatum clementiæ nostræ absque ulla dilatione properetis: integritatem ac sinceritatem judicii vestri rebus ipsis ostensuri: idque coram me, quem sincerum esse famulum Dei, ne vos quidem ipsi inficiari potestis. Certe per meum erga Divinum Numen obsequium ac

καθαρόν τε καὶ ἀδιάστροφον, ἐπ'^c ἐμοῦ δηλαδὴ, ὃν τοῦ
 Θεοῦ γνήσιον εἶναι^d θεράποντα οὐδ' ἂν^e ἡμεῖς ἀρνηθῆίητε.
 9 Τοιγαρὸν^f διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς τὸν^g Θεὸν λατρείας τὰ 25
 πανταχοῦ εἰρηνεύεται, καὶ ὑπὸ^h τῶν βαρβάρων αὐτῶν
 τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομαⁱ γνησίως εὐλογοῦμενον, οἱ μέχρι νῦν
 τὴν ἀλήθειαν ἠγνόουν. δῆλον δὲ ὅτι ὁ τὴν ἀλήθειαν
 10 ἀγνοῶν^k οὐδὲ τὸν Θεὸν ἐπιγινώσκει. Πλὴν ὁμως, καθὰ 30
 προεῖρηται, καὶ οἱ βάρβαροι δι' ἡμᾶς τὸν τοῦ Θεοῦ θερά-
 ποντα γνήσιον^m ἐπέγνωσαν τὸν Θεὸν, καὶ εὐλαβεῖσθαι
 μεμαθήκασινⁿ, ὃν ὑπερασπίζειν μου πανταχοῦ καὶ προνο-
 εῖσθαι, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἤσθοντο· ὅθεν μάλιστα καὶ
 ἴσασι τὸν Θεὸν, ὃν ἐκείνοι μὲν διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς φόβον 35
 11 εὐλαβοῦνται. Ἡμεῖς^o δὲ, οἱ τὰ ἁγία^p μυστήρια τῆς ἐκ-
 κλησίας^q αὐτοῦ δοκοῦντες προβάλλεσθαι, οὐ^r γὰρ εἵπομι

^c ἐπ' F. Steph. Genev. " Scri-
 bendum est ἐπ' ἐμοῦ, ut in cod.
 Allat. et Athan." VALESIIUS.
 Idem conjecerat Christoph. ἐπ'
 M. Tum δηλαδὴ om. Sozom.
 Niceph.

^d εἶναι γνήσιον Athan.
^e οὐκ ἂν ἀρνηθῆίητε Sozom. Ni-
 ceph.

^f καὶ γὰρ οὖν M.

^g τὸν om. Athan.

^h ὑπὸ om. Athan. καὶ τῶν βαρ-
 βάρων—εὐλογοῦντων Sozom. Ni-
 ceph.

ⁱ ὄνομα ἦ M.

^k ἀναγνοῶν M.

^l νῦν δὲ Athan. Sozom. νῦν

καὶ οἱ β. δι' Niceph.

^m γνησίως M.

ⁿ μεμάθηκας Athan. μεμάθηκας
 Θεὸν ὑπερασπίζειν Niceph. quod
 indicat formam illam insolitam
 μεμάθηκας e facili corruptione
 originem traxisse,—*κασινδν* in
 —*κασθεν* mutato.

^o ἡμεῖς, quanquam mox se-
 quatur *πράττομεν*, F. *Vos* Epi-
 phan.

^p ἁγία om. Sozom. Niceph.

^q εὐμενείας Athan. Sozom. Ni-
 ceph. cod. Allat. (Vales.) *cle-*
mentia Epiphani.

^r οὐδὲ Sozom. Niceph.

ministerium, ubique terrarum pax viget: ipsis etiam barbaris
 nomen Dei ex animo venerantibus, qui ad hoc usque tempus veri-
 tatem ignoraverant. Porro qui veritatem ignorat, is Deum quo-
 que ignoret necesse est. Veruntamen sicut antea dixi, ipsi etiam
 barbari mea opera, qui ingenuus sum Dei famulus, Deum jam
 agnoverunt, eumque venerari didicerunt: cujus providentia me
 ubique protegi ac servari, rebus ipsis experti sunt. Quæ res
 præcipue ad notitiam Dei eos induxit. Et illi quidem metu
 nostri venerantur Deum. Nos vero qui sacrossancta mysteria
 ecclesiæ illius præferre videmur, non enim dixerim tueri, nos,

φυλάττειν, ἡμεῖς³, φημί, οὐδὲν πράττομεν ἢ τὰ πρὸς διχόνοιαν καὶ μῖσος συντείνοντα, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τὰ πρὸς ὄλεθρον τοῦ ἀνθρωπίνου^t γένους συντείνοντα^u. 40
 12 Ἄλλ' ἐπέιχθητε, καθὰ προεῖπον^x, πρὸς ἡμᾶς πάντες^y ἢ τάχος· πεπεισμένοι ὡς παντὶ σθένει κατορθῶσαι πειρασόμεθα^z, ὅπως ἐν^a τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ταῦτα^b ἐξαιρέτως ἀδιάπτωτα φυλάττηται^c, οἷς οὔτε ψόγος οὔτε κακοδοξία τις δυνήσεται προσπλακῆναι^d, διασκεδασθέντων δηλαδὴ καὶ 45 συντριβέντων ἄρδην καὶ παντελῶς ἀφανισθέντων τῶν ἐχθρῶν τοῦ νόμου, οἳ τινες ἐπὶ προσχῆματι^e τοῦ ἀγίου ὀνόματος 71 ποικίλας καὶ διαφόρους βλασφημίας ἐμβάλλουσιν^f.

³ ἡμεῖς F. ἡμεῖς φ. οὐ. πράττετε M.

^t ἀνθρωπίου Sozom. Niceph.

^u Pro συντείνοντα habent ἔχοντα τὴν ἀναφόραν Athan. Sozom. Niceph.

^x προεῖρηται Athan. Sozom. Niceph. Tum καὶ πρὸς Sozom. Niceph.

^y σπουδάσατε πάντες Athan. σπέυσατε π. Sozom. Niceph.

^z πειράσομαι Athan. Sozom. Niceph.

^a τὰ ἐν F. M.

^b πάντα Sozom. Niceph.

^c φυλάττωνται Sozom. Niceph.

^d καταμιγῆναι F. καταπλαγῆναι

M.

^e πρόσχημά τι Sozom.

^f παρέχουσι Athan. παρέχουσι Sozom. Niceph.

inquam, nihil aliud agimus, quam quæ ad discordiam et odium pertinent, et ut absolute dicam, quæ ad humani generis perniciem tendant. Verum ut jam dixi, omnes quam celerrime ad nos accurrite: pro certo habentes, me omni ope ac studio perficere conaturum, ut ea quæ sunt legis Dei, integra et inconcussa præcipue serventur, quibus nec probrum, nec infamiæ labes ulla possit aspergi: profigatis videlicet et conculcatis penitusque deletis legis inimicis, qui sub obtentu sacrosancti nominis, varias ac multiplices blasphemias ingerunt.

ΚΕΦ. ΛΕ.

Ἵτι Ε τῆς συνόδου μὴ ἐλθούσης παρὰ τὸν βασιλέα, οἱ περὶ Εὐσέβιον διέ- 5
βαλλον Ἀθανάσιον ὡς ἀπειλήσαντα ἀποστρέφειν τὸν σίτον τὸν ἐκ τῆς
Ἀλεξανδρείας τῆ Κωνσταντίνου πόλει χορηγούμενον· ἐφ' οἷς κινήθεις ὁ βα-
σιλεὺς εἰς ἔξοριαν ἐξέπεμψε τὸν Ἀθανάσιον κελεύσας τὰς Γαλλίας οἰκίειν.

1 Ταῦτα τὰ γράμματα εἰς ἀγῶνα τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ 10
κατέστησε· καθὼ οἱ μὲν πλείους ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν
2 ἐχώρησαν πόλεις. Οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον καὶ Θεόγνιν
καὶ Μάριον, Πατρόφιλον τε καὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐα-
λέντα εἰς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν ἐλθόντες οὐκέτι
περὶ ποτηρίου κατεαγότος, ἢ τραπέζης, ἢ Ἀρσενίου 15
ἀναιρεθέντος ζήτησιω γενέσθαι συνεχώρησαν· ἀλλ'
ἐπὶ ἑτέραν χωροῦσι διαβολὴν διδάξαντες τὸν βασιλέα,
ὡς εἶη Ἀθανάσιος ἀπειλήσας κωλύσειν πεμφθῆναι
τὸν σίτον τὸν ἐξ ἔθους ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν 20
Κωνσταντίνου πόλιν κομιζόμενον· καὶ τούτων λεγο-
μένων παρὰ Ἀθανασίου ἀκηκόεαι Ἀδαμάντιον, Ἄνου-
βίωνα^h, Ἀρβαθίωναⁱ, καὶ Πέτρον, τοὺς ἐπίσκοπους.

^g Ὅτι ἐκ συκοφαντίας ἀθανάσιος
εἰς γαλλίας ἐπέμφθη. Μ.

^h ἀνουβίωνα F. M.

ⁱ ἀρβαθίωνα M. “ Apud Athan.
Apol. c. Ar. 87. Ἀρβετίωνα. Sed
legendum est Ἀρβαθίωνα. Est

CAPUT XXXV.

*Quod cum synodus ad imp. non venisset, Eusebiani Athanasium cri-
minati sunt, quasi minatus esset aversurum se annonam quæ ab
urbe Alexandria præbebatur Constantinopoli. Qua re commotus
imp. Athanasium in Gallias relegavit.*

Hæ literæ eos qui in concilio aderant anxios et sollicitos reddiderunt. Quocirca complures quidem ex illis ad proprias civitates reversi sunt. Eusebius vero et Theognis ac Maris atque Patrophilus cum Ursacio et Valente, Constantinopolim profecti, non amplius de calice confracto, nec de mensa subversa, nec de cæde Arsenii inquisitionem fieri permiserunt: sed ad aliam conversi sunt calumniam, imperatori suggerentes comminatum esse Athanasium, prohibitorium se ne annonam mitteretur, quæ quotannis ex urbe Alexandria Constantinopolim vehi consueverat: et Adamantium, Anubionem, Arbæthionem ac Petrum

3 Ἄλλὰ γὰρ ἰσχύει^k διαβολή, ὅταν ὁ διαβάλλων ἀξιό-
πιστος ᾖ. τούτῳ γὰρ συναρπαγεῖς ὁ¹ βασιλεὺς καὶ 25
εἰς θυμὸν ἀχθεῖς ἐξορία^m ὑποβάλλει τὸν Ἀθανάσιον,
4 τὰς Γαλλίας κελεύσας οἰκεῖν. Φασὶ δέ τινες τοῦτο
πεποιηκέναι τὸν βασιλέα σκοπῶ τοῦ ἐνωθῆναι τὴν
ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ Ἀθανάσιος πάντῃ κοινωῆσαι τοῖς
περὶ Ἄρειον ἐξετρέπετο. ἀλλ' οὗτος μὲν ἐν Τρι- 30
βέρει τῆς Γαλλίας διήγαγεν.

ΚΕΦ. ΛϚ.

72

Περὶ Μαρκέλλου τοῦ Ἀγκύρας καὶ Ἀστερίου τοῦ σοφιστοῦ.

1 Οἱ δὲ ἐνⁿ Κωνσταντίνου πόλει συναχθέντες ἐπί-
σκοποι καὶ Μάρκελλον τὸν Ἀγκύρας τῆς ἐν τῇ 5
2 μικρῇ Γαλατίᾳ καθεῖλον δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ἀστέ-
ριὸς τις ἐν Καππαδοκίᾳ σοφιστικὴν μετιῶν, τὴν μὲν

enim nomen Græcum ἀπὸ τοῦ
Ἀρβαίτου. Eoque nomine vo-
catus est consul quidam reg-
nante Constantio, ut notavi ad
Ammianum Marcellinum [xv. 8,
17].” VALESIIUS.

Paulo post malle legere τούτῳ
γούν συναρπαγεῖς, &c.” VALE-
SIUS.

¹ ὁ βασιλεὺς om. F. M.

^m ἐν ἐξορία F. M.

ⁿ ἐν τῇ F.

^k “Cod. Allat. γὰρ μέγα ἰσχύει.

episcopos, Athanasium ista dicentem audiisse. Enimvero maxi-
mam vim habet calumnia, ubi fide dignus habetur calumniator.
Hac ratione circumventus imperator, et ad indignationem pro-
vocatus, Athanasium in exilium relegavit, et Gallias incolere
præcepit. Sunt qui dicant, imperatorem eo consilio istud egisse,
ut ecclesia ad unitatem et concordiam revocaretur, quandoquidem
Athanasius communicare cum Ario ejusque sectatoribus prorsus
recusabat. Sed ille quidem in urbe Galliæ Treveris commoratus
est.

CAPUT XXXVI.

De Marcello Ancyra episcopo, et de Asterio sophista.

Episcopi vero qui Constantinopoli convenerant Marcellum
quoque episcopum Ancyrae, quæ minoris Galatiæ civitas est, tali
de causa deposuerunt. Asterius quidam in Cappadocia artem
rhetoricam docens, ea relicta, Christianam religionem profiteri

κατέλειπε^ο, χριστιανίζειν δὲ ἐπηγγέλλετο· ἐπεχείρει δὲ καὶ λόγους συγγράφειν, οἱ μέχρι νῦν φέρονται, δι' ¹⁰ ὧν τὸ Ἀρείου συνίστη δόγμα, τὸν Χριστὸν οὕτω λέγων εἶναι Θεοῦ δύναμιν, ὡς εἴρηται παρὰ Μωϋσῆ^ρ τὴν ἀκρίδα καὶ τὴν κάμπην δύναμιν εἶναι^ρ Θεοῦ, καὶ ³ ἕτερα τούτοις παραπλήσια. Συνῆν δὲ ὁ Ἀστέριος συνεχῶς καὶ τοῖς ἐπισκόποις τοῖς μάλιστα τὴν^τ Ἀρει- ¹⁵ αῶν δόξαν μὴ ἀθετοῦσι. καὶ δὴ καὶ εἰς τὰς συνόδους ἀπήντα, ὑποδύναί μᾶς πόλεως ἐπισκοπὴν προθυμούμενος· ἀλλ' ἱερωσύνης μὲν ἡστόχησε διὰ τὸ ἐπιτεθυκέναι κατὰ τὸν διωγμὸν. περιῶν δὲ τὰς ἐν Συρίᾳ πόλεις οὓς συνέταξε λόγους ἐπεδείκνυτο. ⁴ Ταῦτα γνοὺς ὁ Μάρκελλος, ἀντιπράττειν αὐτῷ βου- ²⁰ λόμενος, κατὰ διάμετρον πολὺ^ς εἰς τὸ ἐναντίον ἐξέπεσε. ψῖλον γὰρ ἄνθρωπον, ὡς ὁ Σαμοσατεὺς, ⁵ ἐτόλμησεν εἰπεῖν τὸν Χριστὸν. Ταῦτα γνόντες οἱ

^ο κατέλειπε F. M.

^ρ μωυσεῖ M.

^ρ εἶναι om. F. M.

^τ τὴν om. F.

^σ Ita M. πολὺς F. Stephan. Genev. πολὺ Christophors. et Vales. "In Sfort. et Allat. πολὺ. Epiphan. Schol. legisse videtur

διὰ τὸ ἀμετρον πολὺ. Vertit enim: hæc agnoscens Marcellus, contra eum scribere volens, mensuram contrarietatis excessit. Ubi vides pro ἀντιπράττειν Epiphanium legisse ἀντισυγγράφειν, quomodo etiam in cod. Allat. habetur." VALESIIUS.

cœpit. Libros etiam scribere aggressus est qui etiamnum habentur; quibus Arii dogma asserebat: Christum dicens esse virtutem Dei eodem modo, quo locusta et brucus apud Moysem virtus Dei esse dicitur; aliaque his similia. Versabatur autem assidue idem Asterius cum episcopis, ac præcipue cum illis qui opinionem Arii minime rejiciebant. Quin etiam ad synodos frequens ventabat, ad episcopatum cujuscumque civitatis studens arripere. Verum ille sacerdotium quidem minime est assecutus, eo quod persecutionis tempore sacrificasset. Urbes autem Syriæ peragrans, libros quos composuerat, publice recitabat. Hoc comperto Marcellus, cum adversus eum vellet scribere, nimia contradicendi cupiditate in contrarium errorem delapsus est. Christum enim perinde ac Paulus Samosatensis, nudum hominem esse non dubitavit asserere. Quod cum intellexissent episcopi qui tum Hiero-

τότε ἐν Ἱεροσολύμοις συναλθόντες Ἄστεριον μὲν 25
οὐδένα λόγον ἐτίθεντο, ἐπεὶ μηδὲ εἰς τὸν κατάλογον
τῶν ἱερέων ἐτέτακτο· Μάρκελλον δὲ ὡς ἱερομένον
λόγον ἀπήτην τοῦ συγγραφέντος αὐτῷ βιβλίου.
6 Ὡς δὲ ἤρισκον[†] αὐτὸν τὰ τοῦ Σαμοσατέως φρο-
νοῦντα, ἐκέλευον αὐτὸν μεταθέσθαι τῆς δόξης· ὁ δὲ 30
καταισχυνθεὶς ἐπηγγέλλετο κατακαύσειν τὸ βιβλίον.
7 Ὡς δὲ σπουδῇ διελύθη ὁ τῶν ἐπισκόπων σύλλογος,
τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καλοῦντος
αὐτοὺς, τότε δὴ τῶν περὶ Εὐσέβιον ἐν τῇ Κωνσταν-
τίνου πόλει παρόντων, αὐτὸς τὰ κατὰ Μάρκελλον 35
8 ἀνεζήτητο. Ὡς δὲ ὁ Μάρκελλος οὐχ ἤρείτο κατα- 73
καῦσαι, καθὰ ὑπέσχετο, τὴν ἄκαιρον συγγραφὴν, οἱ
παρόντες τὸν μὲν καθεῖλον, Βασίλειον δὲ ἀπ' αὐτοῦ
9 εἰς τὴν Ἀγκυραν ἔπεμψαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ
σύγγραμμα Εὐσέβιος ἐν τρισὶ βιβλίοις ἀνέτρεψεν, 5
ἐξελέγξας τὴν κακοδοξίαν αὐτοῦ. Μάρκελλος δὲ
ἕστερον ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν συνόδῳ τὴν ἐπισκοπὴν
ἀνελαβεν, εἰπὼν μὴ νενοῆσθαι αὐτοῦ τὸ σύγγραμμα,

[†] εὔρισκον F.

solymis erant congregati, Asterii quidem nullam rationem habuerunt, quippe qui in ordinem sacerdotum adscriptus non esset. A Marcello vero utpote sacerdote, exegerunt, ut libri a se conscripti rationem redderet. Cumque deprehendissent illum Pauli Samosatensis errore implicatum esse, jusserunt ut mutaret sententiam. Ille pudore suffusus, librum suum se combusturum promisit. Verum concilio cum festinatione dimisso, eo quod imperator episcopus Constantinopolim evocavisset; cum Eusebiani Constantinopolim venissent, Marcelli causa iterum discussa est. Et cum ille improbum librum, sicut antea promiserat, comburere recusaret, episcopi qui aderant, ipsum quidem deposuerunt: Basilium vero ejus loco Ancyram miserunt. Porro hunc Marcelli librum Eusebius tribus voluminibus confutavit, pravam illius opinionem coarguens. Marcellus vero postmodum in synodo Sardicensi episcopatum recuperavit, cum diceret librum suum non recte intellectum fuisse, adque idcirco se in suspicionem

καὶ διὰ τοῦτο τοῦ Σαμοσατέως δόξαν λαβεῖν. περὶ
μὲν οὖν τούτου κατὰ χώραν ἐροῦμεν. 10

ΚΕΦ. ΛΖ.

*Ὅπως Ἄρειος μετὰ τὴν Ἀθανασίου ἐξορίαν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ
βασιλέως μεταπεμφθεὶς ταραχὰς ἐκίνησεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ
Κωνσταντίνου πόλεως. 15

- 1 Τριακοστὸν δὲ ἔτος τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου
τούτων γινομένων ἐπληροῦτο· καὶ Ἄρειος σὺν τοῖς
περὶ αὐτὸν καταλαβὼν τὴν Ἀλεξάνδρειαν αὐθις ὄλην
ἐτάραττε, τοῦ Ἀλεξανδρέων λαοῦ δυσφοροῦντος ἐπὶ 20
τε τῇ Ἀρείου καθόδῳ καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, καὶ ὅτι ὁ
ἐπίσκοπος αὐτῶν Ἀθανάσιος εἰς ἐξορίαν ἀπέσταλτο.
2 Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπυνθάνετο διεστράφθαι τὴν
Ἀρείου γνώμην, μετάπεμπτον αὐθις εἰς τὴν Κων-
σταντίνου πόλιν ἤκειν αὐτὸν ἐκέλευσε, λόγον δώ- 25
3 σοντα ὧν αὐθις ἀνακινεῖν ἐπεχείρει. Ἐτύγχανε δὲ
τότε τῆς ἐν Κωνσταντίνου πόλει προεστῶς Ἀλέξαν-
δρος ἐκκλησίας, Μητροφάνην πάλαι διαδεξάμενος.
4 Τοῦτον τὸν ἄνδρα θεοφιλῆ ὄντα ἢ πρὸς Ἄρειον τότε

venisse, quasi idem cum Paulo Samosateno sentiret. Verum hac
de re dicemus suo loco.

CAPUT XXXVII.

*Quomodo post exilium Athanasii, Arius ab imp. Constantinopolim
evocatus, turbas excitavit adversus Alexandrum CP. episcopum.*

Dum hæc geruntur, tricesimus complebatur annus imperii
Constantini. Et Arius quidem una cum sectatoribus erroris sui,
Alexandriam reversus, totam denuo civitatem perturbavit, cum
Alexandrinorum populus et Arii reditum cum sociis, et episcopi
sui Athanasii exilium moleste ferret. Imperator vero cum per-
versam esse Arii mentem accepisset, eum rursus Constantinopo-
lim evocavit, rationem redditurum turbarum ac seditionum, quas
denuo concitare aggressus esset. Præsidebat tunc Constantino-
politanae ecclesiae Alexander, qui jampridem Metrophani succes-
serat. Hunc virum Deo acceptum fuisse, ex certamine quod illi

γενομένη μάχη ἀπέδειξεν· ὡς γὰρ ἦκε τότε Ἄρειος,³⁰
καὶ ὁ λαὸς εἰς δύο πάλιν τμήματα ἐμερίζετο, ταραχή
τε κατὰ τὴν πόλιν ἐγένετο, τῶν μὲν τὴν ἐν Νικαίᾳ
πίστιν μηδαιῶς παρασαλεύειν λεγόντων, τῶν δὲ
εὐλογα λέγειν τὸν Ἄρειον φιλοσεκουόντων, εἰς ἀγῶνα
μέγιστον κατέστη ὁ Ἀλέξανδρος· καὶ μάλιστα μὲν,³⁵
ὅτι Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας πολλὰ διαπειλεῖ αὐτῶ,
λέγων ὅσον οὐδέπω καθαίρησιν αὐτὸν, εἰ μὴ εἰς
κοινωνίαν δέξηται τὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν.
Ἔλεξανδρον δὲ οὐ τοσοῦτον^α περὶ καθαίρεσως ἔμε-
λεν^β, ὅσον ἐδεδίει ἐπὶ τῇ σπουδαζομένῃ παραλύσει
τοῦ δόγματος. φύλακα γὰρ ἑαυτὸν τῶν ὄρων τῆς⁴⁰
συνόδου νομίζων, παντοῖος ἐγένετο μὴ παρατρωθῆναι
τοὺς τύπους αὐτῆς. Ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ ἀγωνίᾳ
καθεστὼς, χαίρειν πολλὰ φράσας τῇ διαλεκτικῇ προσ-
φεύγει Θεῶ· καὶ νηστείας μὲν συνεχέσσω ἐσχόλαζε,
καὶ τοῦ προσεύχεσθαι οὐδένα τρόπον παρέλειπε· καὶ⁴⁵
δὴ τοιοῦτο ἐνθύμιον εἶχε^γ, καὶ λαθὼν ἐπετέλει τὰ
ἰδόξαντα. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἧ ἐπώνυμον Εἰρήνη

^α τοσοῦτο M.^β ἔμελλεν F. M.^γ ἔχων M.

fuit cum Ario, perspicue declaratum est. Nam cum Arius illuc venisset, et populus duas in partes divisus esset, totaque civitas tumultuaretur; aliis Nicænam fidem nullatenus commovendam esse dicentibus; aliis opinionem Arii rectam esse contendentibus, in maximas angustias redactus est Alexander: ac præcipue eo quod Eusebius Nicomediensis episcopus graves ei minas intenderet, asserens propediem ipsi adempturum se esse sacerdotium, nisi Arium et socios in communionem reciperet. Verum Alexander non tam sollicitus erat de abdicatione sua, quam de doctrina fidei quam illi subvertere omni studio conabantur. Nam cum Nicænæ synodi decretorum custodem se ac patronum esse duceret, totus in id incumbabat, ne res in illa synodo iudicaturæ ullatenus labefactarentur. In tantis igitur angustiis positus, omisso dialecticæ artis præsidio, ad Deum confugit. Ac continuis quidem jejuniis vacare cœpit, nec ullum orandi modum prætermisit. Tale vero consilium animo concepit, et quod constituerat, clanculo perfecit. In ecclesia quæ cognominatur Irene,

μόνον ἑαυτὸν κατακλειστὸν ποιήσας, καὶ εἰς τὸ θυσια-
στήριον εἰσελθὼν, ὑπὸ τὴν ἱερὰν τράπεζαν ἑαυτὸν ἐπὶ
8 στόμα ἐκτείνας εὐχεται² δακρῦων. Νύκτας τε πολ- 5
λὰς ἐφεξῆς καὶ ἡμέρας τοῦτο ποιῶν διετέλει· ἤπειτο 74
9 γὰρ παρὰ Θεοῦ καὶ ἐλάμβανεν. Ἡ δὲ αἴτησις ἦν
τοιαύτη, εἰ μὲν ἀληθὴς ἡ Ἀρείου δόξα, ἑαυτὸν τὴν
ᾠρισμένην ἡμέραν τῇ συζητήσει μὴ ὄψεσθαι· εἰ δὲ
ἦν αὐτὸς ἔχει πίστιν ἀληθῆς, Ἀρειὸν τῆς ἀσεβείας 5
δίκην δίδοναι τὸν πάντων αἴτιον τῶν κακῶν.

ΚΕΦ. ΛΗ.

Περὶ² τοῦ θανάτου Ἀρείου.

1 Τοιαῦτα μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἤρχετο. ὁ βασι-
λεὺς δὲ ἀπόπειραν Ἀρείου ποιήσασθαι βουλευθεὶς ἐπὶ 10
τὰ βασιλεία αὐτὸν μεταπέμπεται, ἡρώτα τε εἰ τοῖς
2 ὄροις στοιχεῖ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. Ὁ δὲ ἐτοίμως
μηδὲν μελλήσας ἐπ' αὐτοῦ ὑπέγραφε τὰ περὶ τῆς
3 πίστεως ὀρισθέντα σοφισάμενος. Καὶ ὁ μὲν βασι- 15

² ἤρχετο M.

² Πῶς ἄρειος ἐλάσθηεν. M.

se solum inclusit; et ingressus ad altare, sub sacra mensa pro-
num se humi prostravit, Deo cum lacrymis supplicans. Atque
hoc multis diebus ac noctibus continuatis gessit. Porro petiit a
Deo, et quod petierat accepit. Petitio autem erat hujusmodi:
ut si quidem recta esset Arii sententia, ipse diem disceptationi
præstitutum nequaquam videret. Sin vera esset fides quam ipse
profiteretur, ut Arius impietatis pœnas lueret, quippe qui omnium
malorum auctor esset.

CAPUT XXXVIII.

De morte Arii.

Et hæc quidem precabatur Alexander. Imperator vero cum
Arii periculum facere vellet, eum in palatium accitum interroga-
vit, num decretis Nicænae fidei consentiret. Ille nihil cunctatus,
alacri animo coram imperatore subscripsit, ea quæ de fide in con-
cilio statuta fuerant, callide ludificatus. Cumque imp. admiratione

λὺς θαυμάσας καὶ ὄρκον ἐπέφερεν. ὁ δὲ καὶ τοῦτο
 σοφίζομενος ἐποίει· τίνα δὲ τρόπον ἐτεχνάζετο γρά-
 4 φων, ὡς ἤκουσα, ἔστι ταῦτα. Καταγράψας, φησὶν,
 ὁ Ἄρειος ἐν χάρτῃ ἣν^b εἶχε δόξαν, ὑπὸ μάλης ἔφε-
 ῶμυ τε ἀληθῶς οὕτω φρονεῖν ὡς καὶ γεγραφηκὸς 20
 εἶη. τοῦτο μὲν οὖν οὕτω γεγενῆσθαι, ἀκοῇ γράψας
 ἔχω. ὅτι μέντοι καὶ ὄρκον ἐπέθηκε τοῖς γραφεῖσιν,
 5 ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ βασιλέως ἀνελεξάμην. Πι-
 στεύσας δὲ ὁ βασιλεὺς δεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ
 ἐπισκόπου Κωνσταντίνου πόλεως Ἀλεξάνδρου εἰς 25
 6 κοινωνίαν ἐκέλευσεν. Σαββάτου δὲ ἦν τότε ἡμέρα,
 καὶ τῇ ἐξῆς προσεδόκα συναγεσθαι. δίκη δὲ ἐπη-
 7 κολουθεῖ τοῖς Ἀρείου τολμήμασιν. Ὡς γὰρ ἐξῆλθε
 τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, ἐδορυφορεῖτο μὲν ὑπὸ τῶν περι
 Εὐσέβιον διὰ μέσης τότε τῆς πόλεως, περίοπτός τε 30
 ἦν· καὶ ἐπεὶ ἐγένετο πλησίον τῆς ἐπιλεγομένης
 ἀγορᾶς Κωνσταντίνου, ἔυθα ὁ πορφυροῦς ἴδρυται κίων,
 φόβος ἔκ τινος συνειδότης κατεῖχε^c τὸν Ἄρειον· σὺν

^b ἐν F. qui idem mendum eo loco non notatum est.
 habet supra quoque, 34. §. 6. ^c κατέσχε e corr. M.
 p. 159, ἀδικίαν ἐν πέποιθε, quod

captus, jurejurando insuper eum adigeret, ille per fraudem ac
 simulationem istud etiam præstitit. Porro fraus ac simulatio
 qua usus est in subscribendo, sicut ipse accepi, hujusmodi fuit.
 Opinionem suam Arius in charta conscriptam gerens, sub ala
 occultabat. Juravit ergo, se ex animo ita sentire uti scripserat.
 Atque hoc quidem ita gestum fuisse, fama tantum et auditione
 accepi. Quod vero subscriptioni etiam jusjurandum adjecerit, id
 ex imperatoris epistolis didici. Tum vero imperator fidem habens
 Ario, mandat Alexandro Constantinopolitano episcopo, ut illum
 in communionem reciperet. Erat tum dies Sabbati. Postridie
 vero sperabat Arius se in ecclesia cum reliquis fidelibus conven-
 turum. Sed perditis Arii conatibus divina ultio jam instabat.
 Egressus enim ex imperiali palatio, Eusebianis satellitum instar
 eum stipantibus, per mediam civitatem magnifice incedebat, om-
 nium oculos in se convertens. Cumque venisset juxta forum
 quod dicitur Constantini, quo in loco statua porphyretica posita
 est, terror quidam ex conscientia scelerum ei subortus est; et

τε τῷ φόβῳ τῆς γαστρὸς ἐκινεῖτο χαύνωσις· ἐρόμενός
 τε^d εἰ ἀφεδρών που πλησίον, μαθὼν τε εἶναι ὄπισθεν 35
 8 τῆς ἀγορᾶς Κωνσταντίνου, ἐκέϊσε ἐβάδιζεν. Λαμβάνει
 οὖν λιποθυμίαν^e τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἅμα τοῖς διαχω-
 ρήμασι ἢ ἔδρα τότε παραυτίκα παρεκπίπτει^f, καὶ αἵ-
 ματος πλήθος ἐπηκολούθει, καὶ τὰ λεπτὰ τῶν ἐντέρων.
 συνέτρεχε δὲ αἷμα αὐτῷ σπληνί^g τε καὶ ἥπατι· 40
 9 αὐτίκα οὖν ἐτεθνήκει. Ὁ δὲ ἀφεδρῶν ἄχρι νῦν ἐν
 τῇ Κωνσταντίνου πόλει δείκνυται, ὡς ἔφην, ὄπισθεν
 τῆς ἀγορᾶς Κωνσταντίνου καὶ τοῦ ἐν τῇ στοᾷ μα-
 κέλλου, πάντων τε τῶν παριόντων ἐγειρόντων δα-
 κτυλον κατ' αὐτοῦ, ἀειμνημόνευτον τοῦ θανάτου τὸν 75
 10 τρόπον ἀπεργαζόμενος. Τούτου γενομένου φόβος καὶ
 ἀγωνία κατεῖχε τοὺς περὶ τὸν Νικομηθεῖα Εὐσέβιον·
 διέτρεχε τε ἡ φήμη δι' ὅλης τῆς πόλεως, ὡς δὲ εἰπεῖν,

d "Lego ἐρόμενος δέ." VA-
 LESIUS.

e λιποθυμίαν e corr. M.

f Ita F. M. "In cod. Allat.
 καὶ ἅμα τοῖς διαχωρήμασι παρε-
 πίπτει ἢ ἔδρα, τό τε ὑπὸ τῶν ἰατρῶν
 καλούμενον ἀπέφθισμα παραυτίκα
 διὰ τῆς ἔδρας ἐξέπιπτεν, αἷματός τε
 πλήθος ἐπηκολούθει, καὶ τὰ λεπτὰ
 τῶν ἐντέρων συνέτρεχεν ἅμα αὐτῷ

σπληνί τε καὶ ἥπατι. Optime meo
 quidem iudicio. Atque ita So-
 cratem scripsisse pro certo ha-
 beo. Certe Epiphan. Schol.
 hanc lectionem ex parte con-
 firmat. In cod. quoque Sfort.
 παρεκπίπτει." VALESIIUS. ἐκ-
 πίπτει editt.

g τῷ σπληνί τε καὶ τῷ ἥπατι
 F. M.

cum terrore simul alvus relaxata. Percontatusque num in pro-
 ximo essent latrinæ, cum post Constantini forum esse didicisset,
 illuc perrexit. Mox animo deficere cœpit, et una cum excre-
 mentis anus ipsi delabatur; et id quod medici vocant ἀπέφθισμα,
 protinus per anum decidit. Subsecuta est sanguinis copia; ac
 postremo tenuia intestina simul cum splene ac jecore effusa sunt.
 Et ille quidem continuo animam exhalavit. Latrinæ autem illæ
 Constantinopoli post forum Constantini, sicut antea dixi, et post
 macellum quod est in porticu, etiamnum monstrantur: et cunctis
 prætereuntibus digitum ad eas intendentibus, genus mortis Arii
 perpetuo memorabile posteris reddunt. Cum hæc ita accidissent,
 ingens terror ac mœstitia animos eorum qui cum Eusebio Nico-
 mediensi erant, occupavit: fama que hujus rei, non per totam
 modo civitatem, sed per universum ut ita dicam orbem terrarum

11 καὶ τῆς συμπάσης οἰκουμένης. Ὡς δὲ ὁ^h βασιλεὺς 5
 τῷ Χριστιανισμῷ μᾶλλον προσετίθετο, καὶ ἀληθῶς
 ἐκ Θεοῦ μεμαρτυρηῆσθαι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἔφησεν,
 12 εὐφραίνεταιⁱ ἐπὶ τοῖς γεγονόσι· καὶ ἐπὶ τρισὶν υἱοῖς οὗς
 Καίσαρας ἀνηγορεύκει, ἕκαστον κατὰ δεκάδα ἐνιαυτῶν
 τῆς βασιλείας αὐτοῦ· τὸν μὲν πρῶτον ὀμώνυμον^o
 ἑαυτοῦ Κωνσταντῖνον τῶν ἐσπερίων μερῶν ἄρχειν
 καταστήσας ἐν τῇ πρώτῃ δεκάδι τῆς βασιλείας αὐ-
 13 τοῦ. Τῶν^k δὲ πρὸς τῇ ἑξῆς^l μερῶν τὸν τῷ πάππῳ
 ἐπώνυμον^m Κωνσταντῖον ἐν τῇ εἰκοσαετηρίδι κατέ-
 στησε Καίσαρα· τὸν δὲ νεώτερον Κώνσταντα ἐν τῇ 15
 τριακονταετηρίδι τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας ἐχειροτόνησεν.

^h Ita F. M. Stephan. Genev. *Cumque religiosissimus imperator potius Christianitate gauderet, et veri Dei testimonio fidem Nicænam roborari cognosceret, in his quæ fuerant de Ario gesta, lætabatur.* Epiphan. Hist. T. iii. 12. ὁ δὲ βασιλεὺς, omisso ὡς, tacite Valesius.

ⁱ εὐφραίνεται τε tacite Valesius.
^k τὸν δὲ editt. ante Valesium qui τῶν conjectura restituit, quod

codd. confirmant.

^l ἐξῆς F.

^m "Scribendum est τῷ πάππῳ ὀμώνυμον ex cod. Allat. Ferri tamen potest vulgata lectio, ἐπώνυμος enim Græce dicitur non is solum qui nomen suum dat alteri, sed etiam qui ab altero accipit. Sic Constantinopolim Socrates ἐπώνυμον Κωνσταντῖνον vocare solet." VALESIUS. Melius vero foret τοῦ παπποῦ.

dispersa est. Imperator vero Christianæ religioni eo magis adhæsit, cum Nicænæ fidei veritatem Dei ipsius testimonio confirmatam esse intelligeret. Delectabatur itaque non mediocriter, tum ob earum rerum eventum, tum ob tres filios, quos Cæsares nuncupaverat; singulos singulis imperii sui decennialibus promovens. Et maximum quidem natu, cognominem sibi Constantinum, occidentalium partium imperio præfecit, primo principatus sui decennio. Alterum vero Constantium, avi sui nomine appellatum, orientis partibus præposuit, anno imperii sui vicesimo. Natu minimum Constantem, tricennialibus suis Cæsarem renuntiavit.

ΚΕΦ. ΛΘ.

Ἔσⁿ ὁ βασιλεὺς ἀρρωστήσας περιπεσὼν τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο.

Ἐνιαυτοῦ δὲ μετὰ ταῦτα παραδραμόντος ἐπιβὰς 20
 ἐξηκονταπέντε ἐνιαυτῶν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος
 ἀρρωστήσας περιπίπτει· καὶ ἐκ τῆς Κωνσταντίνου πό-
 λεως ἐκπλεί ἐπὶ τὴν Ἐλενούπολιν, ὡς φυσικοῖς θερ-
 μοῖς χρῆσόμενος τοῖς ἐκεῖ γεινιάζουσιν. Ἐπεὶ δὲ
 σφοδροτέρου τοῦ νοσήματος ἦσθετο, τὰ μὲν λουτρά 25
 ὑπερέθετο· ἀπαίρει δὲ ἐκ τῆς Ἐλενουπόλεως εἰς τὴν
 Νικομήδειαν· κακεῖ ἐν προαστείῳ^ο διάγων τοῦ Χρι-
 στιανικοῦ μεταλαμβάνει βαπτίσματος. Εὐθυμὸς τε^p
 ἐπὶ τούτῳ γενόμενος διαθήκας ποιεῖται, ἐν αἷς τοὺς
 μὲν τρεῖς υἱοὺς κληρονόμους τῆς βασιλείας ἐνίσταται, 30
 4 κατὰ καὶ ζῶν αὐτοῖς τοὺς κλήρους διένειμε. Πολλὰ
 δὲ τῇ Ῥωμαίων πόλει καὶ^q τῇ ἑαυτοῦ ἐπωνύμῳ
 πρεσβεία καταλιπὼν^r, τὰς διαθήκας ἐκείνῳ παρατί-

ⁿ Ὅτι ἀρρωστήσας ὁ βασιλεὺς
 καὶ βαπτισθεὶς ἐτελεύτησεν. M.

^ο προαστείῳ F.

^p εὐθυμὸς δὲ tacite Valesius.

^q πόλει τῇ ἑαυτοῦ. F. καὶ τῇ Ῥ.
 πόλει τῇ ἑ. M. Stephan. καὶ τῇ Ῥ.
 π. καὶ τῇ ἑαυτοῦ Scaliger et Chris-

tophors. in Genev. "Posteriorius de
 primus supplevit Christophor-
 sonus: habetur tamen in cod.
 Allat. Sed prius καὶ in eodem
 desideratur." VALESIIUS.

^r καταλείπων M.

CAPUT XXXIX.

Quomodo imp. in morbum delapsus, finem vivendi fecit.

Anno post imperator Constantinus quintum et sexagesimum
 ætatis ingressus annum, in morbum incidit. Relicta ergo Con-
 stantinopoli, navigio delatus est Helenopolim, ut aquis calidis
 quæ juxta urbem illam sitæ sunt, uteretur. Sed cum morbum
 ingravescere sensisset, lavacrum quidem distulit. Helenopoli
 autem abacedens, Nicomediam profectus est. Illic in suburbano
 degens, Christianum baptismum suscepit. Quo vehementer exhi-
 laratus, testamentum condidit, in quo tres quidem liberos imperii
 heredes instituit, suam cuique partem, prout vivus fecerat, assig-
 nans. Romæ vero et urbi quam suo nomine Constantinopolim

θεται τῷ πρεσβυτέρῳ δι' ὃν περ Ἄρειος ἀνακέκληται, οὐ καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν πεποιήμεθα μνήμη· ἐν- 35 τειλάμενος μηδενὶ ἑτέρῳ ἢ τῷ υἱῷ τῷ τῆς ἀνατολῆς ἄρχοντι Κωνσταντίῳ εἰς τὰς χεῖρας βαλεῖν. Μετὰ δὲ τὸ θέσθαι τὰς διαθήκας ὀλίγας ἡμέρας ἐπιβιούσ τὸν βίον ἀπέλιπε· τῶν μέντοι υἱῶν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ 40 τελευτῇ παρῆν οὐδεὶς· πέμπεται οὖν εὐθὺς πρὸς τὴν ἐφάν ὁ Κωνσταντίῳ μηνύσων τὴν τελευτήν.

ΚΕΦ. Μ.

76

Περὶ τῆς κηδείας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

1 Τὸ δὲ σῶμα τοῦ βασιλέως οἱ ἐπιτήδευοι χρυσῇ ἐνθέμενοι λάρνακι ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου πόλιν διε- 5 κόμισαν· ἀπέθεντό τε ἐν τοῖς βασιλείοις ἐφ' ὑψηλοῦ, καὶ διὰ τιμῆς ἦγον καὶ δορυφορίας πολλῆς², ὡς καὶ ζῶντος ἐγίνετο· καὶ τοῦτο ἐποίουν ἕως τις τῶν υἱῶν 2 αὐτοῦ παραγένηται. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῶν ἀνατολι- 10 κῶν μερῶν ἐπιστάντος Κωνσταντίου, κηδείας τῆς βα-

² ἤξιον πολλῆς Μ.

nuncuparat, multa relinquens privilegia, testamentum commendat presbytero illi, cujus antea fecimus mentionem, per quem Arius ab exilio fuerat revocatus. Mandatque ne cuiquam alteri quam filio suo Constantio, quem orienti præfecerat, illud in manus traderet. Ad hunc modum condito testamento, cum aliquot dies supervixisset, ex hac luce migravit. Porro morti ejus nullus ex filiis interfuit. Mittitur itaque protinus in orientem, qui Constantio patris obitum nuntiaret.

CAPUT XL.

De sepultura imperatoris Constantini.

Corpus vero imperatoris, aureo conditum loculo, necessarii Constantinopolim deportarunt, et in sublimi suggestu collocaverunt in palatio; maximo honore et frequenti satellitio illum quasi adhuc superstitem observantes, quoad usque ex filiis ejus quispiam advenisset. Postea vero cum Constantius ex orientis partibus advolasset, regia honoratus est sepultura, depositusque in ecclesia

σικλῆς ἡξιούτο ἀποθεθεῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπωνύ-
 μῳ τῶν Ἀποστόλων, ἣν δι' αὐτὸ τοῦτο πεποιθήκει,
 ὅπως ἂν οἱ βασιλεῖς τε καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν ἀποστολι-
 3 κῶν λειψάνων μὴ ἀπολιμπάνουντο. Ἐξῆσε δὲ ὁ
 βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἔτη ἐξηκονταπέντε· ἐβασί- 15
 λευσε δὲ ἔτη τριάκοντα ἕν· ἐτελεύτησε δὲ ἐν ὑπατίᾳ
 Φιλικιανοῦ καὶ Τατιανοῦ τῇ δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι τοῦ
 Μαΐου^υ μηνός· τοῦτο δὲ ἦν δεύτερον ἔτος τῆς δια-
 κοσιοστῆς^z ἐβδομηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος. περι-
 20 χέει δὲ ἡ βίβλος χρόνον ἑτῶν ἐνὸς πρὸς τοῖς τριά-
 κοντα.

^t Ita F. M. οἱ om. cæteri.

^υ τοῦ μηνὸς μαΐου M.

^z διακοσιαστῆς M.

apostolorum, quam ipse eo consilio ædificaverat, ut imperatores et pontifices ab apostolorum reliquiis haud procul abessent. Vixit autem imperator Constantinus annos quinque et sexaginta: ex quibus unum et triginta imperavit. Mortuus est Feliciano et Titiano consulibus, die undecimo calendas Junii: qui quidem secundus erat annus Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ octavæ. Ceterum hic liber spatium unius et triginta annorum complectitur.

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ*

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Β.

5

ΚΕΦ. Α.

Προίμιον, δι' ἣν αἰτίαν τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον βιβλίον ἀνωθεν ἐλέχθη^β.

Ἰ ΡΟΥΦΙΝΟΣ ὁ τῇ Ῥωμαίων γλώττῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν συντάξας περὶ τοὺς χρόνους ἐπλανή-¹⁰σθη. τὰ γὰρ κατὰ Ἀθανάσιον νομίζει μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου γεγενῆσθαι· ἀγνοεῖ δὲ καὶ τὴν ἐν Γαλλίαις γενομένην αὐτοῦ ἐξορίαν καὶ ἄλλα πλείονα. Ἡμεῖς οὖν πρότερον Ῥουφίνου ἀκο-¹⁵

* Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βιβλίον β. F.

^β ἀνωθεν ὑπεγορεύθη. M.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT PRIMUM.

Proœmium, in quo rationem reddit, cur primi ac secundi libri novam editionem fecerit.

RUFINUS, is qui Latino sermone ecclesiasticam scripsit historiam, in temporum notatione longe a vero aberravit. Etenim ea quæ adversus Athanasium gesta sunt, post Constantini obitum accidisse censet. Relegationem quoque ejus in Gallias, et alia plurima prætermittit. Ac prius quidem nos Rufinum auctorem

λουθήσαντες τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον τῆς ἱστορίας βιβλίον ἢ ἐκείνῳ ἐδόκει συνεγράψαμεν. ἀπὸ δὲ τοῦ τρίτου ἄχρι τοῦ ἑβδόμου βιβλίου τὰ μὲν παρὰ Ῥουφίνου λαβόντες, τὰ δὲ ἐκ διαφόρων συναγαγόντες, τινὰ δὲ καὶ παρὰ τῶν ἔτι ζώντων ἀκούσαντες ἐπλη- 20
 3 ρώσαμεν. Ὑστερον μέντοι συντυχόντες Ἀθανασίου συντάγμασιν, ἐν οἷς τὰ καθ' ἑαυτὸν ὀδύρεται πάθη καὶ ὅπως διὰ τὴν διαβολὴν τῶν περὶ Εὐσέβιον ἐξω-
 ρίσθη, ἔγνωμεν δεῖν πιστεύειν μᾶλλον τῷ πεπονητοί καὶ τοῖς γινομένων τῶν πραγμάτων παροῦσιν, ἢ τοῖς 25
 καταστοχασαμένοις αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο πλανηθεῖσιν.
 4 Ἐτι μὴν καὶ ἐπιστολῶν τῶν τότε διαφόρων ἐπιτετυ-
 χηκότες, ὡς οἷόν τε τὴν ἀλήθειαν ἀνιχνεύσαμεν. διὸ ἠναγκάσθημεν τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον βιβλίον
 ἄνωθεν ὑπαγορεύσαι, συγχρώμενοι καὶ ἐν οἷς ὁ Ῥου- 30
 5 φῖνος οὐκ ἐκπίπτει τοῦ ἀληθοῦς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
 τοῦτο ἰστέον, ὅτι οὐ παρεθήκαμεν ἐν τῇ πρώτῃ ὑπα-
 γορεύσει τὸ καθαιρετικὸν Ἀρείου οὔτε μὴν τὰς βα-
 σιλέως ἐπιστολάς, ἀλλὰ τὰ γυμνὰ μόνον πράγματα,

secuti, primum ac secundum historiae nostrae librum juxta fidem illius conscripsimus. A tertio vero libro usque ad septimum, partim ex ejusdem Rufini, partim ex aliorum libris quaedam colligentes; nonnulla etiam ex iis qui adhuc supersunt audita referentes, opus nostrum complevimus. Postea vero cum Athanasii libros nacti essemus, in quibus ille suas calamitates deplorat, et qua ratione per calumniam ac fraudem Eusebianorum in exilium missus fuerit, exponit; satius esse duximus, ei qui mala ipsa perpessus esset, et iis qui rebus gestis interfuissent, fidem habere, quam illis qui res conjectura tantum assecuti, et ob eam causam in errorem prolapsi essent. Ad haec varias excellentium tunc temporis virorum epistolas nacti, veritatem quoad ejus fieri potuit, indagavimus. Quam ob causam necesse nobis fuit, primum ac secundum hujus operis librum ex integro dictare; retentis nihilominus iis, in quibus Rufinus a veritate minime aberravit. Illud praeterea sciendum est, nos in priore editione nec libellum depositionis Aarii nec imperatoris epistolas, sed nudam rerum gestarum narrationem posuisse; ne ex verborum prolixitate

θεται τῷ πρεσβυτέρῳ δι' ὃν περ
 οὐ καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν πεπε-
 τειλάμενος μηδενὶ ἐτέρῳ ἢ τῷ
 5 ἄρχοντι Κωνσταντίῳ εἰς τὰς χ
 δὲ τὸ θέσθαι τὰς διαθήκας ὀλι-
 τὸν βίον ἀπέλιπε· τῶν μέντοι
 τελευτῇ παρῆν οὐδεὶς· πέμπεται
 ἐφ' ἃν ὁ Κωνσταντίῳ μηνύσων τ

ΚΕΦ. Μ.

Περὶ τῆς κηδείας τοῦ βασιλέως

1 Τὸ δὲ σῶμα τοῦ βασιλέως
 ἐνθήμενοι λάρνακι ἐπὶ τὴν Κων-
 κόμισαν ἀπέθεντό τε ἐν τοῖς β
 καὶ διὰ τιμῆς ἤγον καὶ δορυφο-
 ζῶντος ἐγένετο· καὶ τοῦτο ἐποί-
 2 αὐτοῦ παραγένηται. Μετὰ δὲ το
 κῶν μερῶν ἐπιστάτος Κωνσταν-

³ ἤξιον πολλῆς

nuncuparat, multa relinquens privilegia
 presbytero illi, cujus antea fecimus m
 ab exilio fuerat revocatus. Mandatque
 filio suo Constantio, quem orienti praef
 deret. Ad hunc modum condito tes
 supervixisset, ex hac luce migravit. U
 filius interfuit. Mittitur itaque protin
 stantio patris obitum nuntiaret.

CAPUT XI

De sepultura imperatoris

Corpus vero imperatoris, aureo
 Constantinopolim deportarunt, et in
 runt in palatio; maximo honore et fr
 adhuc superstitem observantes, quom
 advenisset. Postea vero cum Con
 advolasset, regia honoratus est sepal

τον τὸν Νικομηδέα καὶ Θεόγνιν Νικαίας
 καιροῦ δεδράχθαι εὐκαιροῦ νομίσαντες ἀ-
 τὴν τοῦ ὁμοουσίου πίστιν ἐκβαλεῖν, ἀν-¹⁵
 δὲ τὴν ἀρειανίζουσαν. Περιέσεσθαι δὲ
 ἂν^Β δύναιντο, εἰ μὴ ὑποουστήσῃ Ἀθανά-
 στα δὲ κατεσκευάζον ὑπουργῶ χρώμενοι
 πτέρφ, ὡς τῆς Ἀρείου ἀνακλήσεως αἴτιος
 προσθεν ἐγεγόνει. πῶς δὲ τοῦτο ἐπράχθη²⁰
 Τὴν διαθήκην ὁ πρεσβύτερος καὶ τὰ ἐν-
 παρὰ τοῦ κατοικομένου βασιλέως προσ-
 σταντίφ τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ. ὁ δὲ
 ἠρκῶς γεγραμμένον ὅπερ ἐβούλετο, τῆς γὰρ
 ἀλεύειν αὐτὸν ἐπέτρεπεν ἢ διαθήκη, διὰ

ὄντο εἰ μὴ M.
 C. "Hic locus mu-
 endosus. Suppleri
 περιέσεσθαι δὲ τού-
 οὐκ ἂν δύναιντο, εἰ
 ἀνάστος. Restitui
 hoc modo, περιέ-
 οὐκ ἂν ποτε ὄντο,
 ephorus." VALE-
 iculam μὴ damna-
 Christophorsonus
 Ferri quidem po-
 εἰ μὴ, si ὑποουστή-
 cederet, vel, abiret,
 noto: conf. Thu-
 Et certe Theodo-

retus dolos hosce Arianorum
 motos esse narrat post Atha-
 nasii reditum, Hist. ii. 2. Quem-
 admodum etiam ipse ordo rerum
 exposcit quas Socrates hic
 refert. Sozomenus tamen di-
 serte dicit Arianos hæc fecisse
 ut reditum ejus prohiberent,
 Hist. iii. 1, quem sequuntur
 Epiphanius, Hist. Trip. iv. 1, et
 Niceph. ix. 2, qui sensus ut huic
 loco conveniret delendum erat
 vel οὐκ vel μὴ. Valesius ita
 Latine vertit ac si μὴ omitteret.
 ἢ δὲ οὐθ' εἰρηκῶς F.

opportunum se tempus nactus esse arbitrati, omni
 incubuerunt, ut consubstantialis fidem exturbarent,
 opinionem Arii introducerent. Id vero nunquam se
 esse intelligebant, si Athanasius Alexandriam re-
 Porro ad hæc agenda usi sunt ministerio presbyteri
 quem paulo ante Arius fuerat ab exilio revocatus. Sed
 dum ea res confecta sit, dicendum arbitror. Presbyter
 diximus, testamentum et mandata quæ Constantinus
 ipsi commiserat, Constantio imperatoris filio obtulit.
 in testamento id quod maxime cupiebat, scriptum esse
 et, Orientis enim imperium testamento ei tradebatur,

τιμῆς ἦγε τὸν πρεσβύτερον, παρρησίας τε μετεδίδου 25
 πολλῆς, εἰς τε τὰ βασίλεια θαρροῦντα εἰσιέναι ἐκέ-
 4 λειν. Ἡ τοίνυν δοθεῖσα παρρησία γνώριμον αὐτὸν
 ταχέως κατέστησε τῇ τε τοῦ βασιλέως γαμετῇ καὶ
 5 τοῖς εὐνούχοις αὐτῆς. Ἦν δὲ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ
 πρωτότυπος τῶν κοιτώνων τοῦ βασιλέως εὐνούχος φ 30
 ὄνομα ἦν Εὐσέβιος· τοῦτον ὁ πρεσβύτερος συν-
 6 θέσθαι τῇ Ἀρείου δόξῃ συνέπεισεν. Ἐκ δὲ τούτου
 καὶ οἱ λοιποὶ τῶν εὐνούχων τὰ αὐτὰ φρονεῖν ἀνεπί-
 θοντο· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γαμετῇ διὰ
 τῶν εὐνούχων καὶ τοῦ πρεσβυτέρου τῇ Ἀρείου δόξῃ 35
 7 προστίθεται. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν διέ-
 βαιν ἐτὸν βασιλέα τὸ ζήτημα. τοῦτο γίνεταιⁱ
 φανερόν κατὰ βραχὺ πρῶτον μὲν τοῖς κατὰ τὰ
 βασίλεια στρατευομένοις· ἔπειτα δὲ διεδόθη καὶ εἰς
 8 τὰ πλήθη τῆς πόλεως. Διελέγοντο δὲ^k περὶ τῆς 40

ⁱ Ita F. M. Stephan. Genev. καὶ post τοῦτο addidit Scaliger. "Conjunctionem addidi ex Cod. Flor. Quamquam particula suo loco mota erat sic, τὸ καὶ ζήτημα τοῦτο γίνεται φανερόν. Sed facile erat hanc transpositionem animadvertere. Certe Nicephorus

emendationem hanc confirmat." VALESIIUS. Nihil tamen de hoc habet collator noster e codice F., quicquid Valesius dicat.

^k "Scribendum videtur διελέγοντο δὲ, ut vitetur ejusdem particulæ nimis crebra repetitio." VALESIIUS.

presbyterum magno in honore habuit, multumque auctoritatis ei concessit, et ut fidenter ac libere in palatium ingrederetur præcepit. Hæc igitur licentia presbytero concessa, eum brevi familiarem reddidit, tum imperatoris conjugii, tum ejus eunuchis. Ea tempestate præpositus erat regii cubiculi eunuchus quidam, nomine Eusebius. Huic presbyter persuasit, ut opinionem Arii amplecteretur. Quo factum est, ut ceteri etiam eunuchi in eandem sententiam adducerentur. Sed et ipsa imperatoris uxor, et spadonum et presbyteri hortatu, Arii partibus sese adjunxit. Nec multo post ad imp. ipsum pervenit hæc quæstio. Paulatimque evulgata, primum quidem iis innotuit qui in palatio militabant. Postea vero ad ipsum quoque urbis regiæ vulgus permanavit. Et in palatio quidem, cubicularii una cum mulierculis de hoc dogmate disputabant. In urbe vero, per singulas prope domos

δόξης ἐν μὲν τοῖς βασιλείοις οἱ ἐπικοιτωνῆται ἅμα
 ταῖς γυναίξιν· ἐν δὲ τῇ πόλει καθ' ἐκάστην οἰκίαν
 διαλεκτικὸς πόλεμος ἦν. διέτρεχεν οὖν ταχέως τὸ
 κακὸν καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τὲ καὶ πόλεις.
 9 Καὶ ὡς σπινθὴρ ἐκ μικροῦ λαμβάνον τὴν ἀρχὴν 45
 τὸ ζήτημα εἰς φιλονεικίαν τοὺς ἀκούοντας ἤγειρεν.
 ἕκαστος γὰρ τῶν πυνθανομένων τῆς ταραχῆς τὴν 81
 αἰτίαν πρόφασιν εὐθὺς εἶχε ζητήσεως· καὶ ἅμα τῇ
 ἐρωτήσει ἐρίζειν ἐβούλετο. ἐκ δὲ τῆς ἔριδος πάντα
 10 ἀνατέτραπτο. Ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὰς ἀνατολικὰς
 πόλεις ἐγένετο· αἱ γὰρ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ τὰ ἐσπέ- 5
 ρια μέρη τέως ἡσύχαζον· τοὺς ὄρους γὰρ τοὺς τῆς
 11 ἐν Νικαία συνόδου παρασαλεύειν οὐκ ἤθελον. Ὡς
 οὖν ἐξαφθὲν τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐπέδωκε, τῆν-
 καῦτα οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδέα ἔρμαιον
 12 ἠγοῦντο τὴν τῶν πολλῶν ταραχήν. Οὕτω^m γὰρ 10
 μόνως δύνασθαι τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον ἀνα-
 δεῖξαι τῆς αὐτῶν δόξης ὁμόφρονα· ἀλλὰ τότε μὲν
 ἔφθασεν ἐπανελθὼν εἰς αὐτὴν Ἀθανάσιος ἐνὸς τῶν

1 "Non dubito qui Socrates μέρη, &c. supple πόλεις." VA-
 scripserit καὶ κατὰ τὰ ἐσπέρια LESIUS. ^m οὕτως F. M.

bellum quoddam dialecticum gerebatur. Porro hujus mali labes alias quoque urbes ac provincias brevi corripuit. Atque instar scintillæ, ex parvis orta principiis controversia, audientium animos ad maximam contentionem excitabat. Singuli enim dum causam tumultus percontantur, occasionem disputandi statim habebant: eoque ipso quo percontabantur tempore, rixas inibant. Per hujusmodi autem rixas, cuncta subvertebantur. Et hæc quidem in orientis duntaxat urbibus agebantur. Urbes enim Illyrici, et quæ in occidentis partibus sitæ sunt, interim quievire: quippe quæ Nicæni concilii decreta labefactare nollent. Cum igitur excitatum hoc malum quotidie ingravesceret, Eusebiani seditio- nem ac tumultum multitudinis lucro suo deputabant. Neque enim aliter fieri posse sperabant, ut aliquem episcopum Alexandriæ constituerent, qui ipsorum opinioni suffragaretur. Sed consilium illorum prævenit Athanasii reditus: qui Alexandriam reversus

Αὐγούστων ὠχυρωμένους γράμμασιν, ἅπερ τῷ Ἀλεξ-
ανδρέων λαῷ Κωνσταντῖνος ὁ νέος, ὁ τῷ πατρὶ 15
ὁμώνυμος, ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Τριβέρεως ἔπεμψεν.
ἔστι δὲ τάδε τὰ γράμματα τὰ ὑποτεταγμένα.

ΚΕΦ. Γ.

Ὅπωςⁿ Ἀθανάσιος Κωνσταντῖνου τοῦ νεωτέρου γράμμασι θαρήσας 20
τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατέλαβεν.

1 Κωνσταντῖνος Καίσαρ τῷ λαῷ τῆς καθολικῆς Ἀλεξαν-
δρέων^o ἐκκλησίας.

Οὐδὲ^p τῆς ὑμετέρας ἱερᾶς ἐννοίας ἀποπεφευγῆναι τὴν^q
γνώσιν οἶμαι, διὰ τοῦτο^r Ἀθανάσιον τὸν τοῦ προσκυνητοῦ 25
νόμου ὑποφήτην πρὸς καιρὸν εἰς τὰς^s Γαλλίας ἀπεστάλ-
θαι^t, ἵνα ἐπειδὴ ἡ ἀγριότης τῶν αἰμοβόρων καὶ^u πολεμίων

ⁿ Κωνσταντῖνου ἐπιστολὴ περὶ
τῆς ἀθανασίου καθόδου. Μ.

^o ἐκκλησίας ἀλεξανδρέων F. M.

^p οὐδὲν τῆς ἡμέρας (sic) F. οὐ-
δὲν τῆς Sozom. οὐδὲν τῆς
Stephan. Genev. οὐδὲ τῆς
Athan. Apol. c. Arrian. 87.
Theodoret E. H. ii. 1. Neque
Eriphan. in H. Trip. iv. 2.

^q Ita M. Niceph. E. H. ix. 3.
ἀποπεφευγῆναι εἰς γν. F. et editt.
ἀποπεφευγῆναι γνώσιν Athan. So-

zom. Thdr. et Valesius.

^r διὰ τί M. Niceph. propterea
Eriphan.

^s τὰς om. Sozom.

^t ἀγαγόνει additum in marg.
eadem manu M. ἀπεστάλθαι ἐγε-
γόνει ἵνα Niceph. quod confirmat
suspicionem nostram, hunc codi-
cem nonnunquam ad fidem Ni-
cephori emendatum fuisse.

^u αἰμοβόρων αὐτοῦ κ. π. ε. A-
than. Sozom. Thdr. Niceph.

est, regiis munitus literis, quas unus ex Augustis, Constantinus junior patri cognominis, ex civitate Trevirorum ad populum Alexandrinum scripserat. Earum autem literarum exemplum hic subjeci.

CAPUT III.

*Quomodo Athanasius Constantini junioris literis fretus
Alexandriam rediit.*

Constantinus Cæsar populo ecclesiæ Catholicæ Alexandrinorum.

Nec sanctissimæ mentis vestræ notitiam arbitror præterire, Athanasium venerandæ legis interpretem, ad tempus idcirco missum esse in Gallias, ne quoniam cruentorum ejus hostium

αὐτοῦ ἐχθρῶν εἰς κίνδυνον τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ κεφαλῆς ἐπέ-
 μενε, μὴ ἄρα διὰ τῆς τῶν φαύλων διαστροφῆς ἀνήκεστα
 ἠύποστῆ^z. Πρὸς τὸ διαπαίξαι τοίνυν ταύτην ἀφηρέθη^γ 30
 τῶν φαρύγγων^z τῶν ἐπικειμένων αὐτῷ ἀνδρῶν, ὑπ'^a ἐμοὶ
 διάγειν κελευσθεὶς οὕτως^b, ὡς ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐν ἧ
 διέτριβεν πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις ἐμπλεονάζει^c, εἰ καὶ
 τὰ μάλιστα αὐτοῦ ἡ αἰοιδίμος ἀρετὴ ταῖς θείαις πεποιθυῖα 35
 βοηθείαις καὶ^d τὰ τῆς τραχυτέρας τύχης^e ἄχθη ἐξουθενεῖ.
 3 Τοιγαροῦν εἰ καὶ τὰ μάλιστα πρὸς τὴν προσφιλεστάτην^f
 ὑμῶν θεοσέβειαν ὁ δεσπότης ἡμῶν, ὁ^g τῆς μακαρίας μνήμης
 Κωνσταντίνος ὁ^h σεβαστὸς ὁ ἐμὸς πατήρ, τὸν αὐτὸν
 ἐπίσκοπον τῷ ἰδίῳ τόπῳ παρασχεῖν προήρητο, ὅμως 82
 ἐπειδὴ ἀνθρωπίνῃ κλήρῳ προληφθεὶς πρὸ τοῦ τὴν εὐχὴνⁱ
 πληρῶσαι ἀνεπαύσατο, ἀκόλουθον ἡγησάμενη τὴν προαί-
 ρεσιν τοῦ τῆς θείας μνήμης βασιλέως διαδεξάμενος πλη-
 4 ρῶσαι. "Ὅστις ἐπειδὴν τῆς ὑμετέρας τύχης^k προσόψεως, 5

^x ἀποστῆ C.

^y ἀφαμρθεὶς Athan. Thdrt. qui
 et mox κεκλευσται habent.

^z φαρύγγων mendose F.

^a καὶ ὑπ' ἐμοῦ δ. κεκλευσται
 Sozom. Niceph.

^b οὕτως Niceph.

^c Ita F. M. (nisi quod men-
 dose ἐμπλεονάζει M.) Athan.
 Thdrt. Sozom. Niceph. Ste-
 phan. Genev. ἐκπλεονάζει tacite

Valesius, fortasse incuria.

^d οὐδὲ τὰ M.

^e τύχης om. Sozom.

^f προσφιλεστάτην C. J.

^g ὁ τῆς μακαρίας μνήμης om.
 Athan. μ. ἡμῶν μνήμης F.

^h ὁ om. M. καὶ σεβαστὸς Ni-
 ceph.

ⁱ βουλήν M.

^k τύχοι Athan.

feritas sacratissimo illius capiti extremum periculum minabatur, ipse per nefariam improborum hominum perversitatem mala insanabilia sustineret. Quamobrem ut hanc feritatem evitaret, ereptus est faucibus eorum qui ipsius capiti imminebant: jussusque sub mea ditione degere, ita ut in ea urbe quam incolere præceptum ei fuerat, omnibus necessariis abundaret: tametsi ejus eximia virtus divino freta præsidio, etiam asperioris fortunæ ærumnas parvi pendat. Proinde etsi Dominus ac parens noster divæ memoriæ Constantinus Augustus, eundem episcopum in pristinum locum restituere, ac vestræ sacratissimæ pietati reddere proposuerat, quoniam tamen humana sorte præventus, priusquam votum suum impleset, ex hac luce migravit, consentaneum esse existimavi, ut divæ memoriæ principis propositum, ego utpote hæres, executioni mandarem. Quanta porro reverentia illi a nobis exhibita fuerit, ex eo ipso, simul atque in conspectum

ὄσης παρ' ἐμοῦ αἰδοῦς¹ τετύχηκε γνώσεσθε^m. οὐ γὰρ θαυμαστὸν, εἴτι δ' ἂν ὑπὲρ αὐτοῦ πεποίηκα. καὶ γὰρ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ἢⁿ τοῦ ὑμετέρου πόθου εἰκὼν, καὶ τὸ τοῦ^o τηλικούτου ἀνδρὸς σχῆμα εἰς τοῦτο ἐκίνει καὶ προέτρεπεν. ἡ θεία πρόνοια ὑμᾶς διαφυλάξοι^p, ἀδελφοὶ 10 ἀγαπητοί.

5 Τούτοις θαρρῶν τοῖς γράμμασιν ὁ Ἀθανάσιος καταλαμβάνει τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ ἥδιστα μὲν αὐτὸν ἀνεδέξατο^q ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων λαός· ὅσοι δὲ ἐτύγχανον ἀρειανίζοντες ἐν αὐτῇ φατρίας συνίσταντο^r κατ' αὐτοῦ. Δί' ὧν συνεχεῖς στάσεις ἐγί- 15 νοντο· αἴτινες ὑπόθεσιν παρείχον τοῖς περὶ Εὐσέβιον τοῦ διαβάλλειν αὐτὸν βασιλεῖ^s, ὅτι μὴ κρίναντος τοῦ κοινοῦ συνεδρίου τῶν ἐπισκόπων ἑατῷ ἐπιτρέψας τὴν ἐκκλησίαν κατελάμβανεν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τὰς διαβολὰς ἐξέτεινον, ὡς ὀργισθέντα τὸν βασιλέα τῆς 20 Ἀλεξανδρείας ἐκβαλεῖν. πῶς μὲν οὖν τοῦτο ἐγένετο μικρὸν ὕστερον λέξω.

¹ αἰδοῦς παρ' ἐμοῦ Sozom. Niceph.

^m γνώσεσθαι F.

ⁿ ἢ τε Athan. Thdrt. Sozom.

Niceph.

^o Ita F. M. Athan. Thdrt. τοῦ om. Sozom. Niceph. editt.

^p διαφυλάξαι F. M. Athan. Stephan. Genev. διαφυλάξοι Thdrt. Sozom. Valesius.

^q ἐδέξατο F. M.

^r συνίστασαν F. M. φατρίας

συνίστασαν J.

^s τῷ βασ. M.

vestrum venerit, cognoscetis. Nec mirum, ejus gratia aliquid a me factum fuisse. Ad hoc enim et imago quædam amoris vestri, et tanti viri species animum meum movit atque iucitavit. Divina providentia vos servet, fratres carissimi.

His literis fretus Athanasius Alexandriam venit. Et populus quidem Alexandrinus eum libentissime suscepit: quotquot vero in illa urbe opinionem Arii sequebantur, societate inita adversus eum conspirabant. Unde crebræ exortæ sunt seditiones, quæ ansam præbuerunt Eusebianis, ut illum apud imperatorem accusarent, quod sine decreto communis episcoporum concilii, superte nutu atque arbitrio Alexandrinam ecclesiam occupasset. Tantumque criminationibus suis perfecere, ut ira percitus imperator Alexandria illum expulerit. Sed qua ratione id factum sit, paulo postea dicam.

ΚΕΦ. Δ.

Ἵς¹ τελευτήσαντος Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου Ἀκάκιος τὴν ἐπισκοπὴν 25
Καισαρείας διεδέξατο.

Ἐν δὲ τῷδε τῷ χρόνῳ τελευτήσαντος Εὐσεβίου, ὃς
τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Καισαρείας ἐπίσκοπος ἦν καὶ τὴν
Παμφίλου προσωνημίαν ἐκέκτητο, Ἀκάκιος μαθητὴς
αὐτοῦ τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται. ὃς ἄλλα μὲν 30
βιβλία² πολλὰ ἐξέθετο, καὶ εἰς τὸν βίον δὲ τοῦ διδα-
σκάλου αὐτοῦ συνέγραψεν.

ΚΕΦ. Ε.

Περὶ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ νεωτέρου τελευτῆς.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίου
ἀδελφὸς ὃς ἦν ὁμώνυμος τῷ πατρὶ, ὁ νέος Κων- 35
σταντῖνος, ἐπιὼν τοῖς μέρεσι τοῦ νέου ἀδελφοῦ Κων-
σταντος, συμβαλὼν τε τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ, ἀνα-
ρεῖται ὑπ' αὐτῶν ἐν ὑπατεία Ἀκινδύνου καὶ Πρόκλου. A. D. 340.

¹ Ὅτι ἀκάκιος εὐσεβιον τὸν καισαρείας διαδέχετο. M.
² πολλὰ βιβλία F. M.

CAPUT IV.

Quod Eusebio Pamphili mortuo, Acacius episcopatum Caesareae suscepit.

Inter hæc mortuo Eusebio Cæsareæ Palæstinæ urbis episcopo, cui cognomentum erat Pamphili, Acacius ejus discipulus episcopatum suscepit. Qui quidem et alios complures edidit libros: et de vita præceptoris sui Eusebii specialiter scripsit.

CAPUT V.

De morte Constantini junioris.

Nec multo post Constantii imp. frater patri cognominis, junior Constantinus, dum in partes Constantis fratris sui natu minoris conatur invadere, conserto cum militibus ejus prælio interficitur, consulatu Acindyni et Proculi.

ΚΕΦ. 5.

83

Ἦς Ἀλέξανδρος ὁ Κωνσταντίνου πόλεως ἐπίσκοπος τελευταίων ὑπόψηφον πεποίηκε Παῦλον καὶ Μακεδόσιον.

- 1 Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον κατὰ τὴν Κων- 5
 σταντίνου πόλιν ἑτέρα ταῖς προτέραις ἐπισυμπλέκεται
 2 παραχῆ ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἀλέξανδρος ὁ κατὰ
 τήνδε τὴν πόλιν τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶς, ὁ τὴν
 πρὸς Ἀρειοὺν μάχην ἀγωνισάμενος, τὸν ἐνθάδε βίον¹⁰
 ἀπέλειπεν, εἰκοσιτρία μὲν ἔτη κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν
 διατρέψας ἐνεθήκοντα καὶ ὀκτῶ δὲ ἔτη τὰ πάντα
 βίους, οὐδένα εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον χειροτονήσας.
 3 Ἐνετείλατο δὲ τοῖς καθήκουσι εἰλέσθαι δυοῖν^x τὸν
 ἕτερον ὧν ἂν αὐτὸς ὀνομάσειεν. καὶ εἰ μὲν βού-
 λουτο διδασκαλικὸν ἐν ταύτῃ καὶ βίου χρηστοῦ¹⁵
 μαρτυρούμενον, Παῦλον τὸν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα
 πρεσβύτερον, ἄνδρα νέον μὲν τὴν ἡλικίαν^z προβεβη-
 κῶτα δὲ ταῖς φρεσίν· εἰ δὲ μόνον ἐκ τοῦ προσχή-
 ματος τῆς εὐλαβείας δεικνύμενον, αἰρεῖσθαι^a Μακε-

^x δυὸν F.^z τῇ ἡλικίᾳ M.^y Ita F. M. Stephan. Genev.^a αἰροῦντο M.

an om. Valesius, nescio an casu.

CAPUT VI.

Quomodo Alexander Constantinop. episcopus, Paulum et Macedonium proposuit ordinandos.

Sub idem tempus Constantinopoli post illos tumultus quos supra retulimus, alius continuo excitatus est hujusmodi de causa. Alexander ecclesiae illius urbis episcopus, qui contra Arium strenue dimicaverat, cum tres quidem ac viginti annos in episcopatu egisset, octo vero ac nonaginta vixisset, ex hac luce migravit, nemine in suum locum subrogato. Mandavit tamen iis penes quos jus eligendi erat, ut alterum ex duobus quos ipse nominaret, eligerent. Ac si quidem eum vellent qui et ad docendum idoneus, et vitae ac morum integritate conspicuus esset, Paulum quem ipse presbyterum ordinarat, assumerent: aetate quidem adhuc juvenem, sed prudentia senem. Sin eum

δόνιον, διάκονον τυγχάνοντα μὲν ἤδη πάλαι τῆς ἐκ- 20
 4 κλησίας, τῇ ἡλικίᾳ δὲ γέροντα. Ἐκ τούτου μείζων
 φιλονεικία περὶ χειροτονίας γίνεται ἐπισκόπου, καὶ
 τὴν ἐκκλησίαν διετάραττεν. ἐπεὶ γὰρ ὁ λαὸς εἰς
 δύο διετέμνητο μέρη, τῶν μὲν προσκειμένων τῷ
 Ἄρειανῳ δόγματι, τῶν δὲ φρονούντων καθ' ἂ^b ἡ 25
 5 ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ὄρισε· καὶ ἕως μὲν Ἀλέξανδρος
 περιῆν κατεκράτουν οἱ φρονούντες τὸ ὁμοούσιον, τῶν
 ἀρειανίζοντων διακρωμένων καὶ ὀσημέραι διαπληκτι-
 ζομένων περὶ τοῦ δόγματος· ἐπεὶ δὲ ἐκείνος τετε-
 λευτήκει ἀμφήριστος ἢ τοῦ λαοῦ μάχη καθίστατο. 30
 6 Διὸ οἱ μὲν τοῦ ὁμοουσίου τὴν πίστιν φυλάττοντες
 Παῦλον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προχειρίζονται, οἱ δὲ
 7 ἀρειανίζοντες Μακεδόνιον ἔσπευδον. Καὶ ἐν μὲν
 τῇ τῆς Εἰρήνης ἐπωνύμῳ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐχομένη τῆς 84
 νῦν μεγάλης καὶ Σοφίας ὀνομαζομένης χειροτονεῖται
 Παῦλος, ἐφ' οὗ καὶ μᾶλλον ἢ τοῦ ἀπελθόντος ψῆφος
 ἐδόκει κρατεῖν.

^b Ita F. M. καθὰ editt.

sibi mallent qui externa tantum specie gravitatis commendaretur,
 Macedonium eligerent, qui ecclesiae illius jampridem erat dia-
 conus, et ad senilem jam vergebat aetatem. Hinc vero in deli-
 gendo episcopo major exorta contentio, ecclesiam conturbavit.
 Nam populus duas in partes divisus erat; his Ariano faventibus
 dogmati, illis Nicæni concilii decreta defendentibus. Et super-
 stite quidem Alexandro, homousiani superiores fuere; dissidenti-
 bus Arianis, et de proprio dogmate inter se digladiantibus. Sed
 postquam ille fato functus est, anceps utrinque fuit concertatio.
 Proinde homousiani quidem Paulum designarunt episcopum: Ariani
 vero studia sua in Macedonium conferebant. Et in ec-
 clesia quidem quæ dicitur Irene, et contigua est ei quæ nunc
 Magna et Sophiæ vocatur ecclesia, Paulus episcopus ordinatur: in
 quo sane videbatur mortui Alexandri valuisse suffragium.

ΚΕΦ. Ζ.

‘Ως’ ὁ βασιλεὺς Κωνστάντιος Παῦλον τὸν προσβληθέντα ἐπίσκοπον 5
ἐκβάλλει· Εὐσέβιῳ δὲ ἐκ τῆς Νικομηδείας μεταπεμφθέντι τὴν ἐπισκο-
πὴν Κωνσταντίνου πόλεως ἐνεχείρισεν.

- 1 Μετ’ οὐ πολὺ δὲ ἐπιστὰς ὁ βασιλεὺς τῇ Κων-
σταντίνου πόλει πρὸς ὀργὴν ἐκκάζεται ἐπὶ τῇ γενομένῃ 10
2 χειροτονίᾳ. Καὶ καθιστὰς^d συνέδριον τῶν τὰ Ἀρείου
φρονούντων ἐπισκόπων τὸν μὲν Παῦλον σχολάζειν
ἐποίησεν· Εὐσέβιον δὲ ἐκ τῆς Νικομηδείας μετα-
στήσας^c τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἐπίσκοπον ἀνα-
3 δείκνυσι. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα πράξας ἐπὶ τὴν 15
Ἀντιόχειαν ὤρμησεν.

ΚΕΦ. Η.

‘Ως’ Εὐσέβιος ἑτέραν σύνοδον ποιησάμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας
ἑτέραν ἔκθεσιν πίστεως ὑπαγορευθῆναι ἐποίησε. 20

- 1 Εὐσέβιος δὲ οὐδενὶ τρόπῳ ἡσυχάζειν ἐβούλετο,

^c ‘Ως &c. Brevius hæc, ut
solet, M. στήσας, τῆς μεγαλοπόλεως ἐπίσκο-
πον ἀναδείκνυσι. Id est: *per*

^d “In Cod. Allat. καὶ καθίσας. *ambitum ipsius Eusebii.*” VALE-
Ita Sozom. iii. 4.” VALE- LESIUS.

^e “Cod. Allat. ἐκ τῆς Νικομη-
δαίας κατὰ περιδρομὴν αὐτοῦ μετα- que M.

CAPUT VII.

*Qualiter Constantius Imp. Paulum episcopatu ejecerit, et Eusebio
ab urbe Nicomedia evocato episcopatum CP. tradiderit.*

Imperator vero non multo post Constantinopolim ingressus,
ob illam ordinationem gravissima exarsit ira. Collectoque Ariano-
rum antistitum concilio, Paulo quidem episcopatum ademit:
Eusebium vero ab urbe Nicomedia translatum, Constantinopoleos
episcopum designavit. His ita gestis imp. Antiochiam profectus
est.

CAPUT VIII.

*Quomodo Eusebius collecta iterum Antiochie synodo, alteram fidei
formulam promulgavit.*

Eusebius autem nullo pacto conquiescere poterat: sed omnem,

ἀλλὰ, τὸ τοῦ λόγου, πάντα λίθον ἐκίνει, ὅπως ἂν
 2 ὁ προέβητο κατεργάσῃται. Κατασκευάζει οὖν σύνο-
 δον ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας γενέσθαι, προφάσει
 μὲν τῶν ἐγκαινίων τῆς ἐκκλησίας, ἣν ὁ πατὴρ μὲν 25
 τῶν Αὐγούστων κατασκευάζειν ἤρξατο, μετὰ τε-
 λευτὴν δὲ αὐτοῦ ὁ υἱὸς Κωνσταντῖος δεκάτῳ ἔτει
 ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως συνετέλεσεν, τὸ δὲ ἀληθὲς
 ἐπὶ τῇ ἀνατροπῇ καὶ καθαιρέσει τῆς ὁμοουσίου πί-
 3 στεως. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ συνόδῳ συνήλθον ἐκ δια- 30
 φόρων πόλεων ἐπίσκοποι ἐνενήκοντα. Μάξιμος
 μέντοι ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος ὃς Μακάριον
 διεδέξατο οὐ παρεγένετο ἐν αὐτῇ, ἐπιλογισάμενος
 ὡς εἶη συναρπαγείς καὶ 5 τῇ καθαιρέσει ὑπογράψας
 4 Ἀθανασίου. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Ἰούλιος παρῆν ὁ τῆς 35
 μεγίστης Ῥώμης ἐπίσκοπος· οὐδὲ μὴν εἰς τὸν τόπον
 αὐτοῦ ἀπεστάλκει τινά· καίτοι κανόνος ἐκκλησιαστι- 85
 κοῦ κελεύοντος, μὴ δεῖν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐπι-
 5 σκόπου Ῥώμης τὰς ἐκκλησίας κανονίζειν. Συγκρο-
 τεῖται οὖν αὕτη ἡ σύνοδος ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ παρουσίᾳ
 Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως ἐν ὑπατείᾳ Μαρκέλλου 5

8 καὶ delere voluit Valesius. Vid. Annot.

ut est in proverbio, movebat lapidem, ut id quod proposuerat efficeret. Concilium igitur Antiochiæ in Syria curat congregari: prætextu quidem dedicandæ ecclesiæ, quam Augustorum pater Constantinus ædificare cœperat, post ejus autem obitum Constantius filius, decimo post anno quam jacta fuerant fundamenta, absolverat. Reipsa vero, ut consubstantialis fidem everteret ac profigaret. In hoc concilio, ex diversis civitatibus convenerunt episcopi numero nonaginta. Maximus tamen Hierosolymorum episcopus qui Macario successerat, non interfuit; id scilicet animo reputans, deceptum se prius fuisse, et per fraudem inductum ut depositioni Athanasii subscriberet. Sed neque Julius interfuit Romanæ urbis episcopus; nec quemquam eo misit qui locum suum impletet: cum tamen ecclesiastica regula vetet, ne absque consensu Romani pontificis quidquam in ecclesia decernatur. Congregatur itaque synodus Antiochiæ, præsentē ipso imp.

καὶ Προβίνου ἦν δὲ πέμπτον ἔτος τοῦτο τῆς τελευ- A. D. 341.
 τῆς τοῦ τῶν Αἰγούστων πατρὸς Κωνσταντίνου.
 προεισπύεται δὲ τότε τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας
 6 Πλάκιτος^b διαδεξάμενος Εὐφρόνιον. Οἱ περὶ Εὐ-
 σέβιον οὖν ἔργον τίθενται προηγουμένως Ἀθανάσιον 10
 διαβάλλειν, πρῶτον μὲν ὡς παρὰ κανόνα πράξαντα
 ὃν αὐτοὶ ὥρισαν τότε, ὅτι μὴ γνώμη κοινῶⁱ συνεδρίου
 τῶν ἐπισκόπων τὴν τάξιν τῆς ἱερωσύνης ἀνέλαβεν^k.
 ἐπανελθὼν γὰρ ἀπὸ τῆς ἐξορίας ἑαυτῷ ἐπιτρέψας
 7 εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσπηδήσῃ. Καὶ^l ὅτι ἐν τῇ εἰσό- 15
 δῳ αὐτοῦ ταραχῆς γενομένης πολλοὶ ἐν τῇ στάσει
 ἀπέθανον· καὶ ὡς τινῶν αἰκισθέντων ὑπὸ Ἀθανασίου
 τινῶν δὲ δικαστηρίοις παραδοθέντων. οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ τὰ ἐν τῇ^m Τύρῳ πεπραγμένα κατὰ Ἀθανασίου
 εἰς μέσον ἦγον.

^b φλάκillos M. Πλάκιτος Ni- τρεψας M.
 ceph. Conf. Vales. in Annot.

ⁱ κοινῶ J.

^l Ἐπειτα δὲ ὡς ἐπὶ τῇ εἰσ. M.

^m τῇ om. F. Totam clausu-
 lam οὐ μὴν—ἦγον om. M.

^k ἀνέλαβεν, ἀλλ' ἑαυτῷ ἐπι-

Constantio, consulatu Marcellini et Probini, anno quinto post obitum Constantini patris Augustorum. Præsidebat eo tempore Antiochenæ ecclesiæ Flaccillus, qui Euphronio successerat. Igitur Eusebiani ante omnia Athanasium calumniari studuerunt: primum quidem quod contra regulam quam ipsi tum primum constituerunt, episcopatus sui locum absque decreto communis episcoporum concilii recuperasset. Quippe ab exilio reversus, suo pte nutu atque arbitrio ecclesiam occupaverat. Deinde quod sub ingressum ejus orto tumultu, multi in seditione occubissent; et quod alii quidem verberibus ab illo affecti fuissent; alii in judicium adducti. Sed et illa quæ in urbe Tyro adversus Athanasium gesta fuerant, in medium protulere.

ΚΕΦ. Θ.

86

Περὶ Εὐσεβίου τοῦ^β Ἐμισσηνοῦ.

1 Ἐπὶ τούτοις τότε τῆς διαβολῆς γενομένης προ-
 χειρίζονται τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον, πρῶτον μὲν
 Εὐσέβιον τὸν ἐπικληθέντα Ἐμισσηνόν^ο. τίς δὲ οὗτος 5
 ἦν διδάσκει Γεώργιος ὁ Λαοδικεῖας, ὃς τότε παρῆν
 2 ἐν τῇ συνόδῳ. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ εἰς αὐτὸν πεπονη-
 μένῳ βιβλίῳ, ὡς εἶη Εὐσέβιος ἐκ τῶν εὐπατριδῶν
 τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ Ἐδέσης^ρ καταγόμενος· ἐκ νέας
 3 τε ἡλικίας τὰ ἱερὰ μαθὼν γράμματα. Εἶτα τὰ 10
 Ἑλλήνων παιδευθεὶς παρὰ τῷ τηνικαῦτα τῇ Ἐδέσῃ^ρ
 ἐπίδημῆσαντι παιδευτῇ, τέλος ὑπὸ Πατροφίλου καὶ
 Εὐσεβίου τὰ ἱερὰ ἡρμηνεύσθη βιβλία· ὧν ὁ μὲν τῶν
 ἐν Καισαρείᾳ, ὁ δὲ τῆς ἐν Σκυθοπόλει προΐστατο
 4 ἐκκλησίας. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐπίδημῆσαντος αὐτοῦ τῇ 15
 Ἀντιοχείᾳ, συνέβη Εὐστάθιον ὑπὸ Κύρουκ ἀτηγορη-
 θέντα τοῦ Βεροῖως καθαιρεθῆναι ὡς Σαβελλίζοντα.
 5 Εἶτα αὐθις τὸν Εὐσέβιον συνεῖναι Εὐφρονίῳ τῷ δια-

^β τοῦ Ἐμισσηνοῦ εὐσεβίου M.

ρ ἐμέσης M.

^ο Ἐμισσηνόν M.

ρ ἐμέση ἐπίδημῆσαντι M.

CAPUT IX.

De Eusebio Emiseno.

Hujusmodi tum concinnatis calumniis, Alexandrinæ ecclesiæ
 episcopum designant, primo quidem Eusebium cognomento
 Emisenum. Quienam porro iste fuerit, docet Georgius Laodiceæ
 episcopus, qui concilio huic etiam interfuit. Nam in libro quem
 de ejus vita conscripsit, ait illum ex viris nobilissimis Edessæ in
 Mesopotamia generis sui originem duxisse: et a puero sacris
 literis institutum, Græcas postea disciplinas a quodam magistro
 qui tunc temporis Edessæ degebat, percepisse: tandem vero
 sacrorum voluminum expositionem ex Patrophilo hausisse atque
 Eusebio: quorum hic Cæsariensem, ille Scythopolitanam regebat
 ecclesiam. Post hæc cum Antiochiam venisset, contigit ut Eu-
 stathius a Cyro Berœensi accusatus tanquam Sabelliani dogmatis
 assertor, deponeretur. Quare Eusebius, cum Euphronio qui

δεξαμένῳ Εὐστάθιον, φεύγοντά τε τὴν ἱερωσύνην²⁰
καταλαβεῖν τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ κεῖ μαθεῖν τὰ φι-
6 λόσοφα. Ἐπανελθόντα τε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν Πλα-
κίτῳ τῷ μετὰ Εὐφρόνιον συνεῖναι, ὑπὸ τε Εὐσεβίου
τοῦ Κωνσταντίνου πόλεως ἐπισκόπου προβληθῆναι
7 εἰς τὴν Ἀλεξανδρείας ἐπισκοπὴν. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν²⁵
μηκέτι ὀρμηῆσαι, διὰ τὸ σφόδρα ὑπὸ τοῦ Ἀλεξαν-
δρέων³ λαοῦ ἀγαπᾶσθαι Ἀθανάσιον, πεμφθῆναι δὲ
8 εἰς τὴν Ἐμισσηνῶν⁴ πόλιν. Διαστασιασάντων δὲ
τῶν Ἐμισσηνῶν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ αὐτοῦ, ἐλοιδορεῖτο
γὰρ ὡς μαθηματικὴν ἀσκούμενος, φυγῇ χρῆται, καὶ³⁰
ἄπεισιν εἰς Λαοδικεῖαν πρὸς τὸν περὶ αὐτοῦ πολλὰ
9 εἰπόντα Γεώργιον. Οὗτος δὲ αὐτὸν εἰς τὴν Ἀντιό-
χειαν καταστήσας, παρεσκεύασεν αὐθις ὑπὸ Πλακί-
του⁵ καὶ Ναρκίσσου καταχθῆναι εἰς τὴν Ἐμισσαν.
πάλιν τὲ μέμψιν ὑπομεῖναι ὡς τὰ Σαβελλίου φρο-³⁵
10 νοῦντα αὐτόν. Καὶ τὰ μὲν περὶ τῆς καταστάσεως

³ φλακίλλω M. Conf. supra
viii. §. 5.

⁵ Ita F. M. Stephan. Genév.
τοῦ τῶν Ἀλ. Valesius. Conf. i.
18. §. 2. ii. 3. §. 1. supra.

⁴ ἔμισσηνῶν, hic et mox, et
post paulum ἔμισσαν; tum vero
iterum ἔμισσηνῶν M.

⁵ φλακίλλω M.

Eustathio successerat, deinceps vixit. Postea cum sacerdotium ei deferretur, honoris ejus vitandi causa Alexandriam se contulit, atque illic philosophiæ operam dedit. Hinc reversus Antiochiam, cum Flaccillo Euphronii successore familiariter versatus est: tandemque ab Eusebio Constantinopoleos episcopo ad Alexandrinæ urbis sacerdotium est promotus. Eo tamen profectus non est. propterea quod Athanasius a populo Alexandrino plurimum diligeretur. Misus est itaque Emisam. Sed cum Emiseni in ejus ordinatione seditionem excitavissent, probris enim ac conviciis appetebatur quasi mathematicarum artium studiosus, inde fugiens Laodiceam se contulit ad Georgium, hunc ipsum qui de illo tam multa prædicavit. Hic cum Antiochiam illum perduxisset, ut a Flaccillo et Narcisso Emisam denuo reduceretur effecit. Postea vero iterum in crimen vocatus est, quasi idem cum Sabellio sentiret. Ac de ejus quidem ordinatione Georgius fusius scribit. Ad

αὐτοῦ πλατύτερον διεξήλθεν ὁ Γεώργιος. τελευταῖον δὲ ἐπάγει, ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἀπὼν ἀπήγε^z, καὶ ὅτι τεράστια ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ ἐγένετο. τὰ μὲν δὴ Γεωργίῳ εἰρημένα περὶ 40 τοῦ Ἐμμοσηνοῦ Εὐσεβίου ἐπὶ τοσοῦτον λελέχθω μοι.

ΚΕΦ. I.

Ἔσ' οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντες ἐπίσκοποι, διὰ τὸ παρατήσασθαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν Εὐσέβιον τὸν Ἐμμοσηνόν, Γρηγόριον χειροτονήσαντες τὴν 45 τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως φράσιν μετεποίησαν.

- 1 Τότε δὲ τοῦ Εὐσεβίου ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ προβληθέντος καὶ δεδοκίOTOS τὴν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἄφιξιν, προχειρίζονται Γρηγόριον εἰς τὴν Ἀλεξανδρείας ἐπι- 87
2 σκοπήν. Καὶ τοῦτο κατεργασάμενοι μεταποιοῦσι τὴν πίστιν, οὐδὲν μὲν τῶν^z ἐν Νικαίᾳ μεμψάμενοι^a,

^z Ita F. M. Stephan. Genév. ἐπήγε edit. post Valesium. Videtur typographorum error esse.

^γ Ἐκθεσις τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ συνόδου. M.

^z "In cod. Allat. οὐδὲν μὲν τὰ ἐν Νικαίᾳ μεμψάμενοι. Vulgatam tamen scripturam tuetur Epi-

phan., et auctor vitæ Pauli Constantinopolitani; qui pleraque ex Socrate descripsit." VALESIIUS. Locus Eriphanii est in Cassiod. Hist. Trip. iv. 9.

^a μεμψάμενοι ἀρχὴν δὲ παρασχόντες ἰποθέσεως τοῦ συνεχέως συνόδου ποιέσθαι καὶ ἄλλοτε M. "Cod.

extremum vero subjungit, imperatorem cum adversus Barbaros proficisceretur, illum una secum abduxisse, et prodigia quædam ab illo esse perpetrata. Verum de his quæ Georgius de Eusebio Emiseno commemoravit, hactenus a me dictum esto.

CAPUT X.

Quomodo episcopi Antiochiæ congregati, cum Eusebius Emisenus episcopatum Alexandria recusasset, Gregorium ordinarent, et Nicæna fidei verba immutaverint.

Tunc vero cum Eusebius, cui Alexandrinus episcopatus ab episcopis Antiochiæ congregatis delatus fuerat, Alexandriam ire detrectaret, Gregorium Alexandria episcopum designarunt. His ita gestis, interpolaverunt fidem: nihil quidem reprehendentes eorum quæ apud Nicæam decreta fuerant, revera tamen id agentes,

τὸ δὲ ἀληθές, ἐπὶ καθαίρεισι καὶ παρατροπῇ τῆς ὁμοουσίου πίστεως διὰ τοῦ συνεχεῖς ποιεῖσθαι συνό- 5
δους καὶ ἄλλοτε ἄλλως ὑπαγορεύειν τὸν ὄρον τῆς
πίστεως, ὥστε^a καταβραχὺ εἰς τὴν Ἀρειανὴν δόξαν
3 παρατρέψωσι. Ταῦτα μὲν οὖν ὅπως ἐγένετο, προῖ-
όντος τοῦ λόγου δηλώσομεν. ἡ δὲ ὑπαγορευθεῖσα
περὶ τῆς πίστεως ἐπιστολὴ ἔστιν ἡδε. 10

4 Ἡμεῖς οὔτε ἀκόλουθοι Ἀρείου γεγόναμεν^b πῶς γὰρ
ἐπίσκοποι ὄντες ἀκολουθήσομεν^b πρεσβυτέρῳ; οὔτε ἄλ-
λην τινὰ πίστιν παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐκτεθεῖσαν^c ἐδεξάμεθα.

5 Ἀλλὰ καὶ^d ἡμεῖς ἐξετασταὶ καὶ δοκιμασταὶ τῆς πίστεως
αὐτοῦ γενόμενοι μᾶλλον αὐτὸν προσηκάμεθα ἤπερ ἡκολου- 15

Allat. ἀρχὴν δὲ παρεσχηκότες ὑπο-
θέσεως, τοῦ συνεχεῖς συνόδους ποι-
εῖσθαι. Atque ita Epiphanius Schol.
nihil quidem culpantes Nicæni concilii: sed principium præ-
bentes ut frequentibus conciliis,
alia subinde mutantes et recitan-
tes, efficerent ut definitio fidei
paulatim in Arianam vesaniam
relaberetur. Auctor vero vitæ
Pauli Constantinopolitani hunc
locum paulo aliter interpolavit.”
VALESIUS. Conf. not. seq.

^a “ In Allat. legitur, πίστεως
καταβραχὺ τὲ εἰς τὴν Ἀρειανὴν δό-
ξαν ἐκτεσεῖν. Quam lectionem se-

cutus est Epiphanius Schol.” VA-
LESIUS. Pro παρατρέψωσι ha-
bet ἐμπεσεῖν quoque M. Verba
Epiphanius, (ed. Garetti 1679.)
sunt, *sed principium præbentes*
quatenus frequentibus conciliis a-
lia subinde mutantes et recitantes,
terminus fidei paulatim in Aria-
nam vesaniam repedaret.

^b ἀκολουθοῦμεν Athan. De
Synod. 22.

^c παραδοθεῖσαν Athan. εἰρο-
sita Epiphanius Hist. Tr. iv. 10.

^d Ita F. etiam nos Epiphanius.
ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ Athan. καὶ om.
edit. vulg.

ut consubstantialis fides subverteretur: dum exemplum aliis præbent crebras assidue cogendi synodos, et formulam fidei aliam subinde atque aliam promulgandi, ut paulatim in Arianam opinionem omnes abducerentur. Porro qua ratione hæc ab illis gesta sint, in ipso narrationis progressu docebimus. Epistola vero de fide ab illis edita, sic habet.

Nos nec Arianæ sectatores unquam fuimus. Quo enim modo cum episcopi simus, presbyterum sectaremur? Nec aliam ullam fidem quam quæ ab initio edita est, amplexi sumus. Sed ad fidem illius probandam atque examinandam iudices constituti, suscepimus illum potius quam secuti sumus. Idque ex iis quæ dicentur facile cognoscetis. Didicimus enim ab initio credere in

6 θήσαμεν. Καὶ γνώσεσθε^ο ἀπὸ τῶν λεγόμενων. μεμα-
θήκαμεν γὰρ ἐξ ἀρχῆς, εἰς ἓνα τὸν^ι τῶν ὄλων Θεὸν
πιστεύειν τῶν^ς πάντων νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν δημι-
ουργόν τε καὶ προνοητήν· καὶ εἰς ἓνα υἷον τοῦ Θεοῦ
μονογενῆ, πρὸ πάντων τῶν^h αἰῶνων ὑπάρχοντα, καὶ 20
συνόντα τῷ γεγεννηκότι αὐτὸν πατρὶ, δι' οὗ καὶ^ι τὰ
πάντα ἐγένετο τὰ^k ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· τὸν καὶ ἐπ'
ἐσχάτων τῶν^l ἡμερῶν κατ' εὐδοκίαν τοῦ πατρὸς κατελ-
θόντα, καὶ σάρκα ἐκ τῆς ἀγίας^m παρθένου ἀνειληφότα,
καὶ πάσαν τὴν πατρικὴν αὐτοῦ βουλήνⁿ συνεκπεπληρω- 25
κότα, πεπονθέναι, καὶ ἐγγεῖραι, καὶ εἰς οὐρανὸς ἀνελη-
λυθέναι, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθέζεσθαι· καὶ ἐρχό-
μενον^ο κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ διαμένοντα βασιλέα
8 καὶ Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον 30
Πνεῦμα. εἰ δὲ δεῖ προσθεῖναι, πιστεύομεν καὶ^p περὶ
σαρκὸς ἀναστάσεως, καὶ ζωῆς αἰωνίου.

9 Ταῦτα μὲν ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ γράψαντες τοῖς
κατὰ πόλιν ἔπεμπον. ἐπιμένοντες δὲ μικρὸν ἐν τῇ

^ο γνώσεισθαι F. γνώσεσθε δέ, scit Epiphanius.
sine καὶ, Athan. ^k τὰ τε Athan.
^ι θεὸν τὸν τῶν ὄλων F. Athan. ^l τῶν om. Athan.
θεὸν τὸν τῶν ὄλων θεὸν M. ^m ἀγίας om. Athan.
^ς τὸν M. C. Athan. ⁿ βούλησιν Athan.
^h τῶν om. Athan. ^ο πάλιν ἐρχόμενον Athan.
^ι καὶ om. Athan. non agno- ^p δέ καὶ Athan.

unum Deum, omnium tam intelligibilium quam sensibilibum opi-
ficem et conservatorem; et in unum filium Dei unigenitum, ante
omnia sæcula subsistentem, manentemque cum patre qui ipsum
genuit: per quem omnia facta sunt, visibilia et invisibilia: qui
novissimis diebus juxta voluntatem patris descendit, et carnem
ex sancta virgine suscepit: et posteaquam patris sui voluntatem
omni ex parte implevisset, passus est, et resurrexit, et ad cælum
reversus, sedet ad dexteram patris. Qui venturus est ut judicet
vivos ac mortuos: et rex ac Deus permanet in æternum. Cre-
dimus etiam in Spiritum sanctum. Et si hoc quoque adjiciendum
est, credimus carnis resurrectionem et vitam æternam.

Hæc cum in prima scripsissent epistola, ad omnes singularum
urbium episcopos transmiserunt. Verum post hæc cum ali-

Ἀντιοχείᾳ καὶ ὡσπερ καταγνόντες ταύτης αὐθις ἐτέ-
ραν ὑπαγορεύουσιν ἐν τοῖσδε τοῖς ῥήμασι.

35

Ἄλλη ἔκθεσις.

- 10 Πιστεύομεν ἀκολουθῶς τῇ εὐαγγελικῇ καὶ ἀποστολικῇ
παραδόσει, εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν
ὄλων δημιουργόν τε καὶ ποιητήν⁴· καὶ εἰς ἓνα Κύριον 88
11 Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ Θεόν, δι'
οὗ τὰ πάντα ἐγένετο⁵· τὸν γεννηθέντα πρὸ πάντων⁶ τῶν
αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὄλον ἐξ ὄλου, μόνον
ἐκ μόνου, τέλειον ἐκ τελείου, βασιλέα ἐκ βασιλέως, Κύριον 5
ἀπὸ Κυρίου, λόγον ζῶντα⁷, σοφίαν, ζῶν, φῶς ἀληθινόν,
ὁδὸν ἀληθείας⁸, ἀνάστασιν, ποιμένα, θύραν, ἄτρεπτόν τε
καὶ ἀναλλοίωτον, τὴν⁹ τῆς θεότητος οὐσίας τε καὶ δυνά-
μειος¹⁰ καὶ βουλῆς καὶ δόξης τοῦ πατρὸς ἀπαράλλακτον
εἰκόνα, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, τὸν ὄντα ἐν 10

⁴ ποιητὴν καὶ προνοητὴν, ἐξ οὗ
τὰ πάντα Athan. De Synod. 23.
factorem et provisorum, de quo
Hilar. De Synod. 29.

⁵ ἐγένετο om. Athan. Hilar.

⁶ πάντων om. Athan. qui ge-
neratus est ex Patre (nude) Hi-
lar.

⁷ ζῶσαν Athan. ζῶντα non
agnoscit Hilar.

⁸ ἀλήθειαν Athan. viam veram
Hilar.

⁹ τῆς τῆς F. M. τὴν om. A-
than.

¹⁰ καὶ βουλῆς καὶ δυνάμειος Athan.
βουλῆς et τοῦ πατρὸς om. Hilar.

quandiu Antiochiæ substitissent, quasi priorem damnantes episto-
lam, aliam denuo conscripserunt his verbis.

Alia fidei expositio.

Credimus juxta evangelicam et apostolicam traditionem, in unum Deum patrem omnipotentem, omnium rerum opificem et fabricatorem: et in unum Dominum Jesum Christum, filium ejus unigenitum Deum, per quem omnia facta sunt: genitum ex patre ante omnia sæcula, Deum ex Deo, totum ex toto, solum ex solo, perfectum ex perfecto, regem ex rege, Dominum ex Domino, verbum vivum, sapientiam, vitam, lucem veram, viam veritatis, resurrectionem, pastorem, januam; nec mutationi obnoxium nec conversioni: paternæ divinitatis, substantiæ, potestatis, consilii, et gloriæ expressam undequaque imaginem: primogenitum omnis creaturæ: qui erat in principio apud Deum, Deus verbum, sicut

ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεὸν, λόγον Θεὸν^z, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν
 12 τῷ εὐαγγελίῳ, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος· δι' οὗ τὰ πάντα
 ἐγένετο, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα συνέστηκε, τὸν ἐπ' ἐσχάτων
 τῶν ἡμερῶν κατελθόντα ἄνωθεν, καὶ γεννηθέντα ἐκ παρ- 15
 θένου κατὰ τὰς γράφας, καὶ ἄνθρωπον^a γενόμενον, μεσί-
 την Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀπόστολόν^b τε τῆς πίστεως
 ἡμῶν, καὶ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ὡς φησι, "Ὅτι καταβέβηκα
 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ
 τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· τὸν παθόντα ὑπὲρ ἡμῶν, 20
 καὶ ἀναστάντα ὑπὲρ^c ἡμῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα
 εἰς οὐρανοὺς^d, καὶ καθεσθέντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ
 πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως, κρίναι ζῶντας
 13 καὶ νεκρούς. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ εἰς παρά-
 κλησιν καὶ ἀγιασμὸν καὶ εἰς^e τελείωσιν τοῖς πιστεύουσιν 25
 διδόμενον· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς
 διατάξατο τοῖς μαθηταῖς λέγων, Πορευθέντες μαθητεύσατε
 πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 14 Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· δῆλον 30
 ὅτι Πατὴρ ἀληθῶς^f ὄντος Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ ἀληθῶς

^z θεοῦ M.ª *Agnus factus est, reddit*

Hilar.

^b *Prædestinatus fidei nostræ,*
reddit Hilar.^c ἰπὲρ ἡμῶν om. Athan. pas-*sus est et resurrexit pro nobis*

Hilar.

^d τοῖς οὐράνοις M.^e eis om. Athan.^f Ita ter ἀληθῶς F. M. Athan.

et (ut videtur,) C. ἀληθῶς bis,

dicitur in evangelio : et Deus erat verbum, per quem omnia facta sunt ; et in quo omnia subsistunt. Qui novissimis temporibus descendit e cælo, et natus est ex virgine secundum scripturas : et homo factus, mediator Dei et hominum, et Apostolus fidei nostræ, et princeps vitæ, quemadmodum ipse dicit : descendi de cælo non ut facerem voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Qui passus est pro nobis, et resurrexit tertio post die, et ascendit in cælum, sedetque ad dextram Patris. Et iterum venturus est cum gloria ac potestate, ut judicet vivos ac mortuos. Et in Spiritum sanctum, qui credentibus donatur ad consolationem et sanctificationem et ad consummationem, sicut et Dominus noster Jesus Christus præcepit discipulis suis, dicens : Ite et docete omnes gentes, baptizantes cunctos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Patris inquam vere Patris :

Υἱοῦ ὄντος, καὶ Πνεύματος ἀγίου ἀληθῶς ὄντος Πνεύματος
 ἀγίου τῶν ὀνομάτων οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ ἀργῶν^ε κειμένων,
 ἀλλὰ σημαινόντων ἀκριβῶς τὴν ἰδίαν^η ἐκάστου τῶν ὀνο-
 μαζομένων ὑπόστασιν τε καὶ τάξιν καὶ δόξαν. ὡς εἶναι³⁵
 15 τῇ μὲν ὑποστάσει^ι τρία· τῇ δὲ συμφωνία ἓν. Ταύτην
 οὖν ἔχοντες τὴν πίστιν^κ, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χρι-
 16 στοῦ, πᾶσαν αἰρετικὴν ἀναθεματίζομεν κακοδοξίαν^λ. Καὶ
 εἴ τις παρὰ τὴν ὑγιῆ τῶν γραφῶν ὀρθὴν πίστιν διδάσκει
 λέγων, ἢ καιρὸν^μ ἢ αἰῶνα εἶναι^ν ἢ γεγονέναι, πρὸ τοῦ^ο 40
 17 τὸν υἱὸν τοῦ^ρ Θεοῦ, ἀνάθεμα ἔστω. Καὶ εἴ τις λέγει τὸν
 υἱὸν κτίσμα ὡς ἐν τῶν κτισμάτων ἢ γέννημα ὡς ἐν τῶν
 γεννημάτων, καὶ μὴ ὡς αἱ θεῖαι γραφαὶ παραδεδόκασι·⁹

ἀληθῶς tertio loco, editt. vulg.
 Ordinem vocum paulo diversum,
 sc. ἀληθῶς πατρὸς ὄντος, υἱοῦ δὲ
 ἀληθῶς υἱοῦ ὄντος, τοῦ δὲ ἀγίου
 πνεύματος ἀληθῶς ἀγίου πνεύματος
 ὄντος, Athan.

^ε ἀργῶς Athan.

^η οἰκείαν Athan.

^ι Ita F. M. Athan. *ordinem,*
et gloriam Hilar. δόξαν καὶ τάξιν
 editt. vulg.

^κ πίστιν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι
 τέλους ἔχοντες Athan. "Quæ certe
 omitti non debuerant. Hilar.
 de Synod. eadem habet." VA-
 LESIUS.

^λ κακοδοξίαν ἀναθεματίζομεν A-
 than.

^μ ἢ χρόνον ἢ καιρὸν Athan.
aut tempus, aut spatium, aut sæ-
culum Hilar.

^ν ἢ εἶναι Athan.

^ο "Cod. Flor. πρὸ τοῦ τὸν υἱὸν
 τοῦ Θεοῦ. Subaudiendum autem
 est verbum *γεγονέναι*, quod præ-
 cessit. Athan. de Synod. πρὸ
 τοῦ γεννηθῆναι. Sed nostra lectio
 magis placet, quippe quæ prop-
 rius accedat ad sensum Arianor-
 um, qui Filium Dei factum
 esse dicebant." VALESIIUS.
priusquam generatus Filius Hi-
 lar. πρὸ τούτου Stephan. Genev.

^ρ τοῦ Θεοῦ om. Athan. Hilar.

⁹ παραδεδόκαν Athan. conf.
 supra, i. 34. §. 10.

et Filii vere Filii; et Spiritus sancti revera Spiritus sancti: ita ut hæc vocabula non sint nuda et sine re vocabula; sed que accurate exprimant propriam uniuscujusque personam, ordinem ac gloriam. Adeo ut personis quidem tres sint; consensu autem unus. Hanc igitur tenentes fidem coram Deo et coram Christo, omnem hæreticorum dogmatum perversitatem anathemate damnamus. Et si quis contra sanam rectamque scripturarum fidem docuerit, tempus aut sæculum esse vel fuisse, priusquam filius gigneretur; anathema esto. Si quis dixerit filium creaturam tanquam unam ex creaturis; vel germen, tanquam unum ex germinibus; et non singula protulerit sicut sacræ scripture tradiderunt: aut si quis aliud docuerit vel evangelizaverit, præter

τῶν προειρημένων ἕκαστα[†], ἢ εἴ τις^β ἄλλο διδάσκει ἢ 45
 18 εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβομεν, ἀνάθεμα ἔστω. Ἡ-
 μεῖς γὰρ πᾶσι τοῖς ἐκ τῶν θείων γραφῶν παραδεδομένοις
 ὑπὸ τε τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, ἀληθινῶς τε καὶ 89
 ἐμφανῶς[†] καὶ πιστεύομεν καὶ ἀκολουθοῦμεν.

19 Τοιαῦται μὲν αἱ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ τότε συνελ-
 θόντων περὶ τῆς πίστεως ἐκθέσεις ἐγένοντο· αἷς καὶ
 Γρηγόριος μήπω τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιβὰς ὡς ἐπί-
 20 σκοπος αὐτῆς καθυπέγραψε. Καὶ ἡ μὲν ἐκεῖ τότε 5
 γενομένη σύνοδος ταῦτα πράξασα καὶ ἄλλα τινὰ
 21 νομοθετήσασα διελύθε. Ἐν δὲ τῷδε τῷ χρόνῳ καὶ
 τὰ δημόσια πράγματα συνέβη ταράσσεσθαι· ἔθνος,
 οἱ Φράγκοι καλοῦνται, τοῖς περὶ Γαλλίαν κατέτρεχον
 22 Ῥωμαίοις^α. Ἐν ταύτῳ δὲ καὶ σεισμοὶ μέγιστοι ἐν 10
 τῇ ἐφᾶ ἐγένοντο· μάλιστα δὲ ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ ἐνι-
 αὐτὸν ὅλον ἐσειέτο.

[†] “Cod. Allat. ἕκαστον. A-
 than. ἕκαστον ἀφ' ἑκάστου, quod
 non intelligo.” VALESIIUS.

^β τῆ Athan. *et si quis aliud*
 Hilar.

[†] ἐμφάνως Athan. et cod. Al-
 lat. (Vales.) *cum timore* Hilar.

Conf. πιστεύοντες δὲ ἐμφόβως, in
 Expositione proluxa infra, 19.
 §. 21.

^α Ῥωμαίους M. C. quæ certe
 usitatior loquendi forma est post
 κατατρέχω. Μοχ ταῦτω male M.

id quod accepimus, anathema esto. Nos enim cunctis quæ in
 divinis scripturis tum a prophetis tum ab Apostolis tradita sunt,
 vere et religiose credimus atque insistimus.

Hujusmodi sunt fidei expositiones ab episcopis qui tum An-
 tiochiæ convenerant, promulgatæ: quibus etiam Gregorius licet
 Alexandriæ nondum ingressus esset, tamen ut episcopus Alex-
 andriæ, subscripsit. Et synodus quidem illic tunc temporis con-
 gregata, his rebus gestis, et quibusdam præterea regulis consti-
 tutis, discessit. Eodem vero tempore contigit, ut resp. etiam
 turbaretur. Nam Francorum gens in Gallias irruptione facta,
 Romanorum agros vastavit. In orientis vero partibus per idem
 tempus gravissimi terræ motus fuere; ac precipue Antiochiæ,
 quæ anno integro continuis terræ motibus concussa est.

ΚΕΦ. ΙΑ.

᾽Ὡς Γρηγορίου μετὰ χειρὸς στρατιωτικῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατελθόντος 15
᾽Αθανάσιος ἔφυγεν.

- 1 Τούτων γινομένων καὶ Γρηγόριον κατήγαγον ἐν
᾽Αλεξανδρεία Συριανὸς τε ὁ στρατηγὸς, καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ ὀπλίται στρατιῶται ἀριθμὸς ὄντες πεντακισχί-
λιοι. συνελαμβάνοντο δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ ἐκεῖ τὰ 20
2 Ἀρείου φρονοῦντες. Ὅπως δὲ Ἀθανάσιος τῆς ἐκ-
κλησίας ἐξωθούμενος τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν διέ-
3 φυγε, λεκτέον. Ἐσπέρα μὲν ἦν· ὁ δὲ λαὸς ἐπανύ-
χιζε προσδοκωμένης συνάξεως. ἦκει δὲ ὁ στρατηγὸς
κατὰ φάλαγγα τοὺς στρατιώτας τάξας πανταχόθεν 25
4 τῆς ἐκκλησίας. Ἀθανάσιος δὲ ἑωρακὸς τὰ γινόμενα^α
φροντίδα ἔθετο ὅπως ἂν τῷ λαῷ μηδαμῶς βλάβη
γένηται δι' αὐτόν. καὶ προστάξας διακόνῃ κηρύξαι
5 εὐχὴν, αὐθις ψαλμὸν λέγεσθαι παρεσκεύασε. Συμ-
φωνίας δὲ ἐκ τῆς ψαλμωδίας γενομένης, διὰ μιᾶς τῶν 30
πυλῶν τῆς ἐκκλησίας πάντες ἐξῆεσαν. τούτου γινο-

^α γινόμενα F. M.

^γ ἂν om. M.

CAPUT XI.

*Quomodo cum Gregorius militari manu stipatus Alexandriam
venisset, Athanasius fugerit.*

Post hæc Syrianus dux cum quinque millibus militum armatorum, Gregorium deduxit Alexandriam. Quotquot autem Ariano dogmati illic favebant, militibus sese adjunxere. Porro qua ratione Athanasius, cum ecclesia expelleretur, manus eorum qui comprehendere ipsum volebant, effugerit, dicendum arbitror. Jam dies vergebat in vesperam: et populus in ecclesia pernoctabat, eo quod collecta expectaretur. Venit repente dux, et instructa militum acie ecclesiam obsidet. Quæ cum vidisset Athanasius, operam dedit ne populus ipsius causa damnum ullum pateretur. Mandat igitur diacono ut orationem populo indiceret. Statimque præcepit ut psalmus recitaretur. Cum autem in recitatione psalmi suavis concentus totius multitudinis extitisset, per unam ex ecclesiæ

μένου οἱ στρατιῶται ἀπόμαχοι ἔμενον· ὁ δὲ Ἀθανά-
 σιος ἐν μέσοις τοῖς ψαλμωδοῦσιν ἀβλαβῆς διεσώζετο.
 6 Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον διεκφυγὼν ἐπὶ τὴν Ῥώμην
 ἀνέδραμε· καὶ Γρηγόριος μὲν τότε τῆς ἐκκλησίας 35
 ἐκράτησεν. ὁ δὲ Ἀλεξανδρέων λαὸς οὐκ ἐνεγκόντες
 τὸ γεγονός τὴν καλούμενην Διονυσίου ἐκκλησίαν
 ἐνέπρησαν. τσαῦτα μὲν οὖν περὶ τούτων εἰρήσθω.
 7 Εὐσέβιος δὲ ὅσα ἐβούλετο κατεργασάμενος διεπρεσ- 90
 βεύετο πρὸς Ἰούλιον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, αὐτὸν
 κριτὴν τῶν κατὰ Ἀθανάσιον γενέσθαι παρακαλῶν,
 καὶ πρὸς ἑαυτὸν^z καλεῖν τὴν δίκην.

ΚΕΦ. IB.

5

¹ Ὡς Εὐσεβίου τελευτήσαντος ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαὸς Παῦλον αὐθις
 ἐνεθρόνισε· καὶ ὡς οἱ Ἀρειανοὶ Μακεδόσιον προεβάλλοντο².

1 Ἄλλ' οὐκ ἔφθασε μαθεῖν Εὐσέβιος τὰ παρὰ Ἰου- 10
 λίου περὶ Ἀθανασίου κριθέντα· μικρὸν γὰρ μετὰ τὴν
 2 σύνοδον ἐπιβιούς ἐτελεύτησε. Διόπερ καὶ ὁ ἐν Κων-

^z αὐτὸν M.

² προεβάλλοντο F.

januis omnes egressi sunt. Quod cum fieret, milites quidem
 quieti steterē: Athanasius vero in media psallentium turba evasit
 incolumis. Atque ita imminente periculo liberatus, Romam se
 contulit. Ac tum quidem Gregorius Alexandrinam ecclesiam
 occupavit. Populus autem Alexandrinus, id quod gestum fuerat
 permoleste ferens, ecclesiam illam quæ Dionysii dicitur, incendio
 consumpsit. Sed de his hactenus. Eusebius vero cum quæcun-
 que voluerat perfecisset, legationem misit ad Julium Romanæ
 urbis episcopum, rogans ut causæ Athanasii iudex ipse esse vellet,
 et cognitionem negotiū ad se traheret.

CAPUT XII.

*Quomodo post mortem Eusebii, populus Constantinop. Paulum in
 sedem suam restituerit, et Ariani Macedonium delegerint.*

Verum Eusebio non licuit, ea quæ a Julio in causa Athanasii
 decreta essent, cognoscere. Etenim paulo post hanc synodum
 decessit e vita. Quapropter populus Constantinop. Paulum denuo

σταντίνου πόλει λαὸς αὖθις εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν
 Παῦλον εἰσάγουσι. κατὰ ταῦτὸν δὲ καὶ οἱ ἀρειανι-
 ζόντες ἐν τῇ λεγομένῃ ἐπὶ Παῦλον ἐκκλησίᾳ χειρο- 15
 3 τουοῦσι τὸν Μακεδόσιον. Καὶ τοῦτο δὲ ἐποίησαν
 οἱ πρῶτῃ Εὐσεβίῳ τῷ πάντα κυκῶντι συμπράττοντες
 τότε δὴ τὴν ἀνθεντιαν διαδεξάμενοι· εἰσὶ δὲ οὗτοι
 Θεόγνις Νικαίας, Μάρις Χαλκηδόνος, Θεόδωρος Ἡ-
 ρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ, Οὐρσάκιος Σιγγιδόνος τῆς 20
 ἄνω Μυσίας, Οὐάλης Μουρσῶν τῆς ἄνω Παννονίας.
 4 Οὐρσάκιος μὲν οὖν καὶ Οὐάλης ὕστερον μεταγνόντες,
 βιβλίον μετανοίας τῷ ἐπισκόπῳ Ἰουλίῳ ἐπιδόντες,
 τῇ ὁμοουσίᾳ τε δόξῃ συντιθέμενοι^b ἐκοινώησαν.
 5 Τότε δὲ διαπύρως τὴν Ἀρειανὴν συγκροτοῦντες θρη- 25
 σκεῖαν οὐ τοὺς τυχόντας κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν πολέ-
 μους ἐτύρευσαν, ὧν εἰς ἦν ὁ^c διὰ Μακεδονίου ἐν τῇ
 6 Κωνσταντίνου πόλει γενόμενος. Ὑπὸ γὰρ τοῦδε τοῦ
 ἐμφυλίου τῶν Χριστιανῶν πολέμου συνεχεῖς ἐγίνοντο
 κατὰ τὴν πόλιν στάσεις, πολλοὶ τε ἐκ τῶν γινομένων 30
 συντριβέντες ἀπώλοντο.

^b συνθέμενοι M.

“Hunc locum ex cod. Allat.

^c ἦν τῶν διὰ μακεδόνιον ἐν τῇ κ.
 π. γινομένων F. M. Stephan.
 Genèv. Μακεδόνιον quoque C.

restituimus, qui antea corruptis-
 sime legebatur.” VALESIIUS.

in ecclesiam introduxit. Ariani vero eodem tempore in ecclesia
 quæ ad Paulum dicitur, Macedonium ordinarunt episcopum. At-
 que id factum est ab iis, qui antea quidem Eusebio cuncta tur-
 banti operam navabant: tunc temporis vero auctoritatem omnem
 quasi successorio jure obtinebant: Theogni scilicet Nicæno, Mari
 Chalcedonio, Theodoro Heracleæ in Thracia episcopo, Ursacio
 Singiduni in superiore Mæsia, Valente Mursæ in superiore Pan-
 nonia. Sed Ursacius et Valens postmodum poenitentia ducti,
 libellum satisfactionis Julio obtulerunt episcopo, et doctrinæ con-
 substantialis subscribentes, in communionem recepti sunt. Tunc
 vero pro Ariana perfidia acriter decertantes, gravissimos bellorum
 motus adversus ecclesias excitaverunt. Ex quibus bellis unum
 fuit illud quod a Macedonio factum est Constantinopoli. Ex hoc
 enim intestino Christianorum bello, crebræ in civitate ortæ sunt
 seditiones, multique earum violentia oppressi periere.

ΚΕΦ. ΙΓ.

91

Περὶ τῆς Ἑρμογένους τοῦ στρατηλάτου ἀναρέσεως, ^d καὶ ὅπως πάλιν διὰ
τοῦτο ἐξεώθη ὁ Παῦλος τῆς ἐκκλησίας.

1 Ἦλθε δὲ τὰ γινόμενα εἰς ἀκοὰς Κωνσταντίου τοῦ 5
βασιλέως κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν διατρίβοντος. ἐν-
τέλλεται οὖν Ἑρμογένει τῷ στρατηλάτῃ ἐπὶ τὰ Θρά-
κια πεμπομένῳ μέρη ὁδοῦ πάρεργον ποιῆσαι, καὶ
2 ἐξωθῆσαι τῆς ἐκκλησίας τὸν Παῦλον. ὅς κατα-
λαβὼν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅλην διετάραξε βι- 10
αζόμενος ἐκβαλεῖν τὸν ἐπίσκοπον· στάσις γάρ^ο
εὐθὺς ἐκ τοῦ δήμου παρηκολούθει, καὶ ἔτοιμοι ἦσαν
3 ἀμύνεσθαι. Ὡς δὲ ἐπέκειτο ὁ Ἑρμογένης διὰ στρα-
τιωτικῆς χειρὸς ἀπελάσαι τὸν Παῦλον, παροξυνθὲν
τότε τὸ πλῆθος, οἷα ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ γίνεσθαι,
ἀλογωτέρας ἐποιεῖτο κατ' αὐτοῦ τὰς ὀρμάς· καὶ ἐμ- 15
πίπρησι μὲν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν, αὐτὸν δὲ σύραντες
4 ἀπέκτειναν. Ταῦτα δὲ πέπρακται ἐν ὑπατεία τῶν A. D.
342.

^d καὶ—ἐκκλησίας om. M.

^ο στάσις δὲ M.

CAPUT XIII.

*De Hermogenis magistri militum nece, et quomodo Paulus ob eam
causam iterum pulsus sit ecclesia.*

Hæc cum audiisset imp. Constantius, qui tum Antiochiæ mora-
batur, mandavit Hermogeni Magistro militum, quem in Thraciæ
partes miserat, ut per Constantinopolim transiens, obiter Paulum
ecclesia exturbaret. Ille Constantinopolim ingressus, totam civi-
tatem commovit, dum episcopum per vim ejicere conatur. Statim
enim populi seditio subsecuta est; cunctique parati erant episco-
pum defendere. Cum autem instaret Hermogenes ut militari
manu Paulum expelleret, exacerbata populi multitudo, ut in tali-
bus fieri solet, violento impetu in illum ruit: domoque ejus in-
censa, pedibus illum trahentes interemerunt. Gesta sunt hæc
duobus Augustis consulibus: Constantio scilicet tertium et Con-

Φράγκων ἔθνος νικήσας ὑποσπόνδους Ῥωμαίοις ἐποί- 20
 5 ησε. Κωνστάντιος δὲ ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς ἀναιρέ-
 σεως Ἑρμογένους πυθόμενος, ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἰπ-
 πεύς ἐλάσας καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντίνου πόλιν·
 καὶ τὸν μὲν Παῦλον ἐξελαύνει τῆς πόλεως, ἐξημίωσε 25
 δὲ τὴν πόλιν ἀφελῶν τοῦ σιτηρεσίου τοῦ παρασχε-
 θέντος παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἡμερησίου ὑπὲρ τέσ-
 σαραις μυριάδας· ὅκτῳ γὰρ ἐγγὺς μυριάδες ἔχο-
 ρηγοῦντο πρότερον τοῦ σίτου ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων
 6 κομιζομένου πόλεως. Μακεδόنيον δὲ ἀναδείξει τῆς
 πόλεως ἐπίσκοπον ὑπερέθετο. ὠργίζετο γὰρ οὐ^f 30
 μόνον περὶ αὐτοῦ, ὅτι παρὰ γνώμην αὐτοῦ κεχειρο-
 τόνητο, ἀλλ' ὅτι καὶ διὰ τὰς μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ
 Παύλου γενομένας στάσεις πολλοὶ τε ἄλλοι καὶ ὁ
 7 στρατηλάτης Ἑρμογένης ἀνήρητο. Ἐλάσας οὖν αὐ-
 τὸν ἐν ἧ ἔχειροτουήθη ἐκκλησίᾳ συνάγειν, αὐθις ἐπὶ 92
 τὴν Ἀντιόχειαν ἀνεχώρησεν.

† “Hic locus ex codice Allat. γνώμην, &c. Atque ita legitur
 ita restituendus est, ὠργίζετο γὰρ etiam in vita Pauli Constanti-
 καὶ κατ' αὐτοῦ, οὐ μόνον ὅτι παρὰ nopolitani.” VALESIIUS.

stante iterum. Quo quidem tempore Constans Francos bello superatos, socios ac fœderatos populi Romani effecit. Constantius autem imperator audita Hermogenis cæde, statim Antiochia digressus, equorum permutatione veloci Constantinopolim accurrit. Et Paulum quidem urbe expulit. Ipsam vero civitatem multavit, ex annona diurna quam pater ejus Constantinopolitanis donaverat, adimens plusquam quadraginta millia modiorum, antea enim octoginta fere millia modiorum frumenti ab urbe Alexandria advecti, civibus erogabantur. Macedonium porro civitatis episcopum designare distulit. Quippe infensus erat etiam illi, non solum eo quod præter ipsis sententiam ordinatus fuisset episcopus: verum etiam eo quod ob seditiones inter ipsum ac Paulum excitatas, tum alii multi, tum magister militum Hermogenes interfecti essent. Passus ergo illum plebem colligere in ea ecclesia in qua fuerat ordinatus, rursus Antiochiam contendit.

ΚΕΦ. ΙΔ.

Ἵτι οἱ Ἀρειανοὶ Γρηγόριον τῆς Ἀλεξανδρείας μεταστήσαντες Γεώργιον 5
ἀνταπέστειλαν.

Ἐν δὲ τῷδε καὶ οἱ ἀρειανίζοντες μεθιστώσιν ἐκ
τῆς Ἀλεξανδρείας Γρηγόριον ὡς^ε μισούμενον ἐν
ταύτῳ δὲ καὶ διὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας ἐμπρησμόν,
καὶ ὅτι ἦττον τὴν αὐτῶν δόξαν συνεκρότει. ἀντέ-
πεμπον δὲ Γεώργιον, ὃς ἐκ Καππαδοκίας μὲν ὠρμάτο, 10
δόξαν δὲ δεινοῦ^h περὶ τὴν αὐτῶνⁱ θρησκείαν ἐκέκτητο.

ΚΕΦ. ΙΕ.

Ὡς Ἀθανάσιος καὶ Παῦλος εἰς τὴν Ῥώμην παραγενόμενοι καὶ γράμμασιν
ἰσχυρωθέντες τοῦ ἐπισκόπου Ἰουλίου κατέλαβον αὐθις τοὺς ἰδίους θρό- 15
νους.

1 Ἀθανάσιος μέντοι ὀψέποτε διαβῆναι ἐπὶ τὴν Ἰτα-

^ε ὡς αἰτοῖς M. "Hic locus
prava verborum transpositione
corruptus est. Quæ res inter-
pretibus occasionem erroris præ-
buit. Atqui facile erat verba
suo ordini restituere in hunc
modum; ὡς μισούμενον διὰ τὸν
τῆς ἐκκλησίας ἐμπρησμόν ἐν ταύτῳ

δὲ καὶ ὅτι, &c." VALESIIUS.
At si correctione opus sit, tolle
tantum δὲ post ταύτῳ, quo sub-
lato cætera bene procedunt.

^h "δεινοῦ supplevi ex cod.
Allat." VALESIIUS. δεινοῦ om.
F. M.

ⁱ αὐτῶν om. M.

CAPUT XIV.

Quomodo Ariani amoto Gregorio, Georgium ejus loco substituerunt.

Eodem tempore Ariani Gregorium ab Alexandrina sede remo-
verunt, utpote omnibus invisum ob incendium ecclesiæ: simul
etiam eo quod ipsorum partes haud satis acriter tuebatur. Geor-
gium vero in ejus locum miserunt, qui ex Cappadocia quidem erat
oriundus; inter Ariani autem dogmatis sectatores præcipuus ha-
bebatur.

CAPUT XV.

*Quomodo Athanasius et Paulus Romam profecti, iterum proprias
sedes recuperarunt, Julii Romani episcopi literis muniti.*

Porro Athanasius post diuturnos labores, ægre tandem in Ita-

λίαν ἐξίσχυσε. τῶν δὲ ἐσπερίων τηλικαῦτα μερῶν
 Κώνστας ὁ νεώτερος τῶν Κωνσταντίνου παίδων μόνος
 ἐκράτει, Κωνσταντίνου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ²⁰
 στρατιωτῶν ἀνααιρεθέντος, καθὰ καὶ ἤδη φθάσαντες
² προείπομεν. Κατ' αὐτὸ^k δὲ καὶ Παῦλος ὁ τῆς Κων-
 σταντίνου πόλεως, καὶ Ἀσκληπᾶς Γάζης, καὶ Μάρ-
 κελλος Ἀγκύρας τῆς μικρᾶς Γαλατίας, καὶ Λούκιος
 Ἀδριανουπόλεως, ἄλλος δι' ἄλλο κατηγορηθέντες καὶ
 τῶν ἐκκλησιῶν ἐξελαθέντες, ἐν τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ ²⁵
³ εὐρίσκονται. Γνωρίζουσιν οὖν τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης
 Ἰουλίῳ τὰ καθ' ἑαυτούς· ὁ δὲ, ἅτε προνόμια τῆς ἐν
 Ῥώμῃ ἐκκλησίας ἐχούσης, παρρησιαστικοῖς γράμμασιν
 ὠχύρωσεν αὐτούς, καὶ ἐπὶ τὴν ἀνατολήν ἀποστέλλει ³⁰
 τὸν οἰκεῖον ἐκάστῳ τόπον ἀποδιδούς, καὶ καθαπτόμενος
⁴ τῶν προπετῶς καθελόντων αὐτούς. Οἱ δὲ ἀναξέ-
 ζαντες ἐκ τῆς Ῥώμης καὶ τοῖς τύποις τοῦ ἐπισκόπου
 Ἰουλίου θαρροῦντες τὰς τε ἑαυτῶν ἐκκλησίας κατα- ⁹³
 λαμβάνουσι, καὶ τὰς ἐπιστολάς πρὸς οὓς ἐγράφησαν
⁵ διαπέμπονται. Οἱ δὲ δεξάμενοι ὕβριον ἐποιοῦντο τὴν

^k αὐτὸν M.

liam pervenit. Interea in Occidentis partibus Constans, Constantini filiorum natu minimus, solus imperium administrabat, fratre ipsius Constantino, ut supra commemoravimus, a militibus interfecto. Eodem tempore Paulus quoque Constantinopolis episcopus, Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyrae, quæ urbs est minoris Galatiæ, Lucius denique Hadrianopolis; alius aliam ob causam accusati et ecclesiis suis pulsati, in urbem regiam adventant. Ubi cum Julio Romanæ urbis episcopo causam suam exposuissent, ille, quæ est Romanæ ecclesiæ prærogativa, liberioribus literis eos communitos in Orientem remisit, singulis sedem suam restituens; simulque perstringens illos qui suprascriptos episcopos temere deposuissent. Itaque illi Roma digressi, et Julii episcopi literis freti, suas quisque ecclesias occuparunt, et epistolas ad eos quibus scriptæ fuerant miserunt. Verum hi acceptis Julii literis, reprehensionem contumeliæ loco duxere. Et convocata Antiochiæ synodo in unum collecti, de communi omnium sententia conscriptis literis, Julium vicissim acrius insimulant; sig-

ἐπίπληξιν· καὶ σύνοδον ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ κηρύ-
 ζαντες, συνελθόντες ἐν αὐτῇ, γνώμη κοινῇ σφοδρότερον 5
 δι' ἐπιστολῆς ἀντεγκαλοῦσι τῷ Ἰουλίῳ δηλοῦντες μὴ
 δεῖν κανονίζεσθαι παρ' αὐτοῦ, εἰ βούλουτο ἐξελαύνειν
 τινὰς τῶν ἐκκλησιῶν· μηδὲ γὰρ αὐτοὺς ἀντειπεῖν, ὅτε
 6 Ναύατον τῆς ἐκκλησίας ἤλαυνον. Ταῦτα μὲν οἱ
 τῆς ἐφάσ ἐπίσκοποι τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης Ἰουλίῳ 10
 διεπέμποντο. ἐπειδὴ δὲ Ἀθανασίου εἰς τὴν Ἀλεξ-
 ἀνδρειαν εἰσιόντος ὠθισμὸς τῶν ὑπὸ Γεωργίου τοῦ
 Ἀρειανοῦ ἐγένετο, ἐκ δὲ τούτου φασὶ ταραχὰς καὶ
 διαφθορὰς ἀνθρώπων γεγόνειναι, οἳ τε ἀρειανίζοντες
 τὴν βλασφημίαν καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐγκλήματα ἐπὶ 15
 Ἀθανάσιον ὡς αἴτιον ἀναφέρουσι, βραχέα περὶ τού-
 17των λεκτέον. Τὰς μὲν γὰρ ἀληθεῖς αἰτίας ὁ Θεὸς
 οἶδεν, ὁ αὐτῆς τῆς ἀληθείας κριτῆς. ὅτι δὲ ταῦτα
 κατὰ τὸ πλείστον εἴωθε γίνεσθαι ὅταν καθ' ἑαυτῶν
 στασιάξῃ τὰ πλήθη, οὐκ ἄγνωστα τοῖς εὐφρονούσι 20
 8 καθέστηκεν. Ὡστε μάτην Ἀθανασίῳ τὴν αἰτίαν
 ἀνάπτουσιν οἱ λοιδοροῦντες αὐτὸν, καὶ μάλιστα Σα-
 βίνος ὁ τῆς Μακεδονίου προεστὼς αἰρέσεως. ὃς εἰ

nificantes non debere ab ipso discuti, si quos ipsi ecclesiis suis expellere voluissent: neque enim se contradixisse, tunc cum Novatus ecclesia ejectus est. Et hæc quidem orientales episcopi Julio Romanæ urbis episcopo rescripserunt. Ceterum quoniam Athanasio Alexandriam ingrediente, tumultus extitit eorum qui Georgio Ariano adhærebant, ex quo seditiones cædesque hominum consecutæ esse dicuntur: et Ariani probra ista et crimina in Athanasium tanquam in auctorem malorum omnium rejiciunt, de hac re pauca mihi dicenda sunt. Veras quidem rerum istarum causas novit Deus, qui ipsius veritatis est iudex. Hæc vero plerumque ita contingere, quoties vulgus intestina seditione agitur, prudentibus viris haudquaquam obscurum est. Frustra sunt igitur calumniatores Athanasii, qui horum causam illi adscribunt; ac præcipue Sabinus Macedonianorum episcopus. Qui si secum ipse reputasset quot et quantis malis Athanasium et reliquos homousianos affecerint Ariani, vel quot synodi propter Athanasium congregatæ de his conquestæ sint, vel quæ ipse Macedonius

διελογίζετο, πόσα κακὰ κατὰ Ἀθανασίου οἱ ἀρειανίζοντες καὶ τῶν τὸ ὁμοούσιον φρονούντων εἰργάσαντο, 25 ἢ ὅσαι¹ δι' Ἀθανάσιον γενόμεναι σύνοδοι ἀπωδύραντο, ἢ ὅσα αὐτὸς^m ὁ αἰρεσιάρχης Μακεδόνιος κατὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν διεπράξατο, ἡσυχίαν ἤγεν ἂν· ἢ φθεγγόμενος εὔφημαⁿ ἂν πρὸ τούτων ἐφθέγγετο. Νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἀποσιγήσας ἐκεῖνα διαβάλλει· ἀλλ'³⁰ οὐδ' ὅλως τοῦ αἰρεσιάρχου μνήμην πεποιήται, πάντως που τὰ τῆς δραματουργίας αὐτοῦ τολμήματα καλύ-
 10 πτειν βουλόμενος. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, οὐς^o πέφευγεν Ἀρειανούς οὐκ εἶπε κακῶς· ᾧ δὲ ἠκολούθησε Μακεδονίῳ τούτου καὶ τὴν χειροτονίαν ἀπέκρου- 35
 11 ψεν. Εἰ γὰρ αὐτῆς ἐμέμνητο, ἐμέμνητο ἂν πάντως καὶ τῶν ἀδικημάτων αὐτοῦ, ὡς τὰ ἐπ' αὐτῆς γενόμενα δείκνυσι. Τοσαῦτα μὲν περὶ τούτου.

¹ Ita F. M. Stephan. et Genev. *aut quanta concilia propter eum celebrata sunt* Epiphani. H. T. iv. 17. "ἢ ὅσα αἰ, ut legit Christophorson. ac Savil." VALESIIUS.

^m "Cod. Allat. ἢ ὅσα ὁ αὐτοῦ αἰρεσιάρχης," quod melius esse

censuit, VALESIIUS.

ⁿ Ita M. "Cod. Allat. εὔφημα ἂν πρὸ τούτων ἐφθέγγετο." VALESIIUS. εὔφημίαν πρὸς F. εὔφημίαν πρὸς Stephan. Genev.

^o Ita F. M. Stephan. Genev. οὐς μὲν Vales.

hæresiarches per universas ecclesias gesserit; aut tacuisset omnino, aut si loqui voluisset, Athanasium laudibus extulisset. Jam vero his omnibus consulto prætermittis, res gestas illius falso criminatur. Sed ne nomen quidem ipsum Macedonii hæreticorum principis usquam commemorat: id agens scilicet ut tragica illius facinora penitus occultet. Et quod multo plus habet admirationis, de Arianis quidem non male locutus est, quos tamen ipse fugiebat. Macedonii vero, cujus ipse sectam sequebatur, ordinationem tacitus prætermisit. Quippe si ordinationis illius mentionem fecisset, commemoranda prorsus fuissent ejus viri scelera, sicut constat ex iis quæ in illa ordinatione gesta sunt. Sed de hoc hactenus.

ΚΕΦ. ΙΣ.

94

ἮςP ὁ βασιλεὺς παρεσκίασε διὰ Φιλίππου τοῦ ἐπάρχου ἐξωσθῆναι τὸν Παῦλον καὶ εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι, Μακεδόνιον δὲ ἐνθρονισθῆναι 9.

¹ Ὁ μέντοι βασιλεὺς Κωνστάντιος ἐν Ἀντιοχείᾳ¹ 5
διάγων πυθόμενος πάλιν τὸν Παῦλον ἀπειληφέναι
² τὸν θρόνον δι' ὀργῆς ἐτίθετο τὸ γιγνόμενον. Πρό-
σταγμα οὖν ἔγγραφον ἀποστέλλει² τῷ ἐπάρχῳ Φι-
λίππῳ, ὡς μείζονα μὲν τῶν ἄλλων ἀρχόντων τὴν¹⁰
ἐξουσίαν κεκληρωμένῳ, δευτέρῳ δὲ μετὰ βασιλέα
χρηματίζοντι, ὅπως ἂν τὸν μὲν Παῦλον τῆς ἐκκλη-
σίας ἐκβάλλῃ¹, ἀντεισάγῃ δὲ εἰς αὐτὴν Μακεδόνιον.
³ Ὁ οὖν ἐπαρχος Φίλιππος εὐλαβηθεὶς τὴν ἀπὸ τοῦ
πλήθους στάσιμ τέχνη μετῆλθε τὸν Παῦλον. καὶ¹⁵
κρύπτει μὲν παρ' ἑαυτῷ τὴν τοῦ βασιλέως βουλήν·
πλασάμενος δὲ δημοσίων πραγμάτων ποιῆσθαι φρον-
τιδα, πρόεισιν εἰς τὸ λουτρὸν τὸ δημόσιον ᾧ ἐπώνυμον
Ζεύξιππος· κακείθεν^u μεταπέμπεται μετὰ τιμῆς

P Ἦς κωνστάντιος αὐθις ἐκβάλ-
λει τὸν παῦλον M.

9 ἐνθρονισθῆναι F.

¹ τῇ ἀντιοχείᾳ F.

² ἀποστέλλει F.

¹ ἐκβάλλῃ F. M. Tum ἀντεισα-

γάγῃ M. C.

^u κακείσε M.

CAPUT XVI.

Quomodo imperator per Philippum praefectum praetorio Paulum quidem ejici et in exilium mitti jussit, Macedonium vero in sede episcopali constituit.

Porro imperator Constantius Antiochiæ degens, cum ei nuntiatum esset Paulum sedem suam denuo occupasse, eam rem permoleste tulit. Philippo igitur praefecto praetorii, utpote qui majorem reliquis provinciarum rectoribus potestatem obtineret, et secundus ab imperatore diceretur, mandat per epistolam, ut Paulum quidem pellat ecclesia; Macedonium vero illius loco in ecclesiam inducat. Praefectus itaque Philippus seditionem populi pertimescens, Paulum circumvenire aggressus est. Et imperatoris quidem mandatum penes se occultat. Specie vero publicorum negotiorum progressus ad balneum publicum quod Zeuxippi vocatur, Paulum honorifice ad se accersit: ejusmodi neces-

δήθεν τὸν Παῦλον, ὡς ἀναγκαῖον^κ ἐλθεῖν παρ' αὐτόν. 20
 4 Καὶ ἦλθεν· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἦλθε μεταπεμφθεὶς, ἐπε-
 δείκνυεν εὐθὺς ὁ ἑπαρχος τοῦ βασιλέως τὸ πρόσ-
 5 σταγμα. Καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος εὐγνωμόνως ἔφερε
 τὴν ἄκριτον καταδίκην. ὁ δὲ δέισας τοὺς περιεστη-
 κότας καὶ τοῦ πλήθους τὴν ὀρμήν, καὶ γὰρ πολλοὶ
 συνελλύθεισαν ἐκ φήμης ὑπόπτου περὶ τὸ δημόσιον, 25
 ἐκφραγῆναι μίαν^γ τοῦ λουτροῦ θυρίδα κελεύει· δι' ἧς
 ἐπὶ τὰς βασιλικὰς αὐλὰς ἀπαχθεὶς ὁ Παῦλος, ἐμβλη-
 θεὶς τε εἰς πλοῖον ἐπὶ τοῦτο εὐτρεπισθὲν, ταχέως ἐπ'
 6 ἐξορίαν ἐπέμπετο. Προσέταξέν τε ὁ ἑπαρχος ἐπὶ τὴν 30
 Μακεδονίας μητρόπολιν Θεσσαλονίκην ἐλθεῖν, ἧς καὶ
 ἐκ προγόνων ὁ Παῦλος ἐτύγχανεν ὄν, ἐν ἧ τὰς δια-
 τριβὰς ποιῆσθαι, ἀδεῶς τε ἐπιβαίνειν καὶ κατὰ τὰς
 ἄλλας τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις· μὴ μὴν ἐξεῖναι αὐ-
 7 τῷ ἐπὶ τὰ ἀνατολικά μέρη διαβῆναι. Ὁ μὲν οὖν 35
 Παῦλος, παρὰ προσδοκίαν ἐκβληθεὶς τῆς ἐκκλησίας

^κ “ ὡς ἀναγκαῖον ἐν ἐλθεῖν παρ' αὐτόν postulat Grammaticæ ratio.” VALESIIUS.

^γ μίαν τοῦ λουτροῦ θυρίδα Παῦλος [sic Stephan. et Genev.] “ Hoc loco desiderabatur integra linea, quam ex cod. Flor. et Sfort. supplēvi. In codice au-

tem Allat. συνελλύθεισαν περὶ τὸ δημόσιον ἐκ φήμης ὑπόπτου συλλεγόντες, ἐκφραγῆναι διὰ τὸ περιεστάναι πάσαις ταῖς ἐξόδους τὸν δῆμον, μίαν τοῦ λουτροῦ θυρίδα κελεύει, δι' ἧς ἐπὶ τὰς βασιλικὰς αὐλὰς ἀχθεὶς ὁ Παῦλος, &c.” VALESIIUS.

sitatem adesse dicens, ut quamprimum illi veniendum esset. Paruit Paulus. Qui cum accitus venisset, statim præfectus mandatum imperatoris ei ostendit. Et episcopus quidem se indicta causa damnatum animadvertens, patienter tulit. Præfectus vero circumstantis multitudinis impetum reformidans: plurimi enim rumore ac suspicione ducti illum convenerant; unam ex lavacri januis aperiri jubet: per quam Paulus in palatium abductus et coniectus in navem ad id comparatam, confestim in exilium mittitur. Præcepitque ei præfectus, ut Thessalonicam Macedoniæ metropolim, ex qua urbe Paulus jam inde a majoribus suis erat oriundus, proficisceretur, utque in ea civitate degeret. Et reliquas quidem urbes Illyrici adeundi facultatem ei concessit: ceterum ad orientis partes vetuit accedere. Paulus igitur præter

ἐν ταύτῳ καὶ τῆς πόλεως μετὰ σπουδῆς ἀπήγετο.
 ὁ δὲ τοῦ βασιλέως ἑπαρχος Φίλιππος ἐκ τοῦ δημο-
 8 σίου ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἠπείγετο. Σὺν αὐτῷ δὲ ὡς
 ἐκ μηχανῆς τινὸς παρῶν ὁ Μακεδόνιος ἐν τῷ ὀχήματι 40
 σύνθρονος τῷ ἐπάρχῳ ἐν πᾶσι ἐδείκνυτο· στρα- 95
 9 τιωτικὴ τε χεὶρ ξιφῆρης περὶ αὐτοὺς ἐτύγχανε. Δέος
 δὲ ἐντεῦθεν καταλαμβάνει τὰ πλήθη· καὶ πάντες εἰς
 τὴν^α ἐκκλησίαν συνέρρουσιν οἳ τε τῆς ὁμοουσίου πί-
 στεως καὶ οἱ τοῦ Ἀρειανοῦ δόγματος· ἕκαστοι 5
 10 καταλαμβάνουσιν τὴν ἐκκλησίαν σπουδάζοντες. Ἐπεὶ
 δὲ ὁ ἑπαρχος ἅμα τῷ Μακεδονίῳ πλησίον τῆς ἐκ-
 κλησίας ἐγένετο, τότε δὴ ἄλογος φόβος καταλαμβάνει^β
 τὰ πλήθη, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτοὺς.
 11 Ἐπεὶ γὰρ οἱ παρόντες ὄχλος ἦσαν πολλοὺς, πάροδος δὲ 10
 τῷ ἐπάρχῳ κατάγοντι τὸν Μακεδόνιον οὐδεμία ἐγένετο,
 ὥθισμὸς παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐτολμᾶτο βίαιος.
 12 Ἐπεὶ δὲ συνωθούμενοι τὸ πλήθος διὰ τὴν στενοχω-
 ρίαν ὑποχωρεῖν οὐχ οἷόν τε ἦν, ἀνθίστασθαι τοὺς
 ὄχλους οἱ στρατιῶται νομίζοντες καὶ ἐκόντας κωλύειν 15
 τὴν πάροδον, γυμνοῖς τοῖς ξίφεσι ὡς ἀντεπίοντες^β

^α Ita F. M. *ad ecclesiam con-*
curreunt Epiphani. H. T. iv. 18.
τὰς ἐκκλησίας editt. vulg.

^β λαμβάνει M.

^β ὡς πρὸς ἀντεπίοντας M.

expectationem, ecclesia simul et urbe pulsus, celeriter abducitur. Præfectus autem imperatoris Philippus, ex balneis publicis progressus, recta ad ecclesiam contendit. Aderat una Macedonius, velut ex machina quadam demissus: et cum præfecto in curru sedens, omnium oculis ostentabatur. Circa illos militum manus strictis gladiis incedebat. Quo spectaculo conterrita est plebis multitudo: cunctique simul, tam homousiani, quam Ariani, ad ecclesiam properarunt, prævenire singuli et ecclesiam occupare summo studio adnitentes. Postquam præfectus una cum Macedonio ecclesiæ appropinquare cœpit, repentinus absque ulla causa metus plebem ipsosque adeo milites invasit. Nam quoniam ingens illic aderat hominum multitudo, ita ut præfecto Macedonium deducenti nullus daretur transeundi locus, milites plebem violenter impellere aggressi sunt: sed cum contrusa plebs propter

13 ἐκέκρηντο, καὶ δὴ καὶ τοῦ ἔργου εἶχοντο. Ἀπέθανον
 οὖν, ὡς λέγεται, περὶ τοὺς τρισχιλίους ἑκατὸν πεντή-
 κοντα· οἱ μὲν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν σφαγέντες· οἱ
 14 δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους φθαρέντες. Ἐπὶ τοῖς^c τοιούτοις 20
 δὴ τοῖς κατορθώμασι ὁ Μακεδόνιος, ὡς οὐδὲν φαῦλον
 πεπραχὸς ἀλλὰ καθαρὸς καὶ ἀθῶος τῶν γενομένων
 τυγχάνων, ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου μᾶλλον ἢ ὑπὸ ἐκκλησια-
 15 στικῶν κανόνος ἐνθρονίζεται. Οὕτως^d μὲν οὖν Μακε-
 δόνιος καὶ οἱ Ἀρειανοὶ διὰ τοσούτων φόνων τῆς 25
 16 ἐκκλησίας ἐκράτησαν. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τούτου
 καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἔκτιζεν, ἣτις
 Σοφία μὲν προσαγορεύεται νῦν· συνήπται δὲ τῇ
 ἐπωνύμῳ Εἰρήνῃ, ἣν ὁ πατὴρ τοῦ βασιλέως μικρὰν
 οὖσαν τὸ πρότερον εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἠύξησε. 30
 καὶ νῦν εἰσὶν εἰς ἓνα περίβολον ἄμφω ὀρώμεναι μιᾶς
 τῆν προσωνομίαν ἔχουσαι.

^c ἐπὶ τοῖτοις M.

^d Ita F. M. οὕτω vulg.

loci angustiam retrocedere non posset; rati milites plebem ob-
 sistere, ac de industria transitum intercludere, velut in hostem
 irruentes, districtis gladiis uti et obvios ferire cœperunt. Tria
 igitur hominum milla ac præterea centum et quinquaginta tunc
 occubuisse dicuntur: alii a militibus trucidati, alii constipatione
 multitudinis oppressi. Post tam præclara facinora Macedonius,
 perinde quasi nihil mali gessisset, sed integer vacuusque esset ab
 omni culpa, a præfecto verius quam per ecclesiasticam regulam
 in episcopali sede constituitur. In hunc modum Macedonius
 et Ariani per tot tantasque hominum cædes ecclesia potiti sunt.
 Per idem tempus imperator majorem ecclesiam fabricabat, quæ
 nunc Sophia dicitur. Est autem conjuncta ei basilicæ quæ cog-
 nominatur Irene, quam pater imperatoris, cum prius esset modica,
 pulchram simul amplamque reddiderat. Et nunc ambæ uno
 ambitu comprehensæ unius basilicæ vocabulo appellantur.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Ὁς Ἀθανάσιος φοβηθεὶς τὰς τοῦ βασιλέως ἀπειλὰς ἐπὶ^ε τὴν Ῥώμην
ἀνέδραμεν.

1 Ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ, καὶ ἑτέρα διαβολὴ κατὰ
Ἀθανασίου παρὰ τῶν ἀρειανιζόντων συρράπτεται, 35
2 πρόφασιν ἐφευρόντων τοιαύτην. Τῇ Ἀλεξανδρέων
ἐκκλησίᾳ σιτηρέσιον ἤδη πρότερον δεδώρητο ὁ τῶν
Αὐγούστων πατὴρ εἰς διατροφήν τῶν πτωχῶν. τοῦ-
το ἔφασαν ἐξαργυρίζειν τὸν Ἀθανάσιον καὶ εἰς οἰκίον
3 ἀποφέρεσθαι κέρδος. Πιστεύσας οὖν ὁ βασιλεὺς 40
θάνατον αὐτῷ τὴν ζημίαν ἠπέιλησεν. ὁ δὲ προαι-
σθόμενος τῆς βασιλέως ἀπειλῆς χρῆται φυγῇ καὶ ἦν
4 ἀφανής. Τότε δὴ καὶ Ἰούλιος ὁ τῆς Ῥώμης ἐπί-
σκοπος γνοὺς τὰ παρὰ τῶν ἀρειανιζόντων κατὰ Ἀ-
θανασίου γινόμενα^ι, δεξάμενος δὲ καὶ τὰ Εὐσεβίου 45
τοῦ τετελευτηκότος γράμματα, καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τὸν
Ἀθανάσιον πυθόμενος τὸν τόπον ἔνθα κέκρυπται. 96
5 Φθάνει δὲ ἐν ταύτῳ καὶ τὰ^ς γράμματα, ἅπερ οἱ ἐν

^ε αὐθις ἐπὶ Μ.

^ι γενόμενα Μ.

^ς τὰ om. Μ.

CAPUT XVII.

*Quomodo Athanasius imperatoris minas veritus, Romam
perrexit.*

Eodem tempore alia rursus adversus Athanasium ab Arianis concinnata est calumnia ex hujusmodi occasione. Constantinus Augustorum pater, jam pridem Alexandrinæ ecclesiæ ad alendos pauperes annonam donaverat. Hanc Athanasium pretio vendere et in rem suam vertere solitum esse Ariani finxerunt. Quibus imperator credens, mortem illi interminatus est. Verum Athanasius imperatoris minas præveniens, fugam arripuit, seseque occultavit. At Julius Romanæ urbis episcopus cognitis insidiis quas Athanasio struxerant Ariani; simul etiam acceptis Eusebii literis jam mortui, Athanasium ad se vocat, gnarus ubinam delitesceret. Afferuntur eodem tempore etiam literæ, quas episcopi prius Antiochiæ congregati perscripserant. Aliæ præterea epistolæ

Ἀντιοχεία πρότερον συναχθέντες ἀπεστάλκεισαν.
 6 Ἐπέμπετο δὲ καὶ ἕτερα γράμματα πρὸς αὐτὸν παρὰ 5
 τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπισκόπων διδάσκοντα ψευδῆ εἶναι
 7 τὰ κατὰ Ἀθανασίου λεγόμενα. Ὅτως ἐναντίων
 πεμπομένων τῶν γραμμάτων ὁ Ἰούλιος τοῖς ἐν Ἀν-
 8 τιοχεία συναχθεῖσιν ἀντιγράφων ἐμέμψατο^h, πρῶτον
 μὲν οὖνⁱ τὸ ἐπαχθές τῆς αὐτῶν^k ἐπιστολῆς· ἔπειτα 10
 παρὰ κανόνας ποιούντας, διότι εἰς τὴν σύνοδον αὐτὸν
 οὐκ ἐκάλεσαν, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος κελεύοντος,
 μὴ δεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονί-
 9 ζειν τὰς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι τὴν πίστιν ληθηθῶς
 8 παραχαράττουσιν^l ἔτι δὲ ὡς καὶ τὰ ἐν Τύρῳ 15
 πάλαι πραχθέντα ἐκ συναρπαγῆς ἐγεγόνει διὰ τὸ
 ἐκ μονομερείας τὰ ἐν τῷ Μαρεώτῃ ὑπομνήματα
 πεπράχθαι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ Ἀρσένιον
 9 φανερώς συκοφαντία ἐδέδεικτο. Ταῦτα καὶ τὰ τοι-
 αῦτα διὰ πλειόνων ὁ Ἰούλιος τοῖς ἐν Ἀντιοχεία 20

^h Ita F. ἐπέμψατο Stephan. Genev. et nonnullæ edit. Valesianæ. "Lege ἐμέμψατο, quemadmodum Savilius emendavit. Cod. Allat. ἐπέμπετο πρῶτον μὲν τὸ ἐπαχθές τῆς αὐτῶν ἐπιστολῆς."

VALESIIUS. Sed ἐπέμψατο in textu Vales. (1668.) et Reading.

ⁱ Ita F. M. οὖν om. cæteri.

^k αὐτῶν F.

^l παραχαράχθαι F. M.

ab episcopis Ægypti ad eum missæ supervenere, quibus illi perspicue docebant, falsa esse quæ Athanasio objicerentur. Julius itaque contrariis inter se literis ad ipsum missis, rescribens episcopis qui Antiochiæ convenerant, graviter conquestus est: primum quidem de acerbitate ipsorum epistolæ; deinde quod contra canones ipsum ad synodum non vocassent: cum ecclesiastica regula interdictum sit, ne præter sententiam Romani Pontificis quidquam ab ecclesiis decernatur. Questus est item, regulam fidei clanculo ab ipsis adulterari. Præterea quæ olim apud Tyrum gesta essent, per dolum ac fraudem acta esse, cum monumenta gestorum in Mareote, ex altera tantum parte composita esse noscantur: sed et quæ de Arsenii cæde objecta essent, ea manifestissimæ convicta esse calumniæ. Hæc et ejusmodi alia ad episcopos Antiochiæ congregatos Julius pluribus verbis perscrip-

συναχθεῖσιν ἔγραφε. παρεθέμεθα δ' ἂν καὶ τὰς
 πρὸς Ἰούλιον ἐπιστολάς καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τὸ
 10 πολυπέδες αὐτῶν μῆκος ἐκώλυσε. Σαβίνος μέντοι ὁ
 τῆς Μακεδονίου αἵρέσεως, οὐ καὶ ἤδη πρότερον ἐμνη-
 μονεύσαμεν, τὰς παρὰ Ἰουλίου ἐπιστολάς ἐν τῇ²⁵
 συναγωγῇ τῶν συνόδων οὐκ ἔθηκεν· καίτοι τὴν παρὰ
 11 τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πρὸς Ἰούλιον οὐ παρέλειπε. Τοῦτο
 δὲ σύνηθες αὐτῷ ποιεῖν· ἐν οἷς μὲν γὰρ αἱ τῶν
 συνόδων ἐπιστολαὶ σιγῶσιν ἢ ἀβετοῦσι τὸ ὁμοούσιον,
 ταύτας σπουδαίως παρατίθεται, τὰς δὲ ἐναντίας ἐκὼν³⁰
 12 ὑπερβαίνει. τοσαῦτα μὲν περὶ τούτων. Μετ' οὐ
 πολὺ δὲ καὶ Παῦλος ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ὑποκρινό-
 μένος εἰς τὴν Κόρινθον ἀπαίρειν, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν⁹⁷
 ἀφίκετο. ἄμφω οὖν τὰ καθ' ἑαυτοὺς γνώριμα καθι-
 στῶσι τῷ ἐκεῖ βασιλεῖ.

sit. Porro tam epistolas ad Julium scriptas, quam responsionem
 ipsius Julii libens hoc loco apposuissem, nisi earum prolixitas me
 ab hoc consilio revocasset. Sabinus quidem Macedonianæ secta-
 tor hæreseos, cujus jam antea mentionem feci, in collectione
 gestorum synodaliū, epistolas Julii neutiquam intexuit: tametsi
 eam minime prætermiserit, quam episcopi Antiochiæ collecti ad
 Julium scripsere. Verum Sabinus ita semper facere consuevit.
 Nam si quæ forte synodales epistolæ vocem consubstantialis aut
 reticent, aut omnino rejiciunt, eas studiose operi suo inserit:
 contrarias vero sciens ac prudens silentio transilit. Sed de his
 satis. Non longo post tempore, Paulus Thessalonica Corinthum
 se pergere simulans, in Italiam navigavit. Ambo igitur earum
 partium imperatori causam suam exponunt.

ΚΕΦ. ΙΗ.

Ἔσ^μ ὁ τῶν ἑσπερίων βασιλεὺς ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πεμφθῆναι 5
τοὺς λόγον δώσοντας περὶ Ἀθανασίου καὶ Παύλου· καὶ ὅτι ἑτέραν οἱ
πεμφθέντες ὑπηγόρευσαν ἔκθεσιν πίστεως.

1 Ὁ δὲ τῶν ἑσπερίων μερῶν βασιλεὺς γνούς τὰ
κατ' ἄ^ν αὐτοὺς ἰδιοπαθεῖ^ο καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν
γράμματα διαπέμπεται, δηλῶν τρεῖς ἐπισκόπους πεμ- 10
φθῆναι παρ' αὐτὸν τοὺς λόγον δώσοντας τῆς Παύλου
καὶ Ἀθανασίου καθαιρέσεως. καὶ πέμπονται Νάρ-
κισσος ὁ Κίλιξ, καὶ Θεόδωρος ὁ Θραῆξ, καὶ Μάρις
2 Χαλχηδόνος, καὶ Μάρκος ὁ Σύρος. Οἱ τινες παρα-
γενόμενοι τοῖς μὲν περὶ Ἀθανάσιον οὐδαμῶς εἰς λό- 15
γους ἐλθεῖν κατεδέξαντο· τὴν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκ-
τεθεῖσαν πίστιν ἀποκρυψάμενοι, ἑτέραν δὲ συγκατ-
τύσωντες ἐπιδεδώκασι^ρ τῷ βασιλεῖ Κώνσταντι ἐν
τούτοις οὖσαν τοῖς ῥήμασιν.

^μ Ὅτι ὁ τῶν ἑσπερίων βασιλεὺς
γράφει τῷ ἀδελφῷ περὶ παύλου καὶ
ἀθανασίου. M.

^ν Ita C. κατ' ἑαυτοὺς cæteri.

^ο Ita F. M. sicut Valesius
pridem conjecerat, sic; " Scri-
bendum puto γνούς τὰ κατ' αὐ-
τοὺς, ἰδιοπαθεῖ. Verbum ἰδιοπα-
θεῖν idem valet ac συμπαθεῖν. Ad-

verbium ἰδιοπαθεῖς legitur apud
Basilium, in Epistola 308. [79.
ed. Bened.] Posset etiam legi
δυσπαθεῖ, id est, moleste tulit;
atque hanc emendationem priori
præfero." VALESIIUS. ἰδιοπαθῆ
editt.

^ρ Ita F. M. C. ἐκδεδώκασι editt.
et Sozom. iii. 10.

CAPUT XVIII.

*Quomodo occidentalium partium imperator petiit a fratre, ut mitte-
rentur qui de Athanasii Paulique depositione rationem redderent :
et quomodo missi ab oriente, aliam fidei formulam ediderunt.*

At imperator occidentalium partium, cum ea quæ perpersi
fuerant cognovisset, condoluit : datisque ad fratrem literis, postu-
lavit tres ad se episcopos mitti, qui de Pauli atque Athanasii
depositione rationem redderent. Missi sunt igitur Narcissus
Cilix, Theodorus Thrax, Maris Chalcedonensis, et Marcus Syrus.
Qui cum venissent, congregari quidem cum Athanasio recusarunt.
Fidem vero Antiochiæ promulgatam penes se occultantes, alteram
fidei formulam a se compositam Constanti Augusto obtulerunt
cujus hæc sunt verba.

* Ἄλλη ἔκθεσις.

20

3 Πιστεύομεν^α εἰς ἓνα Θεόν^β πατέρα παντοκράτορα
κτίστην καὶ ποιητὴν τῶν πάντων, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ
4 ἐν οὐρανοῖς^β καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. Καὶ εἰς τὸν μονο-
γενῆ αὐτοῦ υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν
πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, Θεὸν 25
ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, δι' οὗ ἐγένετο τὰ πάντα ἐν τοῖς
οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ τε ὄρατα, καὶ τὰ ἀόρατα,
λόγον ὄντα, καὶ σοφίαν, καὶ δύναμιν, καὶ ζῶην, καὶ φῶς
ἀληθινόν, τὸν ἐπ' ἐσχάτων^γ τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς ἐνανθρω-
πήσαντα, καὶ γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου, τὸν 30
σταυρωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ ταφέντα, ἀναστάντα
ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνεληλυθότα^δ εἰς τοὺς οὐ-
ρανοὺς, καὶ καθεσθέντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐρχό-
μενον ἐπὶ συντελείᾳ τῶν^ε αἰῶνων κρίναι ζῶντας καὶ^ς νε- 35
κρούς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὗ ἡ
βασιλεία ἀκατάπαυστος^ς οὔσα διαμενεῖ εἰς τοὺς ἀπείρους
αἰῶνας· ἔσται γὰρ καθεζόμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς,

^α Πιστεύω Stephan. Genev.^β θεὸν ἓνα M.^β ἐν οὐρανῷ Niceph. ix. 10.^γ ἐσχάτου M. Niceph. Conf.
infra, ad 19. §. 4.^δ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανὸν Athanas. De Synod. 25. p. 737.^ε τοῦ αἰῶνος Athan.^ς καὶ νεκρῶν om. F.^ς ἀκατάλυτος Athan.*Alia fidei expositio.*

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, conditorem et opificem omnium: ex quo omnis paternitas in cœlo et in terris nominatur. Et in unigenitum ejus filium, Dominum nostrum Jesum Christum; qui ex patre genitus est ante omnia sæcula: Deum ex Deo, lumen ex lumine: per quem omnia facta sunt in cœlo et in terris, visibilia simul et invisibilia: qui verbum est ac sapientia, vita et lux vera. Qui in novissimis diebus propter nos homo factus est, natusque ex sancta virgine: crucifixus etiam est ac mortuus et sepultus. Tertia vero die resurrexit a mortuis et ascendit ad cœlos: sedetque ad dextram Patris, et in finem sæculorum venturus est ut judicet vivos ac mortuos, et unicuique pro operibus suis mercedem reddat. Cujus regnum interminabile permansurum est in infinita sæcula. Sedebit enim ad dexteram patris

οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. 98
 5 Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα^a τὸ ἅγιον, τουτέστι τὸν^b Παράκλητον,
 ὅπερ ἐπαγγειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὴν εἰς
 οὐρανοὺς αὐτοῦ ἄνοδον ἀπέστειλε διδάξαι^c καὶ ὑπομνήσαι
 πάντα, δι' οὗ καὶ ἀγιασθήσονται αἱ τῶν εἰλικρινῶς εἰς 5
 6 αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχαί. Τοὺς δὲ λέγοντας ἐξ οὐκ
 ὄντων τὸν υἱὸν, ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως καὶ μὴ ἐκ τοῦ
 Θεοῦ, καὶ ἦν ποτὲ χρόνος ὅτε οὐκ ἦν, ἀλλοτρίους οἶδεν
 ἢ καθολικὴ ἐκκλησίᾳ.

Ταῦτα ἐπιδεδωκότες τῷ βασιλεῖ, καὶ πολλοῖς ἐτέ- 10
 ροις^d ἐκδόντες, οὐδὲν πλέον ἀνύσαντες ἀνεχώρησαν.
 7 Ἀδιαφόρου τοίνυν ἔτι τυγγανούσης τῆς μεταξὺ τῶν
 δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν κοινωνίας ἐπεφύη ἐν Σιρ-
 μίῳ, πόλις δὲ αὕτη τῶν Ἰλλυριῶν, αἵρεσις ἐτέρα.
 Φωτεινὸς γὰρ τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιῶν προεστῶς, γένος
 τῆς μικρᾶς Γαλατίας Μαρκέλλου τε τοῦ καθηρημένου 15
 μαθητῆς, ἀκολουθῶν τῷ διδασκάλῳ, ψιλὸν ἄνθρωπον
 τὸν Ὑῖὸν ἐδογμάτισε. καὶ^e περὶ μὲν τούτων κατὰ
 χώραν ἐροῦμεν.

^a εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα Athan.

^d ἐτέροις ἐπιδεδωκότες οὐδὲν

^b Ita F. M. Athan. Niceph.
 τὸ Stephan. Genev. Vales.

πλέον ἐκδόντες ἀνεχώρησαν F. M.

^e καὶ om. F. M.

^c διδάξαι αὐτοὺς Athan.

non solum in hoc sæculo, verum etiam in futuro. Et in Spiritum sanctum, hoc est in Paracletum, quem Dominus pollicetur Apostolis, post assumptionem suam in cælum misit, ut doceret illos, ac suggereret omnia. Per quem etiam sanctificabuntur animæ eorum qui sincere in ipsum crediderint. Illos autem qui dicunt ex eo quod non erat extitisse filium Dei; et ex alia substantia, non autem ex Deo, et tempus aliquando fuisse cum non esset, ecclesia catholica alienos esse statuit.

Cum hæc imperatori multisque aliis tradidissent, nulla amplius re gesta discesserunt. Porro cum inter occidentales adhuc et orientales esset indiscreta communio; Sirmii, quæ civitas est Illyrici, alia hæresis exorta est. Nam Photinus qui ejus loci ecclesiis præsidebat; ortus ex minore Galatia, et Marcelli, ejus qui episcopatu dejectus fuerat, olim discipulus, magistri sui insistens vestigiis, filium Dei nudum ac simplicem esse hominem prædicavit. Sed de his plura suo loco dicemus.

ΚΕΦ. ΙΘ.

20

Περὶ τῆς μακροστίχου ἐκθέσεως.

- 1 Τριετούς δὲ ἐν τῷ μέσῳ διαδραμόντος χρόνου αὐθις οἱ ἀνατολικοὶ ἐπίσκοποι συνέδριον ποιησάμενοι, καὶ ἑτέραν πίστιν συντάξαντες, τοῖς ἐν Ἰταλία ἀποστέλλουσι δι' Εὐδοξίου τοῦ τότε ἐπισκόπου Γερ- 25
μανικείας καὶ Μαρτυρίου καὶ Μακεδονίου, ὃς Μόψου
2 ἐστίας τῆς ἐν Κιλικία ἐπίσκοπος ἦν. Ἡ δὲ πίστις
διὰ μακροτέρων γραφεῖσα προσθήκας τε πλείστας
παρὰ τὰ προλαβόντα περιέχουσα ἐν τούτοις ἐξετέθη
τοῖς ῥήμασι.
- 3 Πιστεύομεν[†] εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα κτί- 30
στην καὶ ποιητὴν τῶν πάντων, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν
4 οὐρανοῖς[§] καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. Καὶ εἰς τὸν μονογενῆ
αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν^h Κύριον ἡμῶν, τὸν πρὸ
πάντων τῶν αἰώνων^ι γεννηθέντα ἐκ^k τοῦ πατρὸς, Θεὸν
ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, δι' οὗ ἐγένετο τὰ πάντα τὰ 35

[†] Ἄλλη ἐκθεσις πίστεως (eadem στὸν Athan.
manu) marg. M.

[§] οὐρανῷ Athan. De Synod. ix. 11.
26. p. 738.

^h τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
than.

CAPUT XIX.

De proliza fide expositione.

Transacto post hæc triennii spatio, rursus orientales episcopi collecta synodo, aliam fidei formulam conscripserunt, eamque per Eudoxium Germaniciæ, Macedonium Mopsuestiæ in Cilicia episcopum, et Martyrium, ad episcopos Italiæ miserunt. Hæc autem fides prolizius scripta, et plurimis præter superiores accessionibus aucta, his verbis exposita est.

Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, creatorem omnium et conditorem: ex quo omnis paternitas in cælo et in terris nominatur: et in unigenitum filium ejus Jesum Christum, Dominum nostrum, ante omnia sæcula genitum ex Patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Per quem omnia facta sunt in cælo

ἐν τοῖς¹ οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, λόγον ὄντα, καὶ σοφίαν, καὶ δύναμιν, καὶ ζωὴν, 99 καὶ φῶς ἀληθινόν, τὸν ἐπ' ἐσχάτου^m τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντα, καὶ γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου, τὸνⁿ σταυρωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν^o τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνα- 5 ληφθέντα εἰς οὐρανόν, καὶ καθεστέντα ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, ἐρχόμενον^p ἐπὶ συντελείᾳ τῶν^q αἰῶνων κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὐ ἡ βασιλεία ἀκατάπαυστος οὔσα διαμένει εἰς ἀπείρους^r αἰῶνας· καθέζεται γὰρ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, 10 οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

5 Πιστεύομεν δὲ^s καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτέστιν εἰς^t τὸν Παράκλητον· ὃπερ ἐπαγγελάμενος τοῖς ἀποστόλοις, μετὰ τὴν εἰς οὐρανόν^u ἄνοδον ἀπέστειλε διδάξαι^x καὶ ὑπομνήσαι αὐτοὺς πάντα, δι' οὗ καὶ ἀγιάζονται^y αἱ 15 6 τῶν εἰλικρινῶς εἰς αὐτὸν πιστευόντων ψυχαί. Τοὺς δὲ

¹ τοῖς om. Athan. Niceph.

^m ἐσχάτων C. Athan. Niceph.
Utraque forma auctorem habet.
Conf. ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν
Hebr. i. 1. et ἐπ' ἐσχάτου τῶν
ἡμερῶν 2 Pet. iii. 3.

ⁿ τὸν om. Athan.

^o τῶν νεκρῶν Athan. ἐκ νεκρῶν
om. Niceph.

^p καὶ ἐρχόμενον Athan.

^q τοῦ αἰῶνος Athan.

^r τοὺς ἀπείρους Athan.

^s δὲ om. Athan.

^t εἰς om. Athan.

^u οὐρανοῦς Niceph.

^x διδάξαι αὐτοὺς κ. ὁ. π. Athan.

^y ἀγιασθήσονται Athan.

et in terris, visibilia et invisibilia. Qui verbum est et sapientia atque potentia; vita et lux vera. Qui in novissimis diebus propter nos homo factus est natusque ex sanctissima virgine: qui crucifixus est et mortuus ac sepultus. Tertia autem die surrexit a mortuis, et ascendit in cœlum, sedetque ad dexteram patris, venturus in fine sæculorum ut iudicet vivos ac mortuos, et unicuique mercedem operis sui reddat. Cujus regnum interminabile, in infinita permanet sæcula. Sedet enim ad dexteram patris non solum in hoc sæculo, verum etiam in futuro. Credimus etiam in Spiritum sanctum, hoc est in Paracletum, quem Christus pollicitus Apostolis, post adscensum in cœlum misit ut doceret illos ac submoneret de omnibus: per quem etiam sanctificantur animæ eorum, qui sincere in illum credunt. Illos autem qui dicunt filium ex eo quod non erat substitisse, aut ex alia sub-

λέγοντας ἐξ οὐκ ὄντων τὸν υἱὸν, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, καὶ μὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἦν ποτὲ χρόνος^z ἢ^a αἰὼν ὅτε μὴ ἦν, ἀλλοτρίους οἶδεν ἢ ἁγία καθολικὴ^b ἐκκλησία. 7 Ὁμοίως καὶ τοὺς λέγοντας τρεῖς εἶναι Θεοὺς, ἢ τὸν 20 Χριστὸν μὴ εἶναι Θεὸν πρὸ^c τῶν αἰώνων, μήτε Χριστὸν, μήτε υἱὸν Θεοῦ εἶναι^d αὐτὸν, ἢ τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα^e καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀγέννητον^f τὸν υἱὸν, 8 ἢ ὅτι οὐ βουλήσει οὐδὲ θελήσει ἐγέννησεν ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν, ἀναθεματίζει ἢ ἁγία καὶ καθολικὴ ἐκκλησία. Οὔτε 25 γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων λέγειν τὸν^b υἱὸν ἀσφαλές, ἐπεὶ μηδαμοῦ τοῦτο τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ἐμφέρεται περὶ αὐτοῦ· οὔτε μὴν ἐξ ἑτέρας¹ ὑποστάσεως παρὰ τὸν Πατέρα προϋποκειμένης, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ Θεοῦ γνησιῶς 30 αὐτὸν γεγενῆσθαι διδασκόμεθα^k. ἐν^l γὰρ τὸ ἀγέννητον καὶ ἀναρχον τὸν Χριστοῦ πατέρα ὁ θεῖος διδάσκει λόγος. 9 Ἄλλ' οὐδὲ τὸ ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν ἐξ^m ἀγράφων ἐπισφαλῶς λέγοντας, χρονικὸν διάστημα προεθυμητέον αὐτοῦ,

^z χρόνος ποτὲ Athan.

^a ἢ αἰὼν om. M. Niceph.

^b ἢ καθολικὴ καὶ ἁγία ἐκ. Athan.

^c ἢ πρὸ Athan.

^d υἱὸν αὐτὸν εἶναι Θεοῦ Athan.

^e καὶ Π. Niceph.

^f ἢ ἅγ. Πν. Athan.

^g ἢ ἀγέννητον υἱὸν Athan. ἢ

ἀγέν. τὸν υἱὸν M. Niceph.

^b τὸν υἱὸν λέγειν Athan.

¹ ἑτέρας τινὸς Athan.

^k διοριζόμεθα Athan.

^l εἶνα M. Niceph.

^m ταῖς ἐξ ἀγρ. ἐπ. λεγοῦσι ὡς χρονικὸν M. τοῖς ἐξ ἀγρ. ἐπ. λέγουσιν ὡς χρ. Niceph.

stantia, non autem ex Deo; aut tempus aliquando vel sæculum fuisse cum non exstaret, pro alienis habet sancta et catholica ecclesia. Eos item qui dicunt tres esse Deos, aut Christum non esse Deum ante sæcula, neque Christum neque filium Dei illum esse: aut eundem esse Patrem, et Filium et Spiritum sanctum; aut filium esse ingentum; aut patrem non arbitrio suo ac voluntate genuisse filium, eos inquam, anathematizat sancta et universalis ecclesia. Nam neque citra periculum erroris dici potest, filium ex iis quæ non erant extitisse: cum nusquam in divinis libris id de illo proditum reperiamus. Neque ex alia præter Patrem prius existente hypostasi, sed ex solo Deo vere genitum esse didicimus. Unum enim ingentum ac principii expertem esse, Christi scilicet patrem, divinus sermo pronuntiat. Sed neque eos qui sine sacræ Scripturæ auctoritate temere dicunt, fuit aliquando tempus cum non esset, præcogitare oportet animo

ἀλλ' ἢ μόνον τὸν ἀχρόνως αὐτὸν γεγεννηκότα Θεόν·
 10 καὶ χρόνοι γὰρ καὶ αἰῶνες γεγόνασι δι' αὐτοῦ. Οὔτε μὴν
 συνάναρχον, οὔτε^α συναγέννητον τὸν υἱὸν τῷ^ο πατρὶ
 εἶναι, νομιστέον· συνάναρχον γὰρ καὶ συναγεννήτου οὐ-
 δεὶς κυρίως πατὴρ ἢ υἱὸς λεχθήσεται· ἀλλὰ τὸν μὲν
 πατέρα μόνον ἀναρχον ὄντα καὶ ἀνέφικτον^β γεγεννηκέαι⁴⁰
 ἀνεφίκτως καὶ πᾶσιν ἀκαταλήπτως οἶδαμεν· τὸν δὲ υἱὸν
 γεγεννησθαι πρὸ τῶν^γ αἰώνων, καὶ μηκέτι ὁμοίως^ε τῷ
 πατρὶ ἀγέννητον εἶναι καὶ αὐτὸν, ἀλλ' ἀρχὴν ἔχειν τὸν
 γενήσαντα πατέρα· κεφαλὴ γὰρ Χριστοῦ, ὁ Θεός.
 11 Οὔτε μὴν τρία ὁμολογοῦντες πράγματα, καὶ τρία πρόσ- 45
 ωπα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος κατὰ τὰς γραφὰς, τρεῖς διὰ τοῦτο τοὺς Θεοὺς 100
 12 ποιούμεν. Ἐπειδὴ τὸν αὐτοτελῆ καὶ ἀγέννητον ἀναρχόν
 τε καὶ ἀόρατον Θεόν, ἓνα μόνον οἶδαμεν τὸν Θεόν, καὶ
 πατέρα τοῦ μονογενοῦς, τὸν μόνον μὲν ἐξ ἑαυτοῦ τὸ εἶναι
 ἔχοντα, μόνον δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀφθόνως τὸ εἶναι 5
 13 παρεχόμενον^δ. Οὔτε μὴν ἓνα Θεὸν μόνον^ε λέγοντες εἶναι

^α ὅτε καὶ συν. Athan.

^ο τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν Athan.

^β ἀγέννητον Athan.

^γ τῶν om. Athan.

^ε ὁμοιον Niceph.

^δ χαριζόμενον γρ. παρεχόμενον,

alia manu, marg. M. χαριζόμε-
νον τὸ εἶναι Niceph. ἀφθόνως
τοῦτο χαριζόμενον Athan.

^ε Ita F. M. Athan. Niceph.
μόνον om. editt. vulg.

aliquod temporis spatium antecedens, sed solum Deum qui sine
 tempore illum genuerit. Tempora enim et sæcula per illum facta
 sunt. Neque item existimandum est, filium patri coingentum,
 et principii simul cum eo expertem esse. Quippe coingenti et
 principio simul carentis, nec pater nec filius quisquam proprie
 dici potest. Sed patrem quidem solum principii expertem et
 incomprehensibilem esse cognovimus, qui impervia quadam et
 incomprehensibili ratione genuerit. Filium vero genitum fuisse
 ante sæcula; nec perinde ac patrem, ipsum quoque ingentum
 esse; sed principium habere, patrem scilicet ex quo sit genitus.
 Caput enim Christi, Deus. Quamvis autem tres confiteamur res,
 tresque personas, Patris videlicet ac Filii et Spiritus sancti juxta
 sacras Scripturas: non ideo tamen plures facimus Deos. Unum
 enim ex se ipso perfectum et ingentum, principique expertem et
 invisibilem Deum novimus, Deum scilicet ac patrem unigeniti;
 qui ipse quidem solus ex seipso habet ut sit: reliquis autem

τὸν τοῦ Κυρίου^υ Ἰησοῦ Χριστοῦ πατέρα, τὸν μόνον ἀγέννητον, διὰ τοῦτο ἀρνούμεθα τὸν^χ Χριστὸν Θεὸν εἶναι προαιώνιον^γ. ὅποιοι εἰσιν οἱ ἀπὸ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, ὕστερον αὐτὸν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐκ προκοπῆς^ι θεοποιήσθαι λέγοντες, τῷ τὴν φύσιν ψιλὸν ἄνθρωπον^κ 14 γεγενῆαι. Οἶδαμεν γὰρ καὶ^α αὐτὸν, εἰ καὶ ὑποτέτακται τῷ πατρὶ καὶ τῷ^β Θεῷ, ἀλλ' ὁμως γεννηθέντα^ε ἐκ τοῦ Θεοῦ, Θεὸν κατὰ φύσιν τέλειον εἶναι καὶ ἀληθῆ, καὶ μὴ 15 ἐξ ἀνθρώπων μεταταῦτα Θεὸν, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐνανθρωπήσασαι^δ δι' ἡμᾶς, καὶ μηδὲ πώποτε^ε ἀπολωλεκότα τὸ εἶναι 15 Θεόν^ε. Βδελυσσόμεθα δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς λόγον μὲν μόνον αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ψιλὸν καὶ ἀνύπαρκτον ἐπιπλάστως καλοῦντας ἐν ἑτέρῳ τὸ εἶναι 20 ἔχοντα, νῦν μὲν ὡς τὸν^ε προφορικὸν λεγόμενον ὑπὸ τινων, νῦν δὲ ὡς τὸν ἐνδιάθετον, Χριστὸν δὲ αὐτὸν καὶ^η

^υ Κυρίου ἡμῶν Athan.

^χ καὶ τὸν Athan.

^γ πρὸ αἰώνων Athan.

^κ ψιλὸν αὐτὸν ἄν. M.

^α καὶ om. Niceph.

^β τῷ om. M. Niceph.

^ε πρὸ αἰώνων γεννηθέντα Athan.

^δ ἐνανθρωπίσαι prima man. postea correct. M.

^ε μὴ δέπωποτε ἀπ. F. μηδέποτε Athan. μηδέπω ποτέ Niceph.

^ι Θεὸν om. Athan.

^ε "Scribendum est ὡς τὸν προφορικὸν, et paulo post, ὡς τὸν ἐνδιάθετον, ut legitur in Codice Allat. et Athanas. de Synodis." VALESIIUS. τὸ utroque loco habent Steph. et Genev. τὸν F. et M.

^η καὶ κύριον καὶ θεὸν καὶ μεσ. M. Niceph.

omnibus copiose præstat ut sint. Porro tametsi unum Deum esse dicamus, patrem Domini nostri Jesu Christi, qui solus sit ingenuus; Christum non idcirco negamus Deum esse ante sæcula: quod quidem faciunt Pauli Samosatensis discipuli, affirmantes illum post incarnationem ex profectu ac promotione quadam Deum esse factum, cum natura nudus ac simplex homo extitisset. Scimus enim illum, quamvis Patri ac Deo subjectus sit, nihilominus tamen genitum ex Deo, Deum natura esse perfectum ac verum: et non ex homine Deum postea factum: sed ex Deo hominem propter nos factum esse, nec unquam Deum esse desivisse. Execramur præterea et anathematizamus eos qui illum nudum duntaxat ac simplex Dei verbum, nec ulla subsistentia præditum, falso appellant, quod in alio suam essentiam habeat; nunc quidem instar verbi quod prolaticium vulgo dicitur; nunc vero instar verbi quod internum nominatur: ipsum vero Chri-

υἰὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ μεσίτην, καὶ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μὴ εἶναι πρὸ αἰώνων θέλοντας, ἀλλ' ἔκτοτε Χριστὸν αὐτὸν γεγονέναι καὶ υἰὸν τοῦ Θεοῦ, ἐξ οὗ τὴν ἡμετέραν ἐκ τῆς 25 παρθένου σάρκα ἀνείληφε, πρὸ τετρακοσίων ὄλων^ι ἐτῶν ἔκτοτε γὰρ τὸν Χριστὸν ἀρχὴν^κ βασιλείας ἐσχῆκεναι θέλουσι, καὶ τέλος ἔξειν αὐτήν, μετὰ τὴν συντέλειαν καὶ 16 κρίσιν. Τοιοῦτοι δὲ εἰσιν οἱ ἀπὸ Μαρκέλλου καὶ Φω³⁰ τεινοῦ¹, τῶν Ἀγκυρογαλατῶν· οἱ τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν τε^μ καὶ θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀτελεύτητον αὐτοῦ βασιλείαν ὁμοίως^ν Ἰουδαίους ἀθετοῦσιν, ἐπὶ προφάσει 17 τοῦ συνίστασθαι δοκεῖν τὴν μοναρχίαν. Ἴσμεν γὰρ αὐτὸν ἡμεῖς^ο οὐχ ἀπλῶς λόγον προφορικὸν ἢ ἐνδιάθετον 35 τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ζῶντα Θεὸν λόγον, καθ' ὅ^ρ ἑαυτὸν⁹ ὑπάρχοντα καὶ υἰὸν Θεοῦ καὶ Χριστὸν, καὶ οὐ^τ προγνωστικῶς συνόντα καὶ συνδιατρίβοντα πρὸ αἰώνων τῷ ἑαυτοῦ

¹ οὐχ ὄλων Athan.

^κ ἀρχὴν β. τὸν Χριστὸν Niceph.

¹ Σκοτεινοῦ Athan.

^μ ὑπαρξίν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν θεότητα Athan.

^ν Ita Athan. nisi quod τῇ μοναρχίᾳ habet. Alii aliter, sc. ὁμοίως ἀθετοῦσιν ἵστασθαι δοκεῖν τὴν μ. F. Stephan. Genev., ubi τῷ ἵστασθαι emendavit Christophors., et διὰ τὸ Scaliger, ὁμοίως ἀθετοῦσιν ὡστασθαι δοκεῖν αὐτοῖς οὕτω τ. μ. M.,

quod rectius exhibet sic, ὁμοίως ἀθετοῦσι τῷ ἵστασθαι δοκεῖν αὐτοῖς οὕτω τ. μ. Niceph. "Hunc locum restitui ex Athan. de synodis. Codex Allat. consentit cum Athan., nisi quod ἀθετοῦντες habet pro ἀθετοῦσιν." VALESIIUS.

^ο ἡμεῖς αὐτὸν Niceph.

^ρ Ita F. M. (Cod. Allat. Vales.) Athan. Niceph. καὶ καθ' ἐδitt. vulg.

⁹ ἑαυτὸν τε M.

^τ οὕτω προγν. M. Niceph.

stum ac Dominum, et filium Dei, ac mediatorem, atque imaginem Dei non fuisse ante sæcula contendunt: sed ex eo tempore Christum ac Filium Dei illum esse cœpisse, ex quo carnem nostram assumpsit ex Virgine, ante quadringentos circiter annos. Ab eo enim tempore, volunt Christum regni sui habuisse principium; et hoc regnum post mundi consummationem atque iudicium, finem habiturum. Hujusmodi sunt sectatores Marcelli atque Photini Ancyranorum, qui æternam Christi essentiam ac divinitatem, ejusque perpetuum et immortale regnum perinde abrogant, ut monarchiam stabilire videantur. Nos vero intelligimus, illum non esse duntaxat verbum Dei prolatum et internum, sed verbum vivens ac per se subsistens, utpote Deum verbum, Deique filium et Christum. Nec per solam præscientiam

πατρὶ, καὶ πρὸς πᾶσαν διακονησάμενον αὐτῷ τὴν δημιουργίαν, εἴτε τῶν ὁρατῶν⁸, εἴτε τῶν ἀοράτων· ἀλλ' ἔνυπόστατον λόγον ὄντα τοῦ πατρὸς, καὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ.

18 Οὗτος γὰρ ἐστὶ πρὸς ὃν εἶπεν ὁ πατὴρ, ὅτι¹¹ ποιήσωμεν 5
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· ὃς¹²
 καὶ τοῖς πατράσιν ἀντοπροσώπως ὤφθη δεδωκώς τὸν νόμον, καὶ λαλήσας διὰ τῶν προφητῶν, καὶ τὰ τελευταῖα ἐνανθρωπήσας, καὶ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα πᾶσιν ἀνθρώποις φανερώσας, καὶ βασιλεύων εἰς τοὺς¹³ ἀτελετηήτους αἰῶνας. 10
 οὐδὲν γὰρ πρόσφατον ὁ Χριστὸς προσείληφεν ἀξίωμα· ἀλλ' ἄνωθεν τέλειον αὐτὸν, καὶ τῷ πατρὶ κατὰ πάντα
 19 ὅμοιον πεπιστεύκαμεν². Καὶ τοὺς λέγοντας δὲ τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καθ' ἑνὸς καὶ τοῦ¹⁵
 αὐτοῦ πράγματός τε καὶ προσώπου τὰ τρία ὀνόματα ἀσεβῶς ἐκλαμβάνοντας, εικότως ἀποκηρύσσομεν τῆς ἐκκλησίας, ὅτι τὸν ἀχώρητον καὶ ἀπαθῆ πατέρα χωρητὸν ἅμα³ καὶ παθητὸν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως^b ὑποτίθενται. 20

⁸ τῶν ἀορατῶν εἴτε τῶν ὁρατῶν προσώπως ὄφθεις Athan.
 M. Niceph.

^t ἀλλ' ἐνυπόστατον—ἐκ Θεοῦ
 om. Athan.

¹¹ ὅτι om. Niceph.

¹² ὁ καὶ τοῖς πατράρχαις αὐτο-

¹³ τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ni-
 ceph.

² εἶναι πεπιστεύκαμεν Athan.

³ ἅμα om. M. Niceph.

^b ἐνανθρωπίσεως F.

illum cum patre semper fuisse, et ante omnia sæcula cum eo fuisse versatum, inservientem illi ad creationem omnium rerum, tam visibilium quam invisibilium: sed substantiale patris verbum, et Deum ex Deo illum esse profitemur. Ipse enim est cui dixit pater: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram; qui antiquis patribus personam suam spectandam exhibuit, qui legem dedit; qui locutus est per prophetas: qui ad extremum homo factus, patrem suum cunctis hominibus manifestavit: qui denique regnat in perpetua sæcula. Neque enim ullam dignitatem recens adeptus est Christus: sed eum ab omni ævo perfectum, patrique per omnia similem fuisse credimus. Illos etiam qui eundem esse dicunt Patrem ac Filium et Spiritum sanctum, tria hæc nomina de una eademque re ac persona per summam impietatem accipientes, merito ab ecclesia relegamus, eo quod patrem, qui nec comprehendi nec pati potest, passioni et comprehensioni subjiciunt per incarnationem; cujusmodi sunt

20 Τοιοῦτοι γὰρ εἰσιν οἱ Πατροπασιανοὶ^c παρὰ^d Ῥωμαίοις,
 Σαβελλιανοὶ δὲ παρ' ἡμῖν λεγόμενοι^e. οἶδαμεν γὰρ
 ἡμεῖς, τὸν μὲν ἀποστείλαντα πατέρα ἐν τῷ οἰκείῳ τῆς
 ἀναλλοιώτου θεότητος ἤθει μεμενηκέναι· τὸν δὲ ἀποστα-
 λέντα Χριστὸν τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως^f οἰκονομίαν πε- 25
 21 πληρωκέναι. Ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς οὐ βουλήσει οὐδὲ
 θελήσει γεγενῆσθαι^g τὸν^h Χριστὸν εἰρηκότας ἀνευλαβῶς,
 ἀνάγκηⁱ δὲ δηλονότι ἀβούλητον οὖσαν^k καὶ ἀπροαίρετον
 περιτεθεικότας τῷ Θεῷ ἵνα ἄκων γεννήσῃ τὸν υἱόν, δυσ-
 σεβεστάτους καὶ τῆς^l ἀληθείας ξένους ἐπιγινώσκωμεν· ὅτι 30
 τε παρὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας περὶ^m Θεοῦ καὶ δὴⁿ παρὰ τὸ
 βούλημα τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τοιαῦτα τετολμήκασι
 22 περὶ αὐτοῦ διορίσασθαι. Αὐτοκράτορα γὰρ ἡμεῖς τὸν
 Θεὸν καὶ^o Κύριον αὐτὸν ἑαυτοῦ εἰδότες, ἐκουσίως αὐτὸν 35
 καὶ θέλοντα^p τὸν υἱὸν γεγεννηκέναι, εὐσεβῶς ὑπελήψαμεν·
 πιστεύοντες δὲ ἐμφόβως καὶ τὸ^q περὶ αὐτοῦ λεγόμενον,

^c Πατροπασιανὸι M. Πατροπασ-
 σιανοὶ Athan.

^d μὲν παρὰ Athan.

^e καλούμενοι παρ' ἡμῖν Athan.

^f ἐνανθρωπήσεως F.

^g Ita F. M. Athan. Niceph.

γεγενῆσθαι editt.

^h τὸν υἱὸν Athan.

ⁱ ἀνάγκη δεδηλωκέναι ὅτι ἀβού-
 λητον F.

^k οὖσαν M. Niceph. οὖσαν
 om. Athan.

^l τῆς ἐκκλησίας Athan.

^m περὶ Θεοῦ ἐννοίας Athan.

ⁿ δὴ καὶ Athan.

^o Ita F. M. Athan. Niceph.

καὶ om. editt.

^p ἐθέλοντῆν Athan.

^q τῷ περὶ ἑαυτοῦ λέγοντι Athan.

qui a Romanis quidem Patropassiani, a nobis vero Sabelliani
 dicuntur. Nos enim scimus, Patrem quidem qui misit, in propria
 immutabilis deitatis permansisse natura: Christum autem qui
 missus est, carnis assumptæ dispensationem implesse. Similiter
 et eos qui impudenter negant Christum voluntate et arbitrio
 patris extitisse, involuntariam ac violentam quandam necessi-
 tatem attribuentes Deo, ita ut invitum filium gignat, impiissimos et
 a veritate alienos esse censemus: eo quod tum [contra] communes
 de Deo notiones, tum contra mentem ac sententiam scripturæ
 divinitus inspiratæ, talia de illo audeant pronuntiare. Nos enim
 Deum sui juris arbitriique esse, et sponte ac voluntarie filium
 genuisse, pie ac religiose credimus. Porro etsi cum timore ac
 reverentia credamus id quod de illo dictum est: Dominus creavit
 me principium viarum suarum ad opera sua: non tamen eum
 perinde factum esse intelligimus, ac reliquas creaturas quæ per

Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, οὐχ ὁμοίως αὐτὸν τοῖς δι' αὐτοῦ γενομένοις κτίσμασιν ἢ ποιή-
 23 μασι γεγενῆσθαι[†] νοοῦμεν. Ἄσεβές γάρ, καὶ τῆς ἐκ-
 κλησιαστικῆς πίστεως ἀλλότριον, τὸ τὸν κτίστην τοῖς δι'
 αὐτοῦ ἐκτισμένοις[‡] δημιουργήμασι παραβάλλειν, καὶ τὸν 10
 αὐτὸν τῆς γενέσεως τοῖς ἀλλοτρίοις[§] τρόπον ἔχειν καὶ
 24 αὐτὸν νομίζειν. Μόνον γὰρ καὶ μόνως τὸν μονογενῆ
 υἱὸν γησιῶς^{||} τε καὶ ἀληθῶς διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ θείαι 5
 γραφαὶ γεγενῆσθαι· ἀλλ' οὐδὲ τὸν υἱὸν καθ' ἑαυτὸν εἶναι
 ζῆν τε καὶ ὑπάρχειν ὁμοίως τῷ πατρὶ λέγοντες, διὰ τοῦτο
 χωρίζομεν αὐτὸν τοῦ πατρὸς, τόπους καὶ διαστήματά
 τινα μεταξὺ τῆς συναφείας αὐτῶν σωματικῶς ἐπινοοῦντες. 10
 25 Πεπιστεύκαμεν γὰρ ἀμεσιτεύτως αὐτοὺς καὶ ἀδιαστάτως
 ἐπισυνῆφθαι[‡], καὶ ἀχωρίστως ὑπάρχειν ἑαυτῶν· ὄλον^γ
 μὲν τοῦ πατρὸς ἐνεστερνισμένου τὸν υἱόν· ὄλου δὲ τοῦ
 υἱοῦ ἐξηρητημένου καὶ προσπεφυκότης τῷ πατρὶ, καὶ μό-
 26 νον[‡] τοῖς πατρῷοις κόλποις ἀναπαυόμενον διηνεκῶς. Πι- 15

[†] Ita F. Athan. Niceph. Stephan. Genév. Vales. γεγενῆσθαι quod habet Reading typographorum error fuisse videtur.

[‡] κεκτισμένοις Athan.

[§] ἄλλοις Athan.

^{||} γεγενῆσθαι γησιῶς τε καὶ ἀληθῶς διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ θείαι γραφαὶ Athan.

[‡] ἀλλήλοις ἐπισυνῆφθαι Athan.

^γ "Scribendum est ὄλου, ut legitur apud Athan.: et paulo post ex Athan. καὶ μόνου τοῖς πατρῷοις κόλποις ἀναπαυόμενου." VALESIIUS. ὄλον codd. et Niceph.

[‡] μόνου—ἀναπαυόμενου Athan.

illum factæ sunt. Impium enim et ab ecclesiastica fide prorsus alienum est, conditorem cum operibus ab ipso conditis comparare, et eodem cum extraneis generationis modo illum editum esse arbitrari. Quippe unigenitum filium, solum ac semel tantum vere germaneque genitum esse, divinæ nos scripturæ docent. Sed neque tametsi dicamus filium per seipsum esse, et vivere ac subsistere perinde ac patrem, illum idcirco a patre separamus, spatia quædam locorum et intervalla inter illorum conjunctionem corporali more intelligentes. Credimus enim, eos absque ullo medio atque interstitio conjunctos esse, nec a se invicem posse ullatenus separari: quippe cum pater quidem sinu suo totum complectatur filium: filius vero quasi appensus toti adhærescat patri, solusque in patris gremio perpetuo conquiescat. Credentes igitur sanctissimam et perfectam undique Trinitatem: et patrem

στεύοντες οὖν εἰς τὴν παντέλειον τριάδα τὴν ἀγιωτάτην^α,
τὸν πατέρα λέγοντες Θεὸν, καὶ τὸν υἱὸν, οὐ δύο τούτους
Θεοὺς, ἀλλ' ἓνα^β ὁμολογοῦμεν, μετὰ τὸ τῆς Θεότητος
ἀξίωμα, καὶ μίαν ἀκριβῆ τῆς βασιλείας τὴν συνάφειαν^γ
²⁷ πανταρχοῦντος μὲν καθόλου^δ τοῦ πατρὸς πάντων, καὶ ²⁰
αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ· τοῦ δὲ υἱοῦ ὑποτεταγμένου τῷ πατρὶ,
ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ, πάντων τῶν μετ' αὐτὸν βασιλεύοντος τῶν
δι' αὐτοῦ γενομένων, καὶ τὴν τοῦ ἀγίου πνεύματος χάριν,
ἀφθόνως τοῖς ἀγίοις δωρουμένου πατρικῷ βουλήματι·
οὕτως γὰρ τὸν περὶ τῆς ἐν^ε Χριστῷ μοναρχίας συνί- ²⁵
στασθαι λόγον παραδεδώκασιν^ι ἡμῖν οἱ ἱεροὶ λόγοι.
²⁸ Ταῦτα ἠναγκάσθημεν μετὰ τὴν ἐν ἐπιτομῇ ἐκτεθεῖσαν^β
πίστιν πλαυτέρον ἐπεξεργάσασθαι, οὐ κατὰ περιττὴν
φιλοτιμίαν, ἀλλ' ἵνα πᾶσαν τὴν κατὰ^β τῆς ἡμετέρας
ὑπολήψεως ἀλλοτρίαν ἀποκαθάρωμεν ὑποψίαν παρὰ τοῖς ³⁰
τὰ καθ' ἡμᾶς^ι ἀγνοοῦσι· καὶ γινῶσιν οἱ κατὰ τὴν δύσιν
πάντες ὁμοῦ μὲν τῆς συκοφαντίας τῶν ἑτεροδόξων τὴν
ἀναίδειαν, ὁμοῦ δὲ τῶν^κ ἀνατολικῶν τὸ ἐκκλησιαστικὸν

^α τοιτέστιν εἰς τὸν Πατέρα, καὶ
εἰς τὸν Υἱὸν, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ
ἄγιον, καὶ Θεὸν μὲν τὸν Π. λέγοντες,
Θεὸν δὲ καὶ τ. Υἱὸν Athan.

^β ἐν ὁμολογοῦμεν τῆς θεότητος
ἀξίωμα καὶ μ. Athan.

^γ συμφωνίαν Athan.

^δ καθόλου πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ

Υἱοῦ μόνου τοῦ Πατρὸς Athan.

^ε εἰς Χριστὸν Athan.

^ι παρέδοσαν Athan.

^κ προεκτεθείσων Athan.

^λ κατὰ om. Athan.

^μ ἡμῶν Niceph.

^ν καὶ τῶν Niceph.

Deum, ac filium quoque Deum dicentes, non tamen duos, sed unum esse confitemur Deum, ob unum honorem divinitatis, et absolutissimam unius regni concordiam: ita ut pater quidem generaliter omnibus, et ipsi quoque filio dominetur: filius vero subjiciatur patri; et præter illum universa quæ post ipsum sunt et per ipsum facta sunt gubernet ac regat, et sancti Spiritus gratiam patris arbitrio sanctis affatim largiatur. Sic enim ejus quæ in Christo est monarchiæ rationem constare, sacra nobis eloquia tradiderunt. Hæc post fidei formulam brevi compendio antehac editam, fusius exponere coacti sumus, non inani ac superflua ambitione impulsii; sed ut omnem de fide nostra sinistram suspensionem apud eos diluamus, qui sententiam nostram penitus ignorant: utque universi qui in occidentis partibus degunt, et impudentem adversariorum calumniam aperte cognoscant, et catholicam orientalium de Christo doctrinam, divinarum scrip-

ἐν¹ Χριστῷ φρόνημα, μαρτυρούμενον ἀβιάστως ὑπὸ τῶν 35
θεοπνεύστων γραφῶν παρὰ τοῖς^m ἀδιαστρόφοις.

ΚΕΦ. Κ.

103

Περὶ τῆς ἐν Σαρδικῇⁿ συνόδου.

1 Ταῦτα οἱ κατὰ τὰ ἐσπέρια μέρη ἐπίσκοποι διὰ τὸ
ἀλλογλώσσους εἶναι καὶ διὰ τὸ μὴ συνιέναι οὐ προσ- 5
εδέχοντο, ἀρκεῖν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν λέγοντες, καὶ
2 μηδὲν^o περαιτέρω περιεργάζεσθαι. Ἐπεὶ οὖν πάλιν
γράφαντος τοῦ βασιλέως, ὥστε ἀποδοθῆναι Παύλῳ
καὶ Ἀθανασίῳ τοὺς οἰκείους τόπους, οὐδὲν πλέον
ἠνύετο, στάσις γὰρ μεταξὺ τοῦ πλήθους ἐγένετο 10
συνεχῆς, σύνοδον ἄλλην παρακαλοῦσι γενέσθαι οἱ
περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον, ὥστε καὶ τὰ κατ'
αὐτοὺς καὶ τὰ τῆς πίστεως ἐπὶ οἰκουμενικῆς συνόδου
πέρας λαβεῖν, διδάσκοντες ἐπὶ καταλύσει τῆς πίστεως

¹ ἐν Χριστῷ om. Niceph. ἐν παρ' αὐτοῖς ἀδιαστρόφως cæteri
Κυρίῳ Athan. codd. et edit.

^m "Sfort. ἀδιαστρόφως. Cod. ⁿ Ita F. M. Σάρδη edit.

Allat. et Athan. παρὰ τοῖς ἀδιαστ-
ρόφοις." VALESIIUS: cujus e-
mendationem in textum recepi. ^o "Mallem καὶ μὴ δεῖν περαι-
τέρω." VALESIIUS.

turarum testimonio disertissime confirmatam, apud eos qui men-
tem minime perversam gerunt.

CAPUT XX.

De Concilio Serdicensi.

Verum hæc occidentales episcopi, tum quod Græci sermonis
ignari essent; tum quod ea minime intelligerent, nequaquam
admiserunt: Nicænam fidem sufficere, nec quidquam amplius
curiose inquirendum esse asseverantes. Rursus vero cum impe-
ratoris literæ, quibus mandabat ut Paulus et Athanasius sedibus
suis restituerentur, nihil proficerent: plebs enim continuis pene
seditionibus agitabatur, Paulus et Athanasius aliud concilium
convocari postulant, ut tum ipsorum negotium, tum fidei causa,
generalis synodi sententia terminaretur. Docebantque non aliam
ob causam se fuisse depositos, quam ut fides subverteretur. In-

3 τὰς καθαιρέσεις^p γίνεσθαι. Κηρύσσεται οὖν αὖθις¹⁵
 οἰκουμένη συνόδος ὡς ἐπὶ τὴν Σαρδικὴν, πόλις δὲ
 αὕτη Ἰλλυριῶν, γνώμη τῶν δυεῖν βασιλέων, τοῦ μὲν
 διὰ γραμμάτων αἰτήσαντος, τοῦ δὲ τῆς ἐφάσ ἐτοίμως
 4 ὑπακούσαντος. Ἐνδέκατον ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς τελευ-
 τῆς τοῦ πατρὸς τῶν δύο Αὐγούστων, ὑπατοὶ δὲ¹⁰⁴
 ἦσαν Ῥουφίνος καὶ Εὐσέβιος, ὅτε ἡ ἐν Σαρδικῇ^{A. D.}
 5 συνεκροτήθη συνόδος. Ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐσπερίων
 μερῶν περὶ τοὺς τριακοσίους συνήλθον ἐπίσκοποι,
 ὡς φησὶν Ἀθανάσιος· ἐκ^q δὲ τῶν ἐφών^r ἑβδομή- 5
 κοντα ἐξ ἑξ μόνον ὁ Σαβίνος φησὶν, ἐν οἷς κατηριθμεῖτο
 καὶ Ἰσχύρας ὁ τοῦ Μαρεώτου ἐπίσκοπος, ὃν οἱ καθε-
 λόντες Ἀθανάσιον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆσδε τῆς
 6 χώρας χειροτονοῦσι. Προῦβάλλοντο δὲ οἱ μὲν ἀσθέ-
 νειαν τοῦ σώματος, ἄλλοι δὲ τὸ στενὸν τῆς^r προ- 10
 θεσμίας ἐμέμφοντο, τὴν αἰτίαν ἐπὶ Ἰούλιον τὸν ἐπί-
 σκοπον Ῥώμης ἀναφέροντες· καίτοι ἐνιαυτοῦ καὶ ἐξ
 μηνῶν διαγενομένων, ἀφ' οὗ ἢ τε συνόδος ἐκεκή-
 ρυκτο, καὶ οἱ περὶ Ἀθανάσιον ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριβον

^p καθαιρέσεις αὐτῶν M.

^q ἐκεῖ F.

^r ἐφών F.: hoc est pro ἐφών,
præter morem hujus codicis.

dicitur ergo iterum generale concilium apud Serdicam, quæ urbs
 est Illyrici: idque de sententia duorum imperatorum, quorum
 alter hoc per literas flagitaverat: alter vero, orientis scilicet
 imperator, libenter adnuerat. Annus tunc agebatur undecimus
 ab obitu parentis duorum Augustorum: consules autem erant
 Rufinus et Eusebius, quo tempore synodus Serdicæ congregata
 est. Et ex occidentis quidem partibus trecenti circiter conve-
 nērunt episcopi, ut scribit Athanasius. Ab oriente vero septuaginta
 sex tantum adfuisse refert Sabinus, quorum e numero fuit Ischy-
 ras Mareoticæ episcopus, quem illi ipsi a quibus depositus erat
 Athanasius, episcopum ejus regionis constituerant. Quippe alii
 infirmitatem corporis causati sunt: alii præstituti temporis angus-
 tiam prætenderunt, culpam omnem conferentes in Julium Romanæ
 urbis episcopum: cum tamen ab eo tempore quo synodus indicta
 fuerat, et quo Athanasius synodi consessum expectans, Romæ

τὴν σύνοδον περιμένοντες. Ὡς οὖν συνήλθον ἐν τῇ¹⁵
 Σαρδικῇ, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐσπε-
 ρίων ἐλθεῖν οὐκ ἐβούλοντο φάσκοντες μὴ ἄλλως εἰς
 λόγους ἐλθεῖν, εἰ μὴ τοὺς περὶ Ἀθανάσιον καὶ Παῦ-
⁸λον ἐξελάσωσι^α τοῦ συλλόγου. Ὡς δὲ Πρωτογένης
 ὁ Σαρδικῆς ἐπίσκοπος καὶ Ὁσίου ὁ Κουδρούβης,²⁰
 πόλις δὲ αὕτη τῆς Ἰσπανίας ὡς καὶ πρότερον^ε εἴρη-
 ται, οὐκ ἠνείχοντο μὴ παρεῖναι τοὺς περὶ Παῦλον καὶ
⁹Ἀθανάσιον, ἀπεχώρουν εὐθέως· καὶ γενόμενοι ἐν
 τῇ^η Φιλίππου πόλει τῆς Θράκης ἰδιάζον ποιοῦντες^ζ
 συνέδριον, καὶ φανερώς λοιπὸν τὸ μὲν ὁμοούσιον²⁵
 ἀναθεματίζουσι, τὴν δὲ τοῦ ἀνομοίου δόξαν ἐπιστο-
¹⁰λὰς^γ συγγράψαντες πανταχοῦ διαπέμπονται. Οἱ δὲ
 ἐν Σαρδικῇ πρῶτον μὲν τούτων ἐρήμην κατεψηφί-
 σαντο· ἔπειτα τοὺς κατηγοροὺς Ἀθανασίου τῆς
 ἀξίας ἀφείλοντο, τὸν ὄρον τε τῆς πίστεως τῆς ἐν³⁰
 Νικαίᾳ κρατύναντες, καὶ τὸ ἀνόμοιον ἐκβαλόντες, τὸ
 ὁμοούσιον φανερώτερον ἐκδιδόασι· καὶ^z ἐγγράψαν- 105

^α ἐξελάσωσιν καὶ M.

^ε πρῶτον F. M.

^η τῇ om. F. M.

^ζ ποιούσι M.

^γ "Rectius cod. Allat. τὴν δὲ
 τοῦ ἀνομοίου δόξαν ἐπιστολαῖς ἐγ-
 γράψαντες." VALESIIUS.

^z "In cod. Allat. deest καὶ.

commorabatur, anni et sex mensium spatium intercessisset. Cum ergo Serdicam omnes convenissent, episcopi quidem orientis conspectum occidentalium refugerunt: negantes se in colloquium cum illis venturos esse, nisi prius Paulum et Athanasium e suo coetu ejecissent. Sed cum Protogenes Serdicensis, et Hosius episcopus Cordubæ, quæ civitas est Hispaniæ ut supra dixi, nequam pati possent ut Paulus et Athanasius a consensu excluderentur, orientales illico discesserunt. Regressique Philippopolim urbem Thraciæ, concilio seorsum habito, vocem quidem consubstantialis palam anathemate damnarunt: ἀνομοίου autem vocabulum et opinionem literis suis inserentes, quoqueversus transmiserunt. Episcopi vero Serdicæ constituti, primum quidem illos ob desertum concilium condemnarunt: deinde Athanasii accusatores dignitate sua spoliarunt. Et confirmata Nicænæ fidei formula, ἀνομοίου quidem vocabulum rejecerunt: consubstantialis autem

11 *τές τε καὶ αὐτοὶ πανταχοῦ διαπέμπονται. Γνώμη
 μὲν οὖν ἐκότεροι τοιαύδε δικαίως πεποηκέναι νομί-
 σαντες, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ, ὅτι τοὺς ὑπ' αὐτῶν καθαι-
 ρθέντας οἱ ἐσπέριοι προσεδέξαντο· οἱ δὲ ἐσπέριοι, 5
 ὅτι πρὸ διαγνώσεως οἱ καθελόντες ἀπέφυγον, καὶ ὅτι
 αὐτοὶ μὲν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐφύλαττον, ἐκείνοι δὲ
 12 παραχαράττειν ἐτόλμησαν. Ἀποδιδόασιν οὖν^a τὸν
 τόπον τοῖς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον ἔτι μὴν
 καὶ Μαρκέλλῳ τῷ Ἀγκύρας, τῆς^b πρὸς τῇ μικρᾷ 10
 Γαλατίᾳ, ὃς πάλαι μὲν καθήρητο, ὡς ἐν τῷ πρὸ
 13 τούτου βιβλίῳ πεποιήμεθα μνήμην· τότε δὲ ἐν τῷ
 τὴν καταδίκην ἀναπαλαῖσαι ἐσπούδασε, διδάξας^c ὡς
 οὐ νοηθείη ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ φράσις, καὶ
 14 διὰ τοῦτο^d ὑπόνοιαν τοῦ Σαμοσατέως λαβεῖν. Οὐκ 15
 ἀγνοητέον μέντοι ὅτι τὸ Μαρκέλλου βιβλίον ὁ Παμ-
 φίλου Εὐσέβιος ἀνεσκεύασεν ἐν ὅλοις τρισὶ βιβλίοις
 πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος, ἃ πρὸς Μάρκελλον ἐπέ-
 γραψε· καὶ τίθησι μὲν τὰ ῥήματα Μαρκέλλου, πρὸς*

Posset etiam scribi, καὶ ἐγγρά-
 ψαντες δὲ καὶ &c." VALESIIUS.

^a οὖν om. M.

^b τῷ πρὸς F.

^c διδάξαι M.

^d Ita F. C. τούτου cæteri.

vocem apertius promulgarunt, scriptasque ea de re literas quo-
 quoversum etiam ipsi miserunt. Porro utrique recte se atque
 ordine fecisse existimabant: orientales quidem, eo quod occi-
 dentis episcopi eos qui a se depositi fuerant recepissent: occiden-
 tales vero, propterea quod hi qui istos deposuerant, ante causæ
 cognitionem aufugissent: et eo quod ipsi quidem Nicænam fidem
 custodirent: illi vero eam adulterare ausi fuissent. Paulo igitur
 et Athanasio sedes suas restituerunt: itemque Marcello Ancyrae
 Galatiæ urbis episcopo. Qui cum diu antea depositus fuisset, ut
 in superiori libro commemoravi, tunc vehementissime laboravit,
 ut adversus ipsum prolata sententia rescinderetur: docens verba
 libri sui non fuisse intellecta, atque idcirco se in suspicionem
 venisse erroris Pauli Samosatensis. Sciendum tamen est, Euse-
 bium Pamphili adversus Marcelli librum disputantem, confutasse
 eum tribus voluminibus quæ contra Marcellum inscripsit. Ac
 verba quidem ipsa Marcelli in iis profert: ipse vero adversus ea

αὐτὰ δὲ διαγωνίζεται, ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Κύ-²⁰
ριον, καθὰ Σαβέλλιος ὁ Λίβυς καὶ Παῦλος ὁ Σαμο-
σατεὺς, τοῦ Μαρκέλλου εἰσάγοντος.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Ἀπολογία ὑπὲρ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.

- 1 Ἐπειδὴ δέ τινες ἐπεχείρησαν καὶ αὐτὸν λοιδορή-²⁵
σαι, φημι δὴ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον, ὡς ἀρειανί-
ζοντα ἐν οἷς λόγοις ἐξέδωκε, μικρὰ καὶ περὶ αὐτοῦ
2 εἰπεῖν οὐκ ἄκαιρον ἡγοῦμαι. Πρῶτον μὲν γὰρ τῇ ἐν
Νικαίᾳ συνόδῳ τὸ ὁμοούσιον ὀρίζουση καὶ παρῆν καὶ³⁰
συνέθετο· λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ
τῷ εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου κατὰ λέξιν ταῦτα.
3 Πάντας δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς ὁμόνοιαν ἐλαύνων¹, εἰς ὅτε
ὁμογνώμονας καὶ ὁμοδόξους αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς ἀμφισβητου-
μένοις ἅπασιν τὸ ἐπ' αὐτῷ κατέστησεν ὡς ὁμόφωνον³⁵
κρατῆσαι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν.

^o ὁ βασιλεὺς non habet Euseb.
V. C. iii. 13.

¹ ἦν ἐλαίνων ὅστε ὁμογνώμονας
M. ἐλαίνων τοὺς ὁμογνώμονας,
abrasso postea τοὺς, F. εἰσῶθ
ὁμογν. Euseb.

§ τὸ ἐπ' αὐτῷ omittit, tum ha-
bet κατεστήσατο, ὡς ὁμόφωνον μὲν
κρατῆσαι τὴν πίστιν, Euseb. κα-
ταστήσαι ὡς ὁμόφωνον κρατῆσαι
τὴν πίστιν M.

disserens, probare conatur Marcellum perinde ac Sabellium Liby-
cum et Paulum Samosatensem, Christum simplicem duntaxat
hominem asserere.

CAPUT XXI.

Eusebii Pamphili defensio.

Sed quoniam hunc quoque, Eusebium Pamphili intelligo, non-
nulli criminari conati sunt, perinde quasi Arianum dogma in libris
suis secutus fuerit, opportunum fore censeo pauca de eo disserere.
Primum igitur concilio Nicæno quo Filium Patri consubstantia-
lem fuisse decretum est, et interfuit et consensit. In tertio vero
libro quem de vita Constantini scripsit, ita loquitur. Omnes
imperator ad concordiam incitavit, donec universos in iis de
quibus antea dissentiebant, concordēs atque unanimes præsti-
tisset. Adeo ut fides omnium consona apud Nicæam obtinuerit.

4 Εἰ^h τοίνυν Εὐσέβιος τῆς ἐκείσε συνόδου μνήμην ποι-
 ούμενος λελύσθαι μὲν τὰ τότε ἀμφισβητούμενα λέγει,
 πάντας δὲ ὁμοφρονῆσαιⁱ καὶ ὁμοδοξῆσαι, πῶς ἀρειανί-
 ζειν αὐτόν τινες^k ὑπολαμβάνουσιν; πλανῶνται δὲ
 καὶ^l Ἀρειανοὶ φρονεῖν αὐτὸν νομίζοντες τὰ αὐτῶν. 40
 Ἄλλ' ἐρεῖ τις ὡς ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀρειανίζει
 5 δοκεῖ τῷ συνεχῶς λέγειν διὰ Χριστοῦ^m. πρὸς ὃν
 ἀποκρινόμεθα, ὅτι τῇ λέξειⁿ ταύτῃ πολλάκις καὶ οἱ 106
 τῆς ἐκκλησίας ἐχρήσαντο, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς μην-
 ούσαις τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Σωτῆ-
 ρος ἡμῶν. καὶ πρό γε ἀπάντων τούτων ὁ ἀπό-
 στολος ταῖς λέξεσι ταύταις ἐχρήσατο· καὶ οὐδὲ 5
 πώποτε ὡς κακοδοξίας διδάσκαλος ἐνομίσθη. Ἔτι
 6 μὴν καὶ Ἀρείου κτίσμα τὸν υἱὸν ὡς ἐν τῶν ἄλλων
 τολμήσαντος εἰπεῖν, ἐπάκουσον οἶα Εὐσέβιος περὶ
 τούτου ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῷ πρὸς Μάρκελλον
 κατὰ λέξιν φησίν. 10

^h Δι' ὑπὲρ εὐσεβίου ἀπολογία.
 Εἰ τοίν. &c. Additur vero in
 marg. ψυχραὶ καὶ ἀσθενεῖς, M.

ⁱ ὁμοφρονῆσαι F. et Niceph.
 ix. 13. ubi hunc locum e So-
 crate verbatim citat.

^k τινες αὐτὸν Niceph.

^l καὶ om. Niceph.

^m χριστὸν mendose edit. Ni-
 ceph.

ⁿ ταῖς λέξεσιν ταύταις F. M.

Cum igitur Eusebius illius concilii mentionem faciens, cunctas ani-
 morum dissensiones sopitas esse dicat, et universos in unam ean-
 demque conspirasse sententiam, quid causæ est cur nonnulli eum
 existiment Ariano dogmati consentire? Fulluntur etiam Ariani,
 qui illum opinioni suæ suffragari arbitrantur. Sed dicet fortasse
 aliquis, illum Ariani dogmatis assertorem videri, propterea quod
 in libris suis crebro dicere solet, per Christum. Cui nos id
 respondemus; et hac loquendi ratione, et aliis hujusmodi quæ
 dispensationem humanitatis Jesu Christi designant, ecclesiasticos
 scriptores uti consuevisse: et ante hos omnes Paulum apostolum
 iisdem vocibus usum fuisse, qui tamen perversi dogmatis magister
 nunquam est existimatus. Ceterum cum Arius Filium Dei
 creaturam perinde ac cetera quæ a Deo creata sunt, auctus sit
 dicere, audi si placet, quænam de hac re fuerit Eusebii sententia,
 in libro primo contra Marcellum.

7 Ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ μόνος αὐτὸς, καὶ οὐ δὲ ἄλλος ἀνηγόρευται^ο τε καὶ ἔστιν ὅθεν εἰκότως ἂν τις μέμψαιτο τοῖς κτίσμα αὐτὸν φᾶναι τετολημηκόσιν, ἐξ οὐκ ὄντων ὁμοιον^p τοῖς λοιποῖς κτίσμασι γενόμενον. Καὶ πῶς 15 γὰρ ἔτι ἔσται υἱὸς, πῶς δὲ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ, ὁ τὴν αὐτὴν τοῖς λοιποῖς κτίσμασιν ἐπιγραφόμενος φύσιν; τῶν^q τε πολλῶν γενητῶν^r ἔσται εἷς, ἅτε τῆς ἐξ οὐκ ὄντων κτίσεως ὁμοίως αὐτοῖς μετασχὼν κοινωνίας^s· ἀλλ' οὐχ ὡδε περι^t αὐτοῦ τὰ θεῖα παιδεύει λόγια. 20

9 Εἶτα μετ' ὀλίγα πάλιν ἐπιφέρει.

Ὁ^u τοίνυν γενητὸν^x ἐξ οὐκ ὄντων καὶ κτίσμα προηγ-
μένον^y ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὸν υἱὸν ὀριζόμενος, λήληθε τοῦ-
νομα μὲν αὐτῷ μόνον χαριζόμενος, τὸ δὲ ἀληθῶς, υἱὸς^z
εἶναι ἀρνούμενος· ὁ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων γεγωνὸς οὐκ 25
ἀληθῶς γένοιτ' ἂν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅτι μηδὲ ἄλλο τι τῶν
10 γενητῶν^a. Ἄλλ' ^b ἀληθῶς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐξ αὐτοῦ, ὡς^c,

^ο ἀναγορεύεται Euseb. c. Marcell. (sive De Eccles. Theolog.) i. 8. fin. ed. Paris. 1628.

^p τῶν ὁμοίως τοῖς Euseb.

^q "Ante hæc verba desideratur linea, quæ ex Euseb. de Eccles. Theolog. i. 9. ita supplenda est: ταύτη γὰρ ἀδελφός ἂν τούτων γένοιτο μᾶλλον, οὐχὶ δὲ υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τῶν τε πολλῶν γενητῶν ἔσται εἷς." VALESIIUS.

^r Ita F. Eus. γενητῶν cæteri. Conf. Vales. infra.

^s καὶ κοινωνίας M.

^t τὰ θεῖα περι αὐτοῦ Eus.

^u ὁ μετὰ ταύτας τὰς φωνὰς Eus.

^x Ita F. Eus. γενητὸν cæteri.

^y Ita Eus. προηγούμενον editt.

"Scribendum est προηγμένον, ut habet Eusebius. γενητὸν quoque non γενητὸν." VALESIIUS.

^z υἱὸν M.

^a Ita F. Eus. γενητῶν cæteri.

^b ὁδ' ἀληθῶς υἱ. τ. Θ. ἐξ αὐτοῦ ἄτε δὲ ἐκ Πατρὸς Eus.

^c Delendum est ὡς. Neque

Unigenitus, inquit, Dei filius, solus ipse et non alius et prædicatur et est. Unde merito quis reprehenderit eos, qui creaturam illum dicere non dubitarunt, ex nihilo conditum perinde ac reliquas creaturas. Quomodo enim filius fuerit, quomodo unigenitus, si eandem cum cæteris creaturis naturam sortitus est, unusque est e numero rerum creaturarum, utpote qui una cum illis ortus sit nihilo? Verum divina oracula non ita de illo prædicant.

Deinde paucis interjectis hæc subjicit.

Quisquis igitur Filium Dei ex nihilo factum, et creaturam e non exstante productam esse asserit, is non animadvertit, se nudum quidem nomen filii ei concedere, revera tamen eum filium pernegare. Qui enim ex nihilo factus est, vere filius Dei esse

ἄτε ἐκ πατρὸς ἀποτεχθεῖς, εἰκότως ἂν^d καὶ μονογενῆς καὶ ἀγαπητὸς χρηματίσειε τοῦ πατρὸς· οὕτω δὲ, καὶ Θεὸς
 11 ἂν εἴη. Τί γὰρ ἂν καὶ^e Θεοῦ γέννημα, ἢ τὸ τῷ γεγεννη- 30
 κῶτι ἀφωμοιωμένον; κτίζει μὲν οὖν βασιλεὺς πόλιν, ἀλλ’
 οὐ γεννᾷ πόλιν· γεννᾷ^f δὲ υἷον, ἀλλ’ οὐ κτίζειν λέγεται.
 καὶ τεχνίτης δημιουργὸς^g, ἀλλ’ οὐ^h πατὴρ γένοιτ’ ἂν
 τοῦ πρὸς αὐτοῦ δημιουργουμένου· τοῦ δὲ ἐξ αὐτοῦ φύν-
 12 τος υἱοῦ οὐκ ἂν δημιουργὸς λεχθεῖη. καὶ δὴ καὶ ὁ τῶν 35
 ὄλων Θεὸς τοῦ μὲν υἱοῦ πατὴρ, τοῦ δὲ κόσμου κτίστης ἂν
 εἰκότως καὶ ποιητὴς λέγοιτο. Εἰ δὲ ἅπαξ που τῆς γρα-
 φῆς εὐρίσκειⁱ τίς εἰρημένον τὸ, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν
 ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, τὸν νοῦν ἐπισκοπεῖν χρὴ τοῦ 40
 λόγου, ὃν μικρὸν ὕστερον ἐκθήσομαι, ἀλλὰ μὴ κατὰ Μάρ-
 κελλον ἐκ μιᾶς λέξεως τὸ κυριώτατον τῆς ἐκκλησίας
 παρασαλεύειν^k δόγμα.

13 Τοιαῦτα μὲν καὶ ἕτερα πλείονα ὁ Παμφίλου^l Εὐσέ-
 βιος ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῷ πρὸς Μάρκελλον φησίν.

ὡς neque ἂν agnoscit Euse-
 bius.

^d ἂν om. tum καὶ ἀγαπητὸς καὶ
 μονογενῆς χρηματίζειεν ἂν (leg.
 χρηματίσειεν) Eus.

^e ἂν γένοιτο Θεοῦ γέννημα τῷ
 γεγεννηκῶτι Euseb.

^f γεννᾷ δε M.

^g ὁ δημιουργὸς τεχνίτης Eus.

^h οὐχὶ Eus.

ⁱ εὐρίσκει Eus. quod melius
 est: stare tamen potest vulga-
 tum εὐρίσκει.

^k παρασκευέν vitiose Eus. quod
 hinc corrigi debet.

^l Παμφίλου om. F. M.

non potest, sicut nec quidvis aliud quod factum sit. Verus autem filius Dei, utpote qui ex illo tanquam ex patre genitus est, unigenitus et dilectus Patris merito dicitur. Ob eam etiam causam Deus ipse est. Quis enim alius Dei fœtus esse possit, quam illi ipsi per omnia simillimus? Condit quidem urbem imperator, sed eam non gignit: filium autem gignere dicitur, non condere. Artifex autem faber dicitur ejus quod fabricatus est, non pater. Filii vero sui nequaquam faber dicitur. Ita quoque summus hujus universi Deus, filii quidem sui pater, mundi vero faber et conditor merito dicitur. Quod si semel in scripturis inveniat dictum, Dominus creavit me initium viarum suarum ad opera sua; sensum verborum inspicere debemus, quem paulo post exponam: nec ut Marcellus facit, ob unicum testimonium, præcipuum ecclesiæ dogma convellere.

Hæc et alia plurima ab Eusebio Pamphili dicta sunt in libro

Καὶ ἐν τρίτῳ δὲ ὁ αὐτὸς, διδάσκων πῶς δεῖ τὸ κτίσμα⁴⁵
τὴν λέξιν ἐκδέχσθαι, τοιάδε φησίν.¹⁰⁷

- ¹⁴ Τούτων τοίνυν ὡδε^m ἐπικατασκευαζομένων, ἀκόλουθον
ἐστὶ μετὰ τῶν προεκτεθέντων ἀπάντωνⁿ, καὶ τὸ, Κύριος
ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, λελέχθαι.
¹⁵ Εἰ δὲ ὁ λέγει ἐκτίσθαι ἑαυτὸν, οὐχ ὡς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς 5
τὸ εἶναι παρελθὼν, ταῦτα^p ἂν εἴποι, οὐδ' ὡς τοῖς^q λοιποῖς
κτίσμασι καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁμοίως^r γεγωνός,
ὅ^s τινες οὐκ ὀρθῶς ὑπειλήφασιν· ἀλλ' ὡς ὑφ' ἐστὸς^t μὲν
καὶ ζῶν, προὐν τε καὶ προϋπάρχων τῆς τοῦ παντὸς¹⁰
κόσμου συστάσεως· ἄρχειν δὲ τῶν ὄλων ὑπὸ τοῦ^u κυρίου
τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς κατατεταγμένος· τοῦ ἔκτισεν ἐνταῦθα,
¹⁶ ἀντὶ τοῦ κατέταξεν ἢ κατέστησεν, εἰρημένον. Διαρρηθὴν
οὖν τοὺς ἐν ἀνθρώποις ἄρχοντας καὶ ἡγεμόνας, κτίσιν
ὠνόμασεν ὁ εἰπὼν^x ἀπόστολος, Ὑποτάγητε οὖν πάσῃ¹⁵
ἀνθρωπίνῃ κτίσει^y διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερ-

^m Ita F. M. Cod. Sfortian.
Valesii, Stephan. Genév. Ἐδέπη
κατεσκευασμένων Euseb. iii. 2. et
Valesius. τοίνυν vero om. Eu-
seb.

ⁿ ἐξ αὐτοῦ τοῦ προσώπου καὶ τὸ
Eus.

^o λέγει Eus.

^p τοῦτ' Eus.

^q ὡς ὁμοίως τοῖς Eus. οὐδ' ὡς

om. F. M. Niceph. ix. 13.

^r ὁμοίως hic om. Eus. ὁμοίως
ἐκ τοῦ μὴ ὄντος Niceph.

^s ἢ τινες Eus.

^t ἐστὸς F.

^u ὑπὸ Κυρίου τοῦ αὐτοῦ Eus.

^x εἰπὼν ὁ ἀπ. Niceph.

^y κτίσει ἀνθρωπίνῃ Eus. ἀνθρω-
πίνῃ κτίσει I Pet. ii. 13.

adversus Marcellum. In tertio autem ejusdem operis libro, docens quomodo intelligenda sit hæc vox κτίσμα, ita loquitur.

His ita constitutis, consequens est, ut quemadmodum illa quæ præcesserunt, sic etiam hæc verba: Dominus condidit me initium viarum suarum ad opera sua, de eadem persona dicta sint. Quod si creatum se esse dicit, non ita accipiendum est quasi dicat, se de non exstantibus ad id quod est pervenisse, et perinde ac reliquas creaturas ex nihilo conditum esse, sicut nonnulli perperam existimarunt. Sed id dicit, utpote qui subsistat ac præexistat ante constitutionem totius mundi; a patre autem suo ac domino princeps ac rector hujus universi constitutus sit: adeo ut verbum hoc ἔκτισεν, positum sit hoc loco pro constituit. Certe apostolus Petrus, principes et rectores qui hominibus præsent, diserte creaturam appellat, his verbis: Subjecti estote omni humanæ crea-

17 ἔχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις. Καὶ ὁ εἰπὼν δὲ προφήτης, Ἐτοιμάζου^α τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεὸν σου Ἰσραὴλ· διότι ἰδοὺ στερεῶν βροντὴν, καὶ κτίζων πνεῦμα, καὶ ἀναγγέλλων^β εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν²⁰ αὐτοῦ· τὸ^β κτίζων, οὐκ^γ ἐκ τοῦ γεγονότος ἐξ ἀνπαρξίας
 18 παρείληφεν· οὐ γὰρ τότε ἔκτισεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα, ὅτε τὸν Χριστὸν αὐτοῦ^δ πᾶσιν ἀνθρώποις κατήγγειλεν, οὐδὲν^ε γὰρ πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον· ἀλλ' ἦν μὲν καὶ προῦπῆρχεν, ἀπεστέλλετο δὲ καθ' ὃν καιρὸν ἦσαν οἱ²⁵ Ἀπόστολοι συνηγμένοι, ὅτε δίκην βροντῆς ἐγένετο ἡχος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, ἐπληρώθησαν δέ^ε Πνεύματος ἀγίου. Καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ κατήγγειλεν ἀκολουθῶς τῇ προφητείᾳ φησάσῃ, Διότι ἰδοὺ στερεῶν βροντὴν,³⁰ καὶ κτίζων πνεῦμα, καὶ ἀναγγέλλων^ε εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, τοῦ^β κτίζων, ἀντὶ τοῦ καταπέμπων ἡ

^α εἰτοιμάζου—διότι: clausulam hanc om. Niceph. ejus autem loco post προφήτης, addit, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

^β ἀποστέλλων γρ. ἀναγγέλλων marg. M. ἀποστέλλων Niceph. ἀπαγγέλλων Amos iv. 13.

^γ Hic inserit, καὶ τὸ, γραφήτω αὐτῇ εἰς γενεὰν ἐτέραν, καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνῶσει (leg. αἰνέσει) τὸν Κύριον (Ps. ci. 18. Sept.),

Eusebius.

^δ οὐκ om. Eus. mendose.

^ε αὐτοῦ δι' αὐτοῦ Eus. Niceph.

^ε οὐδὲ M. Niceph.

^ε ἐπληρώθησαν τε Eus. Totum periodum ab ἐπληρώθησαν usque ad τὸν χριστὸν αὐτοῦ om. Nicephorus.

^ε ἀναγγέλλων Eus.

^β τοῦ μὲν Eus.

turæ propter Dominum; sive regi tanquam præcellenti; sive rectoribus tanquam ab illo missis. Propheta quoque cum dicit: Præpara te Israel ad invocandum Deum tuum: quoniam ecce qui firmat tonitru, et qui creat spiritum, et qui adnuntiat hominibus Christum suum: hoc verbum κτίζων, non accepit pro eo quod factum est cum antea non esset: neque enim tunc Deus creavit spiritum, cum Christum suum per illum cunctis hominibus adnuntiavit. Nihil quippe sub sole novum est. Sed erat quidem antea spiritus et subsistebat: missus est autem tunc cum apostoli congregati essent: quando sonus instar tonitru factus est de cælo tanquam ingruentis spiritus vehementis: et repleti sunt Spiritu sancto. Atque ita Christum hominibus prædicarunt, juxta prophetiam quæ dicit: Ecce is qui firmat tonitru, et qui creat spiritum, et qui adnuntiat Christum suum hominibus; ubi voca-

- κατατάσσω, εἰρημένον, τῆς δὲ βροντῆς καθ' ἕτερον
 10 τρόπον τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα δηλούσης. Καὶ¹ ὁ λέ-
 γων δὲ, Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός, οὐχ ὡς 35
 μὴ ἔχων καρδίαν τοῦτο ἔλεγε, καθαρὰν δὲ αὐτῷ τὴν διά-
 νοιαν ἀποτελεσθῆναι ἤχρητο. οὕτως εἴρηται καὶ, Ἵνα
 τοὺς δύο κτίση εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ἀντὶ τοῦ συν-
 21 ἀγάγη. Ὅρα μήποτε τοιοῦτόν^k ἐστὶ καὶ τὸ, Ἐνδύσασθε
 τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα· καὶ τὸ, 40
 Εἴ τις οὖν^l ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· καὶ ὅσα ἄλλα εὔροι
 τίς^m ἂν τοιοῦτῳ τρόπῳ τὴν θεόπνευστον γραφὴν διερευ-
 νώμενος· μὴ θαυμάσης εἰⁿ μεταφορικῶς καὶ ἐν τῷ, Κύριος
 ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, τὸ ἔκτισεν ἀντὶ τοῦ κατέ- 45
 στησεν ἢ κατέταξε.
- 22 Τοιαῦτα μὲν ὁ Εὐσέβιος ἐν τοῖς πρὸς Μάρκελλον
 διέξεισιν ἡμεῖς δὲ αὐτὰ παρεθέμεθα διὰ τοὺς μᾶτῃν
 ἐρεσχελοῦντας καὶ βλασφημεῖν τὸν ἄνδρα ἐπιχειρή-
 23 σαντας. Οὔτε γὰρ ἔχουσι δεῖξαι, ὅτι Εὐσέβιος

¹ Aliter hæc Nicephorus, sc.
 τοιοῦτόν ἐστὶ καὶ τὸ, καρδίαν καθ.
 κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός. οὐχ ὡς μὴ
 ἔχων, ἀλλ' ὅτι δήποτε τελεσθῆναι
 τοιαύτην ἤχρητο. καὶ τὸ, ἵνα κτίση
 τοὺς δύο cæt.

^k τοιοῦτό F. M.
^l οὖν om. Niceph. non habet
² Cor. v. 17.
^m ἂν τις Eus.
ⁿ οὖν εἰ Eus.

bulum illud creans, positum est pro, mittens, vel pro, disponens
 atque constituens. Tonitru vero similiter evangelii prædicationem
 significat. David quoque cum dicit: Cor mundum crea in
 me Deus, non hoc dixit, quasi cor antea non haberet: sed orabat
 ut mens pura in se ipso perficeretur. Eadem ratione dictum est
 illud, Ut duos in unum novum hominem crearet, id est, conjun-
 geret. Vide autem annon ejusdem generis sit et illud: Indua-
 mini novum hominem qui est secundum Deum creatus. Item
 illud, Si qua igitur in Christo nova creatura; et quæcumque alia
 ejusmodi reperiri possunt ab iis, qui scripturas divinitus inspiratas
 curiose scrutantur. Ne mireris ergo, si in hoc loco, Dominus
 creavit me initium viarum suarum, verbum creavit translative
 positum est pro, constituit et rectorem ordinavit.

Hæc Eusebius scribit in libris contra Marcellum. Quæ nos
 hic adduximus propter eos, qui illum frustra criminari et tradu-
 cere conantur. Neque enim probare possunt, Eusebium initium

ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως δίδωσι τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, κἄν⁵⁰
 ταῖς τῆς οἰκονομίας λέξεσιν ἐν τοῖς βιβλίοις εὐρί-
 σκουσιν^ο αὐτὸν καταχρώμενον· μάλιστα δὲ ὅτι ζηλω- 108
 τῆς^ρ καὶ θαυμαστῆς τῶν Ὀριγένους βιβλίων ἐστίν,
 ἐν οἷς πανταχοῦ τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα
 εὐρίσκουσιν οἱ τῶν Ὀριγένους βιβλίων τὸ βάθος
 24 κατανοῆσαι δυνάμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν παρεκβά- 5
 σει διὰ τοὺς λοιδορεῖν ἐπιχειρήσαντας τὸν Εὐσέβιον
 εἴρηται.

ΚΕΦ. ΚΒ.

¹ Ὡς⁹ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου ἀποδοῦσης τοὺς θρόνους Ἀθανασίῳ καὶ
 Παύλῳ, καὶ τοῦ βασιλέως τῆς ἑφ᾽^τ μὴ δεχομένου, πόλεμον ὃ τῶν 10
 ἰσπερίων ἠπειλήσει βασιλεύς.

1 Οἱ μέντοι ἐν Σαρδικῇ συνελθόντες καὶ ἐν Φιλίπ-
 που πόλει τῆς Θράκης ἰδιάζοντα συνέδρια ποιησάμε-
 νοι τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς ἑκάτεροι πράξαντες, κατὰ 15
 2 πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν. Διεσπάτο οὖν τῆς

^ο εὐρίσκουσιν Niceph.

sed breviora M.

^ρ ὅτι καὶ θαυμαστῆς καὶ ζηλωτῆς
 ἐγένετο τῶν Ὀ. Niceph.

^τ ἑφ᾽^{ας} F. ubi iterum ε ad-
 scriptum cernitur. Conf. sup.

⁹ Ὡς—βασιλεύς fere eadem 20. § 5.

essentiae filio tribuisse, tametsi dispensationis vocabulis passim in
 libris suis utatur: praesertim cum scriptorum Origenis imitator et
 admirator exstiterit, in quibus filium ex patre genitum semper
 praedicari reperient, quicumque reconditam Origenis doctrinam
 intelligentia assequi possunt. Atque haec obiter a me dicta sint,
 ut Eusebii obtrectatoribus respondeam.

CAPUT XXII.

*Quomodo cum imperator orientis, Paulum et Athanasium a Serdi-
 censi Synodo restitutos nollet admittere, occidentis imperator ei
 bellum minatus est.*

Ceterum episcopi, tam hi qui Serdicæ consederant, quam illi
 qui apud Philippopolim Thraciæ separatim concilium habuerant,
 cum singuli id quod sibi visum fuerat peregissent, ad suas quis-
 que civitates reversi sunt. Exinde igitur ab oriente divulgus est

ἀνατολῆς ἢ δύσις· καὶ ἦν ὄρος τῆς κοινωρίας αὐτοῖς, τὸ ὄρος τὸ λεγόμενον Τισούκις, ὅπερ ἐστὶν Ἰλλυριῶν τε καὶ Θρακῶν· καὶ ἕως μὲν τοῦ ὄρους τούτου ἀδιάφορος ἦν ἡ κοινωρία, διαφόρου τυγχανούσης τῆς 20 πίστεως· περαιτέρω δὲ ἀλλήλοις οὐκ ἐκοινώνουν.

3 Τοιαύτη τις ἦν τότε τῆς περὶ τὰς ἐκκλησίας καταστάσεως σύγχυσις. μετὰ ταῦτα δὲ εὐθὺς ὁ τῶν ἐσπερίων μερῶν βασιλεὺς τὰ ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν γεγόμενα γνώριμα τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίῳ καθίστη- 25 σιν, ἀποδίδοσθαί τε τοῖς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον τοὺς ἰδίους τόπους παρεκελεύετο. Ὡς δὲ ὁ Κωνσταντίος παρεῖλκε πρὸς τὰ γραφόμενα, αἴρσειν αὐθις προὔτιθει ὁ τῶν ἐσπερίων μερῶν βασιλεὺς, ἢ δέχεσθαι τοὺς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον ἐν τῇ 5 οἰκείᾳ τάξει, καὶ ἀποδίδοναι αὐτοῖς τὰς ἐκκλησίας, ἢ μὴ ποιούντα τοῦτο ἐχθρόν τε εἶναι καὶ προσδέχεσθαι πόλεμον. Ἔστι δὲ τὰ πρὸς τὸν ἀδελφὸν γραφέντα τάδε.

Ἵδε μὲν εἰσι παρ' ἐμοὶ Ἀθανάσιος καὶ Παῦλος· ἀλλὰ

• ἔστι—θρόνου: totam hanc epistolam om. M. Conf. Annot.

occidens: et communionis inter utrosque limes fuit mons Sucorum, qui Illyrios Thracasque disternat; ad hunc usque montem indiscreta et promiscua erat omnium communio, licet in fide inter se dissentirent. Uterius vero degentibus nequaquam communicabant. Huiusmodi per id temporis rerum confusio ac perturbatio in ecclesiis fuit. Posthæc vero imperator qui in occidentis partibus imperium regebat, ea quæ Serdicæ acta fuerant, fratri Constantio statim significavit: hortatusque est ut Paulum et Athanasium in sedes suas restitueret. Sed cum Constantius ejus rei executionem quotidie differret, occidentis partium imperator hanc ei rursus optionem detulit, ut vel Paulum et Athanasium reintegrata dignitate reciperet, suasque illis ecclesias redderet: vel nisi id fecisset, hostis ipsius esset, bellumque protinus exspectaret. Literæ autem quas ad fratrem scripsit, sunt huiusmodi.

Sunt hic apud me Athanasius et Paulus: quos quidem pietatis

πυνθανόμενος διέγγων εὐσεβείας αὐτοὺς χάριν διώκεσθαι.
 εἰ μὲν οὖν ἐπαγγέλλῃ ἀποδιδόναί τούτοις τοὺς θρόνους, 10
 ἐπαμυνόμενος τοὺς μάτην αὐτοῖς προσφνομένους, ἀπο-
 στελῶ πρὸς σε τοὺς ἄνδρας· εἰ δ' ἀνανεοῖς ταῦτα οὕτω
 ποιεῖν, εὖ ἴσθι ὅτι αὐτὸς ἐγὼ αὐτόθι γινόμενος, καὶ ἄκον-
 τός σου, τούτοις τοὺς οἰκείους ἀποδίδωμι θρόνους. 15

ΚΕΦ. ΚΓ.

᾽Ὡς[†] φοβηθεὶς ὁ Κωνσταντίος τὰς ἀπειλὰς τοῦ ἀδελφοῦ δι' ἐπιστολῶν
 ἐκάλεσε τὸν Ἀθανάσιον, καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔπεμψε.

1 Ταῦτα γνοὺς ὁ τῆς ἐφ᾽ αὐτῶν βασιλεὺς εἰς ἀγωνίαν οὐ 20
 τὴν τυχοῦσαν κατέστη· μεταπεμψάμενός τε εὐθύς
 πλείστους τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων τὴν τε αἴρεσιν
 τοῦ ἀδελφοῦ προϋτίθει, καὶ περὶ τοῦ πρακτέου διε-
 2 πυνθάνετο. Οἱ δὲ κρείσσον ἔφασαν^μ τῶν ἐκκλησιῶν 25
 παραχωρῆσαι τοῖς περὶ Ἀθανάσιον, ἢ ἐμφύλιον ἀνα-
 δέξασθαι^κ πόλεμον. ὅθεν ἐπ' ἀνάγκη καταστὰς ὁ
 βασιλεὺς ἐκάλει πρὸς ἑαυτὸν τοὺς^γ περὶ Ἀθανάσιον.

[†] ᾽Ὡς—ἔπεμψε: paulo brevius
 M.

^μ κρείσσων ἔφησαν M.

^κ ὑποδέξασθαι M.

^γ Ἀλιتر hunc locum M. sc.

ἐαυτὸν τὸν ἀθανάσιον. τοῦ δὲ ἀμ-
 φιβάλλοντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ἔτι
 γὰρ ἠυλαβεῖτο τὰς cæt. omissis iis
 quæ Paulum spectant.

causa persecutionem pati percontatus cognovi. Si ergo pollicitus fueris, te suas illis sedes redditurum, et in eos animadversurum qui sine causa illos insectantur, viros ad te mittam. Quod si hæc ita ut dixi facere recusaveris, scias velim illuc me venturum esse, teque invito suas illis sedes redditurum.

CAPUT XXIII.

Quomodo Constantius fratris minas veritus, Athanasium suis literis evocavit, et Alexandriam misit.

Hæc cum imperator orientis cognovisset, in maximam redactus est difficultatem. Statimque accersitis haud paucis orientis episcopis, fratris sui conditiones eis proposuit, et quidnam faciendum esset interrogavit. Illi satius esse dixerunt ut Athanasio concederentur ecclesiæ, quam ut civile bellum susciperetur. Pro-

3 Καὶ τέως μὲν παραχρήμα τὸν Παῦλον, μετὰ δυνεῦ
ἐπισκόπων καὶ τῆς ἄλλης τιμῆς, γράμμασί τε πάλιν 30
τοῖς οἰκείοις ὁ τῶν ἐσπερίων βασιλεὺς, ἔτι τε καὶ τοῖς
ἀπὸ τῆς συνόδου, κατοχυρώσας ἀποστέλλει ἐπὶ τὴν
4 Κωνσταντίνου πόλιν. Τοῦ δὲ Ἀθανασίου ἔτι ὑπο-
στελλομένου καὶ ἀμφιβάλλοντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν,
ἠύλαβεῖτο γὰρ τὰς τῶν συκοφαντῶν σκευωρίας, ὃ 35
βασιλεὺς τῆς ἐφ' αὐτὸν οὐχ ἅπαξ μόνον ἀλλὰ καὶ
δὶς καὶ τρὶς ἐκάλει παρ' ἐαυτόν· ὡς τὰ παρ' αὐτοῦ
γράμματα δεικνύει, ἅπερ ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς μεταβλη-
θέντα γλώσσης τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

5 Ἐπιστολὴ² Κωνσταντίου πρὸς Ἀθανάσιον.

Κωνσταντίος Νικητῆς Αὐγουστος Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ. 40

Ἐπὶ πολὺ σε κλυδωνίζεσθαι καὶ χειμάζεσθαι τοῖς τῆς
θαλάσσης ὁμοίως^a κύμασιν ἀγρίοις οὐκ ἀφῆκεν ἡ τῆς ἡμε-
τέρας ἡμερότητας φιλάνθρωπία. γυμνωθέντα σε τῆς 45
πατρφίας ἐστίας καὶ στερηθέντα τῶν ἰδίων καὶ πλανώ-
μενον ἐν θηριώδεσιν ἀνοδίαις οὐ παρεῖδεν ἡ ἀκάματος ἡμῶν

² Pro primo hoc titulo habet *ws, Athan. Apolog. c. Arian. 51.*
Ἐρμηνεία α. ἐπιστολῆς. M. ὁμοίως non agnoscit Epiphanius
^a ἀγρίοις κύμασιν, omisso ὁμοί- *in Cassiod. H. T. iv. 26.*

inde imperator necessitate constrictus, Athanasium ad se vocat. Interim occidentis imperator, Paulum cum duobus episcopis et reliquo honorifico apparatu Constantinopolim mittit, tum suis, tum synodi literis communitum. Sed cum Athanasius adhuc reformidaret, et utrum ad Constantium proficisceretur nec ne, anceps atque animi dubius hæreret: metuebat enim calumniatorum insidias: orientis imperator non semel, sed iterum ac tertio eum ad comitatum suum evocavit, sicut literæ ipsius ostendunt, quæ ex Latino sermone in Græcum conversæ, sic habent.

Epistola Constantii ad Athanasium.

Constantius Victor Augustus Athanasio episcopo.

Jactari te diutius vexarique sævissimis maris fluctibus, clementiæ nostræ humanitas non sinit. Nec te patrio lare nudatum, bonisque spoliatum, et in desertis atque inviis oberrantem

6 εὐσέβεια. Εἰ^b καὶ τὰ μάλιστα ἐπὶ πολὺ ὑπερθέμεν γρά- 110
ψαι τὴν πρόθεσιν τῆς ἐμῆς διανοίας, προσδοκῶν αὐθαίρε-
τόν σε παραγενέσθαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ τῶν καμάτων αἰτεῖν
θεραπείαν ὅμως ἐπειδὴ ἴσως ὁ φόβος τὴν προαίρεσιν τῆς
σῆς προθέσεως ἐνεπόδιζε^c, διατοῦτο δωρεᾶς πληρέστατα 5
γράμματα πρὸς τὴν σὴν στερρότητα διεκεμψάμεθα· ἵνα
ἀφόβως ταῖς ἡμετέραις προσόψῃσι ταχείαν τὴν σαντοῦ
παρουσίαν παρασχεῖν σπουδάσης, ὑπὲρ^d τοῦ τῆς σαντοῦ
ἐπιθυμίας^e ἀπολαῦσαι, καὶ πειραθεῖς ἡμῶν τῆς φιλανθρω-
7 πίας, τοῖς ἰδίοις ἀποκατασταθῆς^f. Τούτου γὰρ ἔνεκα καὶ 10
τὸν δεσπότην^g καὶ ἀδελφόν μου Κώνσταντα τὸν νικητὴν
Αὔγουστον ὑπὲρ σοῦ παρεκάλεσα, ἵνα τοῦ ἐλθεῖν ἐξουσίαν
σοι δῶ, ἐπὶ^h τῷ ἀμφοτέρων ἡμῶν ἐπινευσάντωνⁱ, τῇ πα-
τρίδι ἀποκατασταθῆς ἔχων τοῦτο τῆς ἡμῶν χάριτος 15
ἐνέχυρον.

^b καὶ εἰ καὶ Athan.

^c ἐνεπόδισε Athan.

^d σπουδάσης ἵνα τῆς C.

^e ἐπιθυμίας ἀπολαῦσαι M. ἐπι-
τιμίας ἀπολαῦσαι Niceph. ix. 21.
ἐπιθυμίας ἀπολαύσας cæteri; quod
cum Græcum non sit post ὑπὲρ
τοῦ, ex M. et Niceph. emendavi.

Aliter legi posset cum C. σπου-
δάσης ἵνα τῆς.

^f ἀποκατασταθεῖς prim. man.
ἀποκατασταθῆς correct. M.

^g δεσπότην μου κ. ἀδ. μου Athan.

^h ὅπως τῷ ἀμφ. M. ἐφ' ἧ
ἀμφ. C. ὅπως ἀμφ. Niceph.

ⁱ ἐπινευόντων Athan.

locis despexit indefessa pietas nostra. Et quamvis mentis meæ propositum ad te scribere diutius distulerim, exspectans dum ipse tua sponte ad nos venires, et ærumnarum tuarum remedium postulares; tamen quia voluntatis tuæ propositum fortasse metus impediit, idcirco literas indulgentiæ plenissimas ad gravitatem tuam misimus, ut absque metu nostris conspectibus præsentiam tuam quamprimum exhibere festines: quo scilicet compos votorum tuorum, et humanitatem nostram expertus, tuis sedibus restituaris. Hujus enim rei causa Dominum ac fratrem meum Constantem victorem Augustum pro te hortatus sum, ut veniendi tibi concederet facultatem, quo ambobus nobis simul annuentibus patriæ restitutus, hoc gratiæ nostræ pignus habeas.

8 Ἔλλη^κ ἐπιστολὴ πρὸς Ἀθανάσιον.

Κωνσταντίος Νικητῆς Αὐγουστος Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ¹.

Εἰ καὶ τὰ^μ μάλιστα διὰ προτέρων γραμμάτων ἐδηλώ- 20
σαμεν, ὅπως ἀμερίμῳς εἰς τὸ ἡμέτερον κομιτάτον παρα-
γένῃ, διὰ τὸ μάλιστα βούλεσθαι^ν ἡμᾶς ἀποστεῖλαί σε εἰς
τὰ ἴδια, ὅμως καὶ νῦν^ο ταῦτα τὰ γράμματα πρὸς τὴν σὴν
9 στερρότητα δεδηλώκαμεν^ρ. Διὸ προτρεπόμεθα χωρὶς
τινὸς ἀπιστίας καὶ φόβου ἐπιβῆναί σε δημοσίοις ὀχήμασι 25
καὶ σπουδάσαι πρὸς ἡμᾶς, ἵνα ὦν ἐπιθυμείς^α, ἀπολαῦσαι
δυνηθείης.

10 Ἔλλη^ρ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτόν.

Κωνσταντίος Νικητῆς Αὐγουστος Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ.

Ἦνικά ἐν τῇ Ἐδέσῃ^β διετρίβομεν παρόντων τῶν σῶν 30

^κ Ἐρμηνεία β̄ ἐπιστολῆς. Μ.

¹ ἐπισκόπῳ om. Theodoret. E.

H. ii. 10.

^μ Ita F. M. Athan. Thdrt.
Niceph. τὰ om. editt.

^ν Ita F. Athan. Thdrt. ἡμᾶς
βούλεσθαι Niceph. *velimus* Epi-
phan. βουλεύεσθαι vulg. editt.

^ο καὶ νῦν καὶ Athan.

^ρ δεδώκαμεν, δὲ ὦν προ. Athan.

Idem nisi quod ὦν καὶ Thdrt.

diraximus—per quas Epiphani.

^α ἐπιθυμῆς F. Niceph. Idem

prim. man. sed ἐπιθυμῆς correct.

M. Tum δυνηθείης M. δυνηθῆς
Thdrt. Niceph.

^β Ἐρμηνεία γ̄ ἐπιστολῆς. M. Ἄλ-
λη πρὸς αὐτόν. F.

^γ Ἐδέσση Athan. Niceph.

Altera epistola ad Athanasium.

Constantius Victor Augustus Athanasio episcopo.

Etsi superioribus literis abunde tibi significavimus, ut secure ad comitatum nostrum venires, eo quod te ad tuas sedes dimittere magnopere cupiamus: tamen has etiam literas ad gravitatem tuam nunc dedimus. Quibus hortamur ut sine ulla suspicione ac metu, conscensis publicis vehiculis ad nos venire festines, ut iis quæ optas perfrui possis.

Alia epistola ad eundem.

Constantius Victor Augustus Athanasio episcopo.

Dum Edessæ commoraremur, præsentibus presbyteris tuis pla-

πρεσβυτέρων, ἤρεσεν ὅπως ἀποσταλέντος πρεσβυτέρου
 πρὸς σε, ἐλθεῖν πρὸς τὸ ἡμέτερον κομιτάτον σπουδάζσης,
 ἐπὶ τῷ ἰδόντα σε τὴν ἡμέτεραν πρόσοψιν εὐθέως εἰς τὴν
 11 Ἀλεξάνδρειαν ὀδεύσαι[†]. Ἄλλ' ἐπειδὴ πλείστος χρόνος 35
 παρήλθεν, ἀφ' οὗ γράμματα δεξάμενος παρ' ἡμῶν οὐκ
 ἀπήντησας, διατοῦτο καὶ νῦν ὑπομνήσαι σε ἐσπουδάσαμεν,
 ἵνα καὶ[‡] νῦν τὴν σὴν παρουσίαν ταχεῖαν ποιῆσαι πρὸς
 ἡμᾶς σπουδάζσης[×], καὶ οὕτω δυνηθῆς τῇ^γ πατρίδι σου ἀπο-
 12 κατασταθῆναι, καὶ τῆς εὐχῆς σου ἐπιτυχεῖν. Πρὸς δὲ 40
 πληρεστάτην^z διήγησιν Ἀχίταν^a τὸν διάκονον ἀπεστεί-
 λαμεν, παρ' οὗ δυνήσῃ μαθεῖν τῆς τε ἡμέτερας ψυχῆς τὴν
 προαίρεσιν καὶ ὅτι τούτων ὦν εὐχῇ, τυχεῖν δυνήσῃ.
 13 Τούτας τὰς ἐπιστολὰς ἐν τῇ Ἀκυληῖᾳ δεξάμενος
 Ἀθανάσιος, ἐκεῖ γὰρ τῆς Σαρδικῆς ἀναχωρήσας διέ- 111
 τριβεν, εὐθέως ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀνέδραμεν. ἐπι-
 δείξας τε τὰ γράμματα τῷ ἐπισκόπῳ Ἰουλίῳ ἐν
 μεγίστῃ^b μὲν χαρᾷ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν κατέ-
 14 στησεν. Ἐδόκει γὰρ καὶ ὁ τῆς ἐφᾶς βασιλεὺς 5
 συντίθεσθαι αὐτῶν τῇ πίστει διὰ τοῦ καλεῖν Ἀθα-

[†] ὀδεύσας Athan.

[‡] καὶ Niceph.

[×] σπουδάσεις Niceph.

^γ τῇ τε Athan.

^z πληρεστέραν Athan.

^a Ἀχίταν Athan. *Achitum* Epi-
phan.

^b μεγίστα F. (hoc est μεγίστη.)

cuit, ut misso ad te presbytero ad comitatum nostrum venire properares, quo ubi in conspectum majestatis nostræ venisses, statim Alexandriam proficiscerere. Sed quoniam plurimum jam temporis præterit ex quo acceptis a nobis literis non advenisti, ideo te nunc quoque commonendum curavimus, quo præsentiam tuam nobis nunc saltem studeas exhibere, atque ita patriæ tuæ restitui et voti tui compos fieri possis. Ad plenioram autem notitiam, Achetam diaconum misimus: ex quo discere poteris, et quodnam sit mentis nostræ propositum, et quod ea quæ cupis, facile consecuturus sis.

Has epistolas cum Athanasius accepisset Aquileiæ: quippe Serdica digressus illic commorabatur: statim Romam contendit. Ostensisque literis Julio episcopo, ecclesiam quidem Romanam maximo gaudio affecit. Jam enim credebant, orientalium quoque partium imperatorem ipsorum fidei consentire, quippe qui Atha-

νάσιον παρ' ἑαυτόν. Ἰούλιος δὲ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κληρικοῖς τε καὶ λαοῖς τάδε περὶ Ἀθανασίου ἐπέστειλεν.

15 Ἐπιστολὴ Ἰουλίου ἐπισκόπου^b Ῥώμης πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. 10

Ἰούλιος^c ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ λαῷ παροικούντι Ἀλεξάνδρειαν ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Συγχαίρω καὶ γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, ὅτι τὸν καρ- 15
πὸν τῆς ἑαυτῶν πίστεως ἐπ' ὀφθαλμῶν λοιπὸν ὄρατε.
16 Τοῦτο γὰρ^d ἀληθῶς ἂν τις ἴδοι γενόμενον ἐπὶ τοῦ ἀδελ-
φοῦ καὶ συνεπισκόπου μου Ἀθανασίου· ὃν διὰ τε^e τὴν

^b ἐπισκόπου om. F.

^c Titulum et salutationem omnino om. M. ἐπισκόποις καὶ ἐν Κυρίῳ χαίρειν om. Athan. *Julius Archiepiscopus Presbyteris*, cætera juxta textum nostrum, Epiphan. ἐπισκόποις καὶ om. cod. Leon. Allat. teste Valesio. De hoc loco Gallandius, “Apud Socratem heic additur Græce ἐπισκόποις καὶ, quod et in edit. concil. retentum. Ad unos tamen Alexandrinos quibus Athanasius præerat, et qui nullum præter eum episcopum agnoscebant, hanc epistolam scriptam esse manifestum est. Græce legisse

videtur Epiphan. Schol. Ἰούλιος ἐπισκόπος. Sed nec lectioni huic plane hæsit; nam Latine habet, Julius archiepiscopus. Ita vero Valesius vocem Græcam ἐπισκόποις servavit, ut Latine non *episcopis*, sed *episcopus* converterit. Titulum temere a Socrate interpolatum fuisse eo major suspicio est, quod episcopi nomen Julius non solum heic apud Athanasium, sed et in superiore epistola I. minime sibi adscribat.” Biblioth. Patr. vol. V. p. 14.

^d γὰρ καὶ Athan.

^e τε om. Athan.

nasium ad se evocaret. Julius vero ad clerum et populum Alexandrinum hæc de Athanasio scripsit.

Epistola Julii Alexandrini pro Athanasio.

Julius episcopus, presbyteris, diaconis, et populo Alexandriam incolenti, dilectis fratribus in Domino salutem.

Gratulor et ipse vobis, fratres dilectissimi, quod fructum fidei vestræ ante oculos jam videtis. Hoc enim revera ita esse, quibus facile perspiciat in fratre et coepiscopo meo Athanasio: quem

καθαρότητα τοῦ βίου, καὶ διὰ τὰς ὑμετέρας εὐχὰς ὁ^f Θεὸς
 17 ὑμῖν ἀποδίδωσιν. Ἐκ δὲ τούτου συνορᾶν ἐστὶν καθαρὰς 20
 ὑμῶν^g καὶ μεστὰς ἀγάπης αἰεὶ τὰς εὐχὰς ἀνεπροχέαι πρὸς
 τὸν Θεόν. μνήμονες γὰρ ὄντες τῶν οὐραίων ἐπαγγελ-
 λιῶν καὶ τῆς πρὸς αὐτὰς ἀγάπης^h, ἣν ἐκ τῆς διδασκαλίας
 τοῦ προειρημένου ἀδελφοῦ μου ἐπαιδεύθητε, ἐγνωτε ἀλη-
 θῶς, καὶ κατὰ τὴν προσοῦσαν ὑμῖν ὀρθὴν πίστιν κατε- 25
 λήφατε τούτοⁱ, ὡς οὐκ ἂν εἰς τέλος οὗτος^k ἀφ' ὑμῶν
 ἀποσχοινοσθήσεται, ὃν ἐν^l ταῖς θεοσεβέσις ὑμῶν ψυχαῖς
 18 ἐσχέκατε ὡς^m παρόντα αἰεὶ. Οὐκοῦν οὐ πολλῶν μοι
 χρεία λόγων πρὸς ὑμᾶς ἐπιστέλλοντι· ὅσα γὰρ ὑμῖν
 λέλεκταιⁿ παρ' ἐμοῦ ταῦτα ἢ ὑμετέρα πίστις προῦλαβε 30
 καὶ πεπλήρωται^o κατὰ Χριστοῦ χάριν τὰ τῆς κοινῆς
 19 ὑμῶν πάντων εὐχῆς. Συγχαίρω τοῖνυν ὑμῖν· πάλιν γὰρ
 ἐρῶ, ὅτι τὰς ψυχὰς ἀκαταμαχήτους ἐν τῇ πίστει τετη-
 20 ρήκατε. Καὶ αὐτῷ δὲ τῷ ἀδελφῷ μου Ἀθανασίῳ οὐκ

^f ὁ om. Athan.

^g ὑμᾶς Athan.

^h ἀγαπῆς Athan. "Quod non
 probo. Nam aut scribendum
 est πρὸς αὐτὰς ἀγωγῆς, supple τὰς
 ἐπαγγελίας: aut certe scriben-
 dum est πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης. At-
 que ita Epiphanius. Schol. memores
 enim estis caelestium promissionum,
 atque dilectionis, &c" VAL-
 LESIUS.

ⁱ τούτο om. Athan.

^k οὗτος post ἀποσχοινοσθήσεται
 Athan.

^l ἐν om. Athan.

^m αἰεὶ ὡς παρόντα ἐσχέκατε A-
 than.

ⁿ ἂν λεχθῆ Athan.

^o πεπλήρωκε κατὰ Θεοῦ χάριν
 τὰ τ. κ. πάντων ὑμῶν εὐχῆς A-
 than.

Deus tum ob vitæ integritatem, tum ob preces vestras vobis restituit. Ex quo apparet, quam puras semper plenasque caritatis preces obtuleritis Deo. Memores enim caelestium promissionum, et tendentis ad illas institutionis quam ex fratris mei Athanasii doctrina didicistis, verissime cognovistis, et juxta rectam fidem vestris mentibus insitam id prævidistis, Athanasium non perpetuo a vobis posse disjungi, quem in sanctis pectoribus vestris tanquam præsentem assidue gerebatis. Quocirca mihi nunc ad vos scribenti, multis verbis non est opus. Quæcumque enim vobis dici a me potuerint, ea jam præoccupavit fides vestra: et per Christi gratiam completa sunt, quæ communibus votis omnes optastis. Gratulor itaque vobis: iterum enim dicam: quod animas vestras in tuenda fide inexpugnabiles conservastis. Ipsi quoque fratri meo Athanasio non minus gratulor, quod

ἔλαττον συγχάϊρω, ὅτι καίπερ πολλὰ πάσχω· λυπηρὰ 35
 οὐδεμίαν ὄραν ἐπιλήσμων γέγονε τῆς ὑμετέρας ἀγάπης
 21 καὶ τοῦ ὑμετέρου πόθου. Εἰ γὰρ καὶ τῷ σώματι πρὸς
 καιρὸν ἔδοξεν ἀφ' ὑμῶν ἀφελκυσθῆναι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι
 22 διαπαντὸς ὡς συνῶν ὑμῖν διῆγε. Καὶ ἔγωγε, ἀγαπητοί,
 τὸν γενόμενον κατ' αὐτοῦ πάντα πειρασμὸν οὐκ ἄδοξον 40
 ἠγοῦμαι γεγενῆσθαι. Καὶ γὰρ καὶ ἡ ὑμετέρα καὶ ἡ
 23 τούτου πίστις ἐγνώσθη παρὰ πᾶσι καὶ δεδοκίμασται. Εἰ
 γὰρ μὴ τοσαῦτα συμβεβήκει, τίς ἂν ἐπίστευσεν ἢ ὑμᾶς
 τοσαύτην κρίσιν καὶ τοσαύτην ἀγάπην περὶ τὸν τηλι-
 κούτον ἐπίσκοπον ἔχειν, ἢ ἐκείνον τοσαύταις ἀρεταῖς περι- 112
 βεβλήσθαι, δι' ἃς καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἐλπίδος οὐκ ἀλλό-
 24 τριος γένοιτο; Ἐπέτυχε τοίνυν οἰφδῆποτε τρόφῃ, καὶ ἐν
 τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ὁμολογίας ἔνδοξον μαρ- 5
 τυρίαν. Διαφόρως γὰρ κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν
 πολλὰ χειμασθεῖς⁹ τὴν σκευωρίαν πᾶσαν τῆς Ἀρειανῆς
 αἰρέσεως κατεπάτησε, καὶ πολλάκις διὰ φθόνον καὶ εἰς
 κίνδυνον ἐπιβουλευθεῖς κατεφρόνησε θανάτου, φρουρούμε-
 νος ὑπὸ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν 10

P Quæ sequuntur, a καὶ ἔγωγε
 usque ad ἐπαίρηται τοιγαροῦν
 πρὸς ὑμᾶς, om. Athan. Scilicet in
 his (ut verbis editoris Benedic-
 tini utar) "extant permultæ

Athanasii laudes, quas ipse præ
 animi modestia videtur omis-
 sisse."

9 Ita F. M. Niceph. æstivatus
 Epiphani. πειρασθεῖς editt.

quamvis multa acerba pertulerit, nunquam tamen oblitus sit cari-
 tatis ac desiderii vestri. Nam licet ad tempus corpore a vobis
 videbatur abstractus, spiritu tamen præsens vobiscum perpetuo
 versabatur. Atque ego quidem, dilectissimi, omnes illas quas
 pertulit vexationes, non inglorias nec inutiles fuisse existimo.
 Nam et vestra et illius fides ea ratione ab universis cognita et
 comprobata est. Nisi enim tot ac tantæ contigissent vexationes,
 quis unquam crederet, aut vos de tanto episcopo tale tulisse
 iudicium, tantoque caritatis ardore eum complexos esse: aut
 illum tot ac tantis virtutibus ornatum fuisse: propter quas cœ-
 lestium etiam præmiorum spe minime fraudandus est? Adeptus
 est igitur undecunque gloriosum confessionis testimonium, tum
 in hoc, tum in futuro sæculo. Multas siquidem calamitates terra
 marique perpeusus, cunctas Arianæ hæreseos insidias conculcavit;
 ac sæpe per invidiam fraudesque inimicorum in vitæ discrimen

15 Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλπίζων ἅμα καὶ τὰς ἐπιβουλὰς ἐκκλί-
 νειν, καὶ ἀποκατασταθῆσεσθαι πρὸς ὑμετέραν παράκλησιν,
 φέρων ὑμῖν ἅμα ἐκ τῆς ὑμετέρας συνειδήσεως μείζονα τὰ
 16 τρόπαια. Ἐν οἷς καὶ ἄχρι τερμάτων πάσης τῆς γῆς 15
 ἔνδοξος ἐγνώσθη, δοκιμασθεὶς ἐκ τοῦ βίου, παρρησιασάμενος
 μὲν τῇ προθέσει καὶ τῇ οὐρανίᾳ διδασκαλίᾳ, ἀποδειχθεὶς δὲ
 ἀθανάτῳ κρίσει παρ' ὑμῶν ἀγαπώμενος. ἐπανερχεται
 τοιγαροῦν^r πρὸς ὑμᾶς λαμπρότερος νῦν ἢ ὅτε παρ' ὑμῶν
 17 ἀπεδήμησεν. Εἰ γὰρ καὶ τὰς τιμίας ὕλας, χρυσὸν δὴ^s 20
 λέγω καὶ ἄργυρον^t, εἰς καθαρότητα τὸ πῦρ δοκιμάζει, τί
 ἂν τις εἴποι κατ' ἀξίαν τοῦ τοσοῦτου ἀνδρός, ὃς τοσοῦτων
 θλίψεων πυρὰν καὶ^u κινδύνους νικήσας ἀποδίδεται νῦν
 ὑμῖν ἀθῶος, οὐ παρ' ἡμῶν μόνον^x ἀλλὰ καὶ παρὰ πάσης^y 25
 18 τῆς συνόδου ἀποδεχθεὶς^z; Ὑποδέξασθε τοίνυν, ἀγαπητοὶ
 ἀδελφοί, μετὰ πάσης τῆς κατὰ Θεὸν δόξης τε καὶ χαρᾶς
 τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν Ἀθανάσιον, μετὰ τούτων οἱ τινες

^r τοίνυν Athan.

^s δὴ om. Niceph.

^t ἀργύρον F. ἀργύριον M.

^u Ita F. M. cod. Sfort. (teste Valesio,) Niceph. *tantas tribulationes et pericula* Epiphani. *ὃς κινδύνους τοσοῦτων θλίψεων νικήσας* Athan. *ὃς διὰ κινδύνων τοσοῦτων καὶ θλίψεων νικήσας* cod. Al-

lat. teste Valesio. καὶ τοσοῦτους κινδύνους editt.

^x μόνον om. C.

^y Ita F. M. Athan. Niceph. παρ' ἀπάσης editt.

^z ἀποδειχθεὶς Athan. "Cod. Allat. ἀποδειχθεὶς, quam quidem scripturam meliorem puto." VALESIIUS.

adductus, mortem contempsit, omnipotentis Dei, et Jesu Christi Domini nostri praesidio munitus: confidens futurum ut non solum inimicorum insidias effugeret, verum etiam vobis ad consolationem vestram restitueretur; majora vobiscum tropaea referens ex conscientia recte factorum. Ex quibus ad extremos usque terrarum fines gloriosus innotuit, ob vitae integritatem probatus, et in proposito quidem animi sui caelestique doctrina fiduciam gerens: vestro autem constanti ac perpetuo iudicio dilectus atque adamatus. Redit ergo ille nunc ad vos splendidior, quam cum a vobis discederet. Nam si pretiosa metalla, aurum dico et argentum, ignis explorat ac purgat, quid de tanto viro pro dignitate dici possit, qui tot malis periculisque superatis, nunc tandem vobis restituitur, non solum nostro iudicio, sed etiam universae synodi sententia innocens declaratus? Quocirca, fratres carissimi, cum omni secundum Deum gloria atque laetitia suscipite episcopum vestrum Athanasium, et una cum eo quotquot aërum-

αὐτῶν^a κοινωνοὶ γεγόνασι· καὶ χαίρετε τῶν εὐχῶν^b ἀπο-
λαύοντες, οἱ τὸν ποιμένα τὸν ὑμέτερον, ἵν' οὕτως εἴπω, 30
ποθοῦντα καὶ διψῶντα τὴν ὑμέτεραν θεοσέβειαν, σωτη-
29 ρίοις γραφαῖς ἐθρέψατέ τε καὶ ἐποτίσατε. Καὶ γὰρ καὶ
τῆς ἐπὶ ξένης αὐτοῦ διατριβῆς ὑμεῖς παραμυθεία^c γεγό-
νατε· καὶ διωκόμενον καὶ ἐπιβουλευόμενον^d ἐθάλψατε
30 ταῖς πιστοτάταις αὐτῶν ψυχαῖς καὶ διανοαῖς. Ἐμὲ δὲ 35
ἤδη εὐφραίνει ἐννοούμενον καὶ προορῶντα τῷ λογισμῷ
τὴν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ ἐκάστου ὑμῶν χαρὰν, καὶ τοῦ πλή-
θους τὰς θεοσεβειότητας ἀπαντήσεις, καὶ τὴν^e ἔνδοξον τῶν
συντρεχόντων ἑορτὴν, καὶ τίς ἐκείνη ἡ ἡμέρα ὑμῖν καὶ ποία 40
ἔσται, ἐπανερχομένου μὲν τοῦ ἀδελφοῦ μου, παυσαμένων^f
δὲ τῶν προγεγομένων, καὶ τῆς πολυτιμότητος^g κατ' εὐχὴν
ἐπανόδου εἰς εὐφροσύνην τινὰ πληρεστάτης χαρᾶς συνα-

^a αὐτῶ κοιν. M. Niceph. μετὰ
τούτων οἷτινες αὐτῷ καὶ τοσοῦτων
καμάτων κοιν. Athan. ed. Bene-
dict. De cæteris audi Valesium.
"Cod. Allat. μετὰ τούτου καὶ οἱ
τινες αὐτῷ καὶ τῶν τοσοῦτων καμά-
των κοινωνοὶ γεγόνασι. Vulgatam
tamen scripturam tuentur nostri
codices et Epiphan. Schol.: nisi
quod iste legerat αὐτῷ τῶν τοσοῦ-
των καμάτων, sicut Athan. et cod.
Allat. ita: *suscipite igitur [si-
quidem] nunc, fratres carissimi,
cum omni divina gratia pastorem
vestrum ac Præsulem, tanquam*

*vere Ἀθανάσιον, cum his qui tanto-
rum laborum [tantis laboribus]
ejus participes sunt effecti. In
exemplari Epiphan. videtur
scriptum fuisse ὡς ἀληθῶς Ἀθα-
νάσιον."* VALESIUS.

^b εὐχῶν αὐτῶν Athan.

^c παραμυθία M. Athan. Ni-
ceph.

^d καὶ ἐπιβουλευόμενον om. A-
than.

^e τὸ ἔνδοξον τῆς τ. σ. ἑορτῆς
Athan.

^f παυομένων Athan.

^g καὶ κατ' Athan.

narum illius socii ac participes extiterunt. Et votorum vestro-
rum compotes facti gaudete: qui pastorem vestrum esurientem,
ut ita dicam, atque sitientem pietatem vestram, salutaribus scriptis
alulistis atque potastis. Vos enim illi in peregrinis regionibus
degenti solatio fuistis. Vos illum psecutionibus atque insidiis
appetitum, fidelissimis animis vestris ac mentibus confovistis.
Ego certe magnopere delector, dum cogito atque animo prospicio
uniuscujusque vestrum in ejus reditu lætitiā, et plebis religio-
sissimos occursus, et convenientium celebrem festivitatem, et quis
vobis qualisque dies ille futurus sit, cum frater quidem meus
revertetur; præterita autem mala finem accipient, et pretiosus
atque optabilis reditus in plenissimi gaudii alacritate cunctos

- 31 πτούσης τοὺς πάντας. Ἡ τοιαύτη^h χάρα κατὰ τὸ μέγιστον μέχρις ἡμῶν φθάσει, οἷςⁱ θεόθεν καὶ τοῦτο συγκε- 45
χωρήσθαι συνέστηκεν, ὅπως εἰς γινώσιν τοῦ τηλικούτου ἀνδρὸς ἐλθεῖν δυναθῶμεν. εἰς εὐχὴν οὖν^k τὴν ἐπιστολὴν
32 τελειῶσαι καλόν. Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ καὶ ὁ^l τούτου 113
υἱὸς ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς^m διηνεκῆ
τὴν χάριν ταύτηνⁿ ὑμῖν παράσχοι, διδούς ἔπαθλον τῆ
θαυμαστῇ ὑμῶν πίστει, ἣν περὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν ἐν- 5
δόξω μαρτυρία ἐνεδείξασθε, ἵνα ὑμῖν τε καὶ τοῖς μεθ'
ὑμῶν ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὰ βελτίονα μένοι^o, ἃ
ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε^p, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν
ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγα-
πῶσιν αὐτόν, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ¹⁰
τῷ παντοκράτορι Θεῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
ἀμήν. ἐρρῶσθαι ὑμῶν εὐχομαι^q, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.
- 33 Τούτοις πεπιστευκῶς τοῖς γράμμασιν Ἀθανάσιος
ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν παρεγένετο. Κωνσταντίος δὲ ὁ

^h τοιαύτη δὲ Athan.

ⁱ εἰ θεόθεν κ. τ. συγχωρεῖσθαι
Athan. συγχωρεῖσθαι quoque Niceph.

^k δὴ οὖν Athan.

^l Ita F. M. Athan. Niceph.

δ om. edit. vulg.

^m ὁ Χριστὸς F. M.

ⁿ ταύτην om. Athan.

^o νέμοι Athan. μένη Niceph.
ut—vos—possideatis Epiphan.

^p ἴδεν καὶ οὖς F. ἴδεν M. οἶδε

Niceph.

^q ἐν Κυρίῳ εὐχ. Athan.

copulabit. Hoc porro gaudium maxima ex parte ad nos usque pertingit, quibus divinitus concessum esse constat, ut in tanti viri notitiam pervenire possemus. Decet igitur ut hanc epistolam nostram claudat precatio. Deus omnipotens, et filius ejus Dominus ac servator noster Jesus Christus, hanc gratiam vobis perpetuam tribuat: præmium referens admirandæ fidei vestræ, quam illustri testimonio erga episcopum vestrum declarastis; ut vos posterosque vestros hic et in futuro sæculo præstantiora maneant, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec mens hominis comprehendit; quæ scilicet præparavit Deus iis qui ipsum diligunt, per Dominum nostrum Jesum Christum: per quem omnipotenti Deo gloria in sæcula sæculorum, amen. Valere vos opto, fratres carissimi.

His literis fretus Athanasius, in orientem perrexit. At imperator Constantius, tum quidem non infenso animo eum excepit.

βασιλεὺς οὐκ ἀπεχθῶς μὲν τότε ἀπεδέξατο, σοφί- 15
 ζεσθαι δὲ αὐτὸν ἐπεχείρει ἐκ κατασκευῆς τῶν ἀρειανι-
 34 ζόντων ὑποβαλλόμενος· καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· Τὸν
 μὲν θρόνον τὸν σαυτοῦ ψήφῳ τῆς συνόδου καὶ ἡμε-
 τέρα συνανώσει ἀπείληφας· ἐπειδὴ δὲ εἰσὶν ἐν τῇ
 Ἀλεξανδρείᾳ τινὲς τοῦ λαοῦ διακρινόμενοι· τὴν πρὸς 20
 σε κοινωνίαν, μίαν ἐν τῇ πόλει ἐκκλησίαν ἕασον ἔχειν
 35 αὐτούς. Πρὸς τὴν πρότασιν ταύτην Ἀθανάσιος γορ-
 γῶς ὑπαπήντησε καὶ φησὶ, ὦ βασιλεῦ, ἐπ' ἐξουσίας
 μὲν ἔχεις κελεύειν τε καὶ πράττειν ὅσα ἂν θέλῃς·
 36 χάριν δὲ καὶ αὐτὸς αἰτῶ, καὶ δέομαι, δός μοι. Τοῦ 25
 δὲ βασιλέως δώσειν ἐτοιμῶς ἐπαγγειλαμένου, εὐθὺς
 ἐπήγαγεν Ἀθανάσιος^α, τὴν αὐτὴν ἀξιῶν χάριν λαβεῖν,
 37 ἣν ὁ βασιλεὺς ἐπέζητει λαβεῖν. Μίαν γὰρ καὶ αὐτὸς
 ἐκκλησίαν ἀπονεμηθῆναι ἡξίου καθ' ἐκάστην πόλιν
 τοῖς διακρινόμενοις πρὸς τὴν τῶν ἀρειανιζόντων κοι- 30
 38 νωνίαν. Τὴν Ἀθανασίου τοίνυν γνώμην ἀλυσιτελή^β

^α “Scribendum πρὸς τὴν πρὸς
 σέ Sic enim loquitur Socrates
 paulo inferius.” VALESIIUS.

^β ὁ Ἀθανάσιος F. M.

^β Ita C. “Scribendum ἀλυσι-
 τελή, supple σφίσιν. Rufinus [x.
 19.]: Sed cum rem detulisset ad
 eos, quorum consiliis utebatur,

neque ibi se velle accipere eccle-
siam, neque hic dare respondent,
quia plus sibi singuli quique, quam
absentibus consulebant. Epiphanius
quoque legit ἀλυσιτελή [sen-
tentiam inutilem H. T. iv. 30.]”
 VALESIIUS. λυσιτελή cæteri
 codd. et editt.

Suggestentibus tamen Arianis circumvenire illum conatus est, his
 verbis hominem compellans: Sedem quidem tuam ex decreto
 concilii et ex consensu nostro recuperasti. Sed quoniam Alex-
 andriæ quidam ex populo communionem tuam refugiant, sinas
 illos unam in civitate ecclesiam habere. Ad hanc petitionem
 illico Athanasius respondit his verbis. Tuæ potestatis est, impe-
 rator, jubere, et facere quodcumque volueris. Ego vero a te
 vicissim beneficium peto ac postulo, quod mihi concedas velim.
 Cumque imperator alacri animo daturum se promisisset, continuo
 subjunxit Athanasius, petere se ut idem sibi concederetur quod
 imperator ab ipso exegerat. Nam et ipse postulabat, ut per singu-
 las civitates una ecclesia tribueretur illis, qui Arianorum commu-
 nionem refugiebant. Cum autem Ariani sententiam Athanasii

γνόντες οἱ ἀρειανίζοντες, ὑπερίθκεσθαι μὲν τοῦτο
 ἔλεγον· πράττειν δὲ τὰ δοκοῦντα τῷ βασιλεῖ παρε-
 39 χώρουν. Διόπερ ὁ βασιλεὺς Ἀθανασίῳ τε καὶ Παύλῳ
 καὶ Μαρκέλλῳ τοὺς ἰδίους ἀπεδίδου θρόνους· ἔτι 35
 μὲν καὶ Ἀσκληπᾶ τῷ Γάζης, καὶ Λουκίῳ Ἀδριανου-
 40 πόλεως. Καὶ γὰρ οὗτοι ὑπὸ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου
 ἐδέχθησαν· Ἀσκληπᾶς μὲν ὑπομνήματα ἐπιδείξας,
 ἐν οἷς ἐδέδεικτο Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἅμα πλείοσι
 διαγνοὺς τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ ἀποδοὺς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ·
 Λούκιος δὲ, ὅτι οἱ κατηγοροῦντες αὐτοῦ φυγῇ ἐχρή- 40
 41 σαντο. Προστάγματα οὖν τοῦ βασιλέως εἰς τὰς
 ἑαυτῶν ἐφοῖτα πόλεις, κελεύοντα ἐτοιμῶς αὐτοὺς ὑπο-
 42 δέχεσθαι. Ἐν μὲν οὖν Ἀγκύρᾳ Βασιλείου ἐξωθου-
 μένου καὶ ἀντεισιόντος Μαρκέλλου ταραχὴ οὐχ ἡ 114
 τυχοῦσα ἐγένετο, ἡ πρόφασιν λαιδορίας παρέσχε τοῖς
 τὰ ἐναντία φρονούσιν· Ἀσκληπᾶν δὲ ἐτοιμῶς Γα-
 43 ζαῖοι ἐδέξαντο. Ἐν δὲ τῇ Κωνσταντίνου πόλει
 Μακεδόνιος Παύλῳ πρὸς ὀλίγον ὑπέξέστη, καθ' ἑαυ-
 τὸν ἐν ἰδιαζούσῃ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως τὰς συνόδους 5
 44 ποιούμενος. Ὑπὲρ μὲντοι Ἀθανασίου ὁ βασιλεὺς

suis partibus incommodam esse intelligerent, id quidem in aliud
 tempus differendum esse dixerunt: imperatorem vero passi sunt
 ea agere quæ vellet. Ille igitur Athanasio, Paulo atque Mar-
 cello; Asclepæ item ac Lucio, quorum alter Gazæ, alter Hadria-
 nopolis erat episcopus, sedes suas restituit. Nam et isti a Serdi-
 censi concilio suscepti fuerant: Asclepas quidem cum acta exhi-
 buisset, ex quibus constabat Eusebium Pamphili una cum pluribus
 aliis de ipsius negotio cognoscentem, pristinum dignitatis gradum
 ipsi reddidisse: Lucius vero, eo quod accusatores ipsius aufuge-
 rant. Proinde imperatoris edicta ad ipsorum missa sunt civitates,
 quibus jubebatur ut illos prompte susciperent. At Ancyræ qui-
 dem cum Basilius exturbaretur, Marcellus vero in ejus substitue-
 retur locum, non mediocris tumultus exortus est, qui calumniandi
 occasionem præbuit adversariis: Gazæi vero libenter Asclepam
 susceperunt. Constantinopoli autem, Macedonius Paulo ad modi-
 cum tempus loco cessit, in privata quadam urbis ecclesia seorsum
 conventus agens. Pro Athanasio vero imperator ad episcopos et

ἐπισκόποις τε καὶ κληρικοῖς καὶ λαοῖς περὶ τοῦ ἀσμέ-
 νως αὐτὸν ὑποδεχθῆναι^υ ἐπέστειλεν ἔτι μὴν καὶ τὰ
 κατ' αὐτοῦ ἐν δικαστηρίοις πραχθέντα δι' ἐτέρων
 45 γραμματίων ἀφανισθῆναι ἐκέλευσε. Τὰ δὲ περὶ ἀμ- 10
 φοτέρων τούτων γραφέντα, ἔστι τάδε.

Ἐπιστολὴ^κ Κωνσταντίου ὑπὲρ Ἀθανασίου.

Νικητῆς Κωνσταντίος Μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόποις
 καὶ πρεσβυτέροις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας^γ.

Οὐκ ἀπελείφθη τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ὁ αἰδεσιμώτατος 15
 46 ἐπίσκοπος^κ Ἀθανάσιος. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐν βραχεὶ χρόνῳ
 τῇ κατὰ ἀνθρώπους δοκιμασίᾳ ὑπεβλήθη, ὅμως τὴν ὀφει-
 λομένην παρὰ τῆς παντεφόρου προνοίας ἀπηνέγκατο
 ψῆφον ἀπολαβὼν βουλήσει τοῦ κρείττονος καὶ κρίσει 20
 ἡμετέρα τὴν πατρίδα ὁμοῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἧς θείῳ
 47 νεύματι προστάτης ἐτύγχανε. Τούτῳ τὰ ἀκόλουθα ἔδει
 παρὰ τῆς ἡμετέρας ὑπάρξαι πραότητος ὥστε πάντα
 τὰ πρὸ τούτου κατὰ τῶν αὐτῶ κεκοινωνηκότων ὠρισμένα,
 ἡν ἀμνηστία παραδοθῆναι^α, πᾶσάν τε ὑποψίαν τὴν κατ' 25

^υ Ita F. M. ὑποδέχισθαι Ste-
 phan. Genev. ut eum libenter
 susciperent Epiphani. H. T. iv. 30.
 ἀποδεχθῆναι Vales. et Reading.

^κ Hunc titulum om. M.

^γ Ἀλεξανδρείας addit Niceph.
 ix. 25.

^κ ἡμῶν ἐπίσκοπος Niceph.

^α Ita Vales., et C. et J. ut vi-
 detur, παραδοθήσεται F.

clericos et ad populos scripsit, ut libentibus animis eum exciperent. Sed et per alias literas jussit, ut quæcumque in judiciis contra illum acta fuerant, abolerentur. De utraque re scriptæ literæ sic se habent.

Epistola Constantii pro Athanasio.

*Victor Constantius Maximus Augustus, episcopis et presbyteris
 catholicæ ecclesiæ.*

Non est derelictus a Dei gratia reverendissimus episcopus Athanasius. Sed quanquam brevi temporis spatio humanæ probationi subjacuit, divina tamen suffragante providentia, justam meruit referre sententiam: restitutus tum Dei voluntate, tum nostro judicio, in patriam simul et in ecclesiam, cui divino nutu præsidebat. Huic consequentia a nostra oportet præstari clementia: ut scilicet cuncta quæ antehac adversus illos qui illi communicabant,

αὐτοῦ σχολάσαι τοῦ λοιποῦ, τὴν τε^b ἀτέλειαν ἢς ἔτυχον
 πάλαι οἱ ἅμα αὐτῷ κληρικοὶ, τούτοις βεβαιωθῆναι προσ-
 48 ἠκόντως. Ἄλλὰ μὴν καὶ τοῦτο τῇ εἰς αὐτὸν χάριτι
 προστεθῆναι^c ἐδικαιώσαμεν, ὥστε πάντας τοὺς τοῦ ἱεροῦ
 καταλόγου γινώσκειν ἐνδεδοσθαι τὸ ἄφοβον πᾶσι τοῖς ἀν- 30
 49 τῷ προστεθειμένοις, εἴτε ἐπίσκοποις εἴτε κληρικοῖς. Ἰκανὸν
 δὲ γνώρισμα τῆς ἐκάστου ὀρθῆς προαιρέσεως ἔσται ἢ πρὸς
 τούτον ἔνωσις. ὅσοι γὰρ ἂν τῆς καλλίονος ὁμοῦ κρί-
 σεώς τε καὶ μοίρας γενόμενοι τὴν τούτου ἔλθωνται κοινω-
 νίαν, τούτους πάντας ἐκελεύσαμεν καθ' ὁμοιότητα τῆς 35
 φθανούσης^d προνοίας, καὶ νῦν τῆς^e ὑφ' ἡμῶν βουλήσει
 τοῦ κρείττονος παρασχεθείσης χάριτος ἀπολαύειν^f.

Ἄλλῃ^g ἐπιστολῇ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι πεμφθεῖσα.

Νικητῆς Κωνσταντίου Μέγιστος Σεβαστὸς τῷ λαῷ 40
 τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καθολικῆς ἐκκλησίας.

50 Σκοπὸν ποιούμενοι τὴν ὑμετέραν^h ἐν ἅπασιν εὐνομίαν,

Stephan. Genev. παραδοθήσεσθαι

Athan.

M. Niceph. Christophors.

g Ἀλεξανδρεῖσιν. (pro toto ti-
 tulo) F. M.

b τε om. Athan.

c προστιθέναι Athan.

h "Epiphan. Schol. legit ἡμε-
 τέραν: nostra equitatis." VA-
 LESIUS.

d φθασάσης M. Niceph.

e τῇ ὑφ' F.

f ὁ Θεὸς ὑμᾶς διαφυλάττοι addit

decreta sunt, nunc oblivioni tradantur: omnisque deinceps contra
 illum cesset suspicio. Et immunitas qua clerici qui cum eo sunt,
 olim fruebantur, ipsis, ut par est, confirmetur. Hoc etiam nostræ
 in illum indulgentiæ adjiciendum esse censuimus, ut omnes sacri
 ordinis viri intelligant, securitatem cunctis qui Athanasio adhæse-
 runt, sive episcopis, sive clericis, esse concessam. Recti vero
 singulorum propositi certissimum erit indicium, firma cum illo
 consensio: quicumque ergo meliori iudicio usi, et sanio rem par-
 tem secuti, communionem ejus amplexi sunt, eos omnes jussimus
 juxta exemplum superioris providentiæ, nunc quoque uedata a nobis,
 non sine Dei voluntate, indulgentia perfrui.

Epistola ad Alexandrinos.

*Victor Constantius Maximus Augustus, populo catholice ecclesie
 Alexandrinorum.*

Cum ante oculos semper habeamus vestram in omnibus disci-

εἰδότες τε ὡς ἐπὶ πολὺ τῆς τοῦ ἐπισκοποῦντος προνοίας
 ἐστέρησθε, Ἀθανάσιον τὸν ἐπίσκοπον, ἄνδρα τοῖς πᾶσι
 διὰ τε τὴν προσοῦσαν ὀρθότητά καὶ διὰ τὴν οἰκείαν¹ 45
 εὐτροπίαν γνῶριμον, πάλιν πρὸς ὑμᾶς ἀποστεῖλαι ἐδι-
 51 καιώσαμεν. Τοῦτον συνήθως καὶ προσηκόντως ὑποδεξά- 115
 μενοι, καὶ ταῖς πρὸς τὸν^k Θεὸν εὐχαῖς βοηθὸν προσησά-
 μενοι, τὴν ὑμῖν τε πρέπουσαν καὶ ἡμῖν ἀρεστήν¹ ὁμόνοιαν
 καὶ εἰρήνην κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας θεσμὸν διαρκῆ φυ- 5
 52 λάττειν σπουδάσατε. Οὐδὲ γὰρ εὐλογον ἐστὶ, διχόνοιαν
 τινὰ ἢ στάσιν ἐν ὑμῖν κινήθηναι ὑπεναντίαν τῆς τῶν
 53 ἡμετέρων καιρῶν εὐμορίας. Καὶ τοῦτο μὲν ἀκείναι ἀφ'
 ὑμῶν παντελῶς βουλόμεθα· τὸ δὲ γε^m ταῖς εὐχαῖς ὑμᾶς
 διαρκῶς αὐτῷ, ὡς προείρηται, προστάτῃ καὶ ἐπικούρῳ χρω- 10
 μένουσ πρὸς τὸ Θεῖον ἐμμένειν συνήθως παραινοῦμεν· ὡς
 ἂν τῆς τοιαύτης ὑμῶν προθέσεως εἰς τὰς ἀπάντων εὐχὰςⁿ

ⁱ τὴν τῶν οἰκείων ἡθῶν εὐτροπίαν Athan. "Rectius in veteri editione, τὴν τῶν οἰκείων (mendose pro οἰκείων) ἦθων εὐτροπίαν γνῶριμον, quo item modo legit Epiphani. Schol. suorūque morūque probitatem cunctis innotuit. Benedict. in Athan. Vol. I. p. 173." Reading.

^k τὸν om. Athan.

¹ ἀρίστην (male) Athan. ἀρετήν (incuria pro ἀρεστήν) Niceph.

vobis placitam Epiphani.

^m γε om. Athan.

ⁿ "Non dubito quin scribendum ἀπάντων ἀκοὰς." VALESIUS. "Sed omnes cum editum MSS. Athan. et Socrat. εὐχὰς habent; nec necesse videtur ἀκοὰς legere: Epiphani. certe Schol. ad omnium vota habet. Benedict. in Athan. p. 174." Reading.

plinam, nec ignari simus jampridem vos episcopali providentia destitutos esse, æquum censuimus Athanasium episcopum, virum ob vitæ sanctimoniam morumque probitatem omnibus cognitum, ad vos remittere. Hunc igitur cum ex more institutoque vestro, et sicut decet, exceperitis, vestrarumque ad Deum precum adiutorem constitueritis, date operam ut congruentem vobis mihi que ipsi gratissimam concordiam atque pacem, juxta ecclesiæ legem perpetuo conservetis. Neque enim rationi consentaneum est, ut ulla inter vos dissensio aut seditio excitetur adversus temporum nostrorum felicitatem. Et hoc quidem malum penitus a vobis abesse volumus et optamus. Ut autem in consuetis ad Deum precationibus assidue perseveretis, illo antistite atque adiutore, sicut superius dictum est, uteutes, vos hortamur: quo scilicet hujusmodi proposito vestro ad omnium aures perlato, ipsi

διαβαινούσης, καὶ ἐκ^ο τῶν ἐθνῶν, οἱ τῇ τῶν εἰδώλων πλάνῃ
 ἔτι καὶ νῦν προσανέχοντες^p ἐπὶ τὴν τῆς ἱεράς θρησκείας^q 15
 ἐπίγνωσιν προθυμώτατα σπεύδοιεν, Ἀλεξανδρεῖς^r προσ-
 54 φιλέστατοι. Καὶ αὐθις οὖν παραινόμενοι τοῖς προειρη-
 μένοις ἐμμένειν τὸν δὲ ἐπίσκοπον ψήφῳ τοῦ κρείττονος
 καὶ ἡμετέρᾳ^s γνώμῃ ἀπεσταλμένον ἠδέως δέξασθε καὶ
 55 πάσῃ ψυχῇ καὶ^t γνώμῃ ἀσπαστὸν ἠγήσασθε. Τοῦτο 20
 γὰρ καὶ ὑμῖν πρέπει, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ πράττει προσήκει
 συνέστηκεν. ὑπὲρ γὰρ τοῦ πᾶσαν ἀνασοβὴν^u καὶ στά-
 σεως πρόφασιν περιαιρεθῆναι τῶν ἐθελοκακίᾳ χρωμένων,
 τοῖς παρ' ὑμῖν δικασταῖς διὰ γραμμάτων προσετάξαμεν,
 ἅπαντας οὓς ἂν στασιώδεις καταμάθοιεν, τῇ τῶν νόμων 25
 56 ὑποβάλλειν ἐκδικίᾳ. Ἀμφότερα τοίνυν συνωρῶντες, καὶ
 τὴν ἡμετέραν μετὰ τοῦ κρείττονος γνώμην καὶ τὸν ὑπὲρ
 ὑμῶν καὶ τῆς ὁμοιοῦς λόγον, καὶ τὴν κατὰ^x τῶν ἀτάκτων

^ο οἱ ἐκ τ. ἐθνῶν Athan.

^p Ita F. M. Athan. Niceph. προσανέχοντες editt. Mendum (ut videtur) usque a Stephani editione haustum, quod Lowth viderat, in textu tamen reliquit Reading.

^q θυσίας Niceph. Tum προθυμώτατα om. Niceph.

^r σπεύδοιεν ἀγαπητοί. Athan.

^s τῇ ἡμετέρᾳ Niceph.

^t ψυχῇ καὶ γνώμῃ F. M. πάσης ψυχῆς γν. Stephan. Genev. "Ex cod. Allat. et Athan. restituumus

ψυχῇ καὶ γνώμῃ, quomodo etiam legit Epiphanius. In Flor. et Sfort. exemplari scriptum est καὶ ψυχικῇ γνώμῃ." VALESIIUS.

^u ἀνασοβῆς Athan. ἀνασκευῆν Stephan. Genev. "Rectius in Sfort. et Allat. ἀνασοβὴν. Apud Athan. vero ἀνασοβῆς, quod magis placet. Ita Epiphanius. *omnis turbæ et seditionis occasio.*" VALESIIUS.

^x κατὰ om. Reading, incuria ut videtur.

etiam gentiles qui simulacrorum cultu atque errori adhuc sunt mancipati, ad sacrosanctæ religionis notitiam promptissime contendant, Alexandrini carissimi nobis. Iterum ergo vos hortamur, ut in iis quæ diximus persistatis. Episcopum autem vestrum Dei decreto nostraque sententia ad vos directum, libenter excipite, et totis animis ac sensibus vestris complectendum existimate. Id enim et vobis decorum, et nostræ clementiæ congruum esse constat. Ut autem omnis tumultus ac seditionis occasio malevolis animis adimatur, iudicibus qui apud vos sunt per literas mandavimus, ut quotquot seditiosos deprehenderint, legum vindictæ subijciant. Hæc igitur duo contemplantes, tum nostram Deique sententiam, tum curam de vobis deque vestra concordia a nobis

τιμωρίαν, τὰ πρόποντα καὶ ἀρμόζοντα τῷ τῆς ἱερᾶς
θρησκείας θεσμῷ διαφυλάττοντες, τὸν ὕ προειρημένον διὰ 30
πάσης αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἄγοντες, τὰς εὐχὰς ἅμα αὐτῷ^ε
ὑπὲρ τε αὐτῶν καὶ τῆς τοῦ βίου παντὸς εὐνομίας τῷ τῶν
ὄλων πατρὶ Θεῷ ἀναπέμπειν σπουδάζετε^α.

57 Ἐπιστολῆ^β περὶ τοῦ ἀφανισθῆναι τὰ πραχθέντα 35
κατὰ Ἀθανασίου.

Νικητῆς Κωνστάντιος Αὐγουστος Νεστορίῳ τῷ δὲ αὐ-
τῷ τύπῳ καὶ τοῖς ἐν Αὐγουστομνίκῃ^γ καὶ Θηβαῖδι καὶ
Λιβίῳ^δ ἡγεμόσιν.

Εἴ τί^ε ποτε πρὸ τούτου ἐπὶ βλάβῃ^ς καὶ ὕβρει τῶν 40
κοινωνούντων Ἀθανασίῳ τῷ ἐπισκόπῳ πραχθέν^ς εὐρίσκε- 116

^γ καὶ τὸν Vales. Sed καὶ Chri-
stophorsoni additamentum est;
quod neque codices neque libri
antiquiores agnoscunt.

^ε αὐτῷ om. Niceph.

^α σπουδάσατε Athan.

^β Ἐπιστολῆ—Hunc titulum
om. Athan. Niceph. habet Epi-
phan. in Cassiod. H. T. iv. 33.

^γ “Cod. Allat. Αὐγουστονίκη:
Athan. vero Αὐγουσταμνίκη. Va-
riis modis scribi solet nomen
hujus provinciae. Alii enim
Augustamniam appellant, alii
Augustanicam. Ita enim in
multis tum Graecis, tum Latinis
codicibus scriptum inveni. Qui-

dam etiam Augustonicam dix-
erunt: a victoria scilicet Au-
gusti. Sic in subscriptionibus
episcoporum qui formulam Aca-
cii comprobarunt, quas refert
Epiphanius in haeresi Semia-
rianorum, legimus inter cetera,
Πτολεμαῖος ἐπίσκοπος Θμοίνως Αὐ-
γουστονίκης.” VALESIIUS. Αὐ-
γουστονίκη Niceph. *Augustorum
Nicaeae* Epiphani.

^δ Λιβίαις Athan.

^ε Ita F. M. Stephan. Genev.
Athan. Niceph. τί om. Vales.
Reading.

^ς βλάβει Niceph.

^ς προσταχθέν Athan.

susceptam, et poenam adversus immorigeros constitutam; date
operam ut quaecumque sacratissimae religionis legibus conveniunt,
sedulo custodiatis, et praedictum episcopum omni honore ac
reverentia prosequentes, una cum illo, tum pro vobis ipsis, tum
pro totius generis humani disciplina, universorum Deo ac patri
preces offeratis.

Epistola de abolendis quae contra Athanasium acta fuerant.

*Victor Constantius Augustus Nestorio. Et eodem exemplo, Au-
gustamnicae, Thebaidis et Libyae Praesidibus.*

Si quid ad noxam et contumeliam eorum qui cum Athanasio
communicant, antehac gestum reperitur, id omnino volumus

ται, τούτο^h νῦν ἀπαλειφθῆναι βουλόμεθα. καὶ γὰρ τὴνⁱ ἄλειτουρησίαν ἦν οἱ^k αὐτοῦ κληρικοὶ εἶχον τὴν αὐτὴν πάλιν θέλομεν ἔχειν. Ταύτην δὲ τὴν ἡμετέραν⁵ πρόσταξιν φυλαχθῆναι βουλόμεθα· ὥστε ἀποδοθέντος Ἀθανασίου τοῦ ἐπισκόπου τῇ ἐκκλησίᾳ, τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ ἔχειν ἄλειτουρησίαν^l ἦν αἱ εἰς ἔσχον^m, ἦν καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ἔχουσιν ἴν' οὕτως ἔχοντες καὶ αὐτοὶ χαίρωσιν.

ΚΕΦ. ΚΔ.

10

Ὡςⁿ Ἀθανάσιος ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν διὰ τῶν Ἱεροσολύμων παρὼν ὑπὸ Μαξίμου εἰς κοινωνίαν ἀνεδέχθη^o, καὶ σύνοδον ἐπισκόπων τὰ ἐν Νικαίᾳ κυροῦσαν συνήγαγεν.

Ἰ. Ταῖς τοιαύταις ἐπιστολαῖς ὀχρωθεὶς Ἀθανάσιος¹⁵ ὁ ἐπίσκοπος διὰ τῆς Συρίας ὀρμήσας τῆς Παλαιστίνης ἐπέβη. καταλαβὼν τε τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Μαξίμῳ καταφανῆ ποιήσας τά τε ὑπὸ τῆς

^h ταῦτα Athan.

ⁱ γὰρ καὶ τὴν Athan.

^k ἦν εἶχον οἱ αὐτοῦ κληρικοὶ, τοὺς αὐτοὺς πάλιν τὴν αὐτὴν θ. εἰ. Athan. τὴν αὐτὴν αὐτοὺς πάλιν M. Niceph. *ministerium, quo privati fuerant ejus clerici eosdem rursus volumus obtinere* Epiphan.

Idem mox quoque ἄλειτουρησίαν *ministerium* reddidit.

^l τὴν ἀλειτ. Athan.

^m εἶχον Athan.

ⁿ Περὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις συνόδου ἐπανεληθόντος ἀθανασίου. M.

^o ἐδέχθη F.

aboleri. Nam et immunitatem, quam ejus clerici olim haberunt, eandem nunc iterum habere decernimus. Hanc vero jussionem nostram ita volumus custodiri, ut restituto ecclesiae suae Athanasio episcopo, hi qui cum eo communicant, eandem habeant immunitatem, quam et ipsi prius habuerunt, et reliqui obtinent clerici: quo rebus suis ita constitutis, ipsi quoque laetitia perfruantur.

CAPUT XXIV.

Quomodo Athanasius Alexandriam rediens, cum per Hierosolimam transiret, a Maximo in communionem susceptus est, et synodum episcoporum collegit, in qua confirmata est fides Nicæna.

Hujusmodi literis munitus Athanasius episcopus, arrepto per Syriam itinere in Palæstinam pervenit. Ingressusque Hierosolimam, Maximo ejus civitatis episcopo cuncta quæ in Serdicensi concilio gesta fuerant exposuit, et qualiter imperator Constantius

ἐν Σαρδικῇ συνόδου γνωσθέντα, καὶ ὡς ὁ βασιλεὺς 20
 Κωνσταντίος τῇ ἐκείνων κρίσει ἐγένετο σύμφηφος,
 παρασκευάζει σύνοδον τῶν ἐκεῖ ἐπισκόπων γενέσθαι.
 2 Μάξιμός τε μηδὲν μελλήσας μετεπέμπετο τινὰς τῶν
 ἀπὸ Συρίας καὶ Παλαιστίνης ἐπισκόπων· καὶ καθίσας
 συνέδριον ἀποδίδωσι καὶ αὐτὸς τὴν κοινωνίαν Ἐθα- 25
 3 νασίφ καὶ τὴν ἀξίαν. Γράφει τε^p καὶ αὐτῇ ἡ συνό-
 δος τοῖς τε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν Αἰ-
 γύπτῳ καὶ Λιβύῃ ἐπισκόποις τὰ ἐγνωσμένα καὶ
 ἐψηφισμένα περὶ Ἀθανασίου· ἐφ' ᾧ σφόδρα κατε-
 μωκήσαντο^q τοῦ Μαξίμου οἱ ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς 30
 Ἀθανάσιον, ὅτι πρότερον καθελὼν αὐτὸν, αὐθις ἐκ
 μεταμελείας, ὡς μηδενὸς γενομένου, ψῆφον ὑπὲρ Ἀθα-
 νασίου ἐξήνεγκεν τὴν τε κοινωνίαν αὐτῷ καὶ τὴν
 4 ἀξίαν παρέχουσαν. Ταῦτα γνόντες Οὐρσάκιος καὶ
 Οὐάλης, οἱ περὶ τὸ Ἀρειάνιον^r δόγμα πρότερον δια- 35
 πύρως σπουδάζοντες, καταγνόντες τότε τῆς προλα-
 5 βούσης σπουδῆς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀνῆλθον. Βιβλίον
 τε^s μετανοίας τῷ ἐπισκόπῳ Ἰουλίῳ ἐπιδόντες τῷ

P " Mallet scribere γράφει Ἀθανάσιον.

δέ." VALESIIUS.

^r ἀρειάνειον F. M.

^q κατεμωκήσαντο C. Genev. In
Stephan. deest clausula ἐφ' ᾧ—

^s τε om. F. M.

decretis synodi consensisset: deditque operam ut episcoporum
 illius provinciae synodus congregaretur. Maximus vero nihil
 cunctatus, quosdam ex episcopis Syriae ac Palaestinae accersit;
 celebratoque ex more concilio, ipse quoque communionem et
 pristinam dignitatem Athanasio restituit. Sed et synodus Alex-
 andrinis et universis per Syriam et Aegyptum episcopis ea quae
 de Athanasio statuta iudicataeque erant, per literas significavit.
 Qua de causa, inimici Athanasii Maximum non mediocriter
 irriserunt, quod cum antea deposuisset Athanasium, tunc repente
 mutato consilio, perinde quasi nihil prius gestum esset, sententiam
 pro eodem tulerat, qua communio illi ac dignitas reddebatur.
 His compertis Ursacius et Valens, qui prius Arianorum dogmati
 mordicus adhaerant, damnato priore studio, Romam se con-
 ferunt. Et libellum poenitentiae Julio episcopo porrigentes, vocem

τε ὁμοουσίῳ συνέθεντο, καὶ γράμματα πρὸς Ἀθα- 40
νάσιον διαπεμφάμενοι κοινωνεῖν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ
ὡμολόγησαν. Οὕτω μὲν οὖν τότε Οὐρσάκιος καὶ
Ουᾶλης τοῖς ἐπὶ Ἀθανασίῳ γενοῦσιν ἠτηθέντες, 117
7 ὡς ἔφην, τῷ ὁμοουσίῳ συνέθεντο. Ἀθανάσιος δὲ
διὰ τοῦ Πηλουσίου ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπορεύετο·
κατὰ πόλεις τε παριῶν^u ἐδίδασκε, τοὺς μὲν ἀρειανί-
ζοντας ἐκτρέπεσθαι, ἀσπάζεσθαι δὲ τοὺς τὸ ὁμοού- 5
8 σιον ὁμολογοῦντας. Ἐν τισι δὲ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ
χειροτονίας ἐποίει· καὶ τοῦτο γέγονεν ἀρχὴ ἐτέρας
μέμφεως κατ' αὐτοῦ, ὅτι ἐν ταῖς ἄλλων παροικίας
χειροτονεῖν ἐπεχείρει. τὰ μὲν οὖν κατὰ Ἀθανάσιον
οὕτως τότε προέβαιεν.

ΚΕΦ. ΚΕ.

10

Περὶ τῶν τυράννων Μαγνεντίου καὶ Βετρανίου.

1 Ἐν τούτῳ δὲ τὰ δημόσια οὐχ ἢ τυχοῦσα ταραχὴ
διεδέχετο· περὶ ἧς ὅσα κεφαλαῖώδη παραδραμεῖν οὐκ

^t Ita F. M. Stephan. Genev. nev. sed præstat παριῶν. Trans-
του om. Vales. siens autem per civitates edocebat

^u παρὸν F. M. Stephan. Ge- Epiphan. in H. T. iv. 34.

ac fidem consubstantialis amplexi sunt; scriptisque ad Athanasium literis, affirmarunt se cum illo communionem in posterum servaturos. In hunc igitur modum Ursacius et Valens prospero rerum Athanasii successu prostrati devictique, tunc temporis in fidem consubstantialis consensere. Athanasius vero per Pelusium iter faciens Alexandriam, in singulis per quas transibat civitatibus, cunctos commonebat ut Arianos quidem aversarentur: eos vero susciperent qui consubstantialis profiterentur. In quibusdam etiam ecclesiis ordinationes fecit. Quæ res alterius adversus illum criminationis ansam præbuit, propterea quod in aliorum ecclesiis ordinare tentasset. Et res quidem Athanasii, tunc temporis in hujusmodi stutu erant.

CAPUT XXV.

De Magnentio et Vetranione tyrannis.

Interea vero ingens motus rempublicam concussit. De quo

2 ἀναγκαῖον ἀναλαβόντες βραχὺ λέξομεν. Ὅτι τοῦ 15
 κτίστου τῆς Κωνσταντίνου πόλεως τελευτήσαντος, οἱ
 τρεῖς αὐτοῦ παῖδες τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διεδέξαντο,
 ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ πεποιήμεθα μνήμην.
 3 Ἰστέον δὲ ὅτι συνεβασίλευσε τούτοις^z ἀνεψιὸς αὐτῶν,
 ᾧ ὄνομα Δαλμάτιος ὁμώνυμος τῷ ἰδίῳ πατρί. ὃν 20
 ἐπ' ὀλίγον συμβασιλεύσαντα οἱ στρατιῶται ἀνεῖλον,
 οὐ κελεύοντος Κωνσταντίου^γ τὴν σφαγὴν ἀλλὰ μὴ
 4 κωλύοντος. Ὡς δέ^z Κωνσταντίνος ὁ νέος τοῖς τοῦ
 ἀδελφοῦ μέρεσιν ἐπιῶν καὶ αὐτὸς^a ὑπὸ τῶν στρατιω- 25
 τῶν συμβαλὼν ἀνήρεθη, ἥδη πολλάκις πρότερον εἶ-
 5 ρηται. Μετὰ δέ^b τὴν ἐκείνου ἀναίρεσιν ὁ Περσικὸς
 πρὸς Ῥωμαίους ἐκινήθη πόλεμος, καθ' ὃν Κωνσταν-
 τιος οὐδὲν ἔπραττεν εὐτυχῶς· νυκτομαχίας γὰρ
 περὶ τοὺς ὄρους Ῥωμαίων καὶ Περσῶν γενομένης,
 ἐπικρατέστερα τότε τὰ Περσῶν πρὸς ὀλίγον ἔδοξε 30

^x τούτοις ὀνόματι κωνσταντίνος
 ὁ ὁμώνυμος τῷ ἰδίῳ πατρὶ ὃν ὀλίγον
 F. M. Stephan. Genev. "Hujus
 loci restitutio debetur cod. Alla-
 tii. Flor. ac Sfort. nihil mutant.
 Confirmat Epiphan. Schol. cum
 istis imperavit consobrinus eorum
 nomine Dalmatius, vocabulum Pa-
 tris habens. Consobrinum po-

suit Epiphanius pro patruelis.
 Nam Dalmatius patruelis erat
 Constantii, utpote natus patre
 Dalmatio qui frater fuit Con-
 stantini." VALESIUS.

^γ κωνσταντος M.

^z ὡς οὖν M.

^a αὐτῷ M.

^b δὲ om. M.

pauca dicam, summa duntaxat rerum capita quæ necessario com-
 memoranda sunt, paulo altius repetens. Mortuo Constantino-
 poleos conditori Constantino, tres ejus liberi in imperio suc-
 cessere, quemadmodum in superiore libro retulimus. Sciendum
 porro est una cum illis imperasse cognatum ipsorum Dalmatium,
 patri suo cognominem. Qui cum brevi tempore imperium ob-
 tenuisset, a militibus est interfectus, non jubente id quidem, sed
 neque prohibente Constantio. Qualiter autem Constantinus junior
 dum in fratris sui ditionem invadit, ipse quoque a militibus per-
 emptus est in conflictu, jam antea a nobis non semel com-
 memoratum est. Post ejus cædem, bellum Persicum adversum
 Romanos excitatum est. In quo bello Constantius nunquam
 prospere rem gessit. Nocturna enim pugna circa Romanorum
 ac Persarum fines commissa, Persæ tunc, licet ad modicum

6 γίνεσθαι. Καθ' ὃν καιρὸν οὔτε τὰ Χριστιανῶν ἡσύ-
 χαζεν, ἀλλὰ δι' Ἀθανάσιον καὶ τὴν τοῦ ὁμοουσίου 118
 7 λέξιν περὶ τὰς ἐκκλησίας πόλεμος ἦν. Ἐν τοῦτοις
 καθεστῶτων τῶν πραγμάτων, Μαγνέντιος περὶ τὰ
 ἐσπερία μέρη ἐπεφύη τύραννος· ὃς Κώνστατα τὸν^ο
 τῶν ἐσπερίων μερῶν βασιλεύοντα περὶ τὰς Γαλλίας 5
 8 διάγοντα ἐκ συσκευῆς ἀνείλε. Οὗ γενομένου, ἐμφύ-
 λιος μέγιστος ἀνερριπίσθη πόλεμος. Μαγνέντιος
 μὲν γὰρ ὁ τύραννος πάσης Ἰταλίας ἐκράτει, Ἀφρικὴν
 τε καὶ Λιβύην ὑφ' ἑαυτῷ πεποίητο, καὶ αὐτὰς τὰς
 9 Γαλλίας ἔσχε λαβών. Ἐν Ἰλλυρικοῖς^δ δὲ ἐν^ο Σιρ- 10
 μίῳ πόλει ὑπὸ^ε τῶν στρατιωτῶν ἕτερος ἐπήρτο τύ-
 10 ραννος· ὄνομα δὲ αὐτῷ Βετρανίων. Οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ τὴν Ῥώμην ταραχὴ κατεῖχεν^ε τοῦ Ἰωνσταντίου^ε
 γὰρ ἀδελφιδοῦς ἦν^h, ᾧ Νεπωτιανὸς ὄνομα, ὃς ἀντε-
 ποιεῖτο τῆς βασιλείας χειρὶ μονομάχων δορυφοροῦ- 15

^ο Ita F. M. τὸν om. editt.

^δ Ἰλλυρικοῖς M.

^ο ἐν Σιρμίῳ om. F. M.

^ε ἕτερος ὑπὸ τ. σ. ἐπήρτο F. M.

^ε "Scribendum est Κωνσταν-
 τίνου. Erat enim Nepotianus
 Eutropiæ sororis Constantini
 filius, ut scribitur in Victoris
 Epitome, et apud Eutropium.
 Certe Eriphan. Schol. ita legit

ut emendavi. Sed in eo fallitur
 quod fratrualem dixit Constan-
 tini, qui erat sororis filius. Sic
 enim vertit; *fratruelis namque
 Constantini Nepotianus nomine
 imperium assumpserrat, gladiato-
 rum manu suffultus.*" VALE-
 SIUS.

^h ἦν et mox ὃς om. M.

tempus, superiores fuisse videbantur. Eodem tempore res quo-
 que Christianorum haud multo pacatiores fuere: sed propter
 Athanasium et ob vocem consubstantialis, bellum per ecclesias
 erat. Dum in hoc statu res essent, in occidentis partibus Mag-
 nentius quidam tyrannus exoritur: qui Constantem earum par-
 tium imperatorem in Gallis tum degentem, per insidias interemit.
 Quo facto, ingens bellum civile conflatum est. Nam Magnentius
 quidem tyrannus universa Italia potiebatur. Africam quoque
 sub ditionem suam redegerat: ipsasque adeo Gallias obtinebat.
 In Illyrico vero apud urbem Sirmium alter a militibus levatus est
 tyrannus, nomine Vetranio. Sed et in urbe Roma tumultus
 haud exiguus fuit. Nam Nepotianus sororis Constantii filius,
 gladiatorum manu stipatus, imperium arripuerat. Verum hunc

11 **μενος.** Νεπωτιανὸν μὲν οὖν οἱ Μαγνητίου καθείλον
στρατηγοί. Μαγνέντιος δὲ ἐπιὼν πάντα τὰ ἐσπέρια
κατεστρέφετο.

ΚΕΦ. ΚΣ.

Ὡς τοῦ βασιλέως τῶν ἐσπερίων τελευτήσαντος αὐτῷ τῶν ἰδίων ἐξεβλή- 20
θησαν τότε Παῦλος καὶ Ἀθανάσιος· καὶ ὡς Παῦλος μὲν εἰς ἔξοριαν
ἀγόμενος ἀηρέθη· Ἀθανάσιος δὲ ἀπέδρα.

1 Τούτων δὲ πάντων τῶν κακῶν σύρροια ἐν βραχεῖ
γέγονε χρόνῳ· τετάρτῳ γὰρ ὕστερον ἔτει μετὰ τὴν 25
ἐν Σαρδικῇ σύνοδον γέγονε^k, κατὰ τὴν ὑπατείαν A. D.
2 Σεργίου καὶ Νιγριανοῦ. Τούτων ἀγγελθέντων, ἐδόκει 350.
μὲν εἰς Κωνσταντίον μόνον περιεληλυθέναι τὰ τῆς
βασιλείας. αὐτοκράτωρ δὲ ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς ἀνα-
δειχθεὶς μέρεσι, κατὰ τῶν τυράννων παντοῖος ἦν εὐ-
3 τρεπίζεσθαι. Καιρὸν δὲ εὐκαιρον οἱ πρὸς Ἀθανάσιον 30
διαφερόμενοι εὐρήκεναι νομίσαντες, αὐτὸς κατ' αὐτοῦ
καὶ μηδέπω τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπιστάντος μεγίστας 119
διαβολὰς ἐξειργάζοντο· διδάσκουσί τε τὸν βασιλέα
Κωνσταντίον, ὡς εἴη πᾶσαν ἀνατρέπων Αἴγυπτον

ⁱ αὐτὸς παῦλος καὶ ἀθανάσιος ἐξωρίσθησαν. M. ^k ἡ γέγονεν F.

quidem Magnentii duces peremere. Ipse vero Magnentius reli-
quas occidentis provincias hostiliter invadens, universa vastabat.

CAPUT XXVI.

*Qualiter mortuo occidentis partium imperatore, Paulus et Athanasius
iterum suis sedibus pulsi: et Paulus quidem cum in exilium ab-
duceretur, occisus est: Athanasius fuga se proripuit.*

Atque hæc omnia mala uno fere eodemque tempore conflue-
runt. Quarto enim anno post Serdicense concilium hæc gesta
sunt, consulatu Sergii et Nigriniani. Quæ cum nuntiata essent,
totius quidem imperii summa ad unum videbatur pervenisse Con-
stantium. Ipse vero in orientis partibus imperator appellatus,
adversus tyrannos totis viribus se accinxit. Interea inimici
Athanasii opportunum tempus sibi oblatum rati, rursus in illum
nondum Alexandriam ingressum, gravissimas calumnias confin-
gunt: docentque imperatorem Constantium, universam Ægyptum

4 καὶ Λιβύην. Μάλιστα δὲ τὴν διαβολὴν ἠΰξησεν τὸ
 χειροτονίας αὐτὸν ἐν ἄλλοτρίαις παροικίαις ποιήσα-
 σθαι. Ἀθανάσιος δὲ ἐν τοσοῦτῳ καταλαβὼν τὴν 5
 Ἀλεξάνδρειαν συνόδους τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπισκόπων
 συνήθροισεν· οἱ ὁμόφωνα ἐψηφίσαντο τοῖς τότε ἐν
 Σαρδικῇ συνελθοῦσι καὶ τῇ παρὰ Μαξίμου ἐν τοῖς
 5 Ἱεροσολύμοις γενομένη συνόδῳ. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ
 αὐτὸς πάλαι τῇ Ἀρειανῇ κατεχόμενος δόξῃ, πάντα 10
 τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν αὐτῷ δεδογμένα εἰς τούναντίον
 6 μετέστρεφε. Καὶ πρῶτον μὲν τῆς Κωνσταντίου
 πόλεως τὸν ἐπίσκοπον Παῦλον ἐξόριστον γενέσθαι
 ἐκέλευσεν, ὃν οἱ ἀπαγαγόντες ἐν Κουκουσῶ¹ τῆς
 Καππαδοκίας ἀπέπνιξαν. Μαρκέλλου δὲ ἐκβλη- 15
 θέντος, αὐθις τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐκκλησίας ἐγκρατῆς
 Βασίλειος γέγονε. Λούκιος δὲ ὁ τῆς Ἀδριανουπό-
 7 λεως σιδηροδέσμιος ἐν εἰρκτῇ διεφθάρη. Τοσοῦτο
 δὲ ἐπεκράτησε τὰ περὶ Ἀθανασίου λεγόμενα, ὥς εἰς
 ἄμετρον ὀργὴν ἐκπεσεῖν τὸν βασιλέα κελεύσαί τε 20
 ἀναρεθῆναι αὐτὸν, ἔνθα ἂν εὕρισκοιτο· σὺν αὐτῷ

¹ κουκουσῶ M., et cod. F. teste Valesio. Si ita est, prætermisit
 collator noster.

ac Libyam ab illo subverti. Porro criminatio ex eo potissimum
 augebatur, quod is in aliorum ecclesiis ordinationes facere præ-
 sumpsisset. In hoc rerum statu ingressus Alexandriam Athana-
 sius, episcoporum Ægypti concilia congregavit. Qui quidem con-
 venientem prorsus cum Serdicensi synodo, et cum ea quam
 Hierosolymis Maximus convocaverat, tulere sententiam. At im-
 perator, qui jampridem Arianorum opinione erat imbutus, cuncta
 quæ paulo ante statuerat in contrarium mutavit. Ac primum
 quidem Constantinopoleos episcopum Paulum deportari in ex-
 silium jubet. Quem quidem hi qui abducebant, in oppido Cap-
 padociæ Cucuso strangularunt. Marcello quoque expulso, An-
 cyranae ecclesiæ sacerdotium iterum obtinuit Basilius. Lucius
 vero Hadrianopoleos episcopus, catenis ferreis vinctus in carcere
 interiiit. Ea porro quæ de Athanasio dicebantur, tantum ponderis
 atque auctoritatis habuerunt, ut imperator incredibili furore suc-
 census, necari illum jusserit ubicumque esset repertus, et una cum

δὲ Θεόδουλον καὶ Ὀλύμπιον, προεστῶτας ἐκκλησιῶν
 8 ἐν Θράκῃ. Ἀθανάσιον δὲ τὰ τῷ βασιλεῖ δεδογμένα
 οὐκ ἔλαβεν· ἀλλὰ προαισθόμενος αὐθις φυγῇ ἐχρή- 25
 σατο, καὶ οὕτως τὴν ἀπειλὴν τοῦ βασιλέως διέφυγεν.
 9 Ταύτην αὐτοῦ τὴν φυγὴν διέβαλλον οἱ ἀρειανίζοντες,
 καὶ μάλιστα Νάρκισσος ὁ Νερωνιάδος τῆς ἐν Κιλικίᾳ
 ἐπίσκοπος καὶ Γεώργιος ὁ Λαοδικεῖας καὶ Λεόντιος ὁ
 τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας τότε προεστηκώς· ὅστις 30
 ἡνίκα πρεσβύτερος ἦν ἀφηρέθη τῆς ἀξίας, ὅτι γυναικὶ
 συνδιημερεύων Εὐστολίῳ^μ ὄνομα, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν
 αἰσχροὺς ὑπόνοιαν ἐπικρύψαι σπουδάσας τῶν γεννητι-
 κῶν ἐξέτεμεν ἑαυτὸν, καὶ τοῦ λοιποῦ παρρησιέστερον^ν
 τῇ γυναικὶ συνδιῆγεν, ὡς μὴ ἔχων δι' αὐτὴν 35
 10 διεβάλλετο. Γνώμη δὲ καὶ σπουδῇ τοῦ βασιλέως
 Κωνσταντίου τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας προεβλήθη
 ἐπίσκοπος μετὰ Στέφανον, ὃς Πλάκιτον διεδέδεκτο
 πρότερον. τσαῦτα μὲν περὶ τούτου.

^μ Εὐστολίῳ om. Stephan. sup-
 plevit Christoph. in Genev.

^ν παρρησιέστερον F. M. Conf.
 ἡσυχαιότερον infra, c. 28. §. 17.

illo Theodulum atque Olympium, ecclesiarum in Thracia præsules. Verum imperatoris mandata Athanasium minime latuerunt. Qui rem præsentiens, denuo fugam arripuit, atque hoc modo minas principis evasit. Hanc illius fugam criminati sunt Ariani: præcipue Narcissus Neroniadis Ciliciæ urbis episcopus, Georgius Laodiceæ, et Leontius qui Antiochenæ ecclesiæ tunc temporis præsidebat. Qui cum esset presbyter, eo dignitatis gradu dejectus fuerat, propterea quod cum muliere quadam, Eustolio nomine, perpetuo degens, ut omnem turpis cum illa consuetudinis suspicionem adimeret, genitalia sibi membra præciderat: atque exinde liberius cum ea versabatur, utpote jam carens illis propter quæ antea in suspicionem criminis vocabatur. Postea tamen sententia ac studio imperatoris Constantii, ad Antiochenis ecclesiæ episcopatum promotus fuerat post obitum Stephani, qui Flacillo successerat. Sed de illo hactenus.

ΚΕΦ. ΚΖ.

120

Ἦς^ο Μακεδόνιος τοῦ θρόνου ἐπιλαβόμενος πολλὰ κακὰ τοὺς μὴ
φρονούντας τὰ αὐτοῦ πεποίηκε.

- 1 Τότε δὲ καὶ ἐν Κωνσταντίνου πόλει Μακεδόνιος
τῶν ἐκκλησιῶν ἐγκρατῆς γίνεται, Παύλου ἐκποδὸν 5
γενομένου καθ' ὃν εἶρηται τρόπον, παρρησίαν τε παρὰ
βασίλει μείστην κτησάμενος Χριστιανικὸν ἐκίνησε
πόλεμον, οὐχ ἤττονα ἢ ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐποίουν
2 οἱ τύραννοι. Πείσας τε^ρ τὸν βασιλέα συλλαμβάνε- 10
σθαι αὐτῷ πορθοῦντι τὰς ἐκκλησίας παρασκευάζει
νόμῳ κυροῦσθαι ὅσα κακῶς πράττειν ἐβούλετο.
3 Καὶ τὸ ἐντεῦθεν κατὰ πόλεις μὲν νόμος προϋτίθητο,
στρατιωτικῇ δὲ χεὶρ ὑπουργεῖν κεκέλευστο τοῖς τοῦ
βασιλέως θεσπίσμασι. ἐξωθοῦντό τε οἱ φρο- 15
νούντες τὸ ὁμοούσιον οὐκ ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν μόνον
4 ἀλλ' ἤδη καὶ ἐκ τῶν πόλεων. Καὶ τὸ μὲν πρότερον
περὶ τὸ ἐξωθεῖν μόνον ἐσχόλαζον^α· προβαίνοντος δὲ

^ο Ὅτι παύλου ἐφορισθέντος μα-
κεδόνιος αὐθις κατασχὼν πολλὰ κακὰ
τοῖς τὸ ὁμοούσιον φρονούσιν πε-
ποίηκεν. M.

ῥ Ita F. M. C. πείσας γὰρ τὸν
Vales. πείσαντες τὸν Stephan.

quod corruptum est e te τὸν,
sicut etiam emendare voluerunt
Christophors. et Scaliger. Vid.
marg. Genev.

^α ἐσπούδαζον, et γρ. ἐσχόλαζον
ead. man. marg., M.

CAPUT XXVII.

*Quomodo Macedonius, cum sedem Constantinop. occupavisset, eos
qui ab ipso dissentiebant, plurimis malis affectit.*

Ea tempestate Macedonius apud Constantinopolim ecclesiis
potitus est, Paulo, sicut diximus, e medio sublato. Qui maxi-
mam libertatem apud principem nactus, bellum inter Christianos
commovit, nihilo levius eo quod tunc temporis a tyrannis gereba-
tur. Nam cum persuasisset imperatori, ut sibi ecclesias vastanti
opem ferret, operam dedit ut quæcunque nefarie agere decreverat,
lege lata confirmarentur. Continuo igitur in singulis civitatibus
proposita lex est, et militaris manus ad præceptorum regalium
executionem destinata. Pellebantur non modo ab ecclesiis, verum
etiam ex civitatibus, quicumque consubstantialis fidem asserebant.

τοῦ κακοῦ ἐπὶ τὸ ἀναγκάζειν συγκοινωνεῖν αὐτοῖς ἐτρέποντο μικρὰ τῶν ἐκκλησιῶν φροντίσαντες. ἦν ²⁰ δὲ ἡ ἀνάγκη οὐ μείων, ἥς πρότερον παρέσχον οἱ τοῖς ἀγάλμασι προσκυνεῖν ἀναγκάσαντες. Καὶ γὰρ παντοίας αἰκίας προσέφερον, καὶ στρεβλώσεις ποικίλας καὶ δημεύσεις χρημάτων· ἐξορίας τε πολλοὶ ὑπεβάλλοντο· καὶ οἱ μὲν ταῖς βασάνοις ἐναπέβνησκον· οἱ ²⁵ δὲ ἐφθείροντο, κατὰ τὰς ἐξορίας ἀπαγόμενοι. Καὶ ταῦτα ἐγίνοντο κατὰ πάσας μὲν τὰς ἀνατολικὰς πόλεις, ἐξαιρέτως δὲ ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν ἐμφύλιον διωγμὸν βραχὺν ὄντα πρότερον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν παρελθὼν Μακεδόνιος ³⁰ ἠϋξῆσεν. Αἱ δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα πόλεις καὶ Ἰλλυριοὺς καὶ τὰ ἐσπέρια μέρη ἔμμενον ἔτι ἀσάλευτοι, τῷ συμφωνεῖν τε ἀλλήλοις καὶ τὸν παραδοθέντα ἐκ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου κανόνα κρατεῖν.

Et initio quidem id unum agebant, ut eos expellerent. Postea vero progrediente ulterius malo, ad id se verterunt ut communicare sibi etiam invitos cogèrent; parum scilicet de ecclesiis solliciti. Eratque ea vis nihilo minor illa, quam olim adhibuerant hi qui Christianos ad simulacrorum cultum adigebant. Quippe verbera ac tormenta, et omnis generis cruciatus admovebantur. Alii bonorum proscriptione, alii exsilio multati sunt. Et hi quidem in ipsis cruciatibus interierunt: illi vero dum ad exsilium abducerentur, necati sunt. Et hæc quidem per omnes urbes orientalis imperii gerebantur, maxime vero Constantinopoli. Hanc intestinam persecutionem, cum antehac modica esset, Macedonius episcopatum adeptus auxit plurimum. Achaïæ vero et Illyrici civitates, et reliquæ occiduarum partium ecclesiæ, tranquillæ adhuc erant et inconcussæ; tum quod inter se consentirent; tum quod fidei regulam a Nicæno concilio traditam constantissime retinerent.

ΚΕΦ. ΚΗ.

35

Περὶ τῶν γενομένων ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Ἀρειανοῦ,
ἐκ τῆς Ἀθουασίου διαγήσεως.

- 1 Οἷα δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Γεώργιος ὑπὸ τὸν αὐτὸν
χρόνον εἰργάζετο, τῆς φωνῆς Ἀθουασίου τοῦ πε-
πουθότος καὶ παρόντος τοῖς γυομένοις ἐπάκουσον. 40
- 2 Ἐν γὰρ τῷ ἀπολογητικῷ περὶ τῆς φυγῆς ἑαυτοῦ
λόγῳ κατὰ λέξιν περὶ τῶν ἐκεῖ γεγενημένων φησί.
- 3 Καὶ γὰρ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπεφύησαν^α ζητοῦντες 121
πάλιν ἡμᾶς ἀποκτεῖναι. καὶ γέγονε τὰ ὕστερα χεί-
ρονα τῶν πρώτων^β στρατιῶται γὰρ ἐξαίφνης τὴν ἐκκλη-
σίαν ἐκύκλωσαν, καὶ τὰ πολέμων ἀντὶ τῶν εὐχῶν ἐγένετο. 5
εἶτα εἰσελθὼν^γ τῇ τεσσαρακοστῇ ὁ παρ' αὐτῶν ἀπο-
σταλεῖς ἐκ Καππαδοκίας Γεώργιος ἠΰξησεν ἃ παρ' αὐτῶν
4 μεμάθηκε κακά. Μετὰ γὰρ^δ τὰ ἑβδομα τοῦ Πάσχα
παρθένοι εἰς δεσμωτήριον ἐβάλλοντο^ε ἐπίσκοποι ἤγοντο
ὑπὸ στρατιωτῶν δεδεμένοι^ς ὄρφανῶν καὶ χηρῶν ἠρπάζοντο 10

^α Titulum omnino omittit M. ^β ἄβων Athan. Thdr. E. H.

^γ πάλιν ἐπεφ. ζητ. πάλιν Athan. ii. 14.

Apol. de Fug. 6.

^δ γὰρ om. Niceph. E. H. ix.

^ε γέγονε χείρονα τὰ νῦν τῶν 29.
πρότερον Athan.

CAPUT XXVIII.

*De malis Alexandriae perpetratis a Georgio Ariano, ex narratione
ipsius Athanasii.*

Quæ vero Georgius eodem tempore Alexandriae perpetrarit, ipsum Athanasium qui ea pertulit et qui cunctis interfuit, nar- rantem audiamus. Hic igitur in apologetico quem de fuga sua conscripsit, de his quæ tunc gesta sunt loquens, his utitur verbis.

Inde enim venerunt Alexandriam, iterum me quærentes ad necem. Et quæ tum gesta sunt, longe pejora fuere prioribus. Milites enim repente ecclesiam circumdederunt, et in orationis locum successit prælium. Post hæc Georgius qui ex Cap- padocia ab ipsis missus fuerat, quadragesimæ tempore super- veniens, scelera quæ ab ipsis didicerat, adauxit. Nam post oc- tavas Paschæ, virgines in carcerem trudebantur; episcopi a mi- litibus ducebantur vinculis constricti: pupillorum viduarumque

οικίαι^γ τε καὶ ἄρτοι· ἔφοδοι κατὰ τῶν οἰκιῶν ἐγίνοντο· καὶ νυκτὸς οἱ^δ Χριστιανοὶ κατεφέροντο· ἐπεσφραγίσθησαν^α οἰκίαι· καὶ ἀδελφοὶ κληρικῶν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἐκινδύνουν. Καὶ δεινὰ μὲν ταῦτα, δεινότερα δὲ τὰ μετὰ ταῦτα τετολμημένα^β. τῇ γὰρ ἐβδομάδι μετὰ τὴν ἀγίαν 15 Πεντηκοστὴν ὁ λαὸς νηστεύσας ἐξῆλθε περὶ τὸ κοιμητήριον εὐξασθαι, διὰ τὸ πάντας ἀποστρέφεισθαι τὴν πρὸς 6 Γεώργιον κοινωνίαν. Ἄλλὰ τοῦτο μαθὼν ὁ παμπόνηρος αὐτὸς παροξύνει τὸν στρατηλάτην Σεβαστιανὸν Μανι-20 χαίον ὄντα. καὶ λοιπὸν αὐτὸς μετὰ πλήθους στρατιωτῶν ὄπλα καὶ ξίφη γυμνὰ καὶ τόξα καὶ βέλη φερόντων 7 ὄρμησεν ἐν αὐτῇ τῇ κυριακῇ κατὰ τῶν λαῶν. Καὶ ολίγους εὐρῶν εὐχομένους, οἱ γὰρ πλείστοι λοιπὸν διὰ τὴν ὄραν ἀναχωρήσαντες ἔτυχον^ε, τοιαῦτα εἰργάσατο^δ, οἷα 25 8 παρ' αὐτῶν ἔπρεπεπραχθῆναι. Πυρκαϊὰν γὰρ ἄψας^ε, καὶ στήσας παρθένους παρὰ τὸ πῦρ, ἠνάγκαζε λέγειν 9 αὐτὰς τῆς Ἀρείου πίστεως εἶναι. Ὡς δὲ νικόσας αὐτὰς

^γ αἱ οἰκίαι, καὶ ἄρπαγαὶ καὶ ἔφοδοι Thdr̄t. *Domus abripiiebantur et invasiones in domibus agebantur* Eriphan. H. T. v. 3.

^δ οἱ om. Thdr̄t.

^α ἀπεσφραγίσθησαν M. Niceph.

^β τολμήματα Athan.

^ε ἤσαν Athan. Thdr̄t.

^δ εἰργάσατο οἷα π. αὐ. ἔπρ. ἀκούσαντα πράξει Athan. *Talia gessit qualia ab eis decebat impleri* Eriphan. *Contra εἰργάσαντο οἷα π. α. ε. ἀκούσαντα πράξει* Thdr̄t, quod sibi non convenit. Reliqui tamen omnes εἰργάσαντο.

^ε ἀνάψας Athan. Thdr̄t.

ædes et annonæ diripiebantur: irruptiones in domos factæ: Christiani noctu ad tumulum deportati. Obsignabantur domus, et clericorum fratres pro fratribus suis periclitabantur. Gravia quidem ista: sed multo graviora fuere quæ postea commissa sunt. Hebdomade enim quæ est post sanctam Pentecosten, populus cum jejunasset, orationis causa egressus est ad cæmeterium, eo quod omnes communionem cum Georgio aversarentur. Quod ubi didicist nequissimus Georgius, Sebastianum ducem, secta Manichæum, adversus eos instigat. Ille cum multitudine militum armatorum, gladios districtos arcusque et tela gestantium, impetu facto in populum irruit die Dominico. Paucisque diei jam discesserant, orationi vacabant: plerique enim ob tempus diei jam discesserant, talia gessit, qualia decuit eum agere qui Arianis parebat. In censo enim rogo, virgines igni admotas profiteri coegit, se Arianas esse. Et cum illas invicto animo esse flammasque con-

ἔβλεπε καὶ μὴ φροντιζούσας τοῦ πυρὸς, γυμνώσας λοιπὸν οὕτω κατέκοψεν αὐτὰς^f εἰς τὰ πρόσωπα, ὡς μετὰ χρόνον 30
 10 μόγισ^ε ἐπιγινωσθῆναι. Ἄνδρας τε^h κρατήσας τεσσαρά-
 κοντα, καινοτέρῳ τρόπῳ κατέκοψε· ῥάβδους γὰρ τὰς
 ἀπὸ τῶν φοινίκων εὐθύς τεμῶν ἐν ἑαυταῖς ἐχούσαςⁱ ἔτι
 τοὺς σκόλοπας, τὰ νῶτα τούτων οὕτως ἐξέδειρεν, ὡς τινὰς
 μὲν πολλάκις χειρουργηθῆναι διὰ τοὺς ἀποπαγέντας^k ἐν 35
 αὐτοῖς σκόλοπας, τινὰς δὲ καὶ μὴ φέροντας ἀποθανεῖν.
 11 Πάντας μὲν οὖν τοὺς περιλειφθέντας ἀθρόως καὶ τὴν^l
 παρθένον ἐξώρισαν^m εἰς τὴν μεγάλην Ὀασιν. τὰ δὲ
 σώματα τῶν τετελευτηκότων οὐδὲ τοῖς ἰδίοις κατὰ τὴν 40
 ἀρχὴν ἀποδοθῆναιⁿ συνεχώρησαν· ἀλλ' ἔκρυψαν ὡς ἠθέ-
 λησαν, ἄταφα βαλόντες^o ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν αὐτοὺς λανθάνειν
 12 τὴν τοσαύτην ὠμότητα. Πράττουσι δὲ τοῦτο πεπλανη-
 μένοι τῇ διανοίᾳ οἱ παράφρονες. τῶν γὰρ οἰκείων τῶν

^f αὐτὰς hic om. Athan. αὐτὰς κατέκοψεν Thdr̄t.

^ε μόγισ αὐτὰς Athan. αὐτὰς μόλις Thdr̄t.

^h δὲ Athan. Thdr̄t.

ⁱ ἐχούσας F. M. Athan. Niceph.

^k ἐναποπαγέντας Athan. Thdr̄t.

^l τὰς παρθένους Thdr̄t. Niceph. *quandam virginem* Epiphan.

^m ἐξώρισεν M. Niceph. "Ma- gis placet cod. Flor. ac Sfort.

ἐξώρισεν. Ut hæc de Sebastiano Duce Ægypti intelligantur, qui tum vice sacra iudicabat." VA- LESIUS. Sed nihil hic de F. (i. e. cod. Flor.) retulit collator noster.

ⁿ *συνχώρησεν ἀποδοθῆναι* (sic) M. ἀποδ. πεποιήκασιν Athanas. Thdr̄t.

^o *βάλλοντες* F. *λιπόντες* M. Niceph. *relinquens* Epiphan.

temnere videret, detractis quibus tegebantur velis, ita faciem illarum cecidit, ut post multos dies ægre agnoscerentur. Viros autem quadraginta comprehensos, novo quodam et inusitato modo verberavit. Virgis enim palmeis recens ex arbore desectis, quæ suos adhuc haberent aculeos, terga illorum ita dilaceravit, ut quidam ex eis ob aculeos altius infixos atque impactos, chirurgorum opera diutius usi fuerint: nonnulli dolorem verberum non ferentes, mortem oppetierint. Reliquos omnes, et cum iis virginem quandam in majorem Oasim relegavit. Porro mortuorum cadavera, initio quidem propinquis reddi minime sinebant: sed insepulta projicientes, prout ipsis visum erat occultabant, ne tantæ crudelitatis conscii viderentur. Verum recordes isti, errore mentis obcæcati id agebant. Nam cum mortuorum necessarii, ob confessionem quidem illorum gauderent: ob insepulta autem

τετελευτηκότων χαιρόντων μὲν διὰ τὴν ὁμολογίαν θρη-45
 νούντων δὲ διὰ τὰ σώματα, μείζον^p ἐξηχείτο κατ' αὐτῶν
 13 ὁ τῆς ἀσεβείας καὶ ὀμότητος ἔλεγχος. Καὶ γὰρ εὐθὺς
 ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Λιβύων ἐξώρισαν μὲν^q ἐπι-122
 σκόπους Ἀμμώνιον, Θμοῦιν^r, Γάιον, Φίλωνα^s, Ἐρμῆν, Πλή-
 νιον, Ψενόσιριν, Νειλάμμωνα, Ἀγάθωνα^t, Ἀνάγαμφον,
 Μάρκον^u, Ἀμμώνιον, ἕτερον Μάρκον, Δρακόντιον, Ἀδέλ-
 φιον, Ἀθηνόδωρον, καὶ πρεσβυτέρους^x Ἰέρακα καὶ Διό-5
 14 σκορον. Καὶ οὕτω πικρῶς ἤλασαν αὐτοὺς, ὥς τινὰς μὲν
 αὐτῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς, τινὰς δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ἐξορισμῷ ἀπο-
 θανεῖν ἐφυγάδευσαν^y δὲ ἐπισκόπους πλείους ἢ^z τριά-
 κοντα. σπουδὴ γὰρ ἦν αὐτοῖς κατὰ τὸν Ἀχαάβ, εἰ 10
 δυνατὸν ἐξῆραι τὴν ἀλήθειαν.

^p μείζων Thdrt.

^q ἐπισκόπους μὲν Thdrt.

^r Μοῦϊον Athan. Thdrt. Μωϊωτ
 Epiph.

^s Ita Athan. Thdrt. Niceph.
 Φίλωνα codices et edit.

^t Ἀγαθὸν Athan. Ἀγάπιον
 Thdrt.

^u Ita Athan. Μάρκον, Ἀμμώνιον
 ἕτερον, καὶ Μάρκον ἕτερον, Δρα-
 Thdrt. Ἀνάγαμφον, Ἀμμώνιον ἕτε-
 ρον, Μάρκον, Δρα. Niceph. Ἀνά-
 γαμφον Ἀμμώνιον Μάρκον F. M.
 Stephan. Post Ἀδέλφιον Christo-
 phorus inseruit Ἀμμώνιον ἕτε-
 ρον καὶ ἕτερον Μάρκον, quod recepit
 in textum suum Valesius; non
 agnoscunt vero F. M. Athan.
 Thdrt. Niceph. Epiph. Stephan.

^x πρεσβυτέρους δὲ Thdrt.

^y "Ita Athan. Sed Thdrt. ii.

14. ἐφόνευσαν. Quod verius
 puto." VALESIIUS. "Mire
 variat Thdrt., ejusque lectionem
 germanam putat Valesius. Sed
 mendosam eam esse arbitramur.
 Nam præterquam quod omnes
 MSS. et editi Athanasii, Socra-
 tis, et Nicephori habent ἐφυγά-
 δευσαν, hæc lectio vera compro-
 batur ex Apologia ad Constan-
 tium ubi sic legitur: καὶ ἐξωρί-
 σθησαν μὲν δέκα καὶ ἕξ, τῶν δὲ
 ἄλλων οἱ μὲν ἐφυγαδύθησαν, οἱ δὲ
 ἠναγκάσθησαν ὑποκρίνασθαι. Bene-
 dict. in Athan. Apol. de Fuga,
 p. 324." Reading.

^z ἢ om. F. M. Athan. Niceph.

cadavera mœrore conficerentur, tanto manifestius convicta impietas istorum et crudelitas divulgabatur. Post hæc autem ex Ægypto et utraque Libya in exsilium deportarunt, episcopos quidem: Ammonium, Thmuim, Cajum, Philonem, Hermen, Plinium, Psenosirim, Nilammonem, Agathonem, Anagamphum, Ammonium alterum et Marcum, Dracontium, Adelphium et Athenodorum: presbyteros vero Hieracem et Dioscorum. Eosque cum ducerent, tanta acerbitate tractarunt, ut quidam eorum per itinera, alii in ipso exsilii loco mortui sint. Episcopus vero plures quam triginta, in fugam egerunt. Idem enim illis studium erat quod olim Achaab, ut veritatem e medio tollerent.

- 15 Τοιαῦτα μὲν Ἀθανάσιος περὶ τῶν ὑπὸ Γεωργίου
κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν γενομένων οἰκείαις διεξῆλθε
16 φωναῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίδα ἐστρατο-
πεδεύετο· ἦγε γὰρ αὐτὸν ἐκείσε τῶν δημοσίων χρειῶν
ἢ ἀνάγκῃ· μάλιστα δὲ ἡ Βετρανίου^a ὑπὸ τῶν 15
17 στρατιωτῶν ἀναγόρευσις. Γενόμενος δὲ ἐν Σιρμίῳ
κατὰ συνθήκας ἐντυγχάνει τῷ Βετρανίῳ, κατασκευ-
άζει τε μεταθέσθαι τοὺς ἀνακηρύξαντας αὐτὸν στρα-
τιώτας· οἱ καὶ μεταθέμενοι Κωνστάντιον μόνον ἀνε-
φώνουν Αὐγουστον καὶ βασιλέα καὶ αὐτοκράτορα· 20
Βετρανίου δὲ οὐδαμοῦ μνήμη βοώντων ἐγίνετο.
18 Ὁ δὲ εὐθὺς αἰσθόμενος προδίδοσθαι, παρὰ τοὺς πόδας
ἐκυλιθεῖτο τοῦ βασιλέως. Κωνστάντιος δὲ αὐτοῦ
περιελὼν τὸν βασιλικὸν στέφανον καὶ τὴν ἀλουργίδα
φιλανθρωπεύεται, παραινέσας ἰδιωτικῶ σήματι ἦστυ- 25
χέστερον^b διάγειν· πρέπει γὰρ τῷ προβεβηκότι
τὴν ἡλικίαν ἀπραγμονέστερον βιοῦν ἢ ἔχειν ὄνομα
19 φροντίδων μεστόν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ Βετρανίωνα

^a *βρετανίονος*, et sic tribus quaquam spernendum" esse cen-
proxime sequentibus locis, M. suit Valesius.

^b ἡσυχαιέρον F. quod "ne-

Hæc de iis quæ a Georgio gesta sunt Alexandriæ Athanasius ad verbum scribit. Interea vero imperator exercitum duxit in Illyricum; illuc enim illum proficisci cogebat publica necessitas, et præcipue quod Vetrano illic a militibus imperator appellatus fuisset. Cumque Sirmium venisset, icto fœdere, in colloquium venit cum Vetrano: effecitque ut milites qui imperatorem illum renuntiaverant, ad partes suas transirent. Illi ergo a Vetrano deficientes, solum Constantium Augustum atque imperatorem acclamaverunt, nulla Vetrani mentione facta. Qui statim proditum se intelligens, ad pedes imperatoris provolutus est. At Constantius, detracta illi purpura ac regio diademate, benigne et clementer erga eum se gessit, monens ut in privati habitu tranquillius degeret. Quippe homini ætate propecto, vitam negotiorum expertem magis convenire, quam nomen plenum curæ ac sollicitudinis. Et res quidem Vetrani hunc exitum habuere. Imperator vero amplissimos ei redditus ex pub-

τοιαύτην ἔσχε τὴν ἔκβασιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς^ε αὐτῷ
 παντοίαν δαπάνην ἐκ δημοσίων φόρων ἐκέλευσε δι- 30
 20 δοσθαι. Πολλάκις δὲ αὐτῷ ὕστερον ἐν Προύσῃ τῆς
 Βιθυνίας διάγοντι γράφων ἐδήλου, ὡς εἴη μεγίστων
 ἀγαθῶν αἴτιος αὐτῷ^ε γεγονὼς, ἀπαλλάξας φροντίδων
 καὶ ὅσα σύνεστι τῇ βασιλείᾳ κακά· οὐκ εὖ τε
 πράττειν ἔλεγεν αὐτὸν^d, ὅτι ὧν ἐκείνῳ παρέσχεν, αὐ- 35
 21 τὸς οὐκ ἀπέλαυσε. Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τούτων
 λελέχθω. Τότε δέ^ε ὁ βασιλεὺς Γάλλον μὲν ἀνεψιὸν
 ἑαυτοῦ Καίσαρα καταστήσας, τό τε οἰκίον θεὸς αὐτῷ
 ὄνομα, εἰς τὴν Συρίας Ἀντιοχείαν ἔπεμψε, φρουρεῖ-
 22 σθαι τὰ τῆς ἐφάς μερῆ δι' αὐτοῦ προνοοῦμενος. Ὅτε 40
 καὶ ἐπιστάντος αὐτοῦ τῇ Ἀντιοχείῳ, τὸ τοῦ Σωτῆρος
 σημεῖον περὶ τὴν ἀνατολὴν ἐφάνη· στύλος γὰρ
 σταυροειδῆς ἐν τῷ οὐρανῷ ὄφθεις μέγιστον θαῦμα
 23 τοῖς ὀρώσῳ ἐγένετο. Τοὺς δὲ ἄλλους αὐτοῦ στρα-
 τηγοὺς σὺν δυνάμει πολλῇ κατὰ Μαγνητίου^f προῦ- 123
 πεμπε· παρεῖλκε τε ἐν τῷ Σιρμίῳ προσμένων τὰ
 ἐκβησόμενα.

^ε αὐτῷ αἴτιος M.^d αὐτὸν M.^e δὲ om. M.^f μαγνητίου F.

licis functionibus præberi jussit : ac sæpenumero ad illum Prusæ
 in Bithynia degentem literas scribens, affirmavit sese illi maximo-
 rum bonorum auctorem fuisse, qui tot ac tantis curis atque ærum-
 nis quæ imperium comitari solent, ipsum liberasset. Nec se
 recte agere, qui iisdem illis, quæ ipsi præstiterat, bonis minime
 frueretur. Sed de his hactenus. Per idem tempus imperator
 Constantius Gallum patrelem suum Cæsarem nuncupavit : im-
 positoque illi suo nomine, misit eum Antiochiam Syriæ, eo con-
 silio ut orientis partes per illum defenderentur. Qui dum An-
 tiochiam ingrederetur, signum salvatoris in oriente apparuit.
 Nam columna quædam effigiem crucis gerens, in cælo visa,
 maximum stuporem spectantibus incussit. Reliquos vero duces
 dum ingentibus copiis adversus Magneum præmisit. Ipse
 iterum Sirmii degens, rerum eventum opperiebatur.

ΚΕΦ. ΚΘ.

Περὶ Φωτεινοῦ τοῦ αἰρεσιάρχου.

1 Τότε δὴ καὶ Φωτεινὸς ὁ τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας προ- 5
 εστηκῶς τὸ παρευρεθὲν αὐτῷ δόγμα φανερότερον
 ἐξεθρύλει^ε. διὸ παραχῆς ἐκ τούτου γενομένης, ὁ
 βασιλεὺς σύνοδον ἐπισκόπων ἐν τῷ Σιρμίῳ γένεσθαι
 2 ἐκέλευσε. Συνηλθον οὖν ἐκεῖ τῶν μὲν ἀνατολικῶν 10
 Μάρκος ὁ Ἀρεθούσιος, Γεώργιος τε ὁ Ἀλεξανδρείας,
 ὃν οἱ ἀρειανίζοντες ἔπεμψαν ἀποκινήσαντες Γρηγό-
 ριον, ὧς μοι πρότερον^h εἴρηται, Βασίλειός τε ὁ ἐκ-
 βληθέντος Μαρκέλλου τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ προεστῶς
 ἐκκλησίας, Παγκράτιος Πηλουσίου, Ὑπατιανὸς Ἡρα- 15
 3 κλείας. Τῶν δὲ δυτικῶν Οὐάλης Μουρσῶν, καὶ ὁ
 περιβόητος τοῖς τότε ἀνθρώποις Ὅσιος ὁ τῆς ἐν
 4 Ἰσπανίᾳ Κουδρούβης ἐπίσκοπος ἄκων παρῆν. Οὗ-
 τοι μετὰ τὴν ὑπατείαν Σεργίου καὶ Νιγριανοῦ, καθ' A. D.
 ὃν ἐνιαυτὸν διὰ τοὺς ἐκ τῶν πολέμων θορύβους οὐδεὶς 351.
 ὑπατος τὰς συνήθεις ὑπατείας ἐπετέλεσεⁱ, συνελ- 20

ε Ita F. ἐξεθρύλλει cæteri.

h καὶ πρότερον F. M.

i ἀπετέλεσε cod. Sfort. (Vales.)

CAPUT XXIX.

De Photino hæresiarcha.

Tunc temporis etiam Photinus ecclesiæ illius antistes, dogma a se excogitatum multo quam antea manifestius prædicabat. Ex quo cum tumultus esset obortus, imperator synodum episcoporum in urbe Sirmio fieri jussit. Conveniunt igitur illuc, ex orientali- bus quidem Marcus Arethusius, Georgius episcopus Alexandriæ, quem remoto Gregorio Ariani, sicut antea diximus, in locum illius substituerant: Basilius, qui pulso Marcello Ancyranæ ecclesiæ præsidebat: Pancratius episcopus Pelusii, et Hypatianus Heracliæ. Ex episcopis autem occidentalibus Valens Mursæ, et celeberrimi tunc nominis Hosius, Cordubæ in Hispania episcopus, adfuit invitus. Hi post consulatum Sergii et Nigriniani, quo quidem anno propter tumultus bellicos, nemo solemnem gessit consulatum; Sirmii congregati, cum Photinum dogma Sabellii

θόντες δὲ ἐν Σιρμίῳ, καὶ τὸν Φωτειὸν τὸ δόγμα ¹²⁴
 Σαβελλίου τοῦ Λίβυος καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως
 5 φρονοῦντα φωράσαντες, καθεῖλον εὐθύς. Καὶ τοῦτο
 μὲν ὡς καλῶς καὶ δικαίως γενομένοι πάντες ἐπήνεσαν
 καὶ τότε καὶ μετὰ ταῦτα· οἱ δὲ ἐπιμείναντες ἔπραξαν 5
 ὅπερ^k οὐ πᾶσιν ἦν ἀρεστόν¹.

ΚΕΦ. Λ.

Περὶ τῶν ἐν τῇ Σιρμίῳ ἐκτεθεισῶν πίστεων παρουσίᾳ^m τοῦ
 βασιλέως Κωνσταντίου.

¹ Ὡσπερ γὰρ καταγινώσκοντες τῶν πάλαι αὐτοῖς ¹⁰
 περὶ τῆς πίστεως δεδογμένων, αἰθίς ἐτέρας περὶ τῆς
² πίστεως ἐνομοθέτουν ἐκθέσεις· μίαν μὲν ἦν Μάρκος
 ὁ Ἀρεθοῦσιος ὑπηγόρευσεν Ἑλλάδι γλώσση· ἄλ-
 λαςⁿ δὲ τῇ Ῥωμαίων φωνῇ, σύμφωνον οὐκ ἐχούσας ¹⁵
 οὔτε τὴν λέξιν οὔτε τὴν σύνθεσιν, οὔτε πρὸς ἐαυτὰς

^k δ F. M.

¹ Ita F. C. ἀριστον M. Quin-
 que illas voces post ἔπραξαν om.
 Stephan. Genev. "Cod. Sfort.
 ἔπραξαν ὅπερ οὐ πᾶσιν ἦν ἀριστον.
 Mallem scribere ἀρεστόν." VA-
 LESIUS. Conf. Annott.

^m παρουσίᾳ τ. β. κ. om. M.

ⁿ ἄλλην F. M. *aliam Latine*
 Eriphan. iv. 7. "Scribendum

est *ἄλλας* e cod. Allat. Tres
 enim fidei formulas Sirmii con-
 scriptas hic recenset Socrates;
 quarum duas posteriores ait La-
 tino sermone primum scriptas
 fuisse, ac deinde in Græcum
 translatas." VALESIIUS. τὴν
 μὲν τῇ Ἑλλήνων φωνῇ τὰς δὲ τῇ
 Ῥωμαίων Sozom. iv. 12.

Libyci Paulique Samosatensis asserere deprehendissent, statim
 eum deposuerunt. Et hoc quidem tanquam recte ac jure factum
 universi et tunc et postea approbarunt. Sed qui illic remanse-
 runt episcopi, aliud quidpiam egerunt, quod non perinde ab om-
 nibus probatum est.

CAPUT XXX.

De fidei formulis Sirmii expositis coram imperatore Constantio.

Quasi enim ea jam condemnarent quæ prius ipsi de fide con-
 stituerant, alias fidei formulas denuo promulgaverunt. Unam
 quam Marcus Arethusius Græco sermone dictavit; alias autem
 duas Latina lingua conscriptas, quæ nec verbis nec compositione
 inter se conveniunt, neque cum Græca illa a Marco dictata.

οὔτε μὴν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἢ ὁ Ἀρεθούσιος ὑπη-
 3 γόρευσε. Τὴν μὲν οὖν μίαν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκθέ-
 σεων τῇ ὑπὸ Μάρκου συντεθείσῃ συζεύξας ἐνταῦθα
 ὑποτάξω· τὴν δὲ δευτέραν, ἢ ὕστερον ἐν Σιρμίῳ^ο 20
 ἀνέγνωσαν, τῷ οἰκείῳ τάξομεν^ρ τότῳ, ὅτε τὰ ἐν
 4 Ἀρμιμήνῳ^α γενόμενα ἐκτιθέμεθα. Ἰστέον δὲ ὅτι ἀμ-
 φότεραι εἰς Ἑλλάδα μετεβλήθησαν γλώτταν. ἔστι
 δὲ ἡ ὑπὸ Μάρκου ὑπαγορευθεῖσα τῆς πίστεως ἕκθεσις
 ἧδε.

5 Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα, τὸν 125
 κτίστην καὶ ποιητὴν τῶν πάντων, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν
 6 οὐρανοῖς^τ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται. Καὶ εἰς τὸν μονογενῆ
 αὐτοῦ υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν^β, τὸν πρὸ
 πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, Θεὸν ἐκ 5
 Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, δι' οὗ ἐγένετο τὰ πάντα, τὰ ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατα καὶ τὰ
 ἀόρατα, λόγον ὄντα, καὶ^υ σοφίαν, καὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ

^ο "Scribendum est ἐν Ἀρμιμήνῳ.
 Ita Epiphanius. Schol. *quam in
 Arimino postea relegerunt.* Vide
 infra, 37." VALESIIUS.

^ρ Ita C. τάξομεν editt.

^α ἀρμιμήνῳ F.

^τ οὐρανῷ Athan. De Synod. 27.

^β τὸν Χριστὸν Athan.

^ι τὰ τε Athan.

^υ καὶ σοφίαν om. Niceph. ix.
 31. *sapientia, et virtus, et vita,*
et lumen verum Hilar. De Synod.
 38. ed. Bened.

Porro earum quæ Latine sunt editæ, alteram quidem hoc loco ei subjungam quæ a Marco perscripta est. Alteram vero quæ Sirmii postea recitata est, suo loco referemus, ubi ea, quæ gesta sunt Arimini, a nobis exponuntur. Sciendum autem est, utramque earum in Græcum sermonem esse translata. Igitur expositio fidei quæ a Marco dictata est, sic habet.

Credibus in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem et conditorem omnium : ex quo omnis paternitas in cælo et in terris nominatur. Et in filium ejus unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum : qui ante omnia sæcula ex patre natus est, Deus ex Deo, lumen ex lumine : per quem facta sunt omnia quæ in cælis sunt et quæ in terra. visibilia et invisibilia. Qui et verbum est et sapientia : lux vera et vita. Qui in novissimis diebus propter nos homo factus est, natusque ex sancta virgine : cruci-

7 ζῶν, τὸν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς ἐνανθρω-
 πήσαντα, καὶ^x γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου, καὶ 10
 σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα
 ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανόν,
 καὶ καθίσαντα^γ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ
 συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀπο-
 δοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὗ ἡ βασιλεία 15
 ἀκατάπαυστος οὐσα διαμένει εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας·
 ἔσται γὰρ καθεζόμενος ἐν δεξιά τοῦ πατρὸς, οὐ μόνον
 8 ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ εἰς
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τουτέστι τὸν Παράκλητον· ὅπερ
 ἐπαγγειλόμενος τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς 20
 ἄνοδον ἀποστείλαι διδάξαι^z καὶ ὑπομνήσαι αὐτοὺς πάντα,
 ἔπεμψεν· δι' οὗ καὶ ἀγιάζονται αἱ τῶν εἰλικρινῶς εἰς
 9 αὐτὸν πεπιστευκότων ψυχαί. Τοὺς δὲ λέγοντας ἐξ οὐκ
 ὄντων τὸν υἱόν, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως^a, καὶ μὴ ἐκ τοῦ
 Θεοῦ, καὶ ὅτι ἦν χρόνος ἢ αἰὼν ὅτε οὐκ ἦν, ἀλλοτριούς 25
 10 οἶδεν ἡ ἀγία καὶ^b καθολικὴ ἐκκλησία. Πάλιν^c οὖν ἐροῦ-
 μεν, εἴ τις τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν δύο λέγει Θεοὺς,

^x *Propter nos humanatus est ex sancta Virgine* Epiphani. H. T. v. 7.

^γ *καθεσθίοντα ἐν δεξιά* Athan.

^z *καὶ διδάξαι* F. M. Niceph.

^a *De altera substantia* Hilar.

ex altera essentia Epiphani.

^b *καὶ om. Niceph. sancta ecclesia catholica* Epiphani.

^c *πάλιν οὖν ἐροῦμεν non agnoscit* Hilar.

fixus etiam mortuus ac sepultus: qui surrexit ex mortuis tertia die, et ascendit in cœlum sedetque ad dexteram patris: et in extrema sæculi clausula venturus est, ut iudicet vivos ac mortuos, et unicuique reddat mercedem operum suorum. Cujus regnum perpetuum, nec unquam desitutum, in infinita permanet sæcula. Erit enim sedens ad dexteram patris, non solum in hoc sæculo, verum etiam in futuro. Et in Spiritum sanctum, id est Paracletum: quem pollicitus Apostolis suis Dominus, post ascensum in cœlum misit, ut doceret illos et moneret omnia, per quem etiam sanctificantur animæ eorum qui in ipsum sincere crediderint. Eos autem qui dicunt filium Dei ex iis quæ non erant, aut ex alia esse substantia, non autem ex Deo: et fuisse tempus aut sæculum cum non existeret, alienos a se censet sancta et catholica ecclesia. Iterum ergo dicimus: si quis patrem et filium duos

ἀνάθεμα ἔστω καὶ εἴ τις λέγων^d Θεὸν τὸν Χριστὸν
 πρὸ^e αἰώνων υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὑπουργηκότα τῷ πατρὶ εἰς
 τὴν τῶν ὄλων δημιουργίαν μὴ ὁμολογήσῃ, ἀνάθεμα ἔστω. 30
 11 Εἴ τις τὸν ἀγέννητον, ἢ μέρος^f αὐτοῦ, ἐκ Μαρίας λέγειν
 γεγενῆσθαι τολμᾷ, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις κατὰ πρό-
 γνωσιν τὸν^g ἐκ Μαρίας λέγοι υἱὸν εἶναι, καὶ μὴ πρὸ
 αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι,
 12 καὶ δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάντα, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ 35
 τις^h τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ πλατύνεσθαι ἢ συστέλλεσθαι
 φάσκει, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τιςⁱ πλατυνομένην τὴν οὐσίαν
 τοῦ Θεοῦ τὸν υἱὸν λέγοι ποιεῖν, ἢ τὸν πλατυσμὸν τῆς
 13 οὐσίας αὐτοῦ υἱὸν ὀνομάζοι^k, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις ἐν-

^d λόγον Θεοῦ C. *Siquis unum
 dicens Deum, Christum autem
 Deum ante saecula Filium Dei*
 &c. Hilar.: quod citavit Vale-
 sius. *Si quis Deum Christum ante
 saecula Filium Dei ministrantem*
 &c. Epiphan.

^e προαίτιον Niceph. προαιώ-
 μων F.

^f Patrem pro partem habet
 Epiphan; ut mox quoque; scribæ
 culpa.

^g πρόγνωσιν πρὸ Μαρίας Athan.
*secundum praescientiam ante Ma-
 riam* Epiphan. *secundum praescientiam et praedestinationem ante
 Mariam* Hilar. de Synod. 42.
 Ita que videtur πρὸ M. genuinum

esse; sive ipsam Fidei Expositionem respicias, sive verba quibus Socrates eam exscripserit. Conf. Benedict. Annot. e. ad Hilar. 38. Noli tamen textum refragantibus omnibus codd. mutare. Conf. Annot.

^h εἴ τις τὴν οὐσίαν: hunc fidei articulum post proxime sequentem ponit Niceph. οὐσίαν hic substantiam reddunt Hilar. et Epiphan.

ⁱ *Si quis dilatata substantiam Dei Filium dicat facere; aut latitudinem substantiae ejus, sicuti sibi videtur, Filium nominet &c.* Hilar.

^k Ita F. Niceph. ὀνομάζει cæteri.

dixerit Deos, anathema sit. Et si quis Christum Deum Deique filium ante saecula esse dicens, eundem non confiteatur in creatione omnium rerum patri ministrasse, anathema sit. Si quis ingenuum, aut partem ejus, ex Maria natum esse audeat dicere, anathema sit. Si quis secundum praescientiam ex Maria dicat filium esse, non autem ante saecula ex patre natum apud Deum esse, et per eum facta fuisse omnia, anathema sit. Si quis substantiam Dei dilatari aut contrahi dicat, anathema sit. Si quis dilatata substantiam Dei filium facere dicat, aut dilatationem substantiae ejus nominet filium, anathema sit. Si quis internum aut prolativum verbum dixerit Dei filium, anathema sit. Si quis filium ex Maria natum, hominem tantum esse dicat, anathema

διάθετον¹ ἢ προφορικὸν λόγον λέγοι^m τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, 40
 ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις ἄνθρωπον μόνον λέγοιⁿ τὸν υἱὸν^o
 τὸν ἐκ Μαρίας, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις Θεὸν καὶ ἄνθρω-
 πον τὸν ἐκ Μαρίας λέγων, Θεὸν τὸν ἀγέννητον αὐτὸν
 14 νοεῖ, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις^p τὸ, 'Εγὼ Θεὸς πρῶτος, καὶ
 ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός, τὸ^q ἐπ' 45
 ἀναίρεσει εἰδώλων καὶ τῶν μὴ ὄντων Θεῶν εἰρημένον, ἐπ'
 ἀναίρεσει τοῦ μονογενοῦς πρὸ τῶν αἰώνων Θεοῦ Ἰουδαϊκῶς
 15 ἐκλαμβάνοι, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις τὸ, 'Ὁ λόγος σὰρξ
 ἐγένετο ἀκούων, τὸν λόγον εἰς σάρκα μεταβεβλήσθαι
 νομίζοι, ἢ τροπὴν ὑπομεμενηκότα ἀνειληφέναι τὴν σάρκα, 50
 16 ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ
 ἐσταυρωμένον ἀκούων, φθορὰν^r ἢ πάθος ἢ τροπὴν ἢ
 μείωσιν ἢ ἀναίρεσιν ὑπομεμενηκέναι λέγοι, ἀνάθεμα ἔστω. 126
 17 Εἴ τις τὸ, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον, μὴ τὸν πατέρα πρὸς
 τὸν υἱὸν λέγειν, ἀλλὰ αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν λέγοι τὸν Θεὸν

¹ *Affectivum* Epiphani.

^m λέγει Athan.

ⁿ λέγει F. Athan.

^o τὸν ἐκ Μαρίας υἱὸν Athan.

^p εἴ τις τὸ 'Εγὼ Θεός: hunc articulum post duodecim proxime sequentes ponit Hilar.

^q τὸ om. Athan. τοῦτο αὐτὸ τὸ Niceph.

^r τὴν θεότητα αὐτοῦ φθορὰν Athan., et cod. Leon. Allat., teste

Valesio. Mox ad τροπὴν additum in marg. eadem manu κατὰ τὴν θεότητα ἢ μ. M. τροπὴν κατὰ τὴν θεότητα ἢ μείωσιν Niceph. *Dealitatem ejus corruptionem vel passibilitatem aut demutationem aut diminutionem vel interfectionem sustinuisse* &c. Hilar. Nul- lum τοῦ θεότητα vestigium indicat Epiphani.

sit. Si quis Deum et hominem ex Maria natum esse dicens, ingenitum ipsum intelligat, anathema sit. Si quis illud quod scriptum est: ego Deus primus, et ego postea, nec est alius Deus præter me; quod quidem dictum est ad simulacrorum et falsorum numinum eversionem, Judaico more intelligat, quasi dictum sit ad subversionem unigeniti filii Dei qui est ante sæcula, anathema sit. Si quis audiens hæc verba, verbum caro factum est, verbum in carnem mutatum esse existimet, aut conversionem aliquam patiendo assumpsisse carnem, anathema sit. Si quis unigenitum filium Dei audiens esse crucifixum, divinitatem ejus corruptioni aut passioni aut mutationi obnoxiam fuisse dicat, et diminutionem aliquam vel interitum sustinuisse, anathema sit. Si quis illud: Faciamus hominem, non patrem dixisse ad filium, sed ad semetipsum locutum esse Deum asserat, anathema sit. Si

εἰρηκέναι, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις^ο μὴ τὸν υἱὸν λέγοι τῷ 5
 Ἀβραάμ ἐωράσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀγέννητον Θεὸν, ἢ μέρος
 18 αὐτοῦ, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις τῷ Ἰακώβ μὴ τὸν υἱὸν
 ὡς ἄνθρωπον πεπαλαικέναι^ι, ἀλλὰ τὸν ἀγέννητον Θεὸν,
 19 ἢ μέρος^υ αὐτοῦ, λέγοι, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις τὸ, Ἐβρεξε
 Κύριος παρὰ^κ Κυρίου, μὴ ἐπὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ 10
 ἐκλαμβάνοι, ἀλλ' αὐτὸν παρ' ἑαυτοῦ λέγοι^γ βεβρεχέναι,
 ἀνάθεμα ἔστω· ἔβρεξε γὰρ Κύριος ὁ υἱὸς, παρὰ Κυ-
 20 ρίου τοῦ πατρός. Εἴ τις ἀκούων Κύριον^κ τὸν πατέρα,
 καὶ τὸν υἱὸν Κύριον, καὶ Κύριον τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν
 εἴποι, καὶ Κύριος ἐκ Κυρίου λέγων δύο λέγοι Θεοὺς, ἀνά- 15

^ο εἰ τις μὴ τὸν υἱὸν—ἀνάθεμα ἔστω. Hunc articulum om. editt. omnes ante Valesium; et Niceph. Epiphan. et, ni fallor, codd. F. M.; dubie vero locum notavit collator noster. Clausulam restituit Valesius ex Athanasio et Hilario.

^ι πεπαλαικέναι M.

^υ Patrem reddit Epiphan.

^κ πῦρ παρὰ K. Athan. (solus.)

Tum τοῦ Κυρίου M. Niceph.

^γ λέγει Athan. Niceph.

^κ " Sic codd. Flor. et Sfort. Aliter Athan. εἴ τις ἀκούων Κύριον τὸν Πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν Κύριον, καὶ Κύριον, τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἐπεὶ Κύριος ἐκ Κυρίου, δύο λέγει Θεοὺς, ἀνάθεμα ἔστω. Quæ lectio simplicior mihi videtur ac rectior. Hilar. si quis Dominum et Dominum Patrem et Filium, quasi Dominum a Domino intelligat: quia Dominum et Do-

minum duos dicat Deos: anathema sit. Legit igitur Hilarius εἴ τις ἀκούων Κύριον τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱὸν Κύριον, ἐπεὶ Κύριος ἐκ Κυρίου ὡς Κύριον καὶ Κύριον, τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱὸν δύο λέγοι Θεοὺς, &c." VALESIIUS. Animadvertendum tamen multum inter se hoc loco discrepare codd. Hilarii. Vid. Annot. Editoris Benedictini. Epiphaniï versio textum nostrum sequitur præterquam in una voce, aut pro et: locum sic exhibet: si quis audiens Dominum Patrem, aut Filium Dominum, et Dominum Patrem et Filium, et Dominum a Domino dicens, duos asseruerit Deos, anathema sit. Primam partem paulo ab utroque diversam habet Niceph. scilicet, ἀκούων Κύριον τὸν Πατέρα, Κύριον τὸν Υἱὸν, Κύριον καὶ Κύριον τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν εἴποι.

quis non filium Abrahamo visum esse dicat, sed ingenitum Deum aut partem ejus, anathema sit. Si quis non filium tanquam hominem cum Jacobo colluctatum esse dicat, sed ingenitum Deum aut partem illius, anathema sit. Si quis illud; Pluit Dominus a Domino, non de patre ac filio intelligat, sed ipsum a semetipso pluisse dicat, anathema sit. Pluit enim Dominus filius a Domino patre. Si quis audiens Dominum patrem et Dominum filium, aut Dominum patrem et filium, aut Dominus ex Domino dicens,

- ²¹ θεμα ἔστω. Οὐ γὰρ συντάσσομεν τὸν^a υἷὸν τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὑποτεταγμένον τῷ πατρὶ· οὔτε γὰρ^b κατήλθεν εἰς σῶμα^c ἄνευ βουλῆς τοῦ πατρός· οὐδὲ^d ἔβρεξεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ παρὰ Κυρίου ἀνευθεντοῦντος, δηλαδὴ^e τοῦ
- ²² πατρός. Οὔτε κάθηται ἐκ δεξιῶν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀκούει²⁰ τοῦ^f πατρός λέγοντος, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου. ἀνάθεμα^g
- ²³ ἔστω. Εἴ τις τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐν πρόσωπον λέγοι^h, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις τὸ Πνεῦμα τὸⁱ ἅγιον Παράκλητον λέγων, τὸν ἀγέννη-
- ²⁴ τον λέγοι^k Θεὸν, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις, ὡς ἐδίδαξεν²⁵

^a τὸν om. Athan.

^b γὰρ om. Niceph.

^c "Socrates et Nicephorus minus recte legunt σῶμα. Athanasius habet Σόδομα: et Hilarius cum Valesio vertit, neque enim descendit in Sodomam." Reading. In *corpus* Epiphani. Verisimile est Athanasium (et Hilarium) hic et alibi rectius ipsa verba servasse quibus hæc Fidei Confessio primo concepta fuit: quod de aliis quoque hujusce ævi scriptis quæ Socrates refert, dici potest. Errorem vero hunc, si error sit, saltem varietatem, ab ipso Socrate profectum esse fidem faciunt cum codicum concordia, tum Epiphaniï versio et Nicephori compilatio. Quamobrem nihil in textu mutavi; cum hanc mihi regulam servandam statui, ut in textu non tam au-

thenticam (quod aiunt) documentum formam, quam genuinam Socratis manum, quantum possem, representarem; in animo tamen habens scripturæ varietates, collatis optimis auctoribus, indicare.

^d οὐτε Athan.

^e δηλαδὴ om. M. Niceph.

^f λέγοντος τοῦ Πατρός Athan.

^g "Delendæ videntur duæ vocæ sequuntur, ἀνάθεμα ἔστω: quas proinde Valesius in sua versione omisit. Occurrunt tamen hoc in loco apud Athan. et apud Hilar. Mox iterum redundant post γενήσας ἀπέδειξεν." W. Lowth. Omittunt Niceph. Epiphani. et editores Benedictini Athan. et Hilar.

^h λέγει Athan.

ⁱ τὸν ἅγιον Niceph.

^k λέγει F. M.

duos dixerit Deos, anathema sit. Non enim filium exæquamus patri, sed subjectum illi esse intelligimus. Neque enim sine voluntate patris descendit Sodomam, neque pluit a semetipso, sed a Domino, hoc est a patre, penes quem est auctoritas. Nec sedet in dextera patris a semetipso; sed patrem audit dicentem, sede a dextris meis. Si quis patrem, filium et Spiritum sanctum unam personam esse dicat, anathema sit. Si quis Spiritum sanctum Paracletum dicens, ingenuum Deum dixerit, anathema sit. Si quis non alium quam filium dicat esse paracletum, sicut

ἡμᾶς¹, μὴ ἄλλον λέγει^m τὸνⁿ Παράκλητον παρὰ τὸν υἱόν, εἶρηκε γὰρ, Καὶ^o ἄλλον Παράκλητον πέμψει ὑμῖν ὁ πατὴρ 25 ὃν ἐγὼ^p ἐρωτήσω, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις τὸ Πνεῦμα μέρος λέγοι^q τοῦ πατρὸς ἢ^r τοῦ υἱοῦ, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα 30 26 τρεῖς λέγοι Θεοὺς, ἀνάθεμα ἔστω^s. Εἴ τις βουλήσει τοῦ^t Θεοῦ, ὡς ἐν τῶν κτισμάτων^u, γεγονέναι λέγοι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀνάθεμα ἔστω. Εἴ τις μὴ θελήσαντος τοῦ 27 πατρὸς γεγενῆσθαι τὸν υἱὸν λέγοι, ἀνάθεμα ἔστω. Οὐδ³⁵ γὰρ μὴ βουλομένου τοῦ πατρὸς^x, βιασθεῖς ὁ πατὴρ ὑπὸ ἀνάγκης φυσικῆς ἀχθεῖς^y, ὡς οὐκ ἠθελεν, ἐγέννησε τὸν υἱόν ἀλλ' ἅμα τε ἐβουλήθη^z, καὶ ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς ἐξ ἑαυ-

¹ ἡμᾶς ὁ Κύριος Athan. docuit nos Dominus Hilar. ἡμᾶς ἡ γραφή Niceph. Textum sequitur Eriphan.

^m λέγοι Athan. Niceph.

ⁿ Ita F. M. Athan. Niceph. τὸ editt. vulg. quod obelo notavit Stephanus.

^o Ita F. M. Athan. Niceph. Et alterum Hilar. Et alium Eriphan. καὶ om. editt. vulg. Conf. Johan. iv. 16.

^p ἐρωτήσω ἐγὼ Athan.

^q λέγει F. M.

^r Ita F. M. Athan. Niceph. vel Hilar. aut Eriphan. καὶ editt.

^s Hic inserit articulum illum, quod dictum est Ego Deus primus &c., supra omissum, Hilar.

^t τοῦ om. Niceph.

^u ποιμάτων Athan.

^x Ita F. M. Niceph. Stephan.

Genev. Non enim volente Patre coactus Pater Hilar. Non enim invitus et vim passus Pater Eriphan. μὴ βουλομένου τοῦ Πατρὸς om. Athan. et edit. Valesii, cujus hæc verba sunt, "quatuor postremæ voces delendæ sunt." Sed etsi scholium essent retinendæ tamen erant, cum satis constat ipsius Socratis voces esse. Verum enimvero genuinam partem Fidei Expositionis eas fuisse ab Hilario colligitur, qui alienas minime hic additurus erat; quanquam Athanasius omiserit.

^y Ita Athan. ductus Hilar. αἰθῆς codd. et libri editi, quod corruptum sensu nullo ex ἀχθεῖς, præeunte Valesio emendavi.

^z ἡβουλήθη Athan. illico ut voluit reddit Eriphan.

ipse filius nos docuit, cum diceret: Alium paracletum mittet vobis pater quem ego rogabo, anathema sit. Si quis Spiritum partem patris et filii esse dixerit, anathema sit. Si quis Patrem et Filium et Spiritum sanctum tres dixerit Deos, anathema sit. Si quis filium Dei voluntate patris tanquam unam ex creaturis extitisse dicat, anathema sit. Si quis filium non volente patre genitum esse dicat, anathema sit. Non enim coactus pater, vel naturali necessitate ductus, cum nollet genuit filium: sed simul ac voluit, sine tempore et sine passione ex se genitum illum

28 τοῦ αὐτὸν γεννήσας ἐπέδειξεν^a. Εἴ τις ἀγέννητον καὶ
 ἄναρχον λέγοι^b τὸν υἱὸν, ὡς δύο ἄναρχα καὶ δύο ἀγέννητα 127
 29 λέγων, καὶ δύο ποιῶν Θεοὺς, ἀνάθεμα ἔστω. Κεφαλὴ
 γὰρ ἐστι^c καὶ ἀρχὴ πάντων ὁ υἱός· κεφαλὴ δὲ ἐστὶ^d
 τοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός· οὕτω γὰρ εἰς μίαν ἄναρχον τῶν
 30 ὄλων ἀρχὴν δι' υἱοῦ εὐσεβῶς^e τὰ πάντα ἀνάγομεν. Καὶ 5
 πάλιν οὖν^f διακριβοῦντες τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν ἔννοιαν
 λέγομεν ὅτι, εἴ τις Χριστὸν Ἰησοῦν^g υἱὸν τοῦ Θεοῦ πρὸ^h
 αἰῶνων ὄντα, ὑπουργηκόταⁱ τῷ πατρὶ εἰς τὴν τῶν ὄλων
 δημιουργίαν μὴ λέγοι, ἀλλ' ἐξ οὗ ἐγεννήθη^k ἐκ Μαρίας,
 ἔκτοτε καὶ υἱὸν^l καὶ Χριστὸν κεκληῖσθαι, καὶ ἀρχὴν εἰ-
 ληφέναι τοῦ Θεοῦ^m εἶναι, ἀνάθεμα ἔστω ὡςⁿ ὁ Σαμοσα- 10
 τεύς.

^a Ita F. M. Athan. Niceph. ἀπέδειξεν editt. demonstravit Hilar. Post ἐπέδειξεν codices et editiones Socratis, et codices Athanasii addunt ἀνάθεμα ἔστω, quod non habent Niceph. Hilar. Epiphan.: omittunt quoque editores Benedictini Athanasii.

^b λέγει F. M.

^c γὰρ, ὃ ἐστὶν ἀρχὴ Athan. Caput enim quod est principium Hilar.

^d δὲ, ὃ ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ Χρ. Athan. Caput autem quod est principium Chr. Hilar. Textum nostrum sequitur Epiphan.

^e εὐσεβῶς non agnoscit Hilar.

^f Pro οὖν διακριβοῦντες habet συνδιακριβοῦντες Athan.

^g Χριστὸν Θεὸν Υἱὸν Athan.

^h προαιώνιον Athan.

ⁱ καὶ ὑπουργηκότα Athan. et ministrantem Hilar.

^k ἐκ Μαρίας ἐγεννήθη Athan.

^l καὶ Χριστὸν καὶ Υἱὸν Athan.

^m Ita Athan. Niceph. θεοῦ F. et (prim. man., sed θεὸν correct.) M. Stephan. Genev. Θεὸς Valles. Vulgatum Θεοῦ corruptum fuisse videtur e Θεὸν potius quam e Θεὸς, quamobrem illud ex Athanasio recepi.

ⁿ ὡς ὁ Σαμοσατεύς om. Athan. Hilar.

ostendit. Si quis filium ingenitum et principii expertem dixerit, tanquam duo ingenita et duo principii expertia dicens, ac duos faciens Deos, anathema sit. Caput enim et principium omnium est filius. Caput autem Christi Deus. Ita enim ad unum qui est sine principio, omnium principium, universa referimus. Præterea Christianæ religionis sententiam accurate exponentes dicimus: si quis Christum Jesum negat ante omnia sæcula fuisse filium Dei, et ministrasse patri ad omnium rerum creationem: sed ab eo solum tempore quo natus est ex Maria filium et Christum eum appellatum esse dicit, et initium tunc accedisse deitatis, anathema sit.

Πίστις ἐκτεθείσα ἐτέρως^ο ἐν Σιρμίῳ Ῥωμαῖστί καὶ ἐρμηνευθεῖσα.

31 Ἐπειδὴ περὶ πίστεως ἔδοξε τινὰ διάσκεψιν γεγενῆ-15
σθαι^p, πάντα^q ἀσφαλῶς ἐζητήθη καὶ διερμηνεύθη^r ἐν τῷ
Σιρμίῳ ἐπὶ παρουσίᾳ^s Οὐάλεντος καὶ^t Οὐρσακίου καὶ Γερ-
μίνου^u καὶ τῶν λοιπῶν.

32 Συνέστηκεν, ἓνα Θεὸν εἶναι πατέρα παντοκράτορα, καθὼς 128
καὶ^x ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ καταγέλλεται^y· καὶ ἓνα μονογενῆ
αὐτοῦ^z υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν^a Κύριον καὶ Θεὸν καὶ
33 Σωτῆρα ἡμῶν, ἐξ αὐτοῦ πρὸ αἰώνων^b γεννηθέντα. Δύο

^ο ἑτέρα F. ἑτέρας M.

^p γενέσθαι Athan. De Syn.

28.

^q καὶ ante πάντα ead. man. in
marg. M. καὶ π. Niceph.

^r Ita M. Niceph. δὲ ἐρμηνεύ-
τη F. διερμηνεύθη Stephan. Ge-
nev. διερμηνύθη Athan. *expro-
sita sunt* Epiphan. in Cassiod.
H. T. v. 8. "Melius Cod. Allat.
διερμηνύθη. Athanas. διερμηνύθη.
Latina enim hujus fidei editio,
quam nos ex Hilarii libro ap-
posuimus, sic habet; *Diligenter
omnia apud Sirmium tractata
sunt et discussa.*" VALESIIUS,
qui *διερμηνύθη* in textum recep-
sit. Sed magis me movet co-
dicum et librorum consensus:
parum enim huc confert Hilar-
ius.

^s *Præsentibus sanctissimis fra-*

tribus et coepiscopis nostris Hil-
lar. De Synod. 11.

^t καὶ om. Niceph.

^u *γερμίνου* F. M. Niceph.
Tum καὶ τῶν λοιπῶν non agno-
scit Hilar.

^x Ita F.M. Athan. Niceph.
etiam Epiphan. καὶ om. editt.

^y Hæc sic vertit, *creditur: et
unicum filium ejus Jesum Chri-
stum Dominum Salvatorem no-
strum ex ipso ante sæcula &c.*
Hilar.

^z υἱὸν αὐτοῦ Athan.

^a τὸν Κύριον καὶ Θεὸν καὶ Σω-
τῆρα ἡμῶν om. Athan. "Sfort.
et Allat. Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Κύ-
ριον καὶ Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν,
consentit Epiphan. Schol. Apud
Athan. et Hilar. desunt καὶ
Θεόν." VALESIIUS.

^b τῶν αἰώνων Athan.

Alia fides Latino sermone Sirmii edita, et in Græcum translata.

Cum nonnulla de fide putaretur esse disceptatio, diligenter apud Sirmium tractata sunt et discussa, præsentibus sanctissimis fratribus et coepiscopis nostris, Valente, Ursacio, et Germinio et cæteris.

Unum constat Deum esse omnipotentem patrem, sicut per universum orbem creditur; et unicum filium ejus Jesum Christum Dominum, Salvatorem nostrum, ex ipso ante sæcula genitum. Duos autem Deos nec posse nec debere prædicari, quia ipse Do-

δὲ^c Θεοὺς μὴ χρῆναι^d λέγειν, ἐπειδὴ καὶ^e αὐτὸς ὁ Κύριος^f 5
 εἶρηκεν, Πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα
 34 ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ πάν-
 των Θεός ἐστι, καθὼς καὶ ὁ ἀπόστολος εἰδίδαξεν, *Ἡ Ἰου-
 δαίων ὁ θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν^g 10
 ἐπέειπε^h εἰς Θεός, ὃς δικαιοῦσει περιτομὴν ἐκ πίστεωςⁱ.
 καὶ τὰ μὲν λοιπὰ πάντα συμφωνεῖ, καὶ οὐδεμίαν ἀμφι-
 35 βολίαν ἔχει^k. Ἐπεὶ^l δὲ πολλοὺς τινὰς κινεῖ περὶ τῆς
 λεγομένης Ῥωμαϊστὶ μὲν σουβεσταντίας^m, Ἑλληνιστὶ δὲ
 λεγομένης οὐσίας, τουτέστιν ἵνα ἀκριβέστερον γνωσθῆ τὸ 15
 ὁμοούσιονⁿ, ἦτοι^o λεγόμενον ὁμοιούσιον, οὐ χρῆ τινα
 τούτων παντελῶς^p μνήμην γενέσθαι^q, οὐδὲ περὶ τούτων
 ἐξηγεῖσθαι τῇ^r ἐκκλησίᾳ, διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ διὰ

^c δὲ om. Athan.

^d Nec posse nec debere Hilar.

^e καὶ om. Athan.

^f ὁ Κύριος om. Niceph.

^g μόνων ὁ θεός, οὐχὶ καὶ Athan.
 μόνον ὁ θ. οὐχὶ καὶ M. μόνον οὐχὶ
 δὲ καὶ Niceph.

^h εἴπερ M. Niceph. Tum ὁ
 θεός Athan.

ⁱ ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν
 διὰ πίστεως Athan. Idem Latine
 Hilar. Totum locum sic reddit
 Epiphanius, *Judæorum Deus non
 solum, nonne et Græcorum et
 Gentilium ? utique. Quoniam cir-
 cumcisio ex fide, et præputium per
 fidem.* "Post verba, δικαιοῦσει
 περιτομὴν ἐκ πίστεως desunt in
 mea editione verba ista mox
 subjungenda, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ

πίστεως, typographi errore W.
 Lowth. Desunt et in nostris
 Parisiensi et Stephani, ut et in
 Nicephoro: habentur tamen ap-
 pud Athanas." Reading.

^k ἔχει ἀμφιβολίαν Athan.

^l ἐπειδὴ Athan.

^m Ita C. Athan. *σουνοσταντίας*
 Niceph. *σουβετανίας* editt.

ⁿ τὸ ὁμοιούσιον ἦτοι λεγόμενον
 ὁμοούσιον F. τὸ ὁμοιούσιον ἦτοι
 τὸ λεγόμενον ὁμοούσιον M. Niceph.
 Sed textum tuentur Athan. Epi-
 phan. et Hilar.

^o ἢ τὸ λεγ. Athan.

^p παντελῶς τούτων Niceph.

^q γίνεσθαι Athan.

^r ἐν τῇ Athan. τῇ ἐκκλησίᾳ non
 agnoscit Hilar.

minus dixit: Ibo ad patrem meum et patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum. Ideo omnium Deus unus est, sicut apostolus docuit: An Judæorum Deus tantum? nonne et gentium? immo et gentium. Quoniam quidem unus Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, et præputium per fidem. Sed et cætera convenerunt, nec ullam habere potuerunt discrepantiam. Quod vero quosdam haud multos movebat de substantia, quæ Græce οὐσία appellatur; id est, ut expressius intelligatur, homouision quod dicitur, aut homoeusion, nullam omnino fieri oportere mentionem, nec quemquam prædicare, ea de causa et ratione,

τούτον τὸν λογισμόν, ὅτι ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς οὐ γέγραπται περὶ τούτων, καὶ ὅτι ταῦτα ὑπὲρ τὴν τῶν^a 20 ἀνθρώπων γνώσιν καὶ τὸν ἀνθρώπινον^t νοῦν ἐστίν· καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται τὴν γενεὰν τοῦ υἱοῦ διηγήσασθαι, καθὼς γέγραπται, Τὴν γενεὰν^u αὐτοῦ τίς διηγήσεται; μόνον γὰρ εἶδέναι τὸν πατέρα φανερόν ἐστι, πῶς τὸν υἱὸν ἐγέννησε· καὶ πάλιν τὸν υἱὸν, πῶς αὐτὸς γεγέννηται ἀπὸ^x τοῦ 25 πατρός. Οὐδενὶ δὲ ἀμφίβολον ἐστὶ, μείζονα εἶναι τὸν πατέρα τιμῇ^y καὶ ἀξίᾳ καὶ θεότητι, καὶ αὐτῷ τῷ ὀνόματι τῷ πατρικῷ μείζονα εἶναι^z διαμαρτυρομένου αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, Ὁ ἐμὲ πέμψας πατήρ^z μείζων μου ἐστὶ. Καὶ τοῦτο δὲ καθολικὸν εἶναι οὐδεὶς ἀγνοεῖ, δύο πρόσωπα εἶναι πα- 30 τρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ τὸν μὲν πατέρα, μείζονα· τὸν δὲ υἱὸν ὑποτεταγμένον μετὰ^a πάντων ὧν αὐτῷ ὁ πατήρ αὐτοῦ^b 38 ὑπέταξεν. Τὸν δὲ πατέρα ἀρχὴν μὴ ἔχειν, καὶ ἀόρατον εἶναι, καὶ ἀθάνατον εἶναι, καὶ ἀπαθῆ εἶναι· τὸν δὲ υἱὸν, γεγεννησθαι ἐκ τοῦ πατρὸς Θεοῦ ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός· 35 καὶ τούτου τὴν γένεσιν^c, καθὼς προεῖρηται, μηδένα γινώ-

^a τῶν om. Athan.

^t ἀνθρώπων Athan.

^u Ita F. M. Athan. Niceph. τὴν δὲ editt. δὲ non agnoscunt Hilar. Epiphani.

^x παρὰ τοῦ Athan.

^y πατέρα· οὐδὲ γὰρ διατάσειεν ἂν τις τὸν πατέρα τιμῇ Athan. Patrem. Nulli potest dubium

esse Patrem honore &c. Hilar.

^z Πατήρ non agnoscit Hilar.

^a τῷ Πατρὶ μετὰ Athan.

^b Ita F. M. Niceph. quæ ei Pater subjecti ejus Epiphani. αὐτοῦ om. editt. et Athan.

^c γέννησιν M. Niceph. Tum μηδένα γινώσκειν καθὼς προεῖρηται Niceph.

quod nec in divinis scripturis contineatur, et quod super hominis scientiam sit, nec quisquam possit filii nativitatem enarrare: de quo scriptum est; generationem ejus quis enarrabit? Scire autem manifestum est solum patrem, quomodo genuerit filium suum, et filium quomodo genitus sit a patre. Nulla ambiguitas est, majorem esse patrem. Nulli potest dubium esse, patrem honore, dignitate, claritate, majestate, et ipso nomine patris, majorem esse, filio testante: Qui me misit major me est. Et hoc catholicum esse nemo ignorat, duas personas esse patris et filii; majorem patrem: filium subjectum, cum omnibus his quæ ipsi pater subjecti. Patrem initium non habere, invisibilem esse, immortalem esse, impassibilem esse. Filium autem natum esse ex patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Cujus filii generationem, ut

39 σκειν, εἰ μὴ μόνον τὸν πατέρα. Αὐτὸν δὲ τὸν υἱὸν τὸν^d
 Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν, σάρκα^e ἦτοι σῶμα, τουτέστιν
 ἄνθρωπον, εἰληφέναι^f, καθάπερ καὶ ὁ β' ἄγγελος εὐαγγελί-
 40 σατο^h. καθὼς δὲⁱ καὶ πᾶσαι αἱ γραφαὶ διδάσκουσι, καὶ
 μάλιστα αὐτὸς ἀπόστολος^k, ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν,
 ἄνθρωπον ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ Μαρίας τῆς παρθένου,
 40 δι' οὗ πέποιθεν. Τὸ δὲ κεφάλαιον πάσης τῆς πίστεως
 καὶ ἡ βεβαιότης ἐστίν, ἵνα τριάς αἰεὶ φυλάττηται, καθὼς 45
 ἀνεγνωμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, Πορευθέντες μαθητεύσατε^l
 πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἀκέ-
 41 ραιος δὲ καὶ τέλειος ἐστίν ὁ ἀριθμὸς τῆς τριάδος. Ὁ δὲ
 Παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὸ^m ἅγιον δι' υἱοῦ ἀποσταλὲν, 128
 ἦλθε κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ἵνα τοὺς ἀποστόλους καὶ
 πάντας τοὺς πιστεύοντας ἀγιάσῃ καὶ ἀναδιδάξῃⁿ.

^d γῶν καὶ Κύριον Athan. Ni-
 ceph.

^e Sicuti legitur, carnem &c.
 Hilar.

^f εἰληφέναι ἀπὸ Μαρίας τῆς παρ-
 θένου Athan. suscepisse ex utero
 Virginis Mariæ Hilar.

^g ὁ om. Niceph.

^h προεπηγγέλισατο Athan.

ⁱ δὴ M. Tum καὶ om. Athan.
 κατὰ δὴ κ. Niceph.

^k ὁ ἀπ. Athan. Niceph.

^l Πορευθέντες βαπτίζετε πάντα

τὰ ἔθνη eis Athan. *Ite et bapti-
 zate omnes gentes in &c.* Hi-
 lar.

^m τὸ ἅγιον non agnoscit Hi-
 lar.

ⁿ Ita Niceph. ἀναδιδάξῃ καὶ
 ἀγιάσῃ Athan. *instrueret, doce-
 ret, sanctificaret* Hilar. *sanctifi-
 caret* (solummodo) Epiphani.
 ἀναδείξῃ codd. et editt. quod
 Valesius reliquit, quamvis ἀναδι-
 δάξῃ auctoribus Athanasio et
 Hilario rectius esse judicaverit.

ante dictum est, neminem scire nisi patrem suum. Ipsum autem filium Dei, Dominum et Deum nostrum, sicut legitur, carnem vel corpus, id est hominem, suscepisse ex utero Virginis Mariæ, sicut angelus prædicavit. Ut autem scripturæ omnes docent, et præcipue ipse magister gentium Apostolus, hominem suscepisse de Maria Virgine, per quem compassus est. Illa autem clavis totius fidei, et illa confirmatio, quod Trinitas semper servanda est, sicut legimus in evangelio, *Ite et baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Integer et perfectus numerus Trinitatis est. Paracletus autem spiritus per filium est, qui missus venit juxta promissum, ut apostolos et omnes credentes instrueret, doceret, sanctificaret.*

42 Τούτοις τὸν Φωτειὸν καὶ μετὰ καθαίρεσιν συνθέ-
 σθαι καὶ συνυπογράψαι συμπείθειν ἐπειρῶντο, ἐπαγ- 5
 γειλάμενοι ἀποδώσειν αὐτῷ τὴν ἐπισκοπὴν ἕαν' ἐκ
 μετανοίας ἀναθεματίσῃ^p μὲν τὸ παρευρεθὲν αὐτῷ
 43 δόγμα, συνήθῃται δὲ τῇ αὐτῶν γνώμῃ. Ὁ δὲ, τὴν
 μὲν πρότασιν οὐκ ἐδέξατο· προεκαλείτο δὲ αὐτοὺς εἰς
 διάλεξιν. ὀρισθείσης δὲ ἡμέρας γνώμη καὶ τοῦ βα- 10
 σιλέως συνήλθον οἷτε παρόντες ἐπίσκοποι καὶ τῶν
 συγκλητικῶν οὐκ ὀλίγοι, οὓς ἐκέλευσε παρεῖναι τῇ
 44 διαλέξει ὁ βασιλεύς. Ἐφ' ὧν ἀντικατέστη τῷ Φω-
 τεινῷ Βασίλειος ὁ τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ τότε προεστῶς
 ἐκκλησίας, ὄξυγράφων τε τὰς φωνὰς αὐτῶν γραφόν- 15
 45 των. Μειγίστη δὲ^q μάχη μεταξὺ τῶν παρ' ἐκατέρου
 λόγων ἐγένετο· ἐν οἷς ὁ Φωτεινὸς ἠττηθεὶς κατε-
 κρίθη· ἐν φυγῇ τε διάγων τοῦ λοιποῦ λόγου^r συνέ-
 γραψεν^s ἀμφοτέραις γλώσσαις, ἐπεὶ μηδὲ τῆς Ῥωμαι-
 46 κῆς ἦν ἄμοιρος. Ἐγραφε δὲ κατὰ πασῶν αἰρέσεων 20
 τὸ οἰκίον μόνον δόγμα παρατιθέμενος. περὶ μὲν οὖν

^o ei F. M.

^p ἀναθεματίσει F. M.

^q δη M.

^r Ita F. M. et cod. Leon.

Allatii, teste Valesio. libros

Epiphan. λόγον edit. vulg.

^s συνέγραφεν M.

His ut consentiret Photinus ac subscriberet, etiam post depo-
 sitionem ei persuadere conabantur: suum illi episcopatum se
 reddituros polliciti, dummodo ad sanam mentem reversus, dogma
 quidem a se excogitatum damnaret, ipsorum autem fide consen-
 tiret. At ille oblatam sibi conditionem aspernatus, eos ad dispu-
 tationem provocavit. Igitur constituto ad eam rem die, ex ipsius
 quoque imperatoris sententia, conveniunt tum episcopi qui illic
 aderant, tum senatorii ordinis haud pauci, quos imperator dispu-
 tationi interesse praeceperat. Coram illis Basilius, Ancyranæ tum
 ecclesiae præsul, in certamen descendit cum Photino, notariis
 verba eorum excipientibus. Certatum est utrinque maxima con-
 tentione verborum atque rationum, victus tamen Photinus et con-
 demnatus est. Qui postmodum in exilio vitam agens, librum
 Græco et Latino sermone scripsit, quippe qui ne Latine quidem
 esset ignarus. Scripsit porro adversus omnes hæreses, suum

47 Φωτεινοῦ τοσαῦτα εἰρήσθω. Ἰστέον μέντοι ὅτι οἱ ἐν
 Σιρμιῶ συνελθόντες ἐπίσκοποι μετέγνωσαν ἐπὶ τῇ
 Ῥωμαϊκῇ τῆς πίστεως ἐκδόσει. πολλὰ γὰρ μετὰ
 48 τὴν ἐκδοσιν ἐναντία ἔχειν αὐτοῖς κατεφαίνετο. Διὸ 25
 σπουδὴν ἐτίθεντο παρὰ τῶν ἐγγραφαιμένων ἀναλαμ-
 βάειν αὐτήν. ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἀπέκρυπτον, ὁ
 βασιλεὺς διατάγμασιν ἐκέλευσε ζητεῖσθαι τὴν ἐκδο-
 σιν, τιμωρίαν ἀπειλήσας εἰ τις φωραθεῖη κρύπτων 130
 49 αὐτήν. Ἄλλ' οὐδ' αἱ ἀπειλαὶ τὴν ἄπαξ ἐκδοθεῖσαν
 ἀφανίσαι δεδύνηται τῷ φθάσαι εἰς πλείονας ἐμπε-
 σεῖν. τοσαῦτα μὲν περὶ τούτου λέλεχθω.

ΚΕΦ. ΑΛ.

5

Περὶ Ὁσίου τοῦ^α Κουδρούβης ἐπισκόπου.

1 Ἐπειδὴ δὲ περὶ Ὁσίου τοῦ Ἰσπανοῦ μνήμην ὡς
 ἀκουσίως παρόντος πεποιήμεθα, βραχέα καὶ περὶ
 2 τούτου λεκτέον. Μικρὸν γὰρ ἔμπροσθεν οὗτος ἐκ 10
 συσκευῆς τῶν ἀρειανίζόντων εἰς ἔξορίαν ἀπέσταλτο

^ε καὶ περὶ F. M.

^α Ὁσίου τοῦ σπάνου. Ἐπειδὴ &c. M.

ipsius dogma tantummodo proponens. Ac de Photino quidem hæc dicta sufficiant. Sciendum autem est, episcopis qui Sirmii convenerant, Latinam illam fidei formulam abs se editam, postea displicuisse. Visa enim illis est, multa complecti inter se pugnantia. Quocirca operam dederunt, ut eam ab illis qui descripserant, reciperent. Sed quoniam multi eam occultabant, imperator edicto præcepit, ut exemplaria ejus omnia conquirentur, pœnam interminatus si quis eam occultasse deprehenderetur. Verum semel editam nullæ minæ abolere potuerunt, quippe quæ in multorum manus jam pervenisset. Sed de his hactenus.

CAPUT XXXI.

De Hosio Cordubensi episcopo.

Quoniam vero de Hosio Hispano supra retulimus, eum illuc invitum accessisse, pauca etiam de illo dicenda sunt. Hic siquidem per insidias Arianorum paulo ante in exsilium pulsus fuerat. Tunc vero studio atque impulsu eorum qui Sirmium convenerant,

τότε δὲ σπουδῇ τῶν ἐν τῷ Σιρμίῳ συνελθόντων ὁ βασιλεὺς αὐτὸν μετεπέμψατο, βουλόμενος ἢ πειθοῖ ἢ ἀνάγκῃ τοῖς παροῦσιν ὁμοφωνῆσαι. Τούτου γὰρ γενομένου μέγιστον ἐδόκει μαρτύριον ὑπάρχειν τῆς ἐκείνων πίστεως. διὰ ταῦτα οὖν, ὡς ἔφη, ἐξ ἀνά- 15 γκης ἄκων παρῆν. Ἐπεὶ δὲ αὐτὸς παρηγεῖτο συντίθεσθαι, πληγὰς τε καὶ στρεβλώσεις τῷ πρεσβύτῃ προσέφερον*. διὸ καὶ ἐξ ἀνάγκης ταῖς τότε ἐκδοθεί- 5 σαις[†] ὑπαγορεύσεσι καὶ συνέθετο καὶ ὑπέγραψε. Καὶ τὰ μὲν ἐν Σιρμίῳ τότε γενόμενα τοιοῦτον ἔχει τὸ 20 τέλος. ὁ μὲντοι βασιλεὺς Κωνστάντιος παρεῖλκεν ἐν τῷ Σιρμίῳ περιμένων τοῦ πρὸς Μαγνέντιον πολέμου τὴν ἔκβασιν.

ΚΕΦ. ΛΒ.

Περὶ τῆς ἡττῆς Μαγνεντίου τοῦ τυράννου.

1 Μαγνέντιος μὲν οὖν τὴν βασιλεύουσιν Ῥώμην κατα- 25 λαβὼν πολλοὺς μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἀνήρει, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ δήμου ἀπώλλυεν· ὡς δὲ οἱ στρα-

* προέφερον C.

† Ita M. C. δοθείσας cæteri.

imperator illuc eum evocavit: volens ut vel sponte, vel coactus cum episcopis qui aderant consentiret. Hoc enim facto, illorum fidei maximum testimonium videbatur accedere. Hanc igitur ob causam necessitate compulsus, ut dixi, adfuit invitus. Sed cum ille consentire renueret, verbera et tormenta inflixerunt seni. Itaque vi et necessitate adactus, editis tum fidei expositionibus consensit atque subscripsit. Et res quidem tunc temporis Sirmii gestæ, hunc exitum habuere. Porro imperator Constantius in ea urbe diutius commoratus est, dum eventum belli contra Magnentium expectaret.

CAPUT XXXII.

De Magnentii tyranni exitio.

Interea Magnentius cum urbem Romam occupavisset, multos senatorii ordinis, multos item ex plebe interemit. Sed cum duces Constantii, collectis Romanorum militum copiis, signa adversus

τηγοὶ Κωνσταντίου τὴν Ῥωμαϊκὴν δύναμιν συγκρο-
 τήσαντες ἐπ' αὐτὸν ἐχώρουν, ἀναχωρήσας τῆς Ῥώμης 30
 τὰς Γαλλίας κατέλαβεν. Ἐνθα συμβολαὶ συνεχεῖς
 ἐγίνοντο· καὶ ποτὲ μὲν τοῦτο τὸ μέρος ποτὲ δὲ θάτε-
 ρον ἐκράτει. τέλος δὲ περὶ Μούρσαν, φρουρίον δὲ
 τοῦτο τῶν Γαλλίων, ὁ Μαγνέντιος ἠττηθεὶς συνεκλεί-
 30 σθη. Ἐν ᾧ φρουρίῳ λέγεται τοιόνδε θαῦμα² συμ- 35
 βῆναι. ὁ Μαγνέντιος ὑπὸ τῆς ἠττης καταπεπτω-
 κότας τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας ἀναρῶσαι σπουδάζων,
 4 ὑψηλοῦ βήματος ἐπέβη. Οἱ δὲ τὴν συνήθη τοῖς
 βασιλευσιν εὐφημίαν ἐπιβοῆσαι βουλόμενοι, παρὰ
 γνώμην ἐπὶ τὸν Κωνστάντιον ταύτην μεταφέρουσιν· 40
 οὐ γὰρ Μαγνέντιον, ἀλλὰ Κωνστάντιον Αὐγουστον
 5 κοινῇ πάντες ἐβόησαν. Τοῦτο σύμβολον καθ' ἑαυτοῦ 131
 ὁ Μαγνέντιος ἠγησάμενος, ἐκ τοῦ φρουρίου εὐθὺς
 ἀπανίσταται^a φυγῇ ἐπὶ τὰ περαιτέρω τῆς Γαλλίας
 6 χωρῶν. Ἐπέκειντο δὲ οἱ τοῦ Κωνσταντίου στρατη-
 γοὶ διώκοντες· αὐθὶς τε γίνεται συμβολὴ περὶ τόπον, 5
 ᾧ ὄνομα Μιλτοσέλευκος^b. ἐν ᾧ κατακράτος ἠττηθεὶς

² θαῦμα. γρ. πρᾶγμα (ead.

man.) marg. M. πρᾶγμα C.

^a ἀπανίστατο F.

^b "Rectius cod. Allat. Monto-
 σέλευκος." VALESIIUS. Vid.
 Annott.

eum movissent, Roma digressus, in Gallias se recepit. Ibi variis praeliis consertis, modo Constantii milites, modo Magnentiani superiores fuere. Tandem vero apud Mursam, quod castellum est Galliae, victus Magnentius et in munimentum illud contrusus est. Quo quidem in loco hujusmodi fertur accidisse miraculum. Magnentius cum militum suorum animos ob acceptam cladem fractos ac debilitatos confirmare vellet, sublime tribunal conscendit. Illi vero dum fausta acclamatione quæ imperatoribus acclamari solet, Magnentium excipere gestiunt, præter animi sui sententiam in Constantium eam transtulerunt. Non enim Magnentium, sed Constantium Augustum omnes uno consensu acclamarunt. Quod omen imminens sibi exitii arbitratus Magnentius, relicto munimento, ad ultiores Galliae partes confestim profugit. Quem dum Constantii duces acrius insequuntur, iterum pugna commissa est in loco qui dicitur mons Seleucus: eo praelio victus Mag-

ὁ Μαγνέντιος φεύγει μόνος εἰς Λουγδούνον πόλιν τῆς
 Γαλλίας, εἰς ἣν ἀπὸ Μούρσων ἐστὶ τοῦ φρουρίου
 7 τριῶν ἡμερῶν ὁδός. Ἐν ταύτῃ τῇ Λουγδούκῳ γενό-
 μενος ὁ Μαγνέντιος ἀναιρεῖ μὲν τὴν ἑαυτοῦ μητέρα¹⁰
 ἀνελῶν δὲ καὶ τὸν ἀδελφόν, ὃν Καίσαρα ἑαυτῷ
 8 πεποιήκει, τέλος ἐπικατέσφαξεν ἑαυτόν. Τοῦτο ἐπρά-
 χθη ἐν ὑπατεία Κωνσταντίου τὸ ἕκτον καὶ Κωνσταν-
 9 τίου τοῦ Γάλλου τὸ δεύτερον, περὶ τὴν πεντεκαδεκά-
 10 την τοῦ Αὐγούστου μηνός. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ ὁ¹⁵
 ἕτερος τοῦ Μαγνεντίου ἀδελφός, Δεκένιος ὄνομα αὐτῷ,
 11 τοῦ βίου ἐξήγαγεν ἑαυτὸν ἀγχόνῃ χρησάμενος. Τὰ
 μὲν οὖν κατὰ Μαγνέντιον τέλος τοιοῦτο ἐδέξατο. τὰ
 11 δὲ^ο δημόσια τελέως οὐχ ἡσύχαζεν. Μετὰ ταῦτα γὰρ^d
 εὐθὺς ἕτερος ἐπανέστη τύραννος, ᾧ ὄνομα Σιλουανός. 20
 καὶ τοῦτον δὲ οἱ Κωνσταντίου στρατηγοὶ περὶ τὴν
 Γαλλίαν ταραττόντα ταχέως καθεῖλον.

A. D.
353.

^c τὰ μέγας F. M.

^d ταῦτα τοῖσιν εἰθ. F. M.

nentius, cæsis ad internecionem suis copiis, solus fugam arripuit, Lugdunum contendens, urbem Galliæ, quæ a supradicto munimento distat tridui itinere. Lugdunum igitur ingressus Magmentius, primum quidem matrem interfecit: deinde occiso etiam fratre, quem Cæsarem sibi adsciverat, ad extremum manus sibi intulit. Id autem gestum est Constantio Augusto sextum et Constantio Gallo iterum consulibus, 18. calendas Septembres. Nec multo post Decentius, aliter Magmentii frater, laqueo fractis faucibus mortem sibi conscivit. Hujusmodi fuit exitus Magmentii. Nec tamen ad perfectam tranquillitatem rediit respublica. Nam continuo post alius exortus est tyrannus, nomine Silvanus. Sed hunc in Galliis tumultuantem, duces Constantii celeriter extinxerunt.

ΚΕΦ. ΛΓ.

Περὶ τῶν ἐν Διοκαισαρείᾳ τῆς^ε Παλαιστίνης Ἰουδαίων.

25

- 1 Ἐπισηνήθη δὲ τοῖς γινομένοις καὶ περὶ τὴν ἀνα-
τολὴν ἕτερος ἐγχώριος πόλεμος. οἱ γὰρ ἐν Διοκαι-
σαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαῖοι κατὰ Ῥωμαίων
ὄπλα ἀντήρην, καὶ περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους κατέτρε- 30
2 χον. Ἀλλὰ τούτους μὲν Γάλλος, ὁ καὶ Κωνστάντιος,
ὃν Καίσαρα καταστήσας ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἐφάν
ἐξαπέστειλεν, δύναμιν ἀποστείλας κατηγωνίσαστο· καὶ
τὴν πόλιν αὐτῶν Διοκαισάρειαν εἰς ἔδαφος κατενε-
χθῆναι ἐκέλευσεν.

ΚΕΦ. ΛΔ.

53

Περὶ Γάλλου τοῦ Καίσαρος.

- 1 Ταῦτά τε[†] πράξας ὁ Γάλλος τὴν εὐτυχίαν οὐκ
ἤνεγκεν· ἀλλ' εὐθὺς νεωτερίζειν κατὰ τοῦ προχει-
ρισμένου αὐτὸν ἐπεχείρησεν, τυραννεῖν τε καὶ αὐτὸς 40
ἐβούλετο· ὥστε οὐκ εἰς μακρὰν ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ὑπὸ 132

^ε τῆς Παλαιστίνης om. M.[†] Ita F. M. Stephan. Genev. τε om. Vales.

CAPUT XXXIII.

De Judeis Diocæsaream Palæstinæ incolentibus.

Sub idem tempus etiam in orientis partibus aliud bellum in-
testinum extitit. Nam Judæi qui Diocæsaream Palæstinæ urbem
incolebant, contra Romanos arma sumentes, vicina loca excu-
sionibus vastare cœperunt. Verum Constantius Gallus, quem
imperator auctum Cæsaris dignitate in orientem destinaverat,
misso exercitu eos profligavit, urbemque eorum Diocæsaream
solo æquari præcepit.

CAPUT XXXIV.

De Gallo Cæsare.

His rebus gestis, Gallus secundam fortunam moderate ferre
non valuit. Sed confestim adversus illum a quo Cæsar fuerat
nuncupatus, res novas moliri cœpit, et tyrannidem ipse quoque

² Κωνσταντίου κατάφωρος ἐγένετο. Δομετιανὸν γὰρ
 τὸν τότε ἔπαρχον τῆς ἐφίας καὶ Μάγνον κυναιστῶρα
 αὐθεντήσας ἀνείλε, μὴ^κ μηνύσας τῷ βασιλεῖ τὸν σκο-
³ πὸν αὐτοῦ. Ἐφ' ᾧ κινήθεις ὁ Κωνσταντίος μετὰ-
 πεμπτον ἐκάλει τὸν Γάλλον πρὸς ἑαυτὸν· ὁ δὲ περί- 5
⁴ φοβος γενόμενος ἄκων ἐπορεύετο. Καταλαβόντα δὲ
 αὐτὸν τὰ ἐσπέρια μέρη καὶ περὶ Φλάνωνα τὴν νῆσον
 γενόμενον ὁ Κωνσταντίος ἀναιρεθῆναι ἐκέλευσεν.
 μετ' οὐ πολὺ δὲ Ἰουλιανὸν τὸν^h Γάλλου ἀδελφὸν 10
 Καίσαρα καταστήσας ἐπὶ τοὺς ἐν Γαλλίᾳ βαρβάρους
⁵ ἀπέστειλεν. Γάλλος μὲν οὖν ὁ καὶ Κωνσταντίος ἐν
 τῇ ἐβδόμῃ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίου ὑπατεία ἀνη- A. D.
 ρέθη, καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ὑπατος ἦν τὸ τρίτον. Ἰου- 854.
 λιανὸς δὲ τῇ ἐξῆς ὑπατεία Ἀρβητιώνος καὶ Λολλιανοῦ 15
 κατέστη Καίσαρ, τῇ ἕκτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνός. A. D.
⁶ Περὶ μὲν οὖν Ἰουλιανοῦ ἐν τῷ μετὰ τοῦτο βιβλίῳ 855.

κ Ita F. M. μὴ τῷ βασιλεῖ τὰς
 αἰτίας μηνύσας Niceph. Stephan.
 Genév. ἀνείλε μηνύσας Vale-
 sius, μὴ καταμνήσῃ Christophors.
 non insinuans imperatori suam
 intentionem Epiphani. "Locum
 correxi ex cod. Allat., et ex So-
 zomeno ac Cedreno. Nam cod.
 Allat. habet ἀνείλε μηνύσας.
 Sozom. vero iv. 7. καταμνήσας

δὲ τῷ βασιλεῖ τὸν αὐτοῦ κωπερι-
 σμόν, Μάγνον τε τὸν κοιναιστῶρα,
 καὶ τῆς ἐφίας τὸν ὑπαρχον Δομετιανόν,
 ἀνείλον." VALESIIUS. Locus
 correctore non eget. Sensus
 ejus, ut nunc se habet, satis
 bonus est; neque dubitandum
 est quin sic Socrates scripserit.

^h Ita F. M. τοῦ editi.

arripere tentavit. Sed cum ejus consilium brevi innotuisset Con-
 stantio: quippe ille Domitianum præfectum prætorio per orientem,
 et Magnum quæstorem sua ipsius auctoritate jusserat interfici,
 eo quod conatus ipsius indicassent Constantio: ea re permotus
 imperator Gallum ad se evocavit. At ille timore percussus, per-
 rexit invitus. Cumque ad occidentis partes et ad insulam usque
 Flanonam jam pervenisset, Constantius illic eum jussit occidi.
 Nec multo post, Julianum fratrem Galli cum Cæsarem nuncu-
 passet, in Gallias misit adversus barbaros. Porro Gallus qui et
 Constantius vocabatur, interfectus est consulatu imperatoris Con-
 stantii octavo, et ipsius tertio. Anno autem proxime sequente,
 Julianus Cæsar creatus est, Arbetione et Lolliano consulibus, die
 septimo idus Novembris. Ac de Juliano quidem in sequenti libro

ποιησόμεθα μνήμην. Κωνστάντιος δὲ ἐκ τῶν ἐν
 ποσὶ κακῶν ἡσυχάσας, ἐπὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν αὐθις
 6 πόλεμον τὴν οἰκείαν ἔτρεπε γνώμην. Ἐκ γὰρ τοῦ 20
 Σιρμιῶν ἐπὶ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν¹ Ῥώμην ἀπῴων,
 συνόδον ἐπισκόπων αὐθις ἐκήρυξεν, καὶ τινὰς τῶν
 ἀνατολικῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν^k σπεύδειν
 ἐκέλευσεν ἐν ταύτῃ δὲ ἰέναι καὶ τοὺς τῶν ἑσπερίων
 7 μερῶν παρεσκευάζεν. Ἐν τοσούτῳ δὲ, τούτων ἐπὶ 25
 τὴν Ἰταλίαν παρασκευαζομένων πορεύεσθαι, τάδε
 8 ἐπισυνέβη γενέσθαι. Ἰούλιος μὲν ὁ τῆς Ῥώμης
 ἐπίσκοπος ἐτελεύτησε, πέντε πρὸς τοῖς δέκα ἑνιαυτοὺς^l
 τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας προστάς· Λιβέριος δὲ αὐτοῦ
 τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται.

ΚΕΦ. ΛΕ.

30

Περὶ Ἀετίου^m τοῦ Σύρου τοῦ διδασκάλου Εὐνομίου.

Ἐν δὲ Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἕτερος ἐπεφύη αἰρε-

¹ πόλιν om. F. M.

in Italia celebrandam esse con-

^k Ita cod. Leon. Allat. teste
 Valesio, et probante. Correc-
 tionem confirmant Nicephorus
 et Epiphanius. Nam συνόδον
 ἐν Ἰταλίᾳ γενέσθαι προσέταξεν Ni-
 cephorus E. H. ix. 33, *synodum*

stituit Epiphanius H. T. v. 12.
 Γαλλίαν reliqui codd. et editt.

^l ἑνιαυτοῖς F. M.

^m Περὶ ἀετίου τοῦ ἐπικληθέντος
 ἀθίου αἰρεσιάρχου M.

dicturi sumus. Constantius vero malis quibus premebatur jam
 sedatis, ad bellum ecclesiarum componendum mentem suam denuo
 convertit. Sirmio igitur digressus, et ad urbem regiam tendens,
 rursus episcoporum synodum indicit: et quosdam ex orientalibus
 episcopis in Italiam properare, eoque etiam occidentales episcopos
 convenire jubet. Interea temporis dum isti proficisci in Italiam
 parant, Julius Romanæ urbis episcopus ex hac luce migravit, cum
 per quindecim annos ejus loci ecclesiam administrasset: Liberius
 vero in ejus episcopatum successit.

CAPUT XXXV.

De Aëtio Syro Eunomii magistro.

Tunc etiam apud Antiochiam urbem Syriæ novus hæresiarches

2 *μάρτυρος Ἀέτιος, ὁ ἐπικληθεὶς ἄθεος. Οὗτος τὰ* 133
αὐτὰ μὲν^α ἐφρόνει Ἀρείῳ καὶ τὴν αὐτὴν συνεκρότει
δόξαν πρὸς δὲ ἀρειανίζοντας διεκρίνετο, διότι Ἄρειον
 3 *εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο. Ἄρειος γὰρ, ὡς πρότερον^ο*
ἔφη, ἕτερα κατὰ διάνοιαν φρονῶν ἕτερα τῇ φωνῇ⁵
ὡμολόγησεν, ὅτε τὸν ἐν Νικαίᾳ τῆς συνόδου τύπον
δεχόμενος καθυπέγραψε, τὸν τότε βασιλέα πλανῶν.
διὰ τοῦτο μὲν οὖν καὶ Ἀέτιος πρὸς Ἀρειανούς διεκρί-
 4 *νετο. Ἦν δὲ καὶ πρότερον Ἀέτιος αἰρετικὸς ἄνθρω-*
πος, καὶ τῷ Ἀρείου δόγματι συνηγορεῖν διαπύρως 10
 5 *ἔσπευδεν. Ἐν γὰρ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ μικρὰ παιδευ-*
θεὶς ἀναζεύγνυσι· καὶ καταλαβὼν τὴν ἐν Συρίᾳ Ἀν-
τιόχειαν, ἐντεύθειν γὰρ ἦν, ὑπὸ Λεοντίου τοῦ τότε τῆς
Ἀντιοχείας ἐπισκόπου χειροτονεῖται διάκονος. εὐθὺς
 6 *οὖν ἐξενοφῶνει τοὺς^ρ ἐντυγχάνοντας. Τοῦτο δὲ¹⁵*
ἐποίει ταῖς κατηγορίαις Ἀριστοτέλους πιστεύων·
βιβλίον δὲ οὕτως ἐστὶν ἐπιγεγραμμένον αὐτῷ· ἐξ
αὐτῶν τε^α διαλεγόμενος καὶ ἑαυτῷ σόφισμα ποιῶν

^α Ita F. M. Stephan. Genev
 μὲν excidit ex ed. Vales.

^ο καὶ πρότερον F. M.

^ρ πρὸς τοὺς M.

^α αὐτῶν δέ, et mox ἡσθάνετο
 cod. Leon. Allat. teste Valesio,
 qui addit, "ego vero particulam
 καὶ delendam esse censeo."

emersit Aëtius, cognomento Atheus. Hic cum Ario quidem consentiebat, eandemque cum illo opinionem tuebatur. Verum ab Arianorum partibus se idcirco sejunxit, quod illi Arium ad communionem receperissent. Arius enim, sicut antea dixi, aliud in mente clausum gerens, aliud ore professus, Nicænae synodi formulam suscipiens, subscriptione sua firmaverat, ut imperatorem qui tunc temporis regnabat, circumveniret. Hanc igitur ob causam Aëtius ab Arianis sese abrupit. Erat porro Aëtius jam antehac hæreticus, et pro Arii dogmate ardentissime propugnare consueverat. Nam cum Alexandriæ leviter admodum institutus fuisset, inde reversus est Antiochiam Syriæ, ex qua civitate erat oriundus. Illic a Leontio qui tunc Antiochenæ urbis episcopatum gerebat, diaconus est ordinatus: extemplo igitur eos quibuscum colloquebatur, sermonum novitate obstupescit. Id autem agebat, fretus categoriis Aristotelis: is liber est ab auctore ita inscriptus:

οὐκ ἦσθητο, οὐδὲ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων ἔμαθε τὸν
 7 Ἄριστοτέλους σκοπόν. Ἐκεῖνος γὰρ διὰ τοὺς σο-
 φιστὰς τὴν φιλοσοφίαν τότε χλευάζοντας, γυμνασίαν
 ταύτην συγγράψας τοῖς νέοις, τὴν διαλεκτικὴν τοῖς
 8 σοφισταῖς διὰ τῶν σοφισμάτων ἀντέθηκεν. Οἱ γοῦν
 ἐφεκτικοὶ τῶν φιλοσόφων τὰ Πλάτωνος καὶ Πλω-
 τίνου ἐκτιθέμενοι ἐξελέγχουσι τὰ τεχνικῶς παρὰ Ἄρι- 25
 9 στοτέλους λεγόμενα. Ἀλλὰ Ἀέτιος ἐφεκτικῶς μὴ
 τυχῶν διδασκάλου τοῖς ἐκ τῶν κατηγοριῶν σοφίσμασι
 συνεπέμεινε¹. διὸ οὔτε νοῆσαι δεδύνηται, πῶς ἐστὶν
 ἀγέννητος² γέννησις, καὶ ὅπως τὸ γεννώμενον³ συν-
 10 αἰδῖον ἐστὶ τῷ γεννήσαντι. Οὕτω⁴ δὲ ἦν ὀλιγομαθῆς 30
 ὁ Ἀέτιος καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀμήνητος, τὸ
 ἐριστικὸν δὲ κατωρθώκει μόνον, ὅπερ ἂν καὶ ἄγροικός

¹ συναπέμειν F. ἐναπέμειν
 M. quod melius est; perduravit
 Eriphan.

² "Hoc loco ἀγέννητος ponitur
 pro ἀνάρχῳ: id est, principii ex-
 perte. Itaque ἀγέννητος libentius
 legerim per simplicem v. id est,
 increata generatio, vel potius abs-

que creatione: Eriphan. Schol.
 legisse videtur ἀγενήτου sic,
 quomobrem nec intelligere potuit,
 quomodo sit ingeniti generatio."
 VALESIVS.

³ Ita F. M. (sicut conjecerat
 Valesius). γενόμενον editt.

⁴ δη M.

ex quarum præceptis disputans, non animadvertit se in suam ipsius fraudem captiosas argumentationes componere: nec ipsius Aristotelis mentem didicit ab eruditis. Nam Aristoteles propter sophisticas qui ea tempestate philosophiam deridebant, hanc exercitationem conscripsit adolescentibus, artem disserendi per sophisticas ratiocinationes sophisticis opponens. Quocirca academici philosophi qui Platonis et Plotini libros exponunt, ea reprehendunt quæ ab Aristotele sunt subtiliter et argute dicta. Verum Aëtius, quippe qui academicum præceptorem nactus non esset, ad sophisticas categoriarum argumentationes adhæsit. Quamobrem intelligentia assequi non potuit, quomodo esset ingenita generatio, et qua ratione id quod genitum est, coæternum esset illi qui genuit. Ceterum adeo mediocri doctrina præditus, et sacrarum literarum imperitus erat Aëtius, et in uno contendendi studio exercitatus; quod quivis etiam agrestis facile consequi possit: ut ne veterum quidem scriptorum qui sacros Christianæ religionis

τις ποιήσειεν, ὡς^κ μήτε τοὺς ἀρχαίους τοὺς τὰ Χριστιανικὰ λόγια ἐρμηνεύσαντας ἀσκηθῆναι, πολλὰ χαίρειν φράσας τοῖς περὶ Κλήμεντα καὶ Ἀφρικανὸν 35 καὶ Ὠριγένην, ἄνδρας πάσης σοφίας ἐπιστήμονας.

11 Ἐπιστολάς τε συνεκάττυε πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντίον καὶ πρὸς ἑτέρους τινὰς^λ, ἐρεσχελίας συμπλέκων καὶ σοφίσματα μελετῶν. διὸ καὶ ἐπεκαλεῖτο 12 ὁ^μ Ἄθεος. Ἄλλ^α εἰ καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀρειανίζουσιν 40 ἔλεγεν, ὅμως ὑπὸ τῶν οἰκείων οὐ δυναμένων συνιέναι τὸ περισκελὲς τῶν συλλογισμῶν, ὡς αἰρετικὸς ὁ ὁμόφρων αὐτοῖς ἐνομίζετο. Καὶ διὰ τοῦτο ἐξελαθεὶς τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας ἔδοξεν αὐτὸς μὴ βούλεσθαι κοινω- 134 14 νεῖν αὐτοῖς. Καὶ νῦν εἰσὶν ἐξ ἐκείνου οἱ τότε μὲν Ἄετιανοὶ νῦν δὲ Εὐνομιανοὶ προσαγορευόμενοι· χρόνον γὰρ ὕστερον Εὐνόμος, ταχυγράφος ὢν ἐκείνου, καὶ ὑπ' αὐτῷ παιδευθεὶς τὴν αἰρετικὴν^β λέξιν, τοῦ στί- 5

^κ ποιήσειεν τῇ μὴ κατὰ τοὺς (τῇ e corr. et κατὰ in rasura ead. man.) M.

^λ τινὰς om. M.

^μ ὁ om. M.

^α Ita F. M. εἰ om. Stephan. Genev. ἀλλὰ εἰ Vales.

^β "Cod. Allat. τὴν ἐριστικὴν

λέσχην, rectius meo quidem iudicio. Vulgatam tamen lectionem tuetur Eriphan. Schol. et Suidas in voce Ἄετιος [c. 106. ed. Gaisford.], ubi hunc Socratis nostri locum describit." VALESIIUS.

libros interpretati sunt, usum ullum aut peritiam haberet: sed Clementem et Africanum atque Origenem, viros omni genere doctrinae exultos, prorsus aspernaretur. Composuit autem epistolas tum ad imperatorem Constantium, tum ad quosdam alios: in quibus longas texit disputationes, et argumenta sophistica proponit. Quam ob causam ἄθεος est cognominatus. Ac licet eadem cum Arianis et diceret et sentiret, ab iis tamen ipsis qui perplexas ejus argumentationes intelligere non poterant, hæreticus est iudicatus. Ob id pulsus eorum ecclesia, hanc speciem prae se tulit, quasi ipse se ab eorum communione sejunxisset. Manentque hactenus ab illo propagati, ii qui olim quidem Αἰτιανοί, nunc autem Eunomiani dicuntur. Eunomius enim qui notarius ejus fuerat, et inanem illam ac verbosam disputandi rationem ab eo

φους τούτου προέστη. περὶ μὲν οὖν Εὐνομίου κατὰ
χώραν ἐρούμεν.

ΚΕΦ. Λς.

Περὶ τῆς ἐν Μεδιολάνῳ συνόδου.

1 Τότε δὲ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ συνήλθον ἐπίσκοποι, τῶν
μὲν^c ἀνατολικῶν οὐ σφόδρα πολλοὶ, ἐπεὶ τοὺς πλείους 10
αὐτῶν τὸ τῆς ἡλικίας γῆρας καὶ τῆς ὁδοῦ τὸ διά-
στημα παρέιναι ἐκώλυσε· τῶν δὲ ἐσπερίων ὑπὲρ
2 τοὺς τριακοσίους ἀπήνησαν. Πρόσταγμα δὲ ἦν τοῦ
βασιλέως ἐν Μεδιολάνῳ πόλει ποιεῖσθαι τὴν σύνοδον. 15
καθ' ἣν συνελθόντων, οἱ ἐκ τῆς ἀνατολῆς πρὸ πάντων
ψῆφον κοινὴν^d κατὰ Ἀθανασίου ἐκφέρειν ἡξιούν·
ὅπως ἂν τούτου γενομένου τελέως ἄβατος ἐκείνῳ ἢ
3 Ἀλεξάνδρεια γένηται. Ὡς δὲ ἤσθητο Παυλῖνος ὁ
τῆς ἐν Γαλλίᾳ Τριβέρεως ἐπίσκοπος, Διονύσιός τε 20
καὶ Εὐσέβιος, ὧν ὁ μὲν Ἄλβας τῆς Ἰταλῶν μητρο-
πόλεως ἐπίσκοπος ἦν, Εὐσέβιος δὲ Βρεκέλλων, πόλις

^c μὲν om. F. M. Stephan. Genev.

^d κοινῇ F. M.

didicerat, sectæ illi postea præfuit. Verum de Eunomio uberius
suo loco dicturi sumus.

CAPUT XXXVI.

De synodi Mediolanensi.

Per idem tempus in Italia convenerunt episcopi: ex orientali-
bus quidem haud multi. Plerosque enim eorum aut senectus, aut
itineris longitudo, domi detinuerat. Ex occidentis autem partibus
plures quam trecenti adfuerunt. Siquidem imperator præceperat,
ut in urbe Mediolano episcoporum synodus haberetur. Ibi cum
omnes in unum convenissent, ante omnia orientis episcopi postu-
larunt, ut adversus Athanasium communis omnium sententia pro-
meretur: eo scilicet consilio, ut posthac Alexandriam ingredi
penitus ei non liceret. Quod cum intellexisset Paulinus Treviro-
rum in Gallia episcopus, et Dionysius atque Eusebius; quorum
ille Albæ metropolis Italiæ; hic, Vercellæ quæ Liguriæ civitas
est, erat episcopus: orientales videlicet id agere ac moliri, ut

δὲ αὕτη τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λιγύων*, ὡς ἐπὶ καθαιρέσει
 τῆς πίστεως τοὺς ἀνατολικοὺς σπεύδειν κυρῶσαι τὸ
 κατὰ Ἀθανασίου ψήφισμα, ἀναστάντας ἐβόων μακρὰ, 25
 δόλον ὑπομένειν καὶ ἀπάτην διὰ τῶν γινομένων τὸν
 4 Χριστιανισμόν. Οὐ γὰρ ἀληθῆ τὴν κατὰ Ἀθανασίου
 μέμψιν ἔλεγον εἶναι, ἀλλ' ἐπὶ παρατροπῇ τῆς
 5 πίστεως ταῦτα αὐτοὺς ἐπωοεῖν. Τοιαῦτα κεκρα-
 γότων, διαλύεται μὲν τότε τῶν ἐπισκόπων ὁ σύλ- 30
 λογος.

ΚΕΦ. ΛΖ.

135

Περὶ τῆς ἐν Ἀρμίνφ[†] συνόδου, καὶ περὶ τῆς ἐκείσε ἐκτεθείσης πίστεως.

1 Γνοὺς δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν ἐκποδῶν δι' ἐξο-
 ρίας ποιεῖ οἰκουμενικὴν δὲ σύνοδον συγκροτεῖν ἐβού- 5
 λετο, ὅπως ἂν πάντας τοὺς τῆς ἀνατολῆς ἐπισκόπους
 εἰς τὴν δύσιν ἐλκύσας, ὁμοδόξους, εἰ δύναιτο, τοὺς
 2 πάντας ποιήσειεν. Ὡς δὲ αὐτῷ ταῦτα σκεπτομένῳ
 χαλεπὰ τὰ τῆς ὁδοῦ κατεφαίνετο, διμερῆ γενέσθαι 10
 3 τὴν σύνοδον αὐτοῖς προσέταξεν. Ἐν Ἀρμίνφ μὲν

* λεγίνων M.

M. Contra autem formam per

† ἀρμίνφω hic, et sic ubique i scriptam semper habet F.

per confirmationem sententiæ contra Athanasium prolatae fides subverteretur: consurgentes graviter vociferari cœperunt, dolum ac fraudem strui Christianæ religioni per ea quæ gerebantur. Neque enim vera esse quæ Athanasio objiciebantur, sed ad fidei destructionem hæc ab illis excogitari. Quæ cum illi acriter in- clamarent, tunc quidem solutum est concilium episcoporum.

CAPUT XXXVII.

De Ariminensi synodo, et de fidei formula illic promulgata.

Quod ubi comperit imperator, illos quidem in exsilium able- gavit: generale vero concilium convocare statuit, ut cunctis orientis episcopis ad occidentis partes accersitis, universos, si fieri posset, ad unius fidei concordiam adduceret. Sed cum ei talia cogitanti difficultatem afferret itineris longitudo, duas in

τῆς Ἰταλίας τοὺς τότε παρόντας συνελθεῖν ἐπιτρέψας·
 τοὺς δὲ ἐν ἀνατολῇ διὰ γραμμάτων ἐν Νικομηδείᾳ
 4 τῆς Βιθυνίας ἀπαυτῆσαι ἐκέλευσε. Ταῦτα μὲν ὁ
 βασιλεὺς σκοπῶ τῆς ὁμοφωνίας ἐκέλευσεν^ε. οὐ μὴν 15
 αὐτῶ ὁ σκοπὸς χρηστὴν ἔσχεν ἔκβασιν· οὐδετέρα
 γὰρ τῶν συνόδων ἑαυτῇ συνεφώνησεν, ἀλλ' ἑκατέρα
 5 διηρέθη. Οὔτε γὰρ οἱ ἐν Ἀριμίνῳ συνελθόντες
 ὁμοφωνῆσαι δεδύνηται· καὶ οἱ τῆς ἀνατολῆς συνελ-
 θόντες ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας ἕτερον σχίσμα 20
 6 εἰργάσαντο. Ὅπως μὲν οὖν ἕκαστα τούτων ἐγένετο
 προϋόντες δηλώσομεν, πρότερον περὶ Εὐδόξιου μικρὰ
 7 μνημονεύσαντες. Περὶ γὰρ τόνδε τὸν χρόνον Λεον-
 τίου τελευτήσαντος, ὃς τὸν αἰρετικὸν Ἀέτιον εἰς τὴν
 διακονίαν προβέβλητο, Εὐδόξιος Γερμανικείας ἐπί- 25
 σκοπος ὢν, Συρίας δὲ καὶ ἧδε ἡ πόλις, κατὰ τὴν
 8 Ῥώμην τότε παρὼν ἐπέειγεσθαι σκέπτεται. Καὶ τῶ
 βασιλεῖ δολίως διαλέγεται, ὡς χρηζούσης τῆς Γερ-
 μανικέων πόλεως παραμυθίας καὶ φυλακῆς, συγχωρη-

ε ἐκέλευσεν. Clauseulam inter phan. et Genev. restituit Va-
 duo ἐκέλευσε omisssam in Stelesius ex F. et Sfort.

partes concilium dividi jussit. Et eos quidem qui tum aderant, apud urbem Italiæ Ariminum congregari mandavit: episcopus autem orientis, Nicomediæ quæ civitas est Bithyniæ colligi, datis ad eos literis præcepit. Et ista quidem imperator concordiæ causa decreverat. Sed ejus consilium felici successu caruit. Neutra enim synodus episcoporum secum ipsa consensit: sed utraque contrarias in partes divisa est. Nam neque episcopi apud Ariminum congregati, unius ejusdemque sententiæ esse potuerunt: et orientales apud Seleuciam Isauriæ collecti, novum discidium excitavere. Porro qua ratione gesta sint singula, in progressu narrationis declarabimus, si modo pauca prius de Eudoxio dixerimus. Quippe circa id tempus mortuo Leontio, qui Aëtium hæreticum ad diaconatus gradum evexerat; Eudoxius Germaniciæ, quæ et ipsa Syriæ urbs est, episcopus, qui tum Romæ aderat, properandum sibi esse decrevit. Et cum imperatore callide collocutus, quasi Germanicensium civitas solatio ipsius ac providentia indigeret, petiit ut quamprimum illuc redeundi

9 θῆναι αὐτῷ ταχεῖαν ἐπάνοδον. Οὐδὲν δὲ ὁ βασιλεὺς 30
 προειδόμενος ἀφίησιν αὐτόν. ὁ δὲ τοὺς τοῦ κοι-
 τῶνος κρατοῦντας ἔχων συνεργούς, τὴν Ἀντιοχείας
 10 ἐπισκοπὴν ὑπορύξας, τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἀπέλιπε. Καὶ
 τὸν Ἀέτιον συγκροτεῖν ἐπειράτο, σπουδῆν τε ἐτίθετο
 συνέδριον ἐπισκόπων καθίσαι, καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ 35
 11 τῆς διακονίας τὴν ἀξίαν. Τοῦτο μὲν οὖν οὐδαμῶς
 ἐγένετο, διότι ἐπικρατέστερον ἦν τὸ κατὰ Ἀετίου
 μῖσος τῆς Εὐδοξίου σπουδῆς. τσαῦτα καὶ περὶ
 12 τούτων εἰρήσθω. Τῶν δὲ ἐν τῇ^h Ἀριμίμφ συνελ-
 θόντων, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ σιγῇ τὰ κατὰ Ἀθανασίου 136
 13 παραπέμψαντεςⁱ συνεληλυθέναι ἔφασκον. Συνε-
 λαμβάνοντο δὲ τῇ τούτων σπουδῇ Οὐρσάκιος καὶ
 Οὐάλης, οἱ ἐξ ἀρχῆς μὲν τὸ τοῦ^k Ἀρείου συγκροτή-
 σαντες δόγμα, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῷ ὁμοουσίῳ συνθέ- 5
 μενοι διὰ τοῦ ἐπιδοθέντος βιβλίου τῷ ἐπισκόπῳ τῆς
 Ῥώμης, ὡς μοι καὶ πρότερον εἴρηται· οὗτοι γὰρ
 14 αἰεὶ πρὸς τοὺς ἐπικρατοῦντας ἐπέκλινον. Συνελαμβά-

^h τῇ om. M.

ⁱ παραπέμψαντες τῶν ἄλλων
 ἔνεκα Christophors. in Genev.
 "Non dubito quin Socrates

scripserit παραπέμψοντες." VA-
 LESIUS.

^k τὸ ἀρειάνιον συγκρ. M.

potestas sibi concederetur. Imperator vero nihil doli suspicatus, hominem dimisit. At ille primores regis cubicularios adjuutores nactus, relicta civitate sua, episcopatum Antiochiæ per fraudem occupavit; statimque Aëtium fovere aggressus est. Et collecto episcoporum concilio, omni studio contendit ut diaconatus dignitatem ei restitueret. Verum id nequaquam perfici potuit, propterea quod odium adversus Aëtium, Eudoxii erga eundem studio potentius fuit. Ac de iis quidem hactenus dicta sufficiant. Ceterum cum episcopi apud Ariminum convenissent, orientales quidem se ad concilium venisse dixerunt, nullam prorsus de Athanasii causa mentionem facturos. Eorum studium atque institutum omni ope adjuvabant Ursacius et Valens, qui initio quidem Arianum dogma defenderant; postea vero in consubstantialis fidem consenserant, dato sicut ante dictum est libello Romanæ urbis pontifici. Quippe isti semper ad eorum partes transibant, qui plus posse videren-

νοντο¹ δὲ τούτοις Γερμάνιος καὶ Αὐξέντιος, Δημόφιλος
 15 τε καὶ Γάϊος. Ὡς οὖν ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν παρόν- 10
 των ἄλλος ἄλλο τι προβάλλεσθαι παρετάττοντο,
 τηρικαῦτα οἱ περὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα πάντα
 ἔλεγον τὰ περὶ τῆς πίστεως ὑπαγορευθέντα μένειν
 ἀργά· δέχεσθαι δὲ νεωτέραν ἔκθεσιν, ἣν μικρὸν
 16 ἔμπροσθεν ἐν Σιρμίῳ συνελθόντες ἐξέθεντο. Ταῦτα 15
 ἔλεγον, καὶ χάρτην μετὰ χεῖρας ἔχοντες, ἀναγινώσκε-
 17 σθαι πεποιήκασιν ἄλλην^m δὲ ἔκθεσιν πιστεως, ἣν ἐν
 Σιρμίῳ προτυπώσαντες, ἐκεῖ μὲν, ὡς καὶ πρότερον
 ἔφην, ἐταμιεύσαντο· τότε δὲ ἐν τῇ Ἀριμίνῳ φανεράνⁿ
 πεποιήκασιν ἦτις ἐκ Ῥωμαϊκοῦ μὲν ἡρμηνεύθη, ἐστὶ 20
 δὲ ἐν τούτοις τοῖς ῥήμασιν.
 18 Ἐξετέθη πίστις^o ἡ καθολικὴ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ δεσπό-
 του ἡμῶν Κωνσταντίου^p, ἐν ὑπατεία Φλαβίου^q Εὐσεβίου
 καὶ Ὑπατίου τῶν λαμπροτάτων, ἐν Σιρμίῳ τῇ προένδεκα^r A. D. 359.

¹ *συνειροτο* δὲ M.

^m "Scribendum est uno ductu absque ulla distinctione: ἀναγινώσκεσθαι πεποιήκασιν ἄλλην ἔκθεσιν, quemadmodum Eriphan. Schol. *legi fecerunt secundam expositionem fidei.*" VALESIIUS.

ⁿ Ita M. et Vales. *φανερὸν τε* cæteri codices et editiones.

^o ἡ πίστις Athan. De Synod. 8.

^p τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ καλλι-

κου βασιλέως Κωνσταντίου Αὐγού-
 στου τοῦ αἰωνίου σεβαστοῦ Athan.
 Κωνσ. αἰωνίου Αὐγούστου Niceph.
 E. H. ix. 39.

^q Φλαβίου Athan. recte; fratres enim erant Eusebius atque Hypatius. Vid. Amm. Marcell. xviii. 1. 1. et xxi. 6. 4. Φλαβίου καὶ Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου Niceph.

^r πρὸς ἕνδεκα Niceph.

tur. Quibus sese adjunxerunt Germinius, Auxentius, Demophilus et Caius. Cum igitur in consessu episcoporum, alius aliud proponere conaretur, Ursacius et Valens pro non scriptis habenda esse dixerunt, quæcumque de fide antehac promulgata essent; et suscipiendam esse novissimam illam fidei formulam, quam ipsi paulo ante Sirmii convenientes ediderant. His dictis, chartulam quam præ manibus habebant, legendam curarunt: tertiam scilicet fidei formulam, quam ipsi cum apud Sirmium antea composuissent, illic quidem occultam tenuerunt, uti superius commemoravi: tunc temporis vero Arimini publicarunt. Hæc autem ex Latino sermone in Græcum conversa sic habet.

Exposita est fides catholica præsentē Domino nostro Constantio, Flavio Eusebio et Hypatio viris clarissimis consulibus, Sirmii die

19 καλανδῶν Ἰουνίων. Πιστεύομεν εἰς ἓνα τὸν μόνον καὶ 25
 ἀληθινὸν Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, κτίστην καὶ δη-
 μιουργὸν τῶν πάντων· καὶ εἰς ἓνα μονογενῆ υἱὸν τοῦ
 Θεοῦ, τὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς,
 καὶ πρὸ παντὸς ἐπινοουμένου χρόνου, καὶ πρὸ πάσης
 καταληπτῆς ἐπινοίας⁸ γεγεννημένον ἀπαθῶς ἐκ τοῦ Θεοῦ,
 δι' οὗ οἱ τε αἰῶνες κατηρτίσθησαν, καὶ τὰ πάντα ἐγένετο· 30
 γεγεννημένον δὲ μονογενῆ, μόνον ἐκ μόνου ὑπὸ⁹ τοῦ πα-
 τρός, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὅμοιον τῷ γεννήσαντι αὐτὸν πατρὶ
 κατὰ τὰς γραφάς· οὐ τὴν γέννησιν οὐδεὶς ἐπίσταται, ἢ
 20 μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ. Τοῦτον ἴσμεν τὸν¹⁰ 35
 μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν, νεύματι πατρικῷ παραγενόμενον ἐκ
 τῶν οὐρανῶν εἰς ἀθήτησιν τῆς¹¹ ἀμαρτίας, καὶ γεννηθέντα
 ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν
 μαθητῶν, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν πληρώσαντα κατὰ
 τὴν πατρικὴν βούλησιν, σταυρωθέντα, καὶ ἀποθανόντα, 137
 καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελθόντα, καὶ τὰ ἐκείσε οἰκονο-
 μήσαντα, ὃν πυλῶροι ἄδου ἰδόντες ἔφριξαν, καὶ ἀνα-
 στάντα¹² τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀναστραφέντα μετὰ τῶν

⁸ οὐσίας Athan. *opinionem solo* Epiphani.

Epiphani. in Cassiod. H. T. v. 20.

⁹ τοῦ Θεοῦ μονογενῆ υἱὸν Athan.

¹⁰ ὑπὸ om. Athan. et rectius

¹¹ τῆς om. Athan.

quidem abesse poterat. *solum ex*

¹² ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν Athan.

undecimo calendas Junias. Credimus in unum solum ac verum Deum patrem omnipotentem, creatorem conditoremque omnium. Et in unum filium Dei unigenitum, qui ante omnia sæcula, ante omne principium et omne tempus quod intelligentia percipi potest, ante omnem denique comprehensibilem notionem, sine passione genitus est ex Deo: per quem et sæcula condita, et omnia facta sunt: qui genitus est ex patre unigenitus, solus ex solo, Deus ex Deo, similis patri qui ipsum genuit, secundum scripturas: cujus generationem nemo novit, nisi pater qui ipsum genuit. Hunc unigenitum filium Dei, nutu paterno e cælo in terras advenisse scimus ad peccatum abolendum, et ex Maria virgine natum, versatum cum discipulis, juxta patris voluntatem omnem dispensationem adimplevisse, crucifixum, et mortuum esse, et ad inferos descendentem, quæ illic agenda erant disposuisse. Quem conspicati inferorum janitores tremuerunt.

21 μαθητῶν, καὶ^z τεσσαράκοντα ἡμερῶν πληρουμένων, ἀνα-
 ληφθέντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν
 τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλευσόμενον τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ^a τῇ δόξῃ
 τῇ πατρικῇ, ἀποδιδόντα ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.
 22 Καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὃ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ
 υἱὸς^b Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπηγγείλατο πέμψαι τῷ γένει¹⁰
 τῶν ἀνθρώπων, τὸν Παράκλητον, κατὰ τὸ γεγραμμένον,
 Ἄπερχομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ παρακαλέσω τὸν
 πατέρα μου^c, καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, τὸ
 πνεῦμα τῆς ἀληθείας. ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται,
 23 καὶ διδάξει καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα. Τὸ δὲ ὄνομα τῆς¹⁵
 οὐσίας διὰ τὸ ἀπλούστερον ὑπὸ τῶν πατέρων τεθεῖσθαι,
 ἀγνοούμενον δὲ ὑπὸ τῶν λαῶν, σκάνδαλον φέρειν, διὰ τὸ
 μήτε τὰς γραφὰς τοῦτο περιέχειν, ἤρесе τοῦτο περιαιρε-
 θῆναι καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην οὐσίας ἐπὶ Θεοῦ²⁰
 εἶναι τοῦ λοιποῦ, διὰ τὸ τὰς θείας γραφὰς μηδαμοῦ^d περὶ
 24 πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐσίας μεμνησθαι. Ὅμοιον δὲ λέγομεν
 τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ κατὰ πάντα, ὡς^e αἱ ἅγιοι γραφαὶ
 λέγουσιν τε καὶ διδάσκουσιν.

^z καὶ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν πλη-
 ρώσαντα, καὶ τεσσ. Athan. quod
 non hic agnoscit Epiphanius.

^a ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως Athan.

^b υἱὸς om. Athan.

^c μου om. Athan.

^d μηδαμῶς Niceph.

^e ὡς καὶ Athan.

Qui tertia post die resurrexit, et cum discipulis suis versatus
 est. Et completis quadraginta diebus ascendit ad cœlum, se-
 detque ad dexteram patris; et novissimo die venturus est in
 gloria patris, ut unicuique reddat mercedem operum suorum.
 Et in Spiritum sanctum, quem unigenitus ipse Dei filius Jesus
 Christus missurum se promissit generi humano, consolatorem et
 Advocatum, sicut scriptum est: Vado ad patrem meum et rogabo
 illum: ipse vero alium consolatorem mittet vobis, spiritum veri-
 tatis. Ille accipiet a me, et docebit vos ac suggeret omnia. No-
 men vero substantiæ quod a patribus simplicibus positum, a populo
 vero minime intellectum, offensionem est plurimis, propterea quod
 in scripturis non continetur, placuit omnino removeri, nec ullam
 deinceps cum de Deo sermo est, substantiæ fieri mentionem, quo-
 niam scripturæ sacræ nusquam meminerunt substantiæ patris et
 filii. Filium vero per omnia similem patri dicimus, quemadmo-
 dum sanctæ scripturæ dicunt ac docent.

25 Τούτων ἀναγνωσθέντων, διαναστάντες οἷς ταῦτα 25
 οὐκ ἤρεσκεν ἔφασαν, οὐ δεόμενοι πίστεως ἐνταῦθα
 συνεληλύθαμεν, ὑγιῆ γὰρ φυλάττομεν, ἣν ἐξ ἀρχῆς
 παρειλήφαμεν, ἀλλ' ἵνα, εἴ τις περὶ ταύτην καινο-
 26 τομία γένοιτο, ταύτην κωλύσωμεν. Εἰ οὖν τὰ ἀνα-
 γνωσθέντα μηδὲν καινοτομεῖ, φανερώς ἤδη τὴν Ἄ-30
 ρειανὴν αἵρεσιν ἀναθεματίσατε, καθ' ὃν τρόπον καὶ
 τὰς ἄλλας αἱρέσεις ὁ παλαιὸς κανὼν τῆς ἐκκλησίας
 27 ὡς βλασφήμους ἐξέβαλεν. Ὅτι γὰρ τὸ βλάσφημον
 Ἄρειου δόγμα τοὺς θορύβους τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς
 ἄχρι νῦν γινόμενας ἐκίνησε ταραχὰς, τοῦτο τῇ οἴκου-35
 28 μένῃ δῆλον καθέστηκεν. Αὕτη ἡ πρότασις ἡ ὑπὸ
 τῶν περὶ Οὐρσάκιον καὶ Οὐάλεντα, Γερμάνιον τε καὶ
 Αὐξέντιον καὶ Δημόφιλον καὶ Γάϊον μὴ δεχθεῖσα
 29 τελέως τὴν ἐκκλησίαν διέσπασεν. Οὗτοι μὲν γὰρ
 τοῖς τότε κατὰ τὴν ἐν Ἀρμίνω[†] ἀναγνωσθεῖσι
 προσέθεντο· οἱ δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν^ε αὐθις
 30 ἐκύρωσαν. Κατεγέλασαν δὲ καὶ τῆς προγραφῆς⁴⁰
 τῶν ἀναγνωσθέντων· μάλιστα δὲ Ἀθανάσιος, δι'

[†] σύνοδον addit Christophors. *Nicænam denuo roboraverunt fi-*
 8 Ita F. M. Stephan. *dem Epiphan. in Cassiod. v. 20.*
alii namque his quæ Arimino πίστιν om. Vales.
sunt lecta consenserunt : alii vero

Quibus recitatis, ii quibus ista non placebant, consurgentes dix-
 erunt: Non propterea huc venimus quod egeremus fide; eam
 enim integram servamus quam a majoribus accepimus. Sed
 idcirco venimus, ut si qua novitas circa illam emergerit, eam
 reprimamus. Quamobrem si ea que recitata sunt, nihil habent
 novitatis, aperte jam anathemati subjicite hæresim Arianam, quem-
 admocum et alias hæreses vetus ecclesiæ regula tanquam impias
 rejecit. Impium enim Arii dogma tumultus ac seditiones ad hunc
 usque diem in ecclesia excitavisse, orbi terrarum manifestissimum
 est. Hæc conditio cum ab Ursacio, Valente, Germinio, Auxentio,
 Demophilo et Cajo non admitteretur, penitus divisit ecclesiam.
 Etenim isti quidem ea quæ tum in synodo Ariminensi recitata
 fuerant, amplexi sunt: alii vero Nicænam fidem denuo confirma-
 runt. Inscriptionem autem illam quæ præfixa erat fidei supra

ὦν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ γνωρίμους ἐπιστέλλων τοιαύδε 138
κατὰ λέξιν φησίν.

- 31 Τί γὰρ ἔλειπε^h διδασκαλίας εἰς εὐσέβειαν τῇ καθολικῇ
ἐκκλησίᾳ, ἵνα νῦν περὶ πίστεως ζητῶσι, καὶ τὴν ὑπατείαν
τῶν παρόντων χρόνων προτάσσωσι τῶν παρ' αὐτῶν ἐκτι- 5
32 θεμένων ῥημάτων δῆθεν περὶ πίστεως. Οὐρσάκιος γὰρ
καὶ Οὐάλης καὶ Γερμάνιοςⁱ πεποιήκασιν, ὃ μήτε γέγονεν
μήτε ἠκούσθη ποτὲ παρὰ Χριστιανοῖς. Γράψαντες γὰρ
33 ὡς ἤθελον αὐτοὶ πιστεύειν, προέταξαν τὴν ὑπατείαν
καὶ τὸν μῆνα καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ παρόντος χρόνου, ἵνα 10
δείξωσι πᾶσι τοῖς φρονίμοις, ὅτι μὴ πρότερον ἀλλὰ νῦν
ἐπὶ Κωνσταντίου ἀρχὴν ἔχει τούτων ἡ πίστις. πάντες^k
34 γὰρ πρὸς τὴν ἰδίαν αἵρεσιν βλέποντες ἔγραψον. Πρὸς
τούτοις^l περὶ τοῦ Κυρίου προσποιούμενοι γράφειν, ἄλλον
δεσπότην ἑαυτῶν^m ὀνομάζουσι Κωνσταντίον. αὐτὸς γὰρ 15
35 ἦν ὁ τὴν δυναστείαν τῆς ἀσεβείας αὐτοῖς παρέχων. Καὶ
αἰώνιον δὲ αὐτὸν βασιλέα εἰρήκασιν οἱ τὸν Υἱὸν αἰδίου
36 ἀρνούμενοι· οὕτως εἰσὶ πρὸς ἀσεβειαν χριστομάχοι. Ἄλλ'

^h ἔλειπεν F. M.

Valesius,) et mox ἔγραψαν, A-
than.

ⁱ Γερμάνιος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς A-
than. De Synod. 3.

^l τούτοις γὰρ F. τούτοις δὲ M.

^k πάντα, (quod scribere voluit

^m ὀνομάζουσιν ἑαυτοῖς Athan.

recitatæ, magnopere deriserunt. Ac præcipue Athanasius in epistola ad familiares, ubi ad verbum ita scribit.

Quid enim deerat doctrinæ ecclesiæ catholicæ ad pietatem? ut nunc de fide inquirant, et præsentium temporum consulatum expositioni fidei suæ præfigant. Ursacius enim et Valens atque Germinius id fecere, quod nec factum, nec auditum est unquam apud Christianos. Nam cum eam fidem perscripsissent quam ipsi amplecti volebant, consulatum præsentis anni, et mensem ac diem prænotaverunt, ut omnibus prudentibus viris palam facerent, fidem ipsorum non olim, sed nunc primum sub Constantio initium accepisse. Quippe illi suam ipsorum hæresim spectantes, cuncta scripsere. Præterea cum de Domino se scribere præ se ferrent, alium Dominum suum nominarunt, Constantium scilicet. Hic enim vim ac potentiam impietati ipsorum subministrabat. Sed et illum imperatorem æternum appellarunt, ipsi qui filium Dei sempiternum esse negant, adeo præ impietate infensi sunt hostes

ἴσως ἐστὶνⁿ αὐτοῖς πρόφασις τῆς^o ὑπατείας ἢ τῶν ἀγίων²⁰
 προφητῶν χρονογραφία. ἀλλὰ κἄν τοῦτο τολμήσωσιν
 37 εἰπεῖν, πολὺ τὴν ἀμαθίαν ἑαυτῶν ἐξαγγέλλουσιν^p. Αἱ
 μὲν γὰρ τῶν ἀγίων προφητεῖαι χρόνων ἔχουσι μνήμην
 καὶ Ἡσαΐας μὲν καὶ Ὡσηὲ ἐν ἡμέραις Ὁζίου καὶ Ἰωάθαμ
 καὶ Ἀχάζ καὶ Ἐζεκιίου γεγόνασιν· Ἰερεμίας δὲ ἐν ἡμέραις 25
 Ἰωσίου· Ἰεζεκιήλ δὲ καὶ Δανιήλ ἐπὶ Κύρου καὶ Δαρείου.
 38 Καὶ ἄλλοι ἐν ἄλλοις χρόνοις ἐπροφήτευσαν, οὐ τῆς θεοσε-
 39 βείας ἀρχὴν καταβαλλόμενοι. Ἦν γὰρ καὶ πρὸ αὐτῶν
 καὶ αἰεὶ^q καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου^r· ταύτην ἡμῖν ὁ Θεὸς
 40 ἐν Χριστῷ προητοίμασεν. Οὐδὲ τῆς αὐτῶν^s πίστεως 30
 τοὺς χρόνους ἐσήμαινον· ἦσαν γὰρ^t καὶ πρὸ τούτων τῶν
 χρόνων αὐτοὶ πιστοί· ἀλλὰ τῆς δι' αὐτῶν ἀπαγγελίας^u
 41 ἦσαν οἱ χρόνοι. Ἡ^x δὲ ἀπαγγελία^y προηγουμένης^z μὲν
 περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν^a· ἐπακολούθημα
 δὲ περὶ τῶν ἐσομένων τῷ Ἰσραὴλ καὶ τοῖς ἔθνεσι· καὶ 35

ⁿ αὐτοῖς ἐστὶ Athan.

^o τῆς om. F. M.

^p “ἐξαγγελοῦσιν cod. Allat. quod magis probō.” VALESIUS.

^q αἰεὶ ἦν Athan.

^r κόσμου om. F. M.

^s αὐτῶν δὲ F. Athan.

^t ἦσαν μὲν καὶ Athan.

^u Ita F. et cod. Allat. teste Valesio, Athan. ἐπαγγελίας editt. vulg.

^x ἦν δὲ ἡ Athan.

^y Ita Athan. ἐπαγγελία codd. et editt. vulg.

^z προηγουμένη Athan.

^a ἡμῶν om. Athan.

Christi. Sed fortasse sanctorum prophetarum chronographia exemplum illis præbuit ad consules prænotandos. Verum si hoc ausi fuerint dicere, inscitiam suam eo maxime prodent. Sanctorum enim prophetiæ mentionem temporum faciunt. Esaias quidem et Osee temporibus Osiaë, Joatham, Achas et Ezechiaë vixerunt: Hieremias vero temporibus Josiaë: Ezechiel autem et Daniel Cyro et Dario regnantibus. Alii præterea aliis temporibus prophetarunt: non illi religionis fundamenta jacentes. Hæc enim ante illorum tempora jam erat: et semper, adeoque ante ipsam mundi constitutionem fuit, quam Deus nobis per Christum præparavit. Nec fidei suæ tempus designarunt: quippe qui ante illa jam tempora fideles fuissent. Sed tempora illa sunt promissionis quæ per ipsos fiebat. Promissionis autem primum ac præcipuum caput erat, de Servatoris nostri adventu. Appendicis autem loco, subnectebantur ea quæ Judæis ac gentibus erant

ἦσαν οἱ χρόνοι σημαινόμενοι οὐκ ἀρχῆ^b πίστεως, καθὰ
 προείπον, ἀλλ' αὐτῶν τῶν προφητῶν, καθ' οὓς αὐτοὶ
 42 γενόμενοι, τοιαῦτα^c προεφήτευσαν. Οὗτοι δὲ οἱ νῦν σοφοὶ
 οὐχ ἱστορίας ἐξηγούμενοι, οὐδὲ τὰ μέλλοντα προλέγοντες,
 ἀλλὰ γράψαντες, Ἐξετέθη ἡ πίστις ἡ καθολικὴ, εὐθύς 40
 προσέθησαν^d καὶ τὴν ὑπατείαν καὶ τὸν μῆνα καὶ τὴν ἡμέ-
 43 ραν. Ὡςπερ^e οἱ ἅγιοι τῶν ἱστοριῶν καὶ τῆς ἑαυτῶν δια-
 κοινίας τοὺς χρόνους ἔγραφον, οὕτως οὗτοι τῆς ἑαυτῶν
 44 πίστεως τὸν χρόνον σημαινουσι. Καὶ εἶθε περὶ τῆς ἑαν- 45
 τῶν ἔγραφον, νῦν γὰρ ἤρξαντο^f, καὶ μὴ ὡς περὶ τῆς
 καθολικῆς^g ἐπεχειροῦν· οὐ γὰρ ἔγραψαν, οὕτω πιστεύ-
 45 ομεν· ἀλλ' ὅτι ἐξετέθη ἡ καθολικὴ πίστις. Τὸ μὲν οὖν 139
 τολμηρὸν τῆς προαιρέσεως ἐλέγχει τὴν ἀμαθίαν^h αὐτῶν·
 τὸ δὲ καινὸν ἐπιπόημα τῆς γραφῆς ἴσον ἐστὶ τῆς Ἀ-
 46 ρειανῆς αἰρέσεως. Οὕτω γὰρ γράψαντες ἐδίδαξανⁱ, πότε 5
 μὲν ἤρξαντο πιστεύειν αὐτοί· ἀπὸ δὲ τοῦ νῦν βούλονται
 47 τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγέλλεσθαι. Καὶ ὡςπερ κατὰ

^b ἀρχῆς Athan.

^c Ita F.M. Athan. ταῦτα editt.
 vulg.

^d προίθησαν F.M.

^e ὡςπερ, et mox σημάνωσι,
 Athan.

^f ἤρξατο Athan.

^g περὶ τῆς πίστεως F. M.

^h Ita M.C. Athan. (cod. Reg.)
 quod Valesius in versione sua
 secutus est. ἀθείαν editt.

ⁱ "Rectius apud Athanasium
 scribitur ἔδειξαν." VALESIIUS.

eventura. Proinde tempora ab illis prænотата, non fidei initium designabant, sicut antea dixi; sed ipsorum prophetarum ætatem, qua singuli vaticinari cœperunt. At isti nostri temporis sapientes, cum nec historias scribant, nec futura prædicant: ubi dixerunt, Exposita est fides catholica, statim consules adjiciunt et mensem ac diem. Et quemadmodum viri sancti rerum gestarum ac ministerii sui tempora scripserunt; ita isti fidei suæ tempus adnotant. Atque utinam de sua duntaxat fide scripsissent: nunc enim primum ipsi credere cœperunt: ac non de catholica fide id ausi essent scribere. Non enim scripserunt: Ita nos credimus. Sed hoc modo: Exposita est fides catholica. Itaque; consilii hujus temeritas atque audacia imperitiam illorum coarguit: novitas autem scriptionis ab illis excogitata, par omnino est Arianae perfidiæ. Etenim ita scribentes, omnibus ostenderunt quandonam primum cœperint credere, et exinde fidem suam prædicari velint. Et quemadmodum cum evangelista Lucas ait: Propositum est

τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν ἐτέθη δόγμα περὶ τῆς ἀπογραφῆς, καὶ τοῦτο τὸ δόγμα^k πρότερον μὲν οὐκ ἦν, ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἤρξατο εἶναι^l, καὶ ἐτέθη παρὰ τοῦ γράψαντος, οὕτω καὶ οὗτοι γράψαντες, ἐξετέθη νῦν ἡ πίστις, 10 ἔδειξαν ὅτι νεώτερον τὸ^m τῆς αἰρέσεως αὐτῶν ἐστὶ φρόνημα καὶ οὐκ ἦν πρότερον. Εἰ δὲ προστιθέασι τῆς καθολικῆς, ἔλαθον ἑαυτοὺς πεσόντες εἰς τὴν παρανομίανⁿ τῶν ἀπὸ Φρυγίας· ὥστε καὶ αὐτοὺς κατ' ἐκείνους εἰπεῖν, ἡμῖν πρῶτον ἀπεκαλύφθη καὶ ἀφ' ἡμῶν ἡ πίστις ἄρχεται τῶν 15 Χριστιανῶν· καὶ ὥσπερ ἐκείνοι Μαξιμίλλαν καὶ Μοντανὸν, οὕτως οὗτοι ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ δεσπότην Κωνσταντίον^o 49 ἐπιγράφονται. Εἰ δὲ κατ' αὐτοὺς ἀπὸ τῆς νῦν ὑπατείας ἀρχὴν ἡ πίστις ἔχει, τί ποιήσουσιν οἱ πατέρες καὶ οἱ 20 μακάριοι μάρτυρες; τί δὲ καὶ αὐτοὶ ποιήσουσι τοὺς^p παρ' αὐτῶν κατηχηθέντας, καὶ πρὸ τῆς ὑπατείας ταύτης κοιμηθέντας; πῶς αὐτοὺς ἐγείρουσιν, ἵνα ἃ μὲν ἔδοξαν δεδιδάχεναι, τούτους ἀπαλείψωσιν· ἃ δὲ νῦν ὡς ἐφευρόντες ἐγράψαν, ἐπισπείρωσιν αὐτοῖς; οὕτως εἰσὶν ἀμαθεῖς, μόνον 25

^k Ita F. M. Athan. καὶ τοῦτο τὸ δόγμα om. edit. vulg.

^l εἶναι om. Athan.

^m νεωτέρων ἐστὶ τὸ τ. αἰ. αὐ. φρ. Athan.

ⁿ παράνοια Athan. quod Va-

lesius probavit et in versione sua secutus est.

^o Κωνσταντίον δεσπότην Athan.

^p τοῖς π. αὐ. κατηχηθεῖσι, et mox κομηθεῖσιν, M.

edictum de censu : istud quidem edictum antea non erat, ab illis autem temporibus cœpit esse, et propositum est ab illo qui id scripserat : Ita cum isti scribunt : exposita nunc est fides, declarant recentem esse sententiam hæreseos ipsorum, nec anteriori tempore exstitisse. Quod vero nomen addunt catholicæ, non sentiant se imprudentes labi in amentiam Cataphrygarum : ut quemadmodum illi, sic etiam ipsi dicant : Nobis primum revelata est, et a nobis incepta fides Christianorum. Et quemadmodum illi Maximillam atque Montanum, sic isti pro Christo Constantium sibi Dominum adsciscunt. Quod si juxta illorum sententiam ab hoc consulatu initium fides accepit : Quid facient patres ac beati martyres ? Quid ipsi facturi sunt iis quos in fide instituerunt, et qui ante istos consules mortui sunt ? Qua ratione eos ad vitam revocabunt, ut quæ ipsi docuerunt, ea nunc ex eorum animis evellant, et ista quæ nunc primum invenisse se scribunt, illis inserant ? Adeo sunt imperiti ac rudes, nec quidquam aliud norunt

εἰδότες^p πλάττειν προφάσεις, καὶ ταύτας ἀπρεπεῖς καὶ ἀπιθάνους, ἐχούσας εὐθὺς τὸν ἔλεγχον.

50 Τοιαῦτα μὲν Ἀθανάσιος τοῖς ἑαυτοῦ γνωρίμοις ἐπεστελλεν. Ἐξέστω δὲ τοῖς φιλομαθέσιν ἀναζη-
τήσασι τὴν ἐπιστολὴν γνῶναι τὰ ἐν αὐτῇ δυνατῶς 30
εἰρημένα· ἡμεῖς γὰρ μέρος αὐτῆς ἐνταῦθα παρατε-
51 θείκαμεν, τὸ μῆκος παραιτησάμενοι. Ἰστέον δὲ, ὅτι
ἡ σύνοδος καθεῖλε τοὺς περὶ Οὐάλεντα καὶ Οὐρσά-
κιον, Αὐξέντιόν τε καὶ Γερμάνιον καὶ Γάϊον καὶ
Δημόφιλον, ὅτι τὴν Ἀρειάνιον δόξαν ἀναθεματίσαι 35
52 οὐ κατεδέξαντο. Διὸ οὗτοι μὲν ἀγανακτοῦντες ἐπὶ
τῇ καθαιρέσει, πρὸς τὸν βασιλέα ταχέως ἀνέδραμον
ἐπικομίζόμενοι τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς
53 πίστεως ἔκδοσιw. Ἡ σύνοδος δὲ δι' ἐπιστολῆς γνώ-
ριμα τὰ ὑπ' αὐτῆς γνωσθέντα καθίστη τῷ βασιλεῖ. 40
ἥς ἐκ Ῥωμαϊκῶν μεταβληθείσης ἦδε ἔστιw ἡ διάνοια.

54 Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἀρμίνῳ συνόδου πρὸς τὸν βασιλέα
Κωνστάντιον.

Ἐκ τε τῆς^q τοῦ Θεοῦ κελεύσεως, καὶ τοῦ^r τῆς σῆς

^p εἰδόντες Vales. (errore typo- ii. 19. Τάτε ἐκ τῆς Sozom. H.E.
graphi,) neque correxit Reading. iv. 18.

^q Ἐκ τῆς Thdrt. Hist. Eccl. ^r τοῦ superscriptum habet M.

quam excusationes confingere, easque indecoras et improbables, quæ illico rebus ipsis confutentur.

Hæc sunt quæ Athanasius in epistola ad familiares suos scripsit. Poterunt autem studiosi, ubi epistolam ipsam nacti fuerint, quæcunque illic graviter sunt ab auctore dicta, cognoscere. Nos enim brevitatis studio, partem duntaxat illius epistolæ hoc loco posuimus. Porro sciendum est, Ursacium, Valentem, Auxentium cum Germinio, Caio atque Demophilo, a synodo fuisse depositos, eo quod Arianam hæresim anathemate damnare noluisent. Quam quidem depositionem cum isti ægro animo ferrent, ocysus ad imperatorem properarunt, eam fidei formulam quæ in synodo perlecta fuerat, secum deferentes. Synodus vero ea quæ decreverat, imperatori per epistolam significavit: quæ ex Latino sermone in Græcum translata hunc continet sensum.

Epistola synodi Ariminensis ad imperatorem Constantium.

Jubente Deo et præcepto pietatis vestræ credimus esse dispo-

εὐσεβείας προστάγματος, τὰ πάλαι⁸ δογματισθέντα γε 140
 γενῆσθαι πιστεύομεν· εἰς γὰρ Ἀρίμινον ἐκ πασῶν τῶν
 πρὸς δύσιν πόλεων εἰς τὸ αὐτὸ⁴ πάντες ἐπίσκοποι συνήλ-
 θομεν· ἵνα καὶ ἡ πίστις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας γνω-
 55 ρισθῇ καὶ οἱ τὰναντία φρονούντες ἔκδηλοι γίνωνται. Ὡς 5
 γὰρ ἐπὶ πλεῖστον διασκοποῦντες εὐρήκαμεν, ἀρεστὸν⁵
 ἐφάνη τὴν πίστιν τὴν ἔκπαλαι² διαμένουσαν, ἣν καὶ οἱ
 προφῆται καὶ τὰ εὐαγγέλια καὶ οἱ ἀπόστολοι διὰ⁷ τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκήρυξαν, τοῦ καὶ τῆς σῆς
 βασιλείας φρουροῦ² καὶ τῆς σῆς ῥώσεως προστάτου, ἵνα 10
 ταύτην κατασχόντες φυλάξωμεν³, καὶ φυλάττοντες μέχρι
 56 τέλους διατηρῶμεν. Ἄτοκον γὰρ καὶ ἀθέμιτον ἐφάνη
 τῶν ὀρθῶς καὶ δικαίως ὀρισμένων τι μεταλλάσσειν^b, καὶ
 τῶν ἐν Νικαίᾳ κοινῇ μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου σου πατρὸς
 57 καὶ βασιλέως^c Κωνσταντίνου ἐσκεμμένων· ὧν ἡ διδασκαλία 15

τοῦ etiam habent Athan. De
 Synod. 10, Thdrt. Soz. Niceph.
 H. E. ix. 40: sed omittunt edd.
 vulg.

⁸ τὰ πάλαι om. Soz. in quo
 minus a vero sensu aberrat
 quam cæteri Græci. Genuina
 enim epistola quam Hilarius ex-
 hibet sic incipit, "Jubente Deo
 ex præcepto pietatis tuæ credi-
 mus fuisse dispositum, ut ad
 Ariminensium locum ex diversis
 provinciis occidentalium episcopi
 veniremus." Vid. Hilar. ex Oper.
 Histor. Fragm. viii. Conf. Vales.
 in Annott.

^t ἐπὶ ταῦτό Soz. Tum mox

οἱ ἐπίσκ. Athan. Thdrt. Soz.

⁵ ἀρεστὸν Thdrt. placuit Hilar.
 invenimus optimum esse Epiphani-
 us in Cassiod. Hist. Trip. v.
 21. Similis variatio est supra,
 cap. 23. §. 51. inter ἀρεστὴν et
 ἀρίστην.

² ἐκ παλαιού Soz.

⁷ ἀπόστολοι τοῦ Κ. Soz. διὰ Ἰ.
 Χ. τοῦ Κυρίου ἡμῶν Thdrt.

² ἐφόρου Soz.

³ κατέχοντες φυλάξωμεν Thdrt.
 φυλάττωμεν μέχρι τέλους διατη-
 ροῦντες Soz.

^b μεταλλάξαι Thdrt.

^c Κ. τοῦ σοῦ πατρὸς καὶ βασι-
 λέως Athan. Thdrt. Soz.

situm, ut ad Ariminensium locum ex diversis provinciis occiden-
 talium episcopi veniremus: ut et fides claresceret omnibus eccle-
 siæ catholicæ, et hæretici noscerentur. Dum enim omnes qui
 recte sapimus, contractaremus, placuit ut fidem ab antiquitate
 perseverantem, quam per prophetas, evangelia et apostolos, per
 ipsum Deum et Dominum nostrum Jesum Christum, salvatorem
 imperii tui largitorem salutis tuæ accepimus, quam semper obti-
 nuimus, teneamus. Nefas enim duximus, recte et juste sanc-
 ritorum aliquid mutilare; et eorum qui in Nicæno tractatu con-
 siderant una cum gloriosæ memoriæ Constantino patre pietatis

τε^d καὶ τὸ φρόνημα διηλθέ τε καὶ ἐκηρύχθη εἰς πάσας
 ἀνθρώπων ἀκοάς τε καὶ διανοίας, ἥτις ἀντίπαλος μόνη καὶ
 58 ὀλετήρ τῆς Ἀρείου αἵρέσεως ὑπῆρξε· δι' ἧς οὐ μόνον
 αὐτῇ^e ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ αἵρέσεις καθηρέθησαν· ἐν ᾗ
 ὄντως καὶ τὸ^f προσθεῖναι τι σφαλερὸν, καὶ τὸ ἀφελέσθαι^g 20
 ἐπικίνδυνον ὑπάρχει· ὡς εἴπερ καὶ^h θάτερον γένοιτο¹,
 59 ἔσται τοῖς ἐχθροῖς ἄδεια ποιεῖν^k ἄπερ βούλονται. Ὅθεν
 Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐάλης, ἐπειδὴ ἔκκαλοι¹ μέτοχοί τε
 καὶ σύμφρονες^m τοῦ ἀρειανικοῦⁿ δόγματος ἦσαν καθεστη-
 κότες, καὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας χωρισθέντες ἀπεφάνθη- 25
 σαν ἧς ἵνα μετᾶσχουσιν, ἐφ' οἷς ἑαυτοῖς^o συνεγνώκεισαν
 πλημμελήσαντες μετανοίας τε καὶ συγγνώμης ἡξίουν τυ-
 χεῖν, ὡς καὶ τὰ ἔγγραφα τὰ ὑπ' ᾗ^p ἐκείνων γεγεννημένα
 μαρτυρεῖ δι' ὧν ἀπάντων φειδῶ γεγένηται καὶ τῶν ἐγ-
 60 κλημάτων συγγνώμη. Ἦν δὲ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ταῦτα 30
 ἐπράττετο, ὅτε ἐν Μεδιολάνῳ τὸ συνέδριον τῆς συνόδου
 συνεκροτεῖτο, συμπαρόντων δὲ^q καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῆς
 61 τῶν^r Ῥωμαίων ἐκκλησίας. Ἐγνωκότες^s δὲ ἅμα καὶ τὸν

^d τε om. Athan. Soz. Niceph.

^e αὐτῇ Athan Soz.

^f τὸ om. Soz.

^g ἀφελέσθαι τι Athan. Soz.

^h καὶ om. Thdrt. pro eo τι habet Soz.

ⁱ γίνηται Soz.

^k Ita F. M. Soz. Niceph. Stephan. τοῦ ποιεῖν Valesius adnotans, "Articulus τοῦ deest in nostris exemplaribus, Reg., Flor., et Sfort. Habetur tamen apud Athan. de Synod." τοῦ π. item Thdrt. Christoph.

¹ ἔκκαλοι om. Thdrt. πάλοι Soz. καὶ ἔκκαλοι F. M. Niceph.

^m σύμφρονος Athan. Thdrt.

ⁿ σύμβουλοι Soz.

^o ἀρειανεῖον M. Ἀρειανοῦ Athan. Soz.

^p ἑαυτοῖς συνεγνώκεισαν πλημμελήσαντας Niceph. ἑαυτοῖς M.

^q ὑπὲρ Niceph.

^r ἢ Thdrt.

^s Ita F. M. Athan. Thdrt.

Soz. τῶν om. Niceph. et editi.

^t ἐγνωκότες M.

tuxæ. Qui tractatus manifestatus est et insinuatus mentibus popularum, et contra hæresim Arianam tunc oppositus invenitur, ut non solum ipsa, sed etiam reliquæ hæreses inde sint expugnatae. A quo si aliquid demptum fuerit, venenis hæreticorum aditus panditur. Ideo Ursacius et Valens in suspicionem ejusdem hæreseos Arianæ venerunt aliquando, et suspensi erant a communionem. Et rogaverunt veniam, sicut eorum continent scripta. Quam meruerunt tunc temporis a concilio Mediolanensi, adasistentibus etiam legatis Romanæ ecclesiæ. Constantino præsentem

μετὰ τελευτὴν[†] ἄξιον μνήμης Κωνσταντῖνον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐξετάσεως τὴν συγγραφείσαν πίστιν ἐκτε- 35
 θεικότα, ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο βαπτισθεὶς
 καὶ πρὸς τὴν ὀφειλομένην εἰρήνην ἀνεχώρησεν, ἄτοπον^α
 εἶναι μετ' ἐκείνου^β τὶ καινοτομεῖν, καὶ τοσοῦτους ἀγίους
 ὁμολογητὰς καὶ^γ μάρτυρας τοὺς καὶ^δ τοῦδε τοῦ δόγματος
 συγγραφεῖς τε καὶ εὐρετὰς^ε ὑπεριδεῖν, οἳ τινες κατὰ τὸν 40
 παλαιὸν τῆς καθολικῆς^β ἐκκλησίας θεσμὸν ἅπαντα^ε φρο- 141
 61 νούντες^δ διαμεμενέκασιν. Ὡν ὁ Θεὸς τὴν πίστιν καὶ εἰς
 τοὺς σους χρόνους τῆς βασιλείας μετέδωκε^ε διὰ τοῦ Κυ-
 ρίου^ε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ σοι καὶ τὸ βασιλεύειν
 οὕτως^ε ὑπῆρξεν, ὡς καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης κρατεῖν. 5
 63 Πάλιν γοῦν οἱ^β ἑλεεινοὶ καὶ οἰκτροὶ τῷ φρονήματι ἀθε-
 μίτῳ τολμήματι τῆς δυσσεβοῦς φρονήσεως κήρυκας ἑαυ-
 τοὺς^ι ἀνήγγειλαν, καὶ ἐπιχειροῦσιν ἀνατρέπειν πᾶν τὸ^κ

[†] Ita F. M. Athan. Soz. Niceph. τὴν τελευτὴν Thdrt. et edd.

^α Post ἄτοπον addidit Christophorus, et recepit Valesius, ἐνομίσαμεν, quod non agnoscunt codices, quanquam *judicamus* habeat Epiphanius, et *putamus* Hilarius. Idem quod in textu habent Athan. Thdrt. (codd.) Soz. Niceph. "Postrema vox deest in omnibus nostris codicibus, et apud Athan. ac Soz." VALESIIUS.

^β ἐκείνου Athan.

^γ καὶ om. F. Athan.

^δ τοὺς δὲ καὶ τοῦ δόγματος συγγραφέας Soz. τοὺς καὶ τοῦ δόγματος συγγραφέας Niceph.

^ε ἐφευρετὰς παριδεῖν Thdrt.

^β καθολικῆς om. Athan. Thdrt. ἐκκ. θεσμὸν τῆς καθολικῆς Niceph. Non agnoscit Epiphanius, sic, cum et ipsi *præteritorum catholicorum secundum scripturas* &c.

^ε ἅπαντες Niceph.

^δ φρονούντες F.

^ε μετεδίδωκε Soz.

^ε διὰ τοῦ Δεσπότην ἡμ. Athan. Thdrt. Soz. Niceph.

^ε οὕτως om. Niceph.

^β οἱ om. Soz. Niceph.

^ι τε αὐτοὺς Soz. τε ἑαυτοὺς Niceph.

^κ πᾶν ἀληθείας Athan. Thdrt. Soz. Niceph.

in hoc, cum magno examine fuisset conscriptum, quod tenens baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutilare, et tot sanctos et confessores et successores martyrum, ipsius tractatus conscriptores in aliquo remove, cum et ipsi præteritorum catholicæ ecclesiæ scriptorum cuncta servaverint. Mansitque usque in hæc tempora, quibus pietas tua a Deo patre per Deum et Dominum nostrum Jesum Christum potestatem regendi orbis accepit. Verum miseri homines et infelici sensu præditi, iterum ausu temerario se præcones impiæ doctrinæ

64 τῆς ἀληθείας σύνταγμα. Ὡς γὰρ κατὰ τὸ σὸν πρόσταγμα τὸ συνέδριον τῆς συνόδου συνεκροτέιτο, κἀκείνοι τῆς ἰδίας ἀπάτης ἐγύμνου τὴν σκέψιν· ἐπειρῶντο γὰρ πανουργία τινὶ καὶ ταραχῇ προσφέροντές τι καινοτομεῖν, τῆς τοιαύτης ἑτεροίας¹ τοὺς συναλισκομένους εὐρόντες Γερμάνιον^m, Αὐξέντιονⁿ καὶ Γάϊον, τοὺς τὴν ἔριν^o καὶ διχοστασίαν ἐμποιοῦντας· ὧν ἡ διδασκαλία μία^p μὲν οὐσα πᾶν πλήθος 15
65 βλασφημιῶν ὑπερβέβηκεν. Ὡς δὲ συνείδον οὐχὶ τῆς αὐτῆς^q προαιρέσεως^r ὄντας οὔτε ὁμογνωμονοῦντας ἐφ' οἷς κακῶς ἐφρόνουν, εἰς τὸ συμβούλιον ἡμῶν μετήγαγον ἑαυτοὺς, ὡς δοκεῖν ἕτερον^s γράφειν. ἦν δὲ ὁ καιρὸς βραχύς, ὁ καὶ 66 τὰς γνώμας αὐτῶν ἐξελέγχων. Ἴνα μὴ οὖν^t τοῖς αὐτοῖς 20
ἀεὶ^u τὰ τῆς ἐκκλησίας περιπίπτῃ, καὶ ταραχῇ καὶ θόρυβος κυλινδούμενος^x ἅπαντα^y συγχέῃ^z, βέβαιον ἐφάνη τὰ πάλαι ὠρισμένα ἔμμονα^a καὶ ἀμετακίνητα διαφυλάττειν^b, τοὺς

¹ προσφέροντές τι, καινοτομεῖν τὴν πίστιν τῇ τοιαυτῇ ἑταιρίᾳ συναλισκομένους M. Pro ἑτεροίας, habent ἑταιρίας Athan. Thdr. Niceph. ἑτερείας Soz. *hujusmodi enim malitiā captos* Epiphān.

^m Γερμῆνον (hic et De Synod. 1.) Athan. Soz. Γερμῆνον Niceph. Γερμῆνον τινα Thdr. *Germanum quendam* Epiphān.

ⁿ Notandum est Hilarii fragmentum Auxentii nomen hic non habere. Habent Græca exemplaria et Epiphān. Conf. Editorem Benedict. ad Hilar.

^o τὴν αἶρεσιν Thdr.

^p διδασκαλία μὴ μένουσα Soz.

Niceph. διαμένουσα Thdr.

^q τῆς τοιαύτης Athan.

^r αἰρέσεως Soz. Niceph.

^s ἕτερόν τι Athan. Soz. Niceph. δοκεῖν τι γράφειν Thdr.

^t ἵνα οὖν μὴ Athan. Thdr.

Soz. Niceph.

^u ἀεὶ om. Soz. Niceph.

^x καλινδούμενος Thdr.

^y ἅπαντας Niceph.

^z συνέχει Soz. Niceph.

^a ἔννομα Athan. Thdr. Utrumque om. Soz. Niceph. *ut quæ dudum decreta sunt, legaliter immutabiliterque servantur*, Epiphān.

^b φυλάττειν Soz. Niceph.

renunciarunt: et nunc etiam conantur convellere quod fuerat positum ratione. Etenim cum pietatis tuæ literæ jusserint tractari de fide, offerebatur nobis a supradictis turbatoribus ecclesiarum, adsociato Germinio, Auxentio et Caio, novum nescio quid considerandum, quod multa perversæ doctrinæ continebat. At vero cum videretur displicere quod offerebant publice in concilio, putaverunt aliter esse conscribendum. Et quidem hæc brevi tempore sæpe mutasse, manifestum est. Sed ne ecclesiæ frequentius perturbentur, placuit instituta vetera rata atque inviolabilia ser-

δε πρῆραμένους ἀπὸ^c τῆς ἡμετέρας κοινῆς ἀποκεχω-
 6, ρίσθαι. Δι' ἣν αἰτίαν τοῖς ἀναδιδάξοντας^d πρέσβεις πρὸς 25
 τὴν σὴν ἐπείκειαν ἐπεστάλαξεν τὴν γνῆμν τοῦ συνε-
 δρίου διὰ τῆς ἐπιστολῆς μψύσσοντας τοῖς γε πρεσβεύουσι^e
 πρό γε πάντων τοῦτο παρακελευσάμεθα, τὸ^f τὴν ἀλήθειαν
 πιστώσασθαι, ἐκ τῶν τάλαι ἀρχαίων καὶ^g δικαίων ὁρμω- 30
 66 μένους. Οἱ καὶ τὴν σὴν ἀναδιδάξουσι ὁσιότητα^h, ὅτι οὐχ
 ὡς περ εἶψαν Οὐρσάκιός τε καὶ Οὐιάης, ἔσται εἰρήνη,
 69 ἄπειρ τι τῶν δικαίων ἀνετραπείη. Πῶς γὰρ εἰρήνη οἷόν
 τε ἄγειν τοῖς τὴν εἰρήνην καταλύοντας; μᾶλλον γὰρ ἔρις
 καὶ παραχῆ ἐκ τούτων σὴν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι καὶ τῆ³⁵
 70 τῶνⁱ Ῥωμαίων ἐκκλησία γενήσεται. Διὸ δὲ καὶ^k ἱκετεύο-
 μεν τὴν σὴν ἐπείκειαν, ἵνα προσηέσιν ἀκοαῖς καὶ γαλη-
 ναίῃ^l βλέμματι τὰ^m τῆς ἡμετέρας πρεσβείας ἀθρήσειας,
 μήτεⁿ πρὸς ὕβριν τῶν τετελενηκότων καινόν τι μεταλ-
 λάττων ἐπιτρέψειας, ἀλλ' εἴσῃς ἡμᾶς ἐμμένειν^o τοῖς 40

^c ἀπὸ om. M. Athan. Thdrt. Soz. Niceph.

^d Ita M. Athan. Thdrt. Soz. Niceph. ἀναδιχθόντας C. ἀναδι-
 δάξοντας editt. ἀνακισιαντος E-
 riphian.

^e τοῖς δὲ πρέσβεισι Athan. Thdrt. Soz.

^f Ita Athan. Thdrt. Soz. Ni-
 ceph. τῆ codices et editt.

^g ἀρχαίων δικαίως ὁρμμένων
 Soz. Niceph.

^h ἀπὸ θεότητος M. ὁσιότητα
 ἀναδιδάξουσι Thdrt.

ⁱ τῶν om. Thdrt. Niceph.

^k καὶ om. Athan. Thdrt. Soz. Niceph.

^l γαληνῆ Thdrt.

^m τοῖς ἡμετέρας πρέσβεισι A-
 than. Thdrt. Soz. Niceph.

ⁿ μηδὲ Soz. Niceph.

^o ἐμμένειν ἡμᾶς Athan. Thdrt.
 Soz. Niceph.

vari; supradictos vero a communione nostra removeri. Ad in-
 struendam igitur tuam clementiam legatos nostros direximus,
 concilii sententiam per literas nostras nunciaturos. Quibus hoc
 ipsum solum mandavimus, ut non aliter legationem perferrent,
 quam statuta vetera permanere firmissima: ut et sapientia tua
 cognosceret, non hoc quod promiserant supradicti Valens et Ur-
 sаций, Germinius et Caius, si sublatum fuisset quidpiam, pacem
 posse compleri. Quo enim modo pax servari possit ab iis qui
 pacem subvertunt? Magis enim turbatio cunctis regionibus, et
 præcipue ecclesie Romanæ immissa est. Ob quam rem tuam
 rogamus clementiam, ut placidis auribus et sereno vultu universos
 legatos nostros et aspicias et audias: neve aliquid permittat cle-
 mentia tua in injuriam veterum convelli, sed manere ea quæ a
 majoribus nostris accepimus; quos et fuisse prudentes, et sine

παρὰ τῶν προγόνων ὀρισθεῖσί τε καὶ νενομοθετημένοις·
 οὓς ἅπαντας^p μετὰ ἀγχινοίας τε καὶ φρονήσεως καὶ Πνεύ-
 71 ματος ἁγίου πεποικέναι φήσαιμεν ἄν. Τὰ γὰρ νῦν παρ'
 ἐκείνων καινοτομούμενα τοῖς μὲν πιστεύουσιν^q ἀπιστίαν
 72 ἐμποιεῖ τοῖς δὲ ἀπιστήσασιν^r ὁμότητα^s. Ἰκετεύομεν δὲ 45
 ἔτι^t, ἵνα κελεύσης τοὺς^u ἐπισκόπους τοὺς ἐν ταῖς^x ἄλλο-
 दाκαῖς διατρίβοντας, οὓς καὶ τὸ τῆς ἡλικίας ἐπίπονον καὶ 142
 τὸ τῆς πενίας ἐνδεές τρύχει, τὴν εἰς τὰ οἰκεῖα ἀνακομιδὴν
 ῥαδίαν ποιήσασθαι, ἵνα μὴ ἔρημοι τῶν ἐπισκόπων^y αἰ
 73 ἐκκλησίαι διαμένωσιν. Ἔτι δὲ^z πρὸς ἅσασι καὶ τοῦτο 5
 δεόμεθα, ἵνα μήτε^a ἐλλείπη τι^b τῶν προῦπαρξάντων μήτε
 πλεονάζῃ^c, ἀλλὰ πάντα ἄρρηκτα διαμένῃ^d ἐκ τῆς τοῦ σοῦ
 πατρὸς εὐσεβείας, καὶ^e εἰς τὸν νῦν χρόνον διαφυλαττό-

^p ἅπαντα Athan. Soz. Niceph.
^q πιστεύουσιν Athan. Soz. Ni-
 ceph.

^r ἀπιστοῦσιν Athan. Thdrt.
 Niceph. μὴ πιστεύουσιν Soz.

^s "Graviter hic lapsus est
 Græcus interpres. Latinum enim
 exemplar hujus epistolæ sic ha-
 bet: *Quia ista novitate non so-
 lum fideles populi perturbati sunt,
 verum etiam infideles ad credu-
 litatem vetantur accedere.* At
 Græcus interpres pro *credulita-
 tem*, legit *crudelitatem*, sicut ex
 versione ejus apparet." VALE-
 SIUS. Errorem hunc vitavit
 Epiphanius, nondum ipse tamen
 verum loci sensum assecutus

est; reddidit enim, *ea enim, quæ
 ab illis nunc innovantur, creden-
 tibus quidem incredulitatem infe-
 runt, non credentibus vero credu-
 litatem.*

^t ἔτι om. Thdrt.

^u τοὺς ἐπισκόπους om. Thdrt.

^x ταῖς om. Soz. Niceph.

^y ἐπισκόπων ἀφηρημένων M.
 Thdrt. ἀφωρισμένων Athan. Soz.
 Niceph.

^z καὶ πρὸς ἅσασι Thdrt.

^a μηδὲν μήτε Athan. Thdrt.
 Soz. μηδὲν ἐλλείπη Niceph.

^b τι om. Athan. Soz.

^c πλεονάζει Athan.

^d διαμένῃ Athan.

^e καὶ om. Soz.

Spiritu sancto Dei non egisse confidimus. Quia ista novitate non solum fideles populi perturbati sunt, verum etiam infideles ad credulitatem vetantur accedere. Oramus etiam ut præcipias, tot episcopos qui Arimino detinentur, inter quos plurimi sunt qui ætate et paupertate defecti sunt, ad suam provinciam remeare; ne destituti suis episcopis laborent populi ecclesiarum. Hoc etiam frequentius postulamus, ut nihil innovetur, nihil minuatur, sed maneant incorrupta quæ patris sanctæ pietatis tuæ temporibus, et tuis religiosis sæculis permanserunt. Nec jam nos fatigari aut convelli a sedibus nostris tua sancta prudentia permittat: sed quieti cum populis suis episcopi vacent semper postulationibus,

μενα¹ μήτε λοιπὸν ἡμᾶς μοχθεῖν, καὶ ἐκτὸς^ε τῶν ἰδίων παροικιῶν ἐπιτρέψειας γενέσθαι, ἀλλ' ἵνα οἱ ἐπίσκοποι¹⁰ σὺν τοῖς^h ἰδίοις λαοῖς μετ' εἰρήνης εἰς εὐχάςⁱ τε καὶ λατρείας σχολῆν ἄγοιεν, ἰκετεύοντες ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας^k καὶ βασιλείας καὶ εἰρήνης, ἣν ἡ θεϊότης σοι^l εἰς τὸ διη-
74 νεκὲς χαριεῖται. Οἱ δὲ ἡμέτεροι πρέσβεις τὰς^m ὑπογρα-
φὰς καὶ τὰς τῶν ἐπισκόπων προσηγορίας κομίζουσιν¹⁵ οἵτινες καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν θείων γραφῶνⁿ τὴν σὴν ἀναδι-
δάξουσι θεϊότητα^o.

75 Ταῦτα μὲν οὖν ἡ σύνοδος ἔγραψε, καὶ δι' ἐπισκό-
πων ἀπέστειλεν. οἱ μέντοι περὶ Οὐρσάκιον καὶ
Οὐάλεντα φθάσαντες τὴν τούτων ἄφιξιν, προδια-
βάλλουσι μὲν τὴν σύνοδον, ἐπιδείξαντες ἦν ἐπεκομί-²⁰
76 ζοντο πίστεως ἔκδοσιν. Ὁ βασιλεὺς δὲ ἐκ προλή-
ψεως τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ προσκείμενος ἠγανάκτει μὲν
κατὰ τῆς συνόδου· τοὺς δὲ περὶ Οὐάλεντα καὶ Οὐρ-

¹ διαφυλαττόμενος F. διαφυλατ-
τόμενος e corr. ead. man. M.

^ε καὶ τῶν οικείων παροικήσεων
ἄλλοτρῖους ἐπιτρέψειας γίνεσθαι A-
than. καὶ τῶν ἰδίων παροικίων ἄλ-
λοτρῖους ἐπ. γενέσθαι Thdrt. Soz.
καὶ τῶν οικείων παροικήσεων ἄλλο-
τρῖους ἐπ. γενέσθαι Niceph.

^h τῶν ἰδίων λαῶν Thdrt. Soz.
Niceph.

ⁱ εὐχάσις τε καὶ λατρείας Thdrt.
εἰς εὐωχίας τε κ. λ. mendose Soz.
Niceph.

^k βασιλείας καὶ σωτηρίας Athan.
βασιλείας τε κ. σ. Thdrt.

^l σοι om. Thdrt.

^m τὰς τε Athan. Soz. Niceph.

ⁿ γραμμάτων Niceph.

^o δσιότητα. γρ. θεώτητα marg.
ead. man. M. δσιότητα Athan.
Thdrt. religionem tuam Epi-
phan. "Melius apud Athanasium
δσιότητα. Neque enim proba-
bile est episcopus divinitatem
imperatoris dixisse." VALE-
SIUS.

quas habent pro salute tua et pro regno tuo, et pro pace quam tibi divinitas pro meritis tuis profundam ac perpetuam largiatur. Legati autem nostri, et subscriptiones et nomina episcoporum vel legatorum perferent; sicut iudem alia scriptura instruent tuam sanctam religiosamque prudentiam.

Hæc a concilio scripta, et per episcopos missa fuere. Verum Ursacius et Valens cum adventum illorum prævertissent, concilium ipsum apud imperatorem criminati sunt, ostensa illi fidei formula quam secum attulerant. Imperator vero, cuius animum jam pridem occupaverat Ariana perfidia, adversus synodum commotus est: Valentem autem et Ursacium multis honoribus affecit.

77 σάκιον διὰ τιμῆς ἤγε πολλῆς. Διὸ οἱ ἀπὸ τῆς 25
 συνόδου πεμφθέντες ἐχρόνιζον ἀποκρίσεως οὐ τυγχά-
 νοντες. Ὅψὲ δέ ποτε τοιάδε πρὸς τὴν σύνοδον διὰ
 τῶν παρόντων ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς^p.

78 Κωνσταντῖος νικητῆς καὶ θριαμβευτῆς Αὐγουστος πᾶσι
 τοῖς ἐν Ἀριμίμφ ἐπισκόποις συνελθοῦσιν. 30

Ἄει μὲν προηγουμένην ἔχειν ἡμᾶς^q φροντίδα περὶ
 τοῦ θεοῦ καὶ προσκυνητοῦ νόμου οὐδὲ ἡ ὑμετέρα χρηστό-
 79 τῆς ἀγνοεῖ. Ἄλλὰ νῦν τοὺς ἀπὸ^r τῆς συνέσεως ὑμῶν
 ἀποσταλέντας εἴκοσι ἐπισκόπους ἀναδεξαμένους τὴν παρ' 35
 ὑμῶν πρεσβείαν τέως οὐκ ἠδονήθημεν ἰδεῖν ἀναγκαῖα
 γὰρ ἡμῖν^s ἢ πρὸς τοὺς βαρβάρους ὁδός. καὶ ὡς οἴδατε,
 πρέπει τὴν ψυχὴν καθαρὰν οὖσαν ἀπὸ πάσης φροντίδος
 80 τὰ περὶ τοῦ θεοῦ νόμου γυμνάζειν^t. Τοιγαροῦν τοὺς
 ἐπισκόπους ἐκελεύσαμεν ἐν τῇ Ἀδριανουπόλει ἐκδέξασθαι 40
 τὴν ἡμετέραν ἐπάνοδον, ἵν' ἐπειδὴν πάντα καλῶς διατεθῆ
 τὰ δημόσια, τότε λοιπὸν ἄπερ ὑποβάλλουσιν^u ἀκοῦσαι
 81 καὶ δοκιμάσαι δυνηθῶμεν. Τῇ μέντοι στερρότητι ὑμῶν

^p ὁ βασιλεὺς om. F. M.

^q γὰρ τις ἡμᾶς ἤπειγεν ἢ Athan.

^r ἡμᾶς ἔχειω Athan. De Syn.

^t διαγυμνάζειω F. M. Athan.

55. p. 768.

^u ὑποβαλῶσιν Athan.

^r παρὰ τῆς Athan.

Proinde qui a synodo missi fuerant episcopi, diu illic hæserunt, cum nullum ipsis responsum daretur. Tandem vero imperator per illos qui aderant, hæc ad synodum rescripsit.

Constantius victor et triumphator Augustus, universis episcopis qui apud Arimimum convenerunt.

Præcipuam nos semper curam gerere divinæ ac venerabilis legis, ne vestra quidem sanctitas ignorat. Veruntamen viginti episcopos a vestra prudentia missos, qui legationem vestro nomine obeundam susceperunt, hactenus nobis videre non licuit. Urget enim nos expeditio adversus barbaros: et quemadmodum nostis, animo ab omni cura ac sollicitudine vacuo, divinæ legis negotia tractanda sunt. Quamobrem episcopis mandavimus, ut reditum nostrum Hadrianopoli expectarent; ut postquam ea quæ ad rempublicam pertinent, recte fuerint constituta, tunc demum quæ ab illis suggesta fuerint, audire atque expendere valeamus. Interim vero nequaquam molestum sit vestræ gravitati, eorum

μη βαρὺ φαινέσθω ὥστε ἐκδέξασθαι τὴν αὐτῶν ἐπάνοδον, 45
 ἵν' ἐπειδὴν ἐπανέλθωσι κομίζοντες ὑμῖν τὰς ἡμετέρας ἀπο-
 κρίσεις, δυνήθητε εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὰ πρὸς τὴν λυσι-
 τέλειαν ἀνήκοντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

82 Ταῦτα δεξάμενοι τὰ γράμματα οἱ ἐπίσκοποι, ἀθις
 τοιαῦτα ἀντέγραψαν.

85 Τὰ γράμματα τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἐδεξάμεθα, κύριε 143
 θεοφιλέστατε βασιλεῦ, τὰ περιέχοντα διὰ τὴν τῶν δημο-
 σίων ἀνάγκην τέως μὴ δεδυνῆσθαί σε τοὺς ἡμετέρους
 πρέσβεις θεωρήσαι· ἡμᾶς δὲ^z κελεύεις ἐκδέξασθαι τὴν αὐ- 5
 τῶν ἐπάνοδον, ἕως ἂν τὰ παρ' ἡμῶν ὀρισθέντα ἀκολούθως
 τοῖς προγόνοις ἡμῶν ἐπιγνῶ παρ' αὐτῶν ἢ σὴ εὐλάβεια γ.

84 Ἀλλὰ καὶ νῦν διὰ τούτων τῶν γραμμάτων ὁμολογοῦμεν
 καὶ διαβεβαιούμεθα μηδαμῶς ἡμᾶς ἀναχωρεῖν τῆς ἡμετέρας
 προθέσεως. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρέσβεσιν ἡμῶν ἐντει- 10

85 λάμεθα. Ἀξιούμεν τοίνυν, ὅπως γαλιηναῖα τῇ προσόψει
 τά τε νῦν γράμματα τῆς ἡμετέρας μετριότητος κελεύσης
 86 ἀναγνωσθῆναι. Ἀλλὰ γὰρ κἀκεῖνα ἃ διὰ τῶν πρέσβων
 ἡμῶν ἐνετειλάμεθα, ἡδέως ὑποδέξῃ^z ἐκεῖνο μέντοι συνορᾷ

^z ἡμᾶς τε Athan.

γ σὴ εὐσεβεία Athan.

^z ὑπόδεξαι F.

reditum prætolari, ut cum reversi fuerint nostra ad vos responsa referentes, ea quæ ad utilitatem ecclesiæ catholicæ pertinent, ad exitum perducere possitis.

Has literas cum accepissent episcopi, in hunc modum rescripserunt.

Accepimus literas clementiæ tuæ, Domine imperator Deo carissime, quibus significas ob publicorum negotiorum necessitatem, tibi non licuisse hactenus legatos nostros ad conspectum tuum admittere: jubesque ut eorum reditum eo usque expectemus, donec pietas tua per illos cognoverit ea quæ sunt a nobis convenienter majorum nostrorum traditioni decreta. Nos vero nunc quoque profitemur his literis et affirmamus, nullatenus nos a proposito nostro discedere. Id enim etiam legatis nostris mandavimus. Petimus autem ut placido ac sereno vultu tum præsentia mediocritatis nostræ scripta jubeas perlegi, tum ea quæ per legatos nostros mandavimus, benigne suscipias. Ceterum mansuetudo tua nobiscum juxta intelligit, quantus sit ubique mœror

μεθ' ἡμῶν καὶ ἡ σὴ ἡμερότης, ὅση νῦν ἐστὶ λύπη καὶ κατή- 15
φεια, ὅτι ἐν τοῖς σοῖς μακαριωτάτοις καιροῖς, τοσαῦται
87 ἐκκλησίου χωρὶς ἐπισκόπων εἰσί. Καὶ διὰ τοῦτο πάλιν^a
τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀξιούμεν, κύριε θεοφιλέστατε
βασιλεῦ, ὅπως πρὸ τῆς τραχύτητος τῶν χειμῶνων, εἴπερ 20
ἀρέσειε τῇ σὴ εὐσεβείᾳ^b, κελεύσεις^c ἡμᾶς εἰς τὰς ἡμετέρας
ἐκκλησίας ἐπανελθεῖν, ὑπὲρ τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς τῷ παντο-
κράτορι Θεῷ, καὶ τῷ δεσπότη καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ^d
Χριστῷ, τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ μονογενεῖ, ὑπὲρ τῆς σῆς βασι-
λείας τὰς ἐθίμους εὐχὰς μετὰ τῶν λαῶν ἀποπληροῦν, 25
καθὼς καὶ αἰεὶ ἐπετελέσαμεν καὶ νῦν ποιούμεν^e εὐχόμενοι.

^a καὶ πάλιν F. M.

^b εὐλαβεία prius, sed εὐσεβεία
e correct. ead. man. M.

^c κελεύσεις F.

^d Ἰησοῦ om. Athan.

^e νῦν ἐχόμενοι, omisso ποιού-
μεν, F. M. Opera pretium erit
aliam hujus epistolæ Græcam
versionem apponere quam The-
odoretus, H. E. ii. 20, exhibet.
Νικητῇ Κωνσταντίῳ, εὐσεβεῖ
βασιλεῖ, οἱ ἐν Ἀρμίνῳ ἐπίσκοποι.
Τὰ γράμματα τῆς σῆς εὐμενείας
ἐδεξάμεθα, δέσποτα ἐνδοξότατε αὐ-
τοκράτορ, ἃ τινα περιέχει, ὅτι διὰ
τὴν δημοσίαν ἀνάγκην τέως τοὺς
ἡμετέρους πρέσβεις θεωρῆσαι οὐκ
ἠδυνήθης· καὶ ἡμᾶς δὲ κελεύεις τὴν
τούτων ἐπάνοδον ἐκδέξασθαι, ὅπως
τὸν ἡμέτερον σκοπὸν καὶ τὰ δόγματα
τῶν προγόνων ἡ σὴ εὐσεβεία ἐπι-
γῆ. ἀλλὰ μὴν ἐκείνο ὃ ἀπηγγέλ-
μεθα, οὐδεὶν τρόπῳ ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς
ἰδίας προθέσεως ἀναχωρήσαντας, καὶ

νῦν δὲ τούτοις τοῖς γράμμασι τὴν
σὴν εὐμένειαν ἀναδιδάσκουμεν, καὶ
παρακαλοῦμεν εὐμενεῖ προσῆναι τὰ
γράμματα τῆς ἡμέτερας ταπεινότη-
τος, ἐν οἷς νῦν τῇ εὐσεβείᾳ σου
ἀποκρινόμεθα, κάκεῖνα ὄντινα διὰ τῶν
ἡμετέρων πρέσβων τῇ σὴ εὐλα-
βείᾳ ἀνενεχθῆναι ἐπετείλαμεθα, ἠδέως
προσδέξῃ. ὡς δὲ εἶη στυγνὸν καὶ
ἀνακολουθόν, ἵνα ἐν τοῖς μακαριω-
τάτοις σου καιροῖς τοσαῦται ἐκκλη-
σίου ἄνευ ἐπισκόπων δοκῶσιν εἶναι,
ἡ σὴ εὐμένεια ὁμοίως ἡμῖν γνώσκει.
διὰ δὲ πάλιν, ἐνδοξότατε αὐτοκρά-
τορ, δεόμεθα ἵνα πρὸ τῆς δεωότητος
τοῦ χειμῶνος, εἰ ἀρέσκει τῇ σὴ
φιλανθρωπίᾳ, εἰς τὰς ἐκκλησίας τὰς
ἡμετέρας ἐπανελθεῖν κελεύσεις, ὅπως
δυνηθῶμεν τῷ παντοκράτῳ Θεῷ,
καὶ τῷ Χριστῷ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, τῷ
δεσπότη καὶ σωτῆρι ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς
καταστάσεως τοῦ κράτους σου ἅμα
μετὰ τῶν λαῶν, καθὼς ἐποιήσαμεν
καὶ ποιούμεν, μεγίστας κεισίας προσ-

atque tristitia, propterea quod felicissimis temporibus tuis tot
ecclesie episcopis suis sunt destitutæ. Atque idcirco obsecramus
iterum clementiam tuam, Domine Deo carissime imperator, ut
ante hyemis asperitatem, si quidem id pietati tuæ placuerit, ad
ecclesias nostras remeare nos jubeas: quatenus omnipotenti Deo,
et Domino ac Servatori nostro Jesu Christo, filio ejus unigenito,
solemnis pro imperio tuo preces una cum populis celebrare pos-
simus, sicut et antea semper fecimus, et nunc cum maxime facere
optamus.

88 Ταῦτα γράψαντες, καὶ μικρὸν ἐπιμείναντες χρόνον,
 ὡς οὐκ ἤξιον αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἀποκρίσεως, κατὰ
 89 πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν. Ὁ βασιλεὺς δὲ καὶ
 ἤδη μὲν πρότερον ἐσκόπει τὴν Ἀρειανὴν δόξαν ταῖς 30
 ἐκκλησίαις ἐγκατασπεῖραι· ταύτην τε κρατήσῃ ἐ-
 σπουδακῶς, πρόφασιν ὕβρεως τὴν ἐκείνων ποιεῖται
 ἀναχώρησι, καταπεφρονῆσθαι λέγων, ὅτι παρὰ γνώ-
 90 μην αὐτοῦ διελύθησαν. Διὸ τοῖς μὲν περὶ Οὐρσά-
 κιον, ὅσα αὐτοῖς ἐδόκει σὺν παρρησίᾳ κατὰ τῶν 35
 ἐκκλησιῶν πράττειν ἐπέτρεψε, τὴν δὲ ἔκδοσιν τῆς
 ἀναγνωσθείσης ἐν Ἀριμίνῳ πίστεως ἐκέλευσεν εἰς
 τὰς περὶ Ἰταλίαν ἐκκλησίας ἐκπέμπεσθαι, προστάζας
 τοὺς μὴ βουλομένους ὑπογράφεω αὐτῇ ἐξεῖσθαι[†]
 τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν ἐτέρους 40
 91 ἀντικαθίστασθαι. Καὶ πρῶτος μὲν Λιβέριος ὁ τῆς
 Ῥώμης ἐπίσκοπος παραιτησάμενος ἐκείνῃ τῇ πίστει
 συνθέσθαι ἐξόριστος γίνεται, τῶν περὶ Οὐρσάκιον εἰς
 92 τὸν τόπον αὐτοῦ καταστησάντων Φίληκα. Ὅς διά- 144

ενεγκείν. Notandum quoque est in præcedenti epistola Synodi, Epiphanium secutum esse Græcam versionem Socratis et Athanasii, neque hic magis quam [†] ἐξεῖσθαι F. M.

His literis scriptis, cum aliquantulum temporis substitissent, et imperator nullum ipsis responsum daret, singuli ad civitates suas redierunt. At imperator jam quidem antea in animo habebat, opinionem Arii per omnes ecclesias disseminare: tum vero maxime studens id perficere, ut illa reliquis omnibus prævaleret, discessum episcoporum contumeliam suam interpretatus est: contemptum ab illis se esse dicens, eo quod præter ipsius sententiam concilium dissolvissent. Quapropter Ursacio ac Valenti eorumque asseclis, quidvis contra ecclesias agendi liberam potestatem dedit. Expositionem autem fidei quæ lecta fuerat Arimini, ad ecclesias Italiæ mitti jussit: mandans ut quicumque subscribere ei nollent, pellerentur ecclesiis, et in eorum locum alii substituerentur. Et primus quidem Liberius Romanæ urbis episcopus, cum fidei illi consensum accommodare renuisset, in exilium mittitur, Felice in ejus locum ab Ursacianis suffecto. Qui cum esset ecclesiæ Romanæ diaconus, Arianam tunc amplexus perfidiam,

κονος ὦν τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας, καὶ τῇ Ἀρειανῇ
 δόξῃ προστεθεὶς^ε, εἰς τὴν ἐπίσκοπὴν προεβλήθη· εἰσὶ
 δὲ οἱ λέγοντες, ὅτι οὐ προσέθετο μὲν τῇ Ἀρειανῇ
 93 δόξῃ, βία δὲ καὶ ἀνάγκῃ χειροτόνητος^ε. Πάντα μὲν
 οὖν τότε τὰ κατὰ τὴν δύσιν καινοτομούμενα ταραχὴν 5
 εἶχε, τῶν μὲν ἐξωθουμένων καὶ ἀποστελλομένων εἰς
 ἔξορίαν· τῶν δὲ εἰς τόπον τῶν αὐτῶν ἀντικαθιστα-
 μένων. καὶ ταῦτα ἐγένετο βία καὶ^h τῶν βασιλικῶν
 προσταγμάτων, ἅπερ καὶ εἰς τὰ ἑῶα μέρη ἀπέσταλτο.
 94 Ὁ Λιβέριος μὲν οὖν μικρὸν ὕστερον τῆς ἔξορίας 10
 ἀνακληθεὶς τὸν οἰκίον θρόνον ἀπέλαβε, τοῦ ἐν Ῥώμῃ
 λαοῦ στασιάζσαντος καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλοντοςⁱ
 τὸν Φίληκα· ὃ τε βασιλεὺς καὶ παρὰ γνώμην τούτοις
 95 ἐγένετο σύμφηφος. Οἱ δὲ περὶ Οὐρσάκιον τῆς Ἰτα-
 λίας ἀναχωρήσαντες καὶ ἐπὶ τὰ ἀνατολικά διαβαί- 15
 νοντες μέρη, πόλιν τῆς Θράκης, ὄνομα Νίκην, κατα-
 λαμβάνουσι· μικρὸν δὲ ἐπιμείναντες ἐν αὐτῇ χρόνον,

^ε ἐκκλησίας καὶ τῇ Ἀρειανῇ δόξῃ,
 ἄμα δὲ καὶ ἀνάγκῃ χειροτόνητος
 Stephan. Genev. "In Regio
 codice quo usus est Robertus
 Stephanus, post vocem [ἐκκλη-
 σίας] καὶ, tria puncta superne
 notata sunt, quæ aliquid hic de-
 esse significant. Nos ex Flor.

ac Sfort. lacunam hujus loci
 supplevimus." VALESIIUS.

^h "Scribendum puto ἐκ τῶν
 βασ. προσταγμάτων." VALE-
 SIIUS.

ⁱ Ita F. M. C. ἐκβάλλοντας
 editt.

ad episcopatus honorem promotus est. Nonnulli tamen affir-
 mant. illum opinionem Arianam minime amplexum esse, sed vi
 ac necessitate compulsum ordinationem suscepisse. Tunc igitur
 in occidentis partibus, rebus novis ac tumultu plena erant omnia:
 cum alii quidem extruderentur et in exilium mitterentur; alii
 vero in eorum subrogarentur locum. Atque hæc gerebantur vi
 et auctoritate imperialium edictorum, quæ ad partes etiam orientis
 transmissa sunt. Ceterum Liberius haud multo post ab exilio
 revocatus, sedem suam recepit, cum populus Romanus seditione
 facta Felicem ecclesia expulisset, et imperator licet invitus assen-
 sum illis præbuisset. Ursaciani vero relicta Italia, ad orientis
 partes transgressi, Nicen venere, quod est oppidum Thraciæ.
 Illic modico tempore commorati, aliud in eo loco fecere concilium.
 Et expositionem fidei quæ lecta fuerat Arimini, in Græcum

96 ἕτερον ποιούνται ἐν αὐτῇ συνέδριον· καὶ τὴν ἀνα-
γνωσθεῖσαν ἐν Ἀρμίνῳ τῆς πίστεως ἔκδοσιν εἰς 20
Ἑλλάδα γλώσσαν ἑρμηνεύσαντες, καθ' ὃν ἀνωτέρω
γέγραπται τρόπον, εἶτα δημοσιεύσαντες ἐβεβαίωσαν,
ἐπιφημίσαντες ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ
ὑπηγορευσθαι τὴν πίστιν τὴν^κ ἐν Νίκῃ, τῷ παρομοίῳ
τοῦ ὀνόματος συναρπάξω τοὺς ἀπλουστέρους βου- 25
λόμενοι· τὴν ἐν Νικαίᾳ γὰρ τῆς Βιθυνίας πίστιν
97 εἶναι ἐνόμιζον. Ἄλλ' οὐδὲν αὐτοὺς ὦνησε τὸ σό-
φισμα· μετ' οὐ πολὺ γὰρ ἐξηλέγχθη· διετέλουν γὰρ^λ
γελώμενοι. περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὰ ἐσπέρια
γενομένων μέρη τοσαῦτα εἰρήσθω^μ. μετιτέον δὲ 30
ἐπὶ τὴν διήγησιν τῶν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον κατὰ
τὴν ἀνατολὴν γεγενημένων· ἀρκτέον δὲ ἐντεῦθεν.

ΚΕΦ. ΛΗ.

145

Περὶ τῆς Μακεδονίου ἀμότητος^η, καὶ περὶ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων
ταραχῶν.

1 Οἱ τοῦ Ἀρειανοῦ μέρους ἐπίσκοποι μεῖζον ἐκ τῶν
βασιλικῶν προσταγμάτων προσελάμβανον θράσος· 5

^κ Ita emendavit Valesius, et son." VALESIIUS.
W. Lowth. τῇ ἐν N. libri inepte. ^μ ἱστορήσθω M.

^λ "Lego διετέλουν τε, quomodo etiam Epiphani. et Christophor- ^η καὶ—ταραχῶν om. M.

sermonem transferentes, sicut supra retulimus, confirmarunt simul ac publicarunt: ab universali concilio dictatam esse vulgantes fidem, quæ ab ipsis edita erat in oppido Nicæ: eo consilio ut nominis similitudine simpliciores deciperent, dum putant eam esse fidem quæ apud Nicæam Bithyniæ urbem conscripta fuisset. Verum hujusmodi commentum nihil ipsos juvit: Paulo post enim detecta fraus est, ipsique omnium ludibrio expositi permansere. Sed de his quæ in occidentis partibus gesta sunt, hactenus dicta sufficiant. Transeamus nunc ad narrationem eorum, quæ eodem tempore sunt in oriente gesta. Hinc autem sumendum est sermonis exordium.

CAPUT XXXVIII.

De Macedonii sævitia, et tumultibus ab eo concitatis.

Arianæ factionis episcopi, ex imperialibus edictis majorem

καὶ ὅπως τὴν μὲν σύνοδον παρεσκευάζοντο συγκρο-
 τεῦν, μικρὸν ὕστερον λέξω· τὰ δὲ πρὸ τῆς συνόδου
 2 ὑπ' αὐτῶν γεγόμενα πρότερον ἐπιδράμωμεν. Ἀκά-
 κιος μὲν γὰρ καὶ Πατρόφιλος Μάξιμον τὸν Ἱεροσο- 10
 3 λύμων ἐξωθήσαντες, Κύριλλον ἀντικατέστησαν. Μα-
 κεδόνιος δὲ τὰς γειτνιαζούσας ἐν° Κωνσταντίνου πόλει
 ἐπαρχίας τε καὶ πόλεις ἀνέτρεπεν, ὑπουργοὺς τοῦ
 οἰκείου σκοποῦ κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν προβαλλόμενος.
 4 Καὶ τῆς μὲν Κυζίκου Ἐλεύσιον ἐπίσκοπον ἀναδεικνύς 15
 τῆς δὲ Νικομηδείας Μαραθώνιον· ὃς πρότερον μὲν
 διάκονος ἦν ὑπὸ Μακεδονίῳ ταπτόμενος, σπουδαῖος
 δὲ περὶ τὸ συστήσασθαι ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν
 5 μοναστήρια. Ὅπως δὲ Μακεδόνιος τὰς περὶ Κων-
 σταντίνου πόλιν ἐπαρχίας καὶ πόλεις ἀνέτρεπεν, ἤδη 20
 λεκτέον. οὗτος γὰρ, ὡς καὶ φθάσας εἶπον, δραξά-
 μενος τῆς ἐπισκοπῆς μυρία κακὰ ποιεῖ τοῖς μὴ αἰ-
 ρουμένοις τὰ αὐτοῦ φρονεῖν· καὶ οὐ μόνον γε τοὺς
 τῆς ἐκκλησίας διακρυωμένους συνήλαυεν, ἀλλὰ γὰρ

ο "Scribendum *γειτνιαζούσας* ita construendum esse, *Μακεδό-
 νῃ* quemadmodum legit Eriphan. Schol. Nisi dicamus transpo-
 sita hic esse vocabula, ut sæpe
 accidit in his libris: et locum
*μακεδόνιος δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς
 γειτνιαζούσας ἐπαρχίας &c.*" VA-
 LESIUS.

sumperunt audaciam. Quanam autem ratione concilium cogere
 aggressi sint, paulo post dicturus sum. Prius tamen ea per-
 curram quæ ab illis ante synodum gesta sunt. Acacius quidem
 et Patrophilus pulso Maximo Hierosolymorum episcopo, Cyril-
 lum in ejus locum substituerunt. Macedonius vero vicinas Con-
 stantinopoli civitates ac provincias subvertit, ministros sceleris
 sui quod contra ecclesias designaverat, ad sacerdotia promovens.
 Et Eleusium quidem Cyzici ordinavit episcopum; Nicomedias
 vero Marathonium, qui prius quidem diaconus fuerat sub ipso
 Macedonio: ceterum in constituendis virorum ac mulierum
 monasteriis egregiam operam navaverat. Sed quonam modo
 vicinas Constantinopoli provincias et urbes Macedonius everterit,
 jam dicendum est. Hic igitur cum episcopatum ea ratione quam
 supra retulimus occupavisset, cunctos qui idem cum ipso sentire
 nollent, innumeris malis affecit. Nec solum catholicos persecutus

καὶ Ναυατιανούς, εἰδὼς καὶ αὐτοὺς φρονούντας τὸ
 6 ὁμοούσιον. Συνηλαίνοντο οὖν καὶ οὗτοι τὰ ἀνήκεστα 25
 πάσχοντες. καὶ φεύγει μὲν αὐτῶν ὁ ἐπίσκοπος,
 Ἀγέλιος ὄνομα αὐτῷ· πολλοὶ δὲ τῶν ἐπισήμων
 ἐπ' εὐλαβείᾳ συλληφθέντες ἠκίζοντο, ἐπεὶ μὴ ἐβού-
 7 λοντο μετέχειν τῆς κοινωνίας αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τοὺς
 αἰκιζομένους^p, βία τῶν μυστηρίων μετέχειν τοὺς ἄνδρας 30
 ἠνάγκαζον· ξύλῳ γὰρ διαιροῦντες τὰ στόματα τῶν
 ἀνθρώπων τὰ μυστήρια ἐνετίθεσαν. οἱ δὲ ὑπο-
 μένοντες τοῦτο μείζονα τῶν ἄλλων τιμωριῶν κόλασιν
 8 ταύτην ἐνόμιζον. Γύναϊά^q τε καὶ παιδία συναρπά-
 ζοντες μνείσθαι ἠνάγκαζον· εἰ δέ τις παραιτοῖτο^r ἢ 35
 ἄλλως ἀντέλεγεν, εὐθὺς ἐπηκολούθουν πληγαὶ, καὶ
 μετὰ τὰς πληγὰς δεσμοὶ τε καὶ δεσμοπήγια, καὶ
 τὰ ἄλλα δεινά· ὧν ἐνὸς ἢ δυῶν^s ἐπιμηθηθεῖς φανεράν
 τὴν ἀπήνειαν καὶ ὀμότητα Μακεδονίου καὶ τῶν τότε
 ἀκμασάντων ἀνθρώπων τοῖς ἀκούουσι καταστήσω. 40

^p αἰκιζομένους F. M. Stephan. Genev. αἰκιζομένους tacite Valesius: habet tamen auctorem Epiphanium, qui reddit, *post tormenta violenter communionem ore suo suscipere* &c. Hist. Trip. v. 31.

^q γύναϊά τε καὶ παιδία συναρπάζοντες, μνείσθαι ἠνάγκαζον in marg. alia man. M.

^r παρηγόρειτο e correct. M.

^s δυεῖν F. M.

est, verum etiam Novatianus: gnarus eos quoque fidem ac doctrinam consubstantialis amplecti. Hi ergo una cum illis vexati, intoleranda perpessi sunt mala. Et episcopus quidem eorum nomine Agelius, fuga sibi consuluit. Multi vero pietate insignes, comprehensi ac tormentis subditi sunt, eo quod communicare cum illo recusarent. Post cruciatus autem, miseros homines secum communicare per vim adigebant. Ligno enim injecto ora hominum diducentes, sacramenta ipsis ingerebant. Illi vero quibus ea vis adhibebatur, cruciatus hunc reliquis omnibus multo graviores censebant. Mulieres porro et parvulos abripientes, sacro baptismo initiari cogebant. Quod si quis detrectaret aut contradiceret, statim verbera; post hæc, vincula et carceres, et alia atrocita subsequebantur. Ex quibus unum aut alterum retulisse contentus, Macedonii et eorum qui tunc temporis prevalebant, sævitiam et immanitatem auditoribus dijudicandam relin-

- 9 Γυναικῶν γὰρ τῶν μὴ ἀνασχομένων μετασχεῖν τῶν 146
 μυστηρίων τοὺς μαστοὺς ἐν κιβωτῷ βαλόντες ἀπέ-
 10 πριον. Ἄλλων τε γυναικῶν τὰ αὐτὰ μόρια, τοῦτο
 μὲν σιδήρῳ τοῦτο δὲ ὠοῖς εἰς ἄκρον πυρὶ θερμανθεῖσι,
 προσφέροντες ἔκαιον. ξένη τε καὶ παρὰ τὰς Ἑλ- 5
 λήνων τιμωρίας αὐτῆ ἢ ὑπὸ τῶν χριστιανίζεω λεγόν-
 11 των ἐγένετο. Ταῦτα δὲ ἐγὼ παρὰ τοῦ μακροχρονιω-
 τάτου Αὐξάνοντος ἤκουσα, οὐ κἂν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ
 μνήμην πεποιήμαι· ὃς πρεσβύτερος μὲν ἦν τῆς τῶν
 12 Ναυατιανῶν ἐκκλησίας. Πεπονθέναι δὲ ἔλεγε καὶ 10
 αὐτὸς οὐκ ὀλίγα παρὰ τῶν ἀρειανίζόντων κακὰ, οὕτω
 τηλικαῦτα τῆς τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίας λαχόν· ἅμα
 δὲ Ἀλεξάνδρῳ Παφλαγόνι συνασκούντι αὐτῷ εἰς τε
 εἰρκτὴν βεβλήσθαι καὶ πληγὰς ὑπομεῖναι πολλὰς.
 13 Ἐνεγκεῖν μὲν τὰς βασάνους αὐτὸς ἔλεγεν, Ἀλέξαν- 15
 δρον δὲ ὑπὸ τῶν πληγῶν ἐν τῇ εἰρκτῇ τελευτῆσαι·
 ὃς τέθαπται νῦν ἐν δεξιᾷ εἰσπλεύσαντι τὸν Βυζάντιον
 κόλπον, ὃς καλεῖται Κέρας, πλησίον τῶν ποταμῶν

† Ita M. *προφέροντες* F. et nihil mutandum censeo, tantum editt. "Cod. Allat. *ὡὰ εἰς ἄκρον ἐν προσφέροντες* malim scribere." VALESIIUS.
 πυρὶ θερμανθέντα *προφέροντες* συνα- φασκίον καὶ ἔκαιον. Verum ego

quam. Mulierum quæ cum ipsis communicare renuissent, ubera in arca comprimentes abscindebant. Aliis mulieribus easdem corporis partes partim ferro, partim admotis ovis supra modum ferventibus combusserunt. Novum hoc tormenti genus, nec a Gentilibus adversus nostros unquam usurpatum, isti qui se Christianos profitebantur excogitarunt. Hæc ego ab Auxanonte audivi, viro admodum longævo, cujus etiam in superiore libro mentionem feci. Qui Novatianorum quidem ecclesiæ presbyter fuit. Ceterum se quoque innumera mala ab Arianis passum esse dicebat, antequam presbyteri dignitatem adeptus fuisset. Nam et cum Alexandro Paphlagone, qui una cum ipso monasticam vitam debebat, se in carcerem conjectum multisque verberibus affectum fuisse. Ac se quidem tormenta sustinuisse dicebat; Alexandrum vero ex dolore verberum in carcere interiisse. Hujus sepulcrum nunc est ad dextrum latus navigantibus in Byzantium sinum qui

οὐ καὶ ἐκκλησία ἐστὶ τῶν Ναυατιανῶν Ἀλεξάνδρου 10
 14 ἐπώνυμος. Καθήρουν μὲν οὖν οἱ ἀρειανίζοντες, Μα-
 κεδονίου κελεύοντας, ἄλλας τὲ πόλλας^u κατὰ πόλεις
 ἐκκλησίας, καὶ δὴ καὶ^x Ναυατιανῶν τὴν πλησίον τοῦ
 15 Πελαργοῦ ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει κειμένην. "Ο-
 του^y χάριν δὲ ταύτην ἰδικῶς ἐμνημόνευσα, λέξων
 ἔρχομαι, ὅσα παρὰ τοῦ γεραιτάτου Αὐξάνοντος^z ἤ²⁵
 16 κουσα. Ὁ βασιλέως νόμος καὶ ἡ Μακεδονίου βία
 καθαιρεῖσθαι τῶν τὸ ὁμοούσιον φρονούντων τὰς ἐκ-
 κλησίας ἐκέλευον. ἔλκει δὴ τὸ θέσπισμα καὶ ἡ
 βία κατὰ τῆσδε τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἤπειγον οἱ προσ-
 17 τεταγμένοι τοῦτο ποιεῖν. Θαυμάσαι οὖν μοι ἔπεισι³⁰
 τόν τε Ναυατιανῶν λαόν, ὅπόσον εἶχον ζῆλον καὶ
 σπουδὴν περὶ τὴν ἑαυτῶν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν εὐνοίαν
 ἣν εἶχον περὶ αὐτοὺς οἱ τότε μὲν τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ
 τῶν Ἀρειανῶν ἐκβληθέντες, νῦν δὲ ἐν εἰρήνῃ τὰς
 18 ἐκκλησίας κατέχοντες. Ὡς δὲ ἤπειγον καθαιρεῖσθαι³⁵

^u πόλλας om. F. M.

^x καὶ om. F. M.

^y τοῦ F. M.

^z "Αὐξάνων cod. Allat. Epi-
 phan. quoque Schol. [v. 31.]

Auxonium senem vocat. Sed
 in hujus capitis exordio et in
 primo libro vocatur Auxano."
 VALESIIUS.

Ceras cognominatur, prope fluvios: ubi etiam est Novatianorum ecclesia, Alexandri nomine insignita. Porro Ariani, cum alias multas ecclesias in diversis civitatibus everterunt jubente Macedonio; tum illam Novatianorum quæ Constantinopoli sita est juxta Pelargum. Cur autem hujus ecclesiæ specialiter mentionem fecerim, dicam hoc loco; sicut ab Auxanonte provecæ admodum ætatis viro didici. Edictum imperatoris et Macedonii violentia, ecclesias homousianorum disturbati præceperant. Edictum igitur et violentia huic quoque ecclesiæ ruinam minabatur: et instabant ii quibus ejus rei executio mandata fuerat. Mihi vero mirari subit, tum ardorem animi ac studium Novatianorum quod erga ecclesiam suam declararunt: tum benevolentiam quam erga illos ostenderunt ii, qui tum quidem ab Ariani ecclesia fuerant ejecti, nunc vero pacate et tranquille ecclesias obtinent. Cum igitur, ut hæc etiam ecclesia destrueretur, urgerent ii quibus

καὶ τήνδε τὴν ἐκκλησίαν οἷς τοῦτο προσετέτακτο, συνήγοντο πλείστος ὄμιλος ἀνθρώπων Ναυατιανῶν τε καὶ τινες τῶν ὁμοφρονούντων αὐτοῖς· καὶ καθελόντες τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν εἰς ἄλλον τόπον μετέ-
 19 θεσαν. Ὁ δὲ τόπος οὗτος ἀντιπέραθεν μὲν κεῖται 40
 τῆς πόλεως· Συκαὶ δὲ ὀνομάζονται, καὶ ἐστὶ τρισκαί-
 20 δέκατον τῆς Κωνσταντίνου πόλεως κλίμα. Ταχεῖα
 δὲ ἐγένετο ἡ τῆς ἐκκλησίας μετάθεσις, λαοῦ πολλοῦ
 21 σὺν προθυμίᾳ μεγίστῃ μεταφερόντων αὐτήν. Ὁ μὲν
 γάρ τις ἔφερε κέραμον· ὁ δὲ λίθον· ἕτερος δὲ ξύλον. 45
 καὶ ἄλλος ἄλλο λαμβάνων, ἐπὶ τὰς Συκάς ἀπέκό- 147
 22 μίξεν. Συνεπελαμβάνοντο δὲ καὶ γυναῖκες καὶ ἡ
 μικρὰ ἡλικία, εὐχὴν ἠγούμενοι πληροῦν καὶ μέγα
 κέρδος λαμβάνειν, τῶν ἀφιερωθέντων τῷ Θεῷ φύ-
 23 λακες ἀκέραιοι γενέσθαι ἠξιομένοι. Οὕτως^a μὲν οὖν 5
 τότε ἡ τῶν Ναυατιανῶν ἐκκλησία εἰς τὰς Συκάς
 μετενήνεκτο· χρόνῳ δὲ ὕστερον μετὰ τὴν τελευταίην
 Κωνσταντίου, ὁ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς τὸν τε τόπον
 ἀποδοθῆναι ἐκέλευσε καὶ ἀνοικοδομῆν ἐπέτρεψεν^b.

^a οὕτως (οὕτως mendose edit.) in apodosi aliquid hujusmodi ex-
 μὲν οὖν om. F. M. Genev. Et pascere videtur.
^b ἀνοικοδομῆν αὐτῆς ὁ λαὸς F.
 sibus hauserit: sequens tamen de M. Genev.

id muneris erat inunctum, ingens hominum turba eo confluit, tum Novatianorum, tum aliorum qui idem cum ipsis sentiebant. Cumque ecclesiam suam diruissent, eam in alium locum translulerunt. Hic autem locus situs est ex adverso Constantinopoleos; appellatur autem Sycæ, et tertia decima est urbis regio. Porro ecclesie translatio brevi admodum tempore facta est, cum maxima hominum multitudo incredibili alacritate eam transportaret. Alius enim tegulas, lapides alius, alius materiam, alius aliud quid sumens, Sycas deferebat. Sed et mulieres et tenera adhuc ætas, manum operi admovebant; vota se solvere arbitantes, et maximo ducentes lucro, quod Deus rerum sibi consecratarum fidos custodes ipsos esse voluisset. Hoc igitur modo ecclesia Novatianorum ea tempestate Sycas translata est. Postea vero mortuo Constantio, Julianus imperator locum Novatianis

- 24 *Αὐθίς τε ὁ λαὸς τὸν αὐτὸν τρόπον ἀντιμετενεγκόντες* 10
τὰς ὕλας, τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς ᾠκοδόμησαν
τόπον καὶ βελτιώσαντες, Ἀναστασίαν καλεῖσθαι
 25 *φερωνύμως ἤξίωσαν. Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία ὕστερον,*
ὡς ἔφην, ἐπὶ Ἰουλιανοῦ ἀνέστη· τότε δὲ ἄμφω οἷτε
τῆς ἐκκλησίας καὶ οἱ Ναυατιανοὶ ὁμοίως^c ἠλαύνοντο. 15
 26 *Διὸ καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας ἐβδελύττοντο ἐν τοῖς εὐκτη-*
ρίοις εὔχεσθαι^d τόποις, ἐν οἷς οἱ Ἀρειανοὶ συνήγοντο·
εἰς δὲ τὰς ἄλλας τρεῖς, τοσαύτας γὰρ ἐντὸς τῆς πό-
λεως ἔχουσιν οἱ τῶν Ναυατιανῶν ἐκκλησίας, συνερ-
χόμενοι ἀλλήλοις συνήχοντο· μικροῦ τε ἐδέσσειν 20
ἐνωθῆναι αὐτοὺς, εἰ μὴ Ναυατιανοὶ φυλάττοντες ἀρ-
χαῖον παράγγελμα παρητήσαντο· ὁμως δὲ τὴν ἄλλην
εὐνοίαν εἰς ἀλλήλους προθυμότερον ἐφύλαττον, ὑπερ-
 27 *αποθνήσκειν ἀλλήλων αἰρούμενοι. Συνηλαύνοντο*
οὖν ἐν τῇ αὐτῇ Κωνσταντίνου πόλει, καὶ κατὰ τὰς 25
 28 *ἄλλας ἐπαρχίας τε καὶ πόλεις. Αὐτίκα γοῦν ἐν*
Κιζίκῳ Ἐλεύσιος ὁ τῆσδε^e ἐπίσκοπος ὁμοίως ἅμα

^c ὁμως F.

jamdudum monuerat Valesius.

^d Ita F. quod scribendum esse ἔχεσθαι M. et edit. ^e τῆδε C.

reddi jussit, et ecclesiam reparare eis permisit. Rursus ergo populus eodem quo prius modo reportatis materiis, ecclesiam in pristino loco aedificavit. Cumque pulchriorem eam fecissent, Anastasiam ex re ipsa appellari voluerunt. Et haec quidem ecclesia postmodum, ut dixi, regnante Juliano excitata est. Tunc vero et catholici et Novatiani, simul utrique expulsi sunt. Quamobrem catholici in iis quidem ecclesiis in quibus Ariani conveniebant, orationem facere abominabantur. In aliis autem tribus ecclesiis, tot enim ecclesias in urbe regia habent Novatiani, convenientes catholici, una cum illis orationem celebrabant. Parumque abfuit quin penitus unirentur, nisi Novatiani vetus servantes mandatum, id facere detrectassent. Verum in reliquis rebus tanta se mutuo prosequabantur benevolentia, ut pro se invicem mortem oppetere parati essent. Utrique ergo simul exagitati sunt, non solum Constantinopoli, verum in aliis etiam provinciis ac civitatibus. Etenim apud Cyzicum quidem Eleusius, loci

- Μακεδονίῳ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐποίει, πανταχόθεν ἐλαίνων καὶ διαστρέφων αὐτούς· τὴν τε ἐν Κυζίκῳ τῶν Ναυατιανῶν ἐκκλησίαν καθεῖλεν εἰς ἔδαφος. 30
- 27 Μακεδόνιος δὲ τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν οἷς ἔδρασεν ἐπιτίθησι· πυθόμενος γὰρ κατὰ τὸ Παφλαγόνων ἔθνος πλείστους εἶναι τῆς Ναυατιανῆς θρησκείας, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ Μαντίνιον, συνιδὼν τε ὡς οὐχ οἶόν τε τοσοῦτον πλήθος δι' ἐκκλησιαστικῶν ἀνθρώπων 35 ἐλαίνεσθαι, τέσσαρας ἀριθμοὺς^ε στρατιωτῶν γνώμη τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν Παφλαγονίαν πεμφθῆναι πεποίηκεν, ὅπως φόβῳ τῶν ὀπλιτῶν^η τὴν Ἀρειανὴν
- 28 δόξαν προσδέξωνται. Οἱ δὲ οἰκοῦντες τὸ Μαντίνιον, ζήλῳ τῆς θρησκείας, ἀπονοία κατὰ τῶν στρατιωτῶν^ο ἐχρήσαντο· γενόμενοί τε ἅμα πολλοὶ δρέπανά τε μακρὰ καὶ ἀξίνας λαβόντες, καὶ παντὶ τῷ παρατυχόντι ὄπλῳ χρώμενοι, ἀπῆντων τοῖς στρατιώταις.
- 29 Καὶ γενομένης συμβολῆς, πολλοὶ^ι μὲν τῶν Παφλαγόνων ἀπέθανον· τῶν δὲ στρατιωτῶν πλὴν ὀλίγων 148

¹ τὸ τῶν Π. Suidas c. 2378.

^ε ἀριθμὸν Μ. τετραρῖθμος στρατιώτας Suidas. "Photius τέσσαρας φάλαγγας. Niceph. τετρακι-

σχίλους ξιφῆρεις. Sozomen. τέσσαρα τάγματα." Reading ^η τῶν πλείστων Suidas. ^ι συχνοὶ Suidas.

illius episcopus, eadem quæ Macedonius adversus Christianos perpetrare cœpit, undique eos fugans atque exagitans. Quin et ecclesiam Novatianorum in urbe Cyzico funditus evertit. Macedonius vero sceleribus suis culmen imposuit hujusmodi. Nam cum audiisset, in provincia Paphlagonia et præcipue apud Mantinium, quamplurimos esse addictos sectæ Novatianorum; simulque intelligeret, fieri non posse ut tanta hominum multitudo per ecclesiasticos viros pelleretur, quatuor numeros militum imperatoris præcepto in Paphlagoniam mitti curavit, quo illi armatorum metu percussi Arianum dogma susciperent. Sed qui Mantinium incolebant, ingenti ardore ad sectæ suæ defensionem incitati, desperatione tanquam telo usi sunt adversus milites. Multique in unum agmen collecti, longis falcibus arreptis ac securibus et quidquid ad manum erat, militibus occurrerunt. Commisso igitur prælio, ex Paphlagonibus quidem multi occubuerunt: Milites

30 οἱ πάντες. Ταῦτα ἐγὼ παρὰ ἀγροίκου Παφλαγόνος
 ἔμαθον, ὃς ἔλεγε παρεῖναι τῇ μάχῃ. λέγουσι δὲ
 31 ταῦτα καὶ ἄλλοι Παφλαγόνων πολλοί. Τοιαῦτα
 μὲν οὖν τὰ Μακεδονίου ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ κα- 5
 τ' οὐκ ἀποδιδόντες, φόνοι καὶ μάχαι καὶ ἀνδραποδισμοὶ
 32 καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Αὕτη μέντοι ἡ πράξις οὐ
 μόνον παρὰ τῶν ἡδικομένων ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν
 οἰκείως πρὸς αὐτὸν ἐχόντων δίκαιον κατ' αὐτοῦ μῖσος
 33 ἐργάσατο. Προσέκρουσέ τε καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ 10
 διὰ τε τοῦτο, καὶ δι' ἑτέραν αἰτίαν τοιάνδε· ὁ οἶκος
 ἔνθα ἡ λάρναξ ἐν ἣ τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως Κων-
 34 σταντίνου ἀπέκειτο, πτώσῃ ἠπέιλει. Ἦσαν οὖν διὰ
 τοῦτο οἷον^κ εἰσπορευόμενοι καὶ οἱ προσεδρεύοντες καὶ
 εὐχόμενοι ἐν φόβῳ πολλῷ. ὁ οὖν Μακεδόνιος ἐβου-
 λεύσατο μεταφέρειν τὰ τοῦ βασιλέως ὄστα, ὅπως 15
 35 ἂν μὴ συλληφθῆ¹ ἡ θήκη ὑπὸ τοῦ πτώματος. Τοῦτο

^κ οἷον εἰσπορευόμενοι καὶ om.
 F. M. Stephan. Genev. (τοῦτο
 etiam om. Stephan. Genev.)
 "Cod. Flor. ac Sfort. ἦσαν οὖν
 διὰ τοῦτο οἱ. Sed lacunam sup-
 plet cod. Allat., cui consentit
 Eriphan. Schol. sic, *Ideoq̄e cus-
 todes ejus et qui ad orationem in-*

trabant, erant positi sub timore."
 VALESIIUS.

¹ Ita F. M. Stephan. Genev.
 συληθῆ cod. Sfort. quod in tex-
 tum recepit Valesius. *Ne arcam
 ruina casus comprimeret* Epi-
 phan.

vero, paucis exceptis, cæsi sunt universi. Hæc ego ex rustico quodam Paphlagone accepi, qui se prælio interfuisse dicebat. Sed et alii multi Paphlagones idem affirmant. Hujusmodi sunt Macedonii præclara facinora, quæ pro Christianorum religione gessit: cædes videlicet, pugnae, captivitates, et bella civilia. Porro hoc facinus Macedonii, non solum apud eos quos injuria affecerat, verum etiam apud suos justum contra ipsum odium excitavit. Ipsum quoque imperatorem offendit Macedonius, tum ob hanc quam dixi, tum ob aliam hujusmodi causam. Ædes in qua erat arca quæ imperatoris Constantini reliquias continebat, ruinam minari videbatur. Atque idcirco tum ii qui in ædem introibant, tum qui illic manebant et precabantur, maximo in metu erant constituti. Macedonius igitur imperatoris reliquias transferre statuit, ne arca ruina violaretur. Quod cum populus fieri cog-

γόντες οἱ λαοὶ διακωλύειν ἐπεχείρουν, φάσκοντες μὴ
 δεῖν τοῦ βασιλέως τὰ ὄστα μεταφέρεσθαι, ἴσον γὰρ
 36 εἶναι τὸ ἀνορύττεσθαι. Διηροῦντό τε εὐθὺς οἱ λαοὶ
 εἰς δύο τμήματα· καὶ οἱ μὲν μηδὲν βλάπτεσθαι τὸ 20
 μεταφέρεσθαι τὸν νεκρὸν ἔφασκον· οἱ δὲ ἀνόσιον
 37 ἔλεγον τὸ γιγνόμενον. Συνήρχοντό τε καὶ οἱ τοῦ
 ὁμοουσίου φρονήματος τῷ γιγνομένῳ ἀντέχοντες. Ὁ
 38 δὲ Μακεδόνιος μικρὰ τῶν αὐτῶ ἀντιλεγόντων φρον-
 τίσας, μεταφέρει τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἐκ- 25
 κλησίαν, ἐν ἣ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος Ἀκακίου ἀπό-
 39 κείται. Τούτου γενομένου, συνδρομῇ τῶν διχουοῦν-
 των τοῦ πλήθους εἰς ἐκείνην τὴν ἐκκλησίαν σύντονος
 40 γίνεται. Ἀνθίσταντό^m τε ἀλλήλοις τὰ μέρη· καὶ
 μὴ μελλήσαντες χερσὶν ἡμύναντο· καὶ γίνεται φόνος 30
 ἀνθρώπων πολὺς·ⁿ ὥστε τὴν αὐλὴν τῆς ἐκκλησίας
 ἐκείνης αἵματος πλήρη γενέσθαι, καὶ^o τὸ ἐν αὐτῇ
 φρεᾶρ ὑπερβλύσαι τοῦ αἵματος, ἐκρεῖν δὲ τοῦτο καὶ

^m Ita F. M. ἀθίστατο editt. restitui ex cod. Allat. καὶ τὸ ἐν
ⁿ Ita F. M. C. πολλῶν Genev. αὐτῇ φρεᾶρ ὑπερβλύσαι τοῦ αἵματος,
 et Vales. ἐκρεῖν δὲ τοῦτο δέ." VALESIIUS.
^o γενέσθαι ἐγένετο δὲ τοῦτο Emendationem non confirmat
 omissis his, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ φρεᾶρ Eriphan. v. 31. et vestibulum ec-
 ὑπερβλύσαι τοῦ αἵματος ἐκρεῖν, F. clesia ac vicina porticus sanguine
 M. Stephan. Genev. "Locum completeretur.

novisset, impedire conatus est; nefas esse dicens, imperatoris ossa transferri: perinde enim esse ac si effoderentur. Statimque populus duas in partes divisus est: hi nullam noxam ex translatione inferri cadaveri affirmabant: illi contra, impium id esse contendebant. Convenerant illuc etiam homousiani, palam obstantes ne id fieret. At Macedonius parvi pendens eos qui reluctabantur, imperatoris cadaver in ecclesiam in qua conditum est corpus Acacii martyris, transfert. Quo facto, populi duas in partes divisi ingens multitudo ad ecclesiam illam concurrat. Et cum adversus se invicem ambæ partes stetissent, protinus ventum est ad manus. Tantaque hominum cædes facta est, ut ecclesie illius atrium sanguine completeretur; puteus quoque qui erat in atrio, cruore redundaret, et sanguis in conjunctam porticum efflueret usque ad ipsam plateam. Imperator vero de hac calami-

εἰς τὴν ἔχομένην στοὰν ἄχρι τῆς^m πλατείας αὐτῆς.
 29 Τοῦτο τὸ ἀτύχημα πυθόμενος ὁ βασιλεὺς ὀργίζεται 35
 κατὰ τοῦ Μακεδονίου, καὶ διὰ τοὺς ἀπολωλότας, καὶ
 ὅτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὸ σῶμα παρακινήσαι παρὰ
 τὴν αὐτοῦ γνώμην ἐτόλμησε. καταλιπὼν οὖν τῶν
 ἑσπερίων μερῶν φροντίζειν τὸν Καίσαρα Ἰουλιανὸν,
 30 αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἔφαν ἐπορεύετο. Ὅπως μὲν οὖν Μα- 40
 κεδόνιος μικρὸν ὕστερον καθηρέθη, βραχείαν ἀντὶ
 τηλικούτων κακῶν ταύτην δεδωκὼς δίκην, ὀλίγον
 ὕστερον λέξω.

ΚΕΦ. ΛΘ.

149

Περὶ τῆς ἐν Σελευκείᾳ τῆςⁿ Ἰσαυρίας συνόδου.

1 Περὶ δὲ τῆς ἐτέρας συνόδου, ἣν ἀντίμμον τῆς ἐν 5
 Ἄριμίνω^o συνόδου κατὰ τὴν ἀνατολὴν γενέσθαι τὸ
 2 βασιλέως ἐκέλευε πρόσταγμα, νῦν διηγῆσομαι. Ἐδέ-
 δοκτο πρότερον ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας τοὺς
 ἐπισκόπους συνάγεσθαι· ἐνέκοψε δὲ αὐτῶν τὴν
 ἐκείσε συνέλευσιν σεισμὸς ἐπιγενόμενος μέγιστος, ἀφ' 10

^m τῆς om. F. M.

^o ἀριμίνω M. συνόδου om.

ⁿ τῆς Ἰσαυρίας om. M.

F. M.

tate certior factus, adversus Macedonium excaudit, tum propter eos qui occubuerant, tum eo quod Macedonius citra ipsius consensum, cadaver patris sui loco movere ausus fuisset. Relicto igitur in occidentis partibus Cæsare Juliano, qui regionum illarum curam gereret, ipse in orientem proficiscitur. Sed quomodo Macedonius brevi postea depositus sit, pro tantis sceleribus tam exiguas luens pœnas; paulo post commemorabo.

CAPUT XXXIX.

De concilio apud Seleuciam Isauriæ urbem coacto.

In præsentiarum vero dicam de altera synodo, quam æmulam Ariminensis concilii in orientis partibus fieri imperator edicto suo præceperat. Initio quidem placuerat, ut apud Nicomediam Bithyniæ, episcopi congregarentur. Verum quominus eo loci convenirent, impedimento fuit ingens terræ motus, quo Nicomedien-

3 οὐ συνέβη τὴν Νικομηδέων πόλιν πεσεῖν. Τοῦτο δὲ
 γέγονεν ὑπατεούντων Τατιανοῦ^p καὶ Κεραλίου περὶ
 τὴν ὀγδόην εἰκάδα τοῦ Αὐγούστου μηνός. ἔβου-
 λείοντο οὖν μεταθεῖναι τὴν σύνοδον εἰς τὴν γειτινά-
 4 ζουσαν αὐτῇ Νίκαιαν. Καὶ τοῦτο μὲν αὖθις μετέ- 15
 δοξεν· εἰς Ταρσὸν δὲ τῆς Κιλικίας ἐδόκει συνέρχασθαι·
 οὐ^q δὲ τούτου ἀρέσαντος, εἰς Σελεύκειαν τῆς Ἰσαυ-
 ρίας^r τὴν ἐπικαλουμένην τραχείαν συνεληλύθασιν.
 5 Τοῦτο δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ πεποιήκασιν, ὑπατευ-
 όντων Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου. Ἦσαν δὲ οἱ συνελ- 20
 θόντες τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν ἐξήκοντα· συμπαρῆν δὲ
 αὐτοῖς εἰς τῶν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἐκφανῶν, ὄνομα
 Λεωνᾶς, ἐφ' οὗ προθεῖναι^s τὸ περὶ τῆς πίστεως ζή-
 6 τημα τὸ βασιλέως ἐκέλευε πρόσταγμα. Προστέτακτο
 παρεῖναι καὶ Λαυρίκιος^t ὁ τῶν κατὰ τὴν Ἰσαυρίαν 25
 στρατιωτῶν ἡγούμενος ὑπουργήσων εἰ δεήσοι τοῖς
 7 ἐπισκόποις. Ἐπὶ τούτων^u δὴ συνελθόντες τῇ ἐβδόμῃ

P "Scribendum est Τατιανοῦ."

VALESIUS. Conf. Annot.

^q οὐτε δὲ, tacite, Valesius.

^r Ἰσαρίας M.

^s προσθεῖναι F.

^t Λούκιος F. M. Stephan. Ge-
 nev. Λαυρίκιος Socrates infra,
 c. 40. Nicephor. ix. 43. Sozom.

iv. 22. Lauritium Epiphan.

H. T. v. 34. Emendandum esse
 monuerunt Christophors. et Cur-
 terius. Λαυρίκιος in textum re-
 cepit Valesius.

^u ταῦτων C. Fortasse legen-
 dum est τούτων.

sium civitas corrui. Id contigit Daciano et Cereale consulibus, quinto calendas Septembres. Deliberarunt igitur de transferenda synodo in vicinam urbem Nicæensium. Sed cum hoc consilium ipsis displicuisset, visum est potius ut apud Tarsum Ciliciæ convenirent. Cum vero neque istud placuisset, in urbe Isauriæ Seleucia, quæ Aspera cognominatur, concilium celebrarunt. Hoc autem factum est eodem anno quo Ariminense concilium, consulatione Eusebii et Hypatii. Convenerunt illuc episcopi numero centum et quinquaginta. Aderat una cum illis Leonas quidem vir in palatio imperatoris conspicuus; sub cuius præsentia quæstionem de fide proponi, imperator edicto suo jusserat. Sed et Lauricius dux militum per Isauriam, adesse jussus fuerat, ut episcopis, si quid vellent, præsto esset. His igitur præsentibus

καὶ εἰκάδι τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἐπὶ δημοσίων
 8 ὑπομημάτων διελέγοντο. Παρήσαν γὰρ δὴ καὶ ὄξυ- 150
 γράφοι τὰ παρ' ἑκάστου λεγόμενα σημειούμενοι· ὧν
 τὰ μὲν καθ' ἕκαστον ἐν τῇ συναγωγῇ Σαβίνου ζητεί-
 τωσαν^z οἱ φιλομαθεῖς διὰ μακροτέρων ἐγκείμενα.
 ἡμεῖς δὲ τὰ κεφαλαιώδη μόνον ἐπιτρέχοντες ἐκθη- 5
 9 σόμεθα. Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ συνελθόντων, ὁ
 Λεωνᾶς τὰ ἑκάστῳ δοκοῦντα προθεῖναι ἐκέλευσεν.^z
 οἱ δὲ παρόντες οὐ πρότερον ἔφασάν τινα κινήσαι
 ζήτησιν, πρὶν ἂν οἱ ἀπολειφθέντες συνέλθωσι· καὶ
 γὰρ ἦσαν ἀπολειφθέντες ἐπίσκοποι, Μακεδόνιος ὁ 10
 Κωνσταντινουπόλεως, Βασίλειος Ἀγκύρας, καὶ ἄλλοι
 10 τινὲς κατηγορίας ὑφορώμενοι. Μακεδόνιος μὲν οὖν
 νοσεῖν εἰπὼν ἀπολέλειπτο· Πατρόφιλος δὲ ὀφθαλ-
 μῶν ἔλεγε, καὶ διὰ τοῦτο ἐν προαστείῳ τῆς Σελευ-
 κείας ἀνάγκην ἔχειν^a διάγειν· καὶ τῶν ἄλλων δὲ 15
 11 ἕκαστος πρόφασιν τινα τῆς ἀπολείψεως προεβάλ-
 λοντο. Ἐπεὶ δὲ ὁ Λεωνᾶς καὶ τούτων μὴ παρόντων
 δεῦν προτιθέναι τὰ τῆς ζητήσεως ἔλεγεν, οἱ παρόντες

^z Ita F. M. ζητήωσαν editt.

^z ἐκέλευεν M.

^y "Scribendum est ἐν δὴ."

^a Ita M. C. ἔχειεν F. et editt.

VALESIUS.

congregati episcopi die quinta calendas Octobres, sub gestorum confectione disputare cœperunt. Aderant enim etiam notarii, qui singulorum dicta notis exciperent. Ac singula quidem quæ tum gesta sunt, in collectaneis Sabini studiosi lectores perquirant, ubi hæc fusius exposita leguntur. Nos enim summa duntaxat rerum capita strictim percurremus. Prima die cum convenissent, iussit Leonas ut unusquisque proponeret quod vellet. Sed qui aderant, nullam movendam esse quæstionem dixere, priusquam advenissent ii qui desiderabantur. Quippe desiderabantur Macedonius Constantinopoleos, Basilius Ancyrae, et alii quidam episcopi, veriti ne ob crimina accusarentur. Et Macedonius quidem laborare se morbo dicens aberat. Patrophilus vero oculorum dolorem prætexebat: eamque ob causam in suburbano Seleuciae sibi necessario manendum esse. Alii denique aliam absentiae suae causam afferebant: sed quoniam Leonas istis etiam absentibus proponendam esse

- αὐθις ἐπήγον, ὡς οὐδ' ἦν τινα κινήσωσι ζήτησιν, εἰ
 μὴ πρότερον τῶν κατηγορουμένων οἱ βίοι ἐξετασθῶσι. 20
- 12 Κατηγόρητο γὰρ ἤδη πρότερον Κύριλλος ὁ Ἱερο-
 σολύμων, Εὐστάθιος Σεβαστίας τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ, καὶ
- 13 ἄλλοι τινές. Ἐκ τούτου φιλονεικία εἰς τοὺς παρόντας
 ἐπέπεσεν· οἱ μὲν γὰρ τοὺς βίους τῶν κατηγορουμένων
 πρότερον ἐρευνᾶσθαι ἔλεγον· οἱ δὲ πρὸ τῆς πίστεως 25
- 14 μὴ προτιθέναι ζήτημα. Ἐκίνει δὲ τὴν φιλονεικίαν
 ἡ διάφορος τοῦ βασιλέως γνώμη· γράμματα γὰρ
 αὐτοῦ προεφέρετο^d, νῦν μὲν πρότερον τοῦτο ζητεῖσθαι
- 15 κελεύοντα, νῦν δὲ τὸ ἔτερον. Περὶ τούτου οὖν τῆς
 φιλονεικίας γινομένης, σχίσμα εἰς τοὺς παρόντας 30
- ἐχώρησε· καὶ αὕτη γέγονε προφάσεως ἀρχὴ τοῦ καὶ
 τὴν ἐν Σελευκείᾳ εἰς δύο μέρη διαιρεθῆναι σύνοδον.
- 16 Ἦγούντο δὲ τοῦ μὲν ἐνὸς μέρους^e Ἀκάκιος ὁ τῆς ἐν
 Παλαιστίνῃ Καισαρείας, Γεώργιος Ἀλεξανδρείας, Οὐ-
 ράνιος^f Τύρου, Εὐδόξιος Ἀντιοχείας· οἱς τριάκοντα 35

^b ὡς οὐκ ἂν M.

^c Ita F.M. ὁ om. editt. Tum
 mox legendum est Σεβαστείας.

^d Ita F.M. προσεφέρετο editt.

^e μέρους om. F. M. Stephan.

Genev. et nescio quidem quo
 auctore Valesius id inseruerit.

^f οὐράκιος male F. M.

nihilominus quæstionem dicebat, subjecerunt iterum qui aderant, se nullam omnino quæstionem moturos esse, nisi prius habita esset quæstio de vita ac moribus eorum qui accusabantur. Accusati enim jam antea fuerant Cyrillus Hierosolymorum episcopus, Eustathius Sebastie in Armenia, et alii quidam. Qua ex re gravis inter eos qui aderant contentio exorta est. Nam hi quidem vitam eorum qui in crimen vocati fuerant, prius discutiendam esse dicebant: illi contra nihil prius esse quærendum censebant, quam de fide. Contentionem porro excitavit varia imperatoris sententia. Proferebantur enim ejus literæ, quibus nunc de hoc capite prius quærendum esse aiebat; nunc de isto. Cum igitur hac de re inter se contenderent, factum est discidium episcoporum. Atque hæc fuit origo et causa cur Seleuciensis quoque synodus duas in partes dirimeretur. Et alterius quidem partis duces erant Acacius Cæsareæ Palæstinæ episcopus, Georgius Alexandriæ, Uranius Tyri, et Eudoxius Antiochiæ: quibus triginta duntaxat alii consentiebant. Alterius vero partis principes erant Georgius Lao-

17 δύο μόνον συνήνουν ἄλλοι. Τοῦ δὲ ἐτέρου, Γεώργιος
 Λαοδικείας τῆς ἐν Συρία, Σωφρόνιος Πομπηϊουπόλεως
 τῆς ἐν Παφλαγονία, Ἐλεύσιος Κυζίκου οἷς ἠκολού-
 18 θουν οἱ πλείονες. Ὡς οὖν ἐπεκράτει τὸ πρότερον
 ζητεῖσθαι περὶ τῆς πίστεως, οἱ μὲν τοῦ μέρους Ἀκα- 40
 κίου τὴν ἐν Νικαία πίστιν φανερώς ἠθέτησαν, ἄλλην
 τε πίστιν ὑπαγορεύειν ἠνίττοντο· οἱ δὲ τοῦ ἐτέρου
 μέρους, οἱ τῷ ἀριθμῷ πλεονάζοντες, τὰ μὲν ἄλλα πάντα
 τῆς ἐν Νικαία συνόδου ἀπεδέχοντο· μόνην δὲ τὴν
 19 τοῦ^ε ὁμοουσίου λέξιν ἐμέμφοντο. Πολλὰ οὖν ἄχρι 45
 δαίλης ὀψίας πρὸς ἀλλήλους φιλονεικούντων, τέλος
 Σιλβανὸς τῆς Ταρσοῦ προεστὼς ἐκκλησίας μέγα ἀνέ-
 κραγε, λέγων μὴ χρῆναι^h καυὴν ὑπαγορεύειν πίστεως
 ἔκδοσιν, ἀλλὰ τὴν ἤδη πρότερον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῖς
 20 ἐγκαυνοῖς ὑπαγορευθεῖσαν ὀφείλειν κρατεῖν. Τούτου 50
 λεχθέντος οἱ μὲν περὶ Ἀκάκιον ὑπεξῆλθον· οἱ δὲ τοῦ
 ἐτέρου μέρους προεκόμισαν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ πίστιν,
 καὶ ἀναγνόντες διέλυσαν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὸν σὺλ- 151
 21 λογον. Τῇ δὲ ἐξῆς εἰς τὸν ἐν Σελευκείᾳ εὐκτήριον

ε Ita F. M. τοῦ om. editt.

h μὴ δεῖν M. μὴ χρῆναι λέγων F.

dicens in Syria episcopus, Sophronius Pompeiopolis in Paphlagonia, Eleusius Cyzici: quos major pars sequebatur. Porro cum praevaluisset sententia ut de fide prius quaeretur, ii qui a partibus Acacii stabant, Nicænam fidem penitus abrogarunt; aliam vero conscribendam esse significarunt. Alterius vero partis episcopi qui et numero superiores erant, in reliquis quidem omnibus Nicænum concilium suscipiebant: solam autem dictionem consubstantialis reprehendebant. Cum igitur magna verborum contentione inter se certassent usque ad vesperam, tandem Silvanus Tarsensis ecclesiae praesul elata voce dixit, nullam novam fidei formulam conscribi oportere, sed illam quae Antiochiæ in ecclesiae dedicatione scripta esset, ratam esse debere. Hoc ubi dictum est, Acaciani e concilio se subduxerunt. Alterius autem partis antistites fidem Antiochiæ scriptam protulerunt: qua perlecta concilium eo die dimissum est. Postridie cum in ecclesiam quae Seleuciæ est, convenissent, oclusis foribus, perlectam fidei for-

συνελθόντες οἶκον, καὶ τὰς θύρας ἀποκλείσαντες, τὴν
 21 ἀναγνωσθεῖσαν πίστιν ὑπογράφοντες ἐκύρου. Ὑπέ-
 γραφον δὲ ὑπὲρ ἀπολειφθέντων τινῶν παρόντες ἀνα- 5
 γνῶσται καὶ διάκονοι, δι' ὧν στέρξειν τὸν ὄρον οἱ
 ἀπολειφθέντες ὠμολόγησαν.

ΚΕΦ. Μ.

Ἵτι ἐν τῇ κατὰ Σελεύκειαν συνόδῳ Ἀκάκιος ὁ Καισαρείας ἄλλη
 ὑπηγόρευσεν ἔκθεσιν πίστεως.

1 Ἀκάκιος δὲ καὶ οἱ τοῦ μέρους αὐτοῦ τὰ γινόμενα 10
 διεμέμφοτο, διότι τὴν ἐκκλησίαν ἀποκλείσαντες καθ-
 υπέγραφον. τὰ γὰρ ἐν παραβύστῳ φησὶ γινόμενα
 2 ἀδόκιμα καὶ ὑποψίας ἐντός. Ταῦτα ἔλεγε βουλό-
 μενος ἑτέραν ἔκδοσιν πίστεως ἀντεισενεγκεῖν, ἔχων 15
 εὐτρεπισμένην, ἣν ἀνεγνώκει μὲν τοῖς ἄρχουσι Λαυ-
 ρικίῳ καὶ Λεωνᾷ, μόνην δὲ αὐτὴν κρατήσειν ἐσπού-
 3 दाζε. Τούτων μὲν οὖν πλέον οὐδὲν κατὰ τὴν δευτέραν
 ἡμέραν ἐγένετο·^k κατὰ δὲ τὴν τρίτην ὁ Λεωνᾶς αὐθις
 τὰ μέρη συναγαγεῖν ἐσπούδαξε· καθ' ἣν οὐκ ἀπε- 20

1 Titulum hunc om. M. ^k ἐγένετο correct. ab ead. man. M.

mulam subscriptione sua confirmarunt. Pro episcopis autem
 nonnullis qui aberant, subscripsere diaconi et lectores, quorum
 opera approbaturus se fidei formulam absentes professi erant.

CAPUT XL.

*Qualiter Acacius Casarea episcopus in Seleuciensi synodo aliam
 fidei expositionem scripserit.*

Acacius vero cum suis sectatoribus id factum reprehendebat,
 eo quod clausis ecclesiae foribus subscripsissent. Quippe aiebat,
 ea quae in occulto geruntur, reprobata sunt et suspecta. Hoc autem
 ideo dicebat, quod in animo haberet aliam fidei formulam loco
 illius promulgare: quam quidem paratam penes se habebat, et
 Lauricio quidem ac Leone rectoribus jam antea recitaverat: ceterum
 omni studio contendebat, ut haec sola vim atque auctoritatem
 obtineret. Haec acta sunt secundo die, nec amplius quidquam.
 Tertio die Leonas rursus operam dedit, ut ambae partes in unum
 convenirent. Quo quidem die nec Macedonius abfuit Constan-

λείφθη καὶ Μακεδόσιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως οὐδὲ
 4 μὴν ὁ Ἀγκύρας Βασίλειος. Ἐπεὶ οὖν ἀμφοτέρω εἰς
 ταῦτο μέρος συνελήλυθεισαν¹, αὐτοῖσι οἱ περὶ Ἀκάκιον
 ἀπαντῶν οὐκ ἐβούλοντο², φάσκοντες δεῖν πρότερον
 ἐκβάλλεσθαι τοῦ συλλόγου τοὺς τε ἤδη πρότερον²⁵
 καθαιρεθέντας, καὶ τοὺς ἐν τῷ παρόντι κατηγορου-
 5 μένους. Ἐπεὶ δὲ φιλονεικησάντων, τοῦτο μᾶλλον
 ἐκράτησεν, ὑπέξήσαν μὲν οἱ ἐν αἰτιάσει τυγχάνοντες³
 6 ἀντεισηλθόντες δὲ οἱ περὶ Ἀκάκιον. Τότε δὲ ὁ Λεωνᾶς
 ἔφη βιβλίον δεδόσθαι αὐτῷ παρὰ τῶν περὶ Ἀκάκιον,³⁰
 ἀποκρύψας ὡς εἶη δόγματος ὑπαγόρευσις τοῦτο μὲν
 ληθητόως, τοῦτο δὲ καὶ φανερώς μαχομένου τοῖς
 7 προλαβοῦσιν⁴. Ὡς δὲ οἱ παρόντες ἠσύχασαν, ἄλλο
 τι μᾶλλον ἢ πίστει ἐκδοσὶν περιέχειν τὸ βιβλίον
 νομίσαντες, τηρικαῦτα καὶ Ἀκακίου τῆς πίστει³⁵
 σύνταγμα σὺν τῷ προοιμίῳ ἀνεγνώσθη, τοῦτον ἔχον
 τὸν τρόπον.

8 Ἡμεῖς⁵ συνελθόντες ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας κατὰ
 τὸ βασιλικὸν βούλημα τῇ χθρῆς ἡμέρᾳ, ἣτις ἦν πρὸ πέντε

¹ Ita F. M. Stephan. συνελή-
 λύθησαν Genev. (errore typogra-
 phorum, ut videtur,) et deinde
 Vales.

² ἢ βούλοντο M.

³ προσβάλλουσιν F. M. Ste-
 phan. Genev. Tacite correxit
 Valesius.

⁴ Οἱ συνελθόντες ἐπίσκοποι ἐκ
 διαφόρων ἐπαρχιῶν ἐν Σελευκείᾳ

tinopolitanus episcopus, nec Basilii Ancyrae. Cum igitur ambo
 isti in eandem partem concessissent, iterum Acaciani ad conci-
 lium occurrere noluerunt: ex conventu ejiciendos prius esse
 dicentes, tum eos qui jam antea depositi, tum illos qui in prae-
 sentia accusati erant. Post multam ultro citroque contentionem,
 cum haec sententia tandem praevaluisset, ii qui in crimen vocati
 fuerant, egressi sunt; Acaciani vero introiere. Tum Leonas li-
 bellum sibi ab Acacio traditum esse dixit: dissimulans interim,
 quod esset expositio fidei, nunc occulte, nunc aperte superioribus
 repugnantis. Cum silentium fecissent hi qui aderant, quidvis
 potius quam fidei formulam eo libello contineri existimantes, tunc
 recitatus est Acacii liber de fide cum prooemio; qui sic habet.

Nos quidem cum apud Seleuciam Isauriae ex imperatoris man-

Καλανδῶν Ὀκτωβρίων, πάσαν σπουδὴν ἐθέμεθα^p μετὰ 40
 πάσης εὐταξίας τὴν εἰρήνην τῇ ἐκκλησίᾳ φυλάξαι^q, καὶ
 περὶ^r τῆς πίστεως εὐσταθῶς διαλαβεῖν, ὡς προσέταξεν
 ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς ἡμῶν Κωνστάντιος, κατὰ τὰς
 προφητικὰς καὶ^s εὐαγγελικὰς φωνὰς, καὶ μηδὲν παρὰ τὰς
 θείας^t γραφὰς ἐπεισενέγκαι^u τῇ ἐκκλησιαστικῇ πίστει. 45
 9 Ἐπειδὴ δέ τινες ἐν^x τῇ συνόδῳ τοὺς μὲν ἡμῶν ὕβρισαν
 τοὺς δὲ ἐπεστόμισαν, οὐ συγχωροῦντες^y λαλεῖν, τοὺς δὲ
 ἀπέκλεισαν ἄκοντας, καὶ^z τοὺς καθηρημένους δὲ ἐκ δια-
 φόρων ἐπαρχιῶν εἶχον μεθ' ἑαυτῶν^a, καὶ τοὺς παρὰ
 κανόνα καταστάντας^b ἤγον μεθ' ἑαυτῶν, ὡς πανταχόθεν 50
 θορύβου πλήρη^c γενέσθαι τὴν σύνοδον, καθὼς καὶ ὁ λαμ-
 πρότατος Κόμης Λεωνῆς, καὶ ὁ λαμπρότατος ἡγούμενος^d 152
 τῆς ἐπαρχίας Λαυρίκιος αὐτοψία παρέλαβον, τοῦτου ἔνεκεν

τῆς Ἰσαυρίας, κατὰ πρόσταγμα τῆς
 εὐσεβείας τοῦ θεοσεβεστάτου βασι-
 λέως ἡμῶν Κωνσταντίου, τάδε διε-
 λαλήσαμεν ἡμεῖς οἱ συναχθέντες ἐν
 Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας κατὰ βασι-
 λικὸν βούλημα Eriphan. Hæres.
 lxxiii. 25.

^p σπουδὴν εἰσηνεγάμεθα Eri-
 phan.

^q διαφυλάξαι Eriphan.

^r περὶ om. Eriphan.

^s καὶ εὐαγγελικὰς om. Eriphan.

^t θείας om. F. M. Nicephor.
 Stephan. Genev.

^u Ita F. M. Stephan. Genev.
 Niceph. εἰσενέγκαι Vales. Read-
 ing. παρεισενέγκαι Eriphan.

^x ἐν τῇ συνόδῳ τινὲς Eriphan.

^y συγχωροῦντας F.

^z ἄκοντας τοὺς δὲ Niceph.

^a ἑαυτοὺς καὶ παρὰ Niceph.

^b κατασταθέντας Eriphan.

^c πλήρεις F. πλήρες γενέσθαι
 τὸ συνέδριον Eriphan. γενέσθαι
 πλήρη Niceph.

^d Ita F. M. Eriphan. Niceph.
 nisi quod omnes παρέλαβον pro
 παρέλαβον. "Cod. Allat. καθὼς

dato convenissemus, hesterno die, hoc est ante diem quintum
 calendas Octobres, omni studio laboravimus, ut cum omni mo-
 destia pax ecclesiæ servaretur, et de fide placide tractaretur
 juxta propheticas et evangelicas voces, quemadmodum Deo caris-
 simus imperator noster Constantius præcepit: nec quidquam præ-
 ter sacras scripturas in ecclesiasticam fidem induceretur. Sed
 quoniam in concilio nonnulli alios ex nostris injuria affecerunt,
 aliis os obturarunt, negata eis loquendi libertate: alios invitos
 exeluserunt, cum tamen et quosdam qui depositi fuerant secum
 haberent, quosdam præter ecclesiæ regulam ordinatos ex diversis
 provinciis secum adduxissent: adeo ut concilium undique com-
 pletetur tumultu, sicut vir clarissimus provinciæ præses Lauricius,
 et vir clarissimus comes Leonas ipsi suis oculis viderunt: ob eam
 causam hæc interloquimur. Nos non refugimus authenticam fidem

10 διαλαλούμεν ταῦτα^ο. Ὡς οὐ φεύγομεν τὴν ἐκτεθείσαν^ι
 αὐθεντικὴν πίστιν ἐν τοῖς ἐγκαινίοις τοῖς κατὰ τὴν^ε Ἀν-5
 τίοχειαν, προκομίζοντες αὐτὴν^η, εἰκ αἱ τὰ μάλιστα αἱ
 πατέρες ἡμῶν κατ' ἐκεῖνο τοῦ^ι καιροῦ πρὸς τὸ ὑποκείμενον
 11 τῆς ζητήσεως συνέδραμον. Ἐπει^κ δὲ πολλοὺς ἐθορύβησεν
 τὸ ὁμοούσιον καὶ τὸ ὁμοιούσιον ἐν τοῖς παρελθούσι^ι χρό-
 νοῖς καὶ μέχρι νῦν, ἀλλὰ καὶ ἄρτίως^μ λέγεται καινοτο-10
 μείσθαι ὑπὸ τινῶν τὸ ἀνόμοιον υἱοῦ^α πρὸς πατέρα, τούτου
 χάριν τὸ μὲν^ο ὁμοούσιον καὶ^ρ τὸ ὁμοιούσιον ἐκβάλλομεν,
 ὡς ἀλλότριον τῶν γραφῶν, τὸ δὲ ἀνόμοιον ἀναθεματί-
 ζομεν^ν καὶ πάντας ὅσοι τοιοῦτοι τυγχάνουσιν, ἀλλοτρίους 15
 12 ἡγούμεθα τῆς ἐκκλησίας. Τὸ δὲ ὅμοιον τοῦ υἱοῦ πρὸς
 τὸν^ι πατέρα σαφῶς ὁμολογοῦμεν, κατὰ τὸν ἀπόστολον

καὶ λαμπρότατος ἡγούμενος τῆς ἐπ-
 αρχίας Λαυρικός, καὶ ὁ λαμπρότα-
 τος κόμης Λεωνᾶς παρέλαβον αὐτο-
 ψία. Lectionem confirmat Epi-
 phan. Schol., nisi quod Leonam
 præronit Lauricio, rectius. At-
 que ita apud Eriphanium in
 hæresi Semarianorum, cap. 25.
 ubi hæc professio fidei integra
 refertur." VALESIIUS. καθὼς
 καὶ ὁ λαμπρότατος ἡγούμενος τῆς
 ἐπαρχίας λαβίκιος (Λαυρικός) αὐ-
 τοψία παρέλαβε Stephan. Genev.
^ε ταῦτα om. Eriphan.
^ι ἐκτεθείσαν om. Eriphan.
^η τὴν om. Athan. De Synod.
 29. p. 746. Eriphan.
^η αὐτὴν om.: tum οἱ καὶ αὐτοὶ

μάλιστα Eriphan.
^ι τοῦ om. Eriphan.
^κ ἐπειδὴ δὲ Athan. ἐπειδὴ E-
 riphani.
^ι παρεληλυθόσι Athan. παρούσι
 Niceph.
^μ ἕως ἄρτι Eriphan.
^α Ita F. M. Athan. Eriphan.
 Niceph. τοῦ υἱοῦ edit. Tum
 τὸν πατέρα Niceph.
^ο μὲν om. Eriphan.
^ρ καὶ τὸ ὁμοιούσιον omittit, tum
 ὡς ἀλ. τ. γραφῶν ἐκβάλλομεν ha-
 bet Eriphan. ἀλλότρια Niceph.
 ὁμοιούσιον scribunt editores Be-
 nedictini Athanasii. Conf. infra
 ad 45.
^ι τῶν om. Eriphan. Niceph.

quæ Antiochiæ in enceniis promulgata est, eam utique proferen-
 tes, licet patres nostri ad propositum de quo tum quærebatur
 convenerint. Ceterum quandoquidem hæ voces ὁμοούσιον et ὁμο-
 ούσιον multos superioribus temporibus turbarunt, atque etiamnum
 turbant: ac præterea nuper a quibusdam inventum esse dicitur
 τὸ ἀνόμοιον, id est dissimilitudo filii a patre: idcirco homousion
 quidem et homoëusion, tanquam voces a sacris literis alienas re-
 jicimus: anomoeon autem anathemate damnamus, omnesque qui
 istiusmodi sunt, extraneos esse ab ecclesia censemus. Similem
 autem patri filium esse plane confitemur, secundum apostolum
 qui de filio ita dicit, qui est imago invisibilis Dei. Confitemur

τὸν[†] λέγοντα περὶ τοῦ υἱοῦ, "Ὁς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ
 13 τοῦ ἀοράτου. Ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ πιστεύομεν εἰς ἓνα
 Θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν[‡] οὐρανῶν[†] καὶ γῆς, 20
 14 ὀρατῶν^υ καὶ ἀοράτων. Πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς τὸν Κύριον
 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ^κ, τὸν ἐξ αὐτοῦ
 γεννηθέντα ἀπαθῶς πρὸ πάντων τῶν^γ αἰώνων, Θεὸν λόγον
 ἐκ^ε Θεοῦ μονογενῆ, φῶς, ζῶην, ἀλήθειαν, σοφίαν^α δι' οὗ
 τὰ πάντα ἐγένετο^β, τὰ τε^ε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ 25
 15 τῆς γῆς, εἴτε ὀρατὰ εἴτε ἀόρατα. Τοῦτον πιστεύομεν
 ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας^δ σάρκα
 ἀνειληφέναι^ε ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας^ι, καὶ ἐναν-
 θρωπήσαντα, παθόντα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ 30
 ἀναστάντα, καὶ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανοὺς, καθέξασθαι ἐν
 δεξιᾷ τοῦ πατρὸς^ς καὶ^ε πάλιν ἐρχόμενον ἐν δόξῃ κρῖναι
 16 ζῶντας καὶ νεκρούς. Πιστεύομεν καὶ^η εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦ-
 μα, ὃ καὶ Παράκλητον ὠνόμασεν ὁ Σωτὴρ ὁ^ι Κύριος ἡμῶν,

[†] τὸν om. Niceph.

[‡] τὸν ποιητὴν Athan. Epiph.

[†] οὐρανοῦ Athan. Epiph.

Niceph.

^υ πάντων καὶ Athan. τε καὶ

Epiph.

^κ υἱὸν τοῦ Θεοῦ Epiph.

^γ τῶν om. Epiph.

^ε Θεὸν ἐκ Θ. Epiph.

^α σοφ. δύναμιν Athan. Epiph.

^β ἐγένετο Epiph.

^ε τε om. Athan. Epiph.

^δ τῆς ἁμ. Athan. Niceph.

^ι Ita F. M. Athan. Epiph.

ἐδηφέναι editt.

^ι Μαρίας om. Athan. Epiph.

^ς καὶ om. Epiph.

^η δὲ καὶ Niceph. δὲ καὶ εἰς ἐν

ἀγ. Πν. Epiph.

^ι Σ. καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς

Χριστὸς Epiph.

igitur et credimus in unum Deum omnipotentem, facto-
 rem celi et terræ, visibilium et invisibilium. Credimus etiam in
 Dominum nostrum Jesum Christum, filium ejus, sine ulla pas-
 sione ante omnia sæcula ex eo genitum: Deum verbum ex Deo
 unigenitum: lumen, vitam, veritatem atque sapientiam: per
 quem omnia facta sunt in cælo et in terris, tam visibilia quam
 invisibilia. Hunc in fine sæculorum ad abolendum peccatum
 carnem adsumpsisse credimus ex sancta Virgine Maria, et homi-
 nem factum esse, passumque pro peccatis nostris: dein resur-
 rexisse, et assumptum in cælum sedere ad dexteram patris: atque
 iterum venturum esse cum gloria ut vivos judicet ac mortuos.
 Credimus etiam in Spiritum sanctum, quem et Paracletum voca-
 vit Servator ac Dominus noster, pollicitus se illum discipulis suis
 missurum esse paulo post discessum suum: quem etiam misit:

- ἐπαγγειλάμενος μετὰ τὸ ἀπελθεῖν^k αὐτὸν, πέμψαι τοῦτο¹ 35
 τοῖς μαθηταῖς, ὃ καὶ ἀπέστειλε· δι' οὗ καὶ ἀγιάζει τοὺς
 ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πιστεύοντας, καὶ βαπτίζομένους ἐν ὀνό-
 ματι τοῦ^m Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 17 Τούτⁿ δὲ παρὰ ταύτην τὴν πίστιν ἄλλο τι κηρύττοντας^o,
 ἄλλοτρίους εἶναι^p τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. 40
 18 Αὕτη μὲν ἡ Ἀκακίου περὶ τῆς αὐτοῦ πίστεως 153
 ἔκδοσις· ἦσαν δὲ αὐτῇ καθυπογράψαντες αὐτὸς Ἀκά-
 κιος καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες, τοσοῦτοι ὄντες τὸν
 ἀριθμὸν, ὅσον^q μικρὸν ἔμπροσθεν ἐμνημονεύσαμεν.
 19 Ἀναγνωσθείσης δὲ αὐτῆς Σωφρόνιος Πομπηίουπό- 5
 λεως τῆς ἐν Παφλαγονίᾳ τοιαῦτα αὐταῖς λέξεσιν
 20 ἀνεβόησεν. Εἰ τὸ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἰδίαν ἐκτί-
 θεσθαι βούλησιν πίστεως ὑπάρχει ἔκθεσις, ἐπιλείψει
 21 ἡμᾶς ἡ τῆς ἀληθείας ἀκρίβεια. Ταῦτα μὲν ὁ Σω-
 φρόνιος ἔφησεν. ἐγὼ δὲ φημι, ὡς εἰ ἐξ ἀρχῆς 10
 τοιαῦτα περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως οἷ τε πρὸ αὐτῶν^s
 καὶ οἱ μετ' ἐκείνους^t διανοήθησαν, πέπαυτο ἂν πᾶσα

^k ἀπελθεῖν Eriphan.

¹ τ. μαθηταῖς τοῦτο Athan. Eriphan.

^m ὀνόματι Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πν. Athan. Eriphan.

ⁿ τοῦτο δὲ παρὰ mendose. Eriphan.

^o κηρύσσοντας F. M. Niceph.

^p ἄλ. οἶδεν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία Athan. Eriphan. et Cod. Allat. Vales. Post ἐκκλησίας addidit νομιζομεν Christophors.

^q ὅσων C.

^r ὁ om. F.

^s αὐτοῦ C.

^t ἐκείνου F.

per quem sanctificat cunctos credentes in ecclesia, et baptizatos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Eos autem qui præter istam fidem aliud quidpiam prædicant, ab ecclesia catholica alienos censemus.

Hæc est formula fidei ab Acacio edita. Cui subscripsere tum Acacius ipse, tum ejus fautores, totidem numero quot superius commemoravi. Cum autem recitata esset, Sophronius Pompeiopolis Paphlagoniæ episcopus proclamavit his omnino verbis: Si propriam quotidie sententiam exponere, id fidei expositio est, destituet nos regula veritatis. Et Sophronius quidem tunc ista dixit. Ego vero affirmo, si ab initio de Nicæna fide ita sensissent tum ii qui ante istos vixerant, tum qui illos subsecuti sunt, cessa-

- φιλόνεικος ζήτησις καὶ οὐκ ἂν τῶν ἐκκλησιῶν ἄλογος
 22 ἐκράτησε ταραχή. Ἄλλ' ὅπως μὲν ἔχει ταῦτα, κρι-
 νάτωσαν οἱ κατανοεῖν δυνάμενοι. τότε δὲ πολλὰ 15
 πρὸς ἀλλήλους περὶ τε τούτου καὶ τῶν κατηγορου-
 23 μένων εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες διελύθησαν. Τῇ δὲ
 τετάρτῃ αὐθις ἡμέρα συνήλθον ἅπαντες εἰς ταῦτο, καὶ
 αὐθις ἀνεκίνουν μετὰ ἐρεσχελίας τοὺς λόγους· ἐν οἷς
 24 Ἀκάκιος τοιάνδε κατὰ λέξιν εἰσηγήσατο γνώμην. Εἰ 20
 ἄπαξ ἢ ἐν Νικαῖα πίστις μετεποιήθη καὶ μετὰ ταῦτα
 πολλάκις, οὐδὲν κωλύει καὶ νῦν ἑτέραν ὑπαγορευθῆναι
 25 πίστιν. Πρὸς ταῦτα Ἐλεύσιος ὁ Κυζίκου τοιάδε
 εἶπεν· ἡ σύνοδος συνεκροτήθη ἐπὶ τοῦ παρόντος, οὐχ
 ἵνα μάθῃ ἂ μὴ^u μεμάθηκεν, οὐθ' ἵνα πίστιν δέξῃται 25
 ἣν μὴ κέκτηται· ἀλλὰ τῇ τῶν πατέρων πίστει στοι-
 χούσα^x ταύτης μέχρι ζωῆς καὶ θανάτου οὐκ ἐξίσταται.
 26 Τοιούτοις καὶ ὁ Ἐλεύσιος πρὸς τὴν Ἀκακίου γνώμην
 ἀπήντησε, πίστιν πατέρων τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἔκτε-
 27 θεῖσαν πίστιν καλῶν. Ἄπαντήσῃ! δ' ἂν τις καὶ 30

^u μὴ om. Stephan. Genév. "Aut στείχουσα, scribendum est,
 "Cod. Flor. et Allat. ἂ μὴ. Epi- aut στοιχοῦσα, ut in Flor." VA-
 phan. Schol. non ut mathema LESIUS.
 discat." VALESIIUS. Ὡ ἀπαντήσοι F. M. Legendum

^x στείχουσα Stephan. Genév. fortasse ἀπαντήσειε.

turum fuisse quæstionem omnem et contentionem, nec vio-
 lentum et rationis expertem tumultum in ecclesia fuisse valiturum.
 Sed quemadmodum ista se habeant, prudentioribus judicandum
 relinquo. Tunc temporis vero, cum plurima ultro citroque et de
 hac re et de illis qui accusati erant dicta fuissent, concilium di-
 missum est. Quarto iterum die cum omnes in unum convenis-
 sent, eadem cum pervicacia disputare cœperunt. Inter quos
 Acacius sententiam suam exposuit his verbis: Cum fides Nicæna
 jam pridem semel ac deinde sæpius mutata sit, nihil vetat quo-
 minus nunc quoque alia conscribatur fides. Ad hæc Eleusius
 Cyzici episcopus; concilium, inquit, inpræsentiarum congregatum
 est, non ut ea discat quæ jam olim didicit, neque ut fidem sus-
 cipiat quam prius non habuit; sed fidei patrum insistens, nec
 vitæ nec mortis tempore ab ea unquam recedet. Hujusmodi
 verbis adversus Acacii sententiam occurrit Eleusius, fidem patrum

πρὸς τοῦτον· πῶς τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνελθόντας πατέρας ὀνομάξεις, Ἐλεύσιε, τοὺς καὶ ἐκείνων πατέρας ἀρνούμενος; οἱ γὰρ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες καὶ τὸ ὁμοούσιον τῇ πίστει συμφωνήσαντες κυριώτερον ἂν πατέρες λέγοντο, τῷ καὶ προαναβεβηκέναι τοῖς χρό- 35 νοις, καὶ ὅτι οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένοι ὑπ' ἐκείνων
 28 εἰς τὴν ἱερωσύνην προβέβληντο. Εἰ δὲ οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς ἰδίους πατέρας ἠθέτησαν, λελήθασιν ἑαυτοὺς οἱ μετὰ ταῦτα τοῖς πατραλοῖαις^a ἐπόμενοι.
 29 Πῶς δὲ καὶ ὧν ἐκείνοι τὴν πίστιν ὡς ἀδόκιμον ἠθέ- 40 τησαν, τὴν χειροτονίαν ὡς δοκίμην ἐδέξαντο; εἰ δὲ ἐκείνοι οὐκ εἶχον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ διὰ τῆς χειροτονίας ἐπέρχεται, οὐδὲ οὗτοι τὴν ἱερωσύνην ἔλα-
 30 βον. Πῶς γὰρ ἐλάμβανον παρὰ τῶν οὐκ ἐχόντων τὸ διδόμενον; ταῦτα μὲν οὖν ἀντιθῆσει τις πρὸς 45

^a Ita F. Stephan. Genev. τοὺς καὶ τοὺς ἐκείνων M. καὶ ejecerat, hæc admonens, "Delenda videtur particula καὶ, quæ sensum turbat potius quam adjuvat. Epiphani. Schol. eam non agnoscit; cum illorum non recipias patres. Cod. Allat. καὶ τοὺς ἐκείνων πατέρας ἀρνούμενους; absque ullo sensu. Sed nostram emendationem con-

firmat codex Sfortianus, in quo deest particula καὶ, ut ad latus libri sui notavit Holstenius," VALESIIUS. Sensus est, quomodo illos patres nominas quorum etiam patres non agnoscis? id est, Antiochenos agnoscis aversaris autem Nicænos eorum patres.

^a Ita F.M.C. πατραλοῖαι edit.

appellans eam quæ exposita erat Antiochiæ. Verum huic quæque respondere quispiam possit his verbis: Quomodo eos qui Antiochiæ convenerunt, patres appellas, Eleusi, qui illorum patres non agnoscis? Nam hi certe cui Nicææ convenerunt, et consubstantialis fidem suo consensu firmarunt, magis proprie dicerentur patres: quippe qui et præcesserint tempore, et illos qui Antiochiæ postea convenerunt, ad sacerdotii dignitatem promoverint. Quod si hi qui Antiochiæ fuerunt congregati, patres suos rejecerunt, isti qui eos sequuntur, non animadvertunt se parricidas sequi. Quoniam autem modo eorum ordinationem tanquam probam ac legitimam susceperunt, quorum fidem velut falsam ac reprobam rejecerunt? Nam si illi non habuerunt Spiritum sanctum qui per ordinationem infunditur, isti sacerdotium non acceperunt. Quomodo enim accipere potuerunt ab iis, qui non habebant quod darent?

τὰ ὑπὸ Ἐλευσίου λεχθέντα. τότε δὲ αὖθις ἐπὶ 154
 31 ἑτέραν ἐχώρησαν ζήτησιν. Ἐπεὶ γὰρ καὶ οἱ περὶ
 Ἀκάκιον ἐν τῇ ἀναγνωσθείσῃ πίστει ὁμοιον ἔφασαν
 τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, διεπυθάνοντο ἀλλήλων, κατὰ τὴν
 ὁμοίαν ἐστὶν ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ· καὶ οἱ μὲν περὶ Ἀκά-
 32 κιον ἔλεγον, κατὰ τὴν βούλησιν μόνον, οὐ μὴν κατὰ
 τὴν οὐσίαν ὁμοιον τῷ^b πατρὶ εἶναι τὸν υἱόν. Οἱ δὲ
 ἄλλοι σύμπαντες καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν ἀπεφώνησαντο.
 33 Περὶ τούτου δὲ τοῦ ζητήματος φιλονεικούντες ἐνδιη-
 μέρευον, καὶ τὸν Ἀκάκιον ἐξήλεγchon, ὡς εἶη ἐν τοῖς 10
 λόγοις αὐτοῦ, οὓς συγγράψας ἐξέδωκεν, ὁμοιον κατὰ
 34 πάντα εἰπὼν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ. Καὶ πῶς νῦν,
 ἔφασαν, ἀρνή τὴν κατ' οὐσίαν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν
 πατέρα ὁμοιότητα; ὁ δὲ, ἀπὸ συγγραμμάτων, ἔφη,
 35 οὔτε νέος^c τις οὔτε ἀρχαῖος ἐκρίθη. Πολλὰ δὲ πρὸς
 ἀλλήλους περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀκριβολογοῦ- 15
 μένων καὶ μηδαμῶς συμφωνούντων, ὁ Λεωνᾶς ἀνα-
 στάς διέλυσε τὸν σύλλογον. καὶ τοῦτο τέλος ἔσχεν
 36 ἡ ἐν Σελευκείᾳ γενομένη σύνοδος. Τῇ γὰρ ἐξῆς
 παρακαλούμενος οὐκέτι εἰς ταῦτόν συνελθεῖν αὐτοῖς

^b τῷ πατρὶ ὁμοιον F. M.^c οὔτε ἀρχαῖος τις οὔτε νέος F. M.

Hæc non immerito quis possit objicere iis, quæ tum ab Eleusio sunt dicta. Post hæc ad aliam rursus quæstionem transilierunt. Nam quoniam Acaciani in formula fidei quæ fuerat recitata, filium patri similem esse dixerant, quærebant inter se qua in re filius esset similis patri. Et Acaciani quidem sola voluntate similem esse dicebant, non autem substantia. Reliqui omnes, etiam substantia similem patri esse filium asserebant. De hac quæstione inter se altercantes, totum diem contrivere. Et Acacium confutabant, quod in libris quos a se scriptos ediderat, filium patri per omnia similem esse dixisset. Quomodo, aiebant, negare nunc audes filii cum patre similitudinem secundum substantiam? Tum Acacius, Neque ex recentioribus, inquit, neque ex vetustioribus quisquam, ex libris suis iudicatus est. Cum diu acriter ac subtiliter de hoc capite disputassent, nec ullo modo inter se convenirent, surgens Leonas concilium dissolvit. Hunc finem habuit synodus Seleuciensis. Postero enim die rogatus ut ad consessum veniret,

ἠθέλησε, φήσας ἀπεστάλθαι παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπὶ²⁰
 τῷ^d παρῆναι τῇ συνόδῳ ὁμοφώνουσῃ· ἐπειδὴ δέ τινες
 διέστησαν, οὐ δύναμαι, ἔφη, παραγενέσθαι· ἀπέλθετε
 37 οὖν, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ φλυαρεῖτε. Τούτου γενο-
 μένου, οἱ περὶ Ἀκάκιον ἔρμαιον ἠγησάμενοι οὐδὲ²⁵
 38 αὐτοὶ ἀπαντῆσαι ἠθέλησαν. Οἱ δὲ τοῦ ἄλλου μέ-
 ρους διακριθέντες, καὶ συνελθόντες κατὰ τὴν ἐκκλη-
 σίαν, ἐκάλουν τοὺς περὶ Ἀκάκιον ἐπὶ τῷ κρῖναι τὰ
 39 κατὰ Κύριλλον τὸν ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων. Ἰστέον
 γὰρ ὅτι Κύριλλος ἤδη πρότερον κατηγορητὸς· καὶ διὰ³⁰
 τί μὲν, οὐκ ἔχω φράσαι. καθηρέθη δὲ, ὅτι πολλάκις
 ἐπὶ τῷ^e κριθῆναι καλούμενος ἐφεξῆς δύο ἐνιαυτῶν
 40 διέφυγε τὰς κατηγορίας εὐλαβούμενος. Καθαιρεθεῖς
 δ' οὖν ὁμῶς ἐκκλήτου βιβλίον τοῖς καθελούσι δια-
 πεμψάμενος, μείζον ἐπεκαλέσατο δικαστήριον· οὐ τῇ³⁵
 ἐκκλήτῳ καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίος ἐγεγόνει σύμ-
 41 ψηφος. Τοῦτο μὲν οὖν μόνος καὶ πρῶτος παρὰ τὸ
 σύνηθες τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι Κύριλλος ἐποίησεν,
 ἐκκλήτοις ὡς ἐν δημοσίᾳ δικαστηρίῳ χρησάμενος.

^d Ita C. recte. ἐπὶ τὸ cæ- cedente periodo. Ubique in hac
 teri. formula ἐπὶ τῷ variatur, ne dicam

^e Lege ἐπὶ τῷ sicut in præ- erratur.

recusavit, ab imperatore missum se esse dicens ut concordi synodo interesset. Quoniam vero nonnulli inter vos dissident, inquit, ego adesse non possum. Abite ergo, et in ecclesia garrite. Quo facto Acaciani magno id ducentes lucro, ulterius adesse noluerunt. Alterius autem partis episcopi cum in ecclesiam convenissent, Acacium ad concilium vocarunt, ut causa Cyrilli Hierosolymorum episcopi judicaretur. Sciendum enim est, Cyrillum jam antea accusatum fuisse; qua autem de re, nequeo dicere. Ceterum depositus est, propterea quod sæpius in iudicium vocatus, duobus continuis annis non comparuerat, accusationes reformidans. Depositus tamen nihilominus, appellationis libello ad eos qui ipsum deposuerant, misso, ad majus iudicium provocavit. Cui quidem appellationi etiam imperator Constantius adstipulatus est. Solus igitur ac primus omnium Cyrillus, contra ecclesiastici canonis consuetudinem, appellationem, sicut in publicis judiciis fieri solet,

42 τότε δὲ ἐν τῇ Σελευκείᾳ παρῆν κριθησόμενος. Καὶ 40
 διὰ τοῦτο οἱ ἐπίσκοποι τοὺς περὶ Ἀκάκιον ἐκάλουν,
 ὡς μικρῶ ἔμπροσθεν ἐμνημονεύσαμεν, ὅπως ἂν περὶ
 τῶν κατηγορουμένων διαγνόντες¹ κοινὴν ἐξενέγκωσι 155
 ψῆφον. ἐκάλουν γὰρ δὴ καὶ τινὰς ἄλλους τῶν
 κατηγορουμένων, οἱ τοῖς περὶ Ἀκάκιον προσπεφύ-
 43 γασιν. Ἐπεὶ οὖν πολλάκις καλούμενοι οὐκ ἀπήντη-
 σαν, καθεῖλον αὐτόν τε Ἀκάκιον, Γεώργιον Ἀλεξαν- 5
 δρείας, Οὐράνιον^ε Τύρου, Θεόδουλον^η Χαιρετάπων
 τῆς Φρυγίας, Θεοδόσιον Φιλαδελφείας^ι τῆς ἐν Λυδία,
 Εὐάγριον Μιτυλήνης τῆς Νήσου^κ, Λεόντιον Τριπό-
 λεως τῆς Λυδίας, καὶ Εὐδόξιον τὸν πρότερον μὲν

¹ ὅπως ἂν περὶ τῶν κατηγορου-
 μένων οἱ τοῖς Stephan. Genév.
 "Duas lines, supplevimus ex
 cod. Flor. et Sfort. Quibus
 consentit Epiphan. Schol. At
 Christophorsonus prorsus infel-
 liciter hunc locum suppleverat
 ex conjectura. Unde apparet,
 Christophorsonum nullos ma-
 nuscriptos Socratis codices ha-
 buisse, sed varias duntaxat lec-
 tiones ex marginibus excusorum
 codicum corrogatas." VALE-
 SIUS. Nihil a textu variat M.

^ε Οὐρσάκιον editt. et codd.
 "Scribendum est Οὐράνιον, ex
 Athan. et Epiphan. Schol. et

Epiphanio in Semiarian." VA-
 LESIUS. Immo corrigi pote-
 ra te capite proximo, 39. §. 16.,
 ubi idem mendum habet F. et
 M., Οὐρσάκιος τύρου pro Οὐράνιος.

^η Θεόδωρον Stephan Genév.
 "Flor. et Allat. rectius Θεόδου-
 λον. Sic enim Athan. Epi-
 phan. ac Philostorg." VALE-
 SIUS. Idem quoque habet M.
 Locus Athanasii ubi Theodulus
 nominatur est in De Synod. 12.
 p. 725. ed. Bened. Locus Phi-
 lostorgii in H. E. vii. 6.

^ι Ita M. Φιλαδελφίας editt.

^κ νήσου F.

interposuit. Ac tum quidem Seleuciæ aderat, paratus iudicium subire. Et ob hanc causam episcopi Acacianos ad consessum vocabant, quemadmodum paulo ante dixi, ut rebus examinatis, communi consilio sententiam proferrent. Nam et alios perinde accusatos citaverant, qui ad partes confugerant Acacii. Sed quoniam sæpius acersiti venire detrectabant, episcopi qui in concilio erant, et Acacium ipsum deposuerunt, et cum illo Georgium Alexandriæ episcopum, Uranium Tyri, Theodulum Chæretaporum in Phrygia, Theodosium Philadelphæ in Lydia, Evagrium Mitylenæ Insulæ, Leontium Tripoleos Lydiæ, et Eudoxium, qui prius

Γερμανικείας μετὰ ταῦτα δὲ Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ
 44 τὴν ἐπίσκοπὴν ὑποδύντα. Καθεῖλον δὲ καὶ Πατρό- 10
 φιλον, ὅτι αὐτὸς ὑπὸ Δορωθέου πρεσβυτέρου κατη-
 45 γορούμενος, κληθεὶς οὐχ ὑπήκουσε. Τούτους μὲν
 οὖν καθεῖλον· ἀκοινωνήτους δὲ πεποιήκασιν Ἀστέριον,
 Εὐσέβιον, Ἀβγαρον, Βασιλικὸν, Φοῖβον, Φιδήλιον, Εὐ-
 τύχιον, Μάγνον καὶ Εὐστάθιον· ὀρίσαντες οὕτω μένειν 15
 αὐτοὺς, ἕως ἂν ἀπολογησάμενοι τὰς κατηγορίας ἀπο-
 46 δύσωνται. Ταῦτα πράξαντες, διὰ γραμμάτων τε τὰ
 περὶ τῶν καθαιρεθέντων ταῖς ἐκείνων παροικίαις γνω-
 ρίσαντες, καθιστῶσιν εἰς τὸν τόπον Εὐδοξίου τῆς 20
 Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον, Ἀνιανὸν τοῦνομα· ὃν συλ-
 λαβόντες οἱ περὶ Ἀκάκιον Λεωνᾶ καὶ Λαυρικίφ
 47 παρέδουσαν· οἱ δὲ αὐτὸν ἐξόριστον πεποιήκασιν. Τού-
 του γενομένου, οἱ ἐπίσκοποι οἱ προβεβλημένοι τὸν
 Ἀνιανὸν διαμαρτυρίαις¹ ἐχρῶντο κατὰ τῶν περὶ 25
 Ἀκάκιον πρὸς τὸν Λεωνᾶ καὶ Λαυρίκιον, δι' ὧν
 48 ἀδικεῖσθαι τῆς συνόδου τὴν κρίσιν ἐμήνουν. Ὡς
 δὲ οὐδὲν πλέον ἤνυετο, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν

¹ Ita M. sicut prius scribendum censuerat Valesius. Conf. Annot. διὰ μαρτυρίας editt.

quidem Germaniciæ fuerat episcopus, postea vero ad episcopatum Antiochenæ urbis irrepserat. Patrophilum quoque episcopatu abdicarunt, eo quod a Dorotheo presbytero accusatus, et ab ipsis ad causam dicendam citatus, non obtemperasset. Et hos quidem deposuerunt. Asterium vero, Eusebium, Abgarum, Basilicum, Phœbum, Fidelem, Eutychium, Magnum, et Eustathium a communione removerunt: decernentes ut in illo statu permanerent, donec præstita satisfactione, objecta sibi crimina diluissent. His rehus peractis, cum de episcopis quos ipsi deposuerant, ad singulorum ecclesias scripsissent, Eudoxii loco Annianum Antiochiæ constituunt episcopum. Quem mox comprehensum Acaciani Leonæ ac Lauricio tradiderunt. Ab his ille in exsilium missus est. Ea re commoti episcopi qui Annianum ordinaverant, contestatorios libellos apud Leonam ac Lauricium adversus Acacianos deposuerunt, quibus denuntiabant violatum esse iudicium synodi.

ᾧρησαν ἐπὶ τῷ^m διδάξαι τὸν βασιλέα τὰ κριθέντα αὐτοῖς.

ΚΕΦ. ΜΑ.

30

¹ Ὡςⁿ τοῦ βασιλέως ἐπαελθόντος ἐκ τῶν ἐσπερίων μερῶν, οἱ περὶ Ἀκάκιον ἐν τῇ Κωνσταντινίου πόλει συναχθέντες τὴν ἐν Ἀρμίνῳ^o πίστιν ἐκύρωσαν προσθέντες αὐτῇ τινά.

- ¹ Καὶ γὰρ παρῆν ἀπὸ τῶν ἐσπερίων μερῶν ἀνα- 35
στρέψας ὁ^p βασιλεὺς· καὶ τότε τὸν ἑπαρχον τῆς
Κωνσταντινουπόλεως κατέστησεν, Ὀνωράτου ὄνομα,
² τὴν ἀνθυπάτων παύσας ἀρχήν. Φθάσαντες δὲ οἱ
περὶ Ἀκάκιον προδιαβάλλουσιν αὐτοὺς βασιλεῖ, διδά- 156
ξαντες μὴ δέχεσθαι τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐκτεθεῖσαν πίστιν.
³ Διόπερ ἀγανακτήσας ὁ βασιλεὺς ἐπέρονῃσε διασπείραι
αὐτοὺς, νόμῳ κελεύσας τοὺς ὑποκειμένους αὐτῶν δη- 5
μοσίοις λειτουργήμασι τῇ ἰδίᾳ τύχῃ ἀποδίδοσθαι.
⁴ Καὶ γὰρ ἦσαν τινὲς ἐξ αὐτῶν λειτουργίαις ὑποκεί-
μενοι, οἱ μὲν βουλευτηρίων, οἱ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρ-

^m Ita C. τὸ ceteri. Vid. in-
fra, ad iv. 12. §. 34.

ⁿ Ὅτι οἱ περὶ ἀκάκιον τὴν ἐν
ἀρμίνῳ πίστιν ἐκύρωσαν προσθέντες
τινά. M.

^o Ita semper F. quem sequor,
Ἀρμίνῳ editt. quod sæpius ad-
notare non refert.

^p ὁ βασιλεὺς om. M.

Porro cum nihil amplius perficeretur, Constantinopolim profecti sunt, ut imperatorem de iis quæ decreverant, certiozem facerent.

CAPUT XLI.

Quomodo Acaciani, imperatore ab occidentis partibus reverso, Constantinopoli congregati, Ariminensem fidem nonnullis ei additis confirmarunt.

Etenim imperator ab occidentis partibus reversus, in ea urbe commorabatur: quo etiam tempore præfectum urbis Constantinopolitanæ primum constituit Honoratum, extincto proconsulatus officio. Verum Acaciani cum illos prævenissent, calumniati sunt apud principem, docentes non admitti ab illis fidem quam ipsi exposuissent. Quamobrem indignatus imperator, eos dispergere constituit, lege lata præcipient, ut quicumque inter illos publicis functionibus erant obnoxii, ad pristinam conditionem redigerentur. Nam ex illis alii municipalium ordinum, alii diversorum in provinciis officiorum functionibus erant adstricti.

5 χίαις τάξεων. Τούτων δὴ οὕτως ταραπτομένων, οἱ
περὶ Ἀκάκιον ἐπιμείναντες τῇ Κωνσταντινουπόλει
συνέδριον ἕτερον πεποιήκασι, τοὺς ἀπὸ Βιθυνίας ἐπι- 10
6 σκόπους μεταπεμφάμενοι. Γενόμενοι οὖν οἱ πάντες
τὸν ἀριθμὸν πεντήκοντα, οἷς κατηρίθμητο Μάρτις ὁ
Χαλκηδόνος, βεβαιούσι τὴν ἐν Ἀριμίνῳ μετὰ τῆς
ὑπατείας ἀναγνωσθεῖσαν πίστιν· ἣν περιττὸν ἦν ἂν
ἐνταῦθα προσκεῖσθαι[†], εἰ μηδὲν αὐτῇ προσθεθείκασιν[‡]. 15
7 Ἐπειδὴ δὲ τινὰ αὐτῇ προσθεθείκασι ῥήματα, ἀναγ-
καῖον καὶ αὐθις αὐτὴν ἐνταῦθα παραγράψαι. ἔστι
δὲ ἐν τοῖς ῥήμασι τούτοις.

8 Πιστευόμεν εἰς ἓνα μόνον[†] Θεὸν, πατέρα παντοκρά-
τορα, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ 20
Θεοῦ, πρὸ^υ πάντων τῶν αἰώνων καὶ πρὸ πάσης ἀρχῆς
γεννηθέντα ἐκ τοῦ Θεοῦ· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὸ^χ
9 ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· γεννηθέντα δὲ μονογενῆ, μόνον
ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, ὁμοιον τῷ γεννή-
σαντι^γ αὐτὸν πατρὶ κατὰ τὰς γραφάς· οὗ τὴν γέννησιν^z 25

[†] Ita F.M.C. προκείσθαι edit. fuisse. Conf. Annot.

[‡] προσθεθείκασιν C.

[†] μόνον om. Athan. De Synod.

30. καὶ μόνον ἀληθινὸν Θ. Thdrt.
ii. 21., scilicet in symbolo quod
ille refert Nicæ compositum

^υ τὸν πρὸ Thdrt.

^χ τὰ τε Thdrt.

^γ γεγεννηκότι Thdrt.

^z γένεσιν Athan.

His ita perturbatis, Acaciani Constantinopoli diutius immorantes, aliud concilium coegerunt, accersitis episcopis Bithyniæ. Congregati igitur antistites numero quinquaginta, inter quos erat Maris episcopus Chalcedonis, fidei formulam Arimini perlectam, cui præfixi erant consules, confirmarunt. Quam quidem hoc loco inserere supervacuum esset, si nihil de suo illi adjecissent. Sed quoniam nonnulla ei verba attexuerunt, necessarium omnino est ut hic denuo adscribatur. Est autem hujusmodi.

Credimus in unum Deum patrem omnipotentem, ex quo sunt omnia : et in unicum filium Dei, ante omnia sæcula et ante omne principium, genitum ex Deo : per quem omnia facta sunt, tam visibilia, quam invisibilia : eumque solum unigenitum ex patre natum esse, solum ex solo, Deum ex Deo : similem ei qui ipsum genuit patri secundum scripturas : cujus generationem nemo

οὐδεὶς γινώσκει^a, εἰ μὴ μόνος ὁ γενήσας αὐτὸν πατήρ.
 10 Τοῦτον οἶδαμεν μονογενῆ τοῦ^b Θεοῦ υἱὸν, πέμποντος τοῦ
 πατρὸς παραγενέσθαι^c ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὡς γέγραπται,
 11 ἐπὶ^d καταλύσει τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου· καὶ
 γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ Μαρίας τῆς^e παρ- 30
 θένου τὸ κατὰ σάρκα, ὡς γέγραπται, καὶ ἀναστραφέντα^f
 μετὰ τῶν μαθητῶν· καὶ πάσης τῆς οἰκονομίας πληρωθείσης
 κατὰ τὴν πατρικὴν^g βούλησιν, σταυρωθέντα, καὶ ἀπο-
 θανόντα, καὶ ταφέντα, καὶ εἰς τὰ καταχθόνια κατελη-
 12 λυτότα^h· ὃν τιναⁱ καὶ αὐτὸς ὁ ἄδης ἔπτηξεν^k. "Ὅς τις 35

^a οἶδεν Thdrt.

^b τοῦ om. Athan. Thdrt.

^c παραγενέσθαι Athan. Thdrt.

^d ἐπὶ om. Niceph. ix. 44.
 καθὼς γέγραπται, εἰς καθαίρεισιν
 ἁμαρτίας καὶ θανάτου Thdrt. οὐ-
 ρανῶν ὡς γέγραπται, καὶ ἀναστρα-
 φέντα Stephan.

^e Ita F. M. Athan. Thdrt. Ni-
 ceph. τῆς om. Genev. Vales.
 Tum καθὼς γέγραπται, κατὰ σάρκα
 Thdrt.

^f συναστραφέντα Thdrt.

^g τὴν βούλησιν τοῦ Πατρὸς σταυ-
 ρῶ προσηλωθέντα, ἀποθ. Thdrt.

^h κατελθόντα Thdrt.

ⁱ τινα καὶ om. Thdrt. τινα om.
 Niceph.

^k ἐτρόμαξε Thdrt. Reliqua
 vero ejus symboli, utpote sæpius
 a textu nostro diversa, integra
 sequuntur: καὶ ἀνελθόντα ἀπὸ
 τῶν νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· συν-
 ἀναστραφέντα μετὰ τῶν μαθητῶν
 τεσσαράκοντα ἡμέρων πληρουμένων·
 καὶ ἀναληφθέντα εἰς τοὺς οὐράνους,

καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πα-
 τρός· ἐρχόμενον δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέ-
 ρᾳ τῆς ἀναστάσεως μετὰ δόξης πα-
 τραϊκῆς, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ
 ἔργα αὐτοῦ. καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον,
 ὅπερ αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ
 υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς καὶ Κύ-
 ριος ἐπηγγειλάτο ἀποστεῖλαι τῷ
 γένει τῶν ἀνθρώπων τὸν Παράκλη-
 τον, καθὼς γέγραπται, Τὸ πνεῦμα
 τῆς ἀληθείας. ὅπερ καὶ αὐτὸς ἀπέ-
 στειλεν ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐράνους,
 καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς·
 ἐκεῖθεν δὲ ἐρχόμενος κρίναι ζῶντας
 καὶ νεκρούς. το δὲ ὄνομα τῆς οὐ-
 σίας, ὅπερ ἀπλούστερον ἐνετέθη ὑπὸ
 τῶν πατέρων, ἀγνωσούμενον δὲ τοῖς
 λαοῖς σκάνδαλον ἔφερε, διὰ τὸ ἐν
 ταῖς γραφαῖς τοῦτο μὴ ἐμφέρεσθαι,
 ἤρρεσε περιαιρεθῆναι, καὶ παντελῶς
 μηδεμίαν μνήμην οὐσίας τοῦ λοιποῦ
 γίνεσθαι, διὰ τὸ μάλιστα τὰς θείας
 γραφὰς μηδαμοῦ περὶ τοῦ πατρὸς
 καὶ τοῦ υἱοῦ οὐσίας μεμνηθῆναι.
 μήτε μὴν δεῖν ἐπὶ προσώπου Πα-
 τρός καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος

novit, nisi solus qui illum genuit pater. Hunc unigenitum filium
 Dei scimus a patre missum descendisse de caelis, sicut scriptum
 est, ad destructionem peccati atque mortis: et ex Spiritu sancto
 natum de Maria virgine secundum carnem, et cum discipulis
 conversatum, et universa dispensatione juxta patris voluntatem
 impleta, crucifixum, mortuum ac sepultum esse, et ad inferos
 descendisse: quem et ipse orcus exhorruit. Qui etiam tertio
 post die surrexit a mortuis, et cum discipulis versatus est: tan-

καὶ ἀνέστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ διέτριψε 157
 μετὰ τῶν μαθητῶν· καὶ πληρωθεῖσῶν τῶν τεσσαράκοντα
 ἡμερῶν, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθέζεται ἐν
 δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, ἐλευσόμενος ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς
 ἀναστάσεως ἐν τῇ πατρικῇ δόξῃ, ἵνα ἀποδώσῃ¹ ἕκαστῳ 5
 13 κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ
 αὐτὸς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ ὁ^m Χριστὸς, ὁ Κύριος καὶ
 Θεὸς ἡμῶν, ἐπηγγείλατο πέμπειν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων
 Παράκλητον, καθάπερ γέγραπται, Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας·
 ὅπερ αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὅτε ἀνελήφθηⁿ εἰς τοὺς οὐρανοὺς. 10
 14 Τὸ δὲ ὄνομα τῆς οὐσίας, ὅπερ ἀπλούστερον^o ὑπὸ τῶν
 πατέρων ἐτέθη, ἀγνοούμενον δὲ τοῖς λαοῖς σκάνδαλον ἔφερε,
 διότι μηδὲ αἱ γραφαὶ τοῦτο περιέχουσιν, ἤρρεσε περιαιρε-
 θῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην τοῦ λοιποῦ γενέσθαι,
 ἐπειδὴ περ καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ οὐδαμοῦ^p ἐμνημόνευσαν 15
 15 περὶ οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ. Καὶ γὰρ οὐκ^q ὀφείλει
 ὑπόστασις περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος

μίαν ὑπόστασιν ὀνομάζεσθαι. ὁμοίον
 δὲ λέγομεν τῷ πατρὶ τὸν υἱόν,
 καθὼς καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ λέγουσι
 καὶ διδάσκουσι. πάσας δὲ τὰς αἰ-
 ρήσεις, τὰς ἤδη πρότερον καθαιρε-
 θείσας, ἢ καὶ εἴ τινας νεωστὶ ἀνεφύ-
 ησαν ὑπερνωτία ταύτης τῆς γραφῆς
 τῆς ἐκτεθείσης, ἀνάθεμα ἔστωσαν.

¹ ἀποδοῖ Athan.

^m Θεοῦ υἱὸς ὁ Κυρ. Niceph.

ⁿ ἀνήλθεν Athan.

^o Ita M. Athan. Thdrt. Ni-
 ceph. ὅπερ om. ceteri.

^p οὐδαμῶς Athan.

^q οὐδὲ Athan. "Et Latinus
 interpres ita vertit: *Imo ne ὑπό-
 στασις quidem sive subsistentia de
 Patre, Filio, et Spiritu sancto
 nominari debet. Quod confirmat
 Athan. p. 905. [ibid. in, ὅτι
 μηδὲ ὑπόστασιν λέγει.]*" VALE-
 SIUS.

demque completis quadraginta diebus, adsumptus est in cœlum, sedetque ad dexteram patris, extremo resurrectionis die venturus in gloria patris, ut reddat unicuique mercedem operum suorum. Et in Spiritum sanctum, quem ipse unigenitus Dei filius, Christus, Dominus ac Deus noster promisit se missurum generi humano Advocatum, sicut scriptum est, Spiritum veritatis: quem et ipsis misit, posteaquam adscendisset in cœlum. Nomen autem substantiæ, quod simplicius a patribus positum est, et quod ignotum populis offensionis fuit, propterea quod in sacris literis non continetur, placuit amoveri, nec ullam deinceps ejus fieri mentionem, quandoquidem sacræ literæ nusquam meminere substantiæ patris ac filii. Nam hypostasis Patris et Filii ac Spiritus sancti ne nominari qui-

ὀνομάζεσθαι. ὁμοιον δὲ λέγομεν τὸν υἱὸν τῷ[†] πατρὶ,
 16 ὡς λέγουσιν αἱ θειαῖ γραφαὶ καὶ διδάσκουσι. Πᾶσαι δὲ
 αἰρέσεις[§], αἷ τε ἤδη πρότερον κατεκρίθησαν, καὶ αἷ τινες 20
 εἰάν^ε καινότεραι γένωνται, ἐναντία τυγχάνουσαι τῆς ἐκ-
 τεθείσης ταύτης γραφῆς, ἀνάθεμα ἔστωσαν^η.

- 17 Ταῦτα μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε ἀεγνώ-
 σθησαν. ἡμεῖς δὲ τὸν λαβύρινθον τῶν ἐκθέσεων
 ὀψέ ποτε διανύσαντες, τὴν ἀπαρίθμησιν αὐτῶν συνα- 25
 18 γάγωμεν. Μετὰ γὰρ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, ὕστερον
 ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῖς ἐγκαινίοις δισσὰς ἐκθέσεις ὑπηγό-
 19 ρευσαν. Τρίτῃ δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιδοθεῖσα παρὰ τῶν περὶ
 Νάρκισσον ἐν ταῖς Γαλλίαις τῷ βασιλεῖ Κώνσταντι^κ.
 20 Τετάρτῃ δὲ, ἡ δι' Εὐδοξίου τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ πεμφθεῖσα 30
 εἷν τε Σιρμίῳ τρεῖς ὑπηγορεύθησαν, ὧν ἡ μία ἐν Ἀρι-
 21 μίνῳ μετὰ τῆς ὑπατείας ἀεγνώσθη. Ὀγδόῃ δὲ ἐστὶν
 ἡ ἐν Σελευκείᾳ, ἣν οἱ περὶ Ἀκάκιον ἀεγνώκεισαν.
 22 Τελευταία δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῆς προσ-
 θῆκης ἐκδέδοται. πρόσκειται γὰρ αὐτῇ, μήτε οὐ- 35

[†] τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν Athan.

[§] αἱ αἰρέσεις Athan. Niceph.

^ε "Scribendum est ἄν." VA-
 LESIUS.

^η ἔστω Niceph.

^κ κωνσταντῖνῳ F. M. Niceph.
 Stephan. Genev. Constantio E-
 piphani. in H. T. v. 38. Perpe-
 ram omnes : conf. supra, 18. et
 Athan. De Synod. 25.

dem debet. Similem autem dicimus filium patri, quemadmodum
 divinæ Scripturæ dicunt ac docent. Omnes porro hæreses, seu
 quæ olim damnatæ, seu quæ recens ortæ, huic a nobis expositæ
 fidei refragantur, anathema sint.

Et hæc quidem Constantinopoli tum recitata sunt. Nos vero
 expositionum fidei labyrinthum tandem aliquando emensi, earum
 numerum jam colligamus. Post fidem quæ Nicææ promulgata
 est, Antiochiæ in dedicatione ecclesiæ duas expositiones fidei con-
 scripserunt. Tertia est, quam Narcissus et qui cum illo erant
 episcopi, Constanti Augusto tradiderunt in Gallis. Quarta, quæ
 per Eudoxium in Italiam missa est. Sirmii vero tres conscriptæ
 sunt : quarum una cum præfixis consulum nominibus Arimini
 recitata est. Octava est quam Acaciani Seleuciæ promulgarunt.
 Postrema Constantinopoli edita est cum nova appendice. Huic
 enim adjectum est, ut neque substantia neque hypostasis de Deo

23 σίαν, μήτε ὑπόστασιν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν. Ταύτη καὶ
 Οὐλφίλας¹ ὁ τῶν Γόθων ἐπίσκοπος τότε πρῶτον
 συνέθετο· τὸν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον τὴν ἐν Νικαίᾳ
 πίστιν ἠσπάζετο, ἐπόμενος Θεοφίλῳ, ὃς τῶν Γόθων
 ἐπίσκοπος ὢν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ παρῶν καθυπέ-
 γραψε. τοσαῦτα μὲν περὶ τούτων εἰρήσθω. 40

ΚΕΦ. ΜΒ.

¹ Ὡς² καθαιρεθέντος Μακεδονίου, Εὐδόξιος τὴν ἐπισκοπὴν Κωνσταντινουπόλεως κατέσχεν.

1 Οἱ δὲ περὶ Ἀκάκιον καὶ Εὐδόξιον ἐν τῇ Κωνσταν-
 τινουπόλει περὶ τὸ ἀντικαθαίρειν καὶ αὐτοὶ τινὰς 45
 2 τοῦ ἐτέρου μέρους ἀγῶνα ἐτίθεντο. Ἰστέον δὲ ὅτι
 οὐδέτεροι διὰ θρησκείαν, ἀλλὰ δι' ἐτέρας προφάσεις,
 τὰς καθαιρέσεις πεποιήνται· διακρινόμενοι γὰρ περὶ
 πίστεως, ἐν τῷ καθαιρῆν ἀλλήλους τὴν ἀλλήλων 50
 3 πίστιν οὐ διεμέμφοντο. Συγχρώμενοι δὲ οἱ περὶ 158
 Ἀκάκιον τῇ τοῦ βασιλέως ὀργῇ, ἣν κατὰ τε τῶν
 ἄλλων, καὶ μάλιστα κατὰ Μακεδονίου, φυλάττων ἐκ-

¹ Θεόφιλος ὁ τῶν γόθων, eadem
 manu, M.

² Ὅτι καθαιρεθέντος μακεδονίου,
 εὐδόξιος αὐτ' αὐτοῦ κατέστη M.

diceretur. Porro huic fidei etiam Ulfila Gothorum episcopus tunc primum consensit. Nam ante illud tempus Nicænam fidem amplexus fuerat: secutus Theophilum, qui cum Gothorum esset episcopus, Nicæno concilio præsens subscripserat, Sed de his hactenus.

CAPUT XLII.

*Qualiter deposite Macedonio, Eudoxius episcopatum Constantino-
 poleos obtinuit.*

Ceterum Acacius et Eudoxius et qui cum illis erant Constantinopoli, id maxime ambibant, ut et ipsi vicissim nonnullos adversarum partium deponerent. Sciendum porro est, neutros ob religionem, sed propter alias causas, hujusmodi depositiones decessisse. Nam quamvis in fide dissentiebant, tamen cum se vicissim deponerent, neutra pars alterius fidem insimulavit. Qui igitur ab Acacio stabant, abutentes imperatoris indignatione, quam ille jam pridem animo conceptam tum adversus alios, tum præ-

τελέσαι ἐσπούδαζεν, καθαιρούσι, πρῶτον μὲν Μακε-
 δόνιον, καὶ ὡς αἴτιον πολλῶν φόνων γενόμενον καὶ 5
 ὅτι διάκονον ἐπὶ πορνείᾳ ἀλόντα ἐδέξατο εἰς κοινω-
 νίαν· Ἐλεύσιον δὲ τὸν Κυζίκου, διότι Ἡράκλειόν
 τινα ἱερέα τοῦ ἐν Τύρῳ Ἡρακλέους ἐπὶ γοητεία
 5 ληφθέντα βαπτίσας εἰς διάκονον προεβάλετο·^a Βα-
 σίλειον δὲ, τὸν καὶ Βασιλῶν, καὶ γὰρ οὕτως ὠνομά- 10
 ζετο, τὸν ἐν Ἀγκύρᾳ εἰς τὸν τόπον Μαρκέλλου
 προχειρισθέντα, ὡς ἀδίκως τινὰ βασανίσαντα καὶ
 σιδηροδέσμοις φυλακαῖς κατακλείσαντα, καὶ ὅτι συ-
 κοφαντίας τισὶν ἔρραψεν, ἔτι μὴν καὶ ὅτι δι' ἐπιστο-
 λῶν τὰς ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησίας ἐτάραξεν· Δρακόντιον 15
 6 δὲ, ὅτι ἀπὸ Γαλατίας μετέβη εἰς Πέργαμον. Καθεῖ-
 λον δὲ καὶ Νεωνῶν τὸν Σελευκείας, ἐν ᾗ ἐγεγόνει ἡ
 σύνοδος· ἔτι μὴν καὶ Σωφρόνιον τὸν Πομπηϊουπόλεως
 τῆς ἐν Παφλαγονίᾳ· καὶ Ἐλπίδιον Σατάλων τῆς
 Μακεδονίας·^b καὶ τῶν Ἱεροσολύμων Κύριλλον· καὶ 20
 ἄλλους^c δι' ἄλλας αἰτίας ἐξέβαλλον.

^a Ita F. M. προεβάλλετο editt. secundum Valesium: cf. Annott.

^b Legendum fortasse Ἀρμενίας ^c ἄλλον F. M.

cipue contra Macedonium explere satagebat, primum quidem de-
 ponunt Macedonium: tum quod plurimarum cædium auctor
 fuisset, tum quod diaconum in fornicatione deprehensum ad com-
 munionem admiserat; Eleusium deinde Cyzicenæ urbis episco-
 pum, propterea quod Heraclium quemdam Herculis Tyrii sacer-
 dotem, maleficii et magicarum artium convictum, cum sacro
 baptisate initiasset, mox diaconum ordinauerat. Tum Basilium
 seu Basiliam, sic enim etiam appellabatur, qui Marcelli loco epi-
 scopus Ancyræ fuerat constitutus, eo quod quemdam injuste tor-
 serat, et catenis ferreis vinctum custodiæ mancipauerat: præterea
 eo quod adversus nonnullos calumnias struxerat: denique quod
 ecclesias Africæ epistolis suis perturbauerat. Dracontium vero
 idcirco deposuerunt, quod ex Galatia Pergamum transilierat.
 Abdicarunt etiam Neonam episcopum Seleuciæ, qua in urbe syn-
 odus habita fuerat: Sophronium quoque episcopum Pompeio-
 poleos, quæ urbs est Paphlagoniæ: Elpidium Satalorum Armeniæ,
 Cyrillum Hierosolymorum episcopum, alios denique alias ob cau-
 sas exauctorarunt.

ΚΕΦ. ΜΓ.

Περὶ Εὐσταθίου τοῦ Σεβαστείας ἐπισκόπου.

¹ Εὐστάθιος δὲ ὁ τῆς ἐν Ἀρμενίᾳ Σεβαστείας οὔτε^d
 εἰς ἀπολογίαὺν ἐδέχθη, διότι ὑπὸ Εὐλαλίου τοῦ ἰδίου²⁵
 πατρὸς καὶ ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν Καππα-
 δοκίᾳ ἤδη πρότερον καθήρητο, ἐπειδὴ ἀνάρμοστον τῇ
² ἱερωσύνῃ στολὴν ἠμφίεστο. Ἰστέον δὲ ὅτι εἰς τόπον
 Εὐσταθίου Μελέτιος κατέστη ἐπίσκοπος, περὶ οὗ
 μικρὸν ὕστερον ἐρωῦμεν. Εὐστάθιος μέντοι καὶ μετὰ³⁰
 ταῦτα ἐν τῇ δι' αὐτὸν γενομένῃ ἐν Γάγγραις τῆς
 Παφλαγονίας συνόδῳ κατεκρίθη, διότι μετὰ τὸ καθαι-
 ρεθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κατὰ Καισάρειαν συνόδῳ, πολλὰ
³ παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τύπους ἔπραττεν. Γαμειν³⁵
 γὰρ ἐκώλυε, καὶ βρωμάτων ἀπέχεσθαι ἐδογματίζεν.¹⁵⁹
 καὶ διὰ τούτων^e πολλοὺς μὲν^f γεγαμηκότας τοῦ συν-
 οικεσίου ἐχώριζε, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἐκτροπομένους
⁴ ἐπ' οἰκίας τὴν κοινωνίαν ποιεῖσθαι ἀνέπειθε. Δούλους
 τε προσχήματι θεοσεβείας τῶν δεσποτῶν ἀπέσπα. 5

^d "Malim scribere οὐδέ." quod magis placet." VALESIIUS.

^e τοῦτο "cod. Leon. Allat. ἴτα F. M. τοὺς γεγ. editt.

CAPUT XLIII.

De Eustathio episcopo Sebastiae.

Eustathius vero Sebastiae in Armenia episcopus, ne quidem ad sui defensionem admissus est: quippe qui a patre suo Eulalio, Cæsareæ Cappadocum episcopo jam antea depositus fuerat, eo quod vestem sacerdoti minime convenientem gestasset. Sciendum porro est, in locum Eustathii episcopum subrogatum esse Meletium, de quo paulo infra dicturi sumus. Ceterum Eustathius posthæc etiam in synodo Gangrensi, quæ ipsius causa in Paphlagonia collecta fuerat, condemnatus est, eo quod post condemnationis sententiam adversus ipsum prolatam in synodo Cæsariensi, multa contra leges ecclesiasticas ageret. Nam et uxorem ducere prohibebat, et a cibis esse abstinendum docebat. Unde multos quidem qui matrimonia contraxerant, a conjugibus separavit: et illis qui ecclesias aversabantur, suavit ut domi communicarent.

αὐτός τε φιλοσόφου σχῆμα φορῶν, καὶ τοὺς ἀκολου-
 θοῦντας αὐτῷ ξένη στολῆ χρῆσθαι ἐποίει, καὶ τὰς
 5 γυναῖκας κείρεσθαι παρεσκεύαζεν. Καὶ τὰς μὲν ὠρι-
 σμένας νηστείας ἐκτρέπεσθαι, τὰς κυριακὰς δὲ νη-
 στεύειν ἐδίδασκεν· ἐν οἴκοις τε γεγαμηκότων εὐχὰς 10
 ἐκώλυε γενέσθαι· καὶ πρεσβυτέρου γυναῖκα ἔχοντος,
 ἣν νόμῳ λαϊκὸς ὢν ἠγάγετο, τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν
 6 κοινωνίαν ὡς μῦθος ἐκκλίνειν ἐκέλευε. Καὶ ἄλλα
 πλείστα παραπλήσια τούτοις ποιοῦντος αὐτοῦ καὶ
 διδάσκοντος, σύνοδος, ὡς ἔφην, ἐν Γάγγραις τῆς
 Παφλαγονίας συναχθεῖσα αὐτόν τε καθεῖλε, καὶ τὰ 15
 7 δόγματα αὐτοῦ ἀνεθεμάτισε. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον
 ἐγένετο. τότε δὲ ἐκβληθέντος Μακεδονίου, Εὐδόξιος
 ἐν δευτέρῳ τὸν Ἀντιοχείας θέμενος θρόνον, τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως ἀναδείκνυται, τῶν περὶ Ἀκάκιον
 8 ἐνθρονισάντων αὐτόν. Οἱ ἐλάνθανον ἑαυτοὺς ἐναντία 20
 νομοθετοῦντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν κεκριμένοις· οἱ γὰρ
 Δρακόντιον καθελόντες, διότι ἐκ Γαλατίας μετέβη εἰς
 Πέργαμον, οὐκ ἐλογίζοντο, Εὐδόξιον δεύτερον τότε
 ποιούμενον τὴν μετάβασιν ἐνθρονίζοντες, ὡς ὑπεναν-

Sed et servos prætextu pietatis, a Dominis suis abstraxit. Ipse vero philosophi habitum gestans, sectatores suos nova atque insolenti veste indui jussit. Mulieres quoque tonderi fecit. Et præscripta quidem jejunia fugienda esse; diebus vero Dominicis jejunandum præcepit. Denique in ædibus conjugatorum precatioes fieri vetuit; et presbyteri uxorem habentis, quam dum esset laicus legitimo matrimonio sibi copulaverat, benedictionem et communionem instar piaculi declinandam docebat. Hæc et hujusmodi alia plurima cum ille et faceret et doceret, synodus Gangris in Paphlagonia congregata, uti jam dixi, eum deposuit, ejusque dogmata anathemate damnavit. Verum hæc postea gesta sunt. Tunc vero expulso Macedonio, Eudoxius Antiochenam sedem parvipendens, Constantinopoleos episcopus constituitur, ordinantibus eum Acacianis. Qui quidem non animadvertebant, se contraria iis quæ ipsi antea judicaverant, decernere. Nam qui Dracontium idcirco deposuerant, quod ex Galatia Pergamum transiisset, iidem Eudoxium tunc secundo ad alium episcopatum

9 τία τοῖς οἰκείοις δόγμασιν ἔπραττον. Ταῦτα κατερ- 25
 γασάμενοι, τὴν μὲν ἀναγνωσθεῖσαν πίστιν εἰς τὴν
 Ἀρίμινον μετὰ τῆς γενομένης προσθήκης ὡς διορ-
 θώσαντες ἐξεπέστειλαν· ἐντειλάμενοι τοὺς μὴ ὑπο-
 γράφοντας αὐτῇ ἐξορίζεσθαι κατὰ πρόσταγμα τοῦ
 10 βασιλέως. Γνώριμα δὲ καθιστῶσι τὰ ὑπ' αὐτῶν 30
 πεπραγμένα τοῖς τε ἄλλοις τοῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν
 ὁμοδόξοις, καὶ Πατροφίλῳ τῷ Σκυθσπόλεως· οὗτος
 γὰρ ἐκ τῆς Σελευκείας ἐπὶ τὴν οἰκειαν εὐθὺς ὄρμησε
 11 πόλιν. Εὐδοξίου δὲ ἀναδειχθέντος τῆς μεγαλοπό-
 λεως, τηνικαῦτα ἡ μεγάλη ἐκκλησία ὀνομαζομένη^ε 160
 Σοφία ἐνεκαινίσθη, ἐν ὑπατεία Κωνσταντίου τὸ δέ- A. D.
 κατον, καὶ Ἰουλιανοῦ Καίσαρος τὸ τρίτον, τῇ πεντε- 360.
 12 καιδεκάτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός. Εὐδόξιος δὲ
 καθεστὴς εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς, πρώτην ἐκείνην τὴν 5
 πολυθρύλητον^η ἀφήκε φωνὴν, φράσας, ὁ Πατὴρ
 13 ἀσεβής· ὁ Υἱὸς εὐσεβής. Θορύβου δὲ καὶ στάσεως

ε Ita F. M. et consentit Epi-
 phan. v. 39. ἡ μεγάλη ἐκκλησία
 ἐνεκαινίσθη Stephan. Genév. "Lo-
 cum ex codd. Flor. et Sfort. sup-
 plevi." VALESIIUS. Emenda-

tionem vero jamdudum sugges-
 serat Christophors.

η Ita F. M. πολυθρύλλητον
 editt., et mox, φήσας F. M.

transilientem ordinantes, illud minime reputabant, se suis ipso-
 rum decretis contraria gerere. His rebus perfectis, lectam fidem
 cum supplemento, tanquam a se correctam, Ariminum miserunt;
 mandantes ut quicumque ei nollent subscribere, ex imperatoris
 edicto in exsilium pellerentur. Postremo cuncta ab se gesta, tum
 aliis per orientem qui idem cum ipsis sentiebant, tum Patrophilo
 Scythopoleos episcopo significarunt. Hic enim ab urbe Seleucia
 recta in suam civitatem contenderat. Porro Eudoxio in urbe
 regia sacerdote constituto, magna ecclesia quæ Sophia cognomi-
 natur, sub idem tempus dedicata est, consulatu Constantii decimo
 et Juliani Cæsaris tertio, quintodecimo die mensis Februarii.
 Eudoxius vero simul atque in sede illa collocatus est, primam
 hanc protulit sententiam, quæ omnium sermone celebratur: Pater
 ἀσεβής, filius εὐσεβής. Unde cum tumultus ac seditio exorta esset:
 Nolite, inquit, turbari ob ea quæ dixi. Nam pater quidem ἀσε-
 βής est, quippe qui neminem colit. Filius autem εὐσεβής, quia

ἐπὶ τούτῳ¹ γενομένης, μηδὲν, ἔφη, ταραττεσθε πρὸς τὸ λεχθὲν ὑπ' ἐμοῦ· ὁ γὰρ Πατὴρ ἀσεβῆς, ὅτι οὐδένα σέβει· ὁ δὲ Υἱὸς εὐσεβῆς, ὅτι σέβει τὸν Πατέρα. 10
 14 Τοιαῦτα δὲ τοῦ Εὐδοξίου εἰπόντος, ὁ μὲν θόρυβος κατεστάλη· γέλως δὲ ἀντὶ θορύβου κατεῖχε πολὺς τὴν ἐκκλησίαν. καὶ μένει τὸ λεχθὲν ἄχρι δεῦρο
 15 γελώμενον. Τοιαῦτα γὰρ δὴ οἱ αἵρεσιάρχαι σοφίζόμενοι, καὶ περὶ τοιαύτας ἀσχολούμενοι λέξεις, τὴν
 16 ἐκκλησίαν διέσπασαν. Τοῦτο^k μὲν οὖν τοιοῦτο τέλος καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένη σύνοδος ἔσχευ.

ΚΕΦ. ΜΔ.

Περὶ Μελετίου τοῦ Ἀντιοχείας ἐπισκόπου¹.

1 Ἦδη δὲ λοιπὸν καὶ τὰ περὶ Μελετίου λεκτέον. 20
 οὗτος γὰρ, ὡς μικρὸν ἔμπροσθεν εἶπον, τῆς Ἀρμενίων Σεβαστείας ἐπίσκοπος προεβλήθη, Εὐσταθίου
 2 καθαιρεθέντος. Ἐκ δὲ Σεβαστείας εἰς Βέροϊαν^m τῆς Συρίας μετηνέχθη. γενόμενος δὲ ἐν τῇ κατὰ Σελεύκειαν συνόδῳ, καὶ τῇ πίστει τῶν περὶ Ἀκάκιον ὑπο- 25

¹ Ita C. τοῦτο editt. Conf. ad iv. 12, 34. infra.

^k "Alterutra vox delenda est ut superflua. Cod. Allat. τότε μὲν οὖν τοιοῦτον τὸ τέλος." VA-

LESIUS. Melius fortasse τοῦτο μὲν οὖν τοιοῦτο. τέλος δὲ καὶ &c.

¹ ἐπισκόπου om. M.

^m βέροϊαν, et idem mox bis, F.

colit patrem. Quæ cum dixisset Eudoxius, tumultus quidem sedatus est: ingens vero risus in ecclesia excitatus tumultum excepit. Atque hoc dictum cum risu et cachinno hactenus commemoratur. Hujusmodi cavillationibus utentes hæresiarchæ, et in talibus oculis occupati, ecclesiam disciderunt. Atque hunc finem Constantinopolitana quoque synodus sortita est.

CAPUT XLIV.

De Meletio Antiochiæ episcopo.

Nunc tempus est ut de Meletio dicamus. Hic enim post depositionem Eustathii, Sebastie Armeniorum episcopus factus est, sicut paulo ante dixi. Postea vero a Sebastia translatus est Beroëam, quæ urbs est Syriæ. Cumque Seleuciensi concilio inter-

γράφας, ὡς εἶχεν ἐπὶ τὴν Βέροϊαν ἀνεχώρησε.
 3 Γενομένης δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου,
 οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ πυθόμενοι τὸν Εὐδόξιον καταπεφρο-
 νηκένα μὲν τῆς αὐτῶν ἐκκλησίας, ἐπὶ δὲ τὸν πλοῦτον
 Κωνσταντινουπόλεως ἀποκεκλικένα, μεταπεμψάμενοι 30
 τὸν Μελέτιον^α ἐκ τῆς Βεροίας εἰς τὴν Ἀντιοχείας
 4 ἐκκλησίαν ἐθρονίζουσιν. Ὁ δὲ πρῶτον μὲν περὶ 161
 δόγματος διαλέγεσθαι ὑπερετίθετο, μόνην δὲ τὴν ἡθι-
 κὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀκροαταῖς προσήγεν^ο. προ-
 βαίνων δὲ τὴν ἐν Νικαίᾳ παρετίθετο πίστιν, καὶ
 5 διδάσκει^ρ τὸ ὁμοούσιον. Ταῦτα πυθόμενος ὁ βασι- 5
 λεὺς τὸν μὲν ἐξόριστον γενέσθαι ἐκέλευσεν· Εὐζώϊον
 δὲ, τὸν ἤδη πρότερον ἅμα Ἀρείφ καθαιρεθέντα, τῆς
 Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον προχειρισθῆναι πεποίηκεν.
 6 Ὅσοι δὲ τὴν πρὸς Μελέτιον διάθεσιν ἔσωζον, κατα-
 λιπόντες τὸ Ἀρειανικὸν ἄθροισμα, κατ' ἰδίαν τὰς 10
 συναγωγὰς ἐποίησαντο· τῶν τὸ ὁμοούσιον ἐξ ἀρχῆς

^α “Nomen Meletii, tum hic, tum alibi, diversimode scriptum reperias. Per i tamen scribi malim. Hanc enim scripturam confirmat Gregorius Nazianzenus in Carmine Iambico de vita sua, ubi illum μέλιτος ἐπίνομον

vocat.” VALESIIUS.

^ο Ita C. προσήκειν reliqui omnes, monente Valesio, “Scribendum videtur παρείχεν, vel προσήγεν.”

^ρ ἐδίδασκε C.

fuisse, et fidei illic ab Acacio editæ subscripsisset, recta inde Berceam repetiit. Posthæc concilio apud Constantinopolim congregato, Antiocheni cum Eudoxium comperissent, spreta ipsorum ecclesia, ad Constantinopolitanæ sedis opulentiam transiit, Meletium Berceæ accitum, in sede Antiochena collocant. Hic initio quidem de dogmatibus fidei disserere supersedit, solamque morum doctrinam auditoribus suis tradidit. Progressu vero temporis, Nicænam illis fidem exposuit, et consubstantialis doctrinam asserere cœpit. Quæ cum accepisset imperator, eum quidem relegari jussit: Euzoium vero, qui una cum Ario olim depositus fuerat, Antiochensis ecclesiæ antistitem fecit promoveri. Verum quotquot propenso erga Meletium animo erant, relicto Arianorum cœtu, separatim conventus egerunt: cum ii qui ab initio consubstantialis doctrinam probaverant, communionem ipsorum refugis-

φρονούντων μὴ θελησάντων αὐτοῖς κοινωνεῖν, διότι ἐκ τῆς Ἀρειανῆς ψήφου τὴν χειροτονίαν Μελέτιος εἶχε λαβών· καὶ ὅτι ἀκολουθήσαντες αὐτῷ ὑπ' ἐκείνων βαπτισθέντες ἐτύγχανον. Τούτον μὲν οὖν τὸν 15 τρόπον καὶ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησία εἰς ἕτερον ὁμόδοξον διετέθη μέρος. ὁ μὲντοι βασιλεὺς, πυθόμενος κινεῖσθαι πάλιν κατὰ Ῥωμαίων τὰ Περσῶν ἔθνη, ταχέως ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ὤρμησεν.

ΚΕΦ. ΜΕ.

20

Περὶ τῆς Μακεδονίου αἰρέσεως.

1 Μακεδόνιος δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκβληθεὶς, καὶ μὴ φέρων τὴν καταδίκην, ἡσυχάζειν οὐδαμῶς ἠνείχετο· ἀλλὰ ἀποκλίνει μὲν πρὸς τοὺς τοῦ ἐτέρου 25 μέρους, οἱ ἐν τῇ Σελευκείᾳ καθεῖλον τοὺς περὶ Ἀκάκιον. Διεπρεσβεύετο δὲ πρὸς τε Σωφρόνιον καὶ Ἐλεούσιον, ἀντέχεσθαι μὲν τῆς πρότερον ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκτεθείσης πίστεως μετὰ ταῦτα δὲ ἐν Σελευκείᾳ βεβαιωθείσης, καὶ παρασήμῳ ὀνόματι ὁμοιούσιον⁹ 30 3 τὴν πίστιν ἐπιφημισθῆναι παρήνευσε. Συνέρρεον οὖν

⁹ ὁμοούσιον male Stephan. Genev.

sent, eo quod Meletius Arianorum suffragio ordinatus fuisset, ipsique ejus sectatores baptismum ab iisdem suscepissent. Ad hunc modum Antiochensis quoque ecclesia duas in partes, licet in doctrina fidei consentientes, divisa est. Interea imperator, cum ipsi nuntiatum fuisset Persas iterum expeditionem movere adversus Romanos, propere Antiochiam perrexit.

CAPUT XLV.

De heresi Macedonii.

At Macedonius qui Constantinopoli expulsus fuerat, condemnationem iniquo animo ferens, quiescere haudquaquam sustinuit: sed ad alterius partis episcopos, qui apud Seleuciam Acacium cum sociis deposuerant, transgressus est. Missa igitur ad Sophronium et Eleusium legatione, hortatus est ut eam fidem quæ Antiochiæ primum exposita, ac deinde Seleuciæ confirmata fuerat, mordicus retinerent, eamque adulterino vocabulo ὁμοούσιον,

πρὸς αὐτὸν πολλοὶ τῶν γνωρίμων αὐτῷ, οἱ νῦν Μακεδονianoὶ χρηματίζουσιν[†] ἐξ αὐτοῦ ὅσοι τε ἐν τῇ κατὰ Σελεύκειαν συνόδῳ τοῖς περὶ Ἀκάκιον διεκρίθησαν, φανερώς τὸ ὁμοιούσιον[‡] ἐδογματίσασαν, τὸ πρό- 35
 4 τερον[‡] ἤδη μὲν οὐκ ἐκτρανοῦντες αὐτό. Φήμη δέ τις 162
 παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐκράτει, ὡς οὐκ εἴη Μακεδονίου τοῦτο εὔρεμα· Μαραθωνίου δὲ μᾶλλον, ὃν μικρὸν ἔμπροσθεν τῆς Νικομηδείας πεποιήκεισαν ἐπίσκοπον·
 5 διὸ καὶ Μαραθωνιανοὺς καλοῦσιν αὐτούς. Τούτοις 5
 δὴ προσφύγει καὶ Εὐστάθιος, ὁ τῆς Σεβαστείας ἐκβληθεὶς διὰ πρόφασιν ἣν μικρῷ πρότερον εἶρηκα.

[†] τυγχάνουσιν, et in marg. eadem manu γρ. χρηματίζουσιν, M.

[‡] ὁμοιούσιον F. et, e corr. ab ead. man. M. atque editores Benedictini ad Athan. De Synod. 29. ὁμοιούσιον perperam Stephan. et Genev. ὁμοιούσιον reliqui. Inter ὁμοιούσιος et ὁμοιούσιος sæpe variatur: utraque vero forma auctores habet. Vid. Suiceri Lex. in Ὁμοούσιος.

[‡] "Hic locus prava verborum transpositione corruptus est, quem tamen levi negotio ita corrigo: φανερώς τὸ ὁμοιούσιον ἐδογματίσασαν ἤδη, τὸ πρότερον μὲν οὐκ ἐκτρανοῦντες αὐτό. Posset etiam, et fortasse rectius, ita scribi, ἤδη μὲν φανερώς τὸ ὁμοιούσιον ἐδογματίσασαν, τὸ πρότερον οὐκ

&c. Nec dubito quin Socrates ita scripserit. Et Christophorsonus quidem ac Musculus sensum hujus loci minime assecuti sunt. Epiphanius autem Scholasticus recte ita verterat: *Quicunque enim in Seleuceno concilio Acacium declinaverunt, aperte verbum, similis substantiæ, sancierunt: cum prius hoc non manifesto judicio [indicio] declarassent.* Epiphanius igitur in suo codice scriptum invenerat ὅσοι γὰρ, quod non displicet." VALESIIUS. Conf. infra, ταῦτα μὲν ἤδη πρότερον iv. 25. §. 11. et §. 9. Denique Epiphanius verba textum nostrum et recte exponunt et confirmant: nec ulla correctione opus est.

id est, similis substantiæ, cognominarent. Proinde multi ex amicis et familiaribus ad eum confluerunt, qui nunc ex ejus nomine Macedoniani vocantur. Sed et quotquot in Seleuciensi concilio ab Acacio dissenserant, ab hoc tempore vocem ὁμοιούσιον palam asseruerunt, cum antehac eam minime evulgarent. Invaluit tamen apud plerosque hæc opinio, non a Macedonio primum istud excogitatum fuisse, sed a Marathonio, quem illi ad episcopatum Nicomediensis ecclesiæ paulo ante promoverant. Unde et Marathoniani dicuntur hujus dogmatis sectatores. Ad istorum societatem sese etiam adjunxit Eustathius, Sebastia depulsus ob eam causam quam paulo ante commemoravi. Sed postquam Mace-

6 Ὡς δὲ ὁ Μακεδόνιος τὸ ἅγιον Πνεῦμα συναλαβεῖν
 εἰς τὴν θεολογίαν τῆς Τριάδος ἐξέκλινε, τότε δὴ καὶ
 Εὐστάθιος, ἐγὼ, ἔφη, οὔτε Θεὸν ὀνομάζειν τὸ Πνεῦμα 10
 τὸ ἅγιον αἰρούμαι, οὔτε κτίσμα καλεῖν τολμήσαμεν.
 7 Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ πνευματομάχους ἀπο-
 8 καλοῦσιν αὐτοὺς οἱ τὸ ὁμοούσιον φρουροῦντες. Ὅπως
 μὲν οὖν οἱ περὶ Μακεδόνιον εἰς^α τὸν Ἑλλήσποντον
 9 πλεονάζουσι, κατὰ χώραν ἔρω. Οἱ δὲ περὶ Ἀκάκιον 15
 σπουδῆν πεποιήνται αὐθις ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ συναλεθῆναι,
 μεταγνόντες ὅτι ὅλως ὁμοιον εἰρήκασιν τὸν υἱὸν τῷ
 10 πατρὶ. Τῇ οὖν ἐξῆς ὑπατεία, ἧτις ἐστὶ Ταύρου καὶ A. D.
 Φλωρεντίου, γερόμενοι κατὰ τὴν Συρίας Ἀντιόχειαν, 361.
 Εὐζωίου κρατοῦντος τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας, καὶ τοῦ βα- 20
 σιλέως ἐν αὐτῇ διατρίβοντος, ὀλίγοι τινὲς ἀνεκίουν
 αὐθις τὰ δεδογμένα αὐτοῖς, φάσκοντες δεῖν περιαιρε-
 θῆναι τὴν τοῦ ὁμοίου λέξιν ἐκ τῆς ἐκδοθείσης πίστεως
 ἐν τῇ Ἀριμίνῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει· οὐκέτι
 ἐπικρύπτουτες, ἀλλὰ ἀναφανδὸν λέγοντες, ὅτι κατὰ 25
 πάντα ἀνόμιος ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, οὐ μόνον κατὰ τὴν
 οὐσίαν, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ βούλησιν· ἐξ οὐκ ὄντων

^α περὶ cod. Leon. Allat. Valesius.

donius Spiritum sanctum a divinæ Trinitatis consortio cœpit ex-
 cludere, tum Eustathius: Ego, inquit, Spiritum sanctum nec
 Deum nominare in animum induco, nec creaturam vocare susti-
 neo. Atque ob hanc causam qui fidem consubstantialis tuentur,
 πνευματομάχους eos appellant, id est, Spiritus sancti oppugnatores.
 Quanam autem ratione factum sit, ut in Hellesponto potissimum
 exuberent Macedoniani, dicam suo loco. Acaciani vero omni
 studio laborarunt, ut iterum Antiochiæ congregarentur, cum
 ipsos pœniteret, quod omnino filium patri similem esse dixissent.
 Sequentē igitur anno, Tuuro et Florentio consulibus, convenientes
 Antiochiæ quæ est in Syria, cum Euzoïus ei præesset ecclesiæ,
 et imperator ibidem moraretur, pauci quidem ea quæ prius ab
 ipsis decreta fuerant, rursus in quæstionem vocarunt, vocem si-
 milis tollendam esse dicentes ex fide quæ tum Arimini, tum apud
 Constantinopolim fuerat promulgata. Nec amplius dissimulantes,
 palam affirmarunt filium patri prorsus dissimilem esse, non sub-

τε αὐτὸν, ὡς Ἄρειος ἔλεγε, καὶ αὐτοὶ γενέσθαι ἀπε-
 11 φήναντο. Συνελαμβάνοντο δὲ ταύτῃ τῇ δόξῃ οἱ ἐν
 Ἀντιοχείᾳ τότε τὰ Ἀετίου φρονούντες· διόπερ, μετὰ 30
 τοῦ ἔχειν τὴν Ἀρειανὴν προσωυμίαν, ἔτι καὶ ἀνόμοιοι
 καὶ ἐξουκόντιοι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ
 φρονούντων μὲν τὸ ὁμοούσιον, διηρημένων δὲ τότε
 διὰ τὴν ἐπὶ Μέλετιῳ γενομένην αἰτίαν, ὥς μοι καὶ
 12 πρότερον εἶρηται. Ἐρωτηθέντες δ' οὖν ὁμῶς παρ' 35
 ἐκείνων, διὰ τί, ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς ἐαυτῶν πίστεως
 Θεὸν ἐκ Θεοῦ τὸν υἱὸν εἰπόντες, ἀνόμοιόν τε καὶ ἐξ
 οὐκ ὄντων τολμῶσιν ὀνομάζειν, τοιοῦσδε σοφίσμασιν
 13 ἐπεχείρουν τὴν ἀντίθεσιν ἀποδύεσθαι· ὅτι οὕτως,
 φησὶν, εἶρηται τὸ ἐκ Θεοῦ, ὡς εἶρηται παρὰ τῷ ἀπο- 40
 στόλῳ, Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ· ἐν οὖν τῶν πάντων,
 καὶ ὁ υἱὸς ἐστὶν ἐκ^x τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο πρόσ-
 14 κεται ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τὸ, κατὰ τὰς γραφάς. Τούτου 163
 δὲ τοῦ σοφίσματος ἀρχηγὸς ἦν Γεώργιος^y ὁ Λαοδι-
 κείας ἐπίσκοπος· ὃς τις ἀνάγωγος ὢν τῶν τοιούτων
 λόγων, ἠγνόησεν ὅπως τὰ τοιαῦτα τοῦ ἀποστόλου

^x ἐστὶν τοῦ Θεοῦ M. et cod. Leon. Allatii, teste et probante
 Valesio. ^y γρηγόριος M.

stantia solum, verum etiam voluntate: eumque ex non exstantibus, sicut Arius dixerat, factum esse pronuntiarunt. Huic autem opinioni favebant ii. qui tum Antiochiæ Aëtii sectam sequebantur. Quamobrem præter cognomen quod illis inditum fuerat Ariano-
 rum, Anomoei insuper et Exucontii vocati sunt ab iis, qui doctrinam quidem consubstantialis tuebantur Antiochiæ, tunc vero Meletii causa inter se divisi erant, ut supra retulimus. Ab istis igitur interrogati, cur cum in expositione fidei suæ filium Deum ex Deo dixissent, eundem nunc dissimilem et ex non exstantibus dicere non dubitarent, hujusmodi cavillationibus objectionem eludere conabantur. Sic, aiebant, dictum est Deum ex Deo, ut apud apostolum dicitur: Omnia autem ex Deo. Unus porro ex omnibus est ipse quoque filius Dei. Atque idcirco in editione fidei adjecta sunt hæc verba; secundum scripturas. Hujus sophisticæ cavillationis auctor fuit Georgius Laodicensis episcopus. Qui quidem, utpote in hujusmodi sermonibus parum exercitatus,

ιδιώματα τοῖς ἀνωτέρω χρόνοις Ὀριγένης πλατύτερον 5
 14 ἐξετάσας ἠρμήνευσεν. Ἄλλ' ὅμως, εἰ καὶ τοιαῦτα
 ἐπεχείρουν σοφίζεσθαι, τοὺς ὄνειδισμοὺς καὶ τὴν
 κατὰ γνώσιν οὐ φέροντες, ἀέγνωσαν τὴν αὐτὴν πί-
 15 κατὰ πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν. Γεώργιος μὲν
 οὖν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὀρμήσας τῶν τε ἐκκλη- 10
 σιῶν ἔτι * ἐκράτει, Ἀθανασίου ἔτι ἀφανοῦς τυγχά-
 νοντος, καὶ τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μὴ φρονούντας τὰ
 16 αὐτοῦ συνήλαυνε. Χαλεπὸς δὲ ἦν καὶ τῷ δήμῳ τῆς
 πόλεως· τοῖς πλείοσι γὰρ ἦν ἀπεχθής. Ἐν δὲ τοῖς
 Ἱεροσολύμοις ἀντὶ Κυρίλλου προεχειρίσθη Ἀρρή- 15
 17 νιος^a. Ἰστέον δὲ, ὅτι καὶ μετ' ἐκείνον Ἡράκλειος
 κατέστη, καὶ αὐθις Ἰλάριος^b ὕστερον^b δὲ χρόνῳ Κύ-
 ριλλος ἐπέβη τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ τῆς ἐκεῖ ἐκκλη-
 σίας ἐγκρατῆς ἐγένετο. Τότε δὲ καὶ ἑτέρα παρεφύη
 αἵρεσις ἐξ αἰτίας τοιάσδε. 20

* Ita F. M. Stephan. Genev.
 † delevit Valesius secutus cod. Allat.

^a Ἐρέμιος Sozom. iv. 30. Ni-
 ceph. ix. 49. et cod. Allat. Vales.
^b ὕστερον F. M.

ignorabat quemadmodum Origenes has loquendi formas quibus utitur apostolus, superiori tempore uberrime excussit atque explanavit. Verum licet cavillari ad hunc modum conarentur, probra tamen et condemnationem sui non ferentes, eandem fidei formulam recitarunt quam prius Constantinopoli ediderant. Quo facto, singuli ad suas civitates regressi sunt. Georgius igitur Alexandriam reversus, et Ecclesiam sicut antea obtinuit, latente etiam tum Athanasio: et cunctos qui ab ipso in fidei causa dissentiebant Alexandriae, est persecutus. Sed et plebi civitatis gravis erat ac molestus, utpote plurimis eorum invisus. Hierosolymis vero in locum Cyrilli subrogatus est Herennius. Sciendum porro est, post hunc episcopum ordinatum fuisse Heraclium ac deinde Hilarium: tandemque Cyrillum Hierosolyma reversum, ecclesiam suam recuperasse. Per idem tempus nova quaedam haeresis exorta est huiusmodi ex causa.

ΚΕΦ. Μ5.

Περὶ τῶν Ἀπολαριστῶν καὶ τῆς αἵρέσεως αὐτῶν.

1 Ἐν Λαοδικείᾳ τῆς Συρίας δύο ἦσαν ἄνδρες ὁμώνυμοι, πατὴρ τε καὶ παῖς· ἐκατέρω γὰρ ἦν ὄνομα 25
Ἀπολινάριος. ὧν ὁ μὲν πατὴρ τοῦ πρεσβυτερίου κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἠξιοῦτο· ὁ δὲ παῖς τὴν τοῦ
2 ἀναγνώστου τάξιν εἶχεν. Ἀμφότεροι δὲ ἦσαν Ἑλ-
ληνικῶν λόγων διδάσκαλοι· γραμματικῶν μὲν ὁ πα-
3 τὴρ, ῥητορικῶν δὲ ὁ υἱός. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ Ἀλεξ-
ανδρεὺς ὧν τὸ γένος, πρότερον δὲ ἐν τῇ Βηρυτῶ 30
διδάξας, εἶτα μεταστὰς εἰς Λαοδικεῖαν καὶ γήμας ἐκεῖ,
4 ἴσχει τὸν υἱὸν Ἀπολινάριον. Ἀμφω δὲ ὅμως τότε
συνήκμαζον Ἐπιφανίῳ τῷ σοφιστῇ, καὶ γνήσιοι ὄντες
5 φίλοι συνεκρότουσιν αὐτόν. Δείσας δὲ Θεόδοτος ὁ
τῆς Λαοδικείας^d ἐπίσκοπος μὴ τῇ συνεχεῖ τάνδρος 35
ὁμιλίᾳ πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν ἀποκλίνωσι, διεκώλυε
φοιτᾶν παρ' αὐτόν· οἱ δὲ μικρὰ τοῦ ἐπισκόπου
φροντίσαντες τὴν τοῦ Ἐπιφανίου φιλίαν ἡσπάζοντο.

^c ἀπολαριστῶν M.
F. M. et editt.

^d Λαοδικεῖαν F. M.

^e Ita J. αὐτῶν

CAPUT XLVI.

De Apollinaristis, deque eorum heresi.

Laodiceæ in Syria duo erant viri eodem nomine nuncupati, pater et filius. Uterque enim Apollinaris dicebatur. Et pater quidem presbyteri gradum in ecclesia obtinebat: filius vero lectoris fungebatur officio. Ambo Græcarum disciplinarum magistri. Pater grammaticam docebat: filius rhetoricam. Pater oriundus fuit Alexandria. Cumque Beryti primum docuisset, postea Laodiceam migraverat, atque ibi ducta uxore, filium ex ea susceperat Apollinarem. Florebat eodem tempore una cum illis Epiphanius sophista. Cui cum essent arctissimo amicitie vinculo conjuncti, omni studio eum fovebant. Theodotus vero Laodicensis episcopus, veritus ne assidua hominis consuetudine paulatim ad Gentilium superstitionem delaberentur, vetuit ne ad illum ventarent. At illi parvi pendentes episcopum, amicitiam Epiphanii

- 6 Μετὰ ταῦτα Γεώργιος ὁ Θεοδότου διάδοχος σπεύσας ἀποστήσαι^f αὐτοὺς, καὶ μηδενὶ τρόπῳ πείσαι δυνηθεὶς, 40
 7 ἄμφω τῆς κοινωνίας ἐξημίωσεν. Ὑβριν τε^g ἠγγείται ὁ παῖς Ἀπολινάριος τὰ γενόμενα, καὶ τῇ ἐννοίᾳ^h τοῦ σοφιστικοῦ λόγου θαρρῶν καινοτομεῖ καὶ αὐτὸς αἰρεσιν, ἣ νῦν ἐπιπολάζει, τοῦνομα τοῦ εὐρόντος εὐχουσα.
 8 Φασὶ δέ τινας διενεχθῆναι αὐτοὺς πρὸς Γεώργιον οὐⁱ 164 τοσοῦτονⁱ διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι ἐώρων αὐτὸν ἀλλόκοτα δογματίζοντα, καὶ νῦν μὲν ὅμοιον ὁμολογοῦντα τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ, καθ' ὃ ἐν τῇ Σελευ- 5 κείᾳ συνέθετο, νῦν δὲ εἰς τὴν Ἀρειανὴν ἀποκλίνοντα^k
 9 δόξαν. Διόπερ εὐπροφάσιστον λαβόντες αἰτίαν, ποι- οῦνται τὴν ἀναχώρησιν. ὡς δὲ οὐδεὶς αὐτοῖς προσ-
 10 εἶχε, παρεισάγουσι σχῆμα θρησκείας. Καὶ πρότερον μὲν ἔλεγον ἀναληφθῆναι τὸν^l ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ^{io} Θεοῦ Λόγου ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς ἐνανθρωπήσεως

^f Ita F. ἀποκαταστήσαι M. Vales. ἀποστήναι Steph. Genev. Postea Georgius Theodori successor, cum eos prohibere non potuisset, ambos communione privavit Eriphan. H. T. v. 44.

^g τε. "Rectius scriberetur δέ." VALESIIUS.

^h τῇ ἐννοίᾳ M. τῇ εὐροίᾳ Vales. Textus est Steph. Genev. et F. nisi quod τῇ omittat F.

ⁱ τοσοῦτο F. M.

^k Ita F. M. ἀποκλίνοντα Steph. Genev. Vales.

^l ἀναληφθῆναι ψυχὴν ὑπὸ τοῦ M. qui mox ψυχῆς ἀνευ omittit.

constanter retinuerunt. Post hæc Georgius successor Theodoti, ab Eriphanii consuetudine eos avellere conatus; cum id illis persuadere non potuisset, utrumque communione multavit. Id factum Apollinaris filius contumeliæ loco duxit: Et sophistica dicendi facultate fretus, novam ipse quoque hæresim condidit, quæ ab auctoris nomine appellata etiamnum viget. Sunt qui dicant, illos a Georgio dissensisse, non tam ob causam supra commemoratam, quam quod illum viderent absurda docentem: et nunc quidem profitentem, Filium Patri similem esse, quemadmodum in Seleuciensi concilio convenerat: nunc vero in Arii sententiam deflectentem. Hanc igitur speciosam causam prætententes, ab eo discesserunt. Sed cum nemo illos sectaretur, novam quamdam religionis speciem inducere cœperunt. Et initio quidem dicebant, hominem absque anima a Deo Verbo assumptum esse in dispensatione incarnationis. Postea vero tanquam

11 ψυχῆς ἄνευ. Ἐἶτα ὡς ἐκ μετανοίας ἐπιδιορθούμενοι
 προσέθεσαν, ψυχὴν μὲν ἀπειληφέναι, νοῦν δὲ οὐκ
 ἔχειν αὐτήν, ἀλλ' εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον ἀντὶ νοῦ εἰς
 12 τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον. Περὶ τούτου[■] μόνου¹⁵
 δὴ λέγουσι διαφέρεισθαι οἱ νῦν ἐξ ἐκείνων τὴν προσ-
 ωπιμίαν ἔχοντες· τὴν γὰρ Τριάδα ὁμοούσιον εἶναι
 13 φασί. Περὶ μὲν οὖν τῶν Ἀπολιναρίων καὶ αὐθις
 κατὰ χάραν μνημονεύσομεν.

ΚΕΦ. ΜΖ.

Περὶ τῆς Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως τελευτῆς.

20

1 Τοῦ μέντοι βασιλέως Κωνσταντίου ἐν Ἀντιοχείᾳ[■]
 διάγοντος, ὁ Καῖσαρ Ἰουλιανὸς ἐν ταῖς Γαλλίαις
 2 πολλοῖς Βαρβάροις συμπλέκει. Καὶ νικήσας, πᾶσι
 μὲν τοῖς στρατευομένοις ἐπέραστος διὰ τοῦτο γεγὼνός,²⁵
 3 ὑπ' αὐτῶν ἀναγορεύεται βασιλεύς. Τούτου διαγγελ-
 θέντος, ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίος εἰς ἀγῶνα κατέστη·
 βαπτισθεὶς δὲ ὑπὸ Εὐζζοίου ἐπὶ τὸν πρὸς αὐτὸν ἐχώρει
 4 πόλεμον. Γενόμενος δὲ μεταξὺ Καππαδοκίας καὶ

[■] τούτου οὖν μόνου λέγουσι cod. Allat. Vales. [■] τῇ Ἀντιοχείᾳ M.

penitentia ducti, ac pristinum emendantes errorem, adjecerunt animam quidem assumptam esse, sed quæ mentem non haberet: Deum autem Verbum mentis loco esse in homine assumpto. In hoc igitur solo a catholicis dissidere se dicunt qui ab illorum nomine vocantur Apollinaristæ. Nam Trinitatem quidem consubstantialem esse profitentur. Verum de utroque Apollinare iterum infra dicemus suo loco.

CAPUT XLVII.

De morte imp. Constantii.

Porro dum Constantius imperator Antiochiæ moraretur, Julianus Cæsar in Gallis cum ingenti barbarorum multitudine congressus victoriam reportavit. Atque idcirco universis militibus acceptus, ab iisdem imperator renuntiatus est. Ea res imperatori Constantio nunciata, animum ejus gravissimo dolore percudit. Mox ab Euazio baptizatus, expeditionem suscepit adversus Julianum. Sed cum ad fines Cappadociæ et Ciliciæ pervenisset,

- Κελκίας ἐν Μόψου κρήναις ἐτελεύτα τὸν βίον, ὑπὸ 30
 φροντίδος ἀποπληξία ληφθεὶς, ἐν ὑπατεία Ταύρου A. D.
 καὶ Φλωρεντίου, τῇ τρίτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνός. 361.
- 5 Τοῦτο^ο δὲ ἦν ἔτος πρῶτον τῆς διακοσιοστῆς ὀγ-
 δοηκοστῆς πέμπτῃς Ὀλυμπιάδος. ἔζησε δὲ Κων-
 στάντιος ἔτη τεσσαράκοντα πέντε, βασιλεύσας ἔτη 35
 6 τριάκοντα ὀκτώ. Συμβασιλεύσας μὲν τῷ πατρὶ ἔτη
 δεκατρία· μετὰ δὲ τὴν τελευταίην αὐτοῦ, ἔτη εἰκοσι-
 πέντε. ὅσων περ καὶ ἡ βίβλος περιέχει χρόνον
 ἐτῶν.

^ο τοῦτου Μ.

præ nimia solitudine in morbum apoplexiæ delapsus, Mopsu-
 crenis vitam finivit, Tauro et Florentio consulibus, die tertio nonas
 Novembres. Erat hic annus primus Olympiadis ducesimæ
 octogesimæ quintæ. Vixit autem Constantius annos quinque et
 quadraginta. Imperavit annis octo et triginta. Ex quibus tre-
 decim quidem regnavit cum patre: post ejus autem obitum
 viginti quinque: quot etiam annorum tempus complectitur hic
 liber.

ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ^α

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ Γ.

5

ΚΕΦ. Α.

Περὶ Ἰουλιανοῦ καὶ γένους αὐτοῦ καὶ παιδείσεως^β, καὶ ὅπως ἐπὶ τὴν βασιλείαν παρελθὼν ἐπὶ τὸ ἐλληρῆζεν ἀπέκλεισεν.

- ¹ Ὁ μὲν βασιλεὺς Κωνσταντῖος ἐν μεθορίοις τῆς ¹⁰ Κιλικίας περὶ τρίτην τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ὑπα- ^{A. D.} τευόντων Ταύρου καὶ Φλωρεντίου, ἐτελεύτα τὸν βίον. 361.
- ² Ἰουλιανὸς δὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὑπάτων, περὶ τὴν ἐν- δεκάτην τοῦ ἐξῆς μηνὸς Δεκεμβρίου ἐκ τῶν ἐσπερίων ¹⁵ μερῶν ἐλάσας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσελήλυθε, ³ καὶ ἐν αὐτῇ αὐτοκράτωρ ἀποδείκνυται. Ἐπει^ε δὲ

^α Σωκράτους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βιβλίον γ. Περὶ δ & c. F. M.

^β παιδείσεως F.
 ^ε ἐπειδὴ δὲ F. M.

VALESII INTERPRETATIO.

CAPUT PRIMUM.

De Juliano, deque genere ejus et educatione; et quomodo imperator factus ad Gentilium religionem descivit.

Imperator quidem Constantius die tertio nonas Novembris, Tauro et Florentio Consulibus, in finibus Ciliciæ vita defunctus est. Julianus vero iisdem consulibus, die tertio idus Decembris ex partibus occidentis profectus Constantinopolim venit, in eaque urbe imperator est renuntiatus. Sed quoniam de imperatore

περὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐλλογίμου ἀνδρὸς ὀλίγα διεξελεθεῖν πρόκειται, μηδεὶς τῶν αὐτῷ γνωρίμων ἐπιζητείτω κόμπου φράσεως, ὡς δεόν τὸν περὶ τοῦ^d τοι-
 20 οὔτου λόγον μὴ ἀπολείπεσθαι, περὶ^e οὗ ὁ λόγος.
 4 Χριστιανικῆς δ' οὔσης τῆς ἱστορίας, διὰ σαφήνειαν ταπεινὸς καὶ χαμαιζήλος πρόεισιw ὁ λόγος· καὶ τοῦτο
 5 ἐξ ἀρχῆς ἐπηγγείλατο. Ὅμως δὲ λεκτέον περὶ αὐ-
 τοῦ καὶ γένους αὐτοῦ καὶ παιδεύσεως, καὶ ὅπως ἐπὶ²⁵
 τὴν βασιλείαν παρῆλθεν· καὶ τοῦτο ποιητέον ἡμῖν
 6 μικρὸν ἄνωθεν ἀρξαμένοις. Κωνσταντῖνος, ὁ τὸ Βυ-
 ζάντιον τῷ ἰδίῳ προσαγορεύσας ὄνοματι, δύο ἔσχεν
 ὁμοπατρίους ἀδελφοὺς οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς γενομένους
 μητρὸς· Δαλμάτιος ὄνομα τῷ ἐνὶ, θατέρῳ δὲ Κων-
 7 σταντίος. Καὶ Δαλμάτιος μὲν υἱὸν ἔσχεν ὁμώνυμον
 αὐτῷ. Κωνσταντίῳ δὲ δύο ἐγεννήθησαν υἱοὶ, Γάλ-
 8 λος καὶ Ἰουλιανός. Ὡς οὖν μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ
 κτίστου τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ στρατιῶται τὸν
 168 νέον ἀνεῖλον Δαλμάτιον, τότε δὴ καὶ οὗτοι ἀπορφανι-
 σθέντες τοῦ οἰκείου πατρὸς μικροῦ δεῖν τῷ Δαλματίῳ

^d Ita F. M. Stephan. Genew. τοῦ om. Vales.

^e "Scribendum puto τοῦ περὶ οὗ." VALESIIUS.

Juliano, viro inprimis diserto, pauca narrare hic nobis propositum est, nemo ex ejus familiaribus verborum phaleras a nobis requirat, perinde quasi necesse sit, ut oratio, ejus de quo instituitur, magnitudini ex æquo respondeat. Enimvero cum Christianæ religionis historiam scribere aggressi simus, perspicuitati studentes, humili ac pedestri genere dicendi uti pergemus, quemadmodum initio professi sumus. Dicturi igitur de illo, deque genere illius et educatione, et quo modo ad imperium pervenerit, paulo altius sermonem repetamus necesse est. Constantinus qui Byzantium suo nomine appellavit, duos habuit fratres, ex eodem patre, non autem ex eadem matre genitos: quorum alter Dalmatius, alter Constantius vocabatur. Et Dalmatius quidem filium habuit sibi cognominem. Constantii vero duo filii fuere, Gallus et Julianus. Porro post obitum Constantini conditoris Constantinopoleos, cum juniorem Dalmatium milites peremissent, isti quoque parente orbati, in idem cum Dalmatio periculum propemodum inciderunt.

συνεκινδύνευσαν εἰ μὴ Γάλλον μὲν νόσος προσδο-
 κίαν ἔχουσα θανάτου ἐρρίσατο^f, Ἰουλιανὸν δὲ ἡ ἡλι- 5
 9 κία, ὀκταετῆς γὰρ ἦν ἔτι, διέσωσεν. Ἐπεὶ δὲ ἡ κατ'
 αὐτῶν τοῦ βασιλέως ὀρμὴ ἐκεχαίνετο, Γάλλος μὲν
 τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ κατὰ τὴν Ἐφεσον ἐφοῖτα διδασκάλους,
 ἔνθα αὐτοῖς καὶ κτῆσις ἦν ἐκ προγόνων πολλή· Ἰου-
 10 λιανὸς δὲ αὐξηθεὶς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παι-
 δευτηρίων ἠκροᾶτο, εἰς τὴν βασιλικὴν, ἔνθα τότε τὰ
 παιδευτηρία ἦν, ἐν λεγῶ. σχήματι προῶν, καὶ ὑπὸ
 10 Μαρδονίου τοῦ εὐνούχου παιδαγωγούμενος. Τῶν
 μὲν σὺν γραμματικῶν λόγων Νικοκλῆς ὁ Λάκων ἦν
 αὐτῷ παιδευτῆς, ῥητορικὴν δὲ παρὰ Ἐκβολίφ κατ- 15
 ὠρθου τῷ σοφιστῇ, Χριστιανῷ τότε τυγχάνοντι.
 11 Τοῦτου δὲ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίος προενόησε, μή-
 πως Ἕλληνος διδασκάλου ἀκροώμενος πρὸς δεισιδαι-
 μονίαν ἐκκλίνοι. Χριστιανὸς γὰρ ἦν ἐξ ἀρχῆς Ἰου-
 12 λιανός. Ἀκμάζοντος δὲ αὐτοῦ περὶ τοὺς λόγους,²⁰
 φήμη τις εἰς τὸν δῆμον διέτρεχεν, ὡς εἶη ἰκανὸς τὰ
 13 Ῥωμαίων πράγματα διοικεῖν. Καὶ τοῦτο λοιπὸν

^f Ita F. M. C. ἐρρίσατο perperam editt.

Sed Gallum quidem morbus qui letalis videbatur, periculo eripuit:
 Julianum vero tenera ætas, vix enim octo annos impleverat, con-
 servavit. Post hæc cum imperatoris animus adversus illos emolli-
 tus jam esset, Gallus Ephesi in Ionia scholas frequentavit, qua in
 regione multa ipsis prædia majoribus relicta erant. Julianus vero
 ubi adolevisset, Constantinopoli liberalibus disciplinis est insti-
 tutus: in basilicam, ubi tunc scholæ erant, simplici habitu pro-
 cedens una cum prædago suo Mardonio eunucho. Et in
 grammatica quidem magistrum habuit Nicoclem Laconem. In
 rhetorica vero præceptore usus est Ecebolio sophista, qui tunc
 temporis erat Christianus. Id enim prudenter ab imperatore
 prospectum fuerat, ne ille paganum sophistam audiens, ad Gen-
 tilium superstitionem delaberetur. Quippe ab ineunte ætate
 Christianus erat Julianus. Porro cum in humanioribus literis
 magnos faceret progressus, fama per urbem spargi cæpit, idoneum
 illum esse qui Romanam rempublicam gubernaret. Quod cum

- φανερῶς θρυλούμενον^ε ταραχὴν ἐποίει τῷ βασιλεῖ.
 διὸ μεθίστησιν αὐτὸν ἐκ τῆς μεγαλοπόλεως εἰς τὴν
 Νικομήδειαν, κελύσας μὴ φοιτᾶν παρὰ Λιβανίῳ τῷ²⁵
- ¹⁴ Σύρῳ σοφιστῇ. Τότε γὰρ ὁ Λιβάνιος ὑπὸ τῶν παι-
 δαγωγῶν τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἐκβληθεὶς, ἐν τῇ
- ¹⁵ Νικομηδείᾳ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο. Οὗτος μὲν οὖν
 τὴν ὀργὴν κατὰ τῶν παιδαγωγῶν εἰς τὸν κατ' αὐτῶν
 αὐτῷ γραφέντα λόγον ἐκένωσεν. Ἰουλιανὸς δ' ἐκω-³⁰
 λύετο φοιτᾶν παρ' αὐτὸν^h, διότι Λιβάνιος Ἕλληνα τὴν
 θρησκείαν ἐτύγχανεν ὦν ὁμοῦς δὲ ἔραστής ὦν τῶν
 λόγων αὐτοῦ λεληθότως συνάγων αὐτοὺς ἡσκεῖτο.
- ¹⁶ Προκόπτοιτος δὲ αὐτοῦ κατὰ τὴν ῥητορικὴν, ἐφί-
 σταται τῇ Νικομηδείᾳ Μάξιμος ὁ φιλόσοφος, οὐχ³⁵
 ὁ Βυζάντιος ὁ Εὐκλείδου πατὴρ, ἀλλ' ὁ Ἐφέσιος,
 ὃν ὕστερον ὡς μαγγανείας ποιῶντα ὁ βασιλεὺς
- ¹⁷ Οὐαλεντινιανὸς ἀναιρεθῆναι ἐκέλευσε. Τοῦτο μὲν¹⁶⁹
 οὖν ὕστερον γέγονε. τότε δὲ οὐ δι' ἕτερόν τι παρῆν
 εἰς τὴν Νικομήδειαν, ἀλλὰ Ἰουλιανοῦ φήμη ἦγεν
- ¹⁸ αὐτόν. Παρὰ τούτῳ δὴ φιλοσόφων λόγων γευσά-

^ε Ita M. et prim. man. F. τῷ vero e correctione.) F. Steph.
 θρυλούμενον editt. Genev. αὐτῷ Vales. Conf. supra,

^h Ita M. et (prima manu, αὐ- ii. 46.

jam latius sermone omnium divulgaretur, imperatoris animum conturbavit. Quamobrem illum ab urbe regia transtulit Nicomediam, præcipiens ne scholam adiret Libanii sophistæ Syri. Namque id temporis Libanius a pædagogis Constantinopoli expulsus, Nicomedix scholam aperuerat. Et hic quidem iram adversus pædagogos conceptam, scripta in illos oratione effudit. Julianus vero idcirco ad Libanium prohibitus erat accedere, quod is religione Gentilis esset. Orationum tamen illius amore captus, clam eas sibi comparans studiose lectitabat. Cumque in rhetorica proficeret, advenit Nicomediam Maximus philosophus, non ille Byzantius, Euclidis pater; sed Ephesius, quem postea tanquam artes magicas exercentem imperator Valentinianus interfici jussit. Verum id diu postea contigit. Tunc temporis vero nullam aliam ob causam, sed sola Juliani fama impulsus Nicomediam advenerat. Apud hunc Julianus cum philosophix rudimenta

μενος, εὐθὺς ἐμμείτο καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ παιδευ- 5
 τοῦ, τοῦ καὶ ἐπιθυμίαν τῆς βασιλείας ἐμβαλόντος¹
 19 αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα τὰς ἀκοὰς τοῦ κρατοῦντος
 οὐκ^k ἐλάνθανεν, ἐν μέσῳ ἐλπίδος καὶ φόβου ὦν
 τὴν ὑπόνοιαν ἐκφυγεῖν βουλόμενος, ὁ πρῶτην γνήσιος
 Χριστιανὸς τότε πλαστὸς ἐγένετο,¹ ἐν χροῶ τε κει- 10
 20 ράμενος τὸν τῶν μοναχῶν ὑπεκρίνετο βίον. Καὶ
 λεληθότως μὲν ἡσκέιτο τὰ φιλόσοφα· ἐν δὲ τῷ
 φανερῷ τὰ ἱερά τῶν Χριστιανῶν ἀνεγίνωσκε^m γράμ-
 ματα· καὶ δὴ τῆς ἐν Νικομηδείᾳ ἐκκλησίας ἀναγνώ-
 στης καθίσταται· καὶ διὰ τοιούτου πρόσχηματος
 21 τὴν τοῦ βασιλέως ἐλάνθανεν ὁρμὴν. Καὶ διὰ μὲν 15
 τὸν φόβον ταῦτα ἔπραττεν· τῆς δὲ ἐλπίδος οὐκ
 ἀφιστάμενος πολλοῖς τῶν γνωρίμων εὐδαιμονήσεινⁿ
 ἔλεγε τοὺς καιροὺς, ἦν αὐτὸς τῶν ὄλων κρατήσειεν.
 22 Ἐν τούτοις δὴ^o καθεστῶτων τῶν κατ' αὐτὸν, Γάλλος
 ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Καῖσαρ ἀναδειχθεὶς ἦκεν ὀψόμενος 20

¹ Ita F. M. ἐμβαλόντος (errore unius literæ) Stephan. Genev. ἐμβάλλοντος in textu Valesius, quamvis sequi F. maluerit.

^k οὐκ ex M. recepi, quod desse jam monuerant Christophorson. et (laudato Nicephoro et Eriphanio) Valesius. Idem

satis quoque constat e Sozomen. v. 2.

¹ ἐπεγίνετο F. M.

^m ἀνεγίνωσκεν F. M.

ⁿ Ita F. M. C. εὐδαιμονίσειν editt.

^o Ita F. M. δὲ editt.

et quemdam quasi gustum percepisset, statim religionem præceptoris imitari cœpit. Qui etiam imperandi cupiditatem in ejus animum injecit. Cum hæc ad imperatoris aures perlata essent. Julianus inter spem ac metum constitutus, ut suspicionem effugeret, qui prius verus fuerat Christianus, tunc repente falsus extitit: et ad cutem usque tonsus monasticam vitam simulavit. Et clam quidem philosophiæ operam dabat: palam vero sacros Christianorum legebat libros. Quin etiam in ecclesia Nicomediensi lector est constitutus. Hujusmodi simulatione usus, imperatoris furorem effugit. Et ista quidem metu adductus egit. Ceterum spem animo conceptam minime abjiciens, plurimis amicorum felicia fore tempora dicebat, quibus ipse summa rerum potiretur. Dum res Juliani hoc in statu essent, frater ejus Gallus

αὐτὸν εἰς τὴν Νικομήθειαν, ὅτε ἐπὶ τὴν ἔφ' ἄν ἐπο-
 23 ρεύετο. Ἐπεὶ δὲ Γάλλος μικρὸν ὕστερον ἀνηρέθη,
 παραχρήμα καὶ Ἰουλιανὸς ὑποπτος κατέστη τῷ βασι-
 λεὶ· διὸ καὶ φρουρεῖσθαι αὐτὸν ἐκέλευσεν· ἰσχύσας
 δὲ διαδράσαι τοὺς φρουροῦντας αὐτὸν, τόπον ἐκ τόπου 25
 24 ἀμείβων διεσώζετο. Ὅψ' ἔδ' ὅτε ἡ τοῦ βασιλέως
 γαμετὴ Εὐσεβία κρυπτόμενον ἀνευροῦσα, πείθει τὸν
 βασιλέα μηδὲν μὲν αὐτὸν^p δρᾶσαι κακὸν, συγχωρήσαι
 25 δὲ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἐλθόντι φιλοσοφεῖν. Ἐντεῦθεν
 αὐτὸν, ὡς συντόμως εἰπεῖν, ὁ βασιλεὺς μεταπεμψά- 30
 μενος κατέστησε Καίσαρα· καὶ δούς αὐτῷ γυναῖκα
 τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην^q ἐπὶ τὰς Γαλλίας κατὰ τῶν
 26 βαρβάρων ἀπέστειλεν. Οἱ γὰρ δὴ βάρβαροι, οὓς ὁ
 βασιλεὺς Κωνσταντίος εἰς συμμαχίαν κατὰ Μαγνεν-
 τίου μικρὸν ἔμπροσθεν^r ἐμισθώσατο, εἰς οὐδὲν χρή- 35
 σιμον^s κατὰ τοῦ τυράννου γενόμενοι, τὰς Ῥωμαίων
 27 ἔφθειρον πόλεις. Καὶ ἐπειδὴ νέος ἦν τὴν ἡλικίαν,
 ἐκέλευσε μηδὲν αὐτὸν πράττειν δίχα γνώμης τῶν^t

^p αὐτῷ Μ.

^q ἀδελφὴν κωνσταντίαν Μ. qui-
 cum consentiunt Sozomen. v. 2.
 Eriphan. vi. 1. Nicephor. x. 1.

^r πρόσθεν Μ.

^s "Lego χρήσιμοι. Eriphan.

Cum nihil profuissent contra ty-
 rannum." VALESIIUS.

^t Ita Μ. τῶν om. ceteri.

qui Cæsar renuntiatus fuerat, in orientis partes proficiscens, visendi ipsius causa venit Nicomediam. Gallo paulo post interfecto, statim Julianus in suspicionem venit imperatoris, atque idcirco jussus est custodiri. Sed cum custodes suos effugere valuisset, mutatis subinde latebris salutem sibi quæsit. Tandem vero uxor imperatoris Eusebia, cum eum latitantem deprehendisset, persuasit imperatori ut nullo malo eum afficeret, sed potius Athenas ire permetteret, philosophiæ operam daturum. Postea vero, ut rem breviter complectar, imperator eum inde accersitum, Cæsarem renuntiat: et sorore sua Helena illi in conjugium data, in Gallias contra barbaros mittit. Etenim barbari, quos Constantius imperator ad auxilium sibi ferendum contra Magnentium paulo ante conduxerat, cum nullum sui usum præbuisset in bello adversus tyrannum, urbes imperii Romani populabantur. Et quoniam Julianus ætate adhuc juvenis erat, præcepit ei Constan-

ἡγουμένω του στρατοῦ. ὡς δὲ ἐκεῖνοι τῆς ἐξουσίας ταύτης λαβόμενοι ῥαθυμότερον τῶν πραγμάτων ἐ- 170
φρόνταξον, καὶ διὰ τοῦτο τὰ βαρβάρων ἐπικρατέστερα ἦν, ὁ Ἰουλιανὸς τοὺς μὲν στρατηγοὺς εἰς τρυφαῖς καὶ πότοις σχολάζειν, τοὺς δὲ στρατιώτας προθυμότερους ἐποίησε, μισθὸν ὠρισμένον τῷ ἀκλόντι βάρ- 5
28 βαρον ὑποσχόμενος. Τοῦτο παρέσχεν ἀρχὴν τοῦ καὶ τὰ βαρβάρων ἐλαττοῦσθαι, καὶ αὐτὸν ἐράσμιον
29 παρὰ τοῖς στρατιώταις γενέσθαι. Λόγος δέ τις, ὅτι εἰς ἓν τῶν πολυχνίων εἰσελθόντος αὐτοῦ, στέφανος ἀφ' ὧν τὰς^α πόλεις κοσμοῦσιν, ἐν μέσῳ τῶν κίωνων 10
ἐκ καλωδίων ἡρτημένος, τῇ κεφαλῇ κατενεχθεὶς ἤρ-
μοσεν, ἐπὶ τε^β τούτῳ πάντας τοὺς παρόντας ἀναβοή-
σαι προδηλοῦσθαι γὰρ αὐτῷ διὰ τοῦ γενομένου ση-
30 μείου τὴν βασιλείαν. Φασὶ δέ τινες, ὡς Κωνσταντίος αὐτὸν διὰ τοῦτο ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἀπέστειλεν, ἵνα 15
31 ἐκεῖ διαφθαρῇ συμπλεκόμενος αὐτοῖς. Οὐκ οἶδα δέ, εἰ οἱ τὸ τοιοῦτο λεγόντες ἀληθεύουσιν ὁ γὰρ τὴν ἀδελφὴν τὴν ἰδίαν αὐτῷ συνοικίσας^γ ἐπιβουλεύων

^α αἱ πόλεις τοὺς βασιλέας κοσμοῦ-
σιν legendum esse suspicabatur
Valesius.

^β δὲ M.

^γ Ita M.C. συνοικίσας ceteri.

tius, ne quid ageret absque ducum militarium consilio. Sed cum illi hac potestate accepta negligentius rem agerent, atque ob eam causam superiores essent barbari, Julianus duces quidem deliciis et comotationibus indulgere passus est: milites vero alacriores reddidit, certam mercedem pollicitus ei qui barbarum occidisset. Hinc factum est, ut et barbarorum copiae minuerentur, et ipse militibus esset acceptior. Fertur autem, cum oppidum quoddam ingrederetur, coronam qua civitates ornari solent, inter duas columnas suspensam funibus, in caput ejus aptissime descendisse: eoque viso cunctos qui aderant exclamasse, quasi eo signo imperium illi praesignificari videretur. Sunt qui dicant, illum contra barbaros eo consilio missum esse a Constantio, ut illic cum barbaris dimicans interiret. Sed utrum vera dicant qui id asserunt, equidem nescio. Nam sorore propria illi in matrimonium data, si postea insidias ei struxisset, prorsus contra seipsum eas molitus

- οὐδὲν ἄλλο ἢ καθ' ἑαυτοῦ τὴν ἐπιβουλήν ἔτρεπε.
³² Τοῦτο μὲν οὖν, ὡς ἐκάστῳ δοκεῖ, κρινέτω. Ἰουλιανοῦ ²⁰
 δὲ μεμψαμένου παρὰ βασιλεῖ τὴν ῥαθυμίαν τῶν
 στρατηγούντων, ἕτερος ἐπέμφθη στρατηγὸς ἡρμοσμέ-
 νος τῇ προθυμίᾳ Ἰουλιανοῦ· ὃν ἔχων ὑπουργὸν θαρ-
³³ ρῶν τοῖς βαρβάροις συνέβαλλεν. Οἱ δὲ διεπρεσ-
 βεύοντο πρὸς αὐτὸν, δεικνύντες ὡς τὰ βασιλέως ²⁵
 γράμματα εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν παρῆναι κελεύει*
³⁴ αὐτοὺς, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐπεδείκνυον. Ὁ δὲ τὸν
 μὲν πρεσβευτὴν δεσμώτην ἐποίησε· συμβάλλει δὲ τῷ
 πλήθει, καὶ κατακράτος νικᾷ· καὶ τὸν βασιλέα τῶν
 βαρβάρων αἰχμάλωτον λαβὼν Κωνσταντίῳ ἔπεμψε. ³⁰
³⁵ Ταῦτα εὐτυχίᾳ ἀναγορεύεται ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν
 βασιλεύς· ὡς δὲ στέφανος βασιλικὸς οὐ παρῆν, εἰς
 τῶν δορυφόρων ὃν εἶχε περιτραχήλιον ἑαυτοῦ στρεπ-
³⁶ τὸν λαβῶν, τῇ κεφαλῇ Ἰουλιανοῦ περιτέθεικε. Τοῦτον
 μὲν οὖν τὸν τρόπον Ἰουλιανὸς ἐβασίλευσε. τὰ δὲ ³⁵
 ἐντεῦθεν, εἰ φιλοσόφου, δοκιμαζέτωσαν οἱ ἀκούοντες.
³⁷ Μὴ διαπρεσβευσάμενος γὰρ πρὸς Κωνσταντίον, μηδὲ
 θεραπεύσας ὡς εὐεργέτην, πάντα ἔπραττεν ἃ ἐδόκει

* κελεύει παρῆναι F. M.

esset. Verum hac de re singuli pro arbitrio suo judicent. Porro cum Julianus de negligentia ac socordia ducum apud imperatorem questus esset, alius missus est magister militum, alacritati Juliani egregie respondens. Hunc ille administrum nactus, fidenti animo cum barbaris congressus est. Illi vero legatione ad eum missa, docuerunt imperatoris se literis evocatos venisse in regionem Romanorum. Simul etiam imperatoris literas ostendebant. At Julianus legatum quidem conjecit in vincula: conserto autem cum ipsis prelio, barbarorum copias funditus delevit, captumque eorum regem misit ad Constantium. His rebus prospere gestis, Augustus a militibus appellatur. Cum autem imperialis deesset corona, unus ex stipatoribus torquem quem collo gestabat, Juliani capiti imposuit. Hoc modo Julianus ad imperium pervenit. Quæ vero deinceps gessit, utrum philosopho convenient, lectoribus judicandum relinquo. Nam neque legationem ad Constantium misit, neque illum tanquam bene de se meritum colere persevera-

38 αὐτῷ. Καὶ τοὺς μὲν κατ' ἐπαρχίαν ἄρχοντας ἤμειβε
 διέσυρε δὲ τὸν Κωνσταντίου κατὰ πόλεις, ἀναγκάσκων 40
 αὐτοῦ δημοσίᾳ τὰς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐπιστολάς·
 διόπερ αὐτῷ πρόσειθεντο, Κωνσταντίου δὲ ἀφί-
 39 στατο. Τότε δὴ καὶ τὴν ὑπόκρισιν τοῦ χριστιανί-
 ζειν φανερώς ἀπεδύσατο· περιῶν γὰρ κατὰ πόλεις,
 τοὺς τε ναοὺς ἀνοίγων, τοῖς ἀγάλμασι προσέφερε, καὶ 45
 ἑαυτὸν ἀρχιερέα ἀνόμαζεν· οἱ τε τὴν θρησκείαν Ἑλ-
 40 ληνες ἑορτὰς ἐπετέλουν Ἑλληνικάς. Καὶ ταῦτα
 ποιῶν πόλεμον ἐμφύλιον ἀπερρίπτε κατὰ Κωνσταν- 171
 τίου, ποιούμενος^a τὰς ἀφορμάς. καὶ ὅσον μέντοι
 ἐπ' αὐτῷ, πάντα ἂν ἐγεγόνει, ὅσα ὁ πόλεμος ἔχει
 κακά. οὐ γὰρ ἂν δίχα πολλῶν αἱμάτων διεκρίθη
 41 ἡ τοῦ φιλοσόφου σπουδή. Θεὸς δὲ ὁ τῶν ἰδίων
 βουλευμάτων κριτὴς τὸν ἕτερον τῶν ἀνταγωνιστῶν 5
 δίχα τῆς τῶν ἄλλων ζημίας ἔπαυσε τῆς ὀρμῆς.
 42 Γενομένου^b γὰρ Ἰουλιανῷ περὶ τὰ Θρακῶν ἔθνη,
 ἀπηγγέλθη^c τεθνηκέναι Κωνσταντίον. καὶ οὕτω^d

^a "Eriphan. Schol. *quæsitâ* hoc scilicet modo, *expeditione occasione*. Neque aliter Christophorsonus, quasi legeretur *ποριζόμενος*. Posset tamen quis aliter hæc verba interpretari,

^b γενομένη γὰρ Ἰουλιανῷ Μ.

^c ἀπηγγέλη Μ.

^d οὕτως F. M.

vit: sed cuncta pro arbitrio suo egit. Ac rectores quidem provinciarum mutavit. Per urbes autem singulas carpebat Constantium, literas ab illo ad barbaros scriptas pro concione recitans. Quam ob causam a Constantio deficientes, ad illius partes se transferebant. Eodem tempore Christianæ religionis simulationem prorsus abiecit. Singulas enim civitates circumiens, templa aperire, et simulacris sacrificare cœpit, æque ipse pontificem maximum appellavit. Itaque Pagani festos dies numinum suorum Gentili ritu celebrabant. Atque hæc agens, civile bellum commovebat adversus Constantium, occasiones conquirens. Et quantum quidem in ipso erat, universa mala quæ bellum comitari solent, contigissent. Neque enim absque multorum hominum cæde, hujus philosophi cupiditas fuisset expleta. Sed Deus qui suorum ipsius consiliorum solus est arbiter, e duobus adversariis alterum sine ullo reipublicæ damno ab instituto revocavit. Et-

τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τότε διέφυγεν ἡ Ῥωμαίων
 43 ἀρχή. Καταλαβὼν δὲ Ἰουλιανὸς τὴν Κωνσταντινου- 10
 πόλιν εὐθὺς ἐσκόπει τίνα τρόπον οἰκειώσεται τὰ
 πλήθη, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν εὐνοίαν ἐπισπάσεται.
 44 Τέχνη οὖν χρῆται τοιαύτη· εὐ ἠπίστατο Κωνσταν-
 τιον ὑπὸ ὄλων τῶν λαῶν τῶν τὸ ὁμοούσιον φρονούν-
 των μισούμενον, ἐφ' οἷς τε τῶν ἐκκλησιῶν ἠλαύνοντο^ο, 15
 καὶ ὅτι τοὺς αὐτοῖς[†] καθήκοντας ἐπισκόπους δημεύσας
 45 ἐξώρισεν. Ἐγίνωσκέ τε σαφῶς τοὺς ἐλληνίζοντας
 ἀνωμένους, ἐφ' οἷς θύειν ἐκωλύοντο· ἐπιθυμεῖν τε
 καιροῦ δράξασθαι, ἐν ᾧ καὶ τὰ ἱερά ἀνοιγῆσεται, καὶ
 ἐξέσται αὐτοῖς θυσίας ἀναφέρειν τοῖς ἀγάλμασιν. 20
 46 Οὕτω^ε μὲν οὖν ἑκατέρους ἰδίᾳ λυπούμενους πρὸς τὸν
 ἀπελθόντα ἐγίνωσκε. κοινῇ δὲ πάντας πρὸς τὴν
 τῶν εὐνούχων βίαν καὶ τοὺς πρωτοτύπους Εὐσεβίου
 47 τε^h τὰς ἀρπαγὰς ἀχθομένους ἐφεύρισκεν. Πᾶσιν οὖν

^ο Ita C. *δαύνοντο* ceteri.

[†] αὐτοῖς, e correctione ejusdem
 manus rescriptum αὐτοῖς, M.

^ε οὕτως F. M.

^h τε om. M. "Hujus loci
 vitium non viderunt interpretes.
 Nam Christophorus ita ver-

tit, *contraque notabiles Eusebii
 rapinas*. Quasi τὰς πρωτοτύπους
 legeretur, quod prorsus esset
 insulsum. In cod. Flor. καὶ τοὺς
 πρωτοτύπους Εὐσεβίου τε τὰς ἀρ-
 παγὰς. Sfort. Εὐσεβίου δὲ. Mihi
 non dubium est quin Socrates

enim Juliano in Thraciis constituto, nuntiatum est Constantium diem extremum obiisse. Hoc modo Romanum imperium tunc temporis civili bello liberatum est. At Julianus Constantinopolim ingressus, statim inquirere animo cœpit, quonam pacto populum demereri, ejusque benevolentiam sibi comparare posset. Ad hanc igitur rem tali usus est arte. Norat Constantium, omnibus qui consubstantialis fidem amplectebantur invisum fuisse, tum quod ipsos ecclesiis expulerat, tum quod episcopos ipsorum proscriptos in exsilium egerat. Compertum etiam habebat, Gentiles moleste admodum ferre, quod sacrificare diis suis prohiberentur; et optare omnibus votis, ut tempus illud sibi contingeret, quo et delubra aperirentur, et immolare simulacris liceret. Has igitur ob causas, populos utrosque privatim infenso et exulcerato adversus Constantium animo esse intelligebat. In commune vero cunctos violentiam eunuchorum, ac præsertim præpositi illorum Eusebii rapinas ægre ferre. Cum omnibus igitur callide egit ac

τεχνικῶς προσεφέρετο. καὶ τοὺς μὲν εἰρωνεύετο·²⁵
 τινὰς δὲ καὶ πρὸς τὸ κενόδοξον ἀφορῶν εὐηργέτει·
 κουῆ δὲ πᾶσιν ὅπως εἶχε περὶ τὴν δεισιδαιμονίαν
 48 ἐδείκνυε^k. Καὶ πρῶτον μὲν τὴν Κωνσταντίου ὀμό-
 τητα περὶ τοὺς ὑπηκόους διαβάλλειν καὶ ἐξελέγχειν
 παρὰ τῷ πλήθει βουλόμενος, τοὺς ἐξορισθέντας ἐπι-³⁰
 σκόπους ἀνακληθῆναι ἐκέλευσε, καὶ τὰς δημευθείσας
 οὐσίας αὐτοῖς ἀπεδίδου· καὶ τὰ ἱερά τῶν Ἑλλήνων
 ἢ τάχος ἀνοίγειν τοῖς ἐπιτηδείοις προσέταττε· τοὺς δὲ
 ὑπὸ τῶν εὐνούχων ἀδικηθέντας ἀπολαμβάνειν τὰ κα-
 49 κῶς ἀφαιρεθέντα ἐθέσπιζεν. Εὐσέβιον δὲ τὸν προ-³⁵
 εστῶτα τοῦ βασιλικῆς κοιτῶνος ἐξημίωσε θανάτῳ,
 οὐ μόνον δὲ^l διὰ τὸ πολλοὺς ἠδικῆσθαι ὑπ' αὐτοῦ,
 ἀλλ' ὅτι καὶ Γάλλον τὸν ἑαυτοῦ^m ἀδελφὸν ἀναιρεῖ-
 50 σθαι ἐκ τῆς ἐκείνου διαβολῆς ἐπυνθάνετο. Καὶ τὸ
 μὲν σῶμα Κωνσταντίου βασιλικῶς τιμῆσας ἐκή-¹⁷²
 δευσει· ἐξέβαλε δὲ τῶν βασιλείων εὐνούχους, κουρεῖς,
 μαγείρους· εὐνούχους μὲν, διὰ τὸ ἀποβεβληκέναι

ita scripserit, Εὐσεβιον τε τοῦ
 πρωτοτύπου τὰς ἀρπαγὰς." VA-
 LESIUS. Communiter omnes
 Eunuchorum violentia, et præ-
 cipue Eusebii rapinis ingemiscen-

tes Epiphan. vi. 1.

^l πάντας M.

^k δάγγειρον M.

^l δὲ expungere voluit. Vales.

^m ἀδελφὸν αὐτοῦ F. M.

veteratorie. Nam alios quidem blanda simulatione palpabat: alios beneficiis afficiebat, inanis gloriæ cupiditate ductus. Omnibus porro ex æquo patefecit, quoniam animo esset erga superstitionem Gentilium. Ac primum quidem, ut Constantii in subditos crudelitatem traduceret, eumque apud multitudinem infamaret, episcopos qui ab illo relegati fuerant, revocari jubet, et bona quæ fisco addicta fuerant, iisdem restituit. Deinde familiaribus suis mandavit, ut Gentilium templa confestim aperirent. Eos autem qui ab eunuchis injuria affecti fuerant, res inique abreptas recuperare jussit. Eusebium vero præpositum imperialis cubiculi capitali supplicio affecit, tum quod multos injuriis opprimerat, tum præcipue quod fratrem suum Gallum per ejus calumnias interemptum esse compererat. Et corpus quidem Constantii regalibus exequiis honoravit. Eunuchos vero, tonsores et coquos ejecit ex palatio. Eunuchos quidem, eo quod

τὴν γαμετὴν, μεθ' ἣν ἄλλην οὐκέτι ἡγάγετο· μα-
 γείρους δέ, διὰ τὸ λιτῇ χρῆσθαι διαίτῃ· κουρεὺς 5
 51 δέ, ἔφη, εἰς πολλοῖς ἀρκέσειε. Τοὺς μὲν οὖν διὰ
 ταύτας τὰς αἰτίας ἐξέβαλε. τῶν μέντοι ὑπογρα-
 φέων τοὺς πλείστους τῇ ἐξ ἀρχῆς παραδοῦς τύχη,
 τοῖς λοιποῖς αὐτῶν μισθὸν ὑπογραφέως ἐκέλευσε δι-
 52 δοσθαι. Περιεῖλε δὲ καὶ τὸν δημόσιον τῶν χρειῶν 10
 δρόμον, οἶον ἡμιόνων, βοῶν, καὶ ὄνων· μόνον δὲ τῶν
 ἵππων ταῖς δημοσίαις χρεῖαις συνεχώρησεν ὑπουργεῖν.
 53 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐπαινοῦσι μὲν ὀλίγοι· οἱ πλείους δὲ
 ψέγουσιν, ὅτι πανομένη ἢ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ πλούτου
 τοῖς πολλοῖς ἐγγυομένη κατάπληξις εὐκαταφρόνητον 15
 54 ἐποίει τὴν βασιλείαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διανυκτε-
 ρέων λόγους συνέγραφε, καὶ τούτους κατιῶν εἰς τὴν
 συγκλήτου βουλὴν ἐπεδείκνυτο· μόνος γὰρ βασιλέων
 ἀπὸ Ἰουλίου Καίσαρος πρῶτος εἰς τὴν τῆς^ο συγκλή-
 55 του βουλὴν λόγους ἐπεδείκνυτο. Ἐπίμα δὲ καὶ τοὺς 20
 περὶ παιδείαν ἐσπουδακότας· μάλιστα δὲ τοὺς ἐπαγ-
 56 γελλομένους φιλοσοφεῖν. Διὸ καὶ τοὺς πανταχῇ

^ο τῆς om. C.

ipse uxorem suam amiserat, post cujus obitum aliam volebat du-
 cere. Coquos verò, propterea quod tenui ac simplici cibo uteret-
 tur. Tonsores denique, quia unus, ut aiebat, tonsor sufficit
 plurimis. Has igitur ob causas hujusmodi hominum genus palatio
 expulit. Jam vero ex notariis plurimos ad pristinam conditio-
 nem redegit. Reliquis salarium notario congruens dari præcepit.
 Sed et publicum cursum qui publicis necessitatibus inserviebat,
 sustulit; mulorum scilicet, boum et asinorum: solum equorum
 cursum ejusmodi necessitatibus ministrare permittens. Hæc ejus
 acta laudantur a paucis: sed plures sunt qui vituperent, eo quod
 sublata regiarum opum magnificentia, quæ vulgi animos in ad-
 mirationem rapit, vile et contemptui obnoxium reddidisset im-
 perium. Porro noctu vigilans, orationes scribebat, easque postea
 procedens ex palatio in senatu recitabat. Quippe ex imperatori-
 bus qui a Julio Cæsare ad nostram usque ætatem regnarunt, solus
 hic et primus orationes in Curia recitavit. Et studiosos quidem
 disciplinarum omnium honorabat: sed eos præcipue qui phi-

ἦγεν ἡ φήμη βρούζοντας^ρ ἐπὶ τὰ βασιλεία· οἱ φο-
 ροῦντες τοὺς τρίβωνες, πολλοὶ ἐκ τοῦ σχήματος μάλ-
 λον ἢ ἐκ παιδείας ἐδείκνυτο· πάντες δὲ ἦσαν βαρεῖς 25
 τοῖς χριστιανίζουσιν, ἄνδρες ἀπατεῶνες, καὶ αἰεὶ τοῦ
 51 κραιπύτουσ οἰκειοῦμενοι τὴν θρησκείαν. Ἐχων δὲ ὁ
 βασιλεὺς πλεονάζον ἐν ἑαυτῷ τὸ κενόδοξον, πάντας
 τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς ἐκωμῶδησεν ἐν τῇ λόγῳ ὅν
 59 ἐτέγραψε Καίσαρες. Ἐκ τοῦ τοιοῦτου ἦθους κινού- 30
 μενος καὶ τοὺς κατὰ Χριστιανῶν λόγους συνέγραψε.
 τὸ μὲν γὰρ^ρ μαγεῖρους καὶ κουρεῖς ἐκβαλεῖν φιλοσό-
 φου ἔργον, οὐ μὴν βασιλέως· τὸ δὲ διασύρειν ἢ σκώ-
 πτειν οὐκέτι φιλοσόφου, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βασιλέως. 173
 59 Ἀμφότεροι γὰρ πᾶσαν λαιδορίαν καὶ βασκανίαν
 ὑπερβεβήκασι. βασιλεῖ μὲν γὰρ ἐξέστω^ρ φιλοσο-
 φεῖν, ὅσα πρὸς σωφροσύνην ὄρα· φιλόσοφος δὲ, εἰ
 πάντα τῶν βασιλέων μμήσοιτο^ρ, διαπεσεῖται τοῦ 25
 60 σκοποῦ. Περὶ μὲν δὴ Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως

^ρ Ita F. M. βρούζοντας editt.

M.

^ρ μέτοι, vel μὲν γε maluit Va-
 lesius.

^ρ Ita F. M. Stephan. Genев.
 μμήσοιτο Valesius.

^ρ ἐξέστω e correct. ejusd. man.

losophiam profitebantur. Proinde fama hujus rei exciti omnes qui ubique erant philosophi, gestientes in palatium confluebant: qui pallium gestantes, plerique habitu magis quam doctrina conspiciebantur. Graves porro ac molesti omnes erant Christianis, utpote impostores, et qui imperatoris religionem perpetuo amplecterentur. Ceterum cum imperator inanis gloriæ morbo supra modum laboraret, cunctos ante se imperatores perstrinxit in eo libro, quem inscripsit Cæsares. Eodem animi morbo impulsus, contra Christianos etiam scripsit. Et quidem quod coquos ac tonsores ex palatio ejecit, philosophi id opus fuit, non imperatoris. Quod vero infamare alios ac probris incessere instituit, non jam philosophi, sed neque imperatoris istud fuit. Utrique enim istorum ab omni obtreptione et invidia sunt alieni. Et imperatori quidem philosophari licet, in eis tantum quæ ad modestiam ac temperantiam pertinent. Philosophus vero si cuncta quæ imperatoris propria sunt, imitari voluerit, a scopo aberrabit. Sed

γένους τε αὐτοῦ καὶ παιδείσεως καὶ ἤθους, καὶ ὅπως ἐπὶ τὴν βασιλείαν παρήλθεν, τοσαῦτα ὡς ἐν ἐπιδρομῇ εἰρήσθω.

ΚΕΦ. Β.

Περὶ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης στάσεως, καὶ ὅπως Γεώργιος ἀνηρέθη. 10

1 Αὐθις δὲ τῶν περὶ τὰς ἐκκλησίας ὑπὸ τὸν αὐτὸν
γενομένων χρόνον μνήμην ποιούμεθα. Κατὰ τὴν
μεγάλην Ἀλεξάνδρου πόλιν συνέβη ταραχὴν γενέ- 15
2 σθαι ἐξ αἰτίας τοιάσδε. Τόπος ἦν τῇ πόλει ἐκ
παλαιῶν τῶν χρόνων ἔρημος καὶ ἡμελημένος, συρ-
φετοῦ τε γέμων πολλοῦ, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες τὸ παλαιὸν
τῷ Μίθρᾳ τελετὰς ποιοῦντες ἀνθρώπους κατέθου.
3 Τοῦτον Κωνστάντιος ὡς σχολαῖον ἤδη πρότερον τῇ 20
Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ προσκεκρωόκει. Γεώργιος
δὲ βουλόμενος ἐν αὐτῷ εὐκτήριον οἶκον κατασκευάσαι,
4 ἀνακαθαρθῆναι κελεύει τὸν τόπον. Καὶ δὴ ἀνα-
καθαιρομένου^α, ἄδυτον ἤρρηται κατὰ βάθους πολλοῦ,
5 ἐν ᾧ τὰ μυστήρια τῶν Ἑλλήνων ἐκέκρυπτο. Ταῦτα 25

^t Ὡς ἀνηρέθη γεώργιος ἐν ἀλε-
ξανδρείᾳ. M.

^α Ita F. M. C. καθαιρομένου
editt.

de Juliano, deque ejus genere, et institutione atque indole; denique qua ratione ad imperium pervenerit, strictim hæc dicta sint.

CAPUT II.

De seditione orta Alexandria, et quomodo interfectus sit Georgius.

Nunc transeamus ad ea commemoranda, quæ per idem tempus in ecclesiis gesta sunt. Igitur in magna illa Alexandrinorum civitate, orta est seditio hujusmodi ex causa. Locus erat in urbe jam inde a priscis temporibus vacuus ac neglectus, ac multa sordium colluvie refertus, in quo Gentiles Mithræ mysteria peragentes, immolare homines consueverant. Hunc tanquam vacuum ac desertum, Constantius ecclesiæ Alexandrinorum jam antea donaverat. Georgius vero cum ecclesiam in eo loco ædificare vellet, repurgari eum jussit. Quod dum fieret, adytum repertum est immensæ altitudinis, in quo mysteria Gentilium erant recondita; complures scilicet hominum calvaria, juvenum pariter ac senio-

- δὲ ἦν κρανία ἀνθρώπων πολλὰ νέων τε καὶ παλαιῶν, οὓς λόγος κατεῖχε πάλαι ἀναιρεῖσθαι, ὅτε ταῖς διασπλάγχνων μαντείαις ἐχρῶντο οἱ Ἕλληνες, καὶ μαγικὰς ἐτέλουν θυσίας καταμαγγανεύοντες τὰς ψυχάς.
- 6 Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ταῦτα εὐρόντες ἐν τῷ ἀδύτῳ τοῦ 30 Μιθρείου, σπουδῆν ἔθεντο πᾶσιν ἐν τῷ φανερῷ γέλωτα δεῖξαι τὰ Ἑλλήνων μυστήρια· ἐξεπόμπευον^z δὲ εὐθὺς γυμνὰ τῷ δήμῳ τὰ κρανία δεικνύοντες.
- 7 Ταῦτα ὀρώντες οἱ κατὰ Ἀλεξάνδρειαν Ἕλληνες, καὶ μὴ φέροντες τὸ τοῦ πράγματος ἐπονείδιστον, εἰς ὄργην 35 ἐξάπτονται· καὶ πᾶν τὸ παρατυχὸν ὄπλον ποιούμενοι ὄρμησαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ διὰ πάσης ἰδέας
- 8 θανάτου^y ἀνείλον πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Τοὺς μὲν γὰρ ξίφεσι, τοὺς δὲ ξύλοις ἢ λίθοις ἀπέκτειναν, ἄλλους δὲ σχοινίοις ἀπέπνιξαν· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ ἐσταύ- 40 ρωσαν, ἐφ' ὕβρει τοῦ σταυροῦ τοῦτον ἐπάγοντες τὸν θάνατον· τοὺς δὲ πλείστους τραυματίας ἐποίησαν.
- 9 Τότε δὲ^z, οἷα ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ γίνεσθαι, οὐδὲ

^x ἐπόμπευον M.

^y Ita F. M. Stephan. Genév. πάσης ἐπιβουλῆς ἀνείλον in textu suo, addita hac nota, "καὶ διὰ πάσης ἰδέας θανάτου: in codice

Sfortiano legitur πάσης ἐπιβουλῆς, sed Florentinus nihil mutat," VALESIIUS.

^z δὲ om. M.

rum, qui olim mactati esse dicebantur, tunc cum Gentiles divinatione quæ per extorum inspectionem fit, uterentur, et magica sacrificia ad animas incantandas peragerent. His igitur in adyto templi Mithræ repertis, Christiani dederunt operam, ut Gentilium mysteria palam omnibus spectanda ad ludibrium exponerentur. Statimque circumferre ea per civitatem cœperunt, nudas hominum calvas multitudini ostentantes. At Pagani qui erant Alexandriae, cum id cernerent, opprobrium non ferentes, ira exarserunt: et quodcumque obvium erat vice teli arrepto, contra Christianos impetum fecere, multosque eorum vario mortis genere extinxere. Alios enim gladiis, alios fustibus, alios lapidibus necarunt. Nonnullos funibus strangularunt: quosdam etiam cruci affixerunt, hoc genere supplicii eos de industria afficientes ad sacræ crucis contumeliam. Plurimos vero diversis vulneribus sauciarunt. Atque,

τῶν οἰκειοτάτων ἀπέσχοντο· ἀλλὰ καὶ φίλος φίλον
 ἔπληξε, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, καὶ γονεῖς παῖδας, καὶ 45
 10 ἀλλήλων πρὸς φόνον ὤρμησαν. Διὸ καὶ οἱ Χρι-
 στιανοὶ^a τοῦ ἐκκαθαίρειν τὸ Μιθρῆιον ἐπαύσαντο· οἱ
 δὲ τὸν Γεώργιον τῆς ἐκκλησίας ἐκσύραντες, καμήλω 174
 τε προσδήσαντες, καὶ σπαράζαντες, σὺν αὐτῇ κατέ-
 καυσαν.

ΚΕΦ. Γ.

^a Ως^b ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ Γεωργίῳ χαλεπήνας ἀναίρεισει δι' ἐπιστολῆς 5
 τῶν Ἀλεξανδρέων καθήψατο.

1 Ἐπὶ μὲν οὖν τῇ^c Γεωργίῳ ἀναίρεισει χαλεπήνας
 ὁ βασιλεὺς, δι' ἐπιστολῆς τοῦ Ἀλεξανδρέων δήμου
 καθήψατο. λόγος δὲ διεδόθη, ὡς ταῦτα εἰς Γεώρ-
 γιον ἔδρασαν οἱ δι' Ἀθανάσιον ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς 10
 2 αὐτόν. Ἐγὼ δὲ ἡγοῦμαι μὲν καὶ τοὺς μισοῦντας ἐν
 ταῖς στάσεσι συνεπιτίθεσθαι τοῖς ἀδικοῦσιν. ἡ μέν-
 τοι τοῦ βασιλέως ἐπιστολὴ τῷ δήμῳ μᾶλλον ἢ Χρι-
 3 στιανοῖς ἐγκαλεῖ. Καὶ φαίνεται^d δὲ Γεώργιος καὶ

^a οἱ μὲν (sic) χριστιανοὶ M.

^d Ita F. M. probante Valesio.

^b Titulum om. M.

ἐφάνη δὲ editt.

^c Ita F. M. τοῦ editt.

ut in ejusmodi tumultibus fieri solet, ne proximis quidem parce-
 bant. Sed amicus amicum, frater fratrem, parentes filios percu-
 tiebant, et in cædem mutuam ruebant. Itaque Christiani a
 repurgando Mithræ templo destiterunt. Gentiles vero Georgium
 ab ecclesia abstractum et ad camelum alligatum, tractumque ac
 dilaceratum, simul cum ipsa camelo incenderunt.

CAPUT III.

*Quomodo imperator ob cædem Georgii indignatus Alexandrinos per
 epistolam objurgavit.*

At imperator cædem Georgii moleste ferens, populum Alexan-
 drinum per epistolam corripuit. Fama porro in vulgus sparsa
 est, hæc adversus Georgium admessa esse ab iis, qui Athanasii
 causa illum odio prosequerantur. Ego vero sic existimo, eos qui
 odio atque inimicitia ducuntur, plerumque in seditionibus adjungi
 solere iis, qui adversus iniquos homines impetum faciunt. Ipsa
 certe imperatoris epistola plebem potius insimulat quam Christia-

πρότερον καὶ μετὰ ταῦτα βαρὺς γεγωνὸς καὶ ὀχληρὸς 15
τοῖς πᾶσι· καὶ διὰ τοῦτο ἐξεκαύθη εἰς φιλονεικίαν τὰ
4 πλήθη. Ὅτι δὲ τῷ δήμῳ μᾶλλον ἐγκαλεῖ, αὐτῆς
ἐπάκουε τῆς ἐπιστολῆς.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ἰουλιανὸς μέγιστος σεβαστὸς
Ἄλεξανδρέων τῷ δήμῳ.

5 Εἰ μὴ τὸν Ἄλεξανδρον τὸν οἰκιστὴν ὑμῶν, καὶ πρό γε 20
τούτου τὸν Θεὸν τὸν μέγαν, τὸν ἀγιώτατον Σάραπιν
αἰδεῖσθε, τοῦ κοινοῦ γοῦν ὑμᾶς καὶ ἀνθρωπίνου καὶ πρέ-
6 ποντος πῶς οὐδεὶς^ε εἰσῆλθε λόγος; Προσθήσω δὲ ὅτι καὶ
ἡμῶν, οὓς οἱ Θεοὶ πάντες, ἐν πρώτοις δὲ ὁ μέγας Σάραπις, 25
ἄρχειν ἐδικαίωσαν τῆς οἰκουμένης, οἷς πρέπον ἦν τὴν ὑπὲρ
7 τῶν ἡδικοκτόων ὑμᾶς φυλάξαι διάγνώσιν. Ἄλλ' ὄργῃ
τυχὸν ἴσως ὑμᾶς ἐξηπάτησε καὶ θυμὸς, ὅσπερ οὖν εἶωθε
8 τὰ δεινὰ πράττειν τὰς φρένας μετοικίσας. Εἶτα^ι τῆς
ὀρμῆς ἀναστείλαντες^β, τοῖς παραχρῆμα βεβουλευμένους 30

^ε οὐκ εἰσ. λόγ. οὐδεὶς Julian. x. 7. Tum ἐπηγάγετε recepi
Epist. x.

^ι εἰ τὰ Heyler ad Juliani Epist.

^β Ita F. M. ἀναστειλας Ste-
phan. Genev. τῆς π. βεβουλευμένης
κ. ὑ. ἐπήγαγε τὴν F. et editt. τοῖς
π. βεβουλευμένους M. et Niceph.

x. 7. Tum ἐπηγάγετε recepi
(post Valesii conjecturam) e
Juliani Epistola x., ubi ἐπ-
γαγέ τε edidit Spanhemius (Lip-
siaz 1696), ἐπηγάγετε Heyler
(Moguntiaz 1828), qui etiam
dicere videtur se ἐπηγάγετε re-

nos. Ceterum Georgius, et tunc temporis, et antea, gravis omni-
bus ac molestus fuisse videbatur. Eamque ob causam tumultus
et contentio multitudinis adversus illum exarsit. Quod autem
imperator, ut dixi, plebem insimulet, ex ipsa epistola licet cog-
noscere.

*Imperator Cæsar Julianus Maximus Augustus populo Alexan-
drinorum.*

Si Alexandri conditoris urbis vestræ, et quod majus est, si Dei
magni, sanctissimi Serapidis nulla vos tangit reverentia, at quo-
modo communis naturæ, et humanitatis ac decori vos cepit obli-
vio? addo etiam nostri, quibus tum omnes Dii, tum præcipue
magnus ille Serapis imperium orbis terrarum adjudicarunt. Qui-
bus certe æquum erat ut iudicium de iis qui vos injuria affecerant,
reservaretis. Sed fortasse ira vos decepit ac furor: qui quidem
ubi mentem exturbavit, atrocissima quæque perpetrare solet.

καλῶς ὕστερον ἐπηγάγετε τὴν παρανομίαν οὐδ' ἤσχυ-
 θητε δῆμος ὄντες τολμῆσαι ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐκείνους ἐμισή-
 9 σατε δικαίως. Εἶπατε γάρ μοι πρὸς τοῦ Σαράπιδος,
 ὑπὲρ ποίων ἀδικημάτων ἐχαλεπήνατε Γεωργίῳ; τὸν μακα- 35
 ριώτατον Κωνστάντιον, ἐρεῖτε δῆπουθεν, ὅτι καθ' ὑμῶν
 10 παρώξυνεν. Εἶτα εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν στρατό-
 πεδον· καὶ κατέλαβεν ὁ στρατηγὸς^h τῆς Αἰγύπτου τὸ
 ἀγιώτατον τοῦ Θεοῦ τέμενος, ἀποσυλῆσας ἐκείθεν εἰκόνας 175
 11 καὶ ἀναθήματα, καὶ τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς κόσμον. Ὑμῶν δὲⁱ
 ἀγανακτούντων εἰκότως, καὶ πειρωμένων ἀμύνειν τῷ Θεῷ,
 μᾶλλον δὲ τοῖς τοῦ Θεοῦ κτήμασιν, ὃ^k δὲ ἐτόλμησεν ὑμῖν^l
 ἐπιπέμψαι τοὺς ὀπλίτας ἀδίκως καὶ παρανόμως καὶ ἀσε- 5
 12 βῶς. Ἴσως Γεώργιον μᾶλλον ἢ τὸν Κωνστάντιον δεδοι-
 κῶς, ἑαυτὸν παρεφύλαττεν, εἰ^m μετριώτερον ὑμῖν καὶ
 πολιτικώτερον, ἀλλὰ μὴ τυραννικώτερον πόρρωθενⁿ προσ-
 13 ἐφέρετο. Τούτων οὖν ἕνεκεν ὀργιζόμενοι τῷ Θεοῖς ἐχθρῷ 10
 Γεωργίῳ, τὴν ἱερὰν αὐθις ἐμίανατε πόλιν, ἐξὸν ὑποβάλλειν

perisse scriptum in codice quo-
 dam Socratis. "Cod. Flor. et
 Sfort. ἀναστειλαντες. Quare non
 dubito quin totus hic locus ita
 restituendus sit: εἶτα τῆς ὀρμῆς
 ἀναστειλαντες, τοῖς παραχρῆμα βε-
 βουλευμένοις καλῶς, ὕστερον ἐπη-
 γάγετε τὴν παρανομίαν. Quam
 lectionem confirmat Nicepho-

rus." VALESIIUS.

^h Ita F. M. Niceph. Julian.

^δ βασιλεὺς τῆς editt.

ⁱ δὲ om. M. Niceph.

^k ἔδε Julian. Heyler.

^l ἡμῖν F. M.

^m Ita F. M. Niceph. Julian.

παρεφύλαττεν. Els μ. editt.

ⁿ πόρρωθεν om. Niceph.

Verum posthæc represso impetu, iis quæ subito a vobis bene con-
 sulta fuerant, iniquum facinus subjecistis. Neque veriti estis vos
 plebei, ea committere, propter quæ illos merito odistis. Enim-
 vero dicite mihi, quæso, per Serapim, quas ob injurias adversus
 Georgium commoti sitis. Dicetis omnino, eo quod beatæ recor-
 dationis Constantium contra vos excitaverat. Deinde quod exer-
 citum in sacram urbem induxerit, et rex Ægypti sanctissimum
 Dei templum occuparit, et imagines ac donaria, et reliquum tem-
 plorum ornatum inde abripuerit. Cumque vos indigne ferretis,
 ut par erat, et Deo, seu potius Dei rebus atque opibus succurrere
 velletis, ille injuste et impie ausus est in vos immittere armatos.
 Sed fortasse sibi ipsi cavebat, quippe qui Georgium magis quam
 Constantium formidaret. Scilicet modestius ac civilius, non au-
 tem tyrannico more erga vos antea se gesserat. Has igitur ob
 causas adversus Georgium Diis inimicum ira succensi, sacram

14 αὐτὸν ταῖς τῶν δικαστῶν ψήφοις. Οὕτω γὰρ ἐγένετο
 ἄν, οὐ φόνος οὐδὲ παρανομία τὸ πρᾶγμα, δίκη δὲ ἐμμελής,
 ὑμᾶς μὲν ἀθώους πάντη φυλάττουσα, τιμωρομένη μὲν^ο 15
 τὸν ἀνίατα δυσσεβήσαντα, σφραγίζουσα δὲ τοὺς ἄλλους
 πάντας, ὅσοι τῶν Θεῶν ὀλιγωροῦσι, καὶ προσέτι τὰς
 τοιαύτας πόλεις καὶ τοὺς ἀνοῦντας δήμους ἐν οὐδενὶ
 τίθενται, τῆς ἑαυτῶν δὲ ποιοῦνται πάρεργον δυναστείας
 15 τὴν κατ' ἐκείνων ὠμότητα. Παραβάλλετε^ρ τοίνυν ταύτην 20
 μου τὴν ἐπιστολὴν, ἧ^ρ μικρῷ πρῶν ἐπέστειλα· καὶ τὸ
 διάφορον κατανοήσατε, πόσους μὲν ὑμῶν ἐπαίνους ἔγρα-
 16 φον τότε. Νυνὶ δὲ, μὰ τοὺς Θεοὺς, ὀφείλων ὑμᾶς ἐπαιεῖν
 οὐ δύναμαι διὰ τὴν παρανομίαν. τολμᾷ δήμος, ὥσπερ οἱ
 17 κύνες, ἄνθρωπον σπαράττειν. Εἴτα οὐκ αἰσχύνεται, καὶ 25
 φυλάττει^ρ καθαρὰς τὰς χεῖρας, ὡς προσάγειν πρὸς τοὺς
 18 Θεοὺς αἵματος καθαρευούσας. Ἄλλὰ Γεώργιος ἄξιός ἦν
 τοῦ τοιαῦτα παθεῖν· καὶ τούτων ἴσως ἐγὼ φαίην ἄν

^ο τιμωρομένη δὲ C. et γρ. δὲ
 ad marg. Julian. Insulsum qui-
 dem est duplex μὲν, illud tamen
 potius quam hoc omittendum
 erat.

^ρ παραβάλλετε F. παραβάλετε M.

^ρ Ita restituit Valesius, secu-
 tus F. et Niceph. idem habent

etiam M. et Julian. Vossii, sed
 ἢ Steph. et Genev.

^ρ Ita F.M. φυλάττειν editt. et
 Niceph. "Epist. Juliani φυλάτ-
 τει. Quam scripturam secutus
 est Langus interpres Nicephori,
 ita ut particula negativa subau-
 diatur ἀπὸ κοινού." VALESIIUS.

denuo urbem scelere polluistis, cum iudicum sententiis eum sub-
 jicere liceret. Hoc enim pacto nec cædes, nec iniquitas fuisset
 ulla, sed potius absoluta justitia: quæ vos quidem insontes ac
 puros ab omni scelere servasset, illum vero qui inexpiabilia sce-
 lera commiserat, punivisset: quæ denique alios repressisset om-
 nes, qui Deos immortales contemnunt, tantasque urbes et florentes
 populos pro nihilo habent, et crudelitatem qua in illos sæviunt,
 velut ludum quemdam potentiæ suæ esse ducunt. Conferte igitur
 hanc epistolam meam cum illa quam paulo ante ad vos misi, et
 quantum inter eas intersit, considerate. Quantis vos laudibus
 tunc ornavi. Nunc vero, per Deos immortales, cum vos laudare
 deberem, ob gravitatem admissi facinoris id facere non possum.
 Audet populus instar canum hominem discerpere. Nec posthæc
 pudore afficitur: et manus quasi puras servat, ut eas ab omni
 cæde integras ad Deos tendat. At enim dignus erat Georgius qui
 talia pateretur. Immo, fateor, his fortasse graviora et acerbiora.
 Ac si propter vos illud commeruisse dixeritis, equidem vobis

χείρονα καὶ πικρότερα· καὶ^a δι' ὑμᾶς ἐρεῖτε· σύμφημι³⁰
 19 καὶ αὐτός. Παρ' ὑμῶν δὲ εἰ λέγοιτο τοῦτο, οὐκέτι συγ-
 χωρῶ· νόμοι γὰρ ὑμῖν^t εἰσιν, οὓς χρὴ τιμᾶσθαι μάλιστα
 20 μὲν ὑπὸ πάντων ἰδίᾳ καὶ στέργεσθαι. Πλὴν ἐπειδὴ συμ-
 βαίνει τῶν καθ' ἕκαστόν τινας παρανομεῖν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ
 γοῦν εὐνομεῖσθαι^u χρὴ, καὶ πειθαρχεῖν τοῖς νόμοις ὑμᾶς^x,³⁵
 καὶ μὴ παραβαίνειν ὅσα περ ἐξ^y ἀρχῆς ἐνομήσθη καλῶς.
 21 Εὐτύχημα γέγονεν ὑμῖν, ἄνδρες Ἀλεξανδρεῖς, ἐπ' ἐμοῦ
 πλημμελῆσαι τοιοῦτό τι^z ὑμᾶς, ὃς αἰδοῖ τῇ πρὸς τὸν
 Θεὸν, καὶ διὰ τὸν πάππον^a τὸν ἐμὸν καὶ ὁμώνυμον, ὃς⁴⁰
 ἤρξεν αὐτῆς τε Αἰγύπτου, καὶ τῆς ὑμετέρας πόλεως, ἀδελ-
 22 φικὴν ὑμῖν εὐνοίαν ἀποσώζω. Τὸ γὰρ τῆς ἐξουσίας
 ἀκαταφρόνητον, καὶ τὸ ἀπηνέστερον καὶ καθαρὸν τῆς¹⁷⁶
 ἀρχῆς, οὔποτε ἂν δήμου περιίδοιεν^b τόλμημα, μὴ, καθάπερ

^a "Scribendum est καὶ δι' ὑμᾶς ἐρεῖτε." VALESIIUS.

^t ὑμῖν F. M. Utrumque om. Niceph.

^u εὐλαβεῖσθε C.

^x ὑμᾶς F. M.

^y ἐξ ἀρχῆς M.

^z τὴν F. M. C. Niceph. Julian. τοι edit. Tum πρὸς ὑμᾶς F. et edit. πρὸς ἡμᾶς C. πρὸς ὑμᾶς prorsus om. Niceph., abrasum quidem sed etiamnum legendum habet M.: unde satis constat, quod etiam alibi non latet, codicem hunc M. propius nonnunquam

ad Nicephori textum accedere. τὴν ὑμᾶς Julian. quo auctore fretus omisi illud πρὸς, utpote sensum habens aut nullum aut saltem alienum.

^a τὸν θεῖον Niceph.

^b ἴδοι C. περιίδειν F. M. Niceph. δῆμον ἰδεῖν Stephan. Genev. Valesii sententiam amplector: "Cod. Flor. et Sfort. et Niceph. περιίδειν. Edit. Julian. ἴδοιεν. Quare non dubito quin scribendum sit hoc loco, οὔποτε ἂν δήμου περιίδοιεν τόλμημα."

assentiar. Sed si addatur, a vobis istud pati debuisset, id nequaquam concedo. Sunt enim vobis leges, quæ ab omnibus privatim ac publice coli atque observari debent. Quod si contigerit, ut eæ a privatis hominibus violentur, at rempublicam bonis legibus gubernari oportet, vosque illis obtemperare decet, nec transgredi ea quæ ab initio præclare sunt constituta. Feliciter omnino id vobis cessit, cives Alexandrini, quod me regnante huiusmodi facinus admisistis: qui tum ob reverentiam erga Deum, tum propter avum meum, et avunculum mihi cognominem, qui universam Ægyptum et civitatem vestram administravit, fraternaliter erga vos caritatem conservo. Certe potestas quæ contemni se non patitur, et severus atque integer principatus, nunquam negligere solet ejusmodi populorum facinora, sed tanquam gravem morbum acer-

23 νόσημα χαλεπὸν, πικροτέρῳ διακαθάραι φαρμάκῳ. Προσ-
 φέρω δὲ ἐγὼ ὑμῖν, δι' ἃσπερ ἔναγχος ἔφην αἰτίας, τὸ
 24 προσηνέστατον, παραίνεσιν καὶ λόγους. Ὑφ' ὧν εὖ οἶδ' 5
 ὅτι πείσεσθε^c μᾶλλον, εἶπερ^d ἐστὲ, καθάπερ ἀκούω, τὸ τε
 ἀρχαῖον Ἑλληνας, καὶ τὰ νῦν ἔτι^e τῆς εὐγενείας ἐκείνης
 ὑπεστὶν ὑμῖν ἀξιόλογος καὶ γενναῖος ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ
 25 τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ὁ χαρακτήρ. Προτεθήτω^f τοῖς ἐμοῖς 10
 πολίταις Ἀλεξανδρεῦσιν.

Τοιαῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεύς.

ΚΕΦ. Δ.

Ἦς Γεωργίου ἀναρθεύτος, Ἀθανάσιος κατελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς
 Ἀλεξανδρείας ἐγκρατῆς ἐγένετο.

1 Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ ἐκ^h τῆς φυγῆς κατελθόντα 15
 Ἀθανάσιον ἀσμένως ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων λαὸς ἐδέ-
 ξατο· ἐξώθησανⁱ τότε ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς τοῦ

^c πειθήσεσθε, e correctione
 ejusd. man. M. Niceph.

^d Ita F. C. sicut e Juliano et
 Nicephoro conjecerat Valesius
 pro vulgato ἤπερ.

^e "Scribendum τῶν ἔτι. Edit.
 Julian. ἐπεὶ τῆς gravi errore."
 VALESIIUS. ἔτι Julian. Span-
 hem. et Heyler. ἐπὶ editt. εἰ καὶ
 τὰ νῦν ἐπὶ M. Niceph.

^f Ita Julian. et Niceph. pro-

bavit Valesius, sed textum non
 correxit. προστεθήτω editt.

^g Titulum capitis om. M.

^h Ita F. M. Stephan. Genев.
 ἐκ om. Valesius casu, sicut vide-
 tur; quem sequitur Reading.

ⁱ ἐξωθήσαντες, addita syllaba
 -tes ab eadem manu, M. Con-
 structio quidem suspicionem
 movere poterat; sed Epiphani
 versio pene ad verbum reddita

biore medicamento purgare. Ego vero ob eas causas quas supra commemoravi, lenius vobis remedium adhibeo, sermonem scilicet et exhortationem. Quibus libentius, uti confido, parebitis: quippe qui et a prima origine, ut audio, Græci estis; et hujus nobilitatis illustrem et eximiam notam in vestris mentibus ac studii etiamnum retinetis. Proponatur civibus meis Alexandrinis.

Atque hæc sunt ab imperatore scripta.

CAPUT IV.

Qualiter Athanasius occiso Georgio Alexandriam reversus, ecclesiam suam recuperavit.

Haud multo post, Athanasium ab exilio reversum Alexandri-
 nus populus libenter suscepit; et Arianos quidem ecclesiis ejecit:

Ἄρειανου δόγματος, παραδιδόασι δὲ Ἀθανασίῳ τοὺς
 1 εὐκτηρίους τόπους. Οἱ δὲ ἀρειανίζοντες^k ἐν οἰκίσκοις
 ἀσήμεοις συναγόμενοι εἰς τόπον Γεωργίου Λούκιον 20
 προχειρίζονται. ἐν τοιαύτῃ μὲν δὴ καταστάσει τὰ
 κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἦν.

ΚΕΦ. Ε.

Περὶ Λουκίφερος καὶ Εὐσεβίου.

- 1 Ἐν δὲ δὴ τῷδε τῷ χρόνῳ Λούκιφερ καὶ Εὐσέβιος 25
 προστάγματι τοῦ βασιλέως τῆς ἐξορίας ἀνακέκληντο·
 Λούκιφερ μὲν Καράλων ἐπίσκοπος, ἧ ἔστι πόλις
 Σαρδανίας, Εὐσέβιος δὲ Βρεκέλλων πόλις δὲ αὕτη 177
 τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λιγύων, ὧς μοι καὶ πρότερον εἶρηται.
 2 Ἀμφω οὖν τῶν ἄνω Θεβῶν τῆς ἐξορίας ἐπανιόντες,
 συμβουλήν ἐποιῶντο, τίνα τρόπον τὸν τῆς ἐκκλησίας
 κανόνα διαφθειρόμενον μὴ παρίδωσιν.

fidem addit, sic; *Igitur Athanasio et Athanasio septa venerabilia
 sium fuga remeantem Alexandrinorum populus libenter excepit.* ^k ἀρειανίζον correctum in ἀρει-
Expuleruntque ecclesiis Arianos, αἰζόντες ab ead. man. M.

Athanasio vero eas tradidit. Porro autem Ariani in ædibus quibusdam vilibus et obscuris conventus agentes, in locum Georgii Lucium quemdam substituerunt. Et Alexandriae quidem hic rerum status tunc temporis fuit.

CAPUT V.

De Lucifero et Eusebio.

Eodem tempore Lucifer et Eusebius, imperatoris jussu ab exsilio revocati sunt: quorum Lucifer quidem, Caralis quæ urbs est Sardinia, erat episcopus: Eusebius vero Vercellarum quæ civitas est Ligurum in Italia, ut etiam antea dixi. Ambo itaque ex superiori Thebaide ab exsilio redeuntes, consilium inter se inierunt, quonam modo ecclesiasticis legibus subvenirent, nec eas violari impune paterentur.

ΚΕΦ. 5.

5

¹ Ὅτι Λούκιφερ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος Παυλίῳν ἐχειροτόνησεν.

1 Ἐδόκει οὖν, Λουκίφερα μὲν ἐπὶ τὴν Συρίας Ἀν-
τιόχειαν παραγενέσθαι, Εὐσέβιον δὲ ἐπ' Ἀλεξάνδρειαν 10
ὅπως ἂν σύνοδον ἅμα Ἀθανασίῳ ἀθροίσαντες τὰ τῆς
2 ἐκκλησίας κρατύνωσι δόγματα. Λούκιφερ μὲν οὖν
διάκονον εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον ἀποστέλλει, δι' οὗ
στέρξειν ὁμολόγει τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου τυπούμενα.
3 Αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν χωρήσας εὐρίσκει τε 15
ταραγμένην τὴν ἐκκλησίαν· ἐδιχονόει γὰρ τὰ πλήθη
πρὸς ἑαυτά. Οὐ γὰρ μόνον ἡ Ἀρειανῆ αἵρεσις ὑπὸ
Εὐζωίου τυγχάνουσα τὴν ἐκκλησίαν ἐχώριζεν· ἀλλὰ
γὰρ καὶ, ὡς ἤδη πρότερον ἔφην, καὶ οἱ Μελετίῳ ἀκο-
λουθήσαντες, ἐν σπουδῇ τῇ περὶ τὸν καθηγητὴν, πρὸς
τοὺς ὁμόφρονας διεκρίνοντο. καταστήσας οὖν Παυ- 20
λίῳν ἐπίσκοπον αὐτοῖς, αὐθις ἀπεχώρει.

¹ Ὅτι Μ.

CAPUT VI.

Quomodo Lucifer Antiochiæ Paulinum ordinavit.

Placuit igitur, ut Lucifer quidem Antiochiam proficisceretur; Eusebius autem Alexandriam: ut una cum Athanasio synodum congregantes, ecclesiæ dogmata confirmarent. Ac Lucifer quidem diaconum misit suo loco, per quem pollicitus est assensurum se iis quæ a synodo decreta essent. Ipse vero Antiochiam profectus, perturbatam ejus loci ecclesiam reperit. Nam populus inter se dissidebat. Non enim solum Ariana hæresis, quæ ab Euzoïo fuerat inducta, dirimebat ecclesiam: sed et ii qui Meletium sectati fuerant, ob studium atque amorem erga præceptorem suum, ut antea dixi, sejunxerant se ab iis qui in fide idem cum ipsis sentiebant. Lucifer ergo cum Paulinum illis episcopum ordinasset, inde discessit.

ΚΕΦ. Ζ.

178

Ἦς^m Εὐσέβιος ἐνωθεὶς Ἀθανασίῳ σύνοδον ἐπισκόπων πεποιήκασιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τραπῶς τὴν Τριάδα ὁμοούσιον ἀνακηρύξαντες.

- 1 Εὐσέβιος δὲ καταλαβὼν τὴν Ἀλεξανδρείαν, σπου- 5
 δαιότερον ἅμα Ἀθανασίῳ συνεκρότει τὴν σύνοδον·
 συνήλθόν τε ἐκ διαφόρων πόλεων ἐπίσκοποι, καὶ περὶ
 πλείστων καὶ ἀναγκαιοτάτων λόγους ἐγύμνασαν.
 2 Ἐνθα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα θεολογήσαντες τῇ ὁμο- 10
 ουσίῳ Τριάδι συνανελαμβάνοντο· καὶ τὸν ἐνανθρω-
 πήσαντα οὐ μόνον ἔνσαρκον ἀλλὰ καὶ ἐμψυχωμένονⁿ
 ἀπεφήναντο, ἧ καὶ πάλαι τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀν-
 3 δράσιν ἐδόκει. Οὐ γὰρ νεαράν τινα θρησκείαν ἐπι-
 νοήσαντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσήγαγον, ἀλλ' ὅ ἄπερ 15
 ἐξ ἀρχῆς καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις ἔλεγε, καὶ
 ἀποδεικτικῶς παρὰ τοῖς Χριστιανῶν σοφοῖς ἐφιλοσο-
 4 φεῖτο. Οὕτω γὰρ πάντες οἱ παλαιότεροι περὶ τούτου
 5 λόγον γυμνάσαντες ἔγγραφον ἡμῖν κατέλιπον. Καὶ

^m Titulum capitis om. M. ⁿ ἐψυχωμένον M. ^o Ita F. M. ἀλλὰ editt.

CAPUT VII.

Qualiter Eusebius et Athanasius inter se consentientes, synodum Alexandria congregarunt, in qua Trinitatem consubstantialiam diserte pronuntiarunt.

Eusebius vero cum venisset Alexandriam, confestim una cum Athanasio synodum convocavit. Convenerunt ergo ex diversis civitatibus episcopi: et de plurimis rebus valde necessariis inter se contulerunt. Ac sancti quidem Spiritus divinitatem illic asseruerunt, eum in consubstantiali Trinitate comprehendentes. Christum vero hominem factum, non carnem modo, sed animam etiam humanam assumpsisse pronuntiarunt; quæ quidem sententia olim fuerat ecclesiasticorum virorum. Non enim novam quamdam doctrinam a se primum excogitatam in ecclesiam invexerunt: sed ea sanxerunt quæ et ecclesiastica traditio ab initio docuerat, et Christianorum philosophi certissimis argumentis adstruxerant. Ita enim omnes antiqui qui hac de re disputarunt, suam nobis sententiam scriptis proditam reliquerunt. Irenæus

γὰρ Εἰρηναῖός τε καὶ Κλήμης, Ἀπολινάριός τε ὁ 20
 Ἱεραπολίτης καὶ Σαραπίων ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ προ-
 εστῶς^p ἐκκλησίας ἔμψυχον τὸν ἐνανθρωπήσαντα, ἐν
 τοῖς ποιηθείσιν αὐτοῖς^q λόγοις ὡς ὁμολογούμενον^r
 6 αὐτοῖς φάσκουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ διὰ Βήρυλ-
 λον^s τὸν Φιλαδελφείας^t τῆς ἐν Ἀραβίᾳ ἐπίσκοπον
 γενομένη σύνοδος γράφουσα Βηρύλλῳ τὰ αὐτὰ παρα- 25
 7 δέδωκεν. Ὀριγένης δὲ πανταχοῦ μὲν ἐν τοῖς φερο-
 μένοις αὐτοῦ βιβλίοις ἔμψυχον τὸν ἐνανθρωπήσαντα
 8 οἶδεν. Ἰδικῶς δὲ ὁ εἰς τὴν Γένεσιν αὐτῷ πεπονημένος
 ἕνατος^u τόμος τὸ περὶ τούτου μυστήριον ἐφάνερωσεν,
 ἔνθα Ἀδὰμ μὲν τὸν Χριστὸν, Εὐὰν δὲ τὴν ἐκκλησίαν 30
 9 εἶναι πλατύτερον κατεσκεύασε. Μάρτυρες τούτων^x
 ἀξίωπιστοι ὁ τε ἱερὸς Πάμφιλος καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ χρη-
 10 ματίζων Εὐσέβιος. Ἀμφῶ γὰρ κοινῇ τὸν Ὀριγένους
 παρατιθέμενοι βίον, καὶ πρὸς τοὺς ἐκ προλήψεως

^p προστὰς e corr. M.

^q αὐτοῦ e corr. M.

^r ὡς ὁμοούσιον (e corr.) αὐτοῖς

M. *ἄτε δὴ αὐτοῖς ὁμοούσιον* Niceph. x. 14. *animatum eum qui inhumanatus est, in suis sermonibus sunt professi* Epiphan. vi. 20. "Nicephor. ὁμοούσιον, seu quod in exemplari suo ita legerat, seu

quod vocem ὁμολογούμενον ita interpretandam censebat." VALESIUS.

^s Nihil variant F. M. C. Κύρλλον editt. ante Valesium. Vid. Annot.

^t Ita F. φιλαδελφίας ceteri.

^u Ita F. ἕνατος ceteri.

^x τούτων e corr. ejusd. man. M.

certe et Clemens, et Apollinaris Hierapolitanus, et Serapion Antiochenæ urbis episcopus, Christum qui homo factus est, anima prædicitum fuisse, velut rem communi omnium consensu receptam suis in libris asserunt. Quin et synodus quæ propter Beryllum Philadelphæ in Arabia episcopum facta est, scribens ad eundem Beryllum eadem tradidit. Origenes quoque in omnibus libris suis, Christum hominem factum anima prædicitum esse agnoscit. Sed specialiter in nono tomo commentariorum quos scripsit in Genesim, hujus rei sacramentum exponit: quo loco Adamum quidem Christi, Evam autem ecclesiæ typum gerere pluribus verbis asseruit. Hujus rei testes sunt locupletissimi S. Pamphilus, et qui ab illo cognomen traxit Eusebius. Ambo enim cum simul juncti vitam Origenis conscriberent, et iis qui ex anticipata quadam

ἀπεχθανομένους πρὸς τὸν ἄνδρα ἀπαντῶντες, ἐν- 35
 δόξοις^γ βιβλίοις ἀπολογίαὺν ὑπὲρ αὐτοῦ ποιούμενοι,
 οὐ πρῶτον Ὀριγένην ἐπὶ ταύτην τὴν πραγματείαν
 ἐλθεῖν φασίν, ἀλλὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας μυστικὴν
 11 ἐρμηνεύσαι παράδοσιν. Κἀκεῖνοι δὲ οἱ ἐν τῇ Ἀλε-
 ξανδρείᾳ^α συνόδῳ παρόντες οὐκ ἀβασάνιστον εἶασαν,⁴⁰
 12 φημὶ δὴ τὸ περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως. Ὅσιως 179
 γὰρ ὁ Κοδρούβης^α τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπίσκοπος, οὐ
 καὶ ἔμπροσθεν πεποιήμεθα μνήμην, ὑπὸ τοῦ βασι-
 λέως Κωνσταντίνου εἰς τὸ κατασβέσαι τὴν τότε ὑπὸ
 τοῦ Ἀρείου γενομένην ταραχὴν προαποσταλεῖς, τὸ
 Σαβελλίου τοῦ Λίβυος ἐκβαλεῖν δόγμα προθυμού- 5
 μενος τὴν περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως πεποιήται
 ζήτησιν, ἣτις καὶ αὐτῇ ἐτέρας ἐρεσχελίας ὑπόθεσις
 13 γέγονεν. Ἀλλὰ τότε μὲν ἢ ἐν Νικαίᾳ ἐπιγενομένη
 σύνοδος τὴν περὶ^β τούτου ζήτησιν οὐδὲ λόγου ἠξί-
 ωσεν· ἐπεὶ δὲ μετὰ ταῦτά τινες περὶ^γ τούτου ἐρεσχε- 10
 λεῖν ἤθελον, διὰ τοῦτο ἐν ταύτῃ τῇ συνόδῳ περὶ

^γ ἐν διαφόροις β. e corr. M.

^α ἀλεξανδρείας M.

^α κοδρούβης M.

^β Ita M. et Nicephorus, qui
 hic ipsa verba Socratis referre

videtur. περὶ τὴν τούτου edit.
 quæ Valesius jamdudum trans-
 ponenda esse conjecerat.

^γ περὶ τούτου τινὲς F. M.

opinionem eum aversabantur, responderent, in præclaris illis libris quos pro ejus defensione elucubrarent, Origenem non primum in hoc argumento versatum esse dicunt; sed mysticam ecclesiæ traditionem esse interpretatum. Ceterum episcopi qui in Alexandrino concilio aderant, hanc præterea quæstionem diligenter examinarunt, de substantia scilicet et hypostasi. Etenim Hosius Cordubæ Hispaniarum urbis episcopus, cujus etiam antea mentionem fecimus, cum ab imperatore Constantino ad hoc missus esset, ut excitatum ab Ario tumultum extingueret; dum Sabellii Libyensis dogma studet evertere, de substantia deque hypostasi quæstionem agitavit: quæ quidem quæstio alteri contentioni materiam præbuit. Verum Nicæna synodus quæ paulo postea congregata est, de hac quæstione ne verbum quidem fecit. Sed quoniam nonnulli postea hac de re contendere cœperunt, idcirco in hac synodo hæc de substantia deque hypostasi definita sunt:

- 14 οὐσίας τε καὶ ὑποστάσεως τάδε ἀπεφήναντο. Οὐκ ἐπὶ Θεοῦ δεῖν ἔφασαν ταύταις χρῆσθαι ταῖς λέξεσιν οὐσίαν μὲν γὰρ μηδὲ ὀνομάσθαι ὑπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων· τῷ δὲ τῆς ὑποστάσεως ὀνόματι κατα- 15 χρῆσασθαι τὸν ἀπόστολον τῇ τῶν δογμάτων ἀνάγκῃ.
- 15 Καθ' ἕτερον δὲ λόγον προσπαραλαμβάνειν τὰς λέξεις ἐδογματίσαν, ὅτ' ἂν τὴν Σαβελλίου δόξαν ἐκβάλ- λωσιν, ἵνα μὴ στενώσει^d τῶν λέξεων, ὡς ἐν πρᾶγμα τριώνυμον νομίζωμεν, ἀλλ' ἕκαστον τῶν ὀνομαζο- 20 μένων^e περὶ τῆς Τριάδος ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει θεολογοῖτο.
- 16 Ταῦτα μὲν τότε ἡ σύνοδος. ἃ δὲ ἡμεῖς περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ἴσμεν οὐδὲν κωλύει διὰ βραχέων 17 εἰπεῖν. Οἱ τὴν Ἑλληνικὴν^f παρ' Ἑλλησι σοφίαν ἐκθέμενοι τὴν μὲν οὐσίαν πολλαχῶς ὠρίσαντο· ὑπο- 25 στάσεως δὲ οὐδ' ἠντιναοῦν μνήμην πεποιήνται. Εἰρηναῖος δὲ ὁ γραμματικὸς ἐν τῷ κατὰ στοιχείων 180 Ἀττικιστῇ καὶ βάρβαρον ἀποκαλεῖ τὴν λέξιν· μηδὲ 19 γὰρ παρά τισι τῶν παλαιῶν εἰρηῆσθαι. Εἰ δέ που

^d τῇ στενώσει M.

^e Nihil variant F.M.C. ὀνο- μάτων edit. ante Valesium. Vid. Annot.

^f Ἑλληνικὴν παρ' Ἑλλησι. "Al-

terutrum hic supervacuum est. Niceph. omisit τὴν Ἑλληνικὴν. Epiphani. eam solam retinuit." VALESIIUS.

Eas scilicet voces de Deo usurpandas non esse. Nam substantiæ quidem vocabulum in sacris literis nusquam reperiri: hypostaseos autem nomine abusum esse apostolum ob dogmatum necessitatem. Alia autem ratione has voces admittendas esse decreverunt, tunc videlicet cum opinionem refutant Sabellii, ne verborum inopia, Trinitatem rem unam esse putaremus triplici nomine appellatam, sed ut potius unumquemque eorum qui nominantur in Trinitate, Deum in propria persona esse credamus. Et hæc quidem tunc a synodo sunt decreta. Quid autem nos de substantia deque hypostasi didicerimus, nihil vetat quominus hic breviter exponamus. Qui Græcam inter Græcos philosophiam tradiderunt, substantiam quidem pluribus modis definiunt: hypostaseos vero nullam prorsus mentionem fecere. Irenæus quidem grammaticus in lexico per ordinem literarum digesto, quod Atticistes inscribitur, hanc vocem barbaram esse affirmat. Neque enim apud

καὶ ἤρρηται, μὴ ταῦτα σημαίνειν, ἐφ' ὧν νῦν παρα-
λαμβάνεται· παρὰ μὲν γὰρ Σοφοκλεῖ ἐν Φοίνικι^ε
ἐνέδραν σημαίνειν τὴν ὑπόστασιν· παρὰ δὲ Μενάν- 5
δρῳ τὰ καρκεύματα, ὡς εἶτις λέγοι τὴν ἐν τῷ πίθῳ
20 τοῦ οἴνου τρύγα ὑπόστασιν. Ἰστέον μέντοι ὅτι εἰ
καὶ οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι τὴν λέξιν παρέλιπον, ἀλλ'
ὁμως οἱ νεώτεροι τῶν φιλοσόφων συνεχῶς ἀντὶ τῆς
21 οὐσίας, τῇ λέξει τῆς ὑποστάσεως ἀπεχρήσαντο. Οὐ- 10
σίας δὲ τὸν ὄρον, ὡς^h ἔφαμεν, διαφόρως ἀποδεδώ-
κασιν· εἰ δὲ ὄρῳ ἡ οὐσία περιλαμβάνεται, πῶς ἐπὶ
Θεοῦ τοῦ μὴ δυναμένου περιληφθῆναι, κυρίως τῇ
22 λέξει χρῆσαιμεθα; Εὐάγριος δὲ ἐν τῷ Μοναχικῷ
προπετῶς μὲν καὶ ἀπερισκέπτως θεολογεῖν ἀποσυμ- 15
βουλεύει· ὀρίζεσθαι δὲ ὡς ἀπλοῦν τὸ Θεῖον πάντη
ἀπαγορεύει· τῶν γὰρ συνθέτων εἶναι τοὺς ὄρους
23 φησίν. Ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ταῦτα κατὰ λέξιν διδάσκει·
πᾶσα πρότασις, φησὶν, ἡ γένος ἔχει κατηγορούμενον,
ἡ εἶδος, ἡ διαφορὰν, ἡ ἴδιον, ἡ συμβεβηκὸς, ἡ τὸ ἐκ 20

^ε φοινίκη F. M. Niceph. x. 15.
δε ὡς ἔφαμεν τὸν ὄρον M.

^h ὡς ἔφαμεν τὸν ὄρον F. οὐσία

quemquam veterum scriptorum eam reperi: ac sicubi fortasse reperiatur, non eo sensu quo nunc sumitur, usurpari. Etenim apud Sophoclem in tragœdia Phœnice ea vox insidias significat. Apud Menandrum vero condimenta: perinde ac si quis fœcem vini in dolio subsidentem appellet *ὑπόστασιν*. Verum licet ab antiquioribus philosophis hæc vox usurpata non fuerit, sciendum est tamen recentiores ea frequenter usos fuisse pro substantiæ vocabulo. Substantiam porro variis modis definierunt. Quod si substantia definitione circumscibitur, quomodo hac dictione proprie uti poterimus in Deo, qui comprehendi non potest? Evagrius quidem in libro quem Monachicum inscripsit, monet ne de Deo temere et inconsiderate disseramus. Divinitatem vero definire prorsus vetat, utpote rem simplicissimam. Definitiones enim rerum compositarum esse dicit. Idem quoque his utitur verbis. Omnis propositio, aut genus habet quod prædicatur, aut speciem, aut differentiam, aut proprium, aut accidens, aut quod compositum est ex istis. At in sancta Trinitate nihil horum reperi potest.

τούτων συγκείμενον οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος
 τῶν εἰρημένων ἐστι λαβεῖν· σιωπῇ προσκυνεῖσθω
 24 τὸ ἄρρητον. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Εὐάγριος, περὶ οὗ
 εἰς ὕστερον ἐροῦμεν. ἡμεῖς δὲ εἰ καὶ ἐν παρεκβάσει
 δοκοῦμεν ταῦτα εἰρηκένας, ἀλλ' ὡς χρησίμων τῇ 25
 ὑποθέσει τῆς ἱστορίας ἐμνημονεύσαμεν.

ΚΕΦ. Η.

¹ Ἐκ¹ τοῦ ἀπολογητικοῦ Ἀθανασίου περὶ τῆς ἑαυτοῦ φυγῆς.

- 1 Ἀθανάσιος δὲ καὶ τὸν περὶ τῆς φυγῆς ἀπολο-
 γητικὸν λόγον πάλαι πεπονημένον αὐτῷ ἐπὶ τῶν 30
 2 παρόντων τότε διεξῆλθεν. Οὐ μέρη τὰ χρήσιμα
 καὶ ἐπωφελῆ ἐνταῦθα προσγράφων, τὸν ὅλον λόγον
 πολύστιχον ὄντα ζητεῖν καὶ ἀναγνώσκειν τοῖς φι-
 λοπόνοις ἀνήκα.
 3 Ἰδοῦ ταῦτα τῶν ἀσεβῶν τὰ τολμήματα· ταῦτα δρῶντες 35
 καὶ μὴ ἐντραπέντες ἐφ' οἷς πρότερον καθ' ἡμῶν ἐτύρυσαν^k
 κακοῖς, ἔτι καὶ νῦν κατηγοροῦσιν ἐκφυγεῖν δυνηθέντας αὐ-

¹ Titulum capituli om. M.

vi. 22. probavit Valesius, sed

^k Ita F.M.C. Athan. Benedict.

non correxit vulgatum textum.

v. 1. p. 324. Niceph. x. 16.
mala sunt machinati Eriphan.

ἐτυράνευσαν editt.

Quod igitur verbis explicari non potest, silentio adoretur. Hæc Euvagrius, de quo quidem infra dicturi sumus. Nos vero, licet quasi excursu quodam a proposito sermone digredientes hæc dixisse videamur, tamen tanquam instituto nostro utilia hic retulimus.

CAPUT VIII.

Ex Athanasii apologetico de fuga sua.

Eodem tempore Athanasius librum apologeticum quem pro fugæ suæ defensione jamdudum composuerat, coram familiaribus recitavit. Ex quo loca quædam quæ utilia mihi videntur ac fructuosa, hic apponam. Integrum autem librum, quia prolixior est, studiosis inquirendum ac perlegendum relinquo.

Hæc sunt, inquit, impiorum hominum facinora. Ista cum agant, nec erubescant ob ea mala quæ contra nos antea machinati sunt, nunc præterea accusant, quod cruentas ipsorum manus effugere

τῶν τὰς ἀνδροφόνους χεῖρας· μᾶλλον δὲ οὐδύρονται πικρῶς,
 4 ὅτι μὴ καὶ ἐκποδῶν τέλεον πεποιήκασι. Καὶ λοιπὸν
 προφασίζονται δειλίαν ὀνειδίζοντες¹, ἀγνοοῦντες ὅτι καὶ 40
 τοῦτο γογγύζοντες εἰς ἑαυτοὺς ἐπιστρέφουσι μᾶλλον τὴν
 5 μέμψιν. Εἰ γὰρ φαῦλον τὸ φεύγειν, πολλῶ χεῖρον
 τὸ διώκειν· ὁ μὲν γὰρ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ, κρύπτεται· 181
 6 ὁ δὲ διώκει ζῆτῶν ἀποκτείνει· Καὶ τὸ μὲν φεύγειν γέ-
 γραπται· ὁ δὲ ζῆτῶν ἀναιρῆσαι παραβαίνει^m νόμον, καὶ
 7 μᾶλλον αὐτὸς τὴν πρόφασιν τοῦ φεύγεινⁿ παρέχει. Εἴ-
 περ οὖν τὴν φυγὴν ὀνειδίζουσιν, ἐντροπέτωσαν πλέον 5
 ἑαυτοὺς οἱ^o διώκοντες· παύσθωσαν ἐπιβουλεύοντες· καὶ
 8 παύονται^p καὶ οἱ φεύγοντες εὐθύς. Ἄλλὰ τῆς μὲν ἰδίας
 πονηρίας οὐ παύονται· τοῦ δὲ καταλαβεῖν^q ἕνεκα πάντα
 πράττουσιν· εἰδότες^r ὅτι τῶν διωκόμενων ἡ φυγὴ μέγας
 9 ἔλεγχός ἐστι κατὰ τῶν διωκόντων. Οὐδεὶς γὰρ τὸν πρῶτον 10
 καὶ^s φιλόνητον φεύγει, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν ἄγριον καὶ
 πονηρὸν ὄντα τὸν τρόπον· κᾶς γὰρ^t κατώδυνος καὶ ὑπό-
 χρεως ἀπὸ μὲν τοῦ Σαοῦλ ἔφευγε, πρὸς δὲ τὸν Δαβιδ

¹ ὀνειδίζειν Athan.

^m Ita F. M. Niceph. Athan.
 τὸν νόμον editt.

ⁿ ψέγειν Niceph. perperam.

^o ἑαυτοὺς διώκοντας· παύσθωσαν
 γὰρ Athan.

^p παύονται Niceph. Athan.

^q Ita Niceph. Athan. (nisi

quod καταλαβεῖν mendo typo-
 graphico ed. Bened.) compre-
 hendere Epiphān. καταβαλεῖν ce-
 teri et editt.

^r οὐκ εἰδότες Athan. scientes
 Epiphān.

^s τὸν φίλ. Athan.

^t γοῦν Athan.

valuimus. Immo potius moleste ferunt, quod nos e medio non sustulerint. Denique vana quædam prætexentes, ignaviam nobis exprobrant: ignari se, dum ista garriunt, crimen in seipsos rectorquere. Nam si malum est fugere, multo pejus est persequi. Ille enim abdit se ne occidatur: hic persequitur ut occidat. Et fugiendum quidem esse Scriptura docet. Qui autem persequitur ut occidat, legem violat, et fugiendi causam ipse aliis præbet. Si ergo fugam exprobrant, erubescant potius ipsi qui persequuntur. Cessent ab insidiis, et statim fugere desistent hi qui fugiunt. Verum illi malitiæ quidem suæ nullum finem faciunt. Ut autem comprehendant, omnia moliuntur: quippe qui probe sciant, fugam eorum quos persequuntur, gravissimum probrum afferre persequentibus. Nemo enim mansuetum hominem ac benignum fugit, sed ferocem et malignum. Atque idcirco, quotquot mæsti erant

- 10 κατέφευγε. Διὰ τοῦτο καὶ οὗτοι τοὺς κρυπτομένους αὐ- 15
 τοὺς^α ἀναιρεῖν σπουδάζουσιν, ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν ἔχειν
 11 τῆς ἑαυτῶν πονηρίας τὸν ἔλεγχον. Ἄλλὰ καὶ ἐν τούτῳ
 δοκοῦσιν τυφλώττειν οἱ^β πλανώμενοι· ὅσῳ γὰρ ἡ φυγὴ
 πρόδηλος, τοσοῦτῳ πλέον^γ ἢ ἐξ ἐπιβουλῆς γιγνομένη παρ'
 αὐτῶν ἀναιρέσις καὶ^δ ἐξορία προφανεστέρα^ε γενήσεται. 20
 12 Ἄν τε γὰρ ἀποκτείνωσιν, ὁ θάνατος μείζον ἠχῆσει κατ'
 αὐτῶν· ἂν τε πάλιν ἐξορίσωσι, πανταχοῦ καθ' ἑαυτῶν
 13 αὐτοὶ μνημεῖα τῆς παρανομίας ἐξαποστέλλουσιν. Εἰ μὲν
 οὖν ἔσωζον τὰς φρένας, ἔβλεπον ἑαυτοὺς ἐν τούτοις συν-
 εχομένους, καὶ τοῖς ἑαυτῶν προσκόποντας λογισμοῖς. 25
 14 Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ σωφρονεῖν ἀπόλεσαν, διὰ τοῦτο καὶ
 διώκοντες ἐξάγονται, καὶ ζητούντες ἀνελεῖν οὐχ' ὁρῶσιν
 ἑαυτῶν τὴν ἀσέβειαν^δ.
 15 Εἰ γὰρ λοιδοροῦσι τοὺς κρυπτομένους ἀπὸ τῶν ζη-
 τούντων ἀνελεῖν, καὶ διαβάλλουσι τοὺς φεύγοντας ἀπὸ 30

^α Ita M. Niceph. Athan. *qui abscondunt se* Epiphani. *αἰτίοις ceteri.*

^β οἱ om. M. Niceph. *τυφλώττειν δεῖ πλ.* Athan.

^γ καὶ πλέον Athan.

^δ ἢ καὶ Athan.

^ε *περιφανεστέρα* M. Niceph.

^δ Post *ἀσέβειαν* una fere pagina Athanasii omissa est a

Socrate ante illud *ei* γὰρ. Pergit tamen Nicephorus, neque lacunam hanc, neque alias duas quæ sequuntur infra, animadvertit. Unde constat Nicephorum Socratis, non Athanasii, codices expilasse; itaque testem eum esse posse, siquando de textu genuino ipsius Socratis quaeratur.

et ære alieno oppressi, a Saule quidem fugiebant: ad Davidem autem se conferebant. Quamobrem isti, eos qui se occultant, interficere nituntur, ne sint qui improbitatem ipsorum possint convincere. Verum cum ubique cæcutiant, hic quoque occæcati mihi videntur. Quanto enim manifestior est fuga, tanto magis cædes per insidias eorum patratæ, et exsilia manifesta omnibus fient. Nam sive occiderint, mors contra ipsos clarius personabit. Sive in exilium miserint, injustitiæ suæ monumenta contra se ipsos ubique statuunt. Quod si sana mente præditi essent, sese in his constringi viderent, et in suis consiliis impingere. Sed quoniam mente capti sunt, ob eam causam alios persequendo ipsi raptantur; et dum alios quaerunt ad necem, suam ipsi impietatem non vident.

Nam si vituperant eos qui sese, dum ad necem quaerunt, occultant; et calumniantur eos qui vitant persecutores; quid,

τῶν διωκόντων, τί ποιήσουσιν ὄρωντες τὸν μὲν Ἰακώβ
 φεύγοντα τὸν ἀδελφὸν Ἡσαῦ^c, τὸν δὲ Μωϋσῆν^d εἰς
 16 Μαδιὰν^e ἀναχωροῦντα διὰ τὸν φόβον τοῦ Φαραώ; Τί
 δὲ τοιαῦτα φλυαροῦντες ἀπολογησονται τῷ Δαβιδ φεύ-
 γοντι τὸν Σαοὺλ ἀπὸ^f τῆς οἰκίας ἀποστειλαντα^g αὐτὸν 35
 ἀναιρεθῆναι, καὶ κρυπτομένῳ μὲν αὐτῷ^h ἐν τῷ σπηλαίῳ,
 καὶ ἀλλοιοῦντιⁱ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, ἕως οὗ^k παρέλθῃ
 17 τὸν Ἀβιμέλεχ, καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκκλίῃ; Τί δ' ἂν εἴ-
 ποιεν οἱ πάντα λέγοντες εὐχερῶς, τὸν^l μέγαν Ἡλίαν 40
 ὄρωντες ἐκικαλούμενον μὲν τὸν Θεὸν, καὶ νεκρὸν ἐγγεί-
 ροντα^m, κρυπτόμενον δὲ διὰ τὸν Ἀχαάβⁿ, καὶ φεύγοντα
 διὰ τὰς ἀπειλὰς τῆς Ἰεζάβελ; τότε γὰρ ζητούμενοι οἱ^o
 υἱοὶ τῶν προφητῶν ἐκρύπτοντο, λανθάνοντες ἐν τοῖς σπη-
 18 λαίοις παρὰ^p τῷ Ἀβδίᾳ. Ἡ τοῦτοις μὲν ὡς παλαιοῖς 45

^c Ita F. M. C. Niceph. Athan. p. 326. Ἰσαῦ editt.

^d Μωσῆν, hic et alibi, Athan.

^e Ita Niceph. Μαδιαν Vales. Μηδείαν Stephan. Genev. Μαδίαν Athan.

^f ἐπὶ τῆς Niceph. qui in domum misit Epiphan.

^g Ita M. Niceph. ἀποστειλαντι F. Stephan. Genev. "Emendavi ἀποστειλαντα, ut legitur apud Nicephorum. In Athan. ὅτι ἀπέστειλεν αὐτὸν. Vulgat. tuetur Epiphanius, nisi quod ἐπὶ τῆς οἰκίας videtur legisse." VALESIUS.

^h τοῦτου prim. man. τοῦτον corr. M. τοῦτον Niceph. ἑαυτὸν Athan.

ⁱ ἀλλοιοῦντι δὲ (καὶ om.) M. Niceph. Athan.

^k ἕως ἂν Athan.

^l βλάπτοντες τὸν μέγαν Ἡ. Athan.

^m Ita F. M. Niceph. ἐγγείραντα editt. et Athan.

ⁿ Ita F. M. C. Niceph. Athan.

^o Ἀχαάμ editt.

^p Ita F. M. Niceph. Genev. καὶ οἱ Vales. Athan. ζητούμενοι υἱοὶ Stephan.

^r δὲ τοῦ Ἀ. Athan. apud Abdiam Epiphan.

quæso facturi sunt cum viderint Jacobum quidem fugientem fratrem suum Esau: Moysem vero metu Pharaonis ad Madianitarum regionem se recipientem? Quid autem garruli isti responsuri sunt Davidi, qui fugit Saulem, cum ille percussore e domo sua submisisset ad ipsum interficiendum; et se quidem abdidit in spelunca: vultum autem suum immutavit, quoad præteriiasset Abimelech, et insidias evitasset? Aut quid isti qui temere quidvis effutiunt, dicturi sunt cum viderint magnum illum Eliam, qui Deum invocabat et mortuum suscitabat, metu Achabi sese occultare, et ob minas Jezabel fugam arripere? Quo quidem tempore etiam filii prophetarum qui quærebantur ad necem, absconderunt se, in speluncis latentes apud Abdiam. An ista quidem

οὐκ^α ἐνέτυχον, τῶν δὲ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον οὐδεμίαν μήμην
 ἔχουσι· καὶ γὰρ καὶ^ε οἱ μαθηταὶ διὰ τὸν φόβον τῶν
 Ἰουδαίων ἀνεχώρου κρυπτόμενοι· καὶ ὁ Παῦλος ἐν Δα- 182
 μασκῷ παρὰ τοῦ ἐθνάρχου ζητούμενος, ἀπὸ τοῦ τείχους
 ἐν σαργάνῃ κεχάλασται, καὶ ἐξέφυγε τοῦ ζητούντος τὰς
 19 χεῖρας. Τῆς τοίνυν γραφῆς τοιαῦτα λεγούσης περὶ τῶν
 ἀγίων, ποίαν ἄρα πρόφασιν τῆς ἑαυτῶν προπετείας ἐξου- 5
 20 ρεῖν δυνήσονται; Ἐάν τε γὰρ δειλίαν ὀνειδίσωσι, κατ' αὐτῶν
 ὡς^β μαινομένων τὸ τόλμημα· κἄν^δ τε ὡς παρὰ τὸ βού-
 λημα τοῦ Θεοῦ ποιούντας αὐτοὺς διαβάλλουσιν^υ, οὐκ
 21 εἰδότες εἰσὶ παντελῶς τὰς γραφάς. Ἐν μὲν γὰρ τῷ 10
 νόμῳ πρόσταξις ἦν, ἐκταγῆναι^ζ καὶ πόλεις φυγαδευτηρίους^ι,
 ὑπὲρ τοῦ τοὺς ζητουμένους εἰς θάνατον ὅπως δήποτε δι- 15
 22 νασθαι διασώζεσθαι. Ἐπὶ δὲ συντελείᾳ τῶν αἰῶνων παρα-
 γενόμενος αὐτὸς ὁ τῷ Μωϋσεὶ^κ λαλήσας Λόγος τοῦ πατρὸς 15
 πάλιν ἐντολὴν ταύτην δίδωσι, λέγων, Ὅταν δὲ^α διώκωσιν

^α οὐκ om. Niceph.

^ε γὰρ of Niceph.

^β ὡς om. Athan. *Contra semet-
 ipsos tanquam vesani loquuntur*
 Eriphan.

^δ ἂν δὲ καὶ Athan.

^υ διαβάλλωσιν Athan. Tum ὡς
 (sic) οὐκ M.

^ζ κτισθῆναι e corr. M. Niceph.

ut deputarentur Eriphan. δια-
 στείλειτε vox est quam habet
 Vers. Septuag. Num. xxxv. 11.

^ι φυγαδευτηρίων Athan.

^κ Ita F. M. Niceph. Μωϋσῆ
 Vales.

^α δὲ om. Niceph. ὅτ' ἂν, hic
 et mox infra, F. M.

tanquam vetera minime legerunt? Eorum vero quæ sunt in evangelio non meminerunt. Nam et discipuli metu Judæorum, fuga et latebris salutem sibi quæsierunt: et Paulus in urbe Damasco cum ab ethnarcha perquiretetur, de muro in sporta demissus, quærentis manus effugit. Cum igitur sacra scriptura de sanctis ista commemoret, quam excusationem temeritatis suæ comminisci poterunt? Nam si timiditatem exprobrant, contra seipsos tanquam insani loquuntur. Sin contra Dei voluntatem id illos facere calumniantur, prorsus ignari sunt sacrarum literarum. In lege enim mandatum erat, ut civitates constituerentur perfugii, quo scilicet ii qui ad necem quærebantur; quoquo modo possent evadere. In fine autem sæculorum, cum ipse patris Sermo qui Moysi ante locutus fuerat, venisset in terras, rursus hoc mandatum dedit dicens: Cum persecuti vos fuerint, ex hac civitate fugite in aliam. Et aliquanto post: Cum ergo videritis abominationem desolationis quæ prædicta est a Daniele propheta,

ἡμᾶς ἐκ^b τῆς πόλεως ταύτης φεύγετε εἰς τὴν ἐτέραν.
²³ Καὶ μετ' ὀλίγα φησίν, "Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς
 ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν
 τόπῳ ἁγίῳ, ὃ ἀναγινώσκων νοεῖτω, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ²⁰
 φευγέτωσαν εἰς^c τὰ ὄρη· ὃ ἐπὶ^d τοῦ δώματος μὴ κατα-
 βήτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· ὃ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ
²⁴ ἐπιστρέψάτω ἄραι^e τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Ταῦτα γὰρ εἰδότες
 οἱ ἄγιοι τοιαύτην εἶχον τῆς^f πολιτείας ἀγωγὴν· ἃ γὰρ ²⁵
 νῦν προσέταξεν ὁ Κύριος, ταῦτα καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου
²⁵ παρουσίας ἐν τοῖς ἁγίοις ἐλάλει. Καὶ ἐστὶν οὗτος ὄρος
 ἀνθρώποις εἰς τελειότητα φέρων, ὃ δ' ἂν ὁ Θεὸς προ-
²⁶στάξῃ, τοῦτο ποιεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος,
 δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος, κατηξίωσε ζητούμενος ὡς ³⁰
 ἡμεῖς κρυβῆναι, καὶ πάλιν διωκόμενος φεύγειν, καὶ τὴν
²⁷ ἐπιβουλὴν ἐκκλίνει. Ἐπρεκε^g γὰρ αὐτὸν, ὡς ἐκ τοῦ
 πεινῆν καὶ διψῆν, καὶ τοῦτο παθεῖν, οὕτω καὶ^h ἐκ τούτου
²⁸ δεικνύειν ἑαυτὸν ἐνανθρωπήσαντα. Ἐξ ἀρχῆς μὲν ἅμα τῷ

^b ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Athan. et
 Matth. x. 23. In hac civitate
 Epiphani.

^c ἐπὶ τὰ Athan. et Matth.
 xxiv. 16.

^d ἐκ τοῦ F. M. Niceph. Ste-
 phan. Genev. tacite ex Athan.
 et Matth. emendavit Valesius,
 in tecto Epiphani.

^e ἐπιστρ. ὀπίσω Athan. et
 Matth.

^f τὴν τῆς Athan.

^g ἐπέτρεπε F. M. Niceph. Ste-
 phan. Genev. tacite ex Athan.
 emendavit Vales. decebat Epi-
 phanius, quem hic sequi, postu-
 lante loci sensu, malui.

^h οὕτως δὲ καὶ ἐκ τοῦ κρύπτεσθαι
 καὶ φεύγειν, δεικνύειν ἑαυτὸν φο-
 ροῦντα σάρκα καὶ γενόμενον ἄν-
 θρωπον. Ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ ἅμα
 Athan.

stantem in loco sancto : qui legit, intelligat : tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes. Qui in tecto est, ne descendat, ut tollat aliquid de domo sua. Qui est in agro, non revertatur ut tollat vestimenta sua. Cum hæc scirent sancti, hujusmodi vivendi rationem inierunt. Etenim quæ tunc præcepit Dominus, ante corporalem præsentiam suam jam locutus fuerat in sanctis. Et hæc est universis hominibus regula, ad perfectionem ducens : ut scilicet quodcumque Deus præceperit, illud faciamus. Hanc ob causam ipse Dei Sermo propter nos homo factus, cum quæreretur, perinde ac nos, occultare se dignatus est, et cum persecutionem iterum pateretur, fugere et insidias declinare. Decebat enim, ut quemadmodum esuriendo, sitiendo atque patiendo, sic etiam ista ratione hominem se factum ostenderet. Ab initio

γενέσθαι ἄνθρωπος, ὅτε παιδίον ἦν, αὐτὸς διὰ τοῦ ἀγγέλου 35
 ἐνετείλατο τῷ Ἰωσήφ, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον
 καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεύγε εἰς Αἴγυπτον μέλλει
 19 γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Καὶ ἀπο-
 θανόντος δὲ Ἡρώδου, φαίνεται δι' Ἀρχέλαον τὸν υἱὸν 40
 30 αὐτοῦ ἀναχωρῶν εἰς τὴν Ναζαρέτ. Ὅτε δὲ λοιπὸν καὶ
 Θεὸν ἑαυτὸν^ι ἐδείκνυε, καὶ τὴν ξηρὰν χεῖρα πεποίηκεν ὑγιή,
 οἱ μὲν Φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβούλιον ἐποίουν^κ κατ'
 αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς
 31 ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Καὶ γὰρ καὶ ὅτε τὸν Λάζαρον ἤ- 45
 γειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἀπ' ἐκείνης, φησὶ, τῆς ἡμέρας ἐβουλεύ-
 σαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν· ὁ οὖν Ἰησοῦς οὐκέτι
 παρρησία περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις· ἀλλὰ ἀπῆλθεν
 32 ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου. Εἶτα λέγοντος
 τοῦ Σωτῆρος, Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι, οἱ μὲν 50
 Ἰουδαῖοι ἔλαβον^λ λίθους ἵνα βάλωσιν^μ ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ
 Ἰησοῦς ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ· καὶ διελθὼν διὰ
 33 μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο καὶ παρῆγεν οὕτως. Ἄρα ταῦτα
 βλέποντες μᾶλλον δὲ κατανοοῦντες^ν, ἐπεὶ μὴ βλέπουσι 183

^ι αὐτόν M.

^κ ἔλαβον Athan. fecerunt E-
 riphān.

^λ ἦραν Athan. et Joann. viii. 59.

^μ βάλλωσιν Niceph.

^ν "Athan. δὲ κἂν ἀκούοντες,

ἐπεὶ μὴ βλέπουσι, πῶς κατὰ τὸ
 γεγραμμένον οὐ θελήσουσι γενέσθαι
 πυρκαῖστοι &c. Quam scrip-
 turam secutus est Epiphān.
 Schol." VALESIIUS. Tum γε-
 γραμμένον βλέουσι M.

enim, simul atque homo factus fuerat, ipse adhuc puer per angelum mandavit Josepho: Surgens accipe puerum cum matre ejus et fuge in Ægyptum: futurum est enim ut Herodes quærat animam pueri. Mortuo autem Herode, metu Archelai eum Nazareth secedentem videmus. Posthæc cum seipsum Deum ostenderet, et aridam manum sanitati restitueret, Pharisei quidem egressi, consilium adversus ipsum inierunt, ut eum interimerent. Jesus autem re cognita, inde discessit. Sed et cum Lazarum a mortuis excitavit: ab illa, inquit, die consilium cœperunt ut eum occiderent. Jesus ergo non amplius palam ambulabat inter Judæos, sed abiit inde in regionem quæ vicina est solitudini. Deinde cum dixisset Servator: Antequam Abraham fieret, ego sum: Judæi quidem sumpserunt lapides ut in eum conjicerent. Jesus autem occultavit se, et egressus est e templo, et transiens per medium illorum abiit, atque ita evasit. Hæc illi cum videant, aut potius

κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐ θέλουσι γενέσθαι πυρίκαυστοι, ὅτι ἐναντία ὧν ὁ Κύριος ποιεῖ καὶ διδάσκει, βουλεύονται
 34 καὶ φθέγγονται; Καὶ γὰρ ὅτε Ἰωάννης μεμαρτύρηκε, καὶ
 οἱ μαθηταὶ τὸ σῶμα ἔθαψαν, ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώ- 5
 35 ρησεν ἐκείθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. Ὁ
 μὲν οὖν^ο Κύριος ἐποίει ταῦτα, καὶ οὕτως ἐδίδασκεν. εἶθε
 δὲ οὗτοι κἄν οὕτως αἰσχυρθῶσι, καὶ μέχρι τῶν ἀνθρώπων
 στήσωσιν ἑαυτῶν τὴν προπέτειαν, καὶ μὴ πλέον μανέντες^ρ
 ἐγκαλέσωσι καὶ τῷ Σωτῆρι δειλίαν, ἅπαξ κατ' αὐτοῦ 10
 36 βλασφημεῖν μελετήσαντες. Ἄλλ' οὔτε μαινομένων αὐτῶν
 τις ἀνέξεται. μᾶλλον δὲ καὶ τὰ εὐαγγέλια μὴ νοοῦντες
 37 ἐλεγχθήσονται. Ἔστι γὰρ ἡ πρόφασις τῆς τοιαύτης
 ἀναχωρήσεως καὶ φυγῆς εὐλογος καὶ ἀληθῆς· ἦν ἐπὶ μὲν^ρ
 τοῦ Σωτῆρος οἱ εὐαγγελισταὶ κειμένην^τ ἀπεμνημόνευσαν· 15
 δεῖ δὲ ἡμᾶς ἐκ^σ τούτου ἐπὶ πάντων τῶν ἁγίων τὴν αὐτὴν
 38 λογιζέσθαι. Ἄ γὰρ ἐπὶ^τ τοῦ Σωτῆρος ἀνθρωπίνως γέ-
 γραπται, ταῦτα τῷ κοινῷ γένοι τῶν ἀνθρώπων ἀναφέρε-
 σθαι προσήκει. τὰ^υ γὰρ ἡμῶν ἐκεῖνος ἀνεδέξατο, καὶ 20

^ο οὖν om. Niceph.

^ρ ἐμανέντες Niceph.

^ρ μὲν om. Niceph. Athan.

^τ κειμένην οἱ Εὐ. Athan.

^σ ἐκ τούτων ἡμᾶς Niceph. Tum
καὶ ἐπὶ Athan.

^τ περὶ Athan. de Eriphan.

^υ τὸ γὰρ ἡμῶν ἐκεῖνος ἐφόρεσε
σῶμα, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν
ἀνεδείκνυτο ἦν ὁ Ἰω. Athan. ἀνε-
δείκνυτο quoque Niceph. Quæ
nostra sunt ille suscepit, et pas-
siones nostræ infirmitatis ostendit
Eriphan.

audiant; neque enim vident; nonne juxta id quod scriptum est, igne comburendi sunt, eo quod contraria iis quæ Dominus fecit et docuit, ipsi et moliantur et dicunt? Denique cum Joannes martyrium pertulisset, et corpus ejus a discipulis sepultum esset, Jesus hoc audito ascendens in navem, secessit in locum desertum. Et Dominus quidem ita fecit et docuit. Isti vero utinam vel sic erubescerent, et adversus homines tantum temeritatem suam exercerent, nec ulterius insania progressi, Domino ipsi timiditatem exprobrarent, semel edocti contra illum impie loqui. Verum eos insanientes nemo unquam feret. Immo potius ignari evangeliorum ab omnibus convincentur. Est enim hujusmodi secessus ac fugæ rationi consentanea ac verissima causa: quam in Servatore quidem extitisse Evangelistæ commemorarunt. Nos vero ex eo conjicere debemus, eandem quoque fuisse in omnibus sanctis. Quippe illa quæ humano more de Servatore nostro dicta sunt,

- 39 τὰ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας πάθη ἐνεδείκνυτο. Ἄπερ ὁ
 Ἰωάννης ἔγραφεν^z οὕτως· Ἐζήτουν οὖν^y αὐτὸν πιάσαι, καὶ
 οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς^a χεῖρας, ὅτι οὐπω ἐηλύθει
 40 ἡ ὥρα αὐτοῦ. Καὶ γὰρ καὶ πρὸ τοῦ^a ταύτην ἐλθεῖν, 25
 ἔλεγεν αὐτὸς τῇ μὲν μητρὶ, Οὐπω ἦλθεν^b ἡ ὥρα μου.
 τοῖς δὲ χρηματίσασιν ἀδελφοῖς αὐτοῦ, Ὁ ἐμὸς καιρὸς οὐπω
 41 πάρεστι. Πάλιν τε ἐλθόντος τοῦ καιροῦ, ἔλεγε τοῖς μα-
 θηταῖς, Καθεύδετε^c λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε^c· ἰδοὺ γὰρ
 ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται^d 30
 εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν^e.
 42 Οὔτε δέ^f πρὸ τοῦ τὸν χρόνον ἐλθεῖν ἤφιεν ἑαυτὸν
 κρατεῖσθαι· οὔτε τοῦ καιροῦ παρόντος ἐκρύπτετο· ἀλλὰ
 καὶ ἔκδοτον ἑαυτὸν ἐδίδου τοῖς ἐπιβουλεύουσιν^g.
 43 Οὕτω^h καὶ οἱ μακάριοι μάρτυρες ἐν τοῖς κατὰ καιροῦς
 διωγμοῖς ἐφύλαττον· καὶ διωκόμενοι μὲν ἔφηνον, καὶ 35
 λαυθάνοντες ἐκαρτέρου· εὐρισκόμενοι δὲ ἐμαρτύρου.

^z ἔγραφεν Athan.

^y οὖν om. Athan.

^a τὴν χεῖρα Athan. Joann. vii.

30.

^a τοῦ om. Athan.

^b ἦκει Athan. Joann. ii. 4.

^c καθεύδετε perperam F. Tum
 τὸ λοιπὸν Athan.

^d παραδίδοται Athan. Matth.

xxvi. 45. tradetur Epiphan.

^e Post ἀμαρτωλῶν iterum a
 Socrate multa ommissa sunt.

^f δέ om. M. Niceph.

^g Post ἐπιβουλεύουσιν sequitur
 tertia lacuna maxima ante οὕτω.

^h ταῦτα καὶ Athan. p. 333.

ad commune hominum genus referre oportet. Nostram enim naturam illa suscepit, et infirmitatis nostræ affectiones in seipso declaravit. Quod quidem Joannes prodidit his verbis: Quærebant eum apprehendere; sed nemo misit in eum manus, quia nondum advenerat hora ejus. Certe antequam hora illa venisset, matri quidem suæ dixit ipse: Nondum venit hora mea. Iis vero qui fratres ejus appellabantur: Nondum, inquit, adest tempus meum. Cum autem tempus jam advenisset, dixit discipulis: Dormite nunc et requiescite. Ecce enim appropinquavit hora, et filius hominis tradetur in manus peccatorum.

Neque igitur antequam tempus venisset, comprehendi se permisit; neque cum tempus adesset, sese occultavit: sed ultro semetipsum tradidit insidiatoribus.

Ita etiam beatissimi martyres, in persecutionibus quæ subinde ingruerant, se gesserunt. Et fugiebant quidem cum persecutionem paterentur, atque in latebris perseverabant. Deprehensi vero, martyrio perfungebantur.

- 44 Τοιαῦτα μὲν οὖν Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ τῆς φυγῆς ἀπολογητικῷ διεξῆλθεν.

ΚΕΦ. Θ.

184

Ἦς¹ μετὰ τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῶν τῶ ὁμοούσιον πρεσβυτέρων σύνοδον Εὐσέβιος εἰς Ἀντιόχειαν ὑποστρέψας, καὶ τοὺς ὁμοδόξους διαρημένους 5 εὐρὼν διὰ τὴν Παυλίνου χειροτονίαν, καὶ τούτους ἐνώσαι μὴ δυηθείς, ἵπανεχώρησεν.

- 1 Εὐσέβιος δὲ ὁ Βρεκέλλων ἐπίσκοπος εὐθὺς μετὰ τὴν σύνοδον ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τὴν Ἀντι-
 2 όχειαν ὤρμησεν. Εὐρών τε Παυλῖνον μὲν ὑπὸ Λουκίφερος χειροτονηθέντα, τὰ δὲ πλήθη διστηκότα, οἱ 10 γὰρ Μελιτίῳ ἀκολουθήσαντες ἰδίᾳ συνήγοντο, ταραχθεῖς ὅτι τῇ γενομένη χειροτονίᾳ μὴ πάντες συνήγουν, κατέγνω μὲν καθ' ἑαυτὸν^k τοῦ γενομένου, τῇ δὲ πρὸς Λουκίφερα αἰδοῖ σιωπήσας ἀνεχώρησεν, ἐπαγγειλάμενος ἐν συνεδρίῳ ἐπισκόπων τὰ γενόμενα 15
 3 διορθώσασθαι. Καὶ μετὰ ταῦτα πολλὴν σπουδὴν θέμενος ἐνώσαι τοὺς διστῶτας οὐκ ἴσχυσεν. ἔφθασε

¹ Titulum om M. ^k Ita Valesius ex F. ἐαντοῦ Stephan. Genev.

Hæc ab Athanasio dicuntur in apologetico quem de fuga sua conscripsit.

CAPUT IX.

Quomodo Eusebius post synodum orthodoxorum apud Alexandriam episcoporum, Antiochiam reversus, cum catholicos illic dissidentes ob Paulini ordinationem reperisset, nec eos ad concordiam revocare posset, abscessit.

Eusebius vero Vercellensis episcopus, statim post synodum Alexandria digressus, Antiochiam perrexit. Cumque illic Paulinum quidem a Lucifero ordinatum, plebem vero inter se dissidentem reperisset: (nam Meletii fautores separatim conventus agebant) commotus eo quod ordinationi illi non omnes consentirent, apud se quidem factum damnavit. Sed ob reverentiam erga Luciferum, rem dissinulans abscessit; pollicitus se in episcoporum concilio cuncta emendaturum. Postea tamen cum magnopere laborasset ut partes dissentientes ad concordiam reduceret, id perficere non

δὲ Μελίτιος τῆς ἐξορίας ἐπανελθὼν· καὶ εὐρὼν
 ἰδίᾳ συναγομένους τοὺς συνελθόντας αὐτῷ, τούτων
 πρῶτατο· ἀλλὰ τῶν μὲν ἐκκλησιῶν ἐκράτει Εὐ- 20
 4 ζώιος ὁ τῆς Ἀρειανῆς προεστὸς θρησκείας. Παν-
 λινός τε μίαν τῶν μικρῶν ἔνδον τῆς πόλεως ἐκκλη-
 σιῶν εἶχεν, ἧς αὐτὸν Εὐζώιος αἰδοῖ τῇ πρὸς αὐτὸν
 οὐκ ἐξέβραλε· Μελίτιος¹ δὲ ἔξω τῶν πυλῶν τῆς
 5 πόλεως τὰς συναγωγὰς ἐποίειτο. Τότε μὲν δὴ οὕτω 25
 τῆς Ἀντιοχείας Εὐσέβιος ἀνεχώρησε. Λούκιφερ δὲ
 πυθόμενος μὴ δέχεσθαι ὑπὸ Εὐσεβίου τὴν χειροτονίαν
 αὐτοῦ, ὕβριν ἠγάγειτο, καὶ δεινῶς ἠγανάκτει· διεκρίνετο
 οὖν κοινωνεῖν Εὐσεβίῳ· καὶ τὰ τῇ συνόδῳ ἀρέσαντα
 6 ἀποδοκιμάζειν ἐκ φιλονεικίας ἐβούλετο. Ταῦτα ἐν 30
 καιρῷ λύπης λεγόμενα^m πολλοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀπέ-
 στησε· καὶ γίνεται πάλιν Λουκιφεριανῶν ἐτέρα
 7 αἵρεσις. Ἀλλὰ Λούκιφερ τὴν ὀργὴν ἀποπληρώσαι
 οὐκ ἴσχυσε· ἐδέδετο γὰρ ταῖς ἑαυτοῦ ὁμολογίαιςⁿ

¹ μελίτιος M.

^m Scribendum esse videtur
 γενόμενα: Hæc dum inter eos
 tristitia tempore gerebantur E-
 riphan. vi. 23.

ⁿ ὁμολογίας (sic) M. quod
 satis confirmat Valesii conjec-

turam pro vulgato ἀπολογίας
 Cui quidem pene viam præierat
 Nicephorus, cum scripsit de
 Luciferi pacto, δι' ὧν στέρξευ
 ὁμολόγηι &c. x. 17. "Vox ἀπο-
 λογίας, nullo modo hic convenit.
 Itaque Nicephorus ejus loco

potuit. Interea vero Meletius ab exsilio regressus est. Qui cum sectatores suos seorsum a reliquis collectas agere deprehendisset, eis præfuit. Sed Euzoius quidem Arianæ perfidiæ antistes ecclesiis potiebatur. Paulinus vero unam duntaxat ex minoribus ecclesiis intra urbem obtinuit, ex qua illum Euzoius reverentia viri commotus, non ejecerat. At Meletius extra urbis portas plebem colligebat. Ad hunc igitur modum Eusebius tunc temporis Antiochia discessit. Lucifer vero cum ordinationem suam ab Eusebio susceptam non esse intelligeret, eam rem contumeliæ loco ducens permoleste tulit. Proinde ab Eusebii communione sese abjuxit, et ea quæ a synodo decreta fuerant, studio contentionis adductus, cœpit reprehendere. Hæc dum per tempus discordiarum geruntur, multos ab unitate ecclesiæ segregarunt. Quippe nova tunc exorta est hæresis eorum qui Luciferiani di-

δι' ὧν ἀποστείλας τὸν διάκονον, στέρξειν τὰ ὑπὸ 35
 8 τῆς συνόδου τυπούμενα καθυπέσχετο. Διόπερ αὐτὸς
 μὲν τὰ τῆς ἐκκλησίας φρονῶν εἰς τὴν Σαρδανίαν
 ἐπὶ τὸν οἰκείον θρόνον ἀπεχώρει^ο. οἱ δὲ πρότερον
 συλληπηθέντες αὐτῷ ἔτι καὶ νῦν τῆς ἐκκλησίας χωρι- 40
 9 ζονται. Εὐσέβιος μέντοι δίκην ἀγαθοῦ ἱατροῦ, κατὰ 185
 τὴν ἀνατολὴν τὰς πορείας ποιούμενος, τοὺς ἡσθη-
 κότητας περὶ τὴν πίστιν ἀνελάμβανε, στοιχειῶν καὶ
 10 διδάσκων τὰ ἐκκλησιαστικὰ κηρύγματα. Μεταβὰς
 δὲ ἐκίθην ἐπὶ τε Ἰλλυριοὺς παραγίνεται, καὶ Ἰταλίας 5
 ἐπιβὰς τὰ αὐτὰ διεπράττετο.

ΚΕΦ. Ι.

Περὶ Ἰλαρίου τοῦ Πυκτάβων^ρ ἐπισκόπου.

1 Ἐφθάκει δὲ καὶ Ἰλάριος, ὁ Πυκτάβων ἐπίσκοπος,
 πόλις δὲ αὐτῆ δευτέρας Ἀκυτανίας, προκαταβεβλη- 10

substituit has voces, ταῖς ἰδίαις
 πάγαις. Ego vero scribendum
 puto ταῖς ὁμολογίαις, quemad-
 modum legit Epiphanius. Sic
 enim vertit: *Erat enim confes-
 sionibus suis obstrictus.* Rufinus
 autem lib. 1. p. 30. id solum

habet: *Sed constringebatur le-
 gati sui vinculo, qui in concilio
 ipsius auctoritate subscripserat.*
 VALESIIUS.

^ο ἔχωρει Μ.

ρ πυκτάβων utroque loco F. M.
 Πυκτάβων Niceph.

cuntur. Verum Lucifer iram suam explere non valuit. Con-
 strictus enim suis ipsius pollicitationibus tenebatur, quibus per
 diaconum missis sponderat, se decretis concilii assensurum.
 Itaque ipse quidem ecclesiasticam retinens fidem, in Sardiniam
 ad propriam sedem recessit. Hi vero qui una cum ipso primum
 fuerant exulcerati, hactenus ab ecclesia segregati permanent. At
 Eusebius instar præstantis cujusdam medici, orientis provincias
 peragrans, eos qui in fide infirmi erant ad integram valetudinem
 restituit, ecclesiastica doctrina eos instituens, atque erudiens.
 Inde digressus, in Illyricum venit, tandemque in Italiam delatus,
 idem agere perseveravit.

CAPUT X.

De Hilario Pictavorum episcopo.

Sed præverterat eum Hilarius Pictavorum, quæ secundæ Aqi-
 tanie civitas est, episcopus, et cunctis per Galliam sacerdotibus

μένος τὰ τῆς ὁμοδόξου πίστεως δόγματα τοῖς τὲ ἐν Ἰταλία καὶ Γαλλία ἐπισκόποις· καὶ γὰρ πρότερος¹ τῆς ἐξορίας ἐπανιὼν κατελήφει τοὺς τόπους. Ἄμφω μὲν οὖν γενναίως τῇ πίστει συνηγωνίασαντο. Ἰάριος δὲ² καὶ ἐλλόγιμος ὢν βιβλίους τῇ Ῥωμαίων¹⁵ γλώττῃ τὰ τοῦ ὁμοουσίου παρέδωκε δόγματα· δι' ὧν ἰκανῶς μὲν τούτῳ³ συνέστη, δυνατῶς δὲ καὶ τῶν Ἄρειανῶν δογμάτων καθήψατο. Ταῦτα μὲν οὖν μικρὸν ὕστερον μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τῶν ἐξορισθέντων ἐγένετο. Ἰστέον δὲ, ὅτι κατὰ τὸνδε τὸν χρόνον οἱ περὶ Μακεδόνιον καὶ Ἐλεύσιον, Εὐστάθιον τε καὶ²⁰ Σωφρόνιον, πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς Μακεδονιανοὶ χρηματίζοντες, συνόδους συνεχῶς ἐν διαφόροις ἐποιοῦντο τόποις. Καὶ συγκαλοῦντες τοὺς ἐν Σελευκείᾳ τῇ αὐτῶν ἀκολουθήσαντας γνώμῃ, τοὺς τοῦ ἐτέρου μέρους⁴ ἀναθεμάτιζον, λέγω δὴ τοὺς περὶ Ἀκάκιον, καὶ τὴν ἐν²⁵ Ἀρμίνῳ πίστιν ἐκβάλλοντες, τὴν ἐν Σελευκείᾳ ἀγνωσθεῖσαν ἐκύρουν· αὕτη δὲ ἦν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἥδη πρότερον ἐκτεθεῖσα, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ

¹ πρότερον C.

² Ita M. sicuti conjecerat Vallesius, Ἰάριος τε ceteri.

³ τοῦτο M. Hoc sufficienter

expressit Epiphanius. H. T. vi. 24.

⁴ Ita F. M. ἀναθεμάτιζον μέρους editt.

rectæ fidei dogmata jam ante insinuaverat. Prior enim ab exsilio reversus, ad illas regiones pervenerat. Ambo igitur pro fide fortiter propugnarunt. Hilarius vero utpote disertissimus, libris Latino sermone scriptis fidem consubstantialis asseruit: in quibus et fidem illam abunde confirmavit, et Arianorum dogmata validissime confutavit. Sed hæc aliquanto post revocationem eorum qui relegati fuerant, contigerunt. Per idem tempus Macedonius, Eleusius, Eustathius atque Sophronius, cum ceteris ejusdem sectæ qui communi vocabulo Macedoniani dicebantur, crebra concilia variis in locis fecerunt. Et convocatis iis qui apud Seleuciam ipsorum partibus adhæserant; alterius partis episcopos, Acacianos scilicet anathemate damnarunt: rejectaque fide Ariminensis concilii, eam quæ Seleuciæ recitata fuerat, confirmarunt. Hæc autem ipsa est quæ prius Antiochiæ fuerat exposita,

6 πεποιήμεθα μνήμην. Ἐρωτηθέντες γοῦν ὑπό τινῶν 30
 ὑμεῖς, φησὶ, οἱ Μακεδονιανοὶ χρηματίζοντες, εἰ ἕτερα
 φρονεῖτε τοῖς^u περὶ Ἀκάκιον, πῶς αὐτοῖς ἄχρι νῦν
 7 ὡς ὁμοδόξοις ἐκοινωνεῖτε; Πρὸς ταύτην τὴν πεῦσιν 186
 ἀπεκρίναντο διὰ Σωφρονίου τοῦ Πομπηίου πόλεως
 τῆς ἐν Παφλαγονίᾳ ἐπισκόπου τάδε·

Οἱ κατὰ τὴν δύσιν, φησὶν, ἐνόσουν τὸ ὁμοούσιον·
 Ἄετιος δὲ ἐν τῇ ἀνατολῇ παραχαράξας εἰσήγαγε τὸ κατ' 5
 8 οὐσίαν ἀνόμοιον· καὶ ἦν ἕκνομα ἀμφότερα. Οἱ μὲν γὰρ
 ἀτάκτως τὰς ἰδιαζούσας ὑποστάσεις πατρὸς καὶ υἱοῦ συν-
 ἐπλεκον εἰς ἐνότητα, τῷ τοῦ ὁμοουσίου ὀνόματι χορδῇ
 9 κακίας δεσμούμενοι. Ὁ δὲ καὶ σφόδρα τῆς τοῦ υἱοῦ πρὸς
 τὸν πατέρα φύσεως δίιστα τὴν οἰκειότητα, τῷ τοῦ ἀνο- 10
 μοίου κατ' οὐσίαν ὀνόματι. Ἀμφοτέρων δὲ εἰς πολλὴν
 10 τῶν ἐναντίων πιπτόντων ἀκρότητα, ἡ μέση ἀμφοῖν ὁδὸς
 ἱκανῶς ἡμῖν ἐφάνη τὴν τῆς ἀληθείας ἔχειν εὐσέβειαν, ὅμοιον
 λέγουσα τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ καθ' ὑπόστασιν. 15

11 Τοιαῦτα μὲν οὖν οἱ Μακεδονιανοὶ πρὸς τὴν πεῦσιν
 διὰ Σωφρονίου ἀπεκρίναντο, καθὰ ὁ Σαβίνος ἐν τῇ

^u φρονεῖτε περὶ τοὺς περὶ M

ut in superiori libro commemoravi. Cumque a nonnullis inter-
 rogarentur hoc modo: Vos qui Macedoniani vocamini, si aliud
 in fide sentitis quam Acaciani, cur cum illis hactenus tanquam
 idem vobiscum sentientibus communicastis? per Sophronium
 Pompeiopolis Paphlagoniæ urbis episcopum ita responderunt:

Occidentales quidem consubstantialis errore quasi morbo quo-
 dam implicati tenebantur: in orientis autem partibus Aëtius fidei
 doctrinam adulterans, dissimilis substantiæ opinionem invexerat.
 Utraque porro sententia impia erat. Nam illi quidem distinctas
 patris ac filii personas in unam temere cogebant, et consubstan-
 tialis vocabulo, quasi quodam pravitatis vinculo colligabant. Hic
 vero naturæ filii cum natura patris conjunctionem penitus divelle-
 bat, inducto dissimilis substantiæ vocabulo. Cum igitur hæc duæ
 sententiæ in oppositum utrimque labantur excessum, mediam inter
 utrasque sententiam pietati veritatique magis congruere judicavi-
 mus, eam scilicet quæ filium patri similem esse statuit secundum
 hypostasim.

Hæc sunt quæ Macedoniani ad illam interrogationem per So-
 phronium responderunt, quemadmodum tradit Sabinus in col-

12 συναγωγῇ τῶν συνοδικῶν φησί. Διὰ δὲ τοῦ μέμψασθαι Ἀέτιον ὡς τοῦ ἀνομοίου ἀρχηγόν, καὶ μὴ τοὺς περὶ Ἀκάκιον, φαίνονται σοφίζόμενοι τὴν ἀλήθειαν, 20 δοκοῦντες ἐν μέρει τοὺς Ἀρειανοὺς ἐκκλίνειν, ἐν μέρει 13 δὲ τοὺς φρουνοῦντας τὸ ὁμοούσιον. Ἐλέγονται δὲ διὰ τῆς ἰδίας φωνῆς, ὅτι ἀμφοτέρων^x καινοτομοῦντες ἐξέδυσαν. τσαῦτα δὴ καὶ περὶ τούτων^y λελέχθω.

ΚΕΦ. ΙΑ.

Ἦς ὁ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς χρήματα τοὺς Χριστιανοὺς εἰσπράττετο.^z 25

1 Ὁ μέντοι βασιλεὺς Ἰουλιανὸς κατ' ἀρχὰς ἡδὺς τοῖς πᾶσιν φανεῖς, προβαίνων οὐ πᾶσιν ὅμοιος ἐδεί- 187
2 κνυτο. Ἄλλ' ἔνθα μὲν διαβολὴ τις κατὰ Κωνσταντίου ἐγένετο, προθυμώτατα τοῖς Χριστιανοῖς τὰς αἰτήσεις παρέιχεν ὅπου δὲ μὴ τοῦτο ἦν, τὸ οἰκείον μῖσος, ὃ κοινῇ κατὰ πάντων Χριστιανῶν εἶχε, φανερώς 3 πᾶσιν ἀπεδείκνυεν. Αὐτίκα γοῦν Ναυατιανῶν μὲν 5 τὴν ἐν Κυζίκῳ ἐκκλησίαν ὑπὸ Εὐζζίου^a εἰς ἔδαφος

^x δι' ἀμφοτέρων M. Niceph.

^z εἰσπράττεν M.

x. 18. δ' ἀμφοτέρων F.

^a "Scribendum est ὑπὸ Ἐλευ-

y τούτου F. M. C.

σιον, ut ex sequentibus apparet.

lectione gestorum synodalium. Verum in eo quod Aëtium velut auctorem opinionis Anomæorum, non autem Acacium insimulant, veritati fucum facere videntur, dum partim homousianos nituntur effugere. Etenim suis ipsorum verbis convincuntur, quod novitatis studio ab utrisque discesserint. Verum de his hactenus.

CAPUT XI.

Quomodo imp. Julianus pecunias a Christianis exegerit.

Ceterum imperator Julianus cum initio imperii cunctis lenis ac placidus visus esset, progressu temporis non eundem se erga omnes præbuit. Ubi cumque occasio dabatur obtrectandi Constantio, Christianorum petitionibus annuebat. Ubi vero ista occasio minime suppetebat, privatim odium quod contra universos Christianos conceperat, palam omnibus ostendebat. Statim igitur ecclesiam Novatianorum in urbe Cyzico, quam Euzoio solo

καθαιρεθεῖσαν οἰκοδομηθῆναι κελεύει, καταδίκην βα-
 ρυτάτην ἐπιβείς Ἐλευσίῳ τῷ τῆδε ἐπισκόπῳ, ἢ μὴ
 ἐντὸς δύο μηνῶν οἰκείοις ἀναλώμασι τὴν οἰκοδομίαν
 3 ποιήσῃται. Τὸν μὲντοι Ἑλληνισμὸν συνεκρότει· καὶ 10
 τὰ μὲν ἱερὰ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἔφην, ἠνέφκτο· θυσίας
 δὲ ἐπετέλει τῇ Κωνσταντινουπόλεως τύχη δημοσία
 ἐν τῇ βασιλικῇ, ἔνθα καὶ τὸ τῆς τύχης ἴδρυται ἄγαλμα.

ΚΕΦ. ΙΒ.

15

Περὶ Μάρι τοῦ ἐπισκόπου Χαλκηδόνος.

1 Τότε δὴ καὶ Μάρις ὁ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδόνος
 ἐπίσκοπος χειραγωγούμενος, ἦν γὰρ δὴ πρὸς τῷ
 γήρᾳ ὑπόχυσιν ὀφθαλμῶν ὑπομίνας, πολλὰ τὸν 20
 βασιλέα προσελθὼν, περιύβρισε, τὸν ἀσεβῆ καλῶν,
 2 τὸν ἀποστάτην, τὸν^b ἄθεον. Ὁ δὲ λόγοις τὰς ὕβρεις
 ἠμύνετο, τυφλὸν καλέσας· καὶ οὐκ ἄν, φησιν, οὐδὲ^c
 3 ὁ Γαλιλαῖός σου Θεὸς θεραπεύσει^d σέ. Γαλιλαῖον

Atque ita legit Christophorus,
 nus, ut ex interpretatione ejus
 colligitur. Vide Sozomenum
 [v. 5].” VALESIIUS.

^b Ita F. M. Suidas c. 2400.

ἀποστάτην καὶ ἄθεον editt.

^c Ita F. M. Suid. οὐδ' C. οὐδὲ
 om. editt.

^d Ita C. θεραπεύσει Suidas.

θεραπεύσει ceteri.

æquaverat, instaurari jubet: gravissima mulcta Eleusio ejus civi-
 tatis episcopo indicta, nisi intra bimestre spatium suis sumptibus
 illam restituisset. Gentilium autem religionem omni studio pro-
 movere cœpit. Ac templa quidem paganorum aperuit, ut antea
 dixi. Ipse vero genio urbis Constantinopolitanæ hostias publice
 immolavit in basilica, in qua positum est simulachrum genii
 publici.

CAPUT XII.

De Mari episcopo Chalcedonensi.

Quo tempore Maris Chalcedonis Bithyniæ urbis episcopus,
 perductus ad imperatorem: nam cum esset provecta admodum
 ætate, oculorum suffusione laborabat: illum graviter objurgavit:
 impium et apostatam vocans, et religionis expertem. At ille
 conviciis reddens convicia, cæcum eum appellavit. Neque vero,
 Deus tuus Galilæus te inquam sanaturus est. Quippe

γὰρ εἰώθει ὁ Ἰουλιανὸς καλεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ τοὺς 25
 Χριστιανοὺς Γαλιλαίους. ὁ δὲ δὴ Μάρης παρρη-
 4 σιαίτερον πρὸς τὸν βασιλέα ἀπήντησεν. Εὐχαριστῶ,
 φησὶ, τῷ Θεῷ^ε τυφλώσαντί με, ἵνα μὴ ἴδω τὸ πρόσ-
 ωπὸν σου οὕτως ἐκπεπτωκὸς πρὸς τὴν ἀσέβειαν.
 5 Οὐδὲν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο· δευῶς δὲ 30
 καὶ τοῦτο^ι μετήρχειτο· ἑωρακὸς γὰρ τοὺς ἐπὶ Διο-
 κλητιανοῦ μαρτυρήσαντας ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν τιμω-
 μένους, προθύμως τε σπεύδειν ἐπὶ τὸ μαρτυρῆσαι πολ-
 λοὺς ἐπιστάμενος^ς, ὥσπερ αὐτῷ τούτῳ τοὺς Χριστια-
 6 νοὺς ἀμυνόμενος ἐπὶ ἑτέραν ἐτρέπετο. Καὶ τὴν μὲν 35
 ὑπερβάλλουσαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ὀμότητα ὑπερέθετο·
 οὐ μὴν πάντη τοῦ διώκειν ἀπέσχετο· διωγμὸν δὲ^h
 7 λέγω, τὸ ὅπως οὖν ταραττεῖν τοὺς ἡσυχάζοντας. Ἐτά-
 ραττε δὲ ὧδε· νόμῳ ἐκέλευε Χριστιανοὺς παιδεύσεως

^ε τῷ Θεῷ τῷ, et mox ἐκπεπτω-
 κός, Suidas.

^ι Ita F. Suidas. "Cod. Flor. et Sfort. τοῦτο. Quod magis placet. Neque enim Julianus posthæc ulla in re ultus est Marim ipsum; sed in commune omnes Christianos persecutus est, eo persecutionis genere quod refert Socrates. Atque ita in suo codice legerat Nice-

phorus [x. 20]. Sic enim hunc Socratis locum expressit: δευῶς δὲ λίαν τὸ πρᾶγμα μετήρχειτο." VALESIIUS. τοῦτον editt.

^ς Pro ἐπιστάμενος habet ἐπει-
 γομένους Suidas.

^h "Sensus ipse postulat, ut scribatur διωγμὸν γὰρ λέγω, quomodo etiam legit Christophorus." VALESIIUS.

Julianus Christum Galilæum, et Christianos Galilæos appellare consueverat. Maris contra majore cum fiducia imperatori respondens: Gratias, inquit, ago Deo qui me luminibus orbavit, ne viderem vultum tuum, qui in tantam prolapsus es impietatem. Ad hæc imperator tum quidem nihil respondit. Sed postea eum graviter ultus est. Nam cum videret eos qui regnante Diocletiano martyrium subierant, a Christianis honorari, multosque animadverteret alacri animo ad martyrium contendere; quasi hoc ipso Christianos ulcisci volens, aliam ipse viam ingreditur. Et nimiam quidem crudelitatem illam, quæ Diocletiani temporibus vigerat, declinavit: nec tamen a persecutione prorsus abstinuit. Persecutionem enim appello, cum homines quiete et pacate degentes qualicumque modo infestantur. Infestavit autem eos hac

μὴ μετέχειν· ἵνα μὴ, φησὶν, ἀκουώμενοι τὴν γλωτταν ἐτοιμίως πρὸς τοὺς διαλεκτικούς τῶν Ἑλλήνων ἀπαντῶσιν.

ΚΕΦ. ΙΓ.

Περὶ τῆς¹ παραχῆς ἣν ἐποίησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Χριστιανῶν. 5

- 1 Ἐκέλευε δὲ μηδὲ κατὰ τὰ βασιλεία στρατεῦσθαι τοὺς μὴ βουλομένους καταλιπεῖν μὲν τὸν Χριστιανισμόν, ἐπὶ τὸ θύειν δὲ τοῖς ἀγάλμασιν ἔρχεσθαι. 10
- 2 Μήτε μὴν Χριστιανούς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας γίνεσθαι, λέγων ὡς κελεύει νόμος μὴ χρῆσθαι ξίφει κατὰ τῶν^k ἄξια θανάτου πεπλημμεληκότων· πολλοὺς δὲ καὶ κολακείαις καὶ δωρεαῖς ἐπὶ τὸ θύειν προετρέπετο.
- 3 Αὐτίκα γοῦν, ὡς ἐν χωνευτηρίῳ, οἷτε ὄντες Χριστιανοὶ 15 καὶ οἱ νομιζόμενοι φανεροὶ πᾶσιν ἐγίνοντο· οἱ μὲν γὰρ ὀρθῇ γνώμῃ Χριστιανίζοντες εὐθυμότεροι τὴν ζῶνην ἀπετίθεντο, πάντα μᾶλλον ὑπομένειν ἢ ἀρνεῖσθαι τὸν Χριστὸν αἰρούμενοι. Ἐν τούτοις ἦσαν

¹ Περὶ ὧν ἐποίουν οἱ ἕλλ. Μ. μεληκότας e corr. Μ. κατὰ τῶων ἐποίουν quoque F.

^k κατὰ τινοὺς τοὺς ἀ. θ. πεπλημ- ceph. x. 24.

ratione. Legem tulit, ne Christiani humanioribus disciplinis instituerentur: ne si linguam, ut aiebat, acuisset, Gentilium dialecticis expeditius responderent.

CAPUT XIII.

De tumultu quem Pagani contra Christianos excitarunt.

Interdixit etiam ne in palatio militarent, qui Christianam religionem abjicere, et simulacris sacrificare nollent. Ad hæc ne Christiani regendas provincias acciperent. Quippe, aiebat, lex ipsorum gladio uti vetat adversus eos qui capitale supplicium commeriti fuerint. Multos præterea partim blanditiis, partim muneribus, ad sacrificandum impulit. Confestim igitur tum qui veri, tum qui falsi Christiani essent, tanquam in fornace probati, omnibus innotuerunt. Nam qui sincere atque ex animo Christiani erant, libenti animo cingulum deposuerunt, quidvis ferre parati potius quam Christum negare. Inter hos fuere Jovianus, Valen-

Ἰοβιανός, Οὐαλεντιανός τε καὶ Οὐάλης, οἱ καὶ ὕστερον 20
 βασιλεύσαντες· ἕτεροι δὲ ὅσοι μὴ ὀρθῇ γνώμῃ
 ἐχριστιανίζον, καὶ ὅσοι τὰ χρήματα καὶ τὴν ἐνταῦθα
 τιμὴν τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας προέκριναν, μηδὲν
 5 μελλήσαντες πρὸς τὸ θύειν ἀπέκλιον. Ὡν εἰς ἦν
 καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως σοφιστῆς Ἐκρηβόλιος·
 ὅστις τοῖς ἤθεσι τῶν βασιλέων ἐπόμενος, ἐπὶ μὲν 25
 Κωνσταντίου διαπύρως χριστιανίζειν ὑπεκρίνατο· ἐπὶ
 δὲ Ἰουλιανοῦ γοργὸς^m Ἕλληνα ἐφαίμετο· καὶ αὐθις
 6 μετὰ Ἰουλιανὸν χριστιανίζειν ἤθελε. Ῥίψας γὰρ
 ἑαυτὸν πρηγῆ πρὸ τῆς πύλης τοῦ εὐκτηρίου οἴκου,
 πατήσατέ με, ἐβόα, τὸ ἄλας τὸ ἀναίσθητον· τοι- 30
 οὔτος μὲν οὖν κοῦφος καὶ εὐχερῆς Ἐκρηβόλιος πρό-

¹ Ita locum hunc emendavi ex M. ἐχριστιανίζον, ὅσοι τὰ χρήματα καὶ τὴν ἐνταῦθα τιμὴν τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας προκρίναντες μὴ μελλήσαντες edit. μὴ δὲ μελλ. F. "Scribendum puto ὡς τὰ χρήματα καὶ τὴν ἐνταῦθα τιμὴν, τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας προκρίναντες. Quam emendationem confirmat Epiphanius. Schol. sic: *Quippe qui pecunias et honorem præsentem felicitati veræ fidei præponerent, &c.* Niceph. x. 23. ὅσοι δὲ μὴ ὀρθῇ γνώμῃ τὰ Χριστιανῶν ἠσπάζοντο, καὶ τὸ ἀληθές εὐδαιμον τῆς ἐνταῦθα τιμῆς καὶ τῶν χρημάτων

προϋτίθεντο, &c. Quod emendationem nostram non mediocriter confirmat." VALESIIUS. At vero neque ipsa verba Epiphanius sunt quæ citat Valesius, neque Epiphanius hunc locum adeo presse Latine vertit ut ad rem faceret. Capitulum (38) ille sic incipit: *Plurimi siquidem non recta mente Christianum habentes nomen, quippe pecunias et honorem præsentem felicitati veræ fidei præponentes, ad sacrificiorum scelera descenderunt.*

^m ἄλογος Suidas c. 1167.

tinianus et Valens, qui postea imperium tenuerunt. Ceteri vero qui non ex animo Christiani erant, sed divitias et honores hujus sæculi veræ felicitati præferebant, sine ulla cunctatione ad sacrificandum se contulerunt. Ex quorum numero fuit Ecebolius sophista urbis Constantinopolitanæ. Qui quidem ad imperatorum mores sese fingens atque accommodans, Constantio quidem regnante, Christianam se religionem ardentissime colere simulavit: Juliani vero temporibus, Gentilium superstitioni supra modum addictus apparuit: post obitum Juliani, rursus Christianam religionem profiteri voluit. Etenim pro foribus ecclesiarum se pronum abjiciens, his vocibus usus esse dicitur: Calcate me ut sal insipidum. Hujusmodi fuit Ecebolius; sicut antea levis atque

7 τερόν τε καὶ ὕστερον ἦν. Τότε δὲ ὁ βασιλεὺς Πέρ-
 σας ἀμύνεσθαι βουλόμενος, ἀνθ' ὧν ἐπὶ Κωνσταντίου
 τὴν Ῥωμαίων χώραν κατέδραμον, σπουδαίως διὰ τῆς
 8 Ἀσίας ἐπὶ τὰ Ἐφῶ μέρη διέβαινε. Εἰδὼς δὲ ὅσα 35
 πόλεμος ἔχει κακὰ, καὶ ὡς πολλῶν δέεται χρημάτων
 καὶ ἄνευ τούτων οὐ κατορθοῦται, πανούργως ἐπενόησε
 9 συλλέγειν τὰ χρήματα παρὰ τῶν Χριστιανῶν. Τοῖς
 γὰρ μὴ βουλομένοις θύειν ἐπέθηκε χρηματικὴν κατα-
 δίκην· καὶ ἀπαίτησις κατὰ τῶν ἀληθῶς χριστιανι- 40
 ζῶντων ἐγένετο σύντονος· ἕκαστος γὰρ κατὰ τὴν
 10 ὑπαρξίν ἀναλόγως εἰσέφερε. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς
 ἀδίκου συλλογῆς τῶν ἀδίκων χρημάτων ταχὺ πλού- 189
 σιος ἦν· ἐχρήτο γὰρ τῷ νόμφ, ὅπου τὸ μὴ παρῆν,
 11 καὶ ὅπου διέβαινε. Τηνικαῦτα καὶ οἱ Ἕλληνες τῶν
 χριστιανίζοντων κατέτρεχον· σύρροιά τε τῶν φι-
 λοσοφῶν λεγόντων ἐγένετο· καὶ τελετὰς τινὰς 5
 συνίστασαν, ὡς καὶ σπλαγχνοσκοπούμενοι παῖδας
 καταθύειν ἀφθόρους ἄρρενας καὶ θηλείας, καὶ τῶν

ⁿ παρὰ τῶν χριστιανῶν συλλ. παρὰ τ. χριστιανῶν συναγαγεῖν τὰ
 τὰ χρήματα F. et Niceph. x. 24. χρ. M. συναγαγεῖν C.

inconstans, ita etiam postea. Per idem tempus imperator, cum
 Persas ulcisci vellet ob crebras incursiones quas Constantii tem-
 poribus in agrum Romanum fecerant, per Asiam in Orientis
 partes prope contendit. Cumque intelligeret quot mala bellum
 apportare soleat, et quanta pecunia opus sit, sine qua bellum
 commode geri non potest, magnam auri vim callide a Christianis
 extorquere constituit. Etenim pecuniarium mulctam imposuit
 iis qui sacrificare abnuerent: ipsaque exactio in eos qui vere
 Christiani essent, plena erat severitatis. Unusquisque enim pro
 modo facultatum suarum pecuniam conferre cogebatur. Ita im-
 perator per injustam malæ pecuniæ exactionem brevi locuples
 factus est. Nam lex executioni mandabatur, non solum ubi
 imperator aderat, sed in iis etiam locis ad quæ minime accesserat.
 Tunc etiam Pagani in Christianos irrurunt: et concursus factus
 est eorum qui se philosophos prædicabant. Quin etiam nefanda
 quædam mysteria ab illis excogitata sunt: ita ut pueros impu-
 beres utriusque sexus immolarént, extaque eorum inspicerent,

12 σαρκῶν ἀπογείσθαι. Καὶ ταῦτα ἐποίουν κατὰ τε¹
 τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ κατὰ τὰς Ἀθήνας, καὶ κατὰ
 13 τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Ἐνθα καὶ κατὰ Ἀθανασίου τοῦ 10
 ἐπισκόπου σκευωρίαν ποιησάμενοι γνωρίζουσι βασι-
 λέϊ, ὡς λυμαινοστο τὴν πόλιν καὶ πᾶσαν τὴν Αἴ-
 γυπτον, καὶ δεῖν αὐτὸν ἀπαλλάττειν τῆς πόλεως
 κекίνητό τε κατ' αὐτοῦ ἐκ προστάγματος βασιλικοῦ
 καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας ἑπαρχος. 15

ΚΕΦ. ΙΔ.

Περὶ τῆς Ἀθανασίου φυγῆς.

1 Ὁ δὲ φεύγει πάλιν, εἰπὼν τοῖς γνωρίμοις, ὑποστα-
 λῶμεν μικρὸν ὧ φίλοι, νεφύδριον γάρ ἐστι, καὶ 20
 παρέρχεται ταῦτα εἰπὼν, εὐθὺς ὡς εἶχε, πλοῖον διὰ
 τοῦ Νείλου εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔφυγεν· ἐδίωκον δὲ
 2 κατόπιω οἱ συλλαβεῖν αὐτὸν σπεύδοντες. Ἐπειδὴ δὲ
 οὐ πόρρωθεν εἶναι ἐπύθετο τοὺς διώκοντας, οἱ μὲν
 συνόντες ὡς ἐπὶ τὴν ἔρημον αὐθις φεύγειν ἐκέλευον· 25
 ὁ δὲ σοφῆ γνώμη χρησάμενος διέφυγε τοὺς διώκον-

¹ τε om. M.

carnes denique degustarent. Atque hæc tum in aliis urbibus facta sunt, tum Athenis et Alexandriæ. Qua quidem in civitate, concinnatis adversus Athanasium calumniis imperatori significarunt, urbem ab illo et universam Ægyptum vastari, eumque pellendum esse ex civitate. Sed et præfectus Ægypti, jussu imperatoris adversus eumdem Athanasium insurrexit.

CAPUT XIV.

De fuga Athanasii.

Igitur ille fugam denuo capessit, amicos his verbis affatus: Secedamus paulisper, o amici: nam nubecula est, quæ cito evanescet. His dictis, protinus conscensa nave trajectoque Nili alveo, in Ægyptum fugit. Insequebantur eum a tergo, qui comprehendere illum studebant. Ille cum persecutores haud procul abesse didicisset, comitesque ipsum hortarentur ut denuo fugeret ad solitudinem, prudenti usus consilio manus persequentium ef-

3τας. Τοῖς γὰρ διώκουσιν ἐξυποστρέψαντας ἀπαντᾶν
 συνεβούλευε· καὶ τοῦτο ἦ τάχος ἐγένετο· ἐπεὶ δὲ
 πλησίον τῶν διωκόντων οἱ πρὸ μικροῦ φεύγοντες
 ἦσαν, οὐδὲν^m οἱ ζητοῦντες ἠρώτων τοὺς περὶ Ἀθανά- 3°
 4σιον, ἢ, που Ἀθανάσιον τεθέανται. Οἱ δὲ ἐγγὺς αὐτοῦⁿ
 ποῦ εἶναι ἐμήνυον, καὶ εἰ^o ἐπισπεύσειεν, οὐκ εἰς
 5μακρὰν αὐτὸν καταλήψασθαι ἔλεγον. Καὶ οὕτως οἱ
 μὲν παρατραπέντες συντόνως μάτην ἐδίωκον· ὁ δὲ
 διαφυγὼν τὴν Ἀλεξάνδρειαν λαβραίως κατέλαβε. 35
 6Καὶ ἐκεῖ λαυθάνων διῆγεν, ἕως οὗ ὁ διωγμὸς ἐπαύ-
 σατο. τοιαῦτα μὲν οὖν μετὰ τοὺς πολλοὺς Χρι-
 στιανικοὺς διωγμοὺς καὶ τὰ παρ' Ἑλλήνων κακὰ τὸν
 7Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον διεδέξατο. Οἱ μέντοι κατὰ 190
 τὰς ἐπαρχίας ἄρχοντες, καιρὸν οἰκείου κέρδους τὴν
 τοῦ βασιλέως θρησκείαν νομίσαντες, πέρα τῶν βασι-
 λικῶν προσταγμάτων τοὺς Χριστιανοὺς κακῶς διετί-
 θεσαν, χρήματα μὲν πλείονα ἢ ἐχρῆν εἰσπραττό- 5

^m “ Malle, ἠρώτων τοὺς περὶ
 Ἀθανάσιον, εἶπον Ἀθανάσιον τεθέ-
 ανται: expuncta voce οὐδὲν, quæ
 inepta est ac superflua. Emenda-
 tionem nostram confirmat Ni-
 cephorus, apud quem hæc vox
 non legitur, sive quod ipse eam
 in suo codice non invenerat,

sive quod eam locutionem non
 probabat. Porro hæc narratio
 desumpta est ex Rufino [x. 33].”
 VALESIIUS.

ⁿ Legendum videtur αὐτὸν ε
 Rufino et Niceph. x. 19. Tum
 ἦπον C.

^o καὶ ἐπισπεύσειεν M.

fugit. Persuasit enim illis ut conversi persequentibus occurrerent. Quod quidem celerrime factum est. Cum igitur hi qui paulo ante fugiebant, jam proximi essent persequentibus: illi qui Athanasium quærebant, nihil aliud ab ejus comitibus quæsierunt, quam utrum Athanasium vidissent. Isti vero eum prope esse indicaverunt, ac si properarent, brevi illum comprehensuros esse. Ita illi delusi, Athanasium acriter frustra consecrati sunt. Ille autem elapsus, clanculo venit Alexandriam; ibique delituit quoad usque sedata esset persecutio. Hujusmodi mala Alexandrinum episcopum exceperere, post crebras partim a Christianis, partim a Gentilibus illatis ei persecutiones atque ærumnas. Porro præsides provinciarum ex imperatoris superstitione occasionem lucrandi captantes, ultra quam mandatum fuerat a principe, Christianos

μενοι, ἔστι δὲ ὅτε καὶ σωματικὰς τιμωρίας προσά-
 8 γοντες. Ταῦτα μαυθάνων ὁ βασιλεὺς περιεώρα, καὶ
 τοῖς Χριστιανοῖς περὶ τούτου προσελθοῦσιν αὐτῷ,
 ὑμέτερόν ἐστιν, ἔλεγεν αὐτοῖς^ρ, πάσχοντας κακῶς
 ὑπομένειν τούτο γὰρ τοῦ ὑμετέρου Θεοῦ παράγ-
 γελμα.

ΚΕΦ. ΙΕ.

10

Περὶ τῶν ἐν Μηρῷ τῇ^ρ πόλει τῆς Φρυγίας ἐπὶ Ἰουλιανοῦ
 μαρτυρησάντων.

1 Ἐν γοῦν^ρ Μηρῷ πόλει τῆς ἐπαρχίας τῆς Φρυ-
 γίας ἄρχων ἦν³ Ἀμάχιος, τὸ τῆδε ἱερὸν ἀνοιγῆναι 15
 προστάξας, ἐκκαθαίρεσθαί τε τὸν ἐκ τοῦ χρόνου
 συναχθέντα ρύπον ἐκέλευε, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀγάλματα
 2 ἐπιμελείας ἤξιον. Τοῦτο γινόμενον σφόδρα τοὺς
 Χριστιανοὺς ἐλύπει. Μακεδόνιος δέ τις καὶ Θεό-
 δουλος καὶ Τατιανὸς ζήλω τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν 20
 λύπην οὐκ ἤνεγκαν, ἀλλ' ἔνθερμον τὸ φρόνημα πρὸς

^ρ Ita F. M. αὐτοὺς πάσχοντας
 editt. αὐτοὺς non agnoscunt Ni-
 ceph. x. 24. et Eriphan. vi. 39.
^ρ τῇ πόλει om. M.

peram M. τῇ Μηρῷ editt.

³ " Delendum est ἦν, vel certe
 ejus loco scribendum est ἄν."
 VALESIIUS.

^ρ Ita F. γοῦν μικρῶ πόλει per-

vexabant: nunc pecuniæ majorem vim quam oportebat, ab illis
 exigentes: interdum etiam tormenta corporibus eorum infligentes.
 Hæc imperator cum probe sciret, negligebat tamen: et Christianis
 ob eam causam ipsum adeuntibus ita respondit: Vestrum est pa-
 tienter ferre aliorum injurias: hoc enim est præceptum Dei vestri.

CAPUT XV.

*De iis qui regnante Juliano apud Merum Phrygiæ urbem martyrio
 perfuncti sunt.*

Eodem tempore apud Merum urbem Phrygiæ præses provincie
 Amachius templum aperiri jussit, et sordes quæ longinquitate tem-
 poris in eo coacervatæ erant, exportari: statuas denique illic
 positas expoliri præcepit. Hoc illius factum Christianorum animis
 gravem incusit dolorem. Itaque Macedonius quidam et Theo-
 dulus ac Tatianus, zelo Christianæ religionis incensi, eam in-
 dignitatem ferre minime potuerunt. Sed incredibili quodam
 virtutis amore flagrantes, noctu in templum irruunt, et statuas

ἀρετὴν κεκτημένοι, νυκτὸς εἰς τὸν ναὸν εἰσπηδήσαντες
 3 συντρίβουσι τὰ ἀγάλματα. Τοῦ δὲ ἡγεμόνος ἐπὶ
 τῷ γεγονότι σφόδρα χαλεπήναντος, καὶ πολλοὺς τῶν
 κατὰ τὴν πόλιν ἀναιτίων ἀναιρεῖσθαι σπουδάζοντος, 25
 προσφέρουσιν ἑαυτοὺς οἱ αὐθένται τοῦ πράγματος·
 καὶ μᾶλλον αὐτοὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀποθνήσκειν
 ἠροῦντο, ἥπερ ἰδεῖν ἑτέρους ἀνθ' ἑαυτῶν ἀποθνή-
 4 σκοντας. Τούτους λαβὼν ὁ ἡγεμὼν ὡς ὑπὲρ τοῦ
 ἀδικήματος τοῦ παρ' αὐτῶν γενομένου διὰ θυσίας
 ἀπολογεῖσθαι ἐκέλευε· μὴ ποιούντας δὲ τοῦτο τιμω- 30
 5 ρεῖσθαι ἠπέιλει. Οἱ δὲ γενναῖοι τὸ φρόνημα ὄντες,
 μικρὰ τῶν ἀπειλῶν φροντίσαντες, πάνθ' ὑπομένειν
 ἐτόμως εἶχον· καὶ μᾶλλον θνήσκειν ἠροῦντο ἢ ταῖς
 6 θυσίαις μολύνεσθαι. Τότε δὴ πάσαις βασιάνοις ὑπο- 35
 7 βαλὼν τοὺς ἄνδρας, τέλος ἐσχάrais ἐπιθεῖς, καὶ πῦρ
 7 ταύταις ἐπιτεθῆναι κελεύσας, οὕτως ἀπόλλυσιν. Οἱ
 δὲ τὴν κορωνίδα τῆς ἀνδρίας τηρικαῦτα ἐπέδειξαν,
 8 πρὸς τὸν ἡγεμόνα τοιαῦτα εἰπόντες. Εἰ ἐπεθύμησας
 ὀπτῶν, ὦ Ἀμάχιε, κρεῶν ἀπογεύσασθαι, στρέψον 40
 ἡμᾶς καὶ εἰς τὰς ἑτέρας πλευρὰς, ἵνα μὴ εἰς τὴν
 γεῦσιν ἡμίοπτοι φανῶμέν σοι. τοῦτον μὲν οὖν τὸν
 τρόπον οὗτοι τὸν βίον ἐτέλεσαν.

omnes confringunt. Quo facto præses graviter commotus, cum multos in ea urbe qui prorsus insontes erant, supplicio afficere vellet; auctores facinoris ultro sese obtulere: et pro veritatis defensione ipsi occumbere maluerunt, quam sinere ut alii ipsorum vice occiderentur. Eos igitur comprehendens iudex, jubet ut facinus ab ipsis perpetratum eluant sacrificando: ni ita fecerint, supplicium interminatur. At illi utpote generoso animo præditi, spretis ejus minis, paratos se ostenderunt ad tormenta quælibet sustinenda, et mori multo quam sacrificiis pollui maluerunt. Iudex igitur cum omni tormentorum genere eos excruciasset, tandem craticulæ impositos subdito igne cremari jussit. Tunc vero illi extremum specimen fortitudinis ediderunt, his verbis præsidem allocuti. Si cupis, Amachi, carnes assas degustare, verte nos in alterum latus, ne forte gustui tuo semiassati videamur. Hoc illi modo vitam finierunt.

ΚΕΦ. ΙΓ.

191

Ὡς τὸ τοῦ βασιλέως κωλύσαντος τοὺς Χριστιανοὺς Ἑλληνικὴν παιδεύσασθαι μαθάνειν, οἱ Ἀπολιναριοὶ εἰς τὸ ἐπιγράφειν λόγους ἐρμήθησαν.

1 Ὁ μὲντοι τοῦ βασιλέως νόμος, ὃς^u τοὺς Χριστιανοὺς 5
Ἑλληνικῆς παιδείας μετέχειν ἐκώλυε, τοὺς Ἀπολινα-
ρίου, ὧν καὶ πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, φανερωτέρους
2 ἀπέδειξεν. Ὡς γὰρ ἄμφω ἦσθη ἐπιστήμονες λόγων,
ὁ μὲν πατὴρ γραμματικῶν, σοφιστικῶν δὲ ὁ υἱός, χρειώ- 10
δεις ἑαυτοὺς πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν τοῖς Χριστιανοῖς
3 ἀπέδεικνον. Ὁ μὲν γὰρ εὐθύς γραμματικὸς ἄτε^x,
τὴν τέχνην γραμματικὴν^y Χριστιανικῶ τύπῳ συνέ-
ταττε· τά τε Μωϋσέως βιβλία διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ λεγο-
μένου μέτρου μετέβαλε, καὶ ὅσα κατὰ τὴν παλαιὰν 15
4 διαθήκην ἐν ἱστορίας τύπῳ συγγέγραπται. Καὶ τοῦτο
μὲν τῷ δακτυλικῶ^z μέτρῳ συνέταττε· τοῦτο δὲ καὶ
τῷ τῆς τραγῳδίας τύπῳ δραματικῶς ἐξειργάζετο· καὶ
παντὶ μέτρῳ ρυθμικῶ ἐχρήτο, ὅπως ἂν μηδεὶς τρόπος

^t Pro hoc titulo habet, Ὅτι ἀπολιναριοὶ τὰς γραφὰς ἐμμέτρως μετέφρασαν, M.

^u ὁ τοῦς, et μοx κωλύων, M.

^x "Melius, τὴν τε τέχνην, vel

certe mutanda est distinctio hoc modo: ὁ μὲν γὰρ εὐθύς γραμματικὸς ἄτε." VALESIIUS.

^y γραμματικὸς M.

^z ἡρωικῶ M. C.

CAPUT XVI.

Quomodo Apollinares ad scribendos libros sese contulerint, cum imperator Christianos Græcis disciplinis institui vetuisset.

Ceterum lex illa imperatoris Juliani, qua Christianos Græcorum disciplinis institui vetabat, duos illos Apollinares quorum superius mentionem fecimus, multo quam antea illustriores reddidit. Nam cum uterque humaniorum disciplinarum peritia esset instructus: pater quidem grammaticæ, filius autem rhetoricæ; ambo plurimum utilitatis eo tempore Christianis attulerunt. Pater enim utpote grammaticus, artem grammaticam ad Christianæ religionis formam composuit, et Moysis libros heroico carmine interpretatus est. Alios præterea veteris instrumenti libros qui historiarum more conscripti sunt, partim dactylico carmine exposuit, partim ad formam tragædiæ personis adhibitis elaboravit. Omnique

τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης τοῖς Χριστιανοῖς ἀνήκοος^a 20
 5 ἦ. Ὁ δὲ^b νεώτερος Ἀπολιναρίου, εὖ πρὸς τὸ λέγειν
 παρεσκευασμένος, τὰ εὐαγγέλια καὶ τὰ ἀποστολικά
 δόγματα ἐν τύπῳ διαλόγων ἐξέθετο, καθὰ καὶ Πλάτων
 6 παρ' Ἑλλησιν. Οὕτω μὲν οὖν τῷ Χριστιανισμῷ^c 25
 χρειώδεις φανέντες τοῦ βασιλέως τὸ σόφισμα διὰ
 7 τῶν οἰκείων πόνων ἐνίκησαν. Ἄλλ' ἡ πρόνοια τοῦ
 Θεοῦ κρείστων ἐγένετο καὶ τῆς τούτων σπουδῆς καὶ
 τῆς τοῦ βασιλέως ὀρμῆς· ὁ μὲν γὰρ νόμος οὐκ
 εἰς μακρὰν ἀπέσθη τῷ βασιλεῖ, ὡς προϊόντες δηλώ- 30
 σομεν, τῶν δὲ οἱ πόνοι ἐν ἴσῳ τοῦ μὴ γραφήναι
 8 λογιζονται. Ἄλλ' ἐρεῖ τις γοργῶς πρὸς ἡμᾶς ἀπαν-
 τῶν, πῶς φῆς προνοία Θεοῦ ταῦτα γενέσθαι; τὴν
 μὲν γὰρ τοῦ βασιλέως ταχεῖαν τελευτὴν λυσιτελήσαι
 τῷ Χριστιανισμῷ δῆλον ἐστὶ· τὸ δὲ παρερρίφθαι 35
 τὰ τῶν Ἀπολιναρίων χριστιανικὰ ποιήματα, καὶ πάλιν
 τοὺς Χριστιανοὺς τὴν Ἑλλήνων μανθάνειν παι-
 δεῖαν, οὐκέτι τοῦτο λυσιτελεῖν τῷ Χριστιανισμῷ
 πρὸς βλάβης γὰρ εἶναι τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν

^a ἀνοίκειος C.^b δέ γε M.

numerorum genere de industria usus est, ne qua Græcicæ locutionis forma Christianis nova atque inaudita relinqueretur. Junior autem Apollinaris in arte dicendi valde exercitatus, evangelia et apostolorum scripta ad formam dialogorum exposuit exemplum Platonis apud Græcos secutus. Ad hunc modum cum Christianæ religioni utiles se præbuisent, imperatoris calliditatem suo labore superarunt. Verum divina providentia tum diligentiam illorum, tum imperatoris conatum multis partibus vicit. Etenim lex illa simul cum ipso principe celeriter extincta est, ut in progressu historiæ declarabimus. Istorum autem labores perinde habentur, ac si nunquam scripti fuissent. Verum hic aliquis nobis acriter occurret ita dicens: cur Dei providentia ista fieri affirmas? Etenim celerem quidem imperatoris interitum, Christianorum rebus profuisse constat. Quod vero Christiana Apollinarium scripta abjecta sunt e manibus, et Christiani Græcorum disciplinis denuo imbui cœperunt, id Christianæ religioni

9 πολυθείαν διδάσκουσιν. Πρὸς ταῦτα οὖν τὰ ὑπο-40
πίπτοντα ἡμῖν ὡς οἶόν τε λέξομεν. ἡ Ἑλληνικὴ
παίδευσις οὔτε παρὰ τοῦ Χριστοῦ, οὔτε παρὰ τῶν
αὐτοῦ μαθητῶν, ἢ ὡς θεόπνευστος ἐδέχθη, ἢ ὡς ἐπι- 192
10 βλαβῆς ἐξεβλήθη. Καὶ τοῦτο, ὡς ἡγοῦμαι, οὐκ
ἀπρονοήτως ἐποίησαν· πολλοὶ γὰρ τῶν παρ' Ἑλ-
λησι φιλοσοφῆσαντων οὐ μακρὰν τοῦ γνῶναι τὸν
11 Θεὸν ἐγένοντο. Καὶ γὰρ καὶ πρὸς τοὺς ἀπρονοήσιαν 5
εἰσάγοντας, οἷον Ἐπικουρείους^c, ἢ ἄλλως^d ἐριστικὸς,
μετὰ τῆς λογικῆς ἐπιστήμης γενναίως ἀπήντησαν,
12 τὴν ἀμαθίαν αὐτῶν ἀνατρέποντες. Καὶ διὰ τούτων
τῶν λόγων, χρειώδεις μὲν τοῖς τὴν εὐσέβειαν ἀγα-
πῶσι κατέστησαν, οὐ μὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ λόγου 10
ἐκράτησαν, τοῦ μὴ γνῶναι τὸ ἀποκρυπτόμενον ἀπὸ
τῶν γενεῶν καὶ ἀπὸ τῶν αἰώνων κατὰ Χριστὸν
13 μυστήριον. Καὶ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἐν τῇ πρὸς
Ῥωμαίους ἐπιστολῇ ὁ ἀπόστολος δείκνυσι, δι' ὧν
φησίν, Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὄργη Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ^e 15

^c Ita F. sicut monuerat Chri-
stophorson. Ἐπικουρείους ceteri.

sione Latina.

^e Ita F. M. et Roman. i. 18.

^d ἄλλως Christophorson.
quem sequitur Valesius in ver-

οὔραων editt.

haudquaquam conducit. Periculosa enim inprimis et noxia est Græcorum disciplina, quippe quæ deorum multitudinem inducit. Ad hæc nos pro virili parte ea respondebimus, quæ nobis in mentem veniunt. Gentilium disciplinas Christus et ejus discipuli nec susceperunt tanquam inspiratas divinitus, nec tanquam noxias penitus rejecerunt. Atque id consulto ab illis factum esse opinor. Multi enim apud Græcos philosophi, a Dei cognitione haud procul abfuerunt. Nam disserendi scientia instructi, adversus Epicureos et alios contentiosos sophistas qui Dei providentiam negabant, strenue decertarunt, eorum confutantes incitiam. Ac per hos quidem libros viris pietatis studiosis non parum attulerunt utilitatis: id tamen quod religionis caput est, haudquaquam sunt assecuti; propterea quod mysterium Christi a generationibus et sæculis absconditum ignorarent. Atque hoc ita se habere apostolus in epistola ad Romanos declarat his verbis: Revelatur enim

ἐπὶ πάσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, διότι τό γνωστὸν 14 τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. Ὁ Θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφάνερωσε τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοράται, ἢ 20 τε αἰδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης εἶν τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους· διότι γνόντες τὸν Θεὸν, οὐχ 15 ὡς Θεὸν ἐδόξασαν. Διὰ τούτων φαίνονται γνῶσιν μὲν ἀληθείας ἔχοντες, ἣν ὁ Θεὸς αὐτοῖς ἐφάνερωσεν, ἔνοχοι δὲ γίνονται, διότι γνόντες τὸν Θεὸν οὐχ 25 ὡς Θεὸν ἐδόξασαν. Οὐκοῦν τὸ μὴ κωλύσαι τὰ Ἑλλήνων μαθάνειν τῇ γνώμῃ τῶν βουλομένων κατέλιπον 8. εἰς μὲν οὖν οὗτος λόγος εἰρήσθω ἡμῖν πρὸς τὸ προκείμενον ἕτερος δὲ τοιοῦτος. 17 Αἱ θεόπνευστοι γραφαὶ δόγματα μὲν θαυμαστὰ καὶ ὄντως θεῖα διδάσκουσι· καὶ πολλὴν μὲν εὐλάβειαν 30 καὶ βίον ὀρθὸν τοῖς ἀκροαταῖς ἐντιθέασι, πίστιν τε θεοφιλή τοῖς σπουδαίοις παρέχουσιν· οὐ μὴν τέχνην

^f Scribendum est τῆ. ⁸ κατέλιπον Christophorson. Tum eis perperam F.

ira Dei de caelo super omnem impietatem et iniquitatem hominum, qui veritatem in injustitia detinent: quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis revelavit. Invisibilia enim ejus a creatione mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus atque divinitas: adeo ut sint inexcusabiles: quia cum cognovissent Deum, non ut Deum glorificaverunt. Ex quibus apparet habuisse quidem illos veritatis cognitionem, quam Deus ipsis patefecerat: reos tamen esse, propterea quod cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificarunt. Cum igitur apostoli gentilium disciplinis operam dare nequaquam vetuerint, id in cujusque arbitrio situm esse voluerunt. Atque hæc prima sit ratio qua ad propositam quæstionem respondemus. Altera vero est hujusmodi. Scripturæ divinitus inspiratæ, dogmata quidem admiranda tradunt prorsusque divina: et tum eximiam pietatem rectamque vivendi rationem auditorum animis insinuant: tum fidem Deo acceptam studiosis hominibus præbent. Artem vero dicendi minime docent, qua illis qui verita-

διδάσκουσι λογικὴν πρὸς τὸ δύνασθαι ἀπαντᾶν τοῖς
 18 βουλομένοις τῇ ἀληθείᾳ προσπολεμεῖν. Σφόδρα δὲ
 καταπολεμοῦνται οἱ πολέμοι, ὅταν τοῖς αὐτῶν ὅπλοις 35
 χρώμεθα κατ' αὐτῶν· τοῦτο δὲ οὐκ ἐνῆν^h ὑπαρξεν
 τοῖς χριστιανίζουσι, δι' ὧν οἱ Ἀπολωνάριοι ἔγραψαν.
 19 Τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς σκοπήσας νόμον
 τοὺς Χριστιανοὺς ἀπέτρεπε τὰ Ἑλλήνων παιδεύεσθαι·
 εὖ γὰρ ἠπίστατο, ὡς οἱ μῦθοι εὐδιάβολον αὐτοῦ τὴν 40
 20 δόξαν ποιήσουσιν. Ὡν καὶ καταγνοὺς Σωκράτης ὁ
 παρ' αὐτοῖς κορυφαῖότατος φιλόσοφος, ὡς παραχαράσ-
 21 σων τὰ παρ' αὐτοῖς δαιμόνια κατεκρίθη. Ἄλλως τε
 παρεγγυῶσιν ἡμῖν ὁ, τε Χριστὸς καὶ ὁ τούτου ἀπό-
 στολος, Γίνεσθεⁱ τραπεζίται δόκιμοι· ὥστε τὰ πάντα 45
 δοκιμάζειν τὸ καλὸν κατέχοντας· προσέχειν δὲ, Μὴ
 τις ὑμᾶς ἔσται συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ
 22 κενῆς ἀπάτης. Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν πεισόμεθα^k, εἰ μὴ
 ὅπλα τῶν πολεμίων κτησαίμεθα, καὶ ἐν τῷ κτᾶσθαι 50
 μὴ τὰ τῶν πολεμίων φρονῶμεν· ἀλλὰ τὸ μὲν κακὸν

^h ἐλάχιστον ἦν τοῖς Niceph. Tum τραπεζίται F. τραπεζίται
 x. 26. Steph. Genev.

ⁱ Ita F. M. γίνεσθαι editt. ^k πησόμεθα F.

tem oppugnare nituntur, resistere possumus. Porro adversarii
 tunc facillime expugnantur, cum illorum armis contra ipsos uti-
 mur. Istud autem Christianis suppetere non poterat ex iis libris
 quos Apollinares conscripsere. Quod cum Julianus etiam per-
 spexisset, lege lata prohibuit ne Christiani Græcorum disciplinis
 imbuerentur. Probe enim sciebat, futurum ut fabulæ opinionem
 quam ipse imbiberat, ridiculam et reprehensioni obnoxiam redde-
 rent. Quas quidem Socrates philosophorum apud illos facile
 princeps cum improbaret, perinde ac si dæmonia ipsorum violare
 tentasset, condemnatus est. Præterea tum Christus, tum ejus
 apostolus nobis præcipiunt, ut eimus boni nummularii, omnia qui-
 dem explorantes, quod autem probum est retinentes: attenda-
 musque ne quis per philosophiam et inanem fallaciam nos decipiat.
 Istud autem nunquam assequemur, nisi adversariorum armis potia-
 mur; iisque potiti, non idem cum ipsis sentiamus: sed malum
 quidem aversemur: bonum autem ac veritatem tenentes, cuncta

ἐκτρεπόμεθα, τὸ δὲ καλὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔχοντες 193
 πάντα προσλαμβάνομεν δοκιμάζοντες· τὸ γὰρ καλὸν
 23 ἔνθα ἂν ἦ, ἴδιον τῆς ἀληθείας ἐστίν. Εἰ δέ τις ἡμᾶς
 βιαίως ταῦτα λέγειν νομίζει, σκοπησάτω ὅτι ὁ ἀπό-
 στολος οὐ μόνον οὐ κωλύει μαυθάνειν Ἑλληνικὴν 5
 παιδευσιν, ἀλλὰ γὰρ φαίνεται καὶ αὐτὸς μὴ ἀμελή-
 σασ αὐτῆς, ἕνεκεν τοῦ γνῶναι πολλὰ τῶν εἰρημένων
 24 τοῖς Ἑλλησιν. Ἐπεὶ πόθεν ὀρμώμενος ἔλεγε, Κρη-
 τες αἰεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί, εἰ μὴ
 τοὺς Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητὸς, ἄνδρος τελεστοῦ¹ ἀνε- 10
 25 γνώκει χρησμούς; Ἡ πόθεν ἐγνώκει τὸ, Τοῦ γὰρ
 καὶ γένος ἐσμέν, εἰ μὴ τὰ Φαινόμενα τοῦ ἀστρονόμου
 26 Ἀράτου ἠπίστατο; Ἀλλὰ καὶ τὸ, Φθειρούσιν ἦθη
 χρηστὰ ὀμιλῖαι κακαί, δείκνυσι μὴ ἀνήκοον τῶν Εὐ-
 27 ριπίδου δραμάτων τυγχάνοντα. Καὶ τί δεῖ περὶ τού- 15
 των μηκύνειν τὸν λόγον; καὶ ἀνέκαθεν, ὡς ἕκ τινος
 μὴ κεκωλυμένης συνηθείας, οἱ κατὰ τὰς ἐκκλησίας
 διδάσκαλοι δείκνυνται ἄχρι γήρως^m τὰ Ἑλλήνων
 ἀσκούμενοι· τοῦτο μὲν εὐγλωττίας χάριν καὶ γυμνα-

¹ τελετοῦ C.^m γήρως F.M. γήρως mendose Reading.

quæ adsumimus, exploremus. Bonum enim, ubicumque fuerit, proprium est veritatis. Quod si quis hæc a nobis violentius et præter sensum scripturarum dici existimat, is consideret, apostolum non modo non prohibere ne Græcorum literis erudiamur, sed ipsum quoque videri eas minime neglexisse, quippe qui multa quæ dicta sunt a Græcis, nosse deprehendatur. Nam unde quæso hoc dixit: Cretenses semper mendaces, malæ bestię; ventres pigri; nisi quod Epimenidis Cretensis initiatoris oracula legerat? Aut unde istud noverat: Illius enim et genus sumus; nisi Arati astronomi Phænomena didicisset? Sed et illud; Bonos mores corrumpunt colloquia prava; satis ostendit, illum Euripidis Tragediarum non ignarum fuisse. Verum quid opus est prolixiorum de hac re sermonem contexere? Etenim jam inde a priscis temporibus, tanquam ex inolita quadam consuetudine, ecclesiarum doctores in Græcorum disciplinis ad extremam usque senectutem sese exercuisse deprehenduntur: idque partim eloquentiæ et in-

σίας τοῦ νοῦ, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἐκείνων 20
 28 κατὰ γνώσιν, περὶ ὧν ἀπεσφάλησαν. Ταῦτα μὲν οὖν
 ἔνεκεν τῶν Ἀπολιναρίων, ὡς οἶόν τε εἰρήσθω.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Ἔσ^α ὁ βασιλεὺς εἰς Πέρσας μέλλων ἐλαύνει καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος, 25
 ὑπ' αὐτῶν σκωφθεὶς τὸν Μισοπόγωνα λόγον προσεφώνησε.

- 1 Ὁ μέντοι βασιλεὺς πλεῖστα ἐκ τῶν Χριστιανῶν
 κομισάμενος χρήματα, ἐπὶ Πέρσας τε τὴν σπουδὴν
 ποιούμενος, τὴν ἐν Συρίᾳ καταλαμβάνει Ἀντιόχειαν. 30
 2 Ἐν ἣ γενόμενος, τὸ προσόν τε αὐτῷ φιλότιμον καὶ
 Ἀντιοχεῦσιν ἐπιδειξάμενος, τὰς τιμὰς τῶν
 ὀνίων πλέον ἢ ἔδει εἰς ἕλαττον κατεβίβασε, μὴ στο-
 χασάμενος τοῦ καιροῦ, μηδὲ λογισάμενος ὡς παρουσία
 πολυπληθείας^ο στρατοπέδου τοῖς τε ἐπαρχιώταις ἐξ 35
 ἀνάγκης ζημία γίνεται, καὶ τὴν ἀφθονίαν ἐκκόπτει
 3 τῶν πόλεων. Διόπερ οἱ μεταβολεῖς καὶ οἱ τῶν ὀνίων
 κάπηλοι, μὴ ἐνεγκόντες τὴν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ προσ-
 τάγματος ζημίαν, τῆς ἐμπορίας^ρ τότε ἀπέσχοντο.

^α Titulum hunc om. M. ^ο πολυπληθείας M. ^ρ ἐμπορίας F.

genii excolendi causa; partim ut ea ipsa convincerent, in quibus
 Græci a veritate aberraverant. Atque hæc Apollinarium gratia
 a nobis pro captu nostro dicta sint.

CAPUT XVII.

*Quomodo imperator contra Persas expeditionem parans, cum ab
 Antiochensibus derisus esset, orationem quæ misopogon inscribitur,
 adversus eos edidit.*

Interea imperator cum magnam pecuniæ vim a Christianis
 corrasisset, contra Persas properans, Antiochiam Syriæ ingressus
 est. In qua dum moratur, gloriæ studium quo flagrabat, Antio-
 chensis etiam volens ostendere, pretia rerum venalium plus æquo
 imminuit: nulla temporis ratione habita; nec illud animo reputans
 præsentiam numerosi exercitus necessario damnum inferre pro-
 vincialibus, et rerum necessarium abundantiam civitatibus adi-
 mere. Itaque cociones et dardanarii, dispendium quod ex im-
 peratoris præcepto sibi contigerat, ægre ferentes, a negotiatione

4 Ἐκ δὲ τούτου τὰ ὄνια ἀπελείπετο καὶ τὴν προσ- 40
 βολὴν μὴ ἐνεγκόντες οἱ Ἀντιοχεῖς, εὐρίπιατοι γὰρ 194
 οἱ ἄνθρωποι εἰς ὕβρεις, μὴ μελλήσαντες, κατὰ τοῦ
 βασιλέως ἐχώρησαν· κατεβόων τε αὐτοῦ, καὶ ἀπέ-
 σκωπτου εἰς τὸν πάγονα, βαθυγένειος γὰρ ἦν, κεί-
 ρειν τε ἔλεγον τούτου καὶ σχοινία πλέκειν ἐξ αὐτοῦ· 5
 τὸ νόμισμά τε αὐτοῦ ταῦρον ἔχειν, καὶ τὸν κόσμον
 5 ἀνατετράφθαι. Ὡν γὰρ δὴ ὁ βασιλεὺς πολὺ δεισι-
 δαίμων, ταῦρους τε συνεχῶς θύων πρὸς τοῖς βωμοῖς
 τῶν εἰδώλων, βωμὸν καὶ ταῦρον ἐντυπωθῆναι κεκελεύ-
 6 κει τῷ αὐτοῦ νομίσματι. Ἐκ τούτων δὴ τῶν σκωμ- 10
 μάτων εἰς ὄργην ἐκπεσὼν ὁ βασιλεὺς διηπεῖλει πᾶν
 ποιῆσαι κακὸν τῇ Ἀντιοχέων πόλει· καὶ ἐπὶ Ταρσὸν
 τῆς Κιλικίας ἐξυποστρέφει⁹. ἐκεῖ τε τὰ ἐπιτήδεια
 7 κελεύσας εὐτρεπισθῆναι ἀπαίρειν ἐσπούδαζεν. Ὅθεν
 ὑπόθεσιν ἔσχεν ὁ σοφιστὴς Λιβάνιος γράφαι τὸν τε 15
 πρεσβευτικὸν ὑπὲρ Ἀντιοχέων, καὶ τὸν πρὸς Ἀν-
 8 τιοχεῖς περὶ τῆς τοῦ βασιλέως ὄργης. Ἀλλὰ τού-
 τους μὲν τοὺς λόγους φασὶ γράψαντα τὸν σοφιστῆν

⁹ ἐξυποστρέφειν vel ἐξυποστρέψειν legere voluit Vales. Vid. Annott.

deinceps abstiterunt. Hinc factum est ut annona in foro deficeret. Quem casum non ferentes Antiocheni, homines suoapte ingenio proni ad conviciandum; sine mora in imperatorem ipsum erumpunt, et adversus illum vociferantur. Et in barbam ejus cavillantes; erat enim ille prolixiore barba; tondendam esse dicebant, et funes ex ea texendos. Denique aiebant taurum in ejus nummis sculptum esse, a quo scilicet eversus esset orbis terrarum. Quippe imperator cum dæmonum supersticioso cultui admodum deditus esset, et ad aras deorum suorum assidue tauros immolaret, aram et taurum nummis suis insculpi jusserat. His dictis imperator ad iram provocatus, malo se multaturum urbem Antiochensium minatus est, et Tarsum Ciliciæ reversurum. Cumque illic necessaria parari jussisset, ex civitate discessit. Quæ res occasionem præbuit sophistæ Libanio duas orationes scribendi: alteram ad imperatorem pro Antiochensibus; alteram ad Antiochenses de imperatoris ira. Verum has orationes scripsisse quidem so-

- 9 μηκέτι εἰς πολλοὺς εἰρηκέναι. Ὁ βασιλεὺς δὲ ἀφέ-
 μενος ἔργοις τοὺς ὑβρικότας ἀμύνασθαι, τῷ ἀντι- 20
 σκῶσαι τὴν ὄργην διελύσατο· τὸν γὰρ πεπονημένον
 αὐτῷ Ἀντιοχικὸν ἦτοι μισοπάγονα λόγον διεξελθὼν,
 στίγματα διηνεκῆ τῇ Ἀντιοχέων πόλει κατέλιπεν[†].
- 10 Περὶ μὲν δὴ τούτων τοσαῦτα εἰρήσθω· λεκτέον
 δὲ καὶ οἷα τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ Χριστιανοῖς ὁ βασιλεὺς 25
 τότε[‡] πεποιήκει.

ΚΕΦ. ΙΗ.

Ὡς[†] τοῦ βασιλέως χρησμὸν θελήσαντος λαβεῖν, τὸ Δαιμόνιον οὐκ
 ἀπεκρίνατο εὐλαβηθὲν Βαβυλᾶν τὸν μάρτυρα.

- 1 Τὰ γὰρ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἱερὰ τῶν Ἑλλήνων 30
 ἀνοιγῆναι κελεύσας, χρησμὸν λαβεῖν παρὰ τοῦ ἐν
 2 Δάφνῃ Ἀπόλλωνος ἔσπευδεν. Ὡς δὲ ὁ ἐνοικῶν τῷ
 ἱερῷ δαίμων τὸν γείτονα δεδοικῶς, λέγω δὴ Βαβυλᾶν
 τὸν μάρτυρα, οὐκ ἀπεκρίνατο, πλησίον γὰρ ἦν ἢ 35
 σορὸς ἢ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος κρύπτουσα, γνοὺς

[†] κατέλιπεν F.

ἰουλιανὸς τὸ ἐν δάφνῃ ἱερὸν ἀνοίξας

[‡] τότε om. M.

χρησμὸν οὐκ ἔλαβεν φοβηθέντος τοῦ

[†] Pro hoc titulo habet, Ὅτι δαιμονίου βαβυλᾶν τὸν μάρτυρα, M.

phista ille dicitur, non tamen publice recitasse. Imperator vero abjecto priore consilio, quo injuriam sibi a conviciatoribus illatam factis ulcisci decreverat, reciprocis conviciis ac dicteris iram suam explevit. Libro enim adversus eos edito, quem Antiochicum sive misopogonem inscripsit, Antiochensium civitati notam inussit sempiternam. Sed de his hactenus. Jam vero dicendum quoque est, quibus tunc malis Christianos Antiochiæ idem imperator affecerit.

CAPUT XVIII.

*Quomodo imperatori oraculum sciscitanti, dæmon metu Babylæ
 martyris nihil responderit.*

Imperator igitur cum templa Gentilium in urbe Antiochia aperiri jussisset, oraculum ab Apolline Daphnæo accipere omni studio contendebat. Sed cum in templo habitans dæmon, vicinum veritus, Babylam videlicet martyrem, nihil responderet: erat enim in proximo locus quo martyris corpus inclusum servabatur;

τὴν αἰτίαν ὁ βασιλεὺς τὴν σορὸν τάχος κελεύει με-
 3 τοικίξασθαι. Τοῦτο μαθόντες οἱ κατὰ τὴν Ἀντιό- 195
 χειαν Χριστιανοὶ, ἅμα γυναῖξί καὶ νέα ἡλικία χαί-
 ροντες καὶ ψαλμωδοῦντες ἀπὸ τῆς Δάφνης ἐπὶ τὴν
 4 πόλιν μετέφερον τὴν σορὸν. Αἱ δὲ ψαλμοδαίαι ἤπτοντο
 τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν, καὶ τῶν πεπιστευκότων αὐτοῖς 5
 τε καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτοῖς.

ΚΕΦ. ΙΘ.

Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς^u, καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ ὁμολογητοῦ.

1 Τότε δὴ καὶ τὸ κρυπτόμενον ἦθος τοῦ βασιλέως
 ἐξηλέγχετο· οὐ γὰρ ἔτι κατεῖχεν ἑαυτοῦ^x ὁ πρᾶγμῃ^o
 2 φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλόμενος. Ἄλλ' ἐκ τῶν ὄνειδι-
 στικῶν ὕμνων εὐέμπωτος ἦν εἰς ὀργὴν, ἔτοιμός τε
 ἦν ταῦτα ποιεῖν τοῖς Χριστιανοῖς, οἷα οἱ^y περὶ Διο-
 3 κλητιανὸν πρότερον πεποιήκεισαν. Ἐπεὶ δὲ ἡ κατὰ
 Περσῶν σπουδὴ οὐ παρέιχε τῇ προθέσει καιρὸν,¹⁵
 κελεύει Σαλουστίῳ τῷ ἐπάρχῳ συλλαβεῖν ἐπὶ τὸ^z

^u ὀργῆς τοῦ βασιλέως M.

^y Ita F. M. C. J. ὁ περὶ men-

^x ἑαυτὸν correctum ab ead. dose editt.

manu quod prius fuerat ἑαυτοῦ M.

^z τῷ C.

comperta causa imperator loculum confestim transferri jubet. Quod ubi Christianis qui Antiochiæ erant palam factum est, simul omnes effusi cum mulieribus et parvulis, loculum ex Daphne in urbem comportant, tripudiantes gaudio et Psalmos concinentes. Psalmi autem illi perstringebant Gentilium Deos, eosque qui diis illis et simulacris eorum fidem adhibebant.

CAPUT XIX.

De imperatoris ira, et de Theodoro confessore.

Tunc vero imperatoris malevolentia quam hactenus occultam tenebat, omnibus patefacta est. Nam qui prius philosophum se esse jactabat, continere se amplius non potuit. Sed illorum quos dixi psalmodiarum probis facile ad iracundiam concitatus, ea Christianis supplicia parabat infligere, quæ olim Diocletianus iis inflixerat. Sed quoniam cura ac sollicitudo expeditionis Parthicæ vacare illum huic negotio non sinebat, Sallustio præfecto prætorii

κολάσαι τοὺς μάλιστα σπουδαίους τῶν ψαλμοφῶν.
 4 Ὁ δὲ ἑπαρχος, καίτοι Ἕλλην ὢν τὴν θρησκείαν, τὸ
 5 μὲν ἐπίταγμα ἠδέως οὐκ ἐδέξατο. Ἀντιλέγειν δὲ
 οὐκ ἔχων, συλλαμβάνει μὲν πολλοὺς τῶν Χριστιανῶν, 20
 6 καὶ τινὰς δεσμοτήριον οἰκῆν προσέταξεν. Ἐνα δὲ
 νεανίσκον, ὀνόματι Θεόδωρον^a, αὐτῷ παρὰ τῶν ἑλ-
 ληνίζοντων προσαχθέντα βασάνοις καὶ διαφόροις κο-
 λαστηρίοις ὑπέβαλεν^b, καταξανθήναι κατὰ παντὸς 25
 κελύσας τοῦ σώματος· καὶ αὐτὸν τότε ἠφίει τῶν
 7 βασάνων, ὅτε μηκέτι ζήσεσθαι ᾔετο. Ἀλλὰ Θεὸς
 ἦν ὁ σώζων τὸν ἄνδρα· ἐπέβιω γὰρ χρόνον μετ'
 8 ἐκείνην τὴν ὁμολογίαν πολύν. Τούτῳ τῷ Θεοδώρῳ
 Ῥουφίνος, ὁ τῇ Ῥωμαίων γλώσσει τὴν ἐκκλησιαστικὴν 30
 κὴν ἱστορίαν συγγράψας, φησὶ μετὰ ταῦτα χρόνῳ
 ὕστερον πολλῶ συντετυχηκέναι, καὶ ἠρωτηκέναι, εἰ
 τυπτόμενος καὶ στρεβλούμενος μεγίστης τῆς ὀδύνης
 9 ἦσθάνετο. Τὸν δὲ εἰρηκέναι^c βραχείαν μὲν αὐτῷ
 σφόδρα γενέσθαι τὴν ἐκ τῶν βασάνων ὀδύνην· παρα-
 στήναι δὲ τινα νεανίσκον, καὶ ἀπομάττειν αὐτοῦ τὸν 35

^a θεόδωρον ὀνόματι F.M.

^b Ita F.M. ὑπέβαλλε edit.

^c εἰρηκέναι φησὶν F.M.

mandavit, ut eos qui in psalmis canendis præcipuum studium ardoremque animi declarassent, ad supplicium raperet. Præfectus vero quamvis religione Gentilis esset, mandatum tamen illud haud lubenti animo suscepit. Verum cum refragari ipsi non liceret, multos quidem Christianos comprehendi, ac nonnullos eorum in carcerem trudi jubet. Unum vero ex illis adolescentem nomine Theodorum, qui a Gentilibus ad ipsum perductus fuerat, variis tormentis ac suppliciis affecit: totoque corpore lacerari jussum, tunc demum dimitti præcepit, cum ille non amplius victurus esse putaretur. Verum Deus juvenem servavit. Post hanc enim confessionem diutissime supervixit. Hunc Theodorum Rufinus qui Latino sermone ecclesiasticam scripsit historiam, longo post tempore vidisse se dicit, et quæsisse ex eo, num interea dum verberaretur ac torqueretur, gravissimum sensisset dolorem. Illum vero affirmasse, levem admodum doloris sensum sibi ex tormentis accidisse: adstitisse autem adolescentem quemdam, qui

ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἰδρῶτα ἐπιγινόμενον, ἐπιρρωννύειν τε αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τέρψιν αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἀγῶνα
 10 τὸν χρόνον τῆς βασάνου ποιεῖν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θαυμαστοῦ Θεοδώρου τοσαῦτα εἰρήσθω. τότε δὲ παρήσαν πρέσβεις Περσῶν, αἰτοῦντες ἐπὶ φανεροῖς 40
 11 καταθέσθαι τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ αὐτοὺς ἀπέπεμψεν εἰπών, αὐτὸν με ὄψεσθε μετ' οὐ πολὺ, καὶ οὐδέν μοι δεήσει πρεσβείας.

ΚΕΦ. Κ.

196

Ὡς καὶ Ἰουδαίους ὁ βασιλεὺς^d ἐπὶ τὸ θύειν προετρέψατο, καὶ περὶ τῆς τῶν Ἱεροσολύμων τελείας ἀνατροπῆς.

1 Καὶ κατ' ἄλλον δὲ τρόπον ὁ βασιλεὺς τοὺς Χρι- 5
 στιανούς βλάπτειν σπουδάζων τὴν οἰκίαν δεισιδαι-
 2 μονίαν ἐξήλεγγχε. Φιλοθύτης γὰρ ὢν οὐ μόνον αὐτὸς τῷ αἵματι ἔχαιρεν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ ἄλλοι τοῦτο
 3 ποιῶσι, ζημίαν ἐνόμιζεν. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγους τοὺς τοιούτους ἐφεύρισκεν, Ἰουδαίους μεταπέμπεται· καὶ 10
 παρ' αὐτῶν ἐπυνθάνετο, τοῦ χάριν τοῦ Μωσαϊκοῦ

^d ἰουδαίους ὁ Ιουλιανὸς ἐπὶ Μ.

et sudorem ex certamine profluentem absterserit, et animum sibi confirmaverit, totoque illo temporis spatio quo tortus est, plus oblectamenti quam laboris ipsi praestiterit. Haec de admirabili Theodoro dixisse sufficiat. Eodem tempore Persarum legati ad imperatorem venerunt, rogantes ut bellum certis conditionibus terminaret. Verum imperator eos dimisit, haec locutus: meipsum brevi videbitis, nec opus erit legatione.

CAPUT XX.

Quomodo imperator Judaeos ad sacrificandum impulerit, et de integra Hierosolymorum eversione.

Alio praeterea modo imperator Christianis nocere cupiens, superstitionem suam prodidit. Nam cum deditus esset sacrificiis, non solum ipse hostiarum cruore delectabatur, sed nisi idem quoque alii facerent, damno se affici existimabat. Quoniam vero paucos admodum ejusmodi homines reperiebat, Judaeos ad se accersit, et ex iis sciscitatur qua de causa cum lex Mosis sacrifi-

4 νόμου κελεύσαντος θύειν, ἀπέχονται. Τῶν δὲ, μὴ
 ἀλλαχοῦ φησάντων δύνασθαι τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ
 μόνον ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, κελεύει τάχος κτίζεσθαι
 5 τὸν Σολομῶνος ναόν. Καὶ αὐτὸς ἐπὶ Πέρσας ἤλαυνε. 15
 Ἰουδαῖοι δὲ καιροῦ δράξασθαι πάλαι ἐπιθυμοῦντες, ἐν
 ᾧ τὸ ἱερόν αὐτοῖς πρὸς τὸ θύειν ἀνοικοδομηθήσεται,
 τότε σπουδαῖοι μὲν πρὸς τὸ ἔργον ἐγίνοντο· φοβεροὺς
 δὲ τοῖς Χριστιανοῖς ἐπεδείκνυσαν^e ἑαυτοὺς, ἡλαζονεύ-
 οντό τε κατ' αὐτῶν, ἐπαπειλοῦντες τοσαῦτα^f ποιήσειν, 20
 ὅσα αὐτοὶ παρὰ Ῥωμαίων πάλαι πεπόνθασιν. Τοῦ
 δὲ βασιλέως ἐκ δημοσίων τὴν δαπάνην παρασχεθῆναι
 κελεύσαντος, εὐτρέπιστο πάντα ξύλα καὶ^g λίθοι καὶ
 πλώθος ὀπτῆ καὶ πηλὸς καὶ ἄσβεστος καὶ τὰ ἄλλα
 7 ὅσα πρὸς οἰκοδομὴν ἐπιτήδεια γίνεται. Τότε δὲ 25
 Κύριλλος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος τὸ τοῦ
 προφήτου Δαυιὴλ κατὰ νοῦν ἐλάμβανεν, ὅπερ καὶ ὁ
 Χριστὸς ἐν τοῖς ἀγίοις εὐαγγελίοις ἐπεσφραγίσατο,
 πολλοῖς τε προέλεγεν, ὡς ἄρα νῦν ἦκει ὁ καιρὸς, ὅτε
 λίθος ἐπὶ λίθον οὐκ ἂν μένοι^h εἰς τὸν ναόν, ἀλλὰ τὸ 30

^e εἰδείκνυσαν F.M.

^g λίθοι καὶ ξύλα F.M.

^f τοσαῦτα αὐτοῖς in marg. ex
ead. man. M.

^h ἐπιμείνοι F.M.

care eos jubeat, a sacris faciundis abstinere. Cumque illi
 respondissent, alibi quam Ierosolymis id facere sibi non licere;
 Salomonis templum protinus instaurari jubet. Ipse interim ad
 bellum contra Persas proficiscitur. At Judæi, qui jam pridem
 optabant ut opportunum sibi tempus obtingeret, quo templum
 ipsis ad sacrificandum restitueretur, tum alacres in opus illud
 incubuerunt, tum adversus Christianos insolentia elati, formida-
 biles se ostenderunt: minantes se tanta mala iis illaturos esse,
 quanta ipsi olim a Romanis perpassi fuissent. Igitur cum im-
 perator sumptus operi præberi ex publico jussisset, brevi parata
 sunt omnia: materia scilicet, lapides, lateres cocti, argilla, calx,
 et quæcumque alia ad ædificandum necessaria. Quo quidem
 tempore Cyrillus Ierosolymorum episcopus, memor vaticinii Dani-
 elis prophetæ, quod Christus etiam in sacris evangeliiis confirma-
 vit, palam multis adstantibus prædixit, futurum brevi ut in eo

8 τοῦ Σωτήρος λόγιον πληρωθήσεται. Ταῦτα ἔλεγεν
 ὁ ἐπίσκοπος. καὶ διὰ τῆς νυκτὸς σεισμὸς μέγας
 ἐπιγεγόμενος ἀνέβρασε¹ τοὺς λίθους τῶν πάλαι θε-
 9 μελιῶν τοῦ ναοῦ, καὶ πάντας διέσπειρε σὺν τοῖς παρα-
 10 κειμένοις οἰκήμασι. Δέος δὲ^k ἐκ τοῦ γενομένου Ἰου- 35
 δαίους κατέλαβε· καὶ φήμη ἐπὶ τὸν τόπον ἦγε καὶ
 10 τοὺς πόρρω διάγοντας. Παρόντων οὖν σφόδρα πολ-
 λῶν, ἕτερον τεράστιον ἐπιγίνεται. πῦρ γὰρ ἐξ οὐ-
 11 ρανοῦ κατασκῆψαν πάντα τὰ τῶν οἰκοδόμων ἐργαλεῖα
 11 διέφθειρεν. Ἦν γοῦν ἰδεῖν ὑπὸ τῆς φλογὸς ἀπολ- 40
 λυμένας τὰς σφύρας, τὰς γλαρίδας, τοὺς πρίονας, τοὺς
 πελέκεις, τὰ σκέπαρνα, πάντα ἀπλῶς ὅσα πρὸς τὸ
 12 ἔργον ἐπιτήδεια εἶχον οἱ ἐργαζόμενοι. Ἐπενέμετο
 μὲν οὖν ταῦτα τὸ πῦρ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἰουδαῖοι 197
 13 δὲ ἐν μεγίστῳ φόβῳ γενόμενοι καὶ ἄκουτες ὠμολόγουν
 τὸν Χριστὸν Θεὸν λέγοντες. Οὐκ ἐποίουν δὲ αὐτοῦ
 τὸ θέλημα, ἀλλ' ἔμενον τῇ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ προλήψει
 14 κρατούμενοι. Οὐδὲ γὰρ τὸ τρίτον θαῦμα τὸ ὕστερον 5
 ἐπιγεγόμενον εἰς πίστιν τῆς ἀληθείας ἦγεν αὐτούς·

¹ Ita F.M. ἀνέβρασε editt.

^k τε F. δὲ om. M.

templo lapis super lapidem non maneret, sed Servatoris oraculum completeretur. Cumque hæc dixisset episcopus, noctu ingens terræ motus exortus, lapides ex veteribus templi fundamentis avulsos sursum excussit, et cunctos una cum contiguis ædificiis dispersit. Terror ex eo non mediocris invasit Judæos; fama que ejus miraculi plures exciti, ex regionibus ad eum locum convenere. Cum igitur quamplurimi adessent, aliud denuo prodigium accidit. Ignis enim cælitus missus, cuncta opificum instrumenta consumpsit. Itaque cernere erat malleos, scalpra, serras, secures, ascias; cuncta denique ad opus faciendum necessaria, flammis absumi. Et ignis quidem toto die hæc omnia depascebatur. Judæi vero ingenti timore percussi, etiam inviti Christum Deum esse confessi sunt. Nec tamen mandato ejus paruerunt: sed legis suæ opinione præoccupati, in pristino errore perseverarunt. Nam neque tertium miraculum quod postea factum est, ad veri-

καὶ γὰρ τῇ ἐχομένῃ¹ νυκτὶ σφραγίδες σταυροῦ ἀκτι-
 νοειδεῖς τοῖς ἱματίοις αὐτῶν ἐντετυπωμένοι ἐφάνησαν·
 ἅς ἡμέρας ἐπιγενομένης ἰδόντες, ἀποπλύνειν καὶ ἀπο-
 15 σμήχειν θέλοντες, οὐδενὶ τρόπῳ ἠδύναντο. Πεπώ- 10
 ρωντο οὖν κατὰ τὸν ἀπόστολον, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν
 χερσὶν ἔχοντες ἔρριπτον. οὕτω μὲν οὖν ὁ ναὸς τότε
 ἀπὸ τοῦ οἰκοδομηθῆναι εἰς τέλος ἀνατέταπτο.

ΚΕΦ. ΚΑ.

Περὶ τῆς εἰς Περσίδα τοῦ βασιλέως ἀφίξεως, καὶ περὶ^m τῆς 15
 ἀναρέσεως αὐτοῦ.

1 Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὴν τῶν Περσῶν ἐνέβαλενⁿ
 μικρὸν πρὸ τοῦ ἔαρος, πυθόμενος ἀσθενέστατα καὶ
 2 ἀνανδρότατα εἶναι χειμῶνος τὰ ἔθνη Περσῶν. Κρυ-
 μὸν γὰρ μὴ φέροντες ἀπόμαχοι μένουσι κατὰ τόνδε
 τὸν χρόνον· ἀλλ' οὐδὲ χεῖρα, τὸ τοῦ λόγου, βάλ- 20
 λοι^o ἂν τότε ἔξω τοῦ φάρους Μῆδος ἀνήρ. Ῥω-
 μαίους δ' εἰδὼς καὶ χειμῶνος ἀγωνίζεσθαι δυναμένους,

¹ Ita F. M. Niceph. x. 33.
 ἐρχομένη editt. Conf. τῇ ἐχομένη
 ἡμέρᾳ infra, 21. §. 9.

^m περὶ et mox αὐτοῦ om. M.
ⁿ Ita F. M. ἐνέβαλλε editt.
^o βάλαι F. M.

tatis fidem eos traduxit. Quippe sequenti nocte signa crucis
 radiantia in illorum vestibis impressa apparuerunt. Quæ orto
 mox die conspicati, cum abstergere et eluere conarentur, nullo
 modo potuerunt. Obscæcati sunt igitur, ut ait Apostolus, et bonum
 quod habebant in manibus, projecerunt. Ad hunc modum tem-
 plum quod reficere moliebantur, contra funditus eversum est.

CAPUT XXI.

De imperatoris in Persidem irruptione, deque ejus cæde.

Porro imperator paulo ante vernum tempus in Persidem irrupit,
 quippe qui acceperat Persas hyeme infirmissimos atque ignavissi-
 mos esse. Cum enim frigoris impatientes sint, eo tempore a
 bello gerendo abstinent. Immo Medus ne manum quidem tunc
 temporis extra pallium protulerit, ut est in proverbio. Contra
 vero cum Romanos etiam per hyemem bello gerendo idoneos esse

3 ἐπαφῆκε τῇ χώρᾳ τὸν στρατόν. Πολλὰς οὖν χώρας
 καὶ κόμας καὶ φρούρια πορθήσαντες ἤδη καὶ τὰς
 4 πόλεις ἐλάμβανον. Περιστοιχίσας^ρ δὲ Κτησιφώντα 25
 τὴν μεγάλην πόλιν, τοσοῦτον ἐπολιόρκει τὸν βασιλέα^ρ,
 ὥστε ἐκείνον πρεσβείαις χρήσασθαι συχναῖς, ἰκετεύει
 τε ζημωθῆναι μέρος τὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος, εἰ κατα-
 5 λύσας τὸν πόλεμον ἀποχωρήσῃ. Ὁ δὲ οὐκ ἔπαθε
 τὴν ψυχὴν, οὐδὲ τοὺς ἰκετεύοντας ἠλέησεν· ἀλλ' οὐδὲ 30
 τὸ τοῦ λόγου κατὰ νοῦν ἔλαβεν, ὡς ἄρα νικᾶν μὲν
 6 καλὸν, ὑπερνικᾶν δὲ ἐπίφθονον. Πεπιστευκῶς δὲ
 μαντείας^ρ τισίν, ἅς αὐτῷ συμπαρῶν ὁ φιλόσοφος
 Μάξιμος ὑπετίθετο, καὶ ὄνειροπολήσας τὴν Ἀλεξάν- 35
 δρου τοῦ Μακεδόνοιο δόξαν λαβεῖν, ἣ καὶ μᾶλλον
 7 ὑπερβαίνειν, τὰς ἰκεσίας Περσῶν ἀπεκρούσατο. Καὶ
 ἐνόμιζε κατὰ τὴν Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος δόξαν,
 ἐκ μετενσωματώσεως τὴν Ἀλεξάνδρου ἔχειν ψυχὴν·
 μᾶλλον δὲ αὐτὸς εἶναι Ἀλέξανδρος ἐν ἐτέρῳ σώματι. 198
 8 Αὕτη ἡ οἴησις αὐτὸν ἐξηπάτησε, καὶ παρεσκεύασε τότε

^ρ Περιστοιχίσας M.
 μαντείας editt.

^ρ βασιλεία Περσῶν C.

^ρ Ita F. M.

sciret, exercitum in regionem Persarum immisit. Multis igitur agris, vicis atque castellis vastatis, jam oppida ipsa Romani expugnabant. Porro obsidionem aggressus Ctesiphontis urbis nobilissimæ, regem Persarum in eas redegit angustias, ut crebras ad ipsum mitteret legationes, supplicisque ab ipso peteret, ut parte imperii accepta finem bello imponens, ex agro Persarum discederet. Sed Julianus nec commotus animo, nec supplices miseratus est. Ac ne illud quidem quod vulgo dicitur, secum ipse reputavit, vincere quidem præclarum esse; supervincere autem, invidiosum. Verum divinationibus credens, quas ipsi Maximus philosophus, qui cum eo assidue versabatur, suggererat; et in eam opinionem adductus, Alexandri se Macedonis gloriam non æquaturn modo, sed etiam superaturum esse, supplicationes Persarum rejecit. Putabatque juxta Pythagoræ et Platonis sententiam, per animarum ex aliis corporibus in alia transmigrationem, Alexandri animam se habere, immo ipsum esse alio in corpore Alexandrum. Hæc illum opinio decepit, effecitque ne

9 τὴν ἰκεσίαν τοῦ Πέρσου μὴ παραδέξασθαι. Διόπερ
 ἐκεῖνος γνοὺς ἀήνυτα αὐτῷ τὰ τῆς πρεσβείας γενό-
 μενα, εἰς ἀνάγκην καθίσταται· καὶ τῇ ἐχομένῃ μετὰ 5
 τὴν πρεσβείαν ἡμέρα πᾶσαν ἦν εἶχε δύναμιν ἀντι-
 10 τάττει τῷ Ῥωμαίῳ⁸ στρατῷ. Διεμέφοντο μὲν οὖν
 τὸν βασιλέα Ῥωμαῖοι, διότι μὴ ἐπικερδῶς ὑφῆκε τῆς
 μάχης· ὁμως δὲ τοῖς παροῦσιν ἀντεπράττοντο· καὶ
 11 αὐθις τοὺς πολεμίους τρέπουσιν εἰς φυγὴν. Ὁ δὲ 10
 βασιλεὺς παρῆν ἰππότης μὲν, καὶ ἐπερρώννυε τὸν
 στρατὸν, ἄοπλος δὲ τῇ τῆς εὐτυχίας ἐλπίδι μόνῃ
 12 θαρρῶν. Ἐξ ἀφανοῦς δὲ ἀκόντιον φέρεται κατ' αὐ-
 τοῦ, καὶ διὰ βραχίονος διαδραμὸν εἰς τὴν πλευρὰν
 13 εἰσέδν[†]. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς πληγῆς τὸν βίον κατέ-
 στρεψεν, ἀδήλου γενομένου τοῦ ἀνελότος αὐτόν· 15
 οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τινος Πέρσου αὐτομόλου βληθῆναι
 φασίν· οἱ δὲ ὑπὸ οἰκείου στρατιώτου, ὡς ὁ πολὺς
 14 λόγος κρατεῖ. Κάλλιστος δὲ ὁ ἐν τοῖς οἰκείοις τοῦ
 βασιλέως στρατευόμενος, ἱστορήσας τὰ κατ' αὐτὸν
 ἐν ἡρωϊκῷ μέτρῳ, τὸν τότε πόλεμον διηγούμενος, ὑπὸ 20
 15 δαίμονος βληθέντα τελευτῆσαι φησίν. Ὅπερ τυχὸν

⁸ Ῥωμαίων M. C.

[†] εἰσεδίη M.

regis Persarum postulationem tunc admitteret. Itaque rex cum legationem suam nihil profecisse animadverteret, ad præliandi necessitatem redactus est. Et postero quam legatos miserat die, universas quas habebat copias in aciem educit adversus Romanos. At Romani principem quidem ipsum reprehendebant, quod cum lucro abstinere a prælio noluisset. Nihilo tamen minus instantibus resistebant: rursusque hostem in fugam vertunt. Aderat quidem imperator equo insidens, et militum animos confirmabat: inermis tamen, sola spe felicitatis confisus. Cum subito jaculum ex occulto in eum conjicitur, et perstricto brachio in latus ejus infigitur. Ex hoc vulnere imperator vitam amisit, incerto cædis illius auctore. Alii enim transfuga quodam Persa vulneratum produunt: alii ab uno ex militibus Romanis; quæ quidem constantior fama est. Verum Callistus qui inter protectores imperatoris domesticos militabat, et qui res ejus gestas heroico carmine conscripsit, bellum hoc enarrans, principem a dæmone

μὲν ὡς ποιητῆς ἔπλασε, τυχὸν δὲ καὶ οὕτως ἔχει·
 16 πολλοὺς γὰρ ἐριννύες μετῆλθον. Ἡ ὅπως δ' ἂν
 ἔχοι τὰ κατ' αὐτὸν, ἀλλ' οὖν ἐκεῖνά γε οὐκ ἐλάθανεν, 25
 ὡς ἦν ὁ ἀνὴρ διὰ προθυμίαν οὐκ ἀσφαλῆς, δι' εὐ-
 παιδευσίαν κενόδοξος, δι' ἐπιείκειαν πεπλασμένην εὐ-
 17 καταφρόνητος. Ἰουλιανὸς μὲν οὖν ἐν τῇ τετάρτῃ Α. Δ.
 ἑαυτοῦ ὑπατεία, ἣν ἅμα Σαλουστίῳ ἐδεδώκει, περὶ 363.
 τὴν ἕκτῃ καὶ εἰκάδα τοῦ Ἰουνίου μηνός, ἐν τῇ Περ- 30
 18 σῶν χώρα, ὡς ἔφην, τὸν βίον κατέλυσε. Τοῦτο δὲ
 ἔτος ἦν τρίτον τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἕβδομον δὲ ἀφ'
 οὗ Καῖσαρ ἀπὸ ^α Κωνσταντίου προεβλήθη, τρια-
 κοστὸν δὲ καὶ πρῶτον ἦν τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

ΚΕΦ. ΚΒ.

199

Περὶ τῆς ἀναγορεύσεως Ἰοβιανοῦ.

1 Οἱ δὲ στρατιῶται ἐν μεγίστῃ περιστάσει γενόμενοι,
 μηδὲν ὑπερθέμενοι, τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἀναδεικνύουσι βασι- 5
 2 λέα Ἰοβιανόν, ἄνδρα γενναῖον καὶ εὐγενῆ. Ὅστις
 χιλίαρχος ὦν ἠνίκα Ἰουλιανὸς αἴρεσιν τοῖς στρατευο-

^α "Scribendum est ὑπὸ, reclamantibus licet libris." VALESIIUS.

percussum interiisse tradit. Quod quidem ille, fortasse ut poeta
 finxit: fortasse vero ita se res habet. Multis enim ultrices furiae
 letum intulere. Sed utcumque se res habeat, illud certe nemini
 obscurum est, virum hunc praeter nimio animi ardore incautiorem
 fuisse; ob eruditionem vero, inanis gloriae cupidum: ob simula-
 tam mansuetudinem, contemptui obnoxium. Julianus igitur quarto
 consulatu suo, quem cum Salustio collega gesserat, die sexto
 calendas Julii in Perside, sicut diximus, extremum diem clausit.
 Tertius hic erat annus imperii illius: septimus vero ex quo Cæsar
 a Constantio fuerat nuncupatus: vitae vero primus ac tricesimus.

CAPUT XXII.

De nuncupatione imperatoris Joviani.

Milites vero in summa difficultate positi, nulla interposita mora
 Jovianum postridie imperatorem designant, virum strenuum ac
 nobilem. Qui cum esset tribunus militum, quo tempore Julianus

μέγας κόμην προτίθει, ἢ θύειν ἢ ἀποστρατεύεσθαι,
 μάλλον τὴν ζήτησιν ἀποθέσθαι προηρέϊτο¹ ἢ ἐκτελεῖν
 ἰσχυροῦς βασιλέως ἐπίταγμα. Ἄλλα Ἰουλιανὸς μὲν 10
 τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ἐκτελεσθέντος πολέμου ἐν τοῖς στρατη-
 γοῦσι εἶχε τῶν ἀνδρῶν. Τότε δὲ αἰρεθεὶς εἰς τὸ
 βασιλεῦσαι παρηρέϊτο βία τε ἐλκόμενος ὑπὸ τῶν
 στρατιωτῶν, ἐξῴσα, μὴ βούλεσθαι λέγων βασιλεύειν
 ἀθρόων ἑλλήνων προαιρουμένῳ, αὐτὸς ὡς Χρι- 15
 στιανός. Ὡς αὖν φωνὴ κοινῇ πάντων ἐγένετο², ὁμο-
 λογοῦσα καὶ αὐτοῖς εἶναι Χριστιανούς, δέχεται μὲν
 6 τὴν βασιλείαν. Ἐν στενῇ δὲ ἐξαιφνης ἀποληφθεὶς
 ἐν τῇ Περσῶν, καὶ τῶν στρατιωτῶν λιμῷ φθειρο-
 μένων, κατέλυσεν ἐπὶ συνθήκαις τὸν πόλεμον· αἱ
 συνθήκαι δὲ πρὸς μὲν τὴν δόξαν Ῥωμαίων ἦσαν 20
 7 ἀκρεπεῖς, πρὸς δὲ τὸν καιρὸν ἀναγκαῖαι. Ζημιωθεὶς
 γὰρ τοῖς³ Σύροις τῆς ἀρχῆς, καὶ παραδούς τοῖς Πέρ-
 σαις τὴν ἐν Μεσοποταμίᾳ Νίσιβιν πόλιν⁴, ἐξήλαυεν
 8 ἐκεῖθεν. Τούτων διαγγελθέντων, Χριστιανοὶ μὲν

¹ πρόηρητο M.

² ἐγένετο F. M.

³ τῶν σύρων τῆν ἀρχὴν M.

Pro τοῖς Σύροις Valesius legere
 voluit τοῖς ἑσπέρ. Vid. Annott.

⁴ πόλιν om. M. Niceph. x. 38.

edicto proposito optionem militibus dedit, ut aut sacrificarent, aut
 militiam abjicerent, cingulum deponere maluit, quam impii prin-
 cipis mandato obtemperare. Julianus tamen imminentis tum
 belli necessitate constrictus, eum inter duces retinuerat. Tunc
 temporis vero cum imperator esset nuncupatus, imperium susci-
 pere detrectabat. Et militibus per vim eum trahentibus; voci-
 ferabatur nolle se, qui Christianus esset, hominibus superstitioni
 Gentilium deditis imperare. Verum postea quam omnes na
 voce professi sunt se quoque Christianos esse, ipse quidem im-
 perium suscepit. Ceterum in summa difficultate repente dere-
 lictus in hostico, militibus fame pereuntibus, bellum certis con-
 ditionibus terminavit. Quæ licet Romano nomini indecoræ, pro
 tempore tamen necessariæ fuere. Etenim finibus imperii multatus,
 et Nisibi Mesopotamiæ urbe Persis tradita, e Perside discessit.
 His rebus nuntiatis, Christiani quidem animos resumpserunt:
 Pagani vero maximo dolore affecti sunt ob interitum Juliani.

ἀνερρώννυτο, οἱ^b δὲ τὴν θρησκείαν Ἑλληνες πένθος²⁵
 9 ἐποιοῦντο τὴν Ἰουλιανοῦ τελευτήν. Τὸ στρατιωτικὸν
 δὲ σύμπαν τὴν ἀφύλακτον αὐτοῦ θερμότητα διεμέμ-
 φοντο, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ζημίας τῶν ὄρων εἰς αὐτὸν
 ἀνέφερον, ὅτι ὑπὸ αὐτομόλου Πέρσου ἀπατηθεὶς τὰ
 σιτηγοῦντα διὰ τῶν ποταμῶν πλοῖα κατέκαυσε, διὸ³⁰
 10 καὶ λιμῶ περιέπεσεν ὁ στρατός. Τότε δὴ καὶ ὁ
 σοφιστῆς Λιβάνιος θρήνον ἐπὶ Ἰουλιανῶ συνέταπτεν,
 11 ὃν Ἰουλιανὸν ἦτοι ἐπιτάφιον ἐπέγραψεν^c. Ἐν φῖ
 λόγῳ πάντα σχεδὸν τὰ κατ' αὐτὸν ἐγκωμιαστικῶς
 διεξήλθε μνημονεύσας καὶ τῶν βιβλίων, ὧν κατὰ³⁵
 Χριστιανῶν Ἰουλιανὸς συνέθηκε, καὶ ὡς εἶη ἐν αὐτοῖς
 γέλωτα καὶ φλήναφον ἀποδείξας τὰς Χριστιανῶν
 12 βίβλους. Εἰ μὲν οὖν τὰ ἄλλα τοῦ βασιλέως ὁ²⁰⁰
 σοφιστῆς ἐνεγκωμιάζειν, ἡσύχως ἂν ἐπὶ τὰ ἐχόμενα
 13 τῆς ἱστορίας ἐβάδιζον. Ἐπειδὴ δὲ ὡς δεινὸς ῥήτωρ,
 τῇ μνήμῃ τῶν Ἰουλιανοῦ βιβλίων τοῦ Χριστιανισμοῦ
 καθάπτεται, διὰ τοῦτο εἰπεῖν καὶ ἡμεῖς ὀλίγα περὶ 5

^b ἀνερρώννυτο τελευτήν, ceteris
 omissis, Stephan. Genév. Sup-
 plevit Valesius ex F. et Sfort.

^c Ita F. M. denominavit E-
 riphán. ἔγραψεν edit.

Porro milites universi improvidam principis temeritatem accusabant, et jacturam finium ei uni acceptam referebant: quippe qui a transfuga quodam Persa in fraudem inductus, navigia quibus annona subvehebatur per flumen, combussisset: quam ob causam exercitus in periculum famis inciderat. Tunc etiam Libanius sophista orationem in obitum Juliani composuit, quam Julianum, sive ἐπιτάφιον inscripsit. In qua cunctas fere illius res gestas enarrans laudibus extollit: facta etiam mentione librorum quos Julianus contra Christianos elucubravit, in quibus Christianæ religionis libros ridiculos prorsus ac nugis refertos ab illo demonstratos esse dicit. Quod si hic sophista reliquos imperatoris actus laudare satis habuisset, ad sequentem historiæ textum tacitus progresseretur. Sed quoniam utpote orator vehemens, occasione librorum Juliani, Christianam religionem perstringit; nos quoque

τούτων προαιρούμεθα, πρότερον θέτες αὐτοῦ τὰ ῥήματα.

ΚΕΦ. ΚΓ.

Πρὸς Λιβάνιον τὸν σοφιστὴν ἀντιλογία περὶ^d Ἰουλιανοῦ.

1 Τοῦ χειμῶνος, φησὶ, τὰς νύκτας ἐκτείνοντος, ἐπιθέμενος 10
ὁ βασιλεὺς ταῖς βίβλοις, αἱ τὸν ἐκ Παλαιστίνης ἀνθρω-
πον Θεόν τε καὶ Θεοῦ παῖδα^e ποιούσι, μάχη τε μακρᾶ
καὶ ἐλέγχων ἰσχύϊ γέλῳτα ἀποφήνας καὶ φλήναφον τὰ
τιμώμενα, σοφώτερος ἐν τοῖς αὐτοῖς δέδεικται τοῦ Τυρίου 15
2 γέροντος. Ἰλεως δὲ οὗτος ὁ Τύριος εἶη, καὶ δέχοιτο
εὐμενῶς τὸ ῥηθὲν, ὡς ἂν υἱῶ^f ἠττώμενος.

Ταῦτα μὲν τὰ ῥήματα τοῦ σοφιστοῦ Λιβανίου.

3 Ἐγὼ δὲ σοφιστὴν μὲν αὐτὸν ἄριστον γενέσθαι φημί
ἐπίσταμαί τε^e ὡς εἰ μὴ εἶη τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν 20
θρησκείαν ὁμόδοξος, πάντα ἂν αὐτὸν εἶπεν ὅσα οἱ
Χριστιανοὶ λέγουσι, καὶ ὡς εἰκὸς, ἅτε σοφιστὴν ὄντα,
4 μεγαλύναι τὰ λεγόμενα. Ἐπεὶ καὶ εἰς Κωνσταντίων

^d περὶ Ἰουλιανοῦ om. M.

^e υἱὸν Niceph. x. 36.

^f Ita F. M. Niceph. Sfort.

Valesii, Stephan. et Genew. vi-

ets Valesius e cod. MS. Libanii.

^e δὲ emendare voluit Valesius.

pauca de hac re dicere constituimus, verbis illius prius in medium adductis.

CAPUT XXIII.

Confutatio eorum quæ Libanius rhetor de Juliano dixit.

Hyeme, inquit, noctes extendente, imperator libros illos aggressus qui hominem Palæstinensem Deum ac Dei filium faciunt, longa concertatione et argumentorum invicta vi, ridicula et nugæ meras esse quæ ab illis coluntur ostendit: Tyrio sene peritior atque sapientior in eo repertus. Propitius autem mihi sit, oro, Tyrius ille, et dictum placide accipiat, utpote a filio victus.

Hæc sunt Libanii sophistæ verba. Ego vero præstantissimum quidem sophistam illum fuisse aio: sed pro certo habeo, eum nisi ejusdem cum imperatore cultus ac religionis fuisset, omnia quæ a Christianis dicuntur, contra illum dicturum fuisse; atque ut verisimile est, tanquam sophistam ea amplificaturum. Nam et Constantium, superstitem quidem scriptis in eum encomiis orna-

ζῶντα μὲν ἐπαινους ἔγραφεν· τελευτήσαντος δὲ ὕβρεις
 5 μεστὰς ἐγκλημάτων κατέχευεν. Ὡστε εἰ καὶ Πορ- 25
 φύριος ἦν βασιλεὺς, προκρίνειν τὰ^h ἐκείνου βιβλία
 τῶν Ἰουλιανοῦ· καὶ εἰⁱ Ἰουλιανὸς ἦν σοφιστῆς, εἶπεν
 ἂν καὶ αὐτὸν κακὸν σοφιστὴν, ὡς καὶ Ἐκηβόλιον ἐν
 6 τῷ ἐπιταφίῳ Ἰουλιανοῦ. Ἐπεὶ οὖν ἐκεῖνος καὶ ὡς
 ὁμόδοξος, καὶ ὡς σοφιστῆς, καὶ φίλος τῷ βασιλεῖ, ὅσα 30
 ἐδόκει αὐτῷ διεξῆλθε, καὶ ἡμεῖς πρὸς τα ὑπ' αὐτοῦ
 7 γραφέντα κατὰ δύναμιν ἀπαντήσωμεν. Πρῶτον μὲν
 γάρ φησιν αὐτὸν ἐπιθέσθαι ταῖς βίβλοις, τοῦ χει-
 8 μῶνος τὰς νύκτας ἐκτείνοντος. Τὸ δὲ ἐπιθέσθαι
 σημαίνει, ὅτι ἔργον ἔθετο ψόγον γράψαι, ὡς ἔθος 35
 τοῖς σοφισταῖς ποιεῖν ἐν τῇ τῶν νέων εἰσαγωγῇ·
 πάλαι μὲν^k γὰρ τὰς βίβλους ἐπίστατο, τότε δὲ
 9 ἐπέθετο. Καὶ μάχη μακρᾷ σχολάσας οὐχ, ὡς φησὶ
 Λιβάνιος, ἐλέγχων ἰσχυῖ, ἀλλὰ ἀσθενεῖα τοῦ ἀληθοῦς
 τὰ καλῶς ἑαυτοῖς^l ἠσφαλισμένα ὡς φιλοσκοπτικῆς 40

^h προκρίνειν ἂν C. *proposuisset*
 Epiphhan.

ⁱ καὶ Ἰουλιανὸς εἰ F. M.

^k Ita F. M. C. μὲν om. editt.

^l “ Epiphhan. Schol. legisse
 videtur ἐν αὐταῖς, supple βίβλοις,
 sic: *Quæ bene illic cauteque sunt
 posita.*” VALESIIUS.

vit: mortuum vero, probris et convitiis oneravit. Quare si Porphyrius imperator fuisset, ejus libros prætulisset libris Juliani: et si Julianus fuisset sophista, eum quoque malum sophistam appellasset, sicut appellat Ecebolium in oratione funebri quam in Julianum inecripsit. Cum igitur ille tanquam ejusdem cum imperatore cultus, et tanquam sophista atque amicus imperatoris, quæcumque ipsi videbantur, narraverit, nos quoque iis quæ ab illo scripta sunt, pro virili parte respondebimus. Primum ait, illum dum hyems noctes extenderet, libros aggressum esse. Hoc autem verbum, aggredi, significat illum omni studio in id incubuisse, ut vituperationem conscriberet, sicut moris est sophistis, cum artis rudimenta tradunt adolescentibus. Etenim libros illos jam pridem cognitos habebat. Tunc vero adversus illos impetum fecit: longaque instituta concertatione, non sicut ait Libanius, argumentorum valido robore eos oppugnavit: sed pro veritatis inopia ad sales et jocos conversus, quibus impense delectabatur, ea quæ in illis libris recte stabilita sunt, irrisit. Quicumque enim

- 10 *διέσυρε*. Πᾶς γὰρ ὁ μαχόμενος τινὶ νῦν μὲν παρα-
 τρέπων, νῦν δὲ ἐπικρύπτων τὴν ἀλήθειαν, καταψεύ-
 11 *δεται* τοῦ, πρὸς ὃν ἡ μάχη συνίσταται. Καὶ ὁ ἀπε-
 χθῶς ἔχων πρὸς τινα πάντα ὡς πολέμιος οὐ μόνον 201
 πράττει, ἀλλὰ καὶ λέγειν ἐσπούδακε· καὶ τὰ αὐτῷ
 τροσόντα φαῦλα τῷ, πρὸς^α ὃν ἡ ἔχθρα, περιτρέπει
 12 *φιλεῖ*. Ὅτι μὲν οὖν καὶ Ἰουλιανὸς καὶ Πορφύριος,
 ὃν Τύριον καλεῖ γέροντα, ἄμφω φιλοσκῶπται ἦσαν, 5
 13 ὑπὸ τῶν οἰκειῶν λόγων ἐλέγχονται. Πορφύριος μὲν
 γὰρ τοῦ κορυφαιστάτου τῶν φιλοσόφων Σωκράτους
 τὸν βίον διέσυρεν ἐν τῇ γεγραμμένῃ αὐτῷ φιλοσόφῳ
 14 *ιστορίᾳ*. Καὶ τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ γράφας κατέλειπε^β,
 οἷα ἂν μήτε Μέλιτος^ο, μήτε Ἄνυτος, οἱ γραψάμενοι 10
 15 Σωκράτην, εἰπεῖν ἐπεχείρησαν. Σωκράτους, φημὶ, τοῦ
 παρ' Ἑλλησι θαυμαζομένου ἐπὶ τε σωφροσύνῃ καὶ
 16 *δικαιοσύνῃ* καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς. Ὁν Πλάτων
 ὁ θαυμαστός παρ' αὐτοῖς φιλόσοφος, καὶ Ξενοφῶν,
 καὶ ὁ ἄλλος τῶν φιλοσόφων θίαςος, οὐ μόνον ὡς 15
 θεοφιλῆ τιμῶσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων φρονεῖν

^α πρὸς perperam M.^β κατέλειπε M.^ο μέλιτος M.

certamen adversus alterum suscepit; nunc pervertendo veritatem, nunc occultando, mentiri solet adversus eum contra quem instituta est disputatio. Et quicumque alterum odio prosequitur, omnia tanquam hostis non solum agere contra illum, verum etiam loqui studet: et quæ in ipso insunt mala, ea in illum quocum inimicitias exercet, vertere consuevit. Utrumque porro, Julianum scilicet atque Porphyrium, quem Tyrium senem appellat Libanius, scommatis delectatos fuisse, ex ipsorum libris convincitur. Nam Porphyrius quidem in libris quos scripsit de historia philosophica, Socratis philosophorum omnium excellentissimi vitam ridicule traduxit: eaque de illo scriptis prodidit, quæ nec Melitus unquam nec Anytus. Socratis accusatores, contra illum dicere ausi fuerunt. Socratis, inquam, quem omnes Græci mirantur ob modestiam et justitiam aliasque virtutes. Quem Plato celeberrimus apud illos philosophus, quem Xenophon, et reliquis philosophorum chorus, non solum tanquam Deo carum suspiciunt, verum etiam supra humani ingenii captum sapuisse arbitrantur. Julianus

- 14 νενομίκασιw. Ἰουλιανὸς δὲ τὸν πατέρα ζῆλῶν τὸ ἴδιον πάθος εἰς τοὺς Καίσαρας ἤλεγξε, πάντας μωμηςάμενος τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ οὐδὲ τοῦ
 15 φιλοσόφου Μάρκου φεισάμενος. Καὶ ὅτι μὲν φιλο-20 σκῶπται ἄμφω, ἐξ ἑαυτῶν τὸν ἔλεγχον ἔχουσι· καὶ οὐ δεῖ μοι πολλῶν ἢ δεινῶν λόγων, ἀλλὰ ἀπόχρη
 16 ταῦτα εἰς παράστασιw τοῦ ἦθους αὐτῶν^p. Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα ἐκ τῶν ἐκατέρων^q λόγων περὶ ἦθους αὐτῶν
 17 τεκμαιρόμενος ταῦτα γράφω. Οἷα δὲ περὶ Ἰουλιανοῦ²⁵ ὁ Ναζιανζηνὸς Γρηγόριος εἶρηκε, τῶν αὐτοῦ λόγων ἐπάκουε· φησὶ γὰρ ἐν τῷ^r δευτέρῳ λόγῳ πρὸς Ἑλληνας κατὰ λέξιν τάδε.
 18 Ταῦτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἢ πείρα παρέστῆσε^s, καὶ ἡ δυναστεία προσλαβοῦσα^t τὴν ἐξουσίαν· ἐμοὶ δὲ καὶ πόρρωθεν τρόπον τινὰ ἐωράτο, ἐξ οὗ τῷ ἀνδρὶ συνεγενό-30
 19 μῃν Ἀθήνησιν. *Ἦλθε γὰρ κάκεισε, ἄρτι τῶν κατὰ τὸν

^p ἦθους αὐτῶν—ἦθους αὐτῶν.
 Alterum horum, cum iis quæ intercedunt, om. Stephan. Genev. Valesius supplevit e Sfort. non citato F., qui eadem habet Eriphan.

^q ἐκατέρου C. utroque E.

riphan.

^r τῷ om. Valesius, casu, ut videtur.

^s παρέστῆκε C.

^t προσλαβοῦσα Gregor. Naz. Orat. v. 23. ed. Paris. 1778.

vero patris exemplum imitatus, animi sui morbum prodidit in libro qui Cæsares inscribitur: in quo cunctos ante se imperatores perstrinxit, ac ne ipsi quidem Marco philosopho pepercit. Utrumque igitur illorum, dicteris et scommatis delectatum fuisse, amborum scripta satis coarguunt. Nec mihi opus est multis ac validis argumentis; sed ista sufficiunt ad ingenium utriusque hominis declarandum. Atque ego quidem, ex utriusque scriptis conjecturam capiens quodnam fuerit illorum ingenium, ista scribo. Qualia vero Gregorius Nazianzenus de Juliano dixerit, ipsis ejus verbis prolatis audiamus. Sic enim ait in secunda oratione adversus Gentiles.

Hæc aliis quidem experientia ipsa et principatus licentiam nactus declaravit. A me vero longe ante perspecta fuerant, ex quo Athenis cum illo versatus eram. Nam et illuc profectus est statim post illam rerum fratris sui commutationem,

ἀδελφὸν αὐτοῦ νεωτερισθέντων, τὸν^α βασιλέα τοῦτο αὐτὸ
 20 παραιτησάμενος. Διττὸς δὲ αὐτοῦ τῆς ἐπιδημίας ὁ λόγος·
 ὁ μὲν εὐπρεπέστερος, καθ' ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν 35
 ἐκείσε παιδευτηρίων ὁ δὲ ἀπορρητότερος^z καὶ οὐ πολλοῖς
 γινώριμος, ὥστε τοῖς ἐκεῖ θύταις καὶ ἀπατεῶσι περὶ τῶν
 21 ἀσεβείας. Τότε τοίνυν οὐ φαῦλος ἐγὼ τοῦ ἀνδρὸς εἰκα-
 στῆς οἶδα γενόμενος, καίτοι γε οὐ τῶν εὐ πεφυκότων 40
 22 περὶ ταῦτα εἰς ὧν. Ἄλλ' ἐποίει με μαντικὸν ἢ τοῦ
 ἦθους ἀνωμαλία, καὶ τὸ περιττὸν τῆς ἐκστάσεως, εἶπερ
 23 μάντις ἄριστος ὅστις εἰκάξει^γ καλῶς. Οὐδενὸς γὰρ ἐδόκει
 μοι σημεῖον εἶναι χρηστοῦ ἀγχὴν ἀπαγῆς, ὅμοι παλλό- 202
 μενοι καὶ ἀνακοπτόμενοι^z, ὀφθαλμὸς σοβούμενος καὶ περι-
 φερόμενος καὶ μανικὸν βλέπων, πόδες ἀστατοῦντες καὶ
 μετοκλάζοντες, μυκτῆρ ὕβριν πνέων καὶ περιφρόνησιν,
 προσώπου σχηματισμοὶ καταγέλαστοι, τὸ αὐτὸ^a φρο- 5
 νοῦντες γέλωτες ἀκρατεῖς καὶ^b βρασματώδεις, νεύσεις καὶ
 ἀνανεύσεις σὺν οὐδενὶ λόγῳ, λόγος ἰστάμενος καὶ κοπτό-

^a πρὸς, pro τῶν, e corr. ejusd. omittit Epiphanius. vii. 2.
 man. M. et Niceph. x. 37.

^z ἀπορρητότερος M.

^γ εἰκάξειν οἶδε Gregor.

^z ἀνασχομένοι Gregor. vocem

^a αὐτοῦ C. Tum φέροντες
 Gregor.

^b τε καὶ Gregor.

cum id ipsum ab imperatore postulavisset. Duplex porro ei causa fuit profectiois: altera honestior, ut Græciam et scholas ejus viseret: occultior altera, paucisque admodum nota, ut sacrificulos et impostores qui illic erant, de rebus suis consuleret; impietate scilicet nondum libertatem ac fiduciam adepti. Tunc igitur non malum me conjectorem de hoc viro fuisse meminisse, licet alioqui non sim ex eorum numero, qui hujus rei usum ac peritiam sibi compararunt. Sed me ingenii illius inconstantia, et incredibilis mentis excessus vatem efficiebat; si quidem vates optimus is est qui recte conjicit. Neque enim mihi boni quicquam significare videbantur, cervix instabilis, humeri quos subinde vibrabat ac reprimebat: oculi vagi ac volubiles: insanus ac furiosus obtutus; pedes instabiles atque titubantes: nasus contumeliam et contemptum spirans: vultus configurationes ridiculæ idem significantes; risus immoderatus et exæstuans: nutus ac renutus rationis expertes; sermo repressus et spiritu intercisus: interrogationes inordinatæ et imperitæ: responsa his nihilo meliora; alia

μενος πνεύματι, ἐρωτήσεις ἄτακτοι καὶ ἀσύνετοι, ἀποκρίσεις οὐδὲν τούτων ἀμείνους, ἀλλήλαις ἐπεμβαίνουσαι, 24 καὶ οὐκ εὐσταθεῖς, οὐδὲ τάξει προιοῦσαι παιδείσεως. Τί 10
 ἂν τὰ καθ' ἕκαστον γράφοιμι; τοιοῦτον^c πρὸ τῶν ἔργων
 ἔθεασάμην, οἷον καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων ἐγνώρισα^d καὶ εἴ μοι
 παρήσαν τινὲς τῶν τηλικαῦτα συνόντων καὶ ἀκουσάντων,
 οὐ^d χαλεπῶς ἂν ἐμαρτύρησαν, οἷς ἐπειδὴ ταῦτα ἔθεασά-
 μην, εὐθὺς ἐφθεγξάμην, οἷον κακὸν ἢ Ῥωμαίων τρέφει. 15
 25 Καὶ προαγορεύσας καὶ γενέσθαι^e ψευδόμαντις ἔμαντῶ^f
 κατηγξάμην^g κρείσσον γὰρ ἢ τοιούτων^h πλησθῆναι τὴν
 οἰκουμένην κακῶν, καὶ τοιοῦτον ἀναφανῆναι τέρας, οἷον
 26 οὐπω πρότερονⁱ πολλῶν μὲν ἐπικλυσμῶν θρυλουμένων^h, 20
 πολλῶν δὲ ἐμπρησμῶν καὶ βρασμῶν γῆς καὶ χασμάτων,
 ἔτιⁱ δὲ καὶ ἀνδρῶν ἀπάνθρωποι καὶ θηριώδεις ἀλλοκότων
 τε καὶ συνθέτων φύσεις καινοτομηθεῖσαι. ταύτη τοι καὶ
 τέλος ἄξιον ἠνέγκατο τῆς ἀπονοίας.

^c τοῦτον, et mox ὃν pro οἷον, Gregor.

^d οὐ χαλεπῶς om. M. Niceph.

^e γενόμενος Stephan. Genev.

^f ἔμαντοῦ κατηγξάμενος Gregor.

Lege ἔμαντοῦ κατηγξάμην.

^g τούτων Gregor.

^h Ita F. M. θρυλλουμένων editt.

ⁱ ἔτι δὲ ἀνδρῶν ἀπάνθρωποτάτων καὶ θηριῶν ἀλλοκότων τε καὶ συνθέτων ὧν ἡ φύσις ἐκαινοτόμησε Gre-

gor. ad quod hunc locum restituere voluit Valesius. Eadem quæ in textu Nicephor. nisi quod sequitur ταύτης τοι. Cum multa diluvia, multa incendia, multæ pestes, et hiatus terræ provenerint; licet homines inhumani, et feroces, compositique dissimilibus naturis fuisse referantur Eriphan.

super aliis cocervata, non sibi constantia, nec eruditionis ordine progredientia. Quid attinet singula describere? Talem ante opera perspexi, qualem in ipsis operibus postea deprehendi. Quod si aliqui eorum qui tunc aderant et qui auditores fuerunt, mihi nunc præsto essent, haud ægre testimonium perhiberent: quibus ego, cum ista vidissem, ita pronuntiaui: Quantum malum sibi alit orbis Romanus! Cumque id prædixissem, Deum precatus sum ut falsus vates essem. Id enim satius erat, quam ut orbis terrarum tantis repleretur malis, et tale monstrum existeret, quale nunquam antea visum fuerat, tametsi multa diluvia memorentur atque incendia: multi terræ motus atque hiatus: ad hæc hominum inhumanæ species ac belluinæ: feræ denique prodigioux atque ex diversis generibus compositæ referantur. Enimvero dignum amentia sua finem sortitus est.

- 27 *Τοιαῦτα μὲν Γρηγόριος περὶ Ἰουλιανοῦ διεξήλθεν.* 25
Ὅτι δὲ καὶ κατὰ Χριστιανῶν λόγους πολλοὺς ἀνα-
λώσαντες τὴν ἀλήθειαν ἐπεχείρησαν βιάσασθαι, τινὰ
μὲν τῶν ἱερῶν γραμμάτων παρατρέψαντες, τὰ δὲ
ἐγκαταλέξαντες, πάντα δὲ πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐκλαβόντες
σκοπὸν, πολλοὶ μὲν πρὸς μὲν πρὸς αὐτοὺς ἀπαντή- 30
σαντες ἔδειξαν, ἀνατρέψαντές τε καὶ ἐξελέξαντες^κ
 28 *αὐτῶν τὰ σοφίσματα. Πρὸ δὲ ἀπάντων Ὀριγένης,*
καὶ πολλῷ τῶν Ἰουλιανοῦ χρόνων ἀνώτερος ὢν, τὰ
δοκῶντα ταραττεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας ταῖς ἱεραῖς
βίβλοις ἀνθυπενεγκὼν ἑαυτῷ καὶ ἐρμηνεύσας, τὰς τῶν 35
ἀγνωμονούντων σοφιστικὰς εὐρεσιλογίας ἀπέκλεισεν.
 29 *Οἷς εἰ μὴ παρέργως ἐντετυχήκασιν Ἰουλιανὸς καὶ*
Πορφύριος, εὐγνωμόνως τε αὐτὰ ἐδέξαντο, πάντως
ἂν εἰς ἕτερα ἅτινα τοὺς λόγους ἔτρεψαν, καὶ οὐκ ἂν
εἰς τὸ^λ σοφίσματα βλάβσημα γράφειν ἐτρέπησαν. 40
 30 *Ὅτι δὲ ὁ βασιλεὺς σκῶψαι ἐπετήδευσε πρὸς τοὺς*
ιδιώτας καὶ ἀπλουστέρους τοὺς λόγους ποιούμενος,
οὐ μὴν πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μόρφωσιν

^κ ἐλέξαντες M.

rant legendum Savilius et Va-

^λ Ita F. M. C. sicut conjece-

lesius, τὰ editt.

Hæc Gregorius de Juliano scripsit. Ceterum quod in libris suis quos adversus Christianos scripserunt, veritatem obruere conati sint, nonnulla e sacris literis pervertendo, quædam inserendo, cuncta vero ad suum sensum atque institutum interpretando: multi scriptis adversus illos responsionibus ostenderunt, et sophisticas illorum argutias everterunt ac refutarunt. Sed præ reliquis omnibus Origenes, qui quidem Juliano longe vetustior fuit, ea quæ in sacris scripturis animos legentium conturbare videbantur, sibimetipse objiciens atque exponens, sophisticas malevolorum hominum cavillationes repulit. Quæ si diligenter perlegissent Julianus atque Porphyrius, et si placido animo ea suscepissent, prorsus stilum suum ad aliud argumentum convertissent, nec ad impietatis plena sophismata conscribenda, animum suum unquam applicuissent. Quod vero imperator cavillari studuerit, apud rudes et imperitos verba faciens, non apud eos qui ex sacris literis expressam veritatis gerunt imaginem,

- 31 τῆς ἀληθείας ἔχοντας, ἐκεῖθεν δῆλον ἐστί· λαβὼν γὰρ τὰ^m ῥήματα, ὅσα χρεῖας ἔνεκεν οικονομικῶς ἐπὶ τοῦ 45 Θεοῦ ἀνθρωπικώτερον τέτακται, καὶ πολλὰ τοιαῦτα 203 ἐπισυνείρας, τέλος ἐπιφέρει κατὰ λέξιν τάδε.
- 32 Τούτων τοίνυν ἕκαστον, εἰ μὴ λόγος ἐστὶν ἀπόρρητον ἔχων τινὰ θεωρίαν, ὅπερ ἐγὼ νενόμικα, πολλῆς γέμουσιν οἱ λόγοι περὶ αὐτοῦⁿ βλασφημίας. 5
- 33 Ταῦτα μὲν ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ κατὰ Χριστιανῶν 34 βιβλίῳ αὐταῖς λέξεσιν εἶρηκε. Καὶ ἐν τῷ λόγῳ δὲ αὐτοῦ, ὃν Περί Κυλισμοῦ ἐπέγραψε, διδάσκων ὅπως δεῖ τοὺς ἱεροὺς πλάττειν μύθους, φησὶ δεῖν κρύπτειν τὴν περὶ τῶν τοιούτων ῥημάτων^o ἀλήθειαν, λέγων 10 αὐτοῖς ῥήμασι τάδε.
- 35 Φιλεῖ γὰρ ἡ φύσις κρύπτεσθαι· καὶ τὸ κεκρυμμένον τῆς τῶν Θεῶν οὐσίας οὐκ ἀνέχεται γυμνοῖς εἰς ἀκαθάρτους ἀκοὰς ρίπτεσθαι ῥήμασι.
- 36 Φαίνεται δὴ διὰ τούτων ὁ βασιλεὺς ὑπόνοιαν ἔχειν 15 περὶ τῶν θείων γραφῶν, ὡς εἶησαν λόγοι μυστικοὶ ἀπόρρητόν τινα θεωρίαν ἔχοντες· ἀγανακτεῖ δὲ, ἐφ' οἷς μὴ καὶ πάντες τὴν αὐτὴν περὶ τούτων ὑπόνοιαν

^m γὰρ τινα ῥήματα M.Niceph. *de Deo* Eriphan.ⁿ περὶ τοῦ θεοῦ βλασφ. M.^o ῥημάτων om. M. Niceph.

hinc licet perspicere: Nam cum multa quæ propter dispensationem necessitatis causa humano more de Deo dicuntur, excerpisset atque in unum collegisset, tandem hæc subjungit ad verbum.

Horum singula, nisi sermo ipse arcanam quamdam habeat intelligentiam, quod quidem facile existimo, multa in Deum impietate referta sunt.

Hæc ille in tertio contra Christianos libro totidem verbis scripsit. In eo autem libro quem de Cynica philosophia inscripsit, docens qua ratione sacras fabulas fingere deceat, hujusmodi in rebus occultandam ait esse veritatem: sic enim loquitur.

Amat enim latere natura: et abdita deorum substantia nudis et apertis verbis in impuras aures projici se non sustinet.

Ex quibus apparet imperatorem de divinis Scripturis ita sensisse: eas scilicet esse sermones mysticos, arcanam quamdam intelligentiam complectentes. Quin etiam indignatur, quod non

ἐξουσίᾳ καὶ καταρχει τῶν ἐν Χριστιανοῖς ἀκλόυ-
 20 στωῶν² δεχόμενον τὰ λόγια. Οὐκ ἔδει δὲ τοσούτων
 καταρχειῶν τῆς ἀκλόητος τῶν πολλῶν, οὐδὲ τυφω-
 ῶν. ἂν ἐκεῖνος κατὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, οὐδὲ
 μαγιστεῖα καὶ ἀκουστροφῆσαι τὰ κελῶς αὐτῷ³ νοούμενα,
 25 ὅτι μὴ πάντες αὐτὰ εἴοικον, ὡς αὐτὸς ἐβούλετο. Νῦν
 δὲ ὡς ἔωκε, τὰ αὐτὰ Πορφερίῳ πέποιθεν⁴ ἐκεῖνος
 μὲν γὰρ τυττῆς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ὑπό-
 τιστος Χριστιανῶν εὐληθὲς, καὶ μὴ ἐνεγκῶν τὴν
 30 ἐστῆν. ἐκ μελεγχολίας τὸν μὲν Χριστιανισμὸν ἀπέ-
 λευτε⁵· μῶσι δὲ τῶν τυττησάτων αὐτὸν εἰς τὸ
 ἐλάττωμα κατὰ Χριστιανῶν γράφειν ἐξέπεσεν, ὡς
 αὐτῶν Εὐσεβίου ὁ Παμφίλου ἐξήλεγξεν, ἀνασκευάσας
 35 τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τοὺς ιδιώ-
 τας ὑπεροπτικῶς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐσχηκῶς, ἐκ

² Ita C. et Nicephorus quod
 coarguere Valens. ἀκλόητος
 ἢ ἄλλοι.

³ αὐτὸν δεχόμενον τὰ λόγια. "Cod.
 Socr. αὐτῶν. Magis tamen placet
 αὐτὸν δεχόμενον τὰ λόγια. ἄ-
 λως. Posset etiam simpliciter
 λέγει τὰ κελῶς νοούμενα. Vox
 etiam αὐτῶν ex sequenti linea
 perperam hac irrepit." VALE-
 SIUS. ἀκούειν τε νοούμενα Ni-

ceph. que magis bene intellexe-
 reat: Epiphanius, ubi fortasse
 rectius esset intellexerat.

⁴ ἀπέλευτε F. ἀπέλευτε M.
 "Niceph. ἐξήλεγξεν, et pro ὄργην
 maluit dicere τὴν ὄργην." VA-
 LESIUS. Vid. Niceph. x. 36.
 Minime tamen ibi Nicephorus
 Socratem exscribit, sed histo-
 riam suam e Socrate componit.

omnes eandem de illis habeant opinionem: et invehitur in Chris-
 tianos illos, qui divina oracula simplici et obvio sensu interpretan-
 tur. Atqui non decebat simplicitatem vulgi tantopere insectari,
 nec illius causa adversus sacras literas insolentia efferri: neque
 odisse et aversari ea quæ recte ab aliis intelliguntur, propterea
 quod non omnes, sicut ipsi libitum est, eas intelligant. Nunc
 vero idem illi contigisse videtur quod Porphyrio. Etenim ille
 cum apud Cæsaream Palestinæ a quibusdam Christianis verberatus
 fuisset, iram comprimere non valens, præ nimio furore Christia-
 nam religionem deseruit: et odio illorum a quibus cæsus fuerat,
 impulsus, libros maledicentissimos adversus nomen Christianum
 composuit; sicut eum coarguit Eusebius Pamphili, qui libros ejus
 validissime confutavit. Imperator vero coram imperita multitu-
 dine arroganter se efferens contra Christianos, ex eodem morbo

τοῦ αὐτοῦ πάθους εἰς τὴν Πορφυρίου βλασφημίαν
 ἀπέκλινεν· ἀμφότεροι οὖν ἐκουσίως δυσσεβήσαντες, 35
 40 ἐν γνώσει ἀμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον ἔχουσιν. Ἐπειδὴ
 δὲ καὶ ὁ σοφιστῆς Λιβάνιος ἐπιχλευάζων, τὸν ἐκ Πα-
 λαιστίνης, φησὶν, ἄνθρωπον Θεόν τε καὶ Θεοῦ παῖδα
 ποιοῦσιν, ἐκκληῆσθαι μοι δοκεῖ, ὅπως αὐτὸς ἐπὶ τέλει
 41 τοῦ αὐτοῦ λόγου τὸν Ἰουλιανὸν ἀπεθέωσε. Τὸν γὰρ 40
 πρῶτον φησὶ ἄγγελον τῆς τελευτῆς μικροῦ κατέλευ-
 42 σαν, ὡς Θεοῦ καταψευδόμενον. Εἶτα πρόσω μικρὸν 204
 ὑποβὰς, Ὡ δαιμόνων μὲν, φησι, τρόφιμε⁸, δαιμόνων
 43 δὲ μαθητὰ, δαιμόνων δὲ παρεδρευτά. Εἰ καὶ αὐτὸς
 ἄλλως ἐνόει, ἀλλ' οὖν γε τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ χείρονος
 μὴ ἐκκλίνας ταῦτ' ἔδοξε λέγειν, ἃ καὶ οἱ Χριστιανοὶ 5
 44 ὀνειδίζοντες λέγουσιν. Εἰ οὖν ἐπαίνων ἐφρόντιζεν,
 ἔδει φυγεῖν τὴν ὁμωνυμίαν, ὥσπερ ἔφυγε καὶ ἑτέραν
 λέξιμ, δι' ἣν λοιδορηθεῖς τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐξέκοψεν.
 45 Ὅπως μὲν οὖν ὁ κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπος θεολογεῖται, 10
 καὶ ὅπως τὸ μὲν φανερόν ἄνθρωπος ἦν, τὸ δὲ ἀφανὲς
 Θεὸς, ὅπως τε ἀληθῆ ἄμφω ἐστὶ, Χριστιανῶν μὲν

⁸ σὺ τρόφιμε Niceph.

ad Porphyrii blasphemiam prolapsus est. Cum igitur a vero sua
 sponte ad impietatem proruperint, ipsa criminis sui notitia et
 conscientia puniuntur. Jam vero quod Libanius sophista Chris-
 tianos irridens ait, hominem quemdam ex Palæstina Deum Deique
 filium ab iis fieri; in eo mihi videtur oblitus, se in fine orationis
 illius Julianum inter Deos retulisse. Sic enim ibi scribit. Eum
 enim qui primus mortem ejus nuntiaverat, propemodum lapidibus
 obruerunt, quasi de Deo mentitus fuisset. Deinde paululum
 progressus ista subjicit. O dæmonum quidem alumne: Dæmonum
 discipule: Dæmonum assessor. Qui licet hoc aliter intelligeret,
 tamen cum ambiguitatem vocabuli quod in malam partem etiam
 sumitur, nequaquam vitaverit: eadem visus est dicere, quæ
 Christiani exprobrandi causa dicere consueverunt. Quocirca si
 quidem hominem laudare instituerat, vocis ambiguitatem vitare
 debebat: sicut et aliam vitavit dictionem, ob quam cum esset
 reprehensus, ex orationibus suis eam postea deleuit. Porro quo-
 modo homo in Christo Deus prædicetur, et quomodo manifeste
 quidem erat homo, invisibiliter autem Deus, et quemadmodum

καὶ θεῶν λόγοι ἐπίσταται. Ἐλλορες δὲ πρὸ τοῦ
 πιστεῖσθαι συνεῖναι οὐ δύναται· καὶ γὰρ λόγιόν ἐστι
 τὸ λέγειν, ὅτι Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνήτε. 15
 4: Διὸ οὐκ αἰσχύονται πολλοὺς ἀνθρώπους ἀποθεώ-
 σωτες· καὶ εἴθε γέ κεν χρηστοὺς τῶν τρόπων, ἢ δι-
 καίους, ἢ σέφρανας· ἀλλὰ ἀνάγνους, ἀδίκους, μέθη
 4: δεδουλωμένους. Ἡρακλῆες φημὶ καὶ Διονύσιους καὶ
 Ἄσκληπιοὺς· καθ' ἃν συνεχῶς ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις 20
 ὁμῶν Λιβάνιος οὐκ αἰσχύεται· ἃν τοὺς ἀρρενικοὺς
 καὶ θηλυκοὺς ἔρωτας εἰ ἀπαρθημοσαίμων, μακρὸς ἡμῶν
 4: ἔσται ὁ τῆς παρεκβάσεως λόγος. Ἀρκέσει δὲ τοῖς
 ταῦτα γινῶσθαι ἐθέλουσιν ὁ Ἀριστοτέλους Πέπλος, καὶ
 ὁ Διονύσιου Στέφανος, καὶ Ῥηγίου ὁ Πολυμνήμων, καὶ 25
 τῶν ποιητῶν τὸ πλῆθος· οἱ περὶ αὐτῶν γράψαντες
 γέλυστα ὄντως καὶ φλίγραφον παρὰ πᾶσι τῆς Ἑλληνικῆς
 50 θεολογίας δεικνύουσιν. Ὅτι δὲ ἴδιον Ἑλλήνων τὸ
 εὐχερῶς ἀνθρώπους ἀποθεοῦν, ἀρκέσει ὀλίγων ὑπο-
 51 μνησθῆναι. Ῥοδίοις μὲν γὰρ συμφορᾷ περεπεσοῦσιν 30

† Ita M. Niceph. & om. ceteri. dem in marg. ex eadem manu
 Tum Διονυσίου maluit Vales. πικρῶν, M.

‡ τοῖς ἄλλ. F. et, addita qui-

utrumque horum verissimum est, divini quidem Christianorum libri norunt: Gentiles vero antequam crediderint, intelligere non possunt. Est enim oraculum Dei, quod ita pronuntiat: Nisi credideritis, non intelligetis. Proinde illos non pudet, qui plurimos homines in deorum numerum retulerint. Atque utinam saltem viros bonos et justos et sobrios; ac non potius impuros, injustos et ebrietati addictos: Hercules intelligo, Baccchos, et Æsculapios, per quos Libanius in suis orationibus passim jurare non erubescit: quorum amores tam in virilem quem in muliebrem sexus effusus si recensere voluero, proluxa mihi et ab instituto operis nostri aliena nascetur oratio. Verum his qui ista nosse desiderant, sufficet Aristotelis Peplum, et Dionysii Corona, et Rhegini liber cui titulus est Polymnemon, et turba poetarum: qui dum de istis rebus scribunt, nugas et vanitatem gentilis theologiae omnibus patefaciunt. Porro quod Gentilium proprium ac solemne sit, homines temere in deorum numerum referre, obiter a nobis demonstrandum est. Rhodis quidem oraculum consulenti-

ἐδόθη χρησμὸς, ὅπως ἂν τὸν Φρύγιον Ἄττιν^α, τὸν
 ἱερέα τῆς μανικῆς ἐν Φρυξίῳ τελετῆς, θεραπεύουσιν.
 52 Ἐχει δὲ ὁ χρησμὸς ὧδε.

Ἄττιν^γ ἰλάσκεσθε, Θεὸν μέγαν ἀγνὸν Ἄδωνιν, 35
 Εὐβιον, ὀλβιδώρον, εὐπλόκαμον Διόνυσον.

53 Ὁ μὲν δὴ χρησμὸς Ἄττιν, τὸν ἐκ μανίας ἐρωτικῆς
 ἐαυτὸν ἀποκόψαντα, τὸν Ἄδωνιν καὶ Διόνυσον εἶνα
 54 φησί. Τοῦ δὲ Μακεδόνων βασιλέως Ἀλεξάνδρου
 ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβαίνοντος, οἱ Ἀμφικτύονες Ἀλε- 40
 ξάνδρῳ ἐχαρίζοντο, καὶ ἀνείλεν ἡ Πυθία τάδε.

55 Ζᾶνα^α Θεῶν ὑπατον, καὶ Ἀθηνᾶν Τριτογένειαν 205
 Τιμάτε, βροτέωτ^α ἐν σώματι κρυπτὸν ἄνακτα,
 Ὀν Ζεὺς ἀρίσταις^β γοναῖς ἔσπειρεν, ἀρωγὸν
 Εὐνομίης θνητοῖσιν Ἀλέξανδρον βασιλῆα.

56 Ταῦτα τὸ ἐν Πυθοῖ δαιμόνιον ἐρημάτισεν ὁ καὶ 5

^α Ἄττιν, hic et infra, C.

^γ Ita C. Ἄττιν ceteri. Δάσκεσθε
 F. Δάσχεσθε M. placate Epiphan.
 Δάσκεσθα ceteri.

^α Ita F. M. C. Ζῆνα editt.

^α βροτέωτ^α F. M. βροτέοντι
 Stephan. Genév. βροτέων ceteri.

^β "Scribendum est ἀρήτοιαι

γοναῖς. Epiphan. nescio quam
 lectionem secutus, *Quem Jupiter
 Heroum seminavit generibus ad-
 jutorem.*" VALESIIUS. Lege-
 rat igitur Epiphanius, Ὀν Ζεὺς
 ἡρώων γενεαῖς ἔσπειρεν ἀρωγόν
 vel fortasse ἀρίσταις γενεαῖς.

bus, cum in calamitatem incidissent, responsum est ut Attin
 insanorum in Phrygia mysteriorum Antistitem colerent. Oracu-
 lum autem ita se habet :

*Attin Deum magnum placate purum Adonim,
 Bonæ vitæ et felicitatis largitorem, pulchra coma præditum
 Bacchum.*

Et oraculum quidem Attin, qui præ amoris insania seipsum
 exsecuit, Adonim et Bacchum appellat. Cum autem Alexander
 Macedonum rex in Asiam trajecisset, Amphictyones ei gratificati
 sunt, et Pythia ejusmodi oraculum edidit,

*Jovem Deum summum, et Minervam Tritogeniam
 Coliæ, in corpore mortali absconditum regem,
 Quem felici satu genuit Jupiter, vindicem
 Justitiæ mortalibus Alexandrum regem.*

Hæc dæmon apud Delphos respondit : qui et ipse cum regibus

αὐτὸ τοῖς δευτέροις Κλεομέδων ἔθετοποίει· καὶ τοῦτο
 = μὲν ἴσως Κλεομέδων ἔποιει. Τί δ' αὖ ἔποι τις, ὡς
 Κλεομέδων τὸν πύκτην ἀποθεύσασατος, ἔχρησαν περὶ
 αὐτοῦ ταῦδε.

Υστεροῖς ἴσως Κλεομέδων Ἀστυπάλειος·

10

Ἄλλοις τινὲς τινὲς, ὡς κερὶ θνητὸν εἶντα.

Διὰ μὲν αὖ τὸν χρησμὸν τόνδε Διογένης ὁ Κύνων
 καὶ Οἰνόμαχος ὁ φιλόσοφος κατέγνωσαν τοῦ Πυθίου
 55 Ἀπόλλωνος. Κυζικητοὶ δὲ τρισκαυδέκατον Θεὸν
 Ἀδριατὸν ἀπηγόρευσαν· αὐτὸς τε Ἀδριανὸς Ἀντί- 15
 60 κων τὸν ἑαυτοῦ ἐρώμενον ἀπεθέωσε. Καὶ ταῦτα
 γέλωτα καὶ φλύαρον οὐκ ὀνομάζει Λιβάνιος· καίτοι
 καὶ τοῖς χρησμοῖς καὶ τὸ μονόβιβλον, ὃ Ἀδρίας εἰς
 τὸν Ἀλεξάνδρου βίον ἐπέγραψεν, ἐπιστάμενος οὐκ^f
 ἐγκαλιπτεται καὶ αὐτὸν ἀποθεῶν τὸν Πορφύριον· 20
 ἵλεως γάρ, φησι, ὁ Τύριος εἶη, προκρίνοντος^e αὐτοῦ

^e Ita M. Niceph. quem Eri-
 phan. probante Valesio. Ἐν
 ceteri.

^d Ita C. τινὲς F. M. Niceph.
 τινὲς Vales. τινὲς Stephan.
 Genev.

^e Ita F. M. Niceph. ἔditt.

Tam ἄδριος F. ἀλεξανδρείας, su-
 prescripto ὃ ἄδριος M. οἱ Ἀλεξαν-
 δρείας Niceph.

^f οὐδὲ voluit Valesius.

^g Ita F. M. Stephan. Genev.
 προκρίνοντος Vales.

assentaretur, eos in Deorum numerum retulit. Sed fortasse istud
 quidem per adulationem factum est. Quid vero dicemus de
 Cleomede pugile, quem inter Deos retulerunt, hoc de illo edentes
 oraculum :

Ultimus heroum Cleomedes Astypaleus :

Hunc victimis colite, utpote qui non amplius sit mortalis.

Ob quod oraculum Diogenes Cynicus et Oënomachus philoso-
 phus Apollinem Pythium condemnarunt. Cyziceni etiam Adria-
 num tertiumdecimum Deum appellaverunt. Sed et ipse Adrianus
 Antinoum, quem in deliciis habebat, inter Deos retulit. Et ista
 quidem Libanius non dicit esse ridicula et meras nugas, tametsi
 probe nosset oracula, et singularem librum quem Arrianus de
 Alexandri vita composuit. Ac neque Porphyrium ipsum diis
 accensere erubescit. Sic enim ait : Propitius mihi sit Tyrius,

61 τὰ τοῦ βασιλέως βιβλία. Ταῦτα μὲν οὖν διὰ τὴν τοῦ σοφιστοῦ λαιδορίαν ἐν παρεκβάσει αὐτάρκως εἰρήσθω· ἰδίας τε πραγματείας δεόμενα παραλιπέιν μοι δοκῶ· τὰ δὲ λοιπὰ τῆς ἱστορίας ἐπιτεθείη ἡμῖν. 25

ΚΕΦ. ΚΔ.

^hὩς οἱ^h πανταχόθεν ἐπίσκοποι προσέδραμον Ἰοβιανῷ, ἐλπίζοντες ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὴν ἑαυτῶν πίστιν τοῦτον ἐπισπάσασθαι.

1 Τοῦ δὲ βασιλέως Ἰοβιανοῦ ἀπὸ τῆς Περσίδος 30 ἀναχωρήσαντος, αὐθις ἀνεκινεῖτο τὰ τῶν ἐκκλησιῶν οἱ τεⁱ προσεστῶτες τῶν ἐκκλησιῶν προτρέχειν ἐσπούδαζον, προσδοκῶντες ἕκαστος τῇ ἑαυτῶν πίστει προσθήσεσθαι τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ ἐξ ἀρχῆς μὲν τῇ 35 ὁμοουσίῳ πίστει προσέκειτο· τοῦτο^k δὲ πᾶσιν εἰρηκῶς προέκρινε. Καὶ ἀναρρώννυσι μὲν διὰ γραμμῶν 206 τῶν τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον,

^h Ὡς &c. Pro titulo hoc habet, Ὡς οἱ τὰ μακεδονίου φρονούντες καὶ οἱ περὶ ἀκάκιον τὴν ἐν νυκαίᾳ πίστιν ἐκύρωσαν, M. Tum πανταχόθεν mendose editt.

ⁱ οἱ γὰρ M. qui hæc et tria

sequentia verba in margine ab eadem manu addita habet.

^k προσέκειτο. καὶ, tum in margine ab eadem manu addita, πᾶσιν οὕτως ἔχει καὶ ἀναρρώννυσι, M.

cujus libris libros imperatoris anteponebat. Atque hæc ob sophistæ maledicentiam, quasi per excessum a nobis dicta sufficiant: reliqua vero quæ peculiarem tractationem desiderant omittenda esse duxi. Nunc earum rerum quæ nobis adhuc restant, narrationem subjiciamns.

CAPUT XXIV.

Quomodo ad Jovianum omnes undique confluerunt episcopi, sperantes singuli se illum ad suam fidem traducturos.

Ceterum post Joviani reditum ex Perside, ecclesiarum motus renovari cœpere. Nam qui ecclesiis præsidebant, alius alium prævertere studuerunt, dum singuli imperatorem suis partibus assensurum sperarent. At ille ab initio consubstantialis fidem amplexus fuerat, eamque se præferre cunctis palam denunciavit. Et Athanasium quidem scriptis ad eum literis confirmavit; qui cum statim post Juliani obitum ecclesiam Alexandrinam re-

27 *Τοιαῦτα μὲν Γρηγόριος περὶ Ἰουλιανοῦ διεξήλθεν. 25*
Ἵτι δὲ κατὰ Χριστιανῶν λόγους πολλοὺς ἀνα-
λώσαντες τὴν ἀλήθειαν ἐπεχείρησαν βιάσασθαι, τινὰ
μὲν τῶν ἱερῶν γραμμάτων παρατρέψαντες, τὰ δὲ
ἐγκαταλέξαντες, πάντα δὲ πρὸς τὸν οἰκείον ἐκλαβόντες
σκοπὸν, πολλοὶ μὲν πρὸς μὲν πρὸς αὐτοὺς ἀπαντή- 30
σαντες ἔδειξαν, ἀνατρέψαντές τε καὶ ἐξελέξαντες^k
 28 *αὐτῶν τὰ σοφίσματα. Πρὸ δὲ ἀπάντων Ὀριγένης,*
καὶ πολλῶ τῶν Ἰουλιανοῦ χρόνων ἀνώτερος ὢν, τὰ
δοκοῦντα ταραττειν τοὺς ἐντυγχάνοντας ταῖς ἱεραῖς
βίβλοις ἀνθυπενεγκῶν ἑαυτῷ καὶ ἐρμηνεύσας, τὰς τῶν 35
ἀγνωμονοῦντων σοφιστικὰς εὐρεσιλογίας ἀπέκλεισεν.
 29 *Οἷς εἰ μὴ παρέργως ἐντετυχήκασιν Ἰουλιανὸς καὶ*
Πορφύριος, εὐγνωμόνως τε αὐτὰ ἐδέξαντο, πάντως
ἂν εἰς ἕτερά τινα τοὺς λόγους ἔτρεψαν, καὶ οὐκ ἂν
εἰς τὸ^l σοφίσματα βλάσφημα γράφειν ἐτρέπησαν. 40
 30 *Ἵτι δὲ ὁ βασιλεὺς σκῶψαι ἐπετίθεισε πρὸς τοὺς*
ιδιώτας καὶ ἀπλουστέρους τοὺς λόγους ποιούμενος,
οὐ μὴν πρὸς τοὺς ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μόρφωσιν

^k ἐλέξαντες M.

rant legendum Savilius et Va-

^l Ita F. M. C. sicut conjece-

lesius, τὰ editt.

Hæc Gregorius de Juliano scripsit. Ceterum quod in libris suis quos adversus Christianos scripserunt, veritatem obruere conati sint, nonnulla e sacris literis pervertendo, quædam inserendo, cuncta vero ad suum sensum atque institutum interpretando: multi scriptis adversus illos responsionibus ostenderunt, et sophisticas illorum argutias everterunt ac refutarunt. Sed præ reliquis omnibus Origenes, qui quidem Juliano longe vetustior fuit, ea quæ in sacris scripturis animos legentium conturbare videbantur, sibimetipsæ objiciens atque exponens, sophisticas malevolorum hominum cavillationes repulit. Quæ si diligenter perlegissent Julianus atque Porphyrius, et si placido animo ea suscepissent, prorsus stilum suum ad aliud argumentum convertissent, nec ad impietatis plena sophismata conscribenda, animum suum unquam applicuissent. Quod vero imperator cavillari studuerit, apud rudes et imperitos verba faciens, non apud eos qui ex sacris literis expressam veritatis gerunt imaginem,

- 31 τῆς ἀληθείας ἔχοντας, ἐκείθεν δῆλον ἐστί· λαβὼν γὰρ τὰ^m ῥήματα, ὅσα χρείας ἔνεκεν οἰκονομικῶς ἐπὶ τοῦ 45 Θεοῦ ἀνθρωπικώτερον τέτακται, καὶ πολλὰ τοιαῦτα 203 ἐπισυνείρας, τέλος ἐπιφέρει κατὰ λέξιν τάδε.
- 32 Τούτων τοίνυν ἕκαστον, εἰ μὴ λόγος ἐστὶν ἀπόρρητον ἔχων τινὰ θεωρίαν, ὅπερ ἐγὼ νενόμικα, πολλῆς γέμουσιν οἱ λόγοι περὶ αὐτοῦⁿ βλασφημίας. 5
- 33 Ταῦτα μὲν ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ κατὰ Χριστιανῶν 34 βιβλίῳ αὐταῖς λέξεσιν εἴρηκε. Καὶ ἐν τῷ λόγῳ δὲ αὐτοῦ, ὃν Περὶ Κυνισμοῦ ἐπέγραψε, διδάσκων ὅπως δεῖ τοὺς ἱεροὺς πλάττειν μύθους, φησὶ δεῖν κρύπτειν τὴν περὶ τῶν τοιούτων ῥημάτων^o ἀλήθειαν, λέγων 10 αὐτοῖς ῥήμασι τάδε.
- 35 Φιλεῖ γὰρ ἡ φύσις κρύπτεσθαι· καὶ τὸ κεκρυμμένον τῆς τῶν Θεῶν οὐσίας οὐκ ἀνέχεται γυμνοῖς εἰς ἀκαθάρτους ἀκοὰς ῥίπτεσθαι ῥήμασι.
- 36 Φαίνεται δὴ διὰ τούτων ὁ βασιλεὺς ὑπόνοιαν ἔχειν 15 περὶ τῶν θείων γραφῶν, ὡς εἶψαν λόγοι μυστικοὶ ἀπόρρητόν τινα θεωρίαν ἔχοντες· ἀγανακτεῖ δὲ, ἐφ' οἷς μὴ καὶ πάντες τὴν αὐτὴν περὶ τούτων ὑπόνοιαν

^m γὰρ τινα ῥήματα M.Niceph. *de Deo* Epiphan.ⁿ περὶ τοῦ θεοῦ βλασφ. M.^o ῥημάτων om. M. Niceph.

hinc licet perspicere: Nam cum multa quæ propter dispensationem necessitatis causa humano more de Deo dicuntur, excerptis atque in unum collegisset, tandem hæc subjungit ad verbum.

Horum singula, nisi sermo ipse arcanam quamdam habeat intelligentiam, quod quidem facile existimo, multa in Deum impietate referta sunt.

Hæc ille in tertio contra Christianos libro totidem verbis scripsit. In eo autem libro quem de Cynica philosophia inscripsit, docens qua ratione sacras fabulas fingere deceat, hujusmodi in rebus occultandam ait esse veritatem: sic enim loquitur.

Amat enim latere natura: et abdita deorum substantia nudis et apertis verbis in impuras aures projici se non sustinet.

Ex quibus apparet imperatorem de divinis Scripturis ita sensisse: eas scilicet esse sermones mysticos, arcanam quamdam intelligentiam complectentes. Quin etiam indignatur, quod non

ἔχουσι· καὶ κατατρεχει τῶν ἐν Χριστιανοῖς ἀπλού-
 37 στερον^p δεχομένων τὰ λόγια. Οὐκ ἔδει δὲ τοσοῦτον²⁰
 καταδραμεῖν τῆς ἀπλότητος τῶν πολλῶν, οὐδὲ τυφω-
 θῆναι δι' ἐκείνους κατὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, οὐδὲ
 μισῆσαι καὶ ἀποστραφῆναι τὰ καλῶς αὐτῷ^q νοούμενα,
 ὅτι μὴ πάντες αὐτὰ ἐνόουν, ὡς αὐτὸς ἐβούλετο. Νῦν
 38 δὲ, ὡς ἔοικε, τὰ αὐτὰ Πορφυρίῳ πέπονθεν· ἐκείνος²⁵
 μὲν γὰρ πληγὰς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης ὑπό-
 τιτων Χριστιανῶν εἰληφῶς, καὶ μὴ ἐνεγκῶν τὴν
 ὀργήν, ἐκ μελαγχολίας τὸν μὲν Χριστιανισμὸν ἀπέ-
 λειπε^r. μίσει δὲ τῶν τυπτησάντων αὐτὸν εἰς τὸ
 βλάσφημα κατὰ Χριστιανῶν γράφειν ἐξέπεσεν, ὡς³⁰
 αὐτὸν Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἐξήλεγξεν, ἀνασκευάσας
 39 τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τοὺς ιδιώ-
 τας ὑπεροπτικῶς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐσχηκῶς, ἐκ

^p Ita C. et Nicephorus, quod
 conjecerat Valesius, ἀπλουστέ-
 ρων ceteri.

^q αὐτὰ Stephan. Genev. "Cod.
 Sfort. αὐτῷ. Magis tamen placet
 id quod olim conjiciebam, ἁ-
 λους. Posset etiam simpliciter
 legi τὰ καλῶς νοούμενα. Vox
 enim αὐτὰ ex sequenti linea
 perperam huc irrepsit." VALE-
 SIUS. ἐκείνῳ τε νοουμέναις Ni-

ceph. quæ magis bene intellexe-
 rant Epiphanius, ubi fortasse
 rectius esset intellexerat.

^r κατέλειπε F. κατέλειπε M.
 "Niceph. ἐξόμνυται, et pro ὀργῆν
 maluit dicere τὴν ὕβριν." VA-
 LESIUS. Vid. Niceph. x. 36.
 Minime tamen ibi Nicephorus
 Socratem exscribit, sed histo-
 riam suam e Socrate componit.

omnes eandem de illis habeant opinionem: et invehitur in Chris-
 tianos illos, qui divina oracula simplici et obvio sensu interpretan-
 tur. Atqui non decebat simplicitatem vulgi tantopere insectari,
 nec illius causa adversus sacras literas insolentia efferri: neque
 odisse et aversari ea quæ recte ab aliis intelliguntur, propterea
 quod non omnes, sicut ipsi libitum est, eas intelligant. Nunc
 vero idem illi contigisse videtur quod Porphyrio. Etenim ille
 cum apud Cæsaream Palestinæ a quibusdam Christianis verberatus
 fuisset, iram comprimere non valens, præ nimio furore Christiana-
 nam religionem deseruit: et odio illorum a quibus cæsus fuerat,
 impulsus, libros maledicentissimos adversus nomen Christianum
 composuit; sicut eum coarguit Eusebius Pamphili, qui libros ejus
 validissime confutavit. Imperator vero coram imperita multitu-
 dine arroganter se efferens contra Christianos, ex eodem morbo

τοῦ αὐτοῦ πάθους εἰς τὴν Πορφυρίου βλασφημίαν
 ἀπέκλινεν· ἀμφότεροι οὖν ἐκουσίως δυσσεβήσαντες, 35
 40 ἐν γνώσει ἀμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον ἔχουσιν. Ἐπειδὴ
 δὲ καὶ ὁ σοφιστὴς Λιβάνιος ἐπιχλευάζων, τὸν ἐκ Πα-
 λαιστίνης, φησὶν, ἄνθρωπον Θεόν τε καὶ Θεοῦ παῖδα
 ποιῶσιν, ἐκλεθῆσθαι μοι δοκεῖ, ὅπως αὐτὸς ἐπὶ τέλει
 41 τοῦ αὐτοῦ λόγου τὸν Ἰουλιανὸν ἀπεθέωσε. Τὸν γὰρ 40
 πρῶτον φησὶ ἄγγελον τῆς τελευτῆς μικροῦ κατέλευ-
 42 σαν, ὡς Θεοῦ καταψευδόμενον. Ἔτα πρόσω μικρὸν 204
 ὑποβὰς, Ὡ δαιμόνων μὲν, φησι, τρόφιμε*, δαιμόνων
 43 δὲ μαθητὰ, δαιμόνων δὲ παρεδρευτά. Εἰ καὶ αὐτὸς
 ἄλλως ἐνόει, ἀλλ' οὖν γε τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ χείρονος
 μὴ ἐκκλίνας ταῦτ' ἔδοξε λέγειν, ἃ καὶ οἱ Χριστιανοὶ 5
 44 ὀνειδίζοντες λέγουσιν. Εἰ οὖν ἐπαίνων ἐφρόντιζεν,
 ἔδει φυγεῖν τὴν ὁμωνυμίαν, ὥσπερ ἔφυγε καὶ ἑτέρα
 λέξι, δι' ἣν λοιδορηθεὶς τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐξέκοψεν.
 45 Ὅπως μὲν οὖν ὁ κατὰ Χριστὸν ἄνθρωπος θεολογεῖται, 10
 καὶ ὅπως τὸ μὲν φανερόν ἄνθρωπος ἦν, τὸ δὲ ἀφανὲς
 Θεός, ὅπως τε ἀληθῆ ἄμφω ἐστὶ, Χριστιανῶν μὲν

* σὺ τρόφιμε Niceph.

ad Porphyrii blasphemiam prolapsus est. Cum igitur a vero sua
 sponte ad impietatem proruperint, ipsa criminis sui notitia et
 conscientia puniuntur. Jam vero quod Libanius sophista Chris-
 tianos irridens ait, hominem quemdam ex Palæstina Deum Deique
 filium ab iis fieri; in eo mihi videtur oblitus, se in fine orationis
 illius Julianum inter Deos retulisse. Sic enim ibi scribit. Eum
 enim qui primus mortem ejus nuntiaverat, propemodum lapidibus
 obruerunt, quasi de Deo mentitus fuisset. Deinde paululum
 progressus ista subjicit. O dæmonum quidem alumne: Dæmonum
 discipule: Dæmonum assessor. Qui licet hoc aliter intelligeret,
 tamen cum ambiguitatem vocabuli quod in malam partem etiam
 sumitur, nequaquam vitaverit: eadem visus est dicere, quæ
 Christiani exprobrandi causa dicere consueverunt. Quocirca si
 quidem hominem laudare instituerat, vocis ambiguitatem vitare
 debebat: sicut et aliam vitavit dictionem, ob quam cum esset
 reprehensus, ex orationibus suis eam postea delevit. Porro quo-
 modo homo in Christo Deus prædicetur, et quomodo manifeste
 quidem erat homo, invisibiliter autem Deus, et quemadmodum

46 οἱ θεῖοι λόγοι ἐπίστανται. Ἕλληγες δὲ πρὸ τοῦ
 πιστεῦσαι συνιέναι οὐ δύνανται· καὶ γὰρ λόγιόν ἐστι
 τὸ λέγον, ὅτι Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνήτε. 15
 47 Διὸ οὐκ αἰσχύνονται πολλοὺς ἀνθρώπους ἀποθεώ-
 σαντες· καὶ εἶθε γὰρ κἂν χρηστοὺς τὸν τρόπον, ἢ δι-
 καίους, ἢ σώφρονας· ἀλλὰ ἀνάγνους, ἀδίκους, μέθη
 48 δεδουλωμένους. Ἡρακλέας φημὶ καὶ Διονύσους καὶ
 Ἀσκληπιούς· καθ' ὧν συνεχῶς ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις 20
 ὁμνῶν Λιβάνιος οὐκ αἰσχύνεται· ὧν τοὺς ἀρρενικοὺς
 καὶ θηλυκοὺς ἔρωτας εἰ ἀπαριθμησαίμην, μακρὸς ἡμῖν
 49 ἔσται ὁ τῆς παρεκβάσεως λόγος. Ἀρκέσει δὲ τοῖς
 ταῦτα γινῶναι ἐθέλουσιν ὁ Ἀριστοτέλους Πέπλος, καὶ
 ὁ Διονύσου Στέφανος, καὶ Ῥηγίνου ὁ Πολυμνήμων, καὶ 25
 τῶν ποιητῶν τὸ πλῆθος· οἱ περὶ αὐτῶν γράψαντες
 γέλωτα ὄντως καὶ φλήναφον παρὰ πᾶσι τῆς Ἑλλήνων
 50 θεολογίας δεικνύουσιν. Ὅτι δὲ ἴδιον Ἑλλήνων τὸ
 εὐχερῶς ἀνθρώπους ἀποθεοῦν, ἀρκέσει ὀλίγων ὑπο-
 51 μνησθῆναι. Ῥοδίους μὲν γὰρ συμφορᾷ περιπεσοῦσιν 30

† Ita M. Niceph. ὁ om. ceteri. dem in marg. ex eadem manu
 Tum Διονυσίου maluit Vales. πασιν, M.

ᵘ τοῖς ἑλλ. F. et, addita qui-

utrumque horum verissimum est, divini quidem Christianorum libri norunt: Gentiles vero antequam crediderint, intelligere non possunt. Est enim oraculum Dei, quod ita pronuntiat: Nisi credideritis, non intelligetis. Proinde illos non pudet, qui plurimos homines in deorum numerum retulerint. Atque utinam saltem viros bonos et justos et sobrios; ac non potius impuros, injustos et ebrietati addictos: Hercules intelligo, Bacchos, et Æsculapios, per quos Libanius in suis orationibus passim jurare non erubescit: quorum amores tam in virilem quem in muliebrem sexum effusos si recensere voluero, proluxa mihi et ab instituto operis nostri aliena nascetur oratio. Verum his qui ista nosse desiderant, sufficiet Aristotelis Peplum, et Dionysii Corona, et Rhegini liber cui titulus est Polymnemon, et turba poetarum: qui dum de istis rebus scribunt, nugas et vanitatem gentilis theologiæ omnibus patefaciunt. Porro quod Gentilium proprium ac soleme sit, homines temere in deorum numerum referre, obiter a nobis demonstrandum est. Rhodis quidem oraculum consulenti-

ἐδόθη χρησμός, ὅπως ἂν τὸν Φρύγιον Ἄττιν^z, τὸν
ιερέα τῆςμανικῆς ἐν Φρυξίν τελετῆς, θεραπεύωσιw.

52 Ἐχει δὲ ὁ χρησμός ὡδε.

Ἄττιν^y ἰλάσκεσθε, Θεὸν μέγαν ἀγνὸν Ἄδωνιν, 35
Εὐβιον, ὀλβιόδωρον, εὐπλόκαμον Διόνυσον.

53 Ὁ μὲν δὴ χρησμός Ἄττιν, τὸν ἐκ μανίας ἐρωτικῆς
ἐαυτὸν ἀποκόψαντα, τὸν Ἄδωνιν καὶ Διόνυσον εἶναι

54 φησί. Τοῦ δὲ Μακεδόνων βασιλέως Ἀλεξάνδρου
ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβαίνοντος, οἱ Ἀμφικτύονες Ἀλε- 40
ξάνδρῳ ἐχαρίζοντο, καὶ ἀνεῖλεν ἡ Πυθία τάδε.

55 Ζάνα^z Θεῶν ὑπατον, καὶ Ἀθηνᾶν Τριτογένειαν 205
Τιμάτε, βροτέφτ^a ἐν σώματι κρυπτὸν ἄνακτα,
Ἄον Ζεὺς ἀρίσταις^b γοναῖς ἔσπειρεν, ἀρωγὸν
Εὐνομίης θνητοῖσιν Ἀλέξανδρον βασιλῆα.

56 Ταῦτα τὸ ἐν Πυθοῖ δαιμόνιον ἐχρημάτισεν ὃ καὶ 5

^x Ἄττιν, hic et infra, C. γοναῖς. Epiphanius. nescio quam
^y Ita C. Ἄττιν ceteri. Δάσκεισθε lectionem secutus, *Quem Jupiter*
F. Δάσκεισθε M. placate Epiphanius. *Heroum seminavit generibus ad-*
Δάσκεισθαι ceteri. *jectorem.*" VALESIIUS. Lege-
^z Ita F. M. C. Ζῆνα editt. rat igitur Epiphanius, Ἄον Ζεὺς
^a βροτέωτ' F. M. βροτέοντι ἠρώων γενεαῖς ἔσπειρεν ἀρωγὸν
Stephan. Genev. βροτέων ceteri. vel fortasse ἀρίσταις γενεαῖς.
^b "Scribendum est ἀρήτοιαι

bus, cum in calamitatem incidissent, responsum est ut Attin insanorum in Phrygia mysteriorum Antistitem colerent. Oraculum autem ita se habet :

*Attin Deum magnum placate purum Adonim,
Bonæ vitæ et felicitatis largitorem, pulchra coma præditum
Bacchum.*

Et oraculum quidem Attin, qui præ amoris insania seipsum exsecuit, Adonim et Bacchum appellat. Cum autem Alexander Macedonum rex in Asiam trajecisset, Amphictyones ei gratificati sunt, et Pythia ejusmodi oraculum edidit,

*Jovem Deum summum, et Minervam Tritogeaniam
Colite, in corpore mortali absconditum regem,
Quem felici satu genuit Jupiter, vindicem
Justitiæ mortalibus Alexandrum regem.*

Hæc dæmon apud Delphos respondit : qui et ipse cum regibus

αὐτὸ τοὺς δυνάστας κολακεῖον ἐθεοποιεῖ· καὶ τοῦτο
57 μὲν ἴσως κολακεία ἐποίει. Τί δ' ἂν εἴποι τις, ὡς
Κλεομήδην τὸν πύκτην ἀποθεώσαντες, ἔχρησαν περὶ
αὐτοῦ τάδε.

"Υστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυκαλιεύς·

10

*Ον^c θυσίαις τιμᾶθ'^d, ὡς μηκέτι θνητὸν εἶντα.

58 Διὰ μὲν οὖν τὸν χρησμὸν τόνδε Διογένης ὁ Κύων
καὶ Οἰνόμαος ὁ φιλόσοφος κατέγνωσαν τοῦ Πυθίου
59 Ἀπόλλωνος. Κυζικηνοὶ δὲ τρισκαιδέκατον Θεὸν
'Αδριανὸν ἀνηγόρευσαν· αὐτὸς τε Ἀδριανὸς Ἀντί- 15
60 νοον τὸν ἑαυτοῦ ἐρώμενον ἀπεθέωσε. Καὶ ταῦτα
γέλωτα καὶ φλήναφον οὐκ ὀνομάζει Λιβάνιος· καίτοι
καὶ τοὺς χρησμοὺς καὶ τὸ μονόβιβλον, ὃ^e Ἀδρίας εἰς
τὸν Ἀλεξάνδρου βίον ἐπέγραψεν, ἐπιστάμενος οὐκ^f
ἐγκαλύπτεται καὶ αὐτὸν ἀποθεῶν τὸν Πορφύριον· 20
ἴλεως γάρ, φησιν, ὁ Τύριος εἶη, προκρίνοντος^g αὐτοῦ

^c Ita M. Niceph. quem Epi-
phan. probante Valesio. Ἐν
ceteri.

^d Ita C. τιμᾶτε F. M. Niceph.
τιμᾶτ' Vales. τιμᾶται Stephan.
Genev.

^e Ita F. M. Niceph. ὁ editt.

Tam andρίας F. ἀλεξανδρείας, su-
prascripto ὁ ἀνδρίας M. οἱ Ἀλεξαν-
δρείς Niceph.

^f οὐδὲ voluit Valesius.

^g Ita F. M. Stephan. Genev.
προκρίνων Vales.

assentaretur, eos in Deorum numerum retulit. Sed fortasse istud
quidem per adulationem factum est. Quid vero dicemus de
Cleomede pugile, quem inter Deos retulerunt, hoc de illo edentes
oraculum :

Ultimus heroum Cleomedes Astypaleus :

Hunc victimis colite, utpote qui non amplius sit mortalis.

Ob quod oraculum Diogenes Cynicus et Oënomaus philoso-
phus Apollinem Pythium condemnarunt. Cyziceni etiam Adria-
num tertiumdecimum Deum appellaverunt. Sed et ipse Adrianus
Antinoum, quem in deliciis habebat, inter Deos retulit. Et ista
quidem Libanius non dicit esse ridicula et meras nugas, tametsi
probe nosset oracula, et singularem librum quem Arrianus de
Alexandri vita composuit. Ac neque Porphyrium ipsum diis
accensere erubescit. Sic enim ait : Propitius mihi sit Tyrius,

61 τὰ τοῦ βασιλέως βιβλία. Ταῦτα μὲν οὖν διὰ τὴν τοῦ σοφιστοῦ λαιδορίαν ἐν παρεκβάσει αὐτάρκως εἰρήσθω· ἰδίας τε πραγματείας δεόμενα παραλιπέιν μοι δοκῶ· τὰ δὲ λοιπὰ τῆς ἱστορίας ἐπιτεθείη ἡμῖν. 25

ΚΕΦ. ΚΔ.

^h Ὡς οἱ^h πανταχόθεν ἐπίσκοποι προσέδραμον Ἰοβιανῶ, ἐλπίζοντες ἕκαστος αὐτῶν εἰς τὴν ἑαυτῶν πίστιν τοῦτον ἐπισπάσασθαι.

1 Τοῦ δὲ βασιλέως Ἰοβιανοῦ ἀπὸ τῆς Περσίδος 30 ἀναχωρήσαντος, αὐθις ἀνεκινεῖτο τὰ τῶν ἐκκλησιῶν· οἱ τεⁱ προσεστῶτες τῶν ἐκκλησιῶν προτρέχειν ἐσπούδαζον, προσδοκῶντες ἕκαστος τῇ ἑαυτῶν πίστει προσ-
2 θήσεσθαι τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ ἐξ ἀρχῆς μὲν τῇ 35 ὁμοουσίῳ πίστει προσέκειτο· τοῦτο^k δὲ πᾶσι εἰρη-
3 κῶς προέκρινε. Καὶ ἀναρρώννυσι μὲν διὰ γραμμά- 206
των τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον,

^h Ὡς &c. Pro titulo hoc habet, Ὡς οἱ τὰ μακεδονίου φρονούντες καὶ οἱ περὶ ἀκάκιον τὴν ἐν νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσαν, M. Tum πανταχόθεν mendose editt.

ⁱ οἱ γὰρ M. qui hæc et tria

sequentia verba in margine ab eadem manu addita habet.

^k προσέκειτο. καὶ, tum in margine ab eadem manu addita, πᾶσι οὕτως ἔχει καὶ ἀναρρώννυσι, M.

cujus libris libros imperatoris anteponebat. Atque hæc ob sophistæ maledicentiam, quasi per excessum a nobis dicta sufficiant: reliqua vero quæ peculiarem tractationem desiderant omittenda esse duxi. Nunc earum rerum quæ nobis adhuc restant, narrationem subjiciamns.

CAPUT XXIV.

Quomodo ad Jovianum omnes undique confluerunt episcopi, sperantes singuli se illum ad suam fidem traducturos.

Ceterum post Joviani reditum ex Perside, ecclesiarum motus renovari cœpere. Nam qui ecclesiis præsidebant, alius alium prævertere studuerunt, dum singuli imperatorem suis partibus assensurum sperarent. At ille ab initio consubstantialis fidem amplexus fuerat, eamque se præferre cunctis palam denuntiavit. Et Athanasium quidem scriptis ad eum literis confirmavit; qui cum statim post Juliani obitum ecclesiam Alexandrinam re-

ὅς εὐθὺς μετὰ τὴν τελευταίαν Ἰουλιανοῦ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀλεξανδρέων ἐγκρατῆς ἐγένετο, τότε δὲ¹ παρ-
 5 ρησιαίτερος ἐκ τῶν γραμματέων γενόμενος καὶ τοῦ
 4 πανταχόθεν δέους ἀπήλλακτο. Ἀνεκάλει δὲ ὁ βασι-
 λεὺς τοὺς ὑπὸ Κωνσταντίου μὲν ἐξορισθέντας ἐπι-
 σκόπους, ὑπὸ Ἰουλιανοῦ δὲ ἀνακληθῆναι μὴ φθά-
 5 σαντας. Τηνικαῦτα δὴ^m καὶ τὰ ἱερά τῶν Ἑλλήνων¹⁰
 πάντα ἀπεκλείετο· αὐτοὶ δὲ ἄλλοςⁿ ἄλλαχῆ κατεδύ-
 6 οντο. Οἱ τε τριβονοφόροι τοὺς τρίβωνας ἀπέθεντο^ο,
 καὶ εἰς τὸ κοινὸν σχῆμα μετημφιέννυντο· πέπαυτο
 δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ δι' αἵματος δημοσία γινόμενος μο-
 λυσμὸς, ᾧ κατακόρως ἐπὶ Ἰουλιανοῦ κατεχρήσαντο^p. 15

ΚΕΦ. ΚΕ.

Ὡς οἱ τὰ Μακεδονίου φρονούντες καὶ οἱ περὶ Ἀκάκιον ἐν Ἀντιοχείᾳ
 συνελθόντες τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκύρωσαν.

¹ Τὰ μέντοι Χριστιανῶν οὐχ ἠσύχαζεν· οἱ γὰρ²⁰
 προσετώτες τῶν θρησκευτῶν προσελεύσεις^q ἐποίουν

¹ Ita F. M. δὴ editt.
^m δε M.

ⁿ Ita F. ἄλλως editt.

^ο ἀπετίθεντο F. M.

^p κατεχρήσαντο, et tum pergit

omisso titulo capituli, τὰ μέντοι
 M.

^q Ita C. sicut conjecerat Va-
 lesius. προσελεύσεις M. προσελεύ-
 σεις ceteri.

cuperasset, tunc ex imperatoris literis majorem fiduciam adeptus, omnique metu liberatus est. Reliquos autem episcopos, qui a Constantio quidem relegati, a Juliano vero nondum restituti fuerant, ab exsilio revocavit. Eodem tempore cuncta Gentilium templa ubique occludebantur: ipsique dæmonum sacerdotes variis in locis, ubi quisque poterat, sese abdebant. Sed et philosophi pallium deponabant, et vulgarem habitum sumebant. Sublata item est publica illa per victimarum sanguinem contaminatio, quam Juliani temporibus ad nauseam usque celebraverant.

CAPUT XXV.

*Quomodo Macedoniani, et Acaciani Antiochiæ congregati,
 Nicænam fidem confirmarunt.*

Res vero Christianorum neutiquam tranquillæ erant. Etenim cujusque sectæ principes imperatorem adibant, sperantes singuli

τῷ βασιλεῖ, τὴν παρ' αὐτοῦ κατὰ τῶν νομιζομένων
 αὐτοῖς ἀντιπάλων παρρησίαν ὑπάρχειν νομίζοντες.
 2 Καὶ πρῶτοι μὲν οἱ Μακεδονιανοὶ χρηματίσαντες βιβ- 25
 λῖον προσφέρουσιν, ἀξιοῦντες ἐξωθεῖσθαι μὲν τῶν
 ἐκκλησιῶν τοὺς τὸ ἀνόμοιον δογματίζοντας, ἑαυτοὺς
 3 δὲ ἀντεισάγεσθαι. Ἦσαν δὲ οἱ τὸ βιβλίον τῶν
 δεήσεων ἐπιδόντες, Βασίλειος ὁ Ἀγκύρας, Σιλβανὸς
 Ταρσοῦ, Σωφρόνιος Πομπηίουπόλεως, Πασίνικος^α 30
 Ζήνων^β, Λεόντιος Κομάνων, Καλλικράτης Κλαυδιου-
 4 πόλεως, Θεόφιλος Κασταβάλων. Τούτων δεξάμενος
 τὸ βιβλίον ὁ βασιλεὺς ἀναποκρίτους αὐτοὺς ἀπέ-
 πεμψε· μόνον δὲ τοῦτο ἐφθέγγετο· ἐγὼ, ἔφη, φι-
 λονεικίαν μισῶ, τοὺς δὲ τῇ ὁμοιοῖα προστρέχοντας
 5 ἀγαπῶ καὶ τιμῶ. Ταῦτα εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἄλλων 35
 διαδοθέντα^γ, τὸν τόνον τῶν φιλονεικεῖν αἰρουμένων
 ἐχάυνωσε· καὶ τοῦτο κατὰ σκοπὸν τοῦ βασιλέως
 6 ἐγένετο. Καὶ^δ γὰρ δὴ τηνικαῦτα καὶ ὁ τῶν περὶ
 Ἀκάκιον φιλόνομος τρόπος ἠλέγχετο, καὶ ὡς εἶψαν

^α παρ' αὐτοῦ τὴν M.

^γ Ita F. M. δοθέντα editt.

^β Πασίνικος Niceph.

^δ καὶ γὰρ δὴ delere voluit Va-

^ε Ζήλων conjecit Valesius. Zile-
 lenus Eriphan. Vid. Annot.

auctoritatem se ab illo et licentiam adepturos, contra illos qui adversari ipsis videbantur. Ac primo quidem Macedoniani libellum ei offerunt, postulantes ut ii quidem qui dissimilem patri filium asserebant, pellerentur ecclesiis, ipsi vero in eorum locum substituerentur. Hunc libellum precum obtulerunt, Basilium An-cyrae, Silvanus Tarsi, Sophronius Pompeiopoieos, Pasinicus Zeno-rum, Leontius Comanorum, Callicrates Claudiopolis, Theophilus Castabalarum episcopi. Imperator vero cum eorum libellum accepisset, ipsos sine responso dimisit, hoc tantum prolucutus: Ego contentionem aversor: eos vero qui concordiae student, diligo atque observo. Quæ cum ad aures reliquorum perlata essent, impetum eorum qui altercari cupiebant, fregere. Atque id imperatori cessit ex sententia. Tunc etiam pervicax Acaciano-rum ingenium omnibus patefactum est: qui quidem manifeste declararunt, quantopere ad nutum et sententiam eorum qui rerum potiebantur, flectere se semper soliti essent. Etenim apud An-

ἀεὶ πρὸς τοὺς κρατοῦντας ἀποκλίνοντες, φανερώς ἐπέ- 207
 7 δειξαν. Συνελθόντες γὰρ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας
 εἰς λόγους ἔρχονται Μελιτίῳ, ὃς μικρὸν ἔμπροσθεν
 8 αὐτῶν χωρισθεὶς τῷ ὁμοουσίῳ προσέθετο. Τοῦτο δὲ
 ἐποίησαν, ἐπειδὴ τιμώμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἑώρων 5
 9 ἐκεῖ τότε διάγοντος. Κοινῇ οὖν γνώμῃ βιβλίον συν-
 τάξαντες καθομολογοῦσι τὸ ὁμοούσιον, καὶ τὴν ἐν
 Νικαίᾳ πίστιν κυρώσαντες τῷ βασιλεῖ προσκομί-
 10 ζουσιν. Ἔστι δὲ τὸ βιβλίον ἐν τοῖσδε.

Τῷ^γ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ δεσπότῃ ἡμῶν Ἰοβι- 10
 ανῷ Νικητῇ Αὐγούστῳ, ἡ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ παρόντων
 ἐπισκόπων ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν σύνοδος.

11 Τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην τε καὶ ὁμόνοιαν ὅτι σοῦ 15
 καὶ πρώτη πρεσβεῦειν ἐσπούδασεν ἡ εὐσέβεια, εὖ ἴσμεν
 12 καὶ αὐτοὶ, θεοφιλέστατε βασιλεῦ. Ὅτι δὲ κεφάλαιον
 τῆς τοιαύτης ἐνότητος τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως
 καλῶς ὑπέιληφας τὸν χαρακτῆρα, οὐδὲ τοῦτο ἀγνοοῦμεν.
 13 Ἴνα μὴ τοίνυν μετὰ τῶν παραχαρασσόντων τὸ^z δόγμα 20
 τῆς ἀληθείας τετάχθαι νομιζώμεθα, ἀναφέρομεν τῇ σῇ

^γ Τῷ—σύνοδος om. M.

^z τὰ δόγματα Niceph. x. 40.

tiochiam Syriae congregati, colloquium habuerunt cum Melitio, qui paulo antea consubstantialis fidem amplexus, sese ab illis segregaverat. Id autem propterea fecerunt, quod illum ab imperatore qui tum in ea urbe morabatur, summo in pretio haberi cernerent. Communi ergo consilio consubstantialis doctrinam amplexi, Nicænam fidem confirmarunt, et libellum a se compositum obtulerunt imperatori in hæc verba.

Piissimo Deoque carissimo, Domino nostro Joviano Victori Augusto, synodus episcoporum ex variis provinciis congregatorum Antiochiæ.

Quod ecclesiasticam pacem atque concordiam tua primum pietas prædicare studuerit, nobis quoque exploratum est, piissime imperator. Quod vero caput hujus unitatis recte senseris non aliud esse formam veræ atque orthodoxæ fidei, neque illud ignotum est nobis. Quocirca ne inter illos qui doctrinam veritatis adulterant, esse videamur, religioni tuæ suggerimus, nos sacro-

εὐλαβεία, ὅτι τῆς ἀγίας συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ πάλαι
 πρότερον συγκροτηθείσης τὴν πίστιν καὶ ἀποδεχόμεθα
 14 καὶ κατέχομεν. Ὅποτε καὶ τὸ δοκοῦν ἐν αὐτῇ^a τισὶν 25
 ὄνομα, τὸ τοῦ ὁμοουσίου φαμέν, ἀσφαλοῦς τετύχηκε παρὰ
 τοῖς πατράσιν ἐρμηνείας, σημαινούσης ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας
 τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἐγεννήθη, καὶ ὅτι ὁμοιος κατ' οὐσίαν
 15 τῷ πατρί· οὔτε δὲ ὡς πάθους τινὸς περὶ τὴν ἄρρητον
 γέννησιν ἐπινοουμένου, οὔτε κατὰ τινα χρῆσιν Ἑλληνικὴν³⁰
 λαμβάνεται τοῖς^b πατράσι τὸ ὄνομα τῆς οὐσίας, εἰς
 ἀνατροπὴν δὲ τοῦ ἐξ οὐκ ὄντων, περὶ τοῦ Χριστοῦ^c
 ἀσεβῶς τολμηθέντος παρὰ τοῦ^d Ἀρείου, ὅπερ καὶ οἱ νῦν
 ἐπιφοιτήσαντες ἀνόμοιοι ἔτι θρασύτερον καὶ τολμηρότερον
 ἐπὶ λύμῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁμοιοῦς ἀναισχύντως παρ- 35
 16 ρησιάζονται. Διὸ συνετάξαμεν^e τῆδε ἡμῶν τῇ ἀναφορᾷ

^a αὐτῇ ξένον τισι. ξένον ex Nic-
 ephor. addidit Christophorus.
 Nam in codice Regio quo
 usus est Robertus Stephanus, et
 in Flor. ac Sfort. hæc vox de-
 erat. Sed neque Epiphanius. Schol.
 eam vocem legerat; *Quando et-
 iam consubstantialitatis nomen,
 quod aliter se quibusdam habere
 videtur, dicimus cautam interpre-
 tationem a patribus excepisse.*
 Videtur etiam Epiphanius se-
 quentia aliter legisse ac dis-
 tinxisse, hoc modo, φαμέν ἀσφα-
 λοῦς τετυχημένοι παρὰ τοῖς πατράσιν

ἐρμηνείας." VALESIIUS. ξένον
 om. quoque M. In textum re-
 cepit Valesius. Obiter tamen
 animadvertendum est Christo-
 phorsonum, cum vocem eam
 insereret, paullum a litera Ni-
 cephoris textus recessisse; Ni-
 cephoris enim vocum ordo est,
 τισὶ ξένον ὄνομα.

^b τοῖς πατράσι om. Niceph.

^c Υἱοῦ pro Χριστοῦ Niceph.

^d τοῦ om. F. M. τολμηθέντος
 Ἀρείου Niceph.

^e συνετάξαμεν δὲ, omisso διὸ,
 Niceph.

sanctæ synodi olim apud Nicæam congregatæ, fidem ut suscipere
 et constanter retinere. Si quidem vocabulum consubstantialis,
 quod novum quibusdam et insolens visum est, cauta interpreta-
 tione a patribus est explanatum: ita ut significet filium ex patris
 substantia genitum esse, et similem esse patri secundum sub-
 stantiam. Neque vero quasi passio aliqua in generatione illa
 inexplicabili intelligatur, aut juxta Græci sermonis usum, sub-
 stantiæ nomen accipitur: sed ad subversionem ejus quod Arius
 de Christo ausus est dicere, illum scilicet ex non exstantibus
 ortum esse. Quod quidem etiam Anomœi isti qui nuper exorti
 sunt, longe audacius atque impudentius ad dirimendam ecclesie
 concordiam asseverant. Quamobrem huic nostræ suggestioni ad-
 junximus exemplum fidei olim ab episcopis apud Nicæam con-

καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ ὑπὸ τῶν συγκροτηθέντων ἐπισκόπων ἐκτεθείσης^f, ἦν τινα καὶ ἀγα-
 17 πῶμεν, ἧτις ἐστίν^g. Πιστεύομεν^h εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα 40
 παντοκράτορα, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μαθήματος, πλήρηςⁱ. 208
 18 Μελίτιος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἔδωκα συναινῶν τοῖς
 προγεγραμμένοις, Εὐσέβιος Σαμοσάτων, Εὐάγριος Σι-
 κελῶν^k, Οὐράνιος Ἀπαμείας, Ζώϊλος Λαρίσων, Ἀκάκιος
 Καισαρείας, Ἀντίπατρος Ῥώσου, Ἀβράμιος Οὐρίμων, 5
 Ἀριστόνικος Σελευκοβήλου, Βαρλαμένος^l Περγάμου,
 Οὐράνιος Μελιτινῆς, Μάγνος Χαλκηδόνης^m, Εὐτύχιος
 Ἐλευθεροπόλεως, Ἰσακόκιςⁿ Ἀρμενίας μεγάλης, Τίτος
 Βόστρων, Πέτρος Σίππων^o, Πελάγιος Λαοδικείας, Ἀρα- 10
 βιανὸς Ἀντροῦ^p, Πίσων Ἀδάνων διὰ Λαμυδρίωνος^q πρεσ-
 βυτέρου, Σαβινιανὸς Ζεύγματος, Ἀθανάσιος Ἀγκύρων

^f τεθείσης Niceph.

^g ἔστι δὲ αὕτη Niceph.

^h πιστεύομεν om. F. M.

ⁱ “πλήρης. Melius poneretur post ἧτις ἐστίν. Niceph. καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μαθήματος ἀπαραλάττωσ ὡς χρῆδων εἰρημένα. Ex quibus apparet Nicephorum legisse πλήρη.” VALESIIUS.

^k σικελός F. M. Σικελῶν Sfort. Valesii.

^l Βαρλαμένος. “Nomen hoc nec Græcum est, nec Latinum. *Barlabentus* Epiphan. [vii. 4.]” VALESIIUS.

^m *Chalcidis* Epiphanius: sci-

licet *Chalcidis* quæ fuit in Syria Prima: quod melius esse videntur. Vid. Fabricii *Indic. Geograph.* Episcopat.

ⁿ Ἰσακίης M. Ἰσακίης C.

^o “Scribe meo periculo Ἰππων.” VALESIIUS: plura vide in Annot. *Petri* nomen omittit Epiphanius.

^p *Arabianus Adrensis* Epiphan. Conf. Vales. in Annot.

^q “Malim *Λαμυρίωνος* ex Epiphan. Est enim nomen formatum ἀπὸ τοῦ *λαμύρου*.” VALESIIUS.

gregatis expositæ, quam nos etiam amplectimur. Est autem hujusmodi. Credimus in unum Deum patrem omnipotentem; et reliqua quæ sequuntur in symbolo. Melitius Antiochiæ episcopus obtuli, consentiens suprascriptis. Eusebius Samosatensis. Euagrius Sicelorum. Uranius Apamææ. Zoilus Larissæ. Acacius Cæsareæ. Antipater Rhosi. Abramius Urimorum. Aristonicus Seleuciæ ad Belum. Barlamenteus Pergami. Uranius Melitinæ. Magnus Chalcedonis. Eutychius Eleutheropolis. Isacoces Armeniæ majoris. Titus Bostræ. Petrus Sipporum. Pelagius Laodiceæ. Arabianus Antri. Piso Adanorum per Lamydriionem presbyterum. Sabinianus Zeugmatis. Athanasius Ancyrae per

διὰ Ὀρφίτου καὶ Ἀετίου πρεσβυτέρων, Εἰρηνίων[†] Γάζης,
Πίσων Ἀυγούστης, Πατρικίος Πάλτου διὰ Λαμυρίωνος
πρεσβυτέρου, Ἀνατόλιος Βεροίων, Θεότιμος Ἀράβων[‡],¹⁵
Λουκιανὸς Ἄρκων.

18 Τοῦτο μὲν δὴ τὸ βιβλίον τῆ[†] συναγωγῇ τῶν
19 συνοδικῶν Σαβίνου γεγραμμένον εὐρήκαμεν. Ὁ μὲν-
τοι βασιλεὺς πρόθεσιν εἶχε, κολακεία καὶ πειθοῖ[‡] τῶν
διεστῶτων τὴν φιλονεικίαν ἐκκόψαι, φήσας, μηδενὶ
ὀχληρὸς τῶν ὀπωσοῦν πιστευόντων ἔσεσθαι, ἀγα- 20
πήσειν δὲ καὶ ὑπερτιμήσειν τοὺς ἀρχὴν τῆ ἐνώσει
20 τῆς ἐκκλησίας παρέξοντας. Ταῦτα δὲ οὕτως αὐτὸν
πρᾶξαι καὶ Θεμιστίος φησὶν ὁ φιλόσοφος· ὑπατι-
κὸν γὰρ λόγον εἰς αὐτὸν διελθὼν, θαυμάζει τὸν βασι-
λεα, ὡς τὸ[‡] ἐφείναι θρησκευεῖν ὡς ἕκαστοι βούλονται,²⁵
21 νικήσαντα τῶν κολάκων τοὺς τρόπους. Οὗς καὶ δια-
σύρων πάνυ γελοίως ἔφη, ἐλέγχεσθαι αὐτοὺς ἀλουρ-
γίδα οὐ Θεὸν θεραπεύοντας, μηδέν τε[‡] διαφέρειν αὐ-

[†] *Irenæus* Epiphani.

[‡] *Theotimus* *Aramenus* Epi-
phan.

[†] *Supplendum est ἐν ante τῆ,*
vel scribendum *ἐγγεγραμμένον.*

[‡] *πιθοί* M.

[‡] *Legendum est τῶ pro vul-*
gato τὸ, quod mancum est. διὰ
τὸ conjecit Valesius; vulgatum
tamen in textu retinuit.

[‡] *μηδέ τι* J.

Orfitum et Aetium presbyteros. Ireneo Gazæ. Pise Augustæ.
Patricius Palti per Lamyriionem presbyterum. Anatolius Berceæ.
Theotimus Arabum. Lucianus Arcenus.

Hunc libellum in Sabini libro qui collectio gestorum synoda-
lium inscribitur, relatum invenimus. Ceterum imperator id sibi
proposuerat, ut dissidentium jurgia blanditiis et leni verborum
persuasione extingueret: aiebatque se nemini omnino qualiscum-
que fidei esset, molestiam exhibiturum: eos tamen præ ceteris
amaturum atque in pretio habiturum, qui reparandæ in ecclesia
pacis auctores ac duces se præberent. Atque hæc ita ab illo
gesta esse testatur etiam Themistius philosophus. Nam in ora-
tione quam de illius consulatu scripsit, imperatorem magnis effert
laudibus, ob id quod concessa cuique libera facultate colendi
numinis prout vellet, adulatorum mores compresserit. Quos qui-
dem facete perstringens, ait experimento cognitum esse, illos non

τοὺς Εὐρίπου, νῦν μὲν ἐπὶ τάδε νῦν δὲ εἰς τὸ ὑναντίον 30
τὰ ρεύματα μεταβάλλοντος.

ΚΕΦ. Κ5.

209

Περὶ τῆς τελευταίας Ἰοβιανοῦ τοῦ βασιλέως.

1 Οὕτω μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς τότε τὴν ὄρμην τῶν
ἔρεσχελεῖν προαιρουμένων ἐπέσχευ· ἢ τάχος δὲ
τῆς Ἀντιοχείας ἀναχωρήσας, τὴν Ταρσὸν τε καταλα- 5
βῶν τῆς Κιλικίας, ἐκεῖ τὸ Ἰουλιανοῦ σῶμα ἔθαψε.
2 Καὶ πάντα ἐπὶ τῇ κηδεῖα τὰ νόμιμα πληρώσας, ὑπατός
τε ἀναγορεύεται· καὶ αὐθις* ἐπὶ τὴν Κωνσταντινού-
πόλιν διαβαίνειν σπουδάζων, ἐν χωρίῳ τινὶ παραγίνε-
ται, φ̄ προσωνυμία Δαδάστανα· μεθόριον δέ ἐστι 10
3 τοῦτο Γαλατίας καὶ Βιθυνίας. Ἐνθα καὶ Θεμιστιος
ὁ φιλόσοφος μετὰ τῶν ἄλλων συγκλητικῶν ἀπαντή-
σας, τὸν ὑπατικὸν ἐπ' αὐτοῦ διεξήλθε λόγον, ὃν ὕστε-
ρον καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ πλήθους
4 ἐπέδειξάτο. Ἄλλ' εὐτυχῶς τὰ Ῥωμαίων ἔπραξεν 15

* "Scribendum videtur αὐτίκα vel εὐθὺς &c." VALESIIUS.

Deum sed purpuram colere: planeque similes esse Euripo, qui modo in hanc, modo in illam partem fertur.

CAPUT XXVI.

De Joviani imperatoris obitu.

Ad hunc modum imperator impetum eorum qui contentionibus studebant, tunc temporis compeescuit. Statimque Antiochia digressus, cum Tarsum Ciliciæ venisset, corpus Juliani sepulturæ mandavit: peractaque exequiarum ejus solemnitate, consul renuntiatur. Inde Constantinopolim contendens, venit ad locum quemdam cui nomen est Dadastana, in finibus Galatiæ et Bithyniæ situm. Ibi Themistius philosophus cum aliis senatorii ordinis viris obviam ei progressus, orationem consularem coram illo recitavit, quam iterum postea Constantinopoli coram populo pronuntiavit. Ac profecto res Romanæ tam civiles quam ecclesiasticæ, utpote optimum principem nactæ, ad summam felicitatem

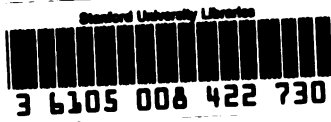
ἀν τα τε δημόσια^a καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν, οὕτως ἀγαθοῦ βασιλέως εὐτυχήσαντα, εἰ μὴ αἰφνίδιος ἐπιγενομένος θάνατος τὸν τοιοῦτον ἄνδρα τῶν πραγμάτων ἀφείλετο. Ἐν γὰρ τῷ προρρηθέντι χωρίῳ, χειμῶνος ὄρα, τῷ τῆς ἐμφράξεως νοσήματι συσχεθεῖς²⁰ ἐτελεύτησεν, ἐν ὑπατεία τῇ αὐτοῦ καὶ Βαρωνιανοῦ ^{A. D.} τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τῇ ἐπτακαίδεκάτῃ τοῦ Φεβρουαρίου ^{364.} μηνός· βασιλεύσας μῆνας ἑπτὰ, ζήσας ἔτη τριακονταετρία. Περιέχει δὲ ἡ βίβλος χρόνον ἐτῶν δύο, μηνῶν πέντε^b.

^a Ita F. M. δημόσια καὶ τὰ habet Niceph. x. 43.

ἐκ τῶν editt. “Malim scribere τὰ τε δημόσια καὶ τὰ τῶν ἐκκλησιῶν, sicut legit Eriphanius.” VALESIIUS. Eadem ^b Post πέντε addita sunt in M., Σωκράτους σχολαστικοῦ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας βιβλίον γ̄.

perventuræ erant, nisi repentina mors talem virum reipublicæ subtraxisset. Nam in loco superius memorato, hyemis tempore obstructionis morbo correptus, excessit e vita, consulatu suo et Varroniani filii, die xiii. Kalendas Martii: cum regnasset menses septem, vixisset vero annos tres ac triginta. Porro hic liber complectitur res gestas spatio biennii et mensium quinque.

Evols

4/1/2
1666/25

CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(650) 723-1493
grncirc@sulmail.stanford.edu
All books are subject to recall.

DATE DUE

Aug 10 3 2001
6 2001

